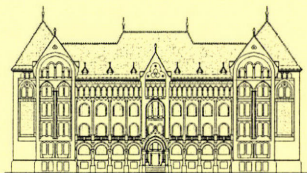

**A SZAPÁRY- ÉS A WEKERLE-KORMÁNY
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI
1890. március 16.–1895. január 13.**

2. kötet

**MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 1999**

A SZAPÁRY- ÉS A WEKERLE- KORMÁNY MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI 1890–1895

*A Magyar Országos Levéltár
kiadványai II:*

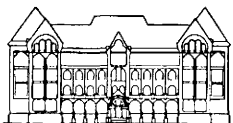
Forráskiadványok 33.

A kétrészes kötet gróf Szapáry Gyula és Wekerle Sándor kormányai időszakában, 1890. március 16. és 1895. január 13. között tartott magyar minisztertanácsokról felvett jegyzőkönyvek fontosabb napi-rendi pontjait teszi közzé bőséges szövegkritikai és tárgyi-magyarázó jegyzetek, valamint bevezető tanulmány kíséretében. Használatát különböző mutatók segítik.

Az 1890-es évek első fele az Osztrák–Magyar Monarchia keretébe tartozó Magyarország kis reformkorszaka volt. Szapáry megkísérelte a közigazgatás gyökeres átalakítását (terve azonban kudarcba fulladt), Wekerle Sándor kormánya éles politikai csatározások közepette tető alá hozta a polgári viszonyok megszilárdítását segítő ún. egyházpolitikai törvényeket. Tovább épült a vasúthálózat, megújították a külkereskedelmi szerződéseket, az ország készült a millennium megünneplésére. Eközben új szakaszába lépett a nemzeti mozgalom. A közzétett források és a hozzájuk készült jegyzetek részleteiben is jól megvilágítják a magyar kormányzati politika 1890–1895 közötti jellemzőit, eszközeit és módszereit, valamint Ferenc József király csöppet sem formális szerepét a dualista rendszer sajátos körülményei között.

A kiadvány használata nélkülözhetetlen a dualizmus történetét kutatók számára.

MAGYAR ORSZÁGOS
LEVÉLTÁR

**A SZAPÁRY- ÉS A WEKERLE-KORMÁNY
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI
1890–1895
2. kötet**

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI
II.
FORRÁSKIADVÁNYOK

33.

MAGYAR MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEK
1867–1918

Sorozatszerkesztő
KOROKNAI ÁKOS

A SZAPÁRY- ÉS A WEKERLE-KORMÁNY
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI
1890. március 16.–1895. január 13.
2. kötet

**A SZAPÁRY- ÉS A WEKERLE-KORMÁNY
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI
1890. március 16.–1895. január 13.**

2. kötet

**Összeállította és a bevezető tanulmányt írta
LAKOS JÁNOS**

**MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 1999**

Készült
a Magyar Országos Levéltárban
az MM Tudományszervezési és Informatikai Intézet és
a Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával

Lektorálta
PAJKOSSY GÁBOR

Idegen nyelvű összefoglalók:
SZAKÁLY ORSOLYA (angol)
TUZA CSILLA (német)

A személynévmutatót és a földrajzi név-mutatót összeállította:
VETRÓ FERENCNÉ

ISSN 0073-4055
ISBN 963 631 100 5 Ö
ISBN 963 631 102 1

Kiadja a Magyar Országos Levéltár
© Lakos János, 1999
© Magyar Országos Levéltár, 1999
Felelős kiadó a Magyar Országos Levéltár főigazgatója

B/

**WEKERLE SÁNDOR KORMÁNYÁNAK
JEGYZŐKÖNYVEI**

1892. NOVEMBER 22.–1895. JANUÁR 13.

1./36./

1892. november 22.

1.

**Gr. Tisza Lajos Ő Felsége személye körüli miniszter lemondása
a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál viselt tagságáról; helyébe
gr. Andrassy Tivadar országgyűlési képviselő kinevezése**

A miniszterelnök úr, miután az új kormány tagjait szívélyesen üdvözölte volna, bejelentette, hogy gr. Tisza Lajos Ő Felsége személye körüli miniszter úr miniszterré történt legfelsőbb kineveztetése folytán a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál a tagsági tisztéről lemondott, minek folytán

elhatározott, hogy helyébe a kormány kinevezése alá eső fővárosi közmunkatanácsai tagsági állásra gr. Andrassy Tivadar országgyűlési képviselő neveztesse ki.

2.

**A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy az
izraelita vallás törvénybe iktatásáról szóló törvényjavaslatot az
Országgyűlés elé terjessze.¹**

3.

**A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat
arról, hogy az uralkodó Bende Imre besztercebányai
püspököt nevezze ki nyitrai püspökké.²**

8.

**A Tokaji Kir. Járásbíróság és Zemplén vm. árvaszéke között hagyatéki
ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az
igazságügy-miniszter előterjesztése — határozat
arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.**

9.

**A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó
Szalavszky Gyula lemondott belügyminisztériumi államtitkárt
Trencsén vm. főispánjává, gr. Andrassy Gyula országgyűlési képviselőt
pedig belügyminisztériumi államtitkárrá nevezze ki.³**

11.

**A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy
a Horvát–Szlavónországok beligazgatására vonatkozó 1893. évi
kölségvetésről⁴ és a vadászati törvény módosításáról⁵
szóló törvényjavaslatokat előzetes uralkodói jóváhagyás
alá terjessze, ha a pénzügyminiszter, illetve a földművelésügyi
miniszter nem tesz észrevételt.**

Jegyzetek

- 1 *Az egyházpolitikai kérdésekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. okt. 4./2., okt. 10./1., 1894. jún. 11./1. — A tvj.-ot Csáky Albin vkm. — egyidőben az anyakönyvi javaslattal — 1893. ápr. 26-án nyújtotta be. A javaslat az izraelita vallást törvényesen bevettnek ismerte el, és kimondta viszonzosságát a bevett felekezetekkel. Csáky az indoklásban kifejtette, hogy a 700 000 zsidó az uralk. által is megerősített szabályzatok alapján gyakorolja vallását, hogy az 1840:29. tc. értelmében papjaik vezetik közhitelű anyakönyveiket, hogy házasságjoguk szabályozott, hogy a közélet minden terén bizonyították, „erős nemzeti érzéstől áthatva, részt akarnak venni a magyar állam teljes kiépítésében”, s ezért épp ideje, hogy vallási téren is egyenjogú állampolgárok legyenek. A Közoktatási Bizottság — az elvek érintetlenül hagyása mellett — több módosítást tett a tvj.-on, majd az Igazságügyi Bizottság egyetértett a Közoktatási Bizottság szövegezésével. A Kh. egy nap alatt (1894. jún. 26.) általánosságban és részleteiben is elfogadta a bizottságok tvj.-át, de az a Wekerle-kormány idején a Fh. ellenállása miatt még nem emelkedhetett tv. erőre. (A Fh. kétszer is leszavazta: 1894. okt. 8-án 109:103, majd 1895. márc. 23-án 117:111 arányban. Végül Bánffy Dezső kormánya idején az 1895:42. tc. iktatta tv.-be.) OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 15. (290. cs.); KN (1892–97)12. k. 3–4. p., 15. k. 241. p., 19. k. 83., 289–297., 299. p., 20. k. 26., 104–115. p.*
- 2 *A nyitrai püspöki szék 1892-ben Roskovány Ágoston halálával üresedett meg. Bendét — Csáky dec. 11-i előterjesztésére — 1893. jan. 1-jén nevezte ki az uralk. OL - K 20 - 1892 - 1058, Uo. - 1893 - 4, OL - K 26 - 1893 - 116.*
- 3 *Ld. még 1890. máj. 7./14., 1891. nov. 6./8., 1893. okt. 23./1. — Szalavszky a kormányváltás következtében mondott le, s az uralk. — Hieronymi Károly büm. nov. 25-i előterjesztésére — nov. 28-án nevezte ki főispánná. (OL - K 148 - 1892 - III. t. - 4787.) — Az ideiglenes főispán, gr. Zichy József felmentése ugyanezen a napon történt meg. (Uo. - 1893 - III. t. - 1925 (4778/1892). — Szalavszky helyére az uralk. szintén nov. 28-án nevezte ki Andrássyt. Bp.-i Közl., 1892. dec. 11.*
- 4 *Iratok: OL - K 255 - 1892 - 7. t. - 2855, OL - K 20 - 1892 - 992. — Ld. még 1892. dec. 6./2., 1893. febr. 13./20.*
- 5 *Iratok: OL - K 20 - 1892 - 1027. — Ld. még 1893. ápr. 18./2.*

2./37./

1892. november 28.

2.

A Gör. kel. Szerb Nemzeti Egyházi Kongresszus elnapolása¹

A miniszterelnök úr bejelentette, hogy miután a Gör.kel. Szerb Egyházi Kongresszus számosabb, mégpedig éppen a szervezeti munkálatokat pártoló többséghez tartozó tagjainak a december hó 10-én megnyíló Horvát–Szlavón Országgyűlésre² való távozása miatt sikeres munkálkodást nem folytathatna, a kir. biztos indítványa folytán, s egyetértőleg a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral, a szerb kongresszusnak bizonytalan időre való elnapolását szándékozik Ő Felségénél javaslatba hozni.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.³

4.

A Dévai Kir. Törvényszék és Hunyad vm. alispánja között erdőőr bérkövetelése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

5.

Az 1890. évi berni nemzetközi vasúti áru fuvarozási egyezmény életbe léptetése tárgyában kibocsátandó rendelet tervezete⁴

A kereskedelmi miniszter úr bemutatta azon rendelet tervezetét, mely a vasúti áru fuvarozás tárgyában Bernben 1890. évi október hó 14-én létrejött nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről és az azzal kapcsolatos intézkedésekről szóló 1892:XXV. tc. 2. §-a értelmében a minisztérium által az említett nemzetközi egyezmény határozmányainak a vasúti üzletszabályzat módosítása útján a belforgalomra vonatkozó fuvarozási ügyletekre való kiterjesztése tárgyában kibocsátandó volna.

A bemutatott rendeleti tervezet jóváhagyatott azzal a módosítással, hogy abból az igazságügyi miniszter úr, illetőleg Horvát–Szlavón–Dalmátországok bánja részéről teendő intézkedések megemlítése kihagyassék, s felhatalmaztattak a miniszterelnök és a kereskedelmi miniszter urak, hogy e rendeletet — hivatkozással a minisztertanácsnak jelen határozatára — a minisztérium nevében adják ki.

Egyúttal azonban világosan kimondatott, hogy e rendelet által nem érintetik a kereskedelmi miniszter úrnak azon továbbra is épségben maradó joga, hogy a vasúti üzletszabályzatnak azon részeit, melyek nem esnek az 1892:XXV. tc. 2. §-ában említett felhatalmazás körébe, a fel-

merülő szükség szerint ezentúl is teljesen a saját hatáskörében módosíthatja és megállapíthatja.⁵

6.

Törvényjavaslat az állategészségügy rendezéséről szóló 1888:7. tc. módosításáról⁶

A földművelési miniszter úr bemutatta az állategészségügy rendezéséről szóló 1888:VII. tc. módosítását tárgyazó törvényjavaslatot, mely szerint a ragadós tüdőlobos, valamint az ilyen betegségben gyanús szarvasmarhák lebunkóztatása kártalanítás mellett történnék, s a kártalanítást felerészben az állam, felerészben pedig az illető törvényhatóság viselné.

Ezzel kapcsolatban a földművelési miniszter úr bejelentette, hogy a tüdőlob terjedésének meggátlása érdekében szükséges intézkedésekre engedélyezett hitelről az 1892. évben 38 000 Ft-nyi túlkiadás mutatkozik, mely azonban ismét meg fog térülni, egyébiránt pedig tárcájának más címeinél eszközzendő megtakarításokból fedeztetni fog.

Tudomásul vétetvén, a földművelési miniszter úr felhatalmaztatott, hogy az 1888:VII. tc. módosításáról szóló törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával az Országgyűlés elé terjessze.⁷

9.

Megállapodás az olasz–osztrák–magyar borforgalom vámkezelése tárgyában⁸

A kereskedelmi miniszter úr jelentette, hogy a boroknak az osztrák–magyar–olasz forgalomban való vámkezelésére nézve folytatott tárgyalások befejeztettek.

A létrejött megállapodások szerint fenntartatott az az álláspontunk, hogy a vámkezelésre nézve autonóm jogkörünkben intézkedhetünk.

Az 1892. évi augusztus 18-i^a rendelet érvényben marad; el fognak azonban ismertetni úgy általunk, mint olasz részről, mégpedig ez utóbbi részéről nemcsak boraink, hanem sörküldeményeinkre nézve is a jegyzékben megállapított tudományos intézetek bizonylatai azzal a fenntartással, hogy gyanú esetében a vegyelemzés részünkről felülvizsgáltathassék.

Némely olasz borspecialításra, mint a piemonti muskátborokra és a Massalaborokra nézve a megengedhető vegytartalmat illetőleg kivételes szabályok állítottak fel.

Minden olasz bor, mely nem fahordókban érkezik, ki van zárva a mérsékelt vám élvezetéből; kivétel csak azon olasz borokra van téve, melyek vitorlás hajókon hajókádakban a fiumei vagy trieszti punto francoba érkeznek, s ott vámközlegeink ellenőrzése mellett hordókba töltenek át.

Megengedettett, hogy a származási bizonylatok a termelési hely előljáráóságán kívül ezen helyek prefekturái által is kiállíthatók legyenek.

Minthogy a fennebbi megállapodásokkal elvi álláspontunk fenntartása mellett a felmerült nehézségek elháríthatók; az előadó miniszter úr azokhoz, tekintettel az ügy sürgösségére, a minisztertanács utólagos jóváhagyása reményében hozzájárult.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.⁹

10.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a külkereskedelmi viszonyoknak Spanyolországgal való ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁰

11.

Szerb javaslat az 1881-ben kötött külkereskedelmi és állategészségügyi egyezmény érvényének 1893. június 30-ig történő meghosszabbítására¹¹

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy a szerb kormány bécsi követsége útján azzal a kéréssel fordult a közös külügyminiszterhez, hogy a velünk fennálló kereskedelmi és állategészségügyi egyezmény, mely a f. év végéig már meghosszabbított, tekintettel arra, hogy a szerb kormányra nézve lehetetlen a Monarchiával kötött új kereskedelmi szerződést és állategészségügyi egyezményt idejekorán a Skuptsinában keresztülvinni, 1893. június hó 30-ig meghosszabbíttassék.

Az előadó miniszter úr e meghosszabbítást saját részéről is ajánlja azzal a kikötéssel, hogy a provizórium tartama alatt a többi 1881. május 6-án kötött szerződések, s nevezetesen a hajózási szerződés se legyenek felmondhatók, valamint hogy a biztosító-társaságok és egyéb részvénytársaságok tekintetében az 1881-i szerződésben biztosított status quo fenntartassék a provizórium tartama alatt is.

A minisztertanács e javaslatot helyeslően, felhatalmazta a kereskedelmi miniszter urat ily irányban a további intézkedések megtételére.¹²

12.

Nézeteltérések a Romániával tervezett külkereskedelmi szerződési tárgyalásokra elhatározott német–osztrák–magyar kooperáció terén¹³

A kereskedelmi miniszter úr a f. évi október hó 28-án tartott minisztertanácsban tett előterjesztése kapcsán jelentette, hogy a német kormány a Romániával megindítandó kereskedelmi szerződési tárgyalásokra bejelentett több, Magyarországra nézve fontossággal bíró cikket, melyeknél vámmérséklést kívánunk, a formulázandó követelések közül kihagyni kívánja abból az indokból, hogy miután e cikkek Németországot egyáltalában nem érdeklik, ha azok a Németország részéről teendő kívánalmak közt helyt foglalnának, a kooperatív eljárás azonnal kitűnnék.

Az előadó miniszter úr ellenben azon nézetten van, hogy éppen a kooperáció elvéből folyik az, hogy Németország felvegye, s igyekezzék érvényesíteni a mi követeléseinket, amint a Szerbiával folytatott tárgyalásoknál mi is felvettük és érvényesítettük a német követeléseket; ennél fogva követelnünk kell, hogy Németország az általunk megjelölt cikkeket is kívánalmi közé felvegye, s az előadó miniszter úr nem is lát semmi bajt abban, ha a kooperatív eljárás ezáltal nyilvánul.

A minisztertanács teljesen osztván az előadó miniszter úr nézetét, megbízta őt, hogy ily értelemben tudósítsa a közös külügyminisztert.

13.

Vámmentes gabonabehozatal engedélyezése Dalmáciába és a quarnerói szigetekre¹⁴

A kereskedelmi miniszter úr javaslatba hozta, hogy az osztrák kereskedelmi miniszter megkeresése folytán a magyar kormány járuljon hozzá, hogy az általános vámtarifa 24. számának 1. jegyzetében foglalt határozat alapján 1893. évre is, éppúgy mint a folyó évben

a.) Dalmácia szükségletének fedezésére 37 500 q tengerinek és 7500 q búza és kölesnek,

b.) a quarnerói szigetek szükségletének fedezésére pedig 3340 q tengerinek és 824 q búza és kölesnek (400 q tengerivel több, illetve 50 q búza- és kölessel kevesebb mint múlt évben) vámmentes behozatala az eddigi ellenőrzési eljárás mellett megengedtesék.

A minisztertanács a javaslatához hozzájárult.

15.

A kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére a kereskedelemügyi és a földművelésügyi miniszterek felhatalmazása arra, hogy a Hámori-tó vízhasználati jogának a Diósgyőri M. Kir. Vas- és Acélgyár számára való telekkönyvi biztosítása ügyét egymás között rendezzék.

16.

Az Aradi és Csanádi Egyesült Vasutak új egységes engedélyokmánya; az Eszék–Batrinai, a Horka–Murányi, a Balatonszentgyörgy–Somogyszobi, a Békés–Csanádi, a Zsitva-völgyi és az Ungvár–Nagybereznai HÉV-ek engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a következő helyi érdekű vasutak építésére Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával az engedélyeket kiadhassa, illetőleg, amennyiben ez csak törvényhozási intézkedés alapján történhetik, az ez-

iránti törvényjavaslatokat Ő Felsége legfelsőbb engedélyével az Országgyűlés elé terjeszthesse:

I. Az Aradi és Csanádi Egyesült Vasutak részére kiadandó új egységes engedélyokirat becikkelyezésére vonatkozó törvényjavaslatot a minisztertanács már a f. évi február hó 9-én tartott ülésében jóváhagyván, az előadó miniszter úr csak azt tartja bejelentendőnek, hogy az azóta folytatott tárgyalások következtében az engedélyokmány két irányban módosítandó lesz, amennyiben egyrészt a MÁV árudíjszabási rendszere a részletekre vonatkozó némi módosításokkal az Aradi és Csanádi Egyesült Vasutakra is ki fog terjeszteni, másrészt pedig a szőreg–szegedi vonalra nézve péage-szerződést kötve, az Aradi és Csanádi Egyesült Vasutak Rt. a szőreg–újszegedi vonal kiépítésének kötelezettsége alól felmentetik.¹⁵

II. A MÁV Eszék állomásából kiinduló, Nasicon és Pleternicán át a MÁV tervezett brod–gradiskai vonalának botrinjai állomásába beágazó helyi érdekű vasútra, Pleternicától Pozsegáig vezetendő szárnyvonallal.

E vasút engedélyezésére a minisztérium már az 1888:XXIX. tc.-kel felhatalmaztatott; az engedélyesek (Ottenborg Antal majna-frankfurti bankigazgató és Kussevich Tivadar) azonban a minisztertanács által (1887. ápril 30-án, 1888. március 2-án, 1888. május 8-án) megállapított feltételeknek nem voltak képesek eleget tenni, s így újabb tárgyalások váltak szükségessé.

Az e tárgyalások folytán megállapított új feltételek több pontokban a korábbi megállapodásoktól a következőkben térnek el.

Az engedélyezett építési könnyítések következtében a tényleges építési tőke 5 630 000 Ft-ról 5 300 000 Ft-ra szállítatik le, melynek fejében 35% erejéig törzsrészesvények, 65% erejéig pedig elsőbbségi részesvények bocsátandók ki, az utóbbiak 73% helyett 72% minimális árfolyammal.

Az államsegély következőleg emelendő: az Útalapból való 10 évi hozzájárulás évenként 10 000 Ft-ról 13 000 Ft-ra, a postajárulék 50 éven át évenként 10 000 Ft-ról 11 000 Ft-ra emeltetik, a külön állami segély pedig 10 éven át fizetendő évenkénti 26 000 Ft-ban állapítatik meg, úgyhogy az összes állami hozzájárulás tényleges tőkeértéke 500 000 Ft-nak fog megfelelni. Ezenkívül a Határőrvidéki Beruházási Alapból való hozzájárulás 200 000 Ft-ról 400 000 Ft-ra fogna felemeltetni.¹⁶

III. A MÁV Horka állomásától Murányig vezetendő helyi érdekű vasútra Kubinyi Géza országgyűlési képviselőnek mint engedélyesnek. A vonal hossza 40,75 km. A tényleges építési tőke 1 546 000 Ft, mely összegből forgalmi eszközök beszerzésére 100 000 Ft, tartalékalap képzésére pedig 15 000 Ft fordítandó. Az építési tőke fejében a szokott arányban törzsrészesvények és elsőbbségi részesvények bocsátatnának ki, ez utóbbiak 75% minimális árfolyammal.

Az 541 000 Ft-nyi törzsrészesvénytőkéből törvényhatósági, községi és magánérdekeltségi hozzájárulások által összesen 328 000 Ft van biztosítva, a posta ingyen szállítása fejében 50 éven át fizetnének évenként 3200 Ft, mely járuléknak 5,5%-kal leszámított összege 58 200 Ft tőkének felel meg. Külön állami segély fejében adatnék 10 éven át évenként 20 000 Ft, ami a kamatvesztés leszámításával 154 600 Ft tőkének felel meg. A kétrendbeli állami segély fejében 183 700 Ft névértékű törzsrészesvény fog az államnak átadatni.¹⁷

IV. A Déli Vaspálya Balatonszentgyörgy állomásából kiágazó, s a MÁV Somogyszob állomásáig vezetendő helyi érdekű vasútra gr. Széchényi Gyula és gr. Hunyady Imre földbirtokosoknak mint engedélyeseknek.

A vasút hossza 58,6 km. A tényleges építési költség 1 563 000 Ft, melyből forgalmi eszközök beszerzésére 120 000 Ft, tartalékalap képzésére pedig 20 000 Ft fordítandó. Az 1 563 000 Ft építési és üzletberendezési tőkének 35%-a, illetőleg ezt meghaladólag is az összes törzsrészvény-aláírások és állami hozzájárulások összege erejéig törzsrészvényeknek kibocsátása útján, a törzsrészvények által nem fedezett tőkerészlet erejéig pedig 75%-os árfolyam alapulvétele mellett számított elsőbbségi részvényeknek kibocsátása útján szándékolatik biztosítani.

A posta ingyenes szállítása fejében 50 éven át évenként 5000 Ft fizettetnék, állami segély fejében pedig 10 éven át évenként 10 490 Ft adatnék, mely kétféle segély fejében összesen 172 000 Ft értékű törzsrészvény bocsátatnék az állam birtokába.

Mínt hogy a tervezett vasút 2 létező vasúti vonalat köt össze, annak engedélyezése tárgyában törvényjavaslat fog előterjesztetni.

Megemlítendő még, hogy az építendő vasút mentében levő, s elemi csapások által sújtott lakosságnak¹⁸ segélyezése érdekében az előadó miniszter úr az engedélyt kérők veszélyére és kárára az építési munkáknak tényleges foganatba vételét, addig is, míg az illető törvény meghozatik, ideiglenesen megengedte.¹⁹

V. A Békés–Csanádi HÉV-re, melynek fővonala Mezöhegyesről Tótkomlóson át vezetne Orosházáig, onnét pedig Bánfalva érintésével Szarvasig, szárnyvonala pedig Bánfalvától Kondorosig. Engedélyes Soenderop és Társa berlini cég. Az építendő vasút összes hossza 80,8 km. A tényleges építési és üzletberendezési tőke 2 340 000 Ft; melyből forgalmi eszközök beszerzésére 201 950 Ft, tartalékalap képzésére pedig 60 000 Ft fordítandó. A tényleges építési és üzletberendezési tőkének 35%-a, vagyis 819 000 Ft érdekeltségi és állami hozzájárulások által biztosítva van; nevezetesen az érdekelt vármegyék, községek és birtokosok hozzájárulása tesz 678 000 Ft-ot, az állami hozzájárulás pedig 117 100 Ft-ot, mely utóbbiból a postajárulék tesz 50 éven át 6000 Ft-ot, ami 109 100 Ft tőkének felel meg; külön állami segély címén pedig egyszer s mindenkorra 8000 Ft adatik. Mindkét rendbeli állami segélyért az állam megfelelő névértékű törzsrészvényt kap.

Mínt hogy a tervezett vasút már létező vasutakat köt össze, engedélyezéséhez törvényhozási felhatalmazás szükséges; addig is azonban, míg az erre vonatkozó törvényjavaslat létrejön, az előadó miniszter úr a lakosságnak nyújtandó kereset érdekében megengedte, hogy a földmunkálatok az engedélyes veszélyére és kárára megkezdessenek.²⁰

VI. A Zsitva-völgyi HÉV-re, mely Aranyosmaróttól a budapest–marcheggi vonal egyik alkalmas pontjáig vezetették. Engedélyesek gr. Keglevich István és érdektársai. A vasút hossza 40,8 km, a tényleges építési és üzletberendezési tőke: 1 480 000 Ft, melyből 35%-nak, vagyis 518 000 Ft-nak beszerzése állami és érdekeltségi hozzájárulás által biztosítva van; nevezetesen postajárulék fejében fizettetnék 50 éven át évenként 3500 Ft, ami 64 000 Ft tőkének felel meg; külön állami se-

gély címén pedig adatnék 10 éven át évenként 15 120 Ft, ami 116 600 Ft-nyi tőkének felel meg.

A kétrendbeli állami hozzájárulásért az állam 180 600 Ft névértékű törzsrészcévenyt kapna.²¹

VII. Az Ungvár–Nagybereznai HÉV-re Zimonyi Schwartz Ármin és Fia budapesti cégnek. A vasút hossza 42,1 km; tényleges építési és üzletberendezési költsége 1 740 000 Ft. Ezen összeg 35%-ának, vagyis 609 000 Ft-nak beszerzése állami és érdekeltségi hozzájárulások által 571 000 Ft-nyi összeg erejéig van biztosítva, nevezetesen a Földművelési Minisztérium az erdőkincstár hozzájárulása fejében adna 300 000 Ft-ot, egyéb magánérdekeltek és vármegyék és községek pedig összesen 91 000 Ft-tal járulnának hozzá. A postajárulék fejében fizettetnék 50 éven át évenként 4400 Ft, ami 80 000 Ft tőkének felel meg, külön állami segély címén 10 éven át évenként 13 000 Ft fizettetnék, ami 100 000 [Ft] tőkének felel meg. A kétrendbeli állami segély fejében az állam kapna 180 000 Ft névértékű törzsrészcévenyt. Az elsőbbségi részvények kibocsátási ára kivételesen 72%-ban állapított meg.

Mínt hogy engedélyes a kikötött 80 000 Ft-nyi biztosítékot még le nem tette, az építési engedély csak akkor fogna kiadatni, ha az engedélyt kérő ezen kötelezettségének eleget tett.²²

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmaztatott, hogy Ő Felsege legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az előterjesztett helyi érdekű vasutak építésére az engedélyokmányokat kiadhassa, illetőleg — ahol ez szükséges — az ez iránti törvényjavaslatokat az Országgyűlés elé terjessze.

17.^b

A miniszterelnök mint a pénzügyi tárca vezetője bejelentése arról, hogy a brüsszeli Nemzetközi Érmekonferencián az ottani osztrák–magyar követ képviseli Ausztriát és Magyarországot.²³

Jegyzetek

a Helyesen: 10-i

b A 18. pontot nem közöljük.

1 *Ld. még 1890. márc. 25./3. és 4., ápr. 11./2., máj. 23./8., jún. 20./1., jún. 27./6., 1891. jan. 9./1., 1892. febr. 1./2., okt. 28./6.*

2 *Vö. 1892. jún. 28./12.*

3 A jk.-i pontot közli: *Kemény G. G., Iratok... 2. k. 48–49. p.* — A kongresszus nov. 25-én befejezte az egyházi alkotmány fölötti általános vitát. Nikolics nov. 26-án kérte az elnapolás kieszközölését, félve az ellenzék többségre jutásától, s így a kormánynak megfelelő szabályzat bukásától. Jól megvilágítja a kialakult helyzetet Csáky nov. 27-i, Kállay Bénihez írt és az uralk. informálására szolgáló levele: „Nicolics br. királyi biztos ... abbeli nézetének adott kifejezést, hogy a nagy szervezeti munkálat, mely az összes részleges statutumokat magában foglalja és a szerb egyház episzkopális természetének kellő figyelembevételével készítettett, az általános tárgyalás befejeztével már legközelebb a kongresszus általánosságban a részletes tárgyalás alapjául el fog ugyan fogadtatni, de hogy valószínűleg nagyon csekély leszen azon többség, amely ezen határozatot kimondandja. Azon kérdésemre, hogy honnan ered azon változása a helyzetnek, mely szerint az elébb jelentékenynek tar-

- tott többség annyira leapadt, Nikolics br. azon felvilágosítást nyújtá, hogy az úgynevezett liberális pártnak izgatása a kerületekben az utóbbi időben nagy mérveket öltött, aminek folytán egyes kongresszusi képviselők választóik által nem csekély presszió alá helyeztetek, másrészt pedig az időközben megüresedett képviselői állásokra csupa liberális vagy radikális új képviselők választattak.” (OL - P 344 - B.a. - Levelek 18.) — A mt. döntése nyomán Wekerle Sándor me. nov. 30-án írt fel az uralk.-nak, aki dec. 4-én határozatlan időre elnapolta a kongresszust. (OL - K 26 - 1892 - 133.) — A Wekerle-kormány idején már nem is ült össze a kongresszus, noha 1893. aug.-ban Brankovics érsek kérte összehívását. Az egyházpolitikai kérdések kiéleződése miatt azonban — a kormány kérésére — maga is elállt szándékától: „ha a radikálisoknak sikerülend többségre vergődni, ami majdnem biztos várható, nincsen kizárva, hogy ... küldöttséget is fognak ... Ő Felségéhez meneszteni. [Ti. az egyházpolitikai reformok elleni tiltakozásul. — L.J.] Amiért is semmi kifogásom nincsen, ha az általam már bejelentett kongresszus összehívása bizonytalan időre elhalasztatik” — írta Brankovics Csákyhoz intézett 1893. aug. 31-i levelében. OL - K 26 - 1893 - 52.
- 4 *Ld. még 1890. nov. 19./1., 1891. okt. 13./8., 1893. dec. 23./15.*
  - 5 Az 1874. évben kiadottat felváltó új üzletszabályzat az osztrák kormánnyal egyeztetve készült. (Tervezeteket, iratokat ld. OL - K 230 - 1893 - 3. t. - 1625.) 1893. jan. 1-jei hatállyal lépett életbe az 1892. dec. 10-én kelt rendeletek értelmében — RT 1892. 2919. és 3033. p.
  - 6 *Ld. még 1890. dec. 3./22., dec. 10./2., 1893. febr. 13./20., ápr. 18./6., szept. 7./19., 1894. febr. 10./6., nov. 7./12.*
  - 7 Az 1888:7. tc. elrendelte ugyan a ragadós tüdőlobos marhák hatósági leölését, de a tulajdonos nem tarthatott igényt kártalanításra. Így esély sem volt a több mint tíz éve fellépett, és 1892-ben már 14 törvényhatóság területére kiterjedt betegség elfojtására. Ez pedig lehetetlenné tette a németországi kivitelt, de veszélybe sodorta az Ausztriába irányuló forgalmat is. (A Lajtán túl 1892. okt. 1-jén lépett életbe az új állategészségügyi tv., amely a tüdőlobos marhák lebunkozását kártalanítás mellett rendelte el.) A mt. elé került tvj.-ot egy különbizottság dolgozta ki; Bethlen András fm. ezt — a kívánt módosítások végrehajtása és az uralk. dec. 12-i engedélye alapján — 1892. dec. 19-én nyújtotta be a Házban. A javaslat a betegség kiirtása céljából lebunkózott fertőzött vagy fertőzékeny állatért teljes kárpótlást kívánt adni a tulajdonosnak. (Iratok: OL - K 178 - 1897 - 2157., az aktában található a részletes mt.-i előterjesztés is 2266/1892. számon, OL - K 255 - 1892 - 9. t. - 2521.) — A bizottsági és plenáris tárgyalások során a javaslat úgy módosult, hogy a tulajdonost csak az állat becsértékének 9/10-e illeti meg, a költségeket pedig — egy orsz. kártalanítási alap létrehozásáig — teljes mértékben az állam viseli. A Ház 1893. febr. 1-jén így fogadta el a tvj.-ot, amelyet aztán az 1893:2. tc. emelt tv. erőre. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XLIV. /289. cs./, KN /1892-97/ 7. k. 166., 377. p., 8. k. 213-221., 223-248., 250., 357. p.) — A tc. rendelkezéseit a fm. 1893. márc. 1-jei rendelete léptette életbe. RT 1893. 12. p.
  - 8 *Ld. még 1892. jan. 8./5., szept. 10./10., szept. 30./2. — Az olasz külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 17. 1. jegyzet. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*
  - 9 Vö. a püm. 1892. dec. 1-jei, a vámhivatalokhoz intézett rendeletével (az aug. 10-i rendelet értelmezése tárgyában). — RT 1892. 3049. p.
  - 10 *Ld. még 1891. okt. 23./6., nov. 6./1., 1892. febr. 1./4., jún. 17./5., jún. 28./1., 1893. nov. 25./8., 1894. febr. 4./13., nov. 20./10., ill. a fenti 8. jegyzetet. — Spanyolország 1892. júl. 1-jétől már új tarifáját léptette életbe a Monarchiával szemben. 1892 őszén sikerült megállapodni abban, hogy a Monarchia a legnagyobb kedvezményt, Spanyolország pedig minimál-tarifájának tételeit alkalmazza, de csak ideiglenesen, 1893 végéig. E megállapodás realizálásához szükség volt a törvényhozás felhatalmazására is, hiszen az 1891:42. tc. hatálya 1892 végével lejárt. Lukács Béla kerm. dec. 5-én nyújtotta be a tvj.-ot, s azt a Ház dec. 20-án el is fogadta. Az így született 1892:31. tc. felhatalmazta a kormányt a kereskedelmi viszonyok 1893 végéig terjedő ideiglenes rendezésére. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXV. /288. cs./, KN /1892-97/ 6. k. 335-336. p., 7. k. 64., 166., 190-191., 216. p.) — A megállapodást az 1892. dec. 30-i összminisztériumi rendelet léptette életbe. RT 1892. 3047. p.*
  - 11 *A szerb külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. ápr. 3. 9. jegyzet. — Ld. még a fenti 8. jegyzetet.*

- 12 Vö. az 1892. dec. 30-i összminisztériumi rendelettel, amely az 1892:13. tc. felhatalmazása alapján 1893. jún. 30-ig meghosszabbította a régi kereskedelmi szerződés és állategészségügyi egyezmény hatályát. (RT 1892. 3048. p.) — Az új szerződést Lukács 1893. febr. 3-án, az új állategészségügyi egyezményt Bethlen ugyanezen a napon terjesztette a Ház elé, amely máj. 30-án mindkettőt elfogadta (1893:20. és 21. tc.-ek). — Kh. iratok és tárgyalás: OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XLIV. (289. cs.), KN (1892–97) 8. k. 274. p., 11. k. 205. p., 12. k. 386–388., 421–422., 478. p., ill. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XLVI. (289. cs.), KN (1892–97) 8. k. 286–287. p., 11. k. 205., 388., 422., 478. p. — Mind a szerződés, mind az egyezmény 1893. júl. 1-jén lépett életbe. RT 1893. 1564. és 1572. p.
- 13 *A román külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 3. 9. jegyzet. — Ld. még a fentti 8. jegyzetet.*
- 14 *Ld. még 1891. márc. 14./9., dec. 24./6., 1893. dec. 23./18., 1894. dec. 9./18.*
- 15 *Ld. még 1892. febr. 9./5., 1894. okt. 29./19.* — Lukács 1893. jan. 9-én terjesztette be a tvj.-ot, amelyet a Ház ápr. 20-án fogadott el. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XL. (289. cs.); KN (1892–97) 7. k. 219. p., 8. k. 169–170. p., 11. k. 321–322., 331. p., 12. k. 259–260. p. — A két társaság egyesülését, illetve az új egyesített engedélyokiratot az 1893:10. tc. emelte tv.erőre.
- 16 Az újabb engedélyezési tárgyalást 1892. okt. 25-én tartották. Lukács felségelöterjesztése dec. 7-én kelt; majd az uralk. dec. 16-i engedélye alapján dec. 25-én adta ki az engedélyokiratot (RT 1892. 3270. p.). — A társaság rövidesen a Szlavóniai HÉV Rt. nevet vette fel, vonalainak kezelését pedig a MÁV-ra bízta. (Iratok: OL - K 229 - 1892 - 22 - 23 514., 74 782/1892. sz. a. itt található a mt.-i előterjesztés részletes fogalmazványa is.) - A HÉV 120 km hosszúságú vonalai 1893–1894-ben készültek el. *Ruzitska* 66. p. — *Ld. még 1893. febr. 22./7.*
- 17 Eredetileg Hámos László ogy. képv. és társai kaptak előmunkálati engedélyt a vonalra (1890. dec.), később azonban Kubinyira ruházták jogaikat. 1892. máj. 13-án tartották az engedélyezési tárgyalást. Engedélyes megegyezett a MÁV-val, hogy kiépíti a pelsőci MÁV-csatlakozást is 50%-os forgalmi illetékkezelési kedvezmény fejében. Lukács dec. 4-i előterjesztésére dec. 15-én nyert lf. engedélyt az engedélyokirat kiadására. Erre dec. 25-én került sor. (RT 1892. 3303. p.) (Iratok: OL - K 229 - 1895 - 2. t. - 40 395., itt található a mt.-i előterjesztés részletes fogalmazványa is, 79 046/1892. sz.) — A hivatalosan Murány-völgyi HÉV-nek nevezett vasút vonala (Pelsőc–Murány) 1893-ban készült el. *Ruzitska* 66. p.
- 18 A vidéken a rossz termés miatt ínség fenyegetett. OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 2911 (75 249/1892).
- 19 A barcsi forgalmi csomópont és Győr közötti közvetlen összeköttetés koncepciója keretében vetődött fel a HÉV építésének gondolata. E vonal létesülése esetén már csak a Tapolca–Balatonszentgyörgy közötti szakasz hiányzott a koncepció megvalósulásához, hisz Barcs és Somogyuszob, illetve Boba és Tapolca között már megépült a vasút. (*Vö. 1890. ápr. 3./8.*) — Széchényiék előmunkálati engedélye még 1889-ben kelt. A csekély összegű érdekltségi hozzájárulás miatt azonban az ügy húzódtott. Az engedélyezési tárgyalásra 1891. márc. 26-án, ápr. 8-án és 1892 júl.-ában került sor. Lukács 1892. dec. 26-i előterjesztése és az uralk. 1893. jan. 6-i engedélye nyomán jan. 9-én került Ogy. elé a tvj., melynek elfogadása (1893:11. tc.) után jún. 8-án adták ki az engedélyokiratot (RT 1893. 1490. p.). — A HÉV 1893 őszén üzletkezelési szerződést kötött a MÁV-val. (Iratok: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 2911., 74 280 és 75 249/1892. sz.a. található a részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványa és tisztázata, kh. iratokat és tárgyalást ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XLIII. /289. cs./, KN /1892–97/ 7. k. 219. p., 8. k. 169–170. p., 11. k. 320–321., 331. p., 12. k. 259–260. p.) — A vonal még 1893-ban elkészült. *Ruzitska* 66. p.
- 20 A berlini cég 1889-ben nyert előmunkálati engedélyt a vasútra. Kiépítését a termékeny vidék forgalomba kapcsolása indokolta. 1891. júl. 1-jén tartották meg az engedélyezési tárgyalást, de a vitás kérdések tisztázásának elhúzódása miatt csak jóval később kerülhetett az ügy a mt. elé. (A földmunkálatok előzetes megkezdésének engedélyezésében a vihararki földmunkás mozgalmak is szerepet játszottak.) Lukács — dec. 10-i felségelöterjesztése és az uralk. dec. 23-i lf. elhatározása nyomán — 1893. jan. 9-én nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház ápr. 20-án fogadott el (1893:12. tc.). (Iratok: OL - K 229 - 1892 - 2. t. - 1022., kh. iratok és tárgyalás: OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XLII. /289. cs./, KN /1892–97/ 7. k. 219. p., 8. k. 169–170. p., 11. k. 319–320., 331. p., 12. k. 259–260. p.) — Az engedélyokiratot 1893. jún. 6-án adták ki. (RT 1893. 1457. p.) — A HÉV vonalai 1893-ban készültek el. *Ruzitska* 66. p.

- 21 A vasútra a 80-as évek közepétől többen kaptak előmunkálati engedélyt, köztük gr. Keglevich István és érdektársai. 1891. aug. 8-án került sor az engedélyezési tárgyalásra. A kormány felségelőterjesztése 1893. márc. 28-án, az uralk. hozzájárulása ápr. 15-én kelt, utóbbi alapján Keglevichék 1893. ápr. 28-án kapták meg az engedélyokmányt (RT 1893. 707. p.) — A vonalat 1894-ben adták át a forgalomnak. *Ruzitska* 66. p.
- 22 *Ld. még 1891. okt. 23./2.* — Bolgár Ferenc után 1892 elején Hieronymi Károly egy. képv. kapott előmunkálati engedélyt, jogait azonban összeférhetlenség miatt átruházta Schwartzékra. (Hieronymi ugyanis az Állami Számvevőszék elnöke lett — *vö. 1892. okt. 14./1.*) — 1892. okt. 24-én tartották meg az engedélyezési tárgyalást. Lukács felségelőterjesztése 1893. jan. 14-én, az uralk. lf. elhatározása jan. 24-én kelt, ennek alapján febr. 29-én került sor az engedélyokirat kiadására. (RT 1893. 300. p.) — (Iratok: OL - K 229 - 1892 - 2. t. - 1711, OL - K 178 - 1892 - 2176., itt található a részletes mt.-i előterjesztés is.) — A vasút 1894-ben készült el. *Ruzitska* 66. p.
- 23 A konferencia 1892. nov. 22-én nyílt meg. — Iratok: OL - K 255 - 1892 - 8. t. - 3037, 3292, 3438, Uo. - 1893 - 8. t. - 157.

3./38./

1892. december 2.

1.

Az Erdélyi Szász Ev. Egyházi Konzisztórium kérelme a tanári képesítő vizsga német nyelven történő letévése iránt

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előterjesztette, hogy a középiskolákról és azok tanárainak képesítéséről szóló 1883:XXX. tc. 70. §-ában ki van mondva, hogy a tanári képesítő vizsgálatok nyelve a magyar, a vallás- és közoktatásügyi miniszter azonban felhatalmaztatott, hogy az idézett törvény hatálya léptét követő tíz tanév tartama alatt, az illető felekezeti főhatóság indokolt előterjesztésére, a tanárképesítő vizsgálatoknak egészben vagy némely tantárgyat illetőleg nem magyar nyelven tarthatására rendkívüli engedélyt adhasson.

E felhatalmazás alapján az előadó miniszter úr hivatali előde megengedte, hogy az Erdélyi Szász Ev. Egyház által fenntartott középiskolákban alkalmazandó tanárok az 1893. évben végződő tanév befejeztéig a tanárképesítési vizsgát átmenetileg német nyelven is letehessek, az Erdélyi Szász Egyházi Konzisztórium most aziránt folyamodott, hogy e kivételes engedély továbbra is megadassék.

Szemben az 1883:XXX. tc. 70. §-ának határozatával ily engedély csak újabb törvényhozási felhatalmazás alapján volna megadható; minthogy pedig az Erdélyi Szász Egyházi Konzisztórium az egyedüli testület, mely ily kivételes intézkedést kér, s felterjesztésének indokaiból azt kell következtetni, hogy a jelenlegi átmeneti állapotnak nemcsak ideiglenes meghosszabbítását kívánná: az előadó miniszter úr a kért engedély megadhatásának előfeltételét képező törvényhozási felhatalmazás kieszközlése végett nem szándékozik törvényjavaslatot előterjeszteni.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

3.

Amerikai és román lap postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Chicagóban megjelenő „*Hrvatska Zora*” című hírlaptól és a Bukarestben megjelenő „*Tocila*” című hírlaptól a magyar államellenes izgatásaik miatt a postán szállítási jogot a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonta.¹

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

4.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a mesterséges borok készítésének és azok forgalomba hozatalának tilalmáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.²

5.

A Pécs–Barcsi Vasút államosítására vonatkozó terv elejtése³

A kereskedelmi miniszter úr előterjesztette, hogy még hivatali előde felhatalmazást kapott a minisztertanácstól a Pécs–Barcsi Vasút államosítására;⁴ tekintve azonban, hogy nagyon kérdéses: vajon az esetben, ha a Pécs–Barcsi Vasút államosítatnék, az ezen vasúttársaság és az Első Szab. Dunai Gőzhajó-társaság között fennálló egyezmény, mely szerint az utóbbi gőzhajó-társaság bizonyos mennyiségű kőszén szállítására, illetőleg az annak megfelelő szállítási díj biztosítására kötelezve van, érvényesíthető volna-e, célszerűbbnek mutatkozott az államosítás eszméjét elejteni, s csupán üzleti szerződést kötni a Pécs–Barcsi Vasúttársasággal, melynél fogva a társasági szervezetnek egyébként fenntartása mellett a vasút kezelését a teljes díj szabási joggal együtt az Államvasutak vennék át. A társaság hajlandó volna azt a jogot is átengedni, hogy a társaság elsőbbségi adósságát az állam saját hasznára konvertálhassa, azonban az ezen műveletből származó haszon mindenképp a nyert előlegek és a beruházási kölcsön törlesztésére fordíttassék; ellenben a társaság kikötni kívánja, hogy a vasút részvényeseinek minden esetben 5%-nyi jövedelem biztosíttassék, s amennyiben a vasút jövedelme magasabbra emelkednék, a többlet is a részvényeseknek osztalékokra átengedtesék.

A minisztertanács helyeselte, hogy a Pécs–Barcsi Vasúttársasággal való viszony üzleti szerződés alapján rendeztesék, s felhatalmazta a kereskedelmi miniszter urat, hogy a minisztertanács jóváhagyásának fenntartásával ezen alapon kösse meg az egyezményt; azonban előzetesen tisztába hozandó még, vajon az elsőbbségi adósság konvertálása egyáltalában megtörténhetik-e? — továbbá a társaság rábírandó volna, hogy az 5%-on felüli jövedelem-részesedésről mondjon le, vagy legalább egyezzen abba, hogy az 5%-on felüli jövedelem a társulat minden megkér-

deztetése nélkül feltétlenül a vasútnál teendő beruházásokra fordíthatassék.⁵

8.

**A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a mada-
rak védelméről⁶ és a Hétszemélyes Tábla újjászervezéséről⁷ szóló horvát
törvényjavaslatokat előzetes uralkodói jóváhagyás elé terjessze,
ha a földművelésügyi és az igazságügy-miniszter nem tesz észrevételt.**

Jegyzetek

- 1 A „Hrvatska Zora” postán szállításának megtiltását a horvát bán kérte a Monarchia egész területére. A büm. nov. 30-án intézkedett, s később Ausztria is hasonlóan cselekedett. (OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 868, 936/1892.) — A román lapra nem maradt fenn adat a BM Lt.-ban.
- 2 *Ld. még 1890. márc. 25./2., júl. 4./3., 1891. jún. 3./3.* — Újabb kérvények és ellenkérvények után az 1891-ben kidolgozott tervezet elvei érvényesültek az új tvj.-ban is. Lukács ezt dec. 12-én terjesztette az uralk. elé. Indoklásában kifejtette, hogy a javaslat a termelők és a fogyasztók érdekében is született, alapvető célja a filoxéra által megrendített bortermelés védelme. A miniszter ugyanakkor beismerte, hogy a műborgyártás Magyarországon még nem öltött nagyobb méreteket. Ferenc József dec. 29-én engedélyezte a tvj. benyújtását; erre 1893. jan. 9-én került sor. (Iratok: OL - K 231 - 1894 - 10. t. - 116.) — A Ház bizonyos, a lényegét nem érintő módosításokkal fogadta el a javaslatot 1893. máj. 16.–17-én. Tv.erőre emelte az 1893:23. tc. (KN /1892–97/ 7. k. 219. p. 11. k. 205. p., 12. k. 434–443., 458., 478. p) — A tc. kimondta, hogy: tilos mesterséges bort gyártani és forgalomba hozni, illetve bort olyan vidék megjelölésével forgalomba hozni, amelyen az nem termett; hogy a tilalmakat megszegők kihágást követnek el és — ha a büntető tv.-ek vagy a közegészségügyi tv. szerint súlyosabb büntetés alá nem esnek — 25–300 Ft bírsággal, a mesterséges bort készítőik ezen felül 2 hónapig terjedő elzárással sújtatnak. A kerm. felhatalmazást kapott, hogy a fm.-rel egyetértésben rendeleti úton határozza meg a borvidékeket. — A végrehajtási rendelet 1893. nov. 29-én kelt (RT 1893. 2517. p.) és 1894. jan. 4-i hatállyal léptette életbe a tc. rendelkezéseit. (E rendelet 20 borvidékre osztotta az országot.)
- 3 *Ld. még 1890. ápr. 11./6., 1891. szept. 6./3., dec. 18./1., 1892. dec. 19./4.*
- 4 Ez — az előző jk.-ek tanúsága szerint — téves megállapítás!
- 5 Az okt.–nov. folyamán tartott értekezletekről felvett jk.-eket, szerződéstervezeteket, kimutatásokat ld. OL - K 229 - 1894 - 21. t. - 1092. — A MÁV ténylegesen már 1892 ápr.-ában átvette az üzletkezelést.
- 6 Irat: OL - K 20 - 1892 - 1020. — *Ld. még 1893. júl. 19./2.*
- 7 Irat: OL - K 20 - 1892 - 1028. — *Ld. még 1893. febr. 13./20.*

4./39./

1892. december 6.

1.

Tárgyalások a zágrábi érseki szék betöltése érdekében¹

A horvát–szlavón–dalmát bán úr ismertette a zágrábi róm. kat. érseki szék betöltése iránt megindított tárgyalások jelen állását, melyek szerint a közös külügyminisztertől nyert értesüléshez képest a római Kúria részéről, az ezen egyházi méltóságra Ő cs. és ap. kir. Felsége által kinevezett Vucsetics István kanonok prékonizációja, közelebbi indoklás nélkül, azon alapon tagadtatott meg, mert az illető ezen állásra ottani nézet szerint nem „persona idonea”.

Az előadó bán úr hangsúlyozta annak szükséges voltát, hogy miután Ő cs. és ap. kir. Felségének legfőbb kegyúri és felségjoga sértetlen épségben fenn kell hogy tartassék,

és miután eltérésnek Ő Felsége kijelentett legfelsőbb elhatározásától csak azon esetben lehetne helye, ha minden föltevés ellenére bebizonyosodnék az, hogy az Ő Felsége által a zágrábi érseki székre kiszemelt egyén híjával van azon tulajdonságoknak, melyeket az egyházi törvény az illetőnek szánt méltóságra nézve kötelezőleg megszab,^a a minisztertanács ez ügyben elfoglalt elvi álláspontot továbbra is tartaná fenn.

A további eljárásra nézve az előadó bán úr azon javaslattal járult a minisztertanács elé, hogy miután azon általános kitétel, hogy nevezett kanonok nem tartatik persona idonea-nak (alkalmas személyiségnek) érdemleges tárgyalásra kellő alapot nem nyújt: a minisztertanács bízna meg a horvát–szlavón–dalmát miniszter urat, hogy hivatkozással a minisztertanács által elfogadott elvi álláspontra, aziránt forduljon a közös külügyminiszterhez, hogy közelebbről és tüzetesen jelöltetné és állapítatná meg azt, vajon az egyházi törvényben az érseki méltóságra nézve előírt tulajdonságok közül melyek azok, amelyeknek hiánya jelen konkrét esetben a prékonizáció megtagadásának egyházjogi alapjául és indokául szolgáltak.

A minisztertanács az előadó bán úr javaslatát egész terjedelemben elfogadta, és megbízta a horvát–szlavón–dalmát miniszter urat, hogy a fentebbiek értelmében intézzen átiratot a közös külügyminiszterhez.²

2.^b

A horvát–szlavón–dalmát miniszter útján a bán felhatalmazása arra, hogy a pénzügyi felhatalmazásról szóló törvényjavaslatot a Horvát Országgyűlés elé terjessze.³

Jegyzetek

a Barkassy javítása; itt eredetileg „követel” állt.

b A 3–4. pontokat nem közöljük.

1 *Ld. még 1891. okt. 14./1., 1893. febr. 22./6., 1894. márc. 11./6.*

2 Josipovich Imre hszdm. 1893. jan. 3-i átiratát ld. OL - K 26 - 1893 - 135 (135).

3 A tvj. 1893. jan. és febr. havára kért pénzügyi felhatalmazást. OL - K 20 - 1892 - 1033. — *Ld. még 1892. nov. 22./11., 1893. febr. 13./20.*

5./40./

1892. december 18.

1.

A Karcagi Kir. Járásbíróság és Jász–Nagykun–Szolnok vm. alispánja között tilos mezei csapásolás és legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

2.

A Kőszegi Kir. Járásbíróság és Vas vm. árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

3.

A Karánsebesi Kir. Járásbíróság és Krassó–Szörény vm. másodfokú erdei kihágási bírósága között erdei kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást az erdei kihágási bíróság folytassa le.

5.

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Benitzky Gábor földbirtokost, Gajzágó Salamon ny. állami számvevőszéki elnököt, Kállay Albert szegedi és hódmezővásárhelyi főispánt, Than Károly egyetemi tanárt és Tóth Elek ny. kúriai tanácselnököt élethossziglani főrendiházi taggá nevezze ki.¹

12.

A Romániával tervezett külkereskedelmi szerződési tárgyalások alapelvei²

A kereskedelmi miniszter úr előterjesztette, hogy a román kereskedelmi szerződési tárgyalásoknál Németországgal követendő kooperáció érdekében a f. évi november hó 28-án hozott minisztertanácsi határozat értelmében átírt a közös külügyminiszterhez; tőle azonban azt a választ nyerte, hogy a közös külügyminiszter a német kormánytól tenni kívánt lépést nem tartaná sikerre vezetőnek, mert azt a benyomást nyerte, hogy a német kormány nem hajlandó az általunk megjelölt cikkeket saját követeléseibe közé felvenni; azért a közös külügyminiszter célszerűbbnek vélné, ha mi is kifejeznék hajlandóságunkat arra, hogy Romániával tárgyalásokat kezdjünk, miáltal a kooperáció tényleg kifejezést nyerne.

Az előadó miniszter úr elvileg nem látna semmi nehézséget abban, hogy eziránti hajlandóságunkat kifejezzük, miután tényleg a magyar kormány is óhajtana a kereskedelmi viszonyokat Romániával rendezni; nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy az eziránt részünkről ismételve tett lépések a román kormány magatartása miatt mindig megghiúsultak, aminek következtében a magyar kormány kimondotta, hogy csak akkor szándékoznék Romániával tárgyalásokba bocsátkozni, hogyha erre nézve a kezdeményezés Románia részéről történnék. Ezen álláspontot fenn kellene tartani; mindenesetre azonban mielőtt részünkről ez irányban újabb formai lépés történnék, a közös külügyminiszternek bizalmas úton tájékozni kellene magát arra nézve, hogy a román kormány valóban hajlandó volna-e velünk tárgyalásokba bocsátkozni; amely esetben, parallel a német-román tárgyalásokkal, megindulhatnának köztünk és Románia közt is a kereskedelmi szerződési tárgyalások. Abban az esetben azonban, ha Románia nem volna hajlandó velünk tárgyalni, Németországtól követelnünk kellene, hogy a kooperáció értelmének megfelelően ő is szüntesse meg a tárgyalásokat Romániával.

Az esetben, ha Románia velünk tárgyalásokba bocsátkoznák, részünkről a tárgyalások az előadó miniszter úr nézete szerint a következő alapon volnának megindítandók:

állategészségügyi egyezmény létesítése mellőzendő; minthogy tarifaszereződés létesítésére alig van remény, a kereskedelmi viszonyok a legtöbb kedvezmény kölcsönös biztosítása alapján volnának rendezendők, mi mellett oda kellene törekednünk, hogy néhány minket főleg érdeklő cikkre nézve Románia részéről mérsékeltbb vámtételeket nyerjünk.

Ezen ügyvel kapcsolatosan a német kormány figyelmeztetendő volna, hogy azon eljárása, mely szerint a gabonavámok tekintetében Romániának adott engedményeket a szerződés létrejövetele előtt továbbra is megadni hajlandó, a velünk való kooperáció eszméjével nincsen összhangzásban.

Helyeseltetvén, a kereskedelmi miniszter úr felhatalmaztatott, hogy ily értelemben tegye meg a további lépéseket.

13.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy a gyulafehérvári gör. kat. érseki szék betöltése céljából összeülő zsinathoz egyházi kir. biztosul Pável Mihály nagyváradi gör. kat. püspököt, világi kir. biztosul pedig gr. Teleki Gézát küldje ki az uralkodó.³

15.^a

A honvédelmi miniszter felhatalmazása arra, hogy az 1893. évi újoncjutalék megajánlásáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁴

Jegyzetek

- a A 16. pontot nem közöljük.
- 1 1892 végére — Gräf Eduárd, Gönczy Pál és Lumnitzer Sándor halála, valamint Baresay Domokos ogy. képv.-vé történt megválasztása folytán — 38-ra csökkent a kinevezett fh. tagok száma. Így a kormány bátran ajánlhatta az 1885:7. tc. által maximálisan évi 5 főben meghatározott kinevezési keret teljes kihasználását. Wekerle dec. 18-i felségelőterjesztésére az uralk. dec. 21-én valamennyi javasolt személyt kinevezte. HHStA, Wien, Kabinettsarchiv, Kabinettskanzlei, K. 27. 5491/1892.
- 2 *A román külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 3. 9. jegyzet. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pontok felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*
- 3 *Ld. még 1892. okt. 28./11., dec. 27./9., 1894. okt. 29./22.*
- 4 A tvj.-ot Fejérváry Géza honv. m. — a dec. 19-i előterjesztésére dec. 23-án kapott lf. engedély alapján — 1893. jan. 9-én nyújtotta be, s azt a Ház három napos tárgyalás után jan. 31-én elfogadta. (HL - Lf. előterjesztések - 1892 - 2869, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXVIII., KN /1892-97/ 7. k. 219., 324. p., 8. k. 170-179., 197-212., 222-223., 357. p.) — A javaslatot az 1893:1. tc. emelte tv.erőre. Ez módosította az 1889:6. tc. 14. §-ának harmadik bekezdését is, mivel az 1890-es népszámlálás eredménye alapján a Magyar Korona Országainak az addigi 42 711 helyett 43 889 újoncot kellett kiállítani a közös haderőbe. (A honvédújoncok száma változatlanul 12 500 fő volt.) — *Vö. 1891. okt. 23./13., 1893. okt. 4./9., 1894. okt. 29./25.*

6./41./

1892. december 19.

1.

Külföldön megjelent nyomtatványok és lapok postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy magyar államellenes irányzatuk miatt a postán szállítási jogot a Magyar Korona Országainak területére nézve a következő lapoktól vonta meg:

a Prágában megjelenő „*Hlas k rodicom slovenskym*” című röpirattól,¹
 a Pittsburgban „*Rarasek*” címen megjelenő tót élclaptól,²
 a Bukarestben Adamescu Gheorghe szerzőtől „*Luptele pentru Nationalitate*”
 című műtől,
 a Bécsben megjelenő „*Rumänische Revue*” című folyóirattól,
 a Belgrádban megjelent „*Hlas k rodicom slovenskym tutorom*” című röpirattól,
 a „*Literă curentă despre dualismul Austro-Ungar*” című Galacban kiadott röpi-
 irattól,³
 a Galacban megjelenő „*Dacia*” című laptól,⁴
 a Bukarestben megjelenő „*Lumina pentru toti*” című laptól és
 a Plojestben megjelenő „*Vointa Prahovei*” című laptól.⁵

Tudomásul vétetett.

3.

A kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy Németh Imre ny. miniszteri tanácsost, a Kereskedelmi Múzeum igazgatóját nevezik ki az Ezredévi Országos Kiállítás igazgatójává.⁶

4.

Megegyezés a Pécs–Barcsi Vasút üzletének állami kezelésbe vételéről⁷

A kereskedelmi miniszter úr jelentette, hogy a Pécs–Barcsi Vasútnak a MÁV által való üzletbevitelére nézve a megegyezés a Pécs–Barcsi Vasúti Társasággal a f. hó 2-án tartott minisztertanácsban előterjesztett alapon létrejött, az 5%-on felüli jövedelemben való részesedésre nézve azzal a módosítással, hogy az 5%-on felüli jövedelem 1/3-a kiadatnék a részvényeseknek osztalékokra, 2/3-a pedig az előlegek törlesztésére fordítatnék;^a ezen 2/3^b az előlegek teljes törlesztése után az államot^c illetné meg.

Az előadó miniszter úr felhatalmaztatott, hogy ezen alapon a létrejött üzletkezelési szerződést a Pécs–Barcsi Vasúttársasággal Ő Felsőge legfelsőbb engedélyének kieszközlése után hagyja jóvá, s ezen ügyletről utólagosan tegyen az Országgyűlésnek is jelentést.⁸

5.

A Fiumében tervezett úszódokk és hajógyár állami segélyezése⁹

A kereskedelmi miniszter úr előterjesztette, hogy egy konzorcium, mely áll Howald chiemseei gyáros cégből, a Fiumei Hitelbankból és a Magyar–Horvát Tengeri Hajózási Társaság igazgatójából, ajánlatot tett egy úszódokknak a hozzávaló javítóteleppel Fiumében építésére, s egy hajógyárnak felállítására, mely utóbbi, amennyiben jelenleg erre alkalmas terület Fiumében nem áll rendelkezésre, egyelőre Porto-Réban állítatnék fel, de a kormány kívánatára bármikor Fiuméba áthelyeztet-

nék. A dokk 60 m hosszúra építtetnék, de később a felmerülő szükséghez képest még 40 méterrel meghosszabbíttatnék, úgy, hogy abban az „Adria” gőzhajó-társulat legnagyobb hajói is javíthatók volnának. A konzorcium kötelezné magát a dokkot, a hozzávaló javítóteleppel és a hajógyárt legalább 10 évig üzemben tartani. Az állam részéről nyújtandó segély a következőkből állana: az állam rendelkezésre bocsátaná a szükséges területeket; az 1892. évben 40 000 Ft-nyi, s azontúl 9 éven át évenként 20 000 Ft-nyi segélyt adna, s ha a dokk 40 méterrel meghosszabbíttatnék, azonfelül 2 éven át még külön 20-20 000 Ft-nyi segélyt engedélyezne; ha a dokk meghosszabbítása 5 év leforgása előtt kívántatnék, akkor az ezért nyújtandó állami segély 3 éven át 18 000 Ft-ot tenne. A hajóépítési gyárnak Porto-Réből Fiuméba való áthelyezéséért a vállalat 10 000 Ft-nyi költözködési kárpótlást kapna. Végre alkalmas módon biztosítandó volna a külföldről behozandó gépek, anyagok^d és gépalkatrészeknek vámmentes behozatala.

A kereskedelmi miniszter úr megjegyezte, hogy a kívánt segély a költségvetésbe felvett hitelekkel fedezve van, s csak felhatalmazásra van szüksége, hogy a kikötői hitelből e célra 20 000 Ft-ot fordíthasson, ami iránt költségvetésének tárgyalása alkalmával szándékozik intézkedni.

Az előadó miniszter úr a tett előterjesztés alapján felhatalmazást kért, hogy a fennebb említett konzorciummal létrejött szerződést jóváhagyhassa.

A felhatalmazás megadatott.¹⁰

6.

A Pelsőc–Nagyszlabosi és a Zsebely–Csákovári HÉV engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy Ő Felsege legfelsőbb engedélyével a következő helyi érdekű vasutaknak kiadhassa az építési engedélyt:

I. a Pelsőc–Nagyszlabosi Vasútra dr. Neumann Rafael budapesti ügyvédnek. A vasút hossza 24 km; tényleges építési és üzletberendezési tőkéje 871 000 Ft; melyből forgalmi eszközökre 60 000 Ft, tartalékalap képzésére pedig 10 000 Ft fordíttatnék. Az építési tőke szokott arányban törzsrészcvények és 75% minimális áron kibocsátandó 5%-os elsőbbségi részvények útján volna fedezhető.

Törvényhatósági, községi és egyéb érdekeltségi hozzájárulások által 164 000 Ft van fedezve; állami hozzájárulás fejében adatnék a posta ingyenes szállításáért 50 éven át évenként 2630 Ft, aminek tőkeértéke 47 800 Ft; külön állami segély címen 10 éven át évenként 11 297 Ft, ami 87 100 Ft tőkének felel meg. E kétrendbeli állami hozzájárulás fejében az állam kapna 134 900 Ft névértékű törzsrészvcnyet.¹¹

II. Csákovári községének a MÁV Zsebely állomásától Csákovárig építendő helyi érdekű vasútra.

A vasút hossza 8,5 km; tényleges építési és üzletberendezési tőkéje 225 600 Ft, melyből 21 250 Ft forgalmi eszközökre, 4300 Ft pedig tartaléktőke képzésére fordítandó. Ezen építési tőkéből 97 000 Ft érdekeltségi hozzájárulás, 14 600 Ft postahozzájárulás által van fedezve; úgyhogy az építési tőkének 49%-a törzsrészvcnyek

útján van fedezve, s csak 51% erejéig volnának 75% minimális árfolyammal 5%-os elsőbbségi részvények kibocsátandók.¹²

A kívánt felhatalmazás megadatott.

7.

A vármegyék javadalmazásának felemelése az állami tisztviselők fizetésének rendezése kapcsán¹³

A belügyminiszter úr előterjesztette javaslatát, mely szerint a vármegyéknek személyi illetményekre fordított javadalmazása a vármegyei tisztviselők illetményeinek javítása érdekében 1893 kezdetétől számított hatállyal 10%-kal felemelendő volna.

Jóváhagyatott, s elhatároztatott, hogy az erre vonatkozó határozmányok az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatba külön fejezetben illesztessenek be.¹⁴

Jegyzetek

- a Az itt következő „s” szót tollal áthúzták.
 b Az itt következő „csak” szót tollal áthúzták.
 c–d Tarkovich beszűrésai.
- 1 A 19 lapos röpiratot ld. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 29.
  - 2 A lap egyes lefoglalt példányait ld. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 640.
  - 3 Az utóbbi 4 nyomtatványra nem maradt fenn irat a BM Lt.-ban.
  - 4 Az intézkedésre — a kerm. átirata nyomán — dec. 10-én került sor. Lukács ebben az átiratában a következőket idézte a lap egyik cikkéből: „A Szt. István koronája alatti románok fényes nappal megfosztatnak vagyonuktól, munkájuktól és nemzetiségüktől, azok pedig, akik megvédelmezni merik magukat nem dinamittal, de kegyelmet kérve a jóságos császártól és a magyar kormánytól, börtönökbe záratnak. Alusztok-e románok? Ébredjetek már, a kés a csontig hatolt.” OL - K 148 - 1894 - III. t. - 3719 (886/1892).
  - 5 Utóbbi két lapra nem maradt fenn irat a BM Lt.-ban.
  - 6 *A millennium ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. máj. 30. 15. jegyzet.*
  - 7 *Ld. még 1890. ápr. 11./6., 1891. szept. 6./3., dec. 18./1., 1892. dec. 2./5.*
  - 8 Az uralk. — Lukács 1893. ápr. 6-i előterjesztésére — 1893. ápr. 21-én engedélyezte a szerződés megkötését. Ez az ápr. 25-i társasági közgyűlés és a kerm. máj. 28-i jóváhagyásával történt meg. A MÁV visszamenőleges hatállyal 1892. jan. 1-jétől vette át az üzletkezelést. 1893–1894 folyamán a mozdonyok, vagonok és a műhelyek tárgyában is egyezmények jöttek létre a MÁV és a társaság között. Iratok: OL - K 229 - 1894 - 21. t. - 1092.
  - 9 *Ld. még 1892. márc. 20./5.*
  - 10 Az 1892 szept.-ében kelt ajánlatot és egyéb iratokat ld. OL - K 228 - 1892 - 2. t. - 71 153. — Lukács 1893. febr. 23-i előterjesztésében kérte az uralk. engedélyét a szerződés megkötésére. Indoklasként elsősorban arra hivatkozott, hogy a fiumei kikötő fejlesztése megköveteli a tíz éve megszünt hajóépítő-ipar újjáélesztését és egy nagy tengeri hajók javítására is alkalmas úszódokk építését. Ferenc József 1893. márc. 8-i engedélye alapján ápr. 2-án kötötték meg a végleges szerződést, a mt.-i jk.-ben említett feltételekkel. Végül a fiumei Bergudi-öbölben épült fel a hajógyár és a csúszda (mindkettő 1894-ben készült el), míg az úszódokk 1894. ápr.-máj.-ban került vízre, és szept. folyamán helyezték el a Mária Terézia móló mellett. Iratok: Uo. - 1897 - 2. t. - 36 793.
  - 11 A vonal kiépítésére a Csetnek-völgy fontos iparvállalatai (érctelepek, vasipar, rokfalvai és nagy-szlabosi papírgyár, pelsőci cellulózygyár) kínálták a lehetőséget. Neumann 1891 elején kapott elő-

- munkálati engedélyt, az engedélyezési tárgyalást 1892. szept. 29-én tartották. A kerm. 1893. aug. 5-i előterjesztésére az uralk. aug. 29-én járult hozzá az engedélyokirat kiadásához, amelyre szept. 7-én került sor. (RT 1893. 2074. p.) — A hivatalosan Csetnekvölgyi HÉV-nek nevezett vasút 1894-ben készült el; okt.-ben a társaság üzletkezelési szerződést kötött a MÁV-val. Iratok: OL - K 229 - 1894 - 2 - 456., itt található a mt.-i előterjesztés részletes fogalmazványa is 77 001/1892. sz. a. Vö. *Ruzitska* 66. p.
- 12 Az előmunkálati engedély 1891. aug.-ban kelt, az engedélyezési tárgyalást 1892. jún. 10-én tartották. Lukács dec. 26-án felségelőterjesztése és az uralk. 1893. jan. 3-i lf. elhatározása alapján jan. 8-án adták ki az engedélyokiratot. (RT 1892. 3375. p.) (Iratok: OL - K 229 - 1893 - 2. t. - 701.) - A vonalat 1893-ban helyezték üzembe. *Ruzitska* 65. p.
- 13 *Ld. még* 1890. szept. 1./8., 1891. okt. 13./15., okt. 14./3., dec. 5./20., 1892. ápr. 1./1., jún. 17./1., júl. 8./13., 1893. jan. 7./8., márc. 30./1. és 4., máj 30./22., 1894. okt. 29./17.
- 14 Az állam az 1883:15. tc. értelmében évi 4 515 000 Ft-tal segítette a megyéket, hogy közigazgatási, árva- és gyámhatósági személyi kiadásait fedezhessék. Az Ogy. Pénzügyi Bizottságában az ellenzék (jórészt a megyei hatalom birtokosainak képviselőjeként) az állami tisztviselők tervezett fizetésemelésének megfelelő mérvű emelést követelt a megyei tisztviselők, altisztek és szolgák illetményalapjának zömét képező állami segélyen is. A követelés hatására a fizetésrendezési tvj. egy új fejezettel egészült ki, amely szerint az államsegélyt 4 947 000 Ft-ra emelik fel, s a többlet első sorban az 500 Ft-nál kisebb fizetésűek illetményének felemelésére szolgál 1893. jan. 1-jei hatállyal.

7./42./

1892. december 27.

1.

A Sásdi Kir. Járásbíróság és Baranya vm. hegyháti járásának főszolgabírája között vasúti pályán való tilos átkelés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

2.

A Szerdahelyi Kir. Járásbíróság és Szeben vm. szerdahelyi járásának főszolgabírája között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

3.

A Lipótújvári Kir. Járásbíróság és Liptó vm. újvári járásának főszolgabírája között katonai háromszögelési pont megrongálása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

4.

A Nagyvárad-vidéki Kir. Járásbíróság és Bihar vm. alispánja mint II. fokú kihágási bíróság között közegészség és vallás elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a kihágási bíróság folytassa le.

7.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó br. Jósika Samu országgyűlési képviselőt nevezze ki belügyminisztériumi második államtitkárrá.¹

9.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy gr. Teleki Géza elzárkózása miatt világi kir. biztosul br. Jósika Samu országgyűlési képviselőt küldjék ki a gyulafehérvári gör. kat. érseki szék betöltése érdekében összeülő zsinathoz.²

10.

A földmívelésügyi miniszter bejelentése arról, hogy a filoxéra elleni védekezésre megszavazott hitelnél 20 000 Ft-nyi túlkiadás merült fel.³

11.

A Szigetközi Árvízvédelmi és Ármentesítő Társulat megalakítása

A földmívelési miniszter úr előadta, hogy a Győr vármegyei Szigetköz árterületének érdekeltje az érdekelték egy részének magatartása miatt többszöri kísérlet után sem bírt társulattá alakulni; minthogy pedig a mintegy 800 000 Ft-ba kerülő árvédelmi munkálatoknak mielőbbi foganatosítása nemcsak ezen vidék érdekében, de a szomszédos Rábai Árvíz-társulat töltéseinek miképpen leendő elrendezése tekintetéből is felette kívánatos: az előadó miniszter úr az 1885:XXIII. tc. 82. §-a értelmében a szigetközi érdekeltjeget hivatalból társulattá alakítani, kormánybiztosul gr. Lassberg Rezső Győr vármegyei főispánt kinevezni, s azután a történt intézkedést az Országgyűlésnek bejelenteni szándékozik.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.⁴

12.

Állami segély biztosítása a Bogyiszló és Baja közötti dunai védtöltések építéséhez

A földművelési miniszter úr előadta, hogy miután nagyon kívánatos volna, hogy a bogyiszló–bajai dunai szakaszban emelendő társulati védtöltések már most azon a vonalon építtessenek, melyen annak idejében az átmetszések fognak történni, az illető ármentesítő társulatot felszólítani szándékozik, hogy töltéseit az átmetszési tervekkel összhangzatosan készítse, s felhatalmazást kért, hogy ez érdekből a társulatnak az ennek folytán előálló többköltsége fedezésére bizonyos évek tartamára évenként 15 000 Ft erejéig segélyjárulékot biztosíthasson.

A felhatalmazás megadatott.⁵

13.

Törvényjavaslat a telepítésről

A földművelési miniszter úr bemutatta a telepítésről szóló törvényjavaslatot,⁶

melynek beható tárgyalása után a földművelési miniszter úr megbízott, hogy a tárgyalás fonalán felmerült észrevételek és kitűzött elvek szerint a szóban levő törvényjavaslatot dolgoztassa át, s azután jóváhagyás végett mutassa be újra a minisztertanácsnak, már most kimondatván, hogy az 1880:XX. tc. alapján felvett kölcsönből⁷ az állampénztárba visszafolyt, illetőleg visszafolyandó pénzek az 1889:XXXI. tc. 10. §-a nyomán a törvényhozás külön kikérendő engedélye alapján^a telepítési célokra 3 millió Ft erejéig lesznek igénybe vehetők.⁸

15.

Törvényjavaslat a millennium alkalmából 1896-ban tartandó országos kiállításról⁹

A kereskedelmi miniszter úr bemutatta az 1895-ben Budapesten tartandó országos kiállítás módozatainak megállapítását tárgyozó törvényjavaslatot,¹⁰

mely elfogadtatott ugyan, s az is jóváhagyatott, hogy az állam a kiállítás biztosítási alapját 1 millió Ft-tal javadalmazza; minthogy azonban a kiállítás a honfoglalási millennium alkalmából rendezendő, a millennium megünneplése pedig az egyéb munkálatokra való tekintetből 1896 előtt alig volna megtartható; eltérőleg az 1892:II. tc.-nek e részben módosítandó rendelkezésétől, elhatározott, hogy a kiállítás csak 1896. évben rendeztessék.¹¹

17.

Az állandó Országház belső berendezésének költségvetése¹²

A miniszterelnök úr bemutatta az állandó Országház belső berendezésének költségvetését,

mely kétmillió kétszázezer (2 200 000) Ft-ban — mely összegben azonban a művezető építésznek a belső berendezési munkálatok után járó mintegy 120 000 Ft-nyi tiszteletdíja, valamint az előterjesztésben felsorolt munkák, úm. a felvonó készülékek (lift), a villamos világítás berendezése, a világító tárgyak, úm. csillárok, lámpák, falikarok beszerzése, a villamos csengettyúk, telefon, ablak közötti függönyök vagy egyéb apró, a berendezéshez tartozó tárgyak,^b nincsenek beleszámítva — jóváhagyatott, s egyúttal megállapított, hogy e költségek iránt a törvényhozás határozata az 1894. évi állami költségvetésben kéresek, a munkálatok pedig akképpen osztassanak be, hogy az Országház építésére eddig évenként fordított összeg a belső berendezés költségei miatt ne nagyobbjék.

Jegyzetek

- a Tarkovich beszúrása.
- b Tisza 1893. jan. 12-i beszúrása, kézjeggyével igazolva.
- 1 Az állás Lukács György 1892. aug.-ban bekövetkezett halálával üresedett meg. Jósikát — a bűm. jan. 4-i előterjesztésére — 1893. jan. 10-én nevezte ki az uralk. OL - K 148 - 1894 - II. B. t. - 2103.
- 2 *Ld. még 1892. okt. 28./11., dec. 18./3., 1894. okt. 29./22.* — Csáky dec. 28-i előterjesztésére az uralk. 1893. jan. 4-i lf. elhatározásával nevezte ki a kir. biztosokat. (OL - K 20 - 1892 - 1104, Uo. - 1893 - 8.) — Az 1893 első felében összeült zsinat a következő jelölést tette: 1. Mihályi Viktor lugosi püspök, 2. Moldován János balázsfalvi kanonok, 3. Ruz János nagyszebeni esperes-lelkész. E jelölés a kormány számára nem volt a legkielégítőbb. Arra számított ugyanis, hogy Szabó János szamosújvári püspök is bekerül a jelöltek közé. A kabinet mégsem fogadta el Pável Mihályi püspök javaslatát, hogy az uralk. hívjon össze új zsinatot, hanem először Ruz kinevezését ajánlotta. Ferenc József erre felvilágosítást kért, főleg Mihályiról. Wekerle Pápay kabinetirodai titkárhoz írt 1893. júl. 2-i levelében — támaszkodva a krassó-szőrényi főispán kedvező információira — kifejtette, hogy Mihályi, mellözése esetén, könnyen ellenséggé válhat, ezért a vkm. a f. hó 15-én tartandó mt.-ban őt javasolja; majd hozzátette: Mihályitól kívánatos lenne kinevezése előtt kötelező ígéretet venni, hogy „minden agitációval szemben határozott állást fog foglalni, s egész befolyását latba fogja vetni. Hieronymi bűm. szerint ezelőtt hat héttel Mihályi hajlandó volt ily irányú kötelező nyilatkozatot írásban is adni.” (OL - I 34 - Hivatali iratok - 1893., Pável jún. 25-i és Wekerle júl. 2-i levele.) — A valóságban még több, mint egy évet kellett várni a mt.-i előterjesztésre.
- 3 *Ld. még 1890. júl. 4./3., szept. 21./2., szept. 28./7., nov. 6./4., 1891. jan. 9./17., jún. 3./5., 1894. dec. 9./28.* — Az 1892. évi költségvetés 186 310 Ft-ot biztosított a filoxéra elleni védekezésre (1892:14 tc., átmeneti kiadások, VII. fejezet I. cím).
- 4 Bethlen 1893. jan. 14-én terjesztette be jelentését az Ogy.-nek. Ebből kiderült, hogy a szigetközi érdekeltég ugyan az 1886-ban tartott értekezleteken kifejezést adott társulat-alakítási szándékának, azonban az 1888. ápr. 23-i közgyűlés többsége az alakulás ellen szavazott. Ezt követően Győr vm. alispánja kérte a társulat hivatalból történő megalakítását, de a miniszter akkor még nem fogadta el a bemutatott műszaki terveket. 1892. máj. 14-én újabb közgyűlésre jöttek össze az érdekelték, akik — a rájuk váró nagy terhek miatt — ismét az alakulás ellen nyilatkoztak. Bethlen ezt és a mt. határozatát követően 1893 elején hivatalból hívta életre a társulatot, és vezetésére 2 évre miniszteri biz-

- tosul a Győr vm.-i főispánt kinevezte. OL - K 2 - 1892/97 - Miniszteri jelentések, XXVI. (297. cs.), KN (1892–97) 7. k. 377. p.
- 5 A Duna Fajsz melletti, illetve Bogyiszló és Baja közötti szabályozatlan, éles és elfajult kanyarokkal teli szakasza egyrészt a folytonos partomlások által okozott hajózási akadályok, másrészt a jégtorlaszoktól keletkező árvizek miatt jelentett súlyos problémát. 1881-től születtek ugyan szabályozási tervek, azonban ezeket nem valósították meg. Fokozta a gondokat, hogy a Pest Megyei Sárközi Árvízvédelmi Társulat sem végezte el védtöltéseinek kellő megerősítését. (Iratokat ld. OL - K 184 - 1893 - 14. t. - 55 912.) — A társulat a mt. döntése alapján 1893-tól 10 évre kapta meg az évi 15 000 Ft-os segélyt. Uo. és OL - K 255 - 1893 - 9. t. - 904. — *Ld. még 1893. márc. 30./16., 1894. okt. 1./10.*
  - 6 A tvj.-ot Bethlen 1892. okt. 17-én tette át a püm.-hez előzetes véleményezésre. (Ld. OL - K 178 - 1893 - 733 (1835/1892.)) — Indoklásában kifejtette, hogy közigazgatási, népesedési és nemzetiségi viszonyaink „főleg mezőgazdasági és kulturális szempontokból, valamint a magyar állameszme megszilárdulásának érdekében” sürgetően megkövetelik a „helyesen folytatott és következetes rendszerrel keresztül vitt” telepítési politikát. Ennek célját Bethlen így határozta meg: egyes vidékeken a művelhető talaj kiterjedése és a mezőgazdasági népesség száma közötti aránytalanság kiegyenlítése, „valamint hogy ... az iparkodó magyar mezőgazdasági munkásosztály csekélyebb vagyonú részében fajjellegénél fogva fokozottabb mérvben meglévő birtokszerzési hajlam is kellő kielégítést találjon.” Helyzetképe szerint a telepítés eddigi eszközei kimerültek, nem voltak e célra alkalmas kincstári birtokok, a nagybirtokok munkástelepítvényei sem sikerültek, és az utóbbi időben már szinte csak az állam telepített az 1873:23. tc. alapján, jobbra máshonnan kiszorult telepeseket. 1890-től 870 család elhelyezésére így került sor a délvidéken (Temesvár, Nagybecskerek, Bogojeva, Vadászerdő és András háza határában). Az indokláshoz készült összeállítás szerint a FM 48 kielégítetlen telepítési kérelmet tartott nyilván, e listákon kb. 10 ezer család szerepelt. Bethlen végkövetkeztése így hangzott: eredményre csak akkor lehet jutni, ha a telepek életképességét biztosító jogi garanciákon túl a törvényhozás kellő anyagi eszközt is ad a kormány kezébe, hogy a telepítés céljaira megfelelő birtokokat vásárolhasson. Maga a tvj. egyrészt részletesen tartalmazta az állami és a magántelepítés feltételeit (pl. birtoknagyság), másrészt 5 000 000 Ft-ot igényelt a birtokbeszerzés céljaira. — Wekerle véleményének beérkezése után a fm. dec. 14-én valamennyi miniszternek megküldte a tvj.-ot. Uo. (2243/1892).
  - 7 A Tisza és mellékfolyói mentén alakult vízszabályozó társulatok részére felvett kölcsön.
  - 8 *Ld. még 1893. márc. 7./7., jún. 27./8.*
  - 9 *A millennium ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. máj. 30. 15. jegyzet.*
  - 10 Indoklással együtt ld. OL - K 231 - 1894 - 5. t. - 1660 (1811/1893).
  - 11 Lukács 1893. jan. 2-i előterjesztésében kérte az uralk. engedélyét a tvj. benyújtásához. Ebben többek között előadta, hogy a kiállítás területét már kijelölték, az előzetes számítások szerint a 2,8 millió Ft-ra rúgó költségek fedezéséhez 1-1,1 millió Ft tiszta kiadásra lesz szükség, s hogy a kiállítást azért rendezik egy évvvel később, mert a kormány az ország ezeréves fennállását „maradandó közművek” építésével (pl. egy vagy két fővárosi Duna-híd, az Országház részbeni felépítése, Vaskapu csatorna, igazságügyi palota, Iparművészeti Múzeum épülete) is emlékeztetéssé kívánja tenni, amelyek megvalósításához több időre van szükség. Ferenc József — vállalva a kiállítás védnökségét is — jan. 6-án engedélyezte a javaslat beterjesztését (Uo.). Erre jan. 9-én, az elfogadásra pedig febr. 7-én került sor. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, I. /289. cs./, KN /1892–97/ 7. k. 219. p., 8. k. 23., 277–281., 296–316., 319–300., 340. p., 9. k. 3. p.) — Tv.erőre emelte a 1893:3. tc., amely a kiállítás költségeinek fedezésére biztosítási alapot létesített 1 millió Ft-os állami hozzájárulással.
  - 12 *Ld. még 1892. ápr. 29./9., júl. 14./8. és 9., 1893. márc. 15./1., ápr. 27./2., júl. 15./10. és 11.*

8./1./

1893. január 7.

1.

A Nagyszöllősi Kir. Járásbíróság és Ugocsa vm. tiszáninneri járásának főszolgabírája között hatósági személy bántalmazása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

2.

A Hódmezővásárhelyi Kir. Járásbíróság és Hódmezővásárhely Város Tanácsa mint kihágási bíróság között kutyák kellő felügyelet nélküli tartása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a kihágási bíróság folytassa le.

3.

Az Egri Kir. Törvényszék és Gyöngyös város rendőrkapitánya között csalás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

4.

A Rozsnyói Kir. Járásbíróság és Gömör- és Kishont vm. rozsnyói járásának főszolgabírája mint erdei kihágási bíróság között erdei lopás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást az erdei kihágási bíróság folytassa le.

5.

A Hajdúszoboszlói Kir. Járásbíróság és Hajdú vm. nádudvari járásának főszolgabírája között vasúti pályatest közelében gondatlan legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

8.

A miniszterelnök felhívása a tárcák vezetőihez, hogy január 15-ig küldjék meg a Pénzügyminisztérium részére azoknak a tisztviselőknek, altiszteknek és szolgáknak rangsorozati jegyzékét, akik az 1892:28. tc. 3. §-a értelmében ideiglenes pótlékra jogosultak.¹

11.

Egyezmények a Rothschild-csoporttal a valutarendezés végrehajtása érdekében²

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője jelentette, hogy a valuta rendezése műveletének végrehajtása érdekében a papír- és ezüstcímleteknek konverziója iránt a Rothschild-bankárccsoporttal egyezményt kötött, melynek értelmében a nevezett bankárccsoport a bevonandó papír- és ezüstcímletekért kerekszámban 1000 millió korona értékben kibocsátandó 4%-os járadékkötvényeket 91% nettó árfolyammal átveszi oly kötelezéssel, hogy 500 millió korona járadékkötvényt fix vesz át, a többire nézve pedig magának az opciót tartja fenn. Az átvett kötvényeknek 92,4% árfolyamon felül értékesítéséből származó nyereségben az állam felerészben részesedik.

Ezenkívül egyezmény kötött a mintegy 16 millió Ft-nyi magasabb kamatozású aranycímlet konvertálása iránt is. A konverzió folytán elérendő kamatnyereség fejében a 16 millió aranykötvény bevonására szükséges összeggel együtt^a mintegy 90 millió Ft-nyi aranyjáradék lesz kibocsátható, melyből a koronaérték életbe léptetésére még szükséges arany mennyiség fog beszereztetni, s a pénztári készletek fognak kiegészítetni. E 90 millióból most 30 millió beszerzésére nézve kötött meg a szerződés. Az egész konverzionális műveletből a budapesti pénzügyintézetek számára 37% erejéig való részesedés tartatott fenn.

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

12.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a Svéd- és Norvégországgal kötött és a kereskedelmi utazókat érintő egyezmény becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.³

13.

A Romániával tervezett külkereskedelmi szerződés előzetes tárgyalásainak állása⁴

A kereskedelmi miniszter úr múlt évi december hó 18-án tett előterjesztése kapcsán jelentette, hogy a közös külügyminisztertől azt az értesítést kapta, hogy bukaresti követünk jelentése szerint a román kormány hajlandó volna velünk a legtöbb

kedvezmény kölcsönös biztosítása alapján kereskedelmi szerződést kötni, sőt esetleg ahhoz is járulni, hogy bizonyos, minket különösebben érdeklő cikkek vámja megköttesék; szükséges volna azonban, hogy az eziránti tárgyalások gyorsan fejeztessenek be, mivel a román kormány vámügyi előterjesztését a román törvényhozó testületben e hó 22-én kívánná megtenni.

A kereskedelmi miniszter úr ennél fogva felhatalmazást kér, hogy az erre vonatkozó további tárgyalásokba belebocsátkozhassék, melyek nézete szerint Berlinben volnának folytatandók, amennyiben a német–román kereskedelmi tárgyalások is ott tartatnak.

Állategészségügyi egyezmény nem köttetnék.

A kívánt felhatalmazás megadatott.

14.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy Gvozdanović Károly nyugállományba vonuló Pozsega vm.-i főispán legfelsőbb elismerésben részesüljön, Jurković Miklós országos kormányi osztálytanácsost pedig Pozsega vm., Pozsega és Brod városok főispánjává nevezze ki az uralkodó.⁵

Jegyzetek

a Tarkovich beszúrása..

1 *Ld. még 1890. szept. 1./8., 1891. okt. 13./15., okt. 14./3., dec. 5./20., 1892. ápr. 1./1., jún. 17./1., júl. 8./13., dec. 19./7., 1893. márc. 30./1. és 4., máj. 30./22., 1894. okt. 29./17.*

2 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1891. jan. 15./6., 1892. ápr. 29./8., máj. 5./4., jún. 17./2., 1893. febr. 13./32., szept. 7./5., okt. 4./16., 1894. jún. 11./1.*

3 *Ld. még 1891. jún. 14./2., 1892. jan. 11./2., jún. 17./7. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet. — Az 1892. ápr. 25-én nyilatkozatcserevel létrejött egyezmény becikkelyezéséről szóló tvj. benyújtására jan. 17-én került sor. (A tvj.-ot, indoklását és a kh. tárgyalást ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXVI., XLVIII. /228-229. cs./, KN /1892-97/ 7. k. 424. p., 11. k. 205., 339-340., 343. p., 12. k. 259-260. p.) — A javaslatot az 1893:25. tc. emelte tv.erőre.*

4 *A román külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 3. 9. jegyzet. — Ld. még a fenti 3. jegyzetet.*

5 *Az uralk. 1893. jan. 21-i lf. elhatározásával nevezte ki Jurkovićot. Bp.-i Közl., 1893. febr. 1.*

9./2./

1893. január 15.

10.

A Szerdahelyi Kir. Járásbíróság és Szeben vm. szerdahelyi járásának szolgabírósága között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

11.

A Szerdahelyi Kir. Járásbíróság és Szeben vm. szerdahelyi járásának szolgabírósága között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

14.

A Taracvölgyi HÉV megszerzésére a tereselpataki és széleslonkai kincstári erdők fatermelvényeinek értékesítése céljából

A földművelési miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a tereselpataki és széleslonkai kincstári erdőuralalom fatermelvénye értékesítésének biztosítása érdekében az ezen uradalom területén átvonuló 29 km hosszú Taracvölgyi Helyiérdekű Magánvasút megszerzése végett tárgyalásokba bocsátkozhassék. Az említett vasút megszerezhető volna oly módon, hogy az állam megvenné az összes, részint a Pozsonyi Takarékpénztár birtokában lévő, részint pedig elzálogosított 2456 db 491 600 Ft névértékű elsőbbségi részvényeket oly kikötéssel, hogy a magánosok birtokában levő törzsrészvények megsemmisíttessenek. A szóban levő elsőbbségi részvények 217 000 Ft-nyi, 25 év alatt 18 550 Ft évi részletben fizetendő vételárért megszerezhetők volnának. Minthogy a vasút bevételei évenként 46 000 Ft-ra rúgnak, s a 22 000 Ft-ra számított üzletkezelési költségek levonása után az üzletjövdelmi felesleg 24 000 Ft-ot tesz, ebből a fizetendő évjáradékok az Államkincstár minden megterhelése nélkül fedezhetőek, sőt még 5450 Ft-nyi felesleg maradna, mely egyenlő részben a Földművelési és Kereskedelmi Minisztérium közt megosztatnék, úgyhogy a Kereskedelmi Minisztériumnak a vasúton még szükséges beruházásokra, s a vis major által okozott netáni költségekre is kellő fedezete volna; másfelől pedig a Földművelési Minisztérium a neki maradó jövdelemfeleslegből törleszthetné azon 18 183 Ft 13 kr-nyi összeget is, mellyel a vasúttársaság a MÁV-nak különféle helyreállításokért tartozik.

A felhatalmazás megadatott, azzal a fenntartással, hogy a szóban levő vasút megszerzése iránt kötendő egyezmény feltételei végleges jóváhagyás előtt a minisztertanács elhatározása alá terjesztendők.¹

15.

A Meteorológiai Intézet költségeinek összpontosítása földművelésügyi tárca költségvetésében

A földművelési miniszter úr előterjesztése folytán a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr hozzájárulásával

elhatározottat, hogy a Meteorológiai Intézet költségei a földművelési miniszteri tárcánál összpontosíttassanak, s ehhez képest a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium költségvetésében előirányzott hitelek a költségvetés tárgyalása alkalmával áttétessenek a Földművelési Minisztérium költségvetésébe.²

17.^a

A magyar nemzeti lobogó használata a M. Kir. Pénzügyőrség tengeri járművein³

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy az 1892. évi február hó 9-én tartott minisztertanács felhatalmazása alapján hivatali előde megkereste volt a közös külügyminisztert, hogy a magyar nemzeti lobogónak a M. Kir. Pénzügyőrség, illetve a magyar tengeri hatóságok tengeri járművei számára való nemzetközi elismertetése iránt a szükséges lépéseket tegye; a közös külügyminiszter azonban több szempontból ellentétes álláspontot foglalt el, s kijelentette, hogy a magyar kormány kívánóságát nem tartja teljesíthetőnek. Ellenvetésképpen azt hozza fel, hogy az 1867. évi közjogi kiegyezésnél az az alapelv állapított meg, hogy a Monarchia a külfölddel szemben mint egységes egész jelenik meg, s hogy a vám- és kereskedelmi szövetségben (VI. cikk) is kimondatott, hogy a Monarchia mindkét államának kereskedelmi hajói egy és ugyanazon lobogót használják. Szerinte abból a körülményből, hogy a vám- és kereskedelmi szövetség erre vonatkozó határozománya csak a kereskedelmi hajókra nézve állapítja meg ezen intézkedést, nem következtethető az, hogy a törvényhozás e rendelkezését csakis a kereskedelmi hajókra kívánta volna szorítani. E felfogás mellett szól a nevezett miniszter úr nézete szerint a vám- és kereskedelmi szövetség VI. cikkének azon további határozata is, mely szerint mindazon ügyeket illetően, melyek a tengeri hajózás üzésére és a tengeri egészségügyre vonatkoznak, egyforma törvényes rendszabályok fognak a két fél között egyetértőleg megállapítani; ahhoz pedig, hogy a lobogóviselés kérdése a tengeri hajózás ügyeihez tartozik, véleménye szerint kétség sem férhet.

E nézetet támogatja az 1884. év október 25-i kereskedelmi miniszteri rendelet is, mely a nem kereskedelmi hajói jellegű yachtok számára is a közös kereskedelmi lobogó használatát állapítja meg; továbbá az eddigi gyakorlat is ezen szabálynak felel

meg, amennyiben a m. kir. pénzügyőri hajók kivételével, melyek a magyar nemzeti lobogót használják, valamennyi más vízijármű a közös kereskedelmi lobogót alkalmazza.

A közös külügyminiszter tehát azt a javaslatot teszi, hogy a pénzügyőrségi és hatósági hajók is használják hátsó árbocukon a közös lobogót, s az előárbocon tűzzék ki a szolgálatuk minőségét jelző, vagy a nemzeti lobogót.

Az előadó miniszter úr, mielőtt ezen ügyet a minisztertanács elé terjesztette volna, meg kívánta hallgatni az igazságügy-miniszter úr nézetét is, aki oda nyilatkozott, hogy közjogi szempontból a múlt évi február hó 9-én e tárgyban hozott minisztertanácsai határozatot helyesnek tartja, s a közös külügyminiszter álláspontja el nem fogadható, mivel a vám- és kereskedelmi szövetség VI. cikkéből jogilag nem vonható le az a következtetés, hogy a kereskedelmi hajók részére megállapított lobogó viselésére vonatkozó határozat a nem kereskedelmi hajókat is kötelezné, amennyiben az 1867. évi alaptörvényeknek a közös ügyekre és a közös egyetértéssel megállapítandó elvek szerint elintézendő ügyekre vonatkozó rendelkezései és a két állam közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségben foglalt rendelkezések analógia alapján ki nem terjeszthetők, kiterjesztőleg nem magyarázhatók; ennél fogva azon az alapon kell maradni, hogy az idézett VI. cikk tisztán csak a kereskedelmi hajók lobogóját, illetve annak viselését szabályozza.

Az a következtetés, hogy a lobogó viselésének kérdése a tengeri hajózás ügyeihez tartozik, csak annyiban fogadható el, amennyiben a kereskedelmi hajók lobogójának viseléséről van szó, mert a többször idézett VI. cikk összes rendelkezései csakis a tengeri kereskedelmi hajókra vonatkoznak.

De az összes közjogi kiegyezési törvények szellemével ellenkeznek a külügyminiszter által vitatott az a felfogás, hogy a M. Kir. Tengeri Pénzügyőrség a kereskedelmi hajók részére megállapított lobogót viselje járművein, mert a pénzügyőri hivatalok magyar hatóságok, és mint ilyenek — miután eltérő törvényes intézkedés nincsen — mást, mint a Magyar Korona Országainak színeit és címerét nem is használhatnak.

Az 1884. évi rendelet, melyre a közös külügyminiszter úr hivatkozott, amennyiben az a Magyar Tengeri Hatóságot is a közös kereskedelmi lobogónak saját járművein való használatára kötelezte, a fennálló törvényeknek (1867:XII., 1867:XVI., 1878:XX. és 1887:XXIV. tc.) nem folyománya. Azt, hogy a magyar állam hivatali funkcióikat minő jelvények alatt teljesítsék, törvény szabályozza, mely a hivatalos járműveket is fedi; e törvény pedig a tengeri hajózás üzése tekintetében a kikötőügyi és a tenger-egészségügyi közigazgatásra vonatkozó szabályok kibocsátása által a rendeleti jog körében meg nem változtatható.

Az igazságügy-miniszter úrnak fennebb előadott nézetében az előadó kereskedelmi miniszter úr is osztozik, s azért nem fogadhatja el a közös külügyminiszternek azon közvetítő javaslatát sem, hogy a magyar lobogó az előárbocon tűzessék ki, miután a hajó hivatalos, nemzetközi jelentőségű lobogójának az tekintetik, mely a hátsó zászlórúdon alkalmaztatik.

Az előadottak alapján a minisztertanács fontolóra vévén a kérdést, azon megállapodásra jutott, hogy miután a vám- és kereskedelmi szövetség

VI. cikke, mely a kereskedelmi hajók által használandó lobogót megálapította, csakis ezekről szól, s a szövetségi egyezmény határozmányai a fennálló hazai törvény ellenkező rendelkezésével szemben kiterjesztő értelemben nem magyarázható, s így a vám- és kereskedelmi szövetség VI. cikke az 1848:XXI. tc. rendelkezését, hogy minden középületnél s közintézetnél és minden magyar hajón a nemzeti lobogó és az ország címere használtassék, csakis a kereskedelmi hajókra nézve módosította, egyebekben azonban az említett törvényt nem obrogálta: a minisztertanács nincsen abban a helyzetben, hogy az 1892. évi február hó 9-én tartott minisztertanácsban elfoglalt állásponttól eltérhessen, s a pénzügyminiszter sem tehetné, hogy a m. kir. pénzügyi hatóságok hajóin más lobogónak használatát rendelje el, mint amelyet az 1848:XXI. tc. rendel.

Ehhez képest tekintetbe véve azt, hogy a külügyminiszter e tárgyban ez idő szerint további lépéseknek megtételét célszerűnek nem véli — fenntartván az ügynek a jövőben való szabályozása — a minisztertanács a m. kir. hatóságok tulajdonát képező hajókra nézve a lobogó használata tekintetében a jelenlegi állapotot ez idő szerint fenntartani kívánja.

A közös külügyminiszter úr a kereskedelmi miniszter úr által ily értelemben értesítendő.

Jegyzetek

a A 18. pontot nem közöljük.

1 A Taracvölgyi HÉV vonala 1887-ben épült ki. A Pozsonyi I. Takarékpénztár már 1891-ben ajánlatot tett a nála zálogban levő részvények átadására. Ezt az ajánlatot a fm. azért is felkarolta, mert kereseti lehetőséget kívánt biztosítani a vidék szegénysorsú rutén lakosságának. (Iratok: OL - K 178 - 1891 - 1313, OL - K 184 - 1894 - 1. t. - 473.) — Az ügy a Wekerle-kabinet idején már nem került mt. elé.

2 Vö. 1893:7. tc. (rendes kiadások, XVIII. fejezet, 24. cím).

3 *Ld. még 1892. febr. 9./7.* — A mt.-i előterjesztést ld. OL - K 178 - 1893 - 151.

10./3./

1893. január 26.

2.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó mentse fel Kállay Albertet Szabadka városi és Sándor Bélát bajai városi főispáni állása alól, és mindkét város főispánjává nevezze ki Vojnics István országgyűlési képviselőt.¹

3.

Törvényjavaslat az állami anyakönyvek vezetéséről (I. rész)²

Tárgyalás alá vétetett az anyakönyvek vezetéséről szóló törvényjavaslat,³

mely általánosságban elfogadtatott oly elvi megállapodással, hogy abban a polgári házasság behozatalára utalás ne történjék, s a törvényjavaslat II. fejezete ehhez képest dolgoztassék át.

Az ezután következő részletes tárgyalás során megállapították az 1–14. §§-ok, melyek a felmerült észrevételek értelmében részben újra lesznek szövegezendők.⁴

Jegyzetek

- 1 Kállay Szeged, Hódmezővásárhely és Szabadka városok, Sándor pedig Bács–Bodrog vm., Zombor és Baja városok főispánja volt. A büm. indoklása szerint a közigazgatás növekvő követelményei és a szaporodó ügykör nem engedi meg, hogy egy főispán három törvényhatóságot kormányozzon. Ezért született döntés a felmentésekről, illetve Vojnics kinevezéséről a két város élére. Minderre — Hieronymi márc. 9-i felségelöterjesztésére — az uralk. márc. 17-i lf. elhatározásával került sor. OL - K 148 - 1895 - III. t. - 2218.
- 2 *Az egyházipolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. szept. 30./11., okt. 2., okt. 10./1., 1893. febr. 9./1., febr. 11./1., febr. 22./5., márc. 3./25., márc. 7./1., márc. 22./8., ápr. 14./21.*
- 3 Az 1892. okt.-ben elfogadott elvek alapján készült tvj.-ot ld. OL - K 178 - 1893 - 862 (433).
- 4 A jk.-i pont lényegét közli: *Salacz, A magyar kultúrharca...* 241. p.

11./4./

1893. február 9.

1.

Törvényjavaslat az állami anyakönyvek vezetéséről (II. rész)¹

Folytatván az anyakönyvek vezetéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása, elintéztettek a 15–45. §§-ok.

2.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a Koreával kötött külkereskedelmi és hajózási szerződésről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.²

Jegyzetek

- 1 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. szept. 30./11., okt. 2., okt. 10./1., 1893. jan. 26./3., febr. 11./1., febr. 22./5., márc. 3./25., márc. 7./1., márc. 22./8., ápr. 14./21.*
- 2 *Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet. — A szerződést Tokióban kötötték meg 1892. jún. 23-án. Létrejöttét közvetlen kereskedelmi érdekek alig motiválta, de mivel Koreára a nagyhatalmak 1876 után sorra rákényszerítették „barátsági” szerződéseiket, a Monarchia is biztosítani kívánta „jogait”. A tvj.-ot és indoklását ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, LI. (289. cs.) — Lukács febr. 8-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet később az 1893:27. tc. emelt tv.erőre. (Kh. tárgyalás: KN /1892-97/ 8. k. 400. p., 11. k. 205., 339., 343. p., 12. k. 259-260. p.) — A szerződés, a Monarchia kereskedelmének számos előjogot biztosítva, 5 koreai várost nyitott meg.*

12./5./

1893. február 11.

1.

Törvényjavaslat az állami anyakönyvek vezetéséről (III. rész)¹

Folytattatván az anyakönyvek vezetéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása,
elintéztettek a törvényjavaslatnak még hátralévő szakaszai.

2.

Az Állami Számvevőszék elnökének kinevezése

A miniszterelnök úr bemutatta a Képviselőház elnökének átiratát, melyben közli, hogy a Képviselőház a megüresedett állami számvevőszéki elnöki állásra Rakovszky István országgyűlési képviselőt, Hosszú József állami számvevőszéki alelnököt és Miksics Kálmán főrendiházi tagot jelölte ki, s a Főrendiház e jelöléshez hozzájárult.

A minisztertanács elhatározta, hogy az első helyen kijelölt Rakovszky István hozassék az állami számvevőszéki elnöki állásra leendő kinevezés végett Ő Felségénél javaslatba.²

Jegyzetek

- 1 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. szept. 30./11., okt. 2., okt. 10./1., 1893. jan. 26./3., febr. 9./1., febr. 22./5., márc. 3./25., márc. 7./1., márc. 22./8., ápr. 14./21.*
- 2 *Az állás Hieronymi büm.-ré történt kinevezésével üresedett meg 1892. nov. 19-én. (Vö. 1892. okt. 14./1.) — Ferenc József — a me. febr. 12-i előterjesztésére — febr. 15-én nevezte ki Rakovszkyt. OL - K 26 - 1893 - 364.*

13./6./

1893. február 13.

5.

A Módosi Kir. Járásbíróság és Torontál vm. módosi járásának főszolgabírája között szóbeli bántalmazás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

6.

A Szekszárdi Kir. Járásbíróság és Tolna vm. központi járásának főszolgabírája között vasúti rongálás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

7.

Az Egri Kir. Törvényszék és Gyöngyös város rendőrkapitánya között becsületsértés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

8.

Az Oravicai Kir. Járásbíróság és Krassó–Szörény vm. oravicabányai járásának főszolgabírája között lopás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

9.

Az igazságügy-miniszter felhatalmazása arra, hogy a közönséges bűnözők kölcsönös kiadatása tárgyában Svájjal kötött egyezményről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹

10.

Tárgyalások Romániával a közönséges bűnözők kölcsönös kiadatása tárgyában tervezett egyezményről

Az igazságügy-miniszter úr előadta, hogy a közönséges büntettek kiadását tárgyaló nemzetközi szerződés megkötése iránt Romániával tárgyalások vannak folyamatban, melyeknek véglegesítését az a körülmény akadályozza, hogy Romániában a halálbüntetés el van törölve, és ennek következtében a román kormány a szerződésbe oly határozatnak felvételét kívánja, hogy ha a kiszolgáltató oly büntetnek elkövetésével van vádolva, melyre Magyarországon vagy Ausztriában a halálbüntetés van szabva, a kiszolgáltató büntetesen Magyarországon vagy Ausztriában a halálbüntetés nem fog végrehajtatni.

Ily értelmű általános határozatnak felvétele az államhatalom korlátozását képezné, s azért részünkről el nem fogadható; az előadó miniszter úr azonban elfogadhatónak vélne oly kikötést, mely szerint a magyar, illetőleg az osztrák kormány esetről esetre határozná afelett: vajon a kiadás szorgalmazásánál hajlandó-e megadni a román kormány által kívánt nyilatkozatot a halálbüntetés végre nem hajtása iránt.

Az igazságügy-miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a fennforgó kérdésnek ily értelmű szabályozása mellett tervezett kiadási szerződés megkötéséhez a magyar kormány részéről hozzájárulhasson.

A kívánt felhatalmazás megadatott.²

13.

Törvényjavaslat az 1892. évi vasúti jövedelmi felesleg vasúti beruházásokra fordításáról

A kereskedelmi miniszter úr előadta annak szükségét, hogy a budapest–bécsi irányban megnövekedett vasúti forgalomnak akadálytalan lebonyolíthatása, valamint az üzemnek gazdaságosabb berendezhetése végett a vác–esztergomi vasúti szakaszon is, mely szakasz még csak egy vágánnyal bír, a második vágány lefektetessék, és az e szakaszba eső ipolyi és garami vasúti hidak megfelelőleg átalakíttassanak.

Az ipolyi hídnak átalakítása, minthogy az közvetlenül az állomás mellett van, egyelőre ugyan még elodázható, s esetleg a garami hídnál is, melynek teljesen megfelelő átalakítása 270 000 Ft-ba kerülne, lehetne egyelőre kisebb átalakítási munkálatokkal beérni; úgyhogy a munkálatok főleg csak a második vágány lerakására szorítkoznának, amely munkálatok a 44,7 km hosszú vasúti szakaszon 1 700 000 Ft-ra vannak előirányozva.

A második vágány lerakására vonatkozó munkálatok, nehogy a forgalom megzavartassék, csak fokozatosan hajtatnának végre, s 3 évre osztatnának be.

Továbbá szükséges volna, hogy a miskolc–füleki vonalszakasz, mely tekintettel az e szakaszon kifejlődött nagy forgalomra, a nyílt pályán már elsőrangú pályává alakították át, egészen első osztályú pályának rendeztessék be, egyelőre legalább a leginkább fontos fülel–feledi vonalrész állomásai megfelelően kibővíttessenek; mely utóbbi munkálatokra 86 000 Ft kívántatnék.

Tekintve az elérhető megtakarításokat, az előadó miniszter úr a fennebb említett munkálatokat kerek számban 2 millió Ft-nyi költséggel teljesíthetőeknek véli, mely költséget, nehogy a következő évek mérlegei azzal terheltessenek, az 1892.

évben az előirányzatot felül elért mintegy 2 500 000 Ft-nyi tiszta jövedelem-szaporulatból kívánna fedezni.

Felhatalmazást kér ennél fogva, hogy az említett munkálatokra szükséges 2 millió Ft-nak a MÁV 1892. évi tényleges és az előirányzatot meghaladó üzleti feleslegének terhére 1895. év végéig leendő lekötése iránt Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközölése után törvényjavaslatot terjesztessen az Országgyűlés elé.

A kívánt felhatalmazás megadatott azzal a hozzáadással, hogy az előadó miniszter úr vegye fontolóra: vajon az igénybe veendő 2 millió Ft-ból a kevésbé fontos hídátalakítási munkálatok helyett nem volna-e célszerűbb a cegléd–szolnoki vonalszakaszon a második vágányt lerakni.³

14.

Törvényjavaslat a tengeri szabadhajózást űző nemzeti hajók állami segélyezéséről

A kereskedelmi miniszter úr törvényjavaslatot mutatott be a tengeri szabadhajózást űző nemzeti hajóknak állami segélyben és kedvezményekben való részesítéséről,⁴ melynek célja, hogy külön állami kedvezmények útján a jelenlegi hajótulajdonosoknak a megélhetés, a már meg nem felelő hajóanyagának a kor igényeivel jobban számoló hajóanyaggal való felcserélése és hajózásunknak a továbbfejlődés lehetővé téessék, a tőkepenzesek pedig tőkéjüknek a tengeri hajózás üzésében való gyümölcsöztetésére ösztönöztessenek.

A nyújtandó állami segély kétféle természetű volna: állandó, mely a hajóba fektetett tőke arányában adatnék; és rendkívüli, mely a hazai forgalom emelése érdekében kifejtett tevékenységhez volna mérve.

Az állandó segély az első évben a hajóba fektetett tőkének mintegy 2-2,5%-át tenné, és a hajó értékcsökkenésének megfelelően évről évre csökkenne, s a 10. év után egészen megszűnne.

Hogy az átmenet a hajó segélyezett korától a nem segélyezettre ne történjék rögtönösen, a hajó vízre bocsátásától számított 10. év végén megszűnő állandó segélyen kívül a hajó 15 éves koráig rendkívüli segélyben részesülne, mely után minden segély megszűnne.

Segélyben magyar honpolgárok által külföldről vásárolt és nálunk nemzetesített oly hajók is részesülhetnek, melyek nincsenek még 10 év óta használatban.

Nehogy állami segélyben részesülő vállalatok és hajók egymás közt versenyezzenek, az állami segély csak oly járatokon szállított áruk után adatnék, melyeknek fenntartására más segélyezett vagy ezzel egy tekintet alá eső vállalat szerződésileg kötelezve nincsen.

Tekintve a vitorlás hajóknak nehéz helyzetét, azoknak a működésükből élvezett jövedelem után kirótt adójuknak ez idő szerint mintegy 24 000 Ft-ot tevő, s úgyszem behajtható hátraléka elengedtetnék.

A segélyezett hajók tulajdonosai köteleztetnének, hogy ha kívántatnék, hajóikat a köz- vagy hadi igazgatás rendelkezésére bocsássák.

A nyújtható segélyek maximuma évenként 200 000 koronában állapíthatnák meg; egyelőre a hajózási vállalatok segélyezésére az 1893. évi költségvetésbe felvett 180 000 Ft-ból a szabad hajózást űző vállalatok segélyezésére mintegy 30 000 Ft, vagyis 60 000 korona fordíthatnák.

A minisztertanács a bemutatott törvényjavaslatot jóváhagyván, felhatalmazta a kereskedelmi miniszter urat, hogy azt Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az Országgyűlés elé terjessze; egyúttal azonban a kereskedelmi miniszter úr figyelmébe ajánlotta az aziránti gondoskodást, hogy a hozandó törvény alapján adandó segélyek nyújtásával ne mozdíttassék elő oly árucikkek behozatala, amelyek saját termelvényeinkkel versenyeznek; továbbá hogy meg nem felelő szerkezetű hajóknak becsempészése megakadályoztassék; végre hogy a segélyezett hajók a hazai kereskedelmi és forgalmi érdekeknek tényleg teljesítsenek szolgálatot.⁵

16.

A Duna-gőzhajózási Társaság lobogóhasználatára magyar területen

A kereskedelmi miniszter úr bejelentette az osztrák kereskedelmi miniszternek javaslatát, miszerint a Cs. Kir. Szab. Duna-gőzhajózási Társaságnak rendeltessék meg, hogy a belföldön is a közös kereskedelmi lobogót használja.

A minisztertanácsnak az ellen, hogy a szóban levő társaság osztrák területen a közös kereskedelmi lobogót használja, nincsen semmi észrevétele; ahhoz azonban, hogy magyar területen, kivéven a Duna és Száva folyóknak azon szakaszain, melyekben a folyó egyik partja idegen országhoz tartozik, mást, mint a magyar lobogót használjon, tekintettel az 1848:21. tc. világos rendelkezésére és a Képviselőháznak 1873. március 21-én hozott határozatára, hozzá nem járulhat.

17.

A román nyers hús átvitelének kérdése a külkereskedelmi szerződési tárgyalásokon⁶

A földművelési miniszter úrnak a román kereskedelmi szerződési tárgyalásokra vonatkozólag tett előterjesztése folytán

a minisztertanács kijelentette, hogy a magyar kormány abba nem egyezhetik, hogy Romániából élő állatok hozassanak be, ahhoz azonban lehetne hozzájárulni, hogy friss hús plombírozott vagonokban az országon keresztül átszállíttassék.⁷

19.

Terv a korlátolt forgalmú birtokok célszerűbb kihasználására

A földművelési miniszter úr előterjesztést tett a korlátolt forgalmú birtokok s azoknak közgazdasátilag célszerűbb kihasználása tárgyában.⁸

Tekintve, hogy a korlátolt forgalmú birtokok már ez idő szerint is az egész ország területének majdnem 35%-át foglalják el, s egyes megyékben a korlátolt forgalmú birtokok arányszáma a 60%-ot is meghaladja; tekintve, hogy a földbirtoknak ily aránytalanul nagy mértékben megköttöttsége népesedési és közgazdasági szempontból felette hátrányos: a minisztertanács arra a meggyőződésre jutott, hogy a korlátolt forgalmú birtokok mennyiségét még tovább növelni semmi tekintetből sem volna célszerű, s a kormány ily irányú törekvéseket a maga részéről nemcsak hogy ne támogasson, de amennyire lehetséges — az erdőbirtokokat kivéve, melyeknek nagyobb területekben, állandó kezelésben való együtt tartása kívánatos —, a korlátolt forgalmú birtokok felszabadítására törekedjék.

Ennek megfelelőleg a kormány rendelkezése alatt levő birtokokon közvetlen intézkedések útján, egyéb birtokokra nézve pedig felvilágosítólag a kormány oda igyekezzék, hogy a körülményekhez képest a nagy mezőgazdasági birtokok vagy közép- és kisbirtokokra feloszoljanak, vagy pedig azokon közép nagyságú farmbérletek létesíttessenek.⁹

20.

Horvát törvényjavaslatok és a horvát beligazgatási költségvetés

A horvát-szlavón-dalmátországi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a ragadós tudólobról szóló törvényjavaslatot, ha azt a Horvát Országgyűlés a magyar törvényjavaslatnak megfelelő módosításokkal elfogadja, a minisztertanács újabb határozata nélkül Ő Felsége legfelsőbb szentesítése alá terjeszthesse;¹⁰

továbbá ugyancsak legfelsőbb szentesítés alá terjeszthesse:

a bíróságok szervezéséről szóló törvény módosítását tárgyazó törvényjavaslatot,¹¹

a telekkönyvek vezetésének a járásbírószágokra átruházásáról szóló törvényjavaslatot,¹²

a Hétszemélyes Tábla rendezéséről szóló törvényjavaslatot¹³ és az 1893. évi horvát-szlavónországi beligazgatási költségvetést.¹⁴

A felhatalmazás megadatott.

22.

Amerikában megjelenő szláv sajtótermékek postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Pittsburgban „Pravda” cím alatt megjelenő hírlaptól, s az ugyanott „Narodny Kalendar” cím alatt megjelent naptártól államellenes izgatásaik miatt a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonatott.¹⁵

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

28.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy Brankovics György gör. kel. szerb érsek, metropolita-pátriárka kintüntetésben részesüljön (I. o. Vaskorona-rend).

30.

A közösügyi elszámolásokról és az 1893. évi pénzügyi felhatalmazásról szóló törvényjavaslatok benyújtása

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége legfelsőbb engedélyével törvényjavaslatokat terjeszthessen az Országgyűlés elé:

az 1890. évi közösügyi zárszámadásra alapított végleges leszámolás szerint Magyarország terhére mutató tartozás fedezéséről és az 1892. évi közösügyi kiadásokra Magyarország által pótlólag fizetendő összegről;¹⁶ továbbá az állami kiadásoknak az 1893. év I. negyedében fedezéséről szóló 1892:XXVIII. tc. hatályának további 2 hónapra való meghosszabbításáról.¹⁷

A felhatalmazás megadatott.

32.

A valutarendezéshez szükséges aranykészlet beszerzését ellenőrző bizottság kiküldése¹⁸

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője előadta, hogy a valuta rendezése érdekében szükséges aranykészlet beszerzésének és az aranykészlet felhasználásának ellenőrzését az 1892:XXI. tc. 9. §-a értelmében 6 tagú bizottság van hivatva teljesíteni. Ennélfogva indítványt szándékozik az Országgyűlésen tenni ezen bizottságnak olyanképpen kiküldése iránt, hogy abba a Képviselőház 4 tagot és 2 pótagot, a Főrendiház pedig 2 tagot és 1 pótagot válasszon.

Tudomásul vétetett.

33.^a

A Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete alapszabályainak módosítása¹⁹

A miniszterelnök úrnak mint a Pénzügyminisztérium vezetőjének előterjesztésére

a minisztertanács jóváhagyta, hogy a Kisbirtokosok Földhitelintézetének alapszabályai akképpen módosíthatassanak, hogy az intézet 50 000 Ft-on felüli kölcsönöket is adhasson, oly feltétel alatt mindazonáltal, hogy ezáltal a kisebb kölcsönöket kérelmezők igényeinek kielégítése csorbát ne szenvedjen.

Jegyzetek

- a A 34–35. pontokat nem közöljük.
- 1 Svájccal szemben az Ausztria és Svájc között 1855-ben kötött, de magyar tv.-be nem iktatott államszerződés szabályozta a kiadási eljárást. Az új egyezményt 1896. márc. 10-én kötötték meg Bernben. Tv.-be iktatta az 1896:34. tc.
  - 2 Az egyezményt csak 1901-ben sikerült tető alá hozni (1902:11. tc.).
  - 3 Lukács márc. 5-én nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház ápr. 20-án elfogadott. Tv.erőre emelte az 1893:9. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXXVI. és XLVII. (289. cs.), KN (1892–97) 11. k. 7., 318–319., 331. p., 12. k. 259–260. p.
  - 4 A Ker. Min. Lt.-ban egy testes akta (OL - K 230 - 1892 - 8. t. - 44 120) tartalmazza a hazai tengeri szabadhajózás segélyezése kérdésében a 80-as évek elejétől született iratokat. Ebben az ügyiratban több olyan memorandum, helyzetfelmérés található, amely részletesen elemzi a válság kialakulásának okait, és keresi leküzdésének lehetőségeit. Ilyen pl. az 1886. évi fiumei tengerészeti ankét anyaga, vagy Batthyány Tivadar ny. hajózási főfelügyelőnek a kerm. megbízásából 1891-ben készített emlékirata. Egyöntetű volt a vélemény, hogy a világban rohamosan terjedő gőzhajózás és a vasút versenye, valamint a megújulásra, a technikai modernizálásra való képtelenség juttatta sanyarú helyzetbe az 50-es években még virágzó tengeri vitorlás hajózást. Különösen 1870-től vált egyre kritikussá a helyzet. Míg 1871-ben 181 nagyobb vitorlásból (80 475 tonnatartalom) állt a magyar kereskedelmi flotta, addig 1891-ben már csak 79-ből (38 961 tonnatartalom). A hajótulajdonosok a rossz gazdasági helyzetben kevés gőzöst szereztek be (1891-ben összesen 39 db-ból állt a gőzhajóflotta), és elavult vitorlásait sem cserélték le megfelelő ütemben és mértékben (az 1892-ben meglévő összes vitorlás fából készült). A szabadhajózási, azaz nem meghatározott irányzatokat teljesítő vállalkozások csődhelyzete a tengerből élő parti lakosságot nyomorúságos megélhetési viszonyok közé taszította, aminek nagyarányú kivándorlás lett a következménye. A kormány csak azután kezdett behatóbban foglalkozni a segélyezés kérdésével, miután 1891-ben rendezte az irányzatokat teljesítő, államilag szubvencionált gőzhajózási vállalatok helyzetét (vö. 1891. máj. 1./11., máj. 13./2.). — Még Baross Gábor adott megbízást Batthyány Tivadarnak, hogy készítsen javaslatot az ügyben. Így született meg 1891. jún. 26-án a fentebb már említett terjedelmes memorandum („Emlékirat a magyar kereskedelmi tengerészet segélyezéséről”). Ebben Batthyány 5 fő teendőit ajánlta a kerm. figyelmébe: 1. a tengerészeti törvényhozás teljes kibontakoztatása, 2. a kikötői illetékről szóló tv. módosítása, 3. dokk és hajógyár építése Fiumében, 4. az agg tengerészek, özvegyeik és árváik ellátásáról való gondoskodás, 5. állami szubvencionálás. Rövidesen szinte valamennyi javaslat napirendre került (vö. 1892. máj. 20./3., dec. 19./5., 1893. júl. 15./3., 1894. okt. 1./11.), így az 5. is: Lukács mt. elé terjesztett tvj.-a Batthyány szubvenciók elképzelésén épült fel. Ennek lényege: az állam anyagi segéllyel mozdítsa elő a meglévő elavult, csekély értékű vitorlás hajóraj fokozatos, „minél csekélyebb nemzeti vagyon elenyészése melletti likvidálását”, és helyébe „egy mentül nagyobb és a mai kor színvonalán álló magyar gőz- és vitorla-hajóraj” felállítását támogassa. Uo. (29 207/1891).
  - 5 Lukács — a márc. 1-jei előterjesztésére márc. 17-én kapott lf. engedéllyel — ápr. 19-én nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház máj. 15–16-án tárgyalt le és fogadott el a lényegét nem érintő módosításokkal. Tv.-be iktatta az 1893:22. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XLIX./289. cs./, KN /1892–97/ 11. k. 325–326. p., 12. k. 288., 394., 422., 478. p.) — A tc. rendelkezéseit a kerm. 1893. aug. 7-i ren-

- delele léptette életbe (RT 1893. 1966. p.). — Hatásáról képet nyerhetünk a Tengerészeti Hatóság 1895. ápr. 17-i pro domojából. Eszerint: a segélyezés szűk mérve megakadályozta azt, hogy a szabadhajózási flotta kezdettől jelentékenyen gyarapodjék, másrészt, hogy a meglévő hajók a kitűzött célnak megfelelően Fiume előnyére új összeköttetéseket teremtsenek. OL - K 228 - 1898 - 6. t. - 15 815 (18 465/1895).
- 6 A román külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 3. 9. jegyzet. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.
- 7 A tapogatózó tárgyalásokra vonatkozó iratokat ld. OL - K - 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1893 - 229. — Bécsben 1893. jan. második felében tartottak közös vám- és kereskedelmi konferenciát az ügyben. OL - K 255 - 1893 - 6. t. - 278.
- 8 Bethlen már 1891 végén megtette az első lépéseket, hogy tervét végrehajtsa, amelynek célja egy erős birtokos középosztály megteremtése lett volna 200-1000 katasztrális holdas ún. farmbérletek létesítése útján. E célra a korlátolt forgalmú (kincstári, vallás- és tanulmányalapi, hitbizományi, közszégi, közbirtokossági és egyházi) birtokok egy részét kívánta igénybe venni önkéntes felajánlás alapján. Megkereste a vkm.-t, majd 1892 aug.-ában a püm.-t is. Csáky elvi egyetértése után Bethlen 1892-ben már majorterveket is kidolgoztatott (ld. OL - K 178 - 1892 - 1476), ezután pedig elkészítette igen részletes, 27 oldalas mt.-i előterjesztését „A korlátolt forgalmú birtokoknak megfelelő kezelése, valamint a kincstári és egyéb állami kezelés alatt álló birtokokon való farm-rendszerű hosszúbérleteknek meghonosítása, illetve betelepítése” tárgyában, mellékletben „A korlátolt forgalmú birtokok kimutatása és Magyarország területének művelési ágak szerinti megoszlása” című, 1893 elején megjelent FM-i kiadvánnyal. (Ld. OL - K 178 - 1893 - 512., ill. OL - K 255 - 1893 - 4. t. - 616.) — Bethlen az előterjesztésben felvázolta a közel 17 millió holdnyi kötött földterület bizonyos részeinek felhasználási lehetőségeit az arányosabb birtokmegoszlás elérése és „az előbbi nemzedékek életerős középbirtokos osztályá”-nak pótlása érdekében. (Az adatok szerint a 200-1000 katasztrális holdas birtokok területi aránya ekkor nem érte el a 15%-ot.) „A korlátolt forgalmú nagybirtoknak házilag nem kezelt része legalkalmasabb talaja lehetne a hosszú tartamú farmbérleti rendszer útján egy agrár alapon nyugvó értelmis középosztály megteremtésének, mely birtokán élve azt szakértelemmel és kellő belterjességgel kezelné. Ezen rendszer módját nyújtáná annak is, hogy a jelenleg túltömött jogi pálya helyett a rövidebb tanulmányt igénylő, jobban jövedelmező, a gyorsabb családalapítást lehetővé, sőt szükségessé tevő gazdasági pályát keresné föl a mai középosztály sarjadékának egy része” — hangoztatta az előterjesztés. Bethlen a következők határozati kimondását kérte a mt.-tól: „a.) Az állam közvetlen kezelése alatt álló mezőgazdasági birtokoknál, ún. a kincstár, vallás- és tanulmányalap birtokainak eladásánál, valamint azok bérbeadásánál a középbirtok fejlesztése és a hosszú tartamú farmbérlet meghonosításának elve tartandó szem előtt. b.) A községek tulajdonát képező mezőgazdasági földbirtok célszerű és szakszerű kezelésének előmozdítása céljából lépjen érintkezésbe a belügyminiszter úr a földművelésügyi miniszterrel a követendő eljárás együttes megállapítása végett; szem előtt tartván, hogy a célszerű kezelés mellett a túlságosan nagy községi birtokokon a telepítés önálló községek létesítésére előmozdították. c.) A főpapi, káptalani és szerzeti fekvő vagyon kezelésénél, amennyiben az nem házilag történik, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felügyeleti jogát akként gyakorolja, hogy csakis a hosszú bértartamú farmbérletek kötését hagyja jóvá. d.) Az igazságügy-miniszter a létesíteni szándékolt családi hitbizományoknak Ő Felsége általi engedélyezésénél addig is, míg e tekintetben a törvény fog intézkedni, egyik figyelembe veendő körülménynek tekintse az illető vármegyében már létező hitbizományok területi arányát a vármegye összes területéhez; túl nem léphető maximumnak véve a vármegye területének 12%-át azon kikötéssel is, hogy a birtok 2/3 része erdőből álljon; [vö. 1892. febr. 14./6.] végre e.) Minden alkalommal, midőn valamely földbirtok a korlátolt forgalmú birtokok egyik-másik kategóriájába vonatni céloztatik és erre az állam ellenőrzési joga kiterjed, az engedélyezésnél mindig irányadóul vettessék, hogy az illető vármegye területének mily hányada képez már kötött birtokot; nem lévén kívánatos, hogy az illető hányad túlságosan nagyra növekedjék.”
- 9 A mt. állásfoglalásáról jk.-i kivonatot kapott a fm., a vkm., a püm. és a büm. Ennél több lényegében nem történt. 1893. márc. 25-én a következő szöveg került az ügy aktájára: „Miután ez idő szerint intézkedés szükséges fenn nem forog, az ügyiratok ad acta teendők.” OL - K 178 - 1893 - 512.

- 10 *Ld. még 1890. dec. 3./22., dec. 10./2., 1892. nov. 28./6., 1893. ápr. 18./6., szept. 7./19., 1894. febr. 10./6., nov. 7./12.* — A fm. 1892. dec. 15-i átiratával kérte a bánt, hogy eszközölje ki a horvát állat-egészségügyi tv. megfelelő módosítását. (Iratok: OL - K 20 - 1893 - 109, OL - K 178 - 1897 - 2157.) — A javaslatot becikkelyezte az 1893. márc. 25-i tv. a marhavész elnyomásáról.
- 11 A tvj. szentesítése már 1893. jan. 31-én megtörtént. (OL - K 20 - 1893 - 84.) — Becikkelyezte az 1893. jan. 31-i tv., mellyel a Horvát és Szlavón Királyságok bíróságainak szervezésére nézve fennálló szabályok kiegészítetnek és módosítatnak.
- 12 Vö. az 1893. febr. 18-i tv., mellyel megállapítatik, hogy a telekkönyvi betétek kezelés végett a járásbíróságoknak átadhatók.
- 13 *Ld. még 1892. dec. 2./8.* — A javaslatot becikkelyezte az 1893. febr. 23-i tv. a Kir. Horvát-Szlavón-Dalmát Hétszemélyes Tábla belső szervezetéről.
- 14 *Ld. még 1892. nov. 22./11., dec. 6./2.* — A költségvetést becikkelyezte az 1893. febr. 22-i tv. a Horvát és Szlavón Királyságok 1893. évi szükségletének előirányzatáról.
- 15 A „Pravda” 1892. nov. 28-i számát ld. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 29. — A Narodny Kalendar 1893. című kiadvány — a Miniszterelnökség fordító osztályán készült kivonat szerint — pl. az 58-82. oldalakon történeti áttekintést adott a szlovákok viszonyairól az elmúlt két évtizedben. Mottója Tisza Kálmán 1875. dec. 15-ei kijelentése volt, hogy „tót nemzet pedig nincs”. Az érkező a szlovákokat a közélet minden terén elnyomva látta, s történetileg úgy állította be a kérdést, hogy a szlovákok az ország őshonos lakói, a magyarok csak bevándorlók. — A büm. mindkét nyomtatványtól jan. 21-én vonta meg a postai szállítási jogot. Uo. 1896 - 3. t. - 410.
- 16 A Monarchia 1890. évi közös zárszámadása szerint mutatkozó túlkiadások fedezéséhez Magyarországnak 1 821 095 Ft-tal kellett pótlólag hozzájárulnia. Ezenkívül a delegációk által megszavazott közösügyi póthitelből 552 395 Ft terhelte a magyar büdzsét. Wekerle — a febr. 13-i felség-előterjesztésre kapott febr. 26-i uralk.-i engedély alapján — márc. 21-én nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház ápr. 20-án fogadott el. Tv.erőre emelte az 1893:8. tc. OL - K 255 - 1893 - 6. t. - 767, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXXV. (289. cs.), KN (1892-97) 10. k. 328., 389. p., 11. k. 317., 331. p., 12. k. 259-260. p.
- 17 *Ld. még 1892. jún. 17./11., szept. 10./13., szept. 15./1., szept. 16./1., okt. 28./8.* — A Ház 1892. dec. 20-án általánosságban elfogadta az 1893-ra szóló költségvetést. Az 1893. jan. 9-én megkezdődött részletes vita során azonban febr. közepéig a „nagy” tárcák közül csak a BM és a Ker. Min. nyert elintézést (ld. KN /1892-97/ 7 - 8. k.), ezért Wekerle szükségesnek ítélte a pénzügyi felhatalmazás meghosszabbítását. Tvj.-át febr. 16-án terjesztette Ferenc József elé, akinek febr. 19-i engedélye alapján febr. 21-én már be is nyújthatta azt. A javaslatot márc. közepén fogadta el az Ogy. és az 1893:5. tc. emelte tv. erőre. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXXVII. /289. cs./, KN /1892-97/ 9. k. 142., 195., 397-415., 417-437. p., 10. k. 4., 191. p.) — Az óvatosságra valóban szükség volt, hisz a költségvetést részleteiben csak ápr. 18-án fogadták el. Aznap nyújtotta be Wekerle a költségvetési tvj.-ot, amelyet a Kh. már gyorsan, ápr. 26-ig letárgyalt. (KN /1892-97/ 9-12. k.) A költségvetést 486 183 521 Ft összkiadással és 486 653 643 Ft összbevétellel, azaz 470 122 Ft felesleggel az 1893:7 tc. cikkelyezte be.
- 18 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1891. jan. 15./6., 1892. ápr. 29./8., máj. 5./4., jún. 17./2., 1893. jan. 7./11., szept. 7./5., okt. 4./16., 1894. jún. 11./1.*
- 19 *Ld. még 1891. jan. 30./10.* — Az intézet ekkori és előző alapszabály-módosításai egyre nagyobb eltávolodást jelentettek az eredeti célkitűzéstől, a kisbirtokosok kisebb összegű kölcsönigényeinek kielégítésétől.

14./7./

1893. február 22.

1.

Román kívánságok a tervezett külkereskedelmi szerződéssel kapcsolatban¹

A kereskedelmi miniszter úr előterjesztette azon kívánalmakat, melyeket a román kormány a kereskedelmi viszonyoknak velünk szerződés útján való rendezése alkalmával érvényesíteni óhajtana.

Mínthogy azon engedmények, melyeket a kereskedelmi viszonyoknak rendezésénél a román kormány nekünk tenni hajlandó volna, nem tudatnak, a minisztertanács nincsen abban a helyzetben, hogy a román kormány részéről nyilvánított kívánalmakra nézve már most véglegesen határozhatna; azonban megbízottaink tájékoztatása végett kimondotta, hogy amennyiben Románia részéről megfelelő ellenengedmények tétetnének, kilátásba helyezhető az apróállatoknak, továbbá élő juhoknak és sertéseknek, valamint a szabad forgalom tárgyát képező állatok termékeinek, továbbá ugyanezen állatok húsának füstölt és sózott állapotban való beeresztése, végre a húskonzerveknek bebocsátása. A friss húsnak a belforgalomba való beeresztése megtagadandó, ellenben annak plombirozott vagonokban az országon átvitele engedélyezhető.

Nyers petróleumnak a most megengedett mennyiségben felüli mennyiségben is kedvezményezett vámtétel mellett való behozatala engedélyezendő.

Tengerinek, zabnak és árpának a határszéli forgalomba kedvezményes vámtételek mellett behozatala a szükséglethez képest megállapítandó korlátolt mennyiségben és a meghatározandó területre megengedhető.

A gabonavámoknak megkötése mellőzendő.

2.

A kormány álláspontja a katolikus autonómia kérdésében

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előterjesztette, hogy tudomására hozatott, hogy a szélső irányzatú katolikus körök kezdeményezéséből a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetésének tárgyalásakor a Képviselőházban a katolikus autonómia tárgyában határozati javaslatot szándékoznak előterjeszteni; minélfogva szükséges, hogy a kormány az ezen határozati javaslattal szemben elfoglalandó álláspontra nézve megállapodjék.

A minisztertanács egyértelműleg azon a nézeten volt, hogy a katolikus autonómia kérdésének megoldásánál az 1871. évben ülésezett Katolikus Kongresszusnak munkálata, tekintve, hogy annak előterjesztése óta több mint 2 évtized múlt el anélkül, hogy e munkálat iránt valamely határozat hozatott volna, kiindulási alapot többé nem képezhet, s az nem létezőnek tekintendő.²

A kormányra nézve elvileg irányadónak annak a szempontnak kell lennie, hogy a katolikus autonómia kérdésének megoldása a katolikus hívek ügye, melybe a kormány csak felügyeleti jogánál fogva avatkozhatik; e jogánál fogva azonban a kormány nem egyezhetik bele semmiféle oly irányú szervezésbe, mely Ő Felségének vagy a törvényhozásnak jogait csorbítaná.

Azonban bár elvileg a most említett álláspont tartandó fenn, a politikai célszerűség szempontjából a minisztertanács mégis ajánlatosnak tartja, hogy a kormány a katolikus autonómia létesítésétől közreműködését ne vonja meg teljesen, s nyújtson segédkezet arra, hogy az illetékes katolikus tényezők az autonómia előkészítésére vonatkozó lépéseket megtehessek.

Ezen álláspontnak megfelelőleg, ha a katolikus autonómia kérdése a Képviselőházban szóba hozatik, jelentse ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, hogy a kormány maga részéről is készséggel hajlandó az autonómia létesítésére irányzott törekvéseket támogatni, amennyiben azok Ő Felsége és a törvényhozás jogainak csorbítását nem foglalják magukban, s egyúttal netáni továbbmenő határozat létrejöttének meggátolása végett a Képviselőházban oly értelmű határozatnak elfogadását indítványoztassa, mely szerint a kormány utasíttatnék, hogy a katolikus önkormányzatnak mielőbbi létrejöttét mozdítsa elő, s e célból a püspöki kar erre vonatkozó javaslatának vétele után a szervezés iránt tanácskozó gyűlés egybehívása végett mihamarább tegyen Ő Felségének előterjesztést.³

3.

Az Ág. Ev. Zsinat alkotmánytervezetének jóváhagyása⁴

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a múlt évi október hó 14-én tett előterjesztése kapcsában jelentette, hogy az Ág. Ev. Zsinat az alkotmánytervnek azon határozatait, melyek legfelsőbb észrevétel tárgyát képezték, a kijelentett kívánathoz képest módosította; minélfogva felhatalmazást kért, hogy most már az említett alkotmánytervezetnek végleges jóváhagyását hozhassa Ő Felségénél javaslatba.

A felhatalmazás megadatott.⁵

5.

Törvényjavaslat az állami anyakönyvek vezetéséről (IV. rész)⁶

A belügyminiszter úr előterjesztette javaslatait az anyakönyvek vezetéséről szóló törvényjavaslatnak néhány függőben hagyott szakaszaira nézve,

melyek elfogadtattak.

6.

A zágrábi érseki székbe javasolt Vucsetics István jelölésének elejtése⁷

A horvát–szlavón–dalmátországi bán úr előadta, hogy az 1892. évi december hó 6-án hozott minisztertanácsi határozat értelmében a horvát–szlavón–dalmát miniszter úr átírt a közös külügyminiszterhez, hogy miután a római Kúria azon egyszerű kijelentésében, hogy Vucsetics István kanonoknak zágrábi érsekké való prekoni-zációja azért tagadtatott meg, mert az illető nem tartatik ezen állásra alkalmas személynek, megnyugodni nem lehet, a római Kúria részletesen tudassa azon okokat, melyekre e kijelentését alapítja.

Erre a római Szentszék részéről 4 ok neveztetett meg, mely miatt Vucsetics az érseki székre alkalmatlannak tartatik.

A bán úr nézete szerint a felhozott 4 ellenvetést sem lehet a visszautasítás alapos indokául elfogadni, mégpedig annál kevésbé, mert a felhozott körülmények előbb még kánoni vizsgálat útján be is volnának bizonyítandók.

Azonban újabban egy más körülmény merült fel; ugyanis Vucseticsnek oly mérvű elbetegedése, mely őt csakugyan alkalmatlanná teszi arra, hogy az érseki széket kellően betölthesse.

Ezen utóbbi körülmény következtében az előadó bán úr nem kíván többé ragaszkodni ahhoz, hogy Vucsetics neveztesse ki zágrábi érsekké, s felhatalmazást kért arra, hogy ezt a horvát–szlavón–dalmát miniszter úr útján legfelsőbb helyen is bejelenthesse, s a minisztertanácsnak más jelölt iránt tehessen előterjesztést.

A minisztertanács osztozván a bán úr nézetében, az általa felhozott oknál fogva Vucsetics jelöltségét a zágrábi érseki székre elejtendőnek határozta.⁸

7.

**Az Eszék–Bátrina HÉV engedélyokmánya
kapcsán felmerült nyelvkérdés⁹**

A horvát–szlavón–dalmátországi bán úr megemlítette, hogy Horvátországban rossz vért szült, hogy a kizárólag szlavón területen átvonuló Eszék–Bátrina HÉV tárgyában kiadott engedélyokirat szerint az alakítandó rt. hivatalos ügykezelési nyelvül kizárólag a magyar állapítottatott meg, ámbár a társaság székhelye esetleg Eszék is lehetne.

Erre a *kereskedelmi miniszter* úr azt a felvilágosítást adta, hogy eredetileg a társaság székhelyéül egyedül Budapest volt megnevezve, s csak az utolsó pillanatban vétetett fel vagylagosan Eszék is; azonban az ennek megfelelő módosítás az ügykezelési nyelvre nézve — nagyon sürgettetvén az engedélyokirat kiállítása — elnézésből nem történt meg; egyébiránt a kereskedelmi miniszter úr teljes készséggel hajlandó akképp rendelkezni, hogy az esetre, ha Eszék választatnék székhelyül, az ügykezelési nyelv a horvát és a magyar legyen, s a jegyzőkönyvek hasábosan horvát és magyar nyelven vezettessenek; az esetre pedig, ha Budapest állapítatnék meg székhelyül, az ügykezelési nyelv ugyan a magyar legyen, de a jegyzőkönyvekről kívánatra hiteles horvát fordítások is kiadassanak.

E kijelentésben a *horvát bán* úr is teljesen megnyugodván,

az ügy elintézettnak nyilvánított, s a bán úr felhatalmaztatott, hogy a történt megállapodásról az illető horvát–szlavónországi érdekeltet is értesítse.

Jegyzetek

- 1 *A román külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 3. 9. jegyzet. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet. A részletes mt.-i előterjesztés megtalálható: OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1893 - 307.*
- 2 *Ld. a bevezető tanulmány B/II 4.3.a. fejezetét.*
- 3 *Ld. még 1893. márc. 3./6., szept. 13./9., 1894. jan. 15./5., jan. 26./1., nov. 23./1.*
- 4 *Ld. még 1891. jún. 13./1., jún. 17./2., 1892. okt. 14./4., 1894. okt. 1./1.*
- 5 *A zsinat febr. 7–11. közötti harmadik ülészakán végrehajtotta a kormány által kívánt módosításokat. Ezek után a szentesítés sem késett: az uralk. márc. 18-án jóváhagyta, s a zsinat máj. 4-én ki is hirdette az egyházi tv.-eket. (Thébusz 399–459. p.) — Az egyházalkotmány szövegét ld. RT 1896. I. k. 559. p.*
- 6 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. okt. 2., okt. 10./1., 1893. jan. 26./3., febr. 9./1., febr. 11./1., márc. 3./25., márc. 7./1., márc. 22./8., ápr. 14./21.*
- 7 *Ld. még 1891. okt. 14./6., 1894. márc. 11./6.*
- 8 *A mt. határozatát követően hosszas tárgyalások folytak az érseki szék betöltése érdekében. Komolyan szóba került Mayer Béla kalocsai kanonok, c. boszniai püspök jelölése, de Róma előre tudatta, hogy személyét nem fogadja el. OL - I 34 - Hivatali iratok - 1893 (a zágrábi érseki szék betöltésére vonatkozó iratok).*
- 9 *Ld. még 1892. nov. 28./16.*

15./8./

1893. március 3.

3.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy a minisztertanács tudomásul veszi a zágrábi Nemzeti Múzeum szervezetről szóló horvát törvényjavaslat szentesítés alá bocsátását.¹

6.

Nézeteltérések a kormány és a katolikus autonómiát sürgető képviselők között²

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előadta, hogy azon, a kormányhoz egyébiránt barátságos viszonyban álló képviselők, kik a katolikus autonómiát sürgetik, nem vélik elfogadhatónak azt a határozati javaslatot, melyet a minisztertanács f. évi február hó 22-én kelt határozata szerint ajánlandónak tartott, mert nem óhajtják, hogy a határozati javaslatban a püspöki karra hivatkozás történjék. Ehelyett maguk részéről a következő határozati javaslatot ajánlják: „Utasítatik a kormány, hogy a törvény által biztosított jogköréből kifolyólag tegyen előterjesztést Ő Felségének mint legfőbb kegyúrnak aziránt, hogy az országos katolikus autonómia létrehozatala iránt legkésőbb egy év lefolyása alatt szervező bizottság hívassék össze.”

A minisztertanács a határozati javaslatot ily szövegezéssel nem fogadhatja el, nevezetesen kihagyandó az „autonómia” szónál az „országos” jelző, mert ezzel már ki volna mondva, hogy országos szervezetű autonómia céloztatik, holott a kormánynak épp ez ellen vannak aggályai; végre elhagyandó a határidőnek megszabása, mely alatt a szervező bizottság összehívandó volna. Azonkívül figyelembe veendő a határozati javaslat megállapításánál, hogy az autonómia létesítésének kérdése a katolikusok saját ügye lévén, az eziránti szervező bizottságot nem Ő Felsége vagy a kormány hívja össze, hanem Ő Felsége a kormány előterjesztése folytán csak engedélyt ad arra, hogy ilyen bizottság össze-hívassék.

Egyébiránt felhatalmaztattak a miniszterelnök és a vallás- és közoktatásügyi miniszter urak, hogy az előterjesztendő határozati javaslatnak a fennebbi értelemben leendő megállapítása iránt a fennforgó körülményekhez képest intézkedjenek.³

7.

Román naptár postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Bukarestben „*Calendaru pentru toti Români*” cím alatt megjelent naptártól államellenes tartalma miatt a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonatott.⁴

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

13.

A Letenyei Kir. Járásbíróság és Zala vm. letenyei járásának főszolgabírája között lopás és tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

14.

A Nagytapolcsányi Kir. Járásbíróság és Nyitra vm. nagytapolcsányi járásának főszolgabírája között közegészség és testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

15.

Az Óbecsei Kir. Járásbíróság és Bács–Bodrog vm. óbecsei járásának főszolgabírája között becsületsértés és hatóság elleni erőszak miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

16.

A Komáromi Kir. Járásbíróság és Komárom vm. csallóközi járásának főszolgabírája között lopás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

17.

Az Óbecsei Kir. Járásbíróság és Bács–Bodrog vm. óbecsei járásának főszolgabírája között csendőrök szóbeli bántalmazása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

18.

A földművelésügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy Fejér Miklós földművelésügyi államtitkár kitüntetésben részesüljön esetleges nyugdíjazása alkalmából (Szt. István-rend kiskeresztje).⁵

22.

Tárgyalások Ausztriával a posta-takarékpénztárak csekk- és klíringüzletéről

A kereskedelmi miniszter úr bejelentette, hogy a M. Kir. Posta-takarékpénztár csekk és klíring berendezéseinek az Osztrák Posta-takarékpénztár hasonló berendezéseivel leendő kapcsolatba hozatala iránt az osztrák kormánnyal tárgyalásokba szándékozik bocsátkozni.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.⁶

23.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a védjegyek kölcsönös oltalmáról Romániával kötött egyezmény becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁷

24.

A tiroli gabonavám megszüntetésének ismételt követelése

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy Tirolban az ottani országos választmány 1866. december 28-án kelt utasítása szerint a gabonaneműek és hüvelyesek, valamint az ezekből előállított liszt után minden Star, vagyis fél bécsi mérő után 9 kr-nyi országos vám szedetik.

A magyar kormány ez ellen már 1876-ban felszólalt, utalván arra, hogy ily vámnak a szedése a vám- és kereskedelmi szövetség szellemével és világos határozatával ellenkezik, melynek I. cikkének 2. bekezdésében az van mondva, hogy „a szövetség ideje alatt a két fél egyikének sem lesz joga azon forgalmi tárgyakra, melyek az egyik fél területéből a másik fél területére vitetnek, bárminemű beviteli, kiviteli vagy átviteli vámmilletéket vetni, és evégből közbenső vámvonalat állítani.”⁸

Az osztrák kereskedelmi miniszter többszöri sürgetés után 1877. január 31-én kelt átiratában erre azt válaszolta, hogy a tiroli gabonavám tisztán belső adó természetével bíró illeték, mely nemcsak a külföldi, hanem a belföldi gabona után is szedetik, mégpedig azon mennyiségek után is, melyek a Birodalmi Tanácsban Képviselt Királyságokból és Országokból vitetnek be Tirolba, s tekintve a vám- és kereskedelmi szövetség I. cikkének 3. bekezdését, mely szerint „bárminemű és bárki részére szedett belső adókkal az egyik fél a másik fél területéből bevitt cikkeket csak oly mérvben terhelheti, amilyenben ily adókkal saját területe hasonló iparkészítményeit, vagy termékeit terheli”, a kérdéses országos vám által a vám- és kereskedelmi szövetséget megsértettnek nem látja, s miután ezen országos vám Ő Felségének 1854. május 22-én kelt legfelsőbb elhatározása által a föld-tehermentesítési adósságból Tirolt terhelő egyharmad rész fedezésére rendeltetett, az mindaddig meg nem szüntethető, míg a föld-tehermentesítési adósság teljesen törlesztve nem lesz, ami 1895 végén fog bekövetkezni.

A volt földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter 1877. május 5-én kelt átiratában ennek ellenében felhozta, hogy a kérdéses országos vám csak akkor volna a vám- és kereskedelmi szövetség szavai szerint igazolható, ha nemcsak az osztrák többi tartományokból jövő, hanem a Tirolban termelt gabona és liszt is alávetetnék ezen belső adónak; mert ellenkező felfogás szerint Magyarországon például gyapjú-

árakra vámot lehetne vetni, ha Horvátországból vagy az erdélyi részekből jövő gyapjúárak megvámoztatnának.

Az osztrák kereskedelmi miniszter 1877. május 29-i válasziratában kijelentette, hogy nem fog ugyan késni a tiroli gabonavám megszüntetése végett, mihelyt arra alkalmas időpont kínálkozik, a szükséges lépéseket megtenni, de a fennforgó viszonyok közt annak rövid idő alatt való megszüntetése nem valószínű; egyébiránt pedig a vámnak fenntartása által Magyarországnak szövetségszerű jogait semmi tekintetben sem látja érintve.

Miután ekképpen a szakminiszterek közötti tárgyalások a kívánt eredményre nem vezettek, a minisztertanácsnak 1877. július 10-én kelt határozata folytán a miniszterelnök írt át az osztrák miniszterelnökhöz; azonban e lépés sem vezetett sikerre, amennyiben az osztrák miniszterelnök kijelentette ugyan, hogy az osztrák kormány a kérdéses vám megszüntetésének kérdését behatólag fontolóra vette, de hozzátette azt is, hogy ez idő szerint nincsen abban a helyzetben, hogy annak megszüntetése iránt a fennforgó viszonyok között intézkedéseket tegyen.

A minisztertanács 1877. augusztus 27-én tudomásul véve a kapott választ, megbízta a kereskedelmi minisztert, hogy kísérje figyelemmel ezen ügyet, s alkalmas időben a tiroli gabonavám megszüntetése végett újabban tegyen lépéseket, a miniszterelnök pedig tudatta az osztrák kormány elnökével, hogy figyelembevételre azon politikai nehézségeket, melyeket az osztrák kormány ezen vám megszüntetése tekintetében felhozott, a magyar kormány nem kíván annak azonnali megszüntetéséhez ragaszkodni, de az osztrák kormánynak azt a felfogását, hogy e vám a vám- és kereskedelmi szövetséggel megegyeztethető volna, nem oszthatja.

Ezzel a tárgyalásokban hosszabb szünet állott be, míg a Magyar Képviselőházban 1892 végén történt újabb felszólalás következtében az előadó miniszter úr újabban átirta az osztrák kereskedelmi miniszterhez, de ismét eredménytelenül; mint-hogy pedig a Magyarországból Tirolba küldött gabonának megvámolása iránt legújabban ismételve érkeztek panaszok, s a Képviselőházban is interpelláció intéztetett emiatt a kormányhoz:⁹ — az előadó miniszter úr szükségesnek tartaná, hogy a szóban lévő ügy megnyugtató rendezése végett erélyesebb lépések tétessenek az osztrák kormánynál.

A minisztertanács felkérte a miniszterelnök urat, hogy a magyar kormány nevében sürgesse a szóban levő ügynek a tiroli gabonavámnak megszüntetése által való rendezését.¹⁰

25.

Az anyakönyvek vezetéséről készített törvényjavaslat átvizsgálása (I.)¹¹

A belügyminiszter úr bemutatta az anyakönyvek vezetéséről szóló törvényjavaslatnak az eddigi tanácskozások alapján megállapított szövegét,¹²

mely gondosan átvizsgáltatott egész az 58. §-ig.

Jegyzetek

- 1 *Ld. még 1892. ápr. 11./4.* — A javaslatot becikkelyezte az 1893. márc. 6-i tv., mellyel a zágrábi Nemzeti Múzeum szervezetéről szóló 1878. szept. 14-i tv. 4., 5., 6., 13. és 14. §§-ait módosították, 7., 8. és 9. §§-ait pedig hatályon kívül helyezték.
- 2 *Ld. még 1893. febr. 22./2., szept. 13./9., 1894. jan. 15./5., jan. 26./1., nov. 23./1.*
- 3 A határozati javaslatot Fenyvessy Ferenc adta be, s azt a Ház márc. 17-én elfogadta. Ez utasította a kormányt, hogy tegyen előterjesztést az uralk.-nak az autonómiai szervező kongresszus összehívására. OL - K 26 - 1893 - 399 (689).
- 4 A BM-i Lt.-ban nem maradt fenn az ügyre vonatkozó irat.
- 5 *Ld. még 1893. márc. 15./5.*
- 6 *Ld. még 1893. szept. 13./4.*
- 7 *Ld. még 1890. márc. 25./13.* — Az egyezményt 1893. jan. 28-án kötötték meg Bukarestben. A vonatkozó tvj.-ot Lukács márc. 7-én nyújtotta be, s azt a Ház vita nélkül elfogadta (ápr. 22.). Tv.erőre emelte az 1893:24. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXXIV. (289. cs.), KN (1892–97) 10. k. 31. p., 11. k. 205., 339., 343. p., 12. k. 259–260. p.
- 8 Vö. 1867:16. tc.
- 9 Kun Miklós 1893. febr. 28-i interpellációjáról van szó. OL - K 2 - 1892/97 - Interpellációk - 2842/1893 (301. cs.).
- 10 A kérdésről heves vita zajlott le az 1893. okt. 22-i közös mt.-on (ld. *Diószegi, Die Protokolle* 618–619.p.), eredmény azonban időszakunkban nem született. - Vö. 1893. dec. 23./18., 1894. dec. 9./18.
- 11 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. szept. 30./11., okt. 2., okt. 10./1., 1893. jan. 26./3., febr. 9./1., febr. 11./1., febr. 22./5., márc. 7./1., márc. 22./8., ápr. 14./21.*
- 12 Az újrászövegezett tvj.-ot ld. OL - K 178 - 1893 - 862 (434).

16./9./

1893. március 7.

1.

Az anyakönyvek vezetéséről készített törvényjavaslat átvizsgálása (II.)¹

A belügyminiszter úr előterjesztette az anyakönyvekről szóló törvényjavaslatot, melynek a múlt minisztertanács alkalmával függőben maradt szakaszai behatóan megvitattatván,

a belügyminiszter úr felhatalmaztatott, hogy a minisztertanács megállapodásaihoz képest helyesbített és ezennel elfogadott törvényjavaslatot, Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után, a minisztérium nevében az Országgyűlés elé terjeszthesse.²

3.

Amerikában megjelenő szlovák nyelvű lapok postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Clevelandban „*Ozvena*” és New-Yorkban „*Slovák v Amerike*” cím alatt megjelenő hírlapoktól — államellenes tartalmuk miatt — a postai szállítási jog a Magyar Szent Korona területére nézve megvonatott.³

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

4.

A Schwarcz-céggel a Fiume–Ancona és Fiume–Velece hajójáratok teljesítésére kötött szerződés módosítása⁴

A kereskedelmi miniszter úr bejelentette, hogy a Schwarcz-céggel a Fiume–Ancona és Fiume–Velece közötti tengeri hajózási járatok teljesítésére 35 000 Ft-nyi évi segély biztosításával bizonytalan időre kötött szerződés módosítása, illetőleg egy új pótszerződés kötése vált szükségessé, melynek a megkötéséhez a minisztertanács felhatalmazását kéri.

Az említett tengeri hajózási járatok eddigelé a vállalkozókra nézve nem voltak jövedelmezők, és a múlt év folyamán Agata nevű hajója elsüllyedvén, ezáltal tetemes kárt is szenvedett.

A magyar–olasz közvetlen tengeri összeköttetés fenntartása azonban kereskedelmi^a érdekek szempontjából okvetlenül szükséges, miért is előadó miniszter úr, annak kikötése mellett, hogy vállalkozó 1893. év május 15-ig egy 400 tonna hordképességű, személy- és áruszállításra alkalmas, az utazóközönség legfokozottabb igényeinek megfelelő kényelemmel, komforttal, sőt fényűzéssel berendezett hajót szerez be és hoz forgalomba: Schwarcz vállalkozó cégnek hat egymásután következő évre, az eddigi 35 000 Ft-on felül további 2800 Ft évi állami segílyt szándékozik engedélyezni; megjegyezvén, hogy az állami költségvetésben megfelelő fedezetről gondoskodott.

A minisztertanács a kért felhatalmazást megadta.⁵

5.

A Belovár–Kőrösi HÉV engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kér, hogy a Kőrös–Belovári HÉV kiépítésére — Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával — engedélyt adhasson.

A vasútvonal hossza 33,2 km; a menetsebesség 30 km; a legnagyobb emelkedés, illetve esés 10%; a felépítmény beágyazásához 1/3 részben kavics, 2/3 részben homok használható. A vonalon 3 állomás fog létesíttetni. Az építési költség

1 150 000 Ft, ebből 80 000 Ft forgalmi eszközök beszerzésére, 15 000 Ft tartalékalap képzésére fordítandó.

Az építési költségek — a különböző érdekeltségi hozzájárulások útján — a törvényben előírt minimális 35%-ot jóval meghaladó részlete erejéig törzsrésztvények, a fennmaradó tőkerészlet erejéig pedig 72%-os kibocsátási árfolyam alapulvétele mellett 5% osztalékra jogosító elsőbbségi részvények fognának kibocsáttatni.

Az állam a posta ingyenes szállítása fejében 50 éven át évi 4000 Ft-ot, külön államsegély címén 10 éven át évi 6500 Ft-ot fizet, miért 86 400 Ft névértékű törzsrészvény lesz az állam tulajdonába bocsátandó.

Az üzletkezelés a MÁV-ra ruháztatnék.

Az állam megváltási jogára való tekintettel a pályaépítési költség 768 000 Ft-tal lett megállapítva, és gondoskodás történt arra nézve is, hogy ha az állam Barcstól Belováron át Gradec irányába vasutat építene, az annak vonalába eső rész — már most meghatározott értékben — bármikor megváltathassék.

Az alakítandó részvénytársaság székhelyéül Budapest vagy Zágráb, ügykezelési nyelvéül, ha Budapest lesz a székhely, a magyar, ha pedig Zágráb, akkor a horvát és magyar nyelv állapíttatnék meg.

Az 55 000 Ft-ban megállapított engedélyezési biztosíték le van téve.

A kért felhatalmazás előadó miniszter úrnak megadatott.⁶

7.

A földművelésügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a telepítésről szóló, átdolgozott törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁷

9.

**Az egyházpolitikai kérdések rendezésére tett
prímási javaslat elutasítása⁸**

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előterjesztette a hercegprímás legújabb levelét, melyben az egyházügyi kérdéseknek — a felekezeti érdekek sérelme nélkül és az államkormány tekintélyének megóvása mellett — a napirendről leendő levétele érdekében azon, a római Szentszék által is elfogadhatónak (acceptari posse) jelzett expedienst ajánlja, hogy

1. köteleztessék minden anyakönyvvezetőt arra, hogy a kereszteltek anyakönyvébe és az abból készítendő kivonatba a megkeresztelt szüleinek vallását is mindenkor pontosan vezesse be; aki ezen kötelezettségnek eleget nem tesz, büntetendő;

2. a megkeresztelt vallására nézve előforduló vitás esetben az állam hatóságai az 1868:LIII. tc. alapján állapítják meg azt, hogy az illető a törvény szerint melyik felekezethez tartozik;

3. engedessék meg a gyermekeknek az iskolákban oly vallásban való nevelése, amely vallásban a szülők az illetőt eddiglen nevelték.

A minisztertanács — miután a közlött javaslat, nemcsak hogy semmi koncessziót sem tartalmaz, hanem részben egyenesen törvénybe ütköző — azt elfogadhatónak nem tartotta; és felhatalmazta az előadó miniszter urat, hogy ezen megállapodást a hercegprimással közölhesse.⁹

13.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy az erdélyrészi úrbéri dézsmákért utólag nyújtandó kárpótlásról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁰

Jegyzetek

a Barkassy javítása; eredetileg itt „állami” állt.

- 1 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. szept. 30./11., okt. 2., okt. 10./1., 1893. jan. 26./3., febr. 9./1., febr. 11./1., febr. 22./5., márc. 3./25., márc. 22./8., ápr. 14./21.*
- 2 *Az újrászövegezett, 75 szakaszból álló tvj.-ot ld. OL - K 150 - 1894 - II - 2. t. - 88 370 (1056/1893). — Hieronymi ezt 1893. márc. 11-i keltezéssel terjesztette az uralk. elé. A miniszter felségelő-terjesztésében előadta, hogy a vkm. 1890. febr. 26-i elkeresztelési rendeletének sikertelensége készítette a kormányt az állami anyakönyvek bevezetéséről szóló tvj. elkészítésére, az 1868:53. tc. 12. §-át ugyanis csak erőszakkal lehetne érvényre juttatni, erőszak alkalmazása viszont nem volna célszerű. Az anyakönyvezés egyébként is főleg állami feladatot képez — folytatta a miniszter, mivel adataira elsősorban az államnak van szüksége, majd körvonalazta a javaslat alapelveit. Eszerint az országot anyakönyvi kerületekre osztják, ezek mindegyikében külön-külön anyakönyvet vezetnek a születésekről, a házasságokról és a halálozásokról, mégpedig — hasonlóan a korábbiakhoz — 2-2 példányban, a másodpéldányt az illetékes törvényhatósági lt. őrzi meg; az anyakönyveket a főispán által kinevezett anyakönyvvezetők vezetik; az egyes felekezetek továbbra is tarthatnak anyakönyveket, de ezek nem lesznek közhitelűek; az állami anyakönyvezés bevezetése fokozatosan történik úgy, hogy 1896 végéig az egész országban befejeződik az áttérés. Uo.*
- 3 *Az intézkedésre márc. 3-án került sor. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 105, 115, 186.*
- 4 *Ld. még 1891. máj. 1./11.*
- 5 *Iratok: OL - K 228 - 1894 - 6. t. - 3583.*
- 6 *Jellachich Gyula, Siebenschein József és érdektársaik 1884-ben kaptak előmunkálati engedélyt a Barcs-Belovár-Gradec közötti vonalra. Ilyen hosszú vonal kiépítését azonban a rendelkezésre álló tőke nem tette lehetővé, bár az állam számára is fontos lett volna a vasút a Barcs-Fiume összeköttetés lerövidítése miatt. Az 1888. szept. 3-i engedélyezési tárgyaláson végül a Belovár-Kőrösi HÉV kiépítése mellett döntöttek, erre nézve 1891. jún. 26-án zajlott le az engedélyezési tárgyalás. Az engedélyt kérők a brüsszeli A. Cassé-H. Liekens céget is bevonták az üzletbe, az engedélyezési biztosítékot már a cég tette le. Lukács 1893. márc. 19-i felségelőterjesztése és az ápr. 3-i lf. elhatározás nyomán került sor az engedélyokirat kiadására ápr. 12-én Jellachich Gyula, Czernovich Miklós és a fenti cég részére. (RT 1893. 610. p.) — A vonal üzletkezelését az 1894. ápr.-ában kötött szerződés szerint a MÁV vette át. (OL - K 229 - 1896 - 22. t. - 11., 11 819/1893. sz. a. itt található az igen részletes írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványa és tisztázata is.) A vasutat 1894-ben adták át. *Ruzitska* 66. p.*
- 7 *Ld. még 1892. dec. 27./13, 1893. jún. 27./8. — Az átdolgozott tvj.-ot, amelyet Bethlen febr. 21-én előzetesen megküldött a társminisztereknek, ld. OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 674. — Bethlen ápr. 12-i előterjesztésére az uralk. ápr. 19-én adott engedélyt a tvj. benyújtására. Erre ápr. 25-én került sor. (OL - K 178 - 1893 - 733.) — A tvj. sokáig feküdt a bizottságokban, ezek számos módosítást is javasoltak. 1894. jan. közepén zajlott le a kh. vita, s született meg az 1894:5. tc. a telepítésről. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 36. /292. cs./, KN /1892-97/ 11. k. 378. p., 15. k. 323., 336-357., 362. p., 16. k. 11. p.) — A tc. megszabta, hogy az állam, a magánbirtokosok és a földbirtokkal rendelkező*

községek milyen feltételek esetén alapíthatnak, ill. bővíthetnek telepes községeket (pl. az új telepes községben legalább 150 telepest kellett elhelyezni, minden egyes telepes részére minimum 10, maximum 80 hold területet kellett biztosítani), emellett előírta a fm. rendelkezésére bocsátott 3 millió Ft felhasználásának módozatait.

8 *Ld. a fenti I. jegyzetet.*

9 A jk.-i pontot ismerteti: *Salacz, A magyar kultúrharc ...* 241–242. p. — A mt. idejére már széles fronton bontakoztak ki a Wekerle-kormány egyházpolitikai programja elleni támadások, elsősorban a katolikus egyház részéről. Febr. folyamán a püspökök böjti pásztorleveleikben ítélték el a polgári házasságot, Zichy Nándorék pedig megindították a katolikus népgyűlések sorozatát. Febr. 28-án a püspöki kar elfogadta a pápához, az uralk.-hoz és a kormányhoz szóló feliratok szövegét, miután előzőleg az uralk. is látta a tervezeteket. Mindhárom dokumentum márc. 3-án kelt. A kormányhoz intézett memorandum követelte az 1868:53. tc. 12. §-ának eltörlését, valamint tiltakozott a keresztény hitről izraelita hitre való áttérés tervezett megengedése és — hangsúlyozva a házasság szentségét — a polgári házasság bevezetése ellen. Főleg a polgári házasság ellen érvelve íródott a XIII. Leóhoz intézett felirat is. OL - K 26 - 1893 - 399 (596, 597), OL - I 34 - Egyházpolitikai ügyek 1890–95. (2. d.). — A nemzetiségi egyházak szintén a reformok ellen nyilatkoztak. A kormány egyházpolitikája által, "ha az végrehajtatik és életbe léptettetik, a gör. kel. vallású szerb nép egyházi, családi és erkölcsi életében oly felforgatás fog előidéznetni, mely annak léalapját fogja megingatni, sőt le is rombolni" — írták Ferenc Józsefnek a szerb főpapak, és kérték, hogy a fenyegető veszélytől óvja meg őket. Egyébként a kézhez kapott feliratot Wekerle csak dec. 29-én továbbította Bécsbe; e késedelméért aztán az 1894. jan. 2-i lf. elhatározással uralk.-i dorgálást kapott. (OL - K 26 - 1893 - 399, ill. 1894 - 47 (47.)) A világi egyházpolitikai ellenzék az év elején még nem lépett fel teljes erővel, bár a kormánypártból történt három kilépés és a márc.-i költségvetési vita már jelezte a várható fejleményeket. Nyilatkoztak viszont a törvényhatóságok: döntő többségükben a kormányprogram mellett. Hasonló álláspontot foglaltak el a protestáns egyházak is, noha ezek általában kifogásolták az 1868:53. tc. 12. §-ának tervezett hatályon kívül helyezését. Vö. *Salacz*, i.m. 223–251. p., a reformátusok álláspontjára: *Csohány*.

10 Erdélyben az 1848. évi erdélyi 4. tc. törölte el a jobbágyságot és szüntette meg az úrbéres szolgáltatásokat, a földesurak kártalanításáról pedig az 1858. szept. 15-i császári nyílt parancs intézkedett. Ebben három olyan rendelkezés is szerepelt, amelyet a földesurak sérelmeztek, és 1859-ben, 1879-ben, 1884-ben, 1888-ban, majd utoljára 1892-ben orvoslást is kértek a kormánytól, ill. az uralk.-tól, hogy 1. a Kincstártól haszonbérlet tizedek kárpótlás nélkül szűnjenek meg, 2. az általános kulcstól eltérően az úrbéri tizedek kárpótlásánál az éves nyershozadéknak ne 1/6-át, hanem 1/3-át vonják le kezelési költség címén, 3. a kárpótlási tőkék kamatozása csak 1858. szept. 15-től kezdődjék. Wekerle tvj.-a részben kielégítette az egykori földesurak igényeit: elrendelte a dézsmakárpótlást 1848. júl. 1-jei hatállyal, de az állam szűkös pénzügyi lehetőségeire hivatkozva a kamatokat a tőkeérték 30%-ának megfelelő összeg kifizetésével helyettesítette. (Összesen 2 221 120 Ft jutott a földesuraknak.) Wekerle csak 1894. jún. 27-én nyújtotta be tvj.-át, amelyet bizonyos módosítással fogadott el az Ogy. és az 1895:3. tc. emelte tv.erőre. (OL - K 26 - 1892 - 1097, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 57. /293. cs./) — A tc. végrehajtási rendeletét 1895. szept. 11-én adták ki. RT 1895. II. k. 45. p.

17./10./

1893. március 15.

1.

Munkácsy Mihály „Honfoglalás” című, az állandó Országház számára megrendelt képének hazaszállítása és ideiglenes elhelyezése¹

A Felső személye körüli miniszter úr jelentette, hogy legközelebbi párizsi időzése alkalmával megtekintette Munkácsynak a „Honfoglalás”-t ábrázoló képét, mely az állandó Országház számára megrendeltetett.²

Az előadó miniszter úr a képet mind a művészi felfogás, mind a kivitel szempontjából teljesen sikerültnek találta.

Ez alkalommal Munkácsy azt a kérést terjesztette elő, hogy amennyiben a kép f. évi május 1-jéig teljesen elkészülhetne, azt a párizsi Szalonban az őszig kiállíthassa.

Az előadó miniszter úr e kérést méltányosnak, s így teljesítendőnek tartotta; sőt célszerűnek is találja, hogy az mindenekelőtt Párizsban kiállíttassék, hogy az ottani művészi köröknek alkalmuk legyen azt megbírálniok, mely bírálatok nyomán Munkácsy, amennyiben az kívánatosnak találtatnék, akképpen, annak Budapestre küldése előtt még a szükségesnek mutatkozó kiigazításokat megtehetné.

A kép Párizsból egyenesen Budapestre küldetnék, s egy-két hónapra átengedhető volna a Képzőművészeti Társulatnak, hogy azt saját költségén Budapesten kiállíthassa, mi iránt a nevezett társulat szintén már lépéseket tett.

E kiállítás végeztével a kép, addig míg az új Országházban végleges rendelkezése helyére jutna, a Nemzeti Múzeumban volna elhelyezendő, aminek oly módni lehetőségét, hogy ezáltal a múzeumi képtár szemlézése sem zavartatnék, az előadó miniszter úr a múzeum igazgatójával már meg is állapította.

Ennélfogva az előadó miniszter úr, úgy mint az Országház Építési Bizottságának elnöke felhatalmazást kért, hogy az említett honfoglalási képre nézve az előadotak értelmében intézkedhessék.

A Felső személye körüli miniszter úr javaslata helyeseltetvén, az általa kívánt felhatalmazás megadatott.³

2.

A Szolnoki Kir. Törvényszék és Jász-Nagykun-Szolnok vm. alispánja között cselédbér követelése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

3.

A Nagykikindai Kir. Járásbíróság és Torontál vm. törökbecsei járásának főszolgabírája között tilos legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütkezés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

5.

A földművelésügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Miklós Ödön országgyűlési képviselőt nevezze ki a Fejér Miklós nyugdíjazása folytán megüresedett földművelésügyi államtitkári állásra.⁴

7.

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy Szluha István interpellációját az árvíz által elpusztított Gerjen lakosságának visszatelepítése tárgyában a földművelésügyi miniszternek adják ki megválaszolás céljából.⁵

8.^a

Egyezmény a négerfalvi kincstári zálogbirtok megváltásáról

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője bejelentette, hogy az 1809. évi március hó 23-án kelt inskripció szerint 29 975 Ft 24 2/3 kr-nyi zálogösszegért két figeneráció tartamára zálogba adott, a szamosújvári kincstári uradalomhoz tartozó négerfalvi birtok jelenlegi zálogbirtokosaival, úm. Huszár Károly és Sándor bárókkal, Dux Emánuellel és Betegh Imrével egyezséget kötött, mely szerint 21 000 Ft megtérítése iránt az említett zálogbirtok a nevezettek öröktulajdonába bocsátatnék.

Mint hogy az említett s a zálogösszeg levonásával kataszteri alapon 77 882 Ft 42 5/10 kr-ra becsült birtoknak jelenlegi értéke 4%-os kamatszámítással, tekintettel arra, hogy a második figenerációnak még 4 tagja van életben, az egyezségileg megállapított 21 000 Ft-nak megfelel, az előadó miniszter úr kéri a kötött egyezségnek jóváhagyó tudomásulvételét és felhatalmazást arra, hogy az egyezség legfelsőbb helyben hagyása iránt Ő Felségéhez előterjesztést tehessen.

Jóváhagyólag tudomásul vétetvén, a kívánt felhatalmazás megadatott.

Jegyzetek

a A 9. pontot nem közöljük.

1 *Ld. még 1892. ápr. 29./9., júl. 14./8. és 9., dec. 27./17., 1893. ápr. 27./2., júl. 15./10. és 11.*

2 A kép készítéséről 1890 őszén állapodott meg Munkácsy Mihállyal gr. Tisza Lajos, az Országgházépítési Végrehajtó Bizottság elnöke a következő feltételek mellett: 1. a művész egy 16 x 5 m nagyságú olajfestményt alkot a kh. ülésterem részére, amelynek tárgya Árpád honfoglalása, 2. a képnek

- 4 év alatt el kell készülnie úgy, hogy az 1894. dec. 31-ig Bp.-en felállítható legyen (amennyiben végleges helyére addig nem kerülhetne, akkor az Országházépítési Végrehajtó Bizottság által kijelölt helyen), 3. a festő az országházépítési alapból 200 000 Fc tiszteletdíjat kap 4 részletben. OL - K 26 - 1905 - XXIII - 384.
- 3 Munkácsy 1893 végére elkészült képével, és az 1894. febr.-ban meg is érkezett Bp.-re. Ideiglenesen a Nemzeti Múzeum dísztermében helyezték el. A 13,55 x 4,5 m-es kép végül nem került a kh. ülésterembe, mert az elnöki emelvény mögötti fal vakárkádós, fülkés kiképzése miatt ott nem tudták felállítani. A XX. század elején a festményt a Szépművészeti Múzeumba szállították, majd onnan 1928-ban jutott el jelenlegi helyére, az Országház Munkácsy-termébe. Uo. és OL - K 255 - 1894 - 16. t. - 1187., *Hannig* 36. p.
- 4 *Ld. még 1893. márc. 3./18.* — Fejér megromlott egészsége miatt kérte felmentését. Erre és a Szt. István r. kisker.-jével való kitüntetésére az ápr. 26-i lf. elhatározással került sor. Az uralk. ugyanekkor nevezte ki utódjául Miklós Ödönt. OL - K 20 - 1893 - 402., 436. Bp.-i Közl., 1893. ápr. 28.
- 5 Szluha márc. 8-án interpellálta a kormányt: van-e tudomása arról, hogy Gerjen lakói az árvízről elpusztított községbe visszatérni nem akarnak, s szándékozik-e valamit tenni a lakosság megnyugtatóására? Bethlen ápr. 28-án adta meg a választ: a község lakói maradnak, már hozzá is fogtak házaik helyreállításához, és a Duna e szakaszának szabályozása is megkezdődik 1893 folyamán. OL - K 178 - 1893 - 624., KN (1892-97) 10. k. 54. p., 12. k. 83. p.

18./11./

1893. március 22.

1.

Törvényjavaslat a Budapesten emelendő igazságügyi palota építéséről¹

Az igazságügy-miniszter úr törvényjavaslatot mutatott be Budapesten a külső Nádor utca mentén emelendő törvénykezési palota építéséről, melyben elhelyeztetnének a Kir. Kúria, a Budapesti Kir. Ítéltábla, a Koronaügyészség és a Budapesti Kir. Főügyészség. A telekvétellel és belső berendezéssel együtt 2 183 000 Ft-ra előirányzott építési költség 4 1/2% kamattal számított 50 évi törlesztésre a Magyar Késszpenzbiztosítéki^a Alapból előlegeztetnék, míg a mostani körülbelül 600 000 Ft-nyi értéket képviselő kúriai épület az új palotának használatba vétele után átadatnék megfelelő értékesítés végett a Pénzügyminisztériumnak.

Az előterjesztett építési terv és költségelőirányzat jóváhagyatván, az igazságügy-miniszter úr felhatalmaztatott, hogy a törvénykezési palota építéséről szóló törvényjavaslatot Ő Felsege legfelsőbb engedélyének kieszközlése után az Országgyűlés elé terjessze.²

4.

A Gyulafehérvári Kir. Törvényszék és Torda–Aranyos vm. alispánja között körjegyző szóbeli bántalmazása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

5.

A Székesfehérvári Kir. Törvényszék és Fejér vm. móri járásának főszolgabírája között rágalmazás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

8.

Az uralkodó kívánságai az anyakönyvek vezetéséről szóló törvényjavaslattal kapcsolatban³

A miniszterelnök úr előadta, hogy Ő Felsege akképpen értesülvén, hogy az anyakönyvek vezetése tárgyában a primás békülékeny szellemben tartott újabb javaslatot tett volna a kormánynak, kifejezni méltóztatott abbéli kívánatát, hogy a kormány e javaslatot vegye beható megfontolás alá; továbbá felvilágosítást méltóztatott kérni arra nézve, hogy az anyakönyvek vezetéséről készített törvényjavaslatnak 63. és 73. §§-ai nincsenek-e ellentétben egymással, s az utóbbi szakaszba felvett határozmányoknak a 63. § mellett milyen értelmük van?⁴

A primásnak szóban levő javaslatával a minisztertanács már a f. hó 7-én tartott ülésében is foglalkozott ugyan, amidőn azt elfogadhatatlannak találta; a legfelsőbb helyről kifejezett kívánat folytán azonban a minisztertanács a primás javaslatát újabban beható megfontolás alá vette; de sajnálatára ismét arra a meggyőződésre kellett jutnia, hogy e javaslathoz nem járulhat; mert a javaslat az ügynek korábbi stádiumára vonatkozik, s arra a feltevésre van alapítva, hogy a közhitelességű anyakönyvek vezetése továbbra is meghagyatik a felekezeteknél, tehát már teljesen meghaladott és a kormánynak legfelsőbb jóváhagyással kijelentett programjától eltérő álláspontra van fektetve; de ha ez utóbbi álláspontból ítéltetik is meg a primás javaslata: akkor is kiviláglik, hogy annak első két pontja az egyházi részről korábban nyilvánított, s a kormány által már akkoriban elfogadhatatlannak talált álláspontról nem tesz semmiféle koncessziót; harmadik pontja pedig, hogy engedtessek meg a gyermekeknek az iskolákban oly vallásban való oktatása, amely vallásban a szülők az illető gyermekeket nevelték, egyenesen az 1868:LIII. tc. rendelkezésébe ütközik.

Ami az anyakönyvek vezetéséről készített törvényjavaslatnak 63. és 73. §§-ait illeti: a minisztertanács, miután ezen szakaszok tartalmát újabban megvizsgálta volna, azt találta, hogy a fennforgó félreértést a 63. §-nak bekezdése — „Addig, míg a vallás szabad gyakorlatáról törvény nem alkottatik” — idézhette elő; miért is ezen bekezdést, mint különben is feleslegeset, kihagyandónak határozta. A kérdéses két szakasz között egyébiránt nincsen ellentmondás; mert a 63. § rendelkezéseket tartalmaz az anyakönyveknek az állami közegek által való miképpeni vezetésére nézve arra az időre, míg az 1868:LIII. tc. 12. § által megállapított, valamint a gyermekek vallására nézve általában jelenleg érvényben lévő^b jogrend áll fenn; a 73. § pedig átmeneti intézkedéseket állapít meg arra az időre, míg a törvényjavaslat értelmében tervezett állami anyakönyvek életbe nem lépnek, s e § csakis az anyakönyvek miképpeni vezetését az úgynevezett elkeresztelési esetekben szabályozza. Megjegyzendő különben, hogy a következő 74. §-nak is nem az a célzata, hogy az alkotandó törvény rendelkezéseinek nem engedelmeskedő lelkészekről a közhitelességű anyakönyvek vezetésének joga büntetésből vonassék el, hanem inkább, hogy a tervezett átmeneti rendelkezések nem követése miatt ne kelljen az illető lelkészekre külön büntetések szabni, aminthogy ilyen esetekben a közhitelességű anyakönyvek vezetésének joga nemcsak az illető nem engedelmeskedő lelkésztől vonatik meg, hanem az anyakönyveknek állami közegek által való vezetése ily esetekben egyszerre el fog rendeltetni azon egész körzetre nézve, melyhez a nem engedelmeskedő lelkész tartozik.

Ez alkalommal egyúttal elhatározott, hogy miután a tervezett törvényjavaslat a fiumei különleges viszonyok szempontjából nem tartalmaz semmi intézkedést, pótlólag még egy külön szakasz iktattassék be, melyben a minisztérium felhatalmaztatik, hogy a kérdésben levő törvényt a helyi viszonyok által szükségesnek mutakozó módosításokkal és pótlásokkal Fiumében is életbe léptesse.⁵

Jegyzetek

- a Szilágyi javítása; itt eredetileg „tisztí” állt.
- b Tarkovich beszúrása.
- 1 *Ld. még 1891. okt. 23./17.*
- 2 Szilágyi máj. 3-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet indokolással együtt ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXXII. (289. cs.). — A palotát a millenniumi ünnepségek (vö. 1890. máj. 30./20.) idejére tervezték felépíteni. Az Ogy. még máj.-ban elfogadta a javaslatot; tv. erőre emelte az 1893:13. tc. (KN /1892-97/ 12. k. 157., 288-289., 398-399., 422., 478. p.) — Hauszmann Alajos tervei alapján 1896-ra valóban felépült a palota.
- 3 *Az egyházközlönykérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. szept. 30./11., okt. 2., okt. 10./1., 1893. jan. 26./3., febr. 9./1., febr. 11./1., febr. 22./5., márc. 3./25., márc. 7./1., ápr. 14./21.*
- 4 A tvj. hivatkozott szakaszai a következőket tartalmazták: 63. §: a vallás szabad gyakorlatáról szóló tv. megalkotásáig a gyermek vallását az 1868:53. tc. 12. §-ának megfelelően kell bejegyezni a születési anyakönyvbe; 73. §: az állami anyakönyvvezés bevezetéséig vegyes házasság esetén a lelké-

szeknek a születési anyakönyv „Jegyzet” rovatában fel kell tüntetniük a gyermek tv. szerinti vallását.

- 5 Wekerle márc. 26–28-i bécsi tartózkodása során személyesen tájékoztatta az uralk.-t a mt. álláspontjáról. OL - I 34 - Egyházpolitikai ügyek 1890–95 - Wekerle márc. 22-i levele (2. d.)

19./12./

1893. március 30.

1.

Az állami tisztviselők illetményeinek rendezéséről szóló 1893:4. tc. végrehajtása¹

Az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló 1893:IV. tc.² végrehajtása tárgyában

elhatározott, hogy az idézett törvényben megállapított illetmények, mégpedig a fizetések f. évi ápril hó 1-jétől, a lakbérek pedig a legközelebbi lakbérnegyedről kezdve utalványoztassanak, s az erre vonatkozó rendelvények f. hó 31-éről kelteztessenek, de az egyöntetű eljárás megtervezése érdekében csak ápril hó 10-én adassanak ki.

Továbbá elhatározott, hogy tekintettel az illetmények feljavítására, az egyes tárcák költségvetéseiben „Jutalmak és segélyek” rovata alatt az 1893. évre előirányzott összegek csak 2/3 részben vétessenek igénybe.³

3.

A posta- és távírdatisztek létszámának emelése

A kereskedelmi miniszter úr indokolt előterjesztése folytán

felhatalmaztatott, hogy

a.) tekintettel a megnövekedett üzem igényeire, a posta- és távírdatisztek alkalmazásánál már az 1893. évi költség-előirányzatba felvett létszámot vehesse irányadónak;

b.) összesen véve 40 oly posta- és távírdasegédtszket, kik mint ellenőrök működnek, ha nincsen is meg a törvényben megkívánt minősítvényük, Ő Felségének az 1883:I. tc. 31. § értelmében esetről esetre kikerendő legfelsőbb engedélye alapján posta- és távírdatisztté léptethessen elő.

4.

A fiumei állami tisztviselők lakbérjárulékának megállapítása⁴

Tekintetbe véve azt, hogy az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló 1893:IV. tc. B. melléklete szerint Fiume Budapesttel ugyanegy lakbérosztályba soroztatott, a miniszterelnök úr előterjesztése folytán

az idézett törvény 12. §-ának kiegészítéseképpen elhatározott, hogy a Fiumében alkalmazott altisztek és szolgák lakpenze évi száz (100) Ft-ban állapíttassék meg.⁵

5.

Új fiumei kormányzói palota építése⁶

A miniszterelnök úr bemutatta a fiumei kormányzónak az új kormányzói palota építésére vonatkozó felterjesztését a részletes tervrajzokkal és költségvetéssel. Ezen előterjesztés szerint az új palota építése a telekbeszerzés költségeivel együtt 380 000 Ft-ba kerülne; a mostani kormányzói palota a kormányzó jelentése szerint 180 000 Ft-ért volna értékesíthető, minthogy azonban ez összegből az új palota környékének rendezésére, továbbá a Fiume városával létrejött egyezmény értelmében elvállalendő térparkírozási költségekre, végre az átíratási díjakra összesen véve mintegy 40 000 Ft vétetnék igénybe, és így az új palota építésére ebből csak 140 000 Ft fordíthatnák: az új palotának felépítése az államnak 240 000 Ft-jába kerülne.

A minisztertanács jóváhagyta, hogy a fiumei kormányzó részére a bemutatott tervek nyomán új palota építtessék; azonban annak összköltségeit kerek számban 345 000 Ft-ra leszállítandónak határozta, azon óhajattól vezéreltetve, hogy az új palota építése folytán az Államkincstár ne háruljon nagyobb teher, mint amennyibe a régi palota megfelelő helyreállítása kerülne. A már régebben készített költségvetés szerint a mostani palota helyreállítására 165 651 Ft kívántatnék; ehhez hozzáadva azt az összeget, melyért a mostani palota értékesíthető, vagyis 180 000 Ft-ot, előáll a fennebb engedélyezett 345 000 Ft-nyi összeg.⁷

9.

Az Eperjes–Bártfai HÉV vonalhosszabbításának engedélyezése⁸

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával az Eperjes–Bártfai HÉV Társaságnak egy függelékormányban engedélyt adhasson a vasútnak egész Bártfáig leendő meghosszabbítására, megjegyezvén, hogy ezen meghosszabbításhoz semmiféle állami hozzájárulás nem kívántatik.

A felhatalmazás megadatott.⁹

12.

A Margittai Kir. Járásbíróság és Bihar vm. árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — a földművelésügyi miniszternek az igazságügy-miniszter nevében tett előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

13.

A Nagykállói Kir. Járásbíróság és Szabolcs vm. nagykállói járásának főszolgabírája között vallás elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — a földművelésügyi miniszternek az igazságügy-miniszter nevében tett előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

14.

Az állami állatorvosok létszámának emelése a kőbányai sertéspiac állategészségügyi szolgálatának állami kezelésbe vétele miatt¹⁰

A földművelési miniszter úr előadta, hogy sertéskivitelünk érdekében a kőbányai sertéspiac állategészségügyi szolgálatát állami kezelésbe szándékozik átvenni, aminek következtében 10 új állami állatorvost kell alkalmazni, mégpedig szervezendő volna 1 főorvosi állás évi 1200 Ft fizetéssel, 3 I. o. orvosi állás 1000 Ft fizetéssel, 3 II. o. 800 Ft fizetéssel és 3 III. o. 600 Ft fizetéssel, mindenik egyenlően 200 Ft lakpénzzel, úgyhogy az összköltség tenne 10 400 Ft-ot, mely összeg az államnak a kőbányai piac államosításával kapcsolatos új bevételeiben teljes fedezetét találná. Minthogy pedig az ügy sürgősségénél fogva az 1893-i költségvetési törvény létrejöttére várni nem lehet,¹¹ az előadó miniszter úr felhatalmazást kér arra, hogy a fennebb elősorolt állásokat Ő Felsege legfelsőbb jóváhagyásával egyelőre mint számfellettieket szervezhesse.

A kívánt felhatalmazás megadatott.¹²

15.

A Rába-szabályozás pénzügyi nehézségei¹³

A földművelési miniszter úr előadta, hogy a minisztertanács 1892. évi július 8-án hozott határozatával felhatalmazta őt, hogy az esetben, ha a Rába-szabályozási Társulat közgyűlése 1885:XV. tc.-kel elrendelt szabályozásnak befejezése, illetőleg a szabályozás sikerének fokozása céljából szükséges munkálatokra összesen 5 millió Ft-ban előirányzott költséget kölcsönképpen megszavazza, az esetben a törvényhozás felhatalmazásának kieszközlése mellett a még teljesítendő szabályozási munkálatok végrehajtása iránt a kormánybiztos útján intézkedhessék. Továbbá felhatalmazta a minisztertanács annak kijelentésére, hogy egyrészt az 1885:XV. tc.-kel engedélyezett

6 600 000 Ft-os kölcsön után esedékes kamat- és tőketörlesztési járulékoknak a katasztrális holdankint 25 kr-os kivetések leszámítása után fennmaradó részéből 50%-ot az 1893. évben még az állam fogja fedezni; másrészt az újabb munkálatokra a szükséghez képest felveendő 5 millió Ft-nyi kölcsönösszeg után az 1893. évtől 1897. év kezdetéig esedékes kamat- és tőketörlesztési járulékok 2/3-át az állam fogja viselni.

A társulati közgyűlés azonban a szükséges kölcsönt meg nem szavazta, sőt azt kívánta, hogy az 1885:XV. tc.-kel elrendelt, valamint az azokkal szorosan összefüggő munkálatok befejezéséhez szükséges 2 millió Ft-nyi költséget egészen az állam vállalja át.¹⁴

Kétségtelenül úgy közgazdasági, mint műszaki és teherviselési szempontból legelőnyösebb az a megoldás volna, ha mindazon munkálatok, melyek az 5 millió Ft-nyi előirányzat tárgyát képezik, végrehajthatnának; tekintetbe véve azonban az érdekelttség magatartását, arra kell szorítkozni, hogy egyelőre legalább csakis a törvény által már elrendelt és foganatba is vett munkálatok fejeztessenek be.

E munkálatok 1 570 545 Ft-ba kerülnének, s minthogy a 6 600 000 Ft-os kölcsönből még 370 000 Ft rendelkezésre áll, tényleg még 1 200 000 Ft volna fedezendő, megjegyezvén, hogy e munkálatok a fennebb említett 5 milliós előirányzatban benne foglaltattak.

Az előadó miniszter úr nézete szerint a szükséges 1 200 000 Ft-ot talán úgy lehetne beszerezni, ha az 5,75% kamatra felvett 6 600 000 Ft-os kölcsön olcsóbb kölcsönre konvertáltatnék, aminek következtében — ha 5%-os járadéki kölcsönre történnék a konverzió — 990 000 Ft-nyi újabb kölcsönt lehetne felvenni anélkül, hogy a kamatteher növekednék.

Ezenkívül rendezendő még a 6 600 000 Ft-os kölcsön kamat- és tőketörlesztési járulékaik további fedezésének kérdése is.

Nagy nehézséget okoz, sőt igazságosan teljesen lehetetlen is most még megállapítani azt, hogy mely területekre nézve fejeztetett már teljesen be a szabályozás, s hogy ehhez képest mely területek birtokosai kötelesek már az 1885:XV. tc. 5. §-a értelmében a kölcsön kamat- és törlesztési járulékait teljes mértékben viselni; de ha a már beépített tőke után fizetendő járulékok igazságosan kivethetők volnának is, akkor sem mellőzhető a munkálatok befejezésére kitűzött két év alatt az állami hozzájárulás, mert nemcsak a már tényleg felhasznált 6 190 339 Ft-nyi összeg után, hanem az egész 6 600 000 Ft-os kölcsön után fedezendő a járulékok.

Az előadó miniszter úr tehát azt javasolja, hogy a szabályozás hasznában még nem részesülő érdekelték az eddigi 25 kr-os kivetéssel, a szabályozás hasznát élvező érdekelték pedig ennek ötszörösével, vagyis 1 Ft 25 kr-ral terheltesse meg átlagosan holdankint, a különbözetet pedig az Államkincstár viselje.

E javaslat szerint a 6 600 000 Ft-os kölcsön után fizetett 379 500 Ft-nyi járulékból az 1 Ft 25 kr-ral megrovandó érdekeltékre 187 989 Ft 47 1/2 kr; a 25 kr-ral megrovott érdekeltékre pedig 47 639 Ft 66 1/2 kr esnék, úgyhogy az állam 2 éven át még 144 870 Ft 86 kr-ral járulna a 6 600 000 Ft-os kölcsön kamat- és tőketörlesztési járulékaik fedezéséhez.

Mielőtt a minisztertanács az előterjesztett kérdések miképpen megoldása iránt határozná, bevárando a pénzügyminiszter úrnak aziránti jelenté-

se, hogy a 6 600 000 Ft-os kölcsönnek konverziója keresztülvihető-e, és milyen eredménnyel.¹⁵

16.

A Paks–Baja közötti Duna-szakasz szabályozása¹⁶

A földművelési miniszter úr előterjesztést tett a Dunának Fajsz és Baja közti szakaszában létező vízfolyási viszonyokról, melyeknek következtében e szakaszban majdnem évenként jégtorlódások és duzzadások, s annak folytán gátszakadások és árvízveszélyek fordulnak elő, úgyhogy égetően szükséges, hogy a Dunának e szakasza mielőbb szabályoztassék, amire egyébiránt az előadó miniszter úr a Képviselőháznak f. hó 3-án hozott határozatával is utasított.¹⁷

A földművelési miniszter úr ezután előterjesztette javaslatait az említett folyamszakasz szabályozása érdekében teljesítendő munkálatokról, melyek állanak a fajszi szakaszon párhuzamművek emeléséből, a faddi és tolnai holt Duna-ágak elzárásából, a szakadozó partoknak védművekkel ellátásából, s egy zátonynak elkotrásából; a Bogyiszló–Baja közti szakaszban pedig az ottani 3 kanyarnak átmetszéséből. Az első csoportbeli munkák 2 év alatt volnának teljesítendőek, s kerülnének 600 000 Ft-ba, a második csoportbeli munkák 3 év alatt volnának teljesítendőek, 1 millió Ft-ra előirányzott költséggel.

Mínt hogy kérdéses, vajon a tervbe vett munkálatok egyidejűleg s a számításba vett idő alatt foganatosíthatók volnának-e oly módon, hogy az azokból várt eredmény valóban eléressék, azért a minisztertanács a földművelési miniszter úr megfontolásába ajánlotta; vajon nem volna-e célszerűbb előbb csak a fajszi szakaszban tervezett munkálatok végrehajtására szorítkozni, s a további munkáknak foganatba vétele előtt bevárni azoknak eredményét.

Hogy azonban a kormánynek e részben szabad keze maradjon, a felhatalmazás a törvényhozástól olyképpen kérendő, miszerint a földművelési miniszter úr felhatalmaztatik, hogy addig is, míg a Duna folyam szabályozásának egységes terve előterjesztethetnék, a paks–bajai szakaszban a legszükségesebb szabályozási munkálatokat 885 000 Ft erejéig teljesíttethesse.¹⁸

19.

Amerikában megjelenő szlovák nyelvű lapok postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a magyar állam s a magyar nemzetiség ellen izgatató közleményeik miatt a „*Dennica Novoveku*”, „*American*”, „*Slavie*”, „*Amerika*”, „*Volnost*” és „*Slovan Americki*” című amerikai tót lapoktól a postán való szállítás kedvezménye a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonatott.¹⁹

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

21.^a

Tárgyalások a honosítási eljárásról Németországgal tervezett egyezmény ügyében²⁰

A belügyminiszter úr előterjesztette, hogy a minisztertanácsnak 1891. október 30-án kelt határozatával hivatali előde arra hatalmaztatott fel, hogy a magyar kormány és a német birodalmi kormány között nyilatkozatok kicserélése útján egyezmény köttessék az egyik állam honosainak a másik állam honpolgári kötelékébe való felvételénél követendő eljárás iránt. Megindítván ez iránt a tárgyalások, a közös külügyminiszter úr azon a véleményen volt, hogy elégséges volna a követendő eljárást jegyzékek váltása útján megállapítani; ellenben az igazságügy-miniszter úr a megállapodásnak ily módon létesítését nem tartotta eszközölhetőnek, sőt szükségesnek nyilvánította, hogy a létesítendő egyezmény törvénybe is iktattassék, mert az eljárás szabályozása oly értelemben tervezetik, hogy az egyik állam polgára a másik állam honpolgári kötelékébe csak akkor vehető fel, ha illetékes hatósági bizonylattal igazolja, hogy elébbi hazájának honpolgári kötelékéből elbocsátatott, vagy hogy az elbocsátásnak semmi akadály sem áll útjában, vagy hogy eddig hazája törvényei értelmében eredeti állampolgárságát egyéb módon elvesztette. Minthogy ilyen feltételt a magyar állampolgári kötelékbe való felvételnél az állampolgárságot szabályozó 1879:L. tc. nem ismer: az ilyen feltételt megállapító nemzetközi egyezmény csak a törvényhozás hozzájárulásával létesíthető.

Az előadó miniszter úr osztván az igazságügy-miniszter úr nézetét, felhatalmazást kért, hogy az 1891. évi október 30-án hozott minisztertanácsai határozatnak ily értelemben való kiegészítése mellett ily irányban folytathassa a tárgyalásokat.

A kívánt felhatalmazás megadatott.²¹

Jegyzetek

a A 22–24. pontokat nem közöljük.

1 *Ld. még 1890. szept. 1./8., 1891. okt. 13./15., okt. 14./3., dec. 5./20., 1892. ápr. 1./1., jún. 17./1., júl. 8./13., dec. 19./7., 1893. jan. 7./8., márc. 30./4., máj. 30./22., 1894. okt. 29./17.*

2 A tvj.-ot 1893. febr. 6-tól tárgyalta a Kh., és kisebb módosításokkal febr. 24-én fogadta el. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XLV. /289. cs./, KN /1892–97/ 8. k., 9. k. 195. p.-ig, 10. k. 191. p.) — A tc.-hez csatolt mellékletek: A. Az állami tisztviselők fizetési osztályainak kimutatása; B. Az V., VI., VII., VIII., IX., X. és XI. fizetési osztályba sorozott állami tisztviselők fizetésének és lakpénzének kimutatása; C. Kimutatása azon összegeknek, melyek a tc. szerint a vm.-k részére közigazgatási, árva- és gyámhatósági kiadásaira az állampénztárból évenként kiszolgáltatni fognak.

3 A végrehajtási rendeleteket ld. RT 1893. 936., 1069., 1070. p.

4 *Ld. a fenti I. jegyzetet.*

5 A fiumei kormányzó idevonatkozó felterjesztését ld. OL - K 255 - 1893 - 7. t. - 1661.

6 *Ld. még 1892. szept. 30./4., 1895. jan. 3./6.*

7 A fiumei kormányzó márc. 15-én terjesztette fel Hauszmann Alajos építési tervét és a költségvetést. Wekerle márc. 31-i leiratában tudatta a kormányzóval a mt. határozatát. OL - K 26 - 1898 - XIII - 1140 (1893. évi akták).

8 *Ld. még 1892. ápr. 29./4.*

- 9 A HÉV bártfai végállomását eredetileg a város előtt két km-rel tervezték. Bártfa közönsége azonban még 1892 folyamán újabb hozzájárulást szavazott meg, s ezzel lehetőség nyílt a vasút meghosszabbítására. (Az építési és üzletberendezési tőke 120 000 Ft-tal megemelkedett.) Lukács ápr. 6-i felségelőterjesztése és az ápr. 24-i lf. elhatározás nyomán máj. 10-én került sor az engedélyokirati függelék kiadására. (RT 1893. 934. p., iratok: OL - K 229 - 1894 - 17. t. - 890, 20 289/1893. sz. a. itt található a részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványa). — 1893-ban a teljes vonal (45 km) elkészült. *Ruzitska* 66. p.
- 10 *Ld. még 1892. jún. 17./28.*
- 11 *Vö. 1893. febr. 13./30.*
- 12 Iratok: OL - K 255 - 1893 - 9. t. - 1047.
- 13 *Ld. még 1892. júl. 8./16., 1893. dec. 30./7.*
- 14 A társulati közgyűlést 1892. nov. 7-én tartották. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXX. Indoklás (289. cs.)
- 15 A mt.-i előterjesztést ld. OL - K 255 - 1893 - 9. t. - 736. — Bethlen máj. 5-én tvj.-ot terjesztett az Ogy. elé. Ebben felhatalmazást kért arra, hogy a szabályozás hátralevő munkáit (Hanság-csatorna kiásása, mellékvizek szabályozása) lehetőleg két év alatt befejeztesse, ill. hogy e célra a püm. 1 200 000 Ft kölcsönt vehessen fel a szabályozási társulat terhére. A javaslaton a Pénzügyi Bizottság módosítást tett: a Hanság-csatorna fenékszélességét 6 helyett 15 m-ben állapította meg, és emiatt a kölcsönösszeget 1 760 000 Ft-ra emelte. Az Ogy. máj.-ban így fogadta el a tvj.-ot, amelyet az 1893:17. tc. emelt tv. erőre. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXX. (289. cs.), KN (1892–97) 12. k. 183., 407., 423–432., 457., 478. p.
- 16 *Ld. még 1892. dec. 27./12., 1894. okt. 1./10.*
- 17 E határozat Perczel Dezső javaslata nyomán született. KN (1892–97) 9. k. 360–361., 367. p.
- 18 A részletes mt.-i előterjesztést ld. OL - K 255 - 1893 - 9. t. - 904. Bethlen az ügyben készült tvj.-ot ápr. 25-én nyújtotta be. Ezt az Ogy. máj.-ban kisebb módosításokkal fogadta el, tv. erőre emelte az 1893:16. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXXIII. /289. cs./, KN /1892–97/ 11. k. 378. p., 12. k. 386., 422–423., 457. p.) A tc. felhatalmazást adott a szabályozási munkák 1893-ban kezdődő elvégzésére.
- 19 Az intézkedésre a kassai főügyész jelentése, ill. a márc. 14-i igm.-i átirat alapján került sor márc. 27-én. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 171.
- 20 *Ld. még 1891. okt. 30./12.*
- 21 A Wekerle-kormány idején nem jött létre az egyezmény. Az ügy folytatását ld. a Bánffy-kabinet mt.-i jk.-eiben (1897. júl. 1./3.)

20./13./

1893. április 5.

1.

A horvát–szlávón–dalmát miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy a minisztertanács tudomásul veszi a Petrinján létesítendő országos szőlészeti és gyümölcsészeti iskoláról szóló horvát törvényjavaslat szentesítés alá terjesztését.¹

4.

Amerikai szlovák nyelvű, illetve olasz lap postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Chicagóban megjelenő „Svetlo” című laptól Magyarország és a magyar nemzet ellen intézett gyűlöletes izgató cikkei miatt, és a Genuában megjelenő „Monitore Sud Americano” című folyóirattól az Amerikába való kivándorlásra buzdítás miatt a postán szállítás kedvezménye a Magyar Korona Országainak területén megvonatott.²

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

5.

A magyar kis- és középcímer hivatalos rajza és leírása

A belügyminiszter úr előadta, hogy a minisztertanács már az 1889. évi június hó 20-án tartott ülésében határozatilag kimondotta, hogy Magyarország címere, mégpedig úgy Magyarország külön címere (kiscímer), mint a Magyar Korona Országainak egyesített címere (középcímer) oly alakban használtassék, mint azt a történeti és heraldikai szempontból megejtett vizsgálatok alapján az Országos Levéltár, a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság és a Magyar Tudományos Akadémia egyetelműleg meghatározták.

Megjegyzendő egyébiránt, hogy az említett tudományos testületek nem új címeralakokat hoztak javaslatba, mert úgy Magyarországnak külön címerét, mint a Magyar Birodalmat képező egyes országok címereit sok századnak gyakorlata állapította meg; az pedig, hogy a Magyar Korona Országainak egyesített címere milyen alkatrészekből álljon, és milyen elrendezéssel bírjon, a magyar kormány előterjesztése folytán a törvényhozás intézkedéseig Ő Felségének 1874. évi február hó 9-én kelt legfelsőbb kéziratával határozatott meg; a megejtett tudományos vizsgálatnak feladata tehát csak az volt, hogy miután az ország címerének, különösen az egyesített (közép) címernek ábrázolásában nagy ingatagság és bizonytalanság tapasztaltatott, a Magyar Birodalmat képező egyes országok címereinek elemei, s azoknak az egyesített címerbe való beillesztése és helyes elrendezése a megejtett kutatások alapján a heraldika szabályai szerint megállapíttassanak.

Az ország címerének ekképpen megállapított hiteles rajza és leírása azonban eddigelé hivatalos alakban közzé nem tétetett, amire pedig annyival nagyobb szükség van, mert az ország címere nemcsak az annak használatára feljogosított magánosok által, de hivatalos hatóságok által is a legkülönbözőbb hibás ábrázolásokban alkalmaztatik.

Már a korábbi miniszterelnök és a belügyminiszter megállapodtak abban, hogy az ország címerének hiteles rajza és leírása hivatalos úton kiadassék, és a kiadandó címerrajzok és vonatkozó leírások hiteleseknek nyilváníttassanak, és sokszorosíttat-

ván köztudomás s a törvényhozás további intézkedéseig alkalmazkodás végett hivatalos kiadványban közzététessenek.

A Belügyminisztériumban az Országos Levéltár ellenőrzése mellett elkészítve rajzok és leírások, az előadó miniszter úr azokat ezennel a minisztertanácsnak bemutatja, azzal a kéréssel, hogy a minisztertanács azokat hiteleseknek nyilvánítsa, s hivatalos közzétételük iránt rendelkezék.

A minisztertanács a bemutatott címerrajzokat és leírásokat, mégpedig úgy Magyarország külön címerének (a kiscímernek), mint a Magyar Korona Országai egyesített címerének (a középcímernek) rajzait és leírásait hiteleseknek nyilvánítván, megbízta a miniszterelnök urat, hogy az említett rajzokat és leírásokat sokszorosítsa, hivatalos úton közölje a minisztériumokkal és a törvényhatóságokkal, s tésesse közzé a hivatalos lapban és a Rendeleték Tárában is, elrendelvén, hogy a törvényhozás további intézkedéseiig az ország címere a közzétett alakban használtassék.³

6.

Népgyűlések tartásának szabályozása a politikai és vallási összejövetelek elhatárolása céljából⁴

A belügyminiszter úr előadta, hogy miután újabb időben ismételve oly népgyűlések jelentettek be, melyeknek tárgysorozatában egyházi és politikai kérdések vegyesen foglaltatnak; sőt oly eset is fordult elő, hogy a népgyűlés programjába isteni tisztelet, politikai és egyházi szónoklatok vegyesen vétettek fel: az előadó miniszter úr rendeletet szándékozik kibocsátani, melyben kimondatnék, hogy isteni tisztelet tartására berendezett helyiségben, vagy az isteni tisztelet tartama alatt ugyanazon a helyen politikai gyülekezeteket rendezni nem lehet, s isteni tisztelet és politikai gyülekezetek vegyesen egybe nem foglalhatók.

Helyeseltetett.⁵

9.

Törvényjavaslat a vallás szabad gyakorlatáról (I.)⁶

Tárgyalás alá vétetett a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényjavaslat,⁷ annak I–V. fejezetei elintéztettek.

Jegyzetek

- ¹ *Ld. még 1892. okt. 18./2.* — A tvj.-ot becikkelyezte az 1893. márc. 25-i tv. a petrinjai országos szőlészeti és gyümölcsészeti iskola alapításáról.
- ² A „Svetlo” esetében Ung vm. alispánjának felterjesztése nyomán került sor a megvonásra ápr. 1-jén. (OL - K 149 - 1894 - 3. t. - 207.) — A másik lap postai szállítási jogának megvonását az osztórák büm. kérte. Uo. - 1893 - 3. t. - 183.
- ³ Iratok: OL - K 26 - 1893 - 68, OL - K 150 - 1893 - I - 7. t. - 1994, OL - K 255 - 1891 - 12. t. - 625. — A címerrajzok és -leírások közzététele a Wekerle-kormány idején nem történt meg.

- 4 *Ld. az alábbi 6. jegyzetet.*
- 5 A büm. ápr. 4-éről keltezve 228 res. sz. alatt adta ki bizalmas rendeletét a közigazgatási és rendőri hatóságokhoz. (Megtalálható: Pest Megyei Levéltár nagykörösi osztálya, Nagykörös város polgármesteri iratok I. 117/1893.) A rendelet célja az volt, hogy akadályozza az egyházpolitikai ellenzék tömeges szervezkedését.
- 6 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. okt. 4./3., 1893. ápr. 18./1., ápr. 27./5.*
- 7 A tárgyalásra került tervezet nem maradt fenn a Miniszterelnökség és a minisztériumok levéltári anyagában.

21./14./

1893. április 14.

2.

Költség biztosítása az Iparművészeti Múzeum gyűjteményének gyarapításához¹

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, előterjesztése folytán,

felhatalmaztatott, hogy a Magyar Iparmúzeum gyűjteményének kiegészítése céljából az eladás alatt levő párizsi Spitzer-féle gyűjteményből 25 000 Ft erejéig vásárlásokat tétethessen, úgy azonban, hogy ez összegből a f. évben legfeljebb 14 000 Ft fizetessék ki tényleg, a maradék pedig a jövő évben. A f. évben kifizetés alá kerülő összeg mindenekelőtt a költségvetés más címeinél eszközrendő megtakarításokból fedezendő, s a teendő kiadás a törvényhozásnak bejelentendő, s annak idejében mint elő nem irányzott kiadás zárszámadásilag igazolandó; a jövő évben kifizetendő összegre nézve pedig az 1894. évi költségvetésben hitel kérendő.

5.

Amerikai szlovák nyelvű lap postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Hazletonban „*Jednota*” cím alatt megjelenő laptól a magyar állam irányában tanúsított ellenséges magatartása miatt a postán való szállítás kedvezménye a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonatott.²

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

6.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Tallián Gyula alispánt Somogy vm., továbbá Kemény Kálmán felmentése mellett Zeyk Dániel országgyűlési képviselőt Alsó-Fehér vm. főispánjává nevezze ki.³

10.

Állásfoglalás a május 1-jei munkásünnepel kapcsolatban

A kereskedelmi miniszter úr szóba hozván annak szükségét, hogy az állami gyárakban és ipari vállalatokban egyöntetű eljárásnak követése érdekében a kormány megállapodjék aziránt, hogy a május 1-jén rendezendő munkásünnepélyekkel szemben milyen magatartás tanúsíttassék? — megjegyezvén, hogy a magángyárak igazgatóságai munkásaiknak a május elsejei ünnepélyen való részvételt nem szándékoznak megtiltani.

A minisztertanács, figyelemmel egyszersmind a korábbi alkalmakkal követett, az 1890. évi ápril hó 11-én és 18-án kelt minisztertanácsi határozatokon alapuló eljárásra,⁴ azt határozta el, hogy a f. évi május 1-jén nem lévén törvényes munkaszüneti nap, az állami gyárakban és ipari vállalatoknál munkaszünet ne tartassék, a munkára meg nem jelenő munkások irányában azonban ez alkalommal se követessék más eljárás, mint amelyet az egyes gyárak munkarendje a munkától elmaradókra nézve általában megszab.

Május 1-jén munkások által rendeztetni kívánt népgyűlések, ha egyébként a törvényes kellékeknek elég tétetik, megengedendők; ellenben körmeneteknek tartása eltiltandó.⁵

13.

A Nagyszebeni Kir. Járásbíróság és Nagyszeben város rendőrkapitánya között könnyű testi sértés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

14.

A Nagyvárad-vidéki Kir. Járásbíróság és Bihar vm. központi járásának főszolgabírája között községi bíró ellen sértő kifejezések használata miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

20.

Törvényjavaslat Budapesten két új Duna-híd építéséről⁶

A miniszterelnök úr előadta, hogy miután a nyereménykölcson tartalékalapja és évi járadékai tárgyában a bécsi Bankvereinnal kötött, s a minisztertanácsnak 1892. évi május hó 20-án kelt határozatával jóváhagyólag tudomásul vett egyezmény következtében részint már meglévő tőkében, részint pedig a nyereménykölcson évi járadékai 1894. évtől 1910. évig igénybe nem vett részének, és ugyanazon idő alatt a budapesti hidak 650 000 Ft-ot meghaladó évi többletének tőkésítése folytán mintegy 8 millió Ft rendelkezésre áll, és miután a Budapesten építendő hidaknak elhelyezésére nézve a megállapodás a főváros illetékes tényezőivel is létrejött: törvényjavaslatot szándékozik előterjeszteni a fővárosban 2 dunai hídnak építéséről, melyek közül az egyik a Fővámház, másika pedig a IV. kerületi katolikus plébánia épület irányában hidalná át a Dunát. E törvényjavaslat szerint az állam elvállalná egyszersmind a hidakhoz szükséges feljáró utak építését és a IV. kerületi plébánia épület előtti Duna-part és a Hatvani utca közt utcaszabályozások céljából eszközözendő kisajátítások költségeit is, ha a főváros az erre megkívántató, s a hidak és feljárók építési költségeivel együtt mintegy 10 millió Ft-ra számított összegnek az állam által rendelkezésre bocsátandó 8 millió Ft-on felüli részét fedezné.

Az előadó miniszter úr ezután bemutatván a kérdéses hidak építéséről szóló törvényjavaslatot,

az némely módosítással elfogadtatott, s a miniszterelnök úr felhatalmaztatott, hogy a szóban levő törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az Országgyűlés elé terjessze.⁷

21.

**Az uralkodó kifogása az állami anyakönyvekről
szóló törvényjavaslat 73. §-a ellen⁸**

A miniszterelnök úrnak jelentése folytán, miszerint Ő Felsége legkegyelmesebben kijelenteni méltóztatott, hogy a minisztertanácsnak f. évi március hó 22-én tartott üléséből adott felvilágosítások után megadja ugyan a legfelsőbb engedélyt arra, hogy az állami anyakönyvekről szóló törvényjavaslat az Országgyűlés elé terjesszessék; de mindamellettt aggályai vannak a 73. §-nak azon határozmányára nézve, mely szerint az átmeneti időszakban a lelkészek az anyakönyv jegyzet rovatában megjegyezni tartoznának, hogy a gyermek az 1868:LIII. tc. 12. §-a értelmében milyen vallású,

a minisztertanács, hódolva Ő Felsége legfelsőbb óhajlásának, újabban tárgyalás alá vette a törvényjavaslat 73. §-át és az azzal kapcsolatban levő határozmányokat, s a kérdés újabb beható megfontolása után arra a meggyőződésre jutott, hogy miként ez már a törvényjavaslat megállapításakor is szóba hozatott, az átmeneti időben előállható komplikációk

elkerülése érdekében legcélszerűbb volna az átmenetre vonatkozó intézkedéseket a törvényjavaslatban egyáltalában mellőzni, s ehhez képest a 73. és 74. §§-okat egészen elhagyni; ez esetben azonban, nehogy a kormány azon gyanúsításnak tegye ki magát, hogy a törvény végrehajtását komolyan nem veszi, de mert tárgyi okoknál fogva sem volna célszerű, ha a törvény meghozatala és életbe léptetése között ily hosszú időköz hagyatnék, szükséges volna a törvény életbe léptetésére nézve is korábbi időpontot kitűzni.

Ennélfogva elhatározatott, hogy Ő Felségénél hozassék javaslatba a 73. és 74. §§-oknak elhagyása és a 69. §-ban az életbe léptetés idejének az 1894. év végére való megállapítása.⁹

Jegyzetek

- 1 *Ld. még 1890. márc. 25./10., ápr. 18./14., jún. 27./8., 1892. ápr. 1./3., 1893. máj. 15./3., dec. 2./5.*
- 2 A BM Lt.-ban nem maradt fenn az ügyre vonatkozó irat.
- 3 Somogy vm. főispáni széke 1892. okt.-tól üresedett meg (*vö. 1892. szept. 30./1.*), azóta Tallián alispán látta el a főispáni teendőket. A бүm. ápr. 24-i előterjesztése alapján ápr. 29-én nevezte ki őt az uralk. (OL - K 148 - 1893 - III. t. - 1553.) — Kemény Kálmán ápr. 23-án nyújtotta be lemondását Alsó-Fehér vm.-i főispáni állásáról (*ld. még 1891. febr. 13./12.*). A бүm. ápr. 30-i előterjesztése alapján az uralk. máj. 3-án mentette fel Keményt, egyúttal véglegesen kinevezte Maros-Torda vm. és Marosvásárhely város főispánjává. Ekkor kelt Zeyk kinevezése is. Uo. - 1551.
- 4 *Ld. 1890. ápr. 11./3., ápr. 18./2.*
- 5 A kerm. ápr. 18-i körrendeletében tiltotta meg, hogy a felügyelete alá tartozó üzemekben máj. 1-jén munkaszünetet engedélyezzenek. Ezt megelőzően, ápr. 17-én a бүm. is utasította a bp.-i rendőrfőkapitányt a mt.-i határozat szerinti eljárásra. (OL - K 149 - 1893 - I. t. - 142, 31 976.) — Az intézkedésekkel sikerült megfélemlíteni az állami gyárak munkásait: az elbocsátástól fenyegetve közülük csak szórványosan vettek részt a máj. 1-jei munkásrendezvényeken. OL - K 231 - 1895 - 2. t. - 34 999.
- 6 *Ld. még 1892. máj. 20./10.*
- 7 Wekerle máj. 6-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelynek indoklása szerint a Fővámház-téri hidat teherforgalomra, az Eskü-térit pedig gyalogos és könnyű kocsiforgalomra építik fel. A Ház máj. 15-én — kisebb módosításokkal — elfogadta a javaslatot, amelyet az 1893/4. tc. emelt tv. erőre. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, XXXI. /289. cs./, KN /1892-97/ 12. k. 203., 288., 379-382., 386., 478. p.) — Bp. közönsége jún. 28-i határozatával 2 millió Ft-os hozzájárulást szavazott meg. (OL - K 255 - 1893 - 9. t. - 2085. A pályázat kiírására és a beérkezett 74 pályamű elbírálására vonatkozó iratokat ld. uo. - 1894 - 9. t. - 491.) — A Fővámház-téri híd 1894-től épült, és a millenniumi ünnepségek keretében nyitották meg 1896. okt. 4-én. A hidat Ferenc Józsefről nevezték el (ma: Szabadság-híd). Az Eskü-téri híd (Erzsébet-híd) építését 1897-ben kezdték el, és 1903-ban fejezték be. *Gáll 74-98. p.*
- 8 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. szept. 30./11., okt. 2., okt. 10./1., 1893. jan. 26./3., febr. 9./1., febr. 11./1., febr. 22./5., márc. 3./25., márc. 7./1., márc. 22./8.*
- 9 Ferenc József márc. 28-án hozta meg a jk.-ben említett döntését. A mt. határozata értelmében Hieronymi ápr. 19-én tett újabb felségelőterjesztést, mire az uralk. ápr. 22-én elfogadta a kormány álláspontját, és engedélyezte a tvj. benyújtását. OL - K 150 - 1894 - II - 2. t. - 88 370 (1548/1893), a tvj.-ot és indoklását ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 18. (290. cs.). — Hieronymi ápr. 26-án terjesztette be a 74 szakaszból álló javaslatot, azon a napon, amelyen Csáky az izraelita vallás recepciójáról szólót. A bizottságok 1894. máj.-ra végezték el munkájukat. Az általános vitára máj. 22.-23-án, a részletes tárgyalásra máj. 25-én került sor. A Ház máj. 26-án ugyan több módosítással, de nagy többséggel fogadta el a tvj.-ot. 1894. okt.-ben a Fh. — egyedülálló módon az egyházpolitikai

javaslatok esetében — változtatás nélkül járult hozzá a Kh. szövegezéséhez. Ferenc József dec. 9-i szentesítése után született meg az 1894:33. tc. az állami anyakönyvezésről. (KN /1892–97/ 12. k. 4., 479. p., 15. k. 298. p., 18. k. 277. p., 19. k. 4–28., 30–53., 55–68., 81. p., 20. k. 26. p.) — A tc. rendelkezéseit az 1895. jún. 29-i 60 000. sz. büm.-i rendelet léptette életbe. Az állami anyakönyvezés 1895. okt. 1-jén kezdődött meg Magyarországon.

22./15./

1893. április 18.

1.

Törvényjavaslat a vallás szabad gyakorlatáról (II.)¹

Folytattatván a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényjavaslat tárgyalása,

az befejeztetett, s a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízottot, hogy a létrejött megállapodások értelmében újra szövegeztesse a törvényjavaslatot.

2.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a vadászatról szóló horvát törvényjavaslatot szentesítés alá terjessze.²

6.^a

A marha tüdőlob kiirtására póthitel engedélyezése³

A földművelésügyi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy miután sokkal nagyobb számmal jelentettek be tüdőlobos állatok, mint amennyire számítva volt, az ezen betegség kiirtására már engedélyezett 400 000 Ft-on felül a f. évben még 200 000 Ft-nyi hitelt vehessen igénybe.

A felhatalmazás megadatott.

Jegyzetek

a A 7. pontot nem közöljük.

- 1 Az egyházipolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. okt. 4./3., 1893. ápr. 5./9., ápr. 27./5.
- 2 Ld. még 1892. nov. 22./11. — Iratok: OL - K 178 - 1893 - 633. A javaslatot becikkelyezte az 1893. ápr. 27-i tv. a vadászatról a Horvát–Szlavón Királyságokban.
- 3 Ld. még 1890. dec. 3./22., dec. 10./2., 1892. nov. 28./6., 1893. febr. 13./20., szept. 7./19., 1894. febr. 10./6., nov. 7./12.

23./16./

1893. április 27.

1.

Az 1894. évi közösügyi költségvetés megállapítása tárgyában tartott közös minisztertanácsok eredménye

A miniszterelnök úr jelentést tett az 1894. évi közösügyi költségvetés megállapítása tárgyában tartott közös miniszteri értekezletek eredményéről, mely szerint a jövő évi közösügyi kiadások a f. évi költségvetéshez képest egészben véve 4 086 000 Ft-tal fognak magasabban előirányoztatni; minthogy azonban a közös vámjövödelmek is 2 000 000 Ft-tal magasabban irányoztathatnak elő, a többlet csak mintegy 2 millió Ft-ot fog tenni.

Tudomásul vétetett.¹

2.

Az új Országház előtti tér rendezési tervének felülvizsgálása²

A Felső személye körüli miniszter úrnak mint az Országház Építési Végrehajtó Bizottság elnökének még a múlt évben, a volt miniszterelnök úrhoz intézett előterjesztése folytán, melyben városrendezési és szépészeti szempontból előadta észrevételeit a minisztertanácsnak az új Országház előtti tér szabályozása, nevezetesen a Nádor utca áthelyezése kérdésében 1892. július hó 14-én hozott határozata ellen, tárgyalás alá vétetett az a kérdés: vajon fenntartassék-e továbbra is a most idézett minisztertanácsi határozat?

Mielőtt a minisztertanács e részben érdemlegesen határozná, szükségesnek tartotta, hogy a költség kérdése teljesen tisztába hozassék, nevezetesen abban az irányban: nem volna-e lehetséges a kérdésben levő szabályozásra nézve Budapest fő- és székvárosával, s a Fővárosi Közmunkák Tanácsával oly egyezményt létesíteni, mely szerint az esetben is, ha a Nádor utca áthelyezésével történék a szabályozás, a szabályozást a főváros és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa a maguk költségére teljesíték.

E célból megbízott a Felső személye körüli miniszter úr, mint az Országház Építési Végrehajtó Bizottság elnöke, hogy a megjelölt irányban Budapest fő- és székvárosával és a Fővárosi Közmunkák Tanácsával a kormány nevében tárgyalásokba bocsátkozzék, s a tárgyalások eredményéről a minisztertanácsnak végleges határozat-hozatal végett jelentést tegyen.

Nehogy pedig addig is, míg e tárgyalások folynak, s a minisztertanács véglegesen határozhatna, az Országház előtti térnek és a Nádor utcának itt kérdésben levő részében oly építkezések történjenek, melyek a tervezett szabályozásnak elébe vágnak, egyúttal utasítandó a Fővárosi

Közmunkák Tanácsa, hogy az említett vonalakon további elhatározásig építési engedélyeket magánosok számára ne adjon.

4.

Törvényjavaslat a drezdai nemzetközi egészségügyi egyezmény becikkelyezéséről

A belügyminiszter úr jelentést tévén a drezdai Nemzetközi Egészségügyi Kongresszus eredményéről, bemutatta az ott létrejött nemzetközi egyezményt, és felhatalmazást kért, hogy annak becikkelyezése végett törvényjavaslatot terjeszthesse az Országgyűlés elé, és amennyiben e törvényjavaslat rövid idő alatt tárgyalható nem volna, az Országgyűlés hozzájárulásának reményében a közös külügyminiszternek kijelenthesse, hogy a magyar kormánynak nincsen észrevétele az ellen, hogy a kérdésben levő egyezmény még a törvényhozás jóváhagyása előtt Ő Felsége legfelsőbb ratifikációja alá terjesztessék.

A felhatalmazás mind a két irányban megadatott.³

5.

A vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényjavaslat országgyűlés elé terjesztése⁴

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr bemutatta a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényjavaslatnak átdolgozott szövegét,

mely gondosan átnézetvén; a nevezett miniszter úr felhatalmaztatott, hogy e törvényjavaslatot — most már a még szükségesnek jelzett módosítások megtétele után — Ő Felsége legfelsőbb engedélyével az Országgyűlés elé terjessze.⁵

7.

A Karcagi Kir. Járásbíróság és Jász-Nagykun-Szolnok vm. alispánja mint kihágási bíróság között verekedés miatt keletkezett hatásköri összetüzközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a kihágási bíróság folytassa le.

9.

A Szamos-völgyi Vasút Rt. alaptőkájének felemelése

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy az 1889:XI. tc. 3. §-a alapján a Szamos-völgyi Vasút Rt. összes vonalainak tényleges építési és üzletberendezési tőkéje 6 383 175 Ft-ban állapított meg. Minthogy azonban a társaság utóbb pénzügyeinek rendezhetése végett építési és üzletberendezési tőkájének felemeléséért

folyamodott, s a megejtett tárgyalások folytán beigazoltatott, hogy a dês–zilahi vonal építésénél 373 686 Ft 51 kr-nyi túlkadás merült fel, hogy a forgalmi eszközök 459 322 Ft erejéig szaporítandók, a fahidak kicserélésére 350 000 Ft, az állomások kibővítésére pedig 100 000 Ft igényeltetik, végre a függő adósságok rendezésére 16 991 Ft 18 kr-t kellene engedélyezni: az előadó miniszter úr indokoltan tartja annak megengedését, hogy a társaság építési tőkét 1 300 000 Ft-tal felemelje, s ez összeg elsőbbségi részvények kibocsátása útján fedeztessék. Eszerint a társaság összes építési és üzletberendezési tőkéje 7 683 175 Ft-ban állapíttatnék meg.

Ezen engedélyhez a társasági vasúti vonalak gazdasági és forgalmi helyzetének javítása érdekében az a feltétel volna fűzendő, hogy a társaság a MÁV díjszabási baréme-ját oly módozatokkal, amint az az Aradi és Csanádi Egyesített Vasutakon már életbe is lépett,⁶ saját vonalaira nézve is kötelezőleg elfogadja és alkalmazza.

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy az előadott tőkeszaporításról Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával az engedélyokmányi függelék a Szamos-völgyi Vasút Rt.-nek kiadhassa.

A felhatalmazás megadatott.⁷

10.

Törvényjavaslat a Gunja és Brecska közötti vasúti szakasz és rajta egy Száva-híd építéséről

A kereskedelmi miniszter úr utalván annak közgazdasági és forgalmi nagy fontosságára, hogy a Száva folyó Brecska bosnyák város irányában áthidaltassék, s előadván az ez érdekében történt tárgyalások eredményét, felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége legfelsőbb engedélyével törvényjavaslatot terjeszthessen az Országgyűlés elé, mely szerint a Vinkovce–Brecskai HÉV Rt.-nek engedély adatnék a vasútnak Gunjától a Száva áthidalásával Brecskáig kiépítésére. Az építendő vonal hossza 2,6 km, melyből a hídra mintegy 755 m esnék; az építési költségek, beleértve az építendő, s közúti célokra is használandó hídépítés költségeit is, 880 000 Ft-ra vannak számítva, melyből fedezne a megszállott tartományok kormányzata 400 000 Ft-ot, a horvát–szlavón–dalmátországi kormány 120 000 Ft[-ot], a társaság 140 000 Ft-ot, végre a MÁV 50 évi 12 100 Ft-os járadékokban 220 000 Ft-ot.

Az építendő gunja–brecskai vonalszakasznak Szlavónország területére eső része a magyar vasúti központi telekkönyvbe, a boszniai, a híd közepétől számítandó része pedig Bosznia és Hercegovina vasúti telekkönyvébe fogna bekebeleztetni.

Továbbá felhatalmazást kért a kereskedelmi miniszter úr, hogy az építő részvénytársaságnak megengedhesse, hogy addig is, míg a beterjesztendő törvényjavaslat a törvényhozás által jóváhagyatik, a vasút tényleges építését saját felelősségére és kockázatára megkezdhesse.

A kért felhatalmazás mindkét irányban megadatott.⁸

Jegyzetek

- 1 Az 1894. évi közös költségvetés összeállítására döntő hatással voltak azok a közös mt.-ok, amelyeket 1893. febr. 2-án, 19-én és márc. 28-án tartottak a haderőfejlesztési intézkedések tárgyában. Ezen a tanácskozásokon a közös hm. és a vezérkari főnök — hivatkozva a többi nagyhatalom fokozott fegyverkezésére és a Monarchia elmaradására e téren — 1894 és 1899 között jelentős többletkiadást követelt hadicélokra. Hosszas viták után abban állapodtak meg, hogy 1899-ig összesen 94 millió Ft többletet használják fel a haderő fejlesztésére, amiből 12,6 millió jut a Magyar Honvédségre. (Ld. *Diószegi*, *Die Protokolle* 567–603. p.) — A közös miniszterek által összeállított költségvetési tervezeteket ld. OL - K 26 - 1893 - 924. Ezeket tárgyalta meg az ápr. 21.–22-én tartott közös mt., és az alábbi előirányzatokat fogadta el (nettó szükségletek):

– rendes kiadások:

KÜM: 3 574 000 Ft

HM:

Hadsereg: 112 427 263 Ft

Haditengerészet: 9 912 680 Ft

PM: 2 020 032 Ft

Közös Számszék : 126 160 Ft

Összesen: 128 060 535 Ft

– rendkívüli kiadások:

KÜM: 456 400 Ft

HM:

Hadsereg: 14 576 565 Ft

Haditengerészet: 2 565 000 Ft

megszállt tartományok: 3 610 000 Ft

összesen: 20 797 965 Ft

– összes tiszta kiadás: 148 858 500 Ft

(Uo. 603–608.p.) — A Bécsben máj. 25.–jún. 19. között ülésező delegációk változatlanul fogadták el a költségvetést, amelyet az uralk. jún. 22-én erősített meg. — *Magy. Deleg. Irom.* 1893. I. és II. határozat — *Vö. 1890. máj. 9./1., 1891. szept. 25./1., 1892. máj. 20./1., 1894. ápr. 16./6.*

- 2 *Ld. még 1892. ápr. 29./9., júl. 14./8. és 9., dec. 27./17., 1893. márc. 15./1., júl. 15./10. és 11.*

- 3 Az 1893. ápr. 15-én 5 évre kötött egyezmény a nemzetközi érintkezésben alkalmazandó közös, kolera elleni összehangolt védelmi intézkedéseket tartalmazta, ezeket a kezdeményező Ausztria–Magyarországon kívül 9 európai állam fogadta el. Az egyezmény szervesen kapcsolódott az egyiptomi tengeri egészségügyi szolgálat reformjáról 1892-ben létrejött velencei konvencióhoz. (*Vö. 1892. szept. 23./3.*) — Hieronymi máj. 8-án nyújtotta be a tvj.-ot, és azt a Ház szept. 29-én el is fogadta. Tv. erőre emelte az 1894:9. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 28. (291. cs.), KN (1892–97) 12. k. 231–232., 479. p., 13. k. 40–41., 47. p., 15. k. 333. p.

- 4 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1892. okt. 4./3., 1893. ápr. 5./9.*

- 5 Csáky 1893. máj. 17-én nyújtotta be a tvj.-ot. (KN /1892–97/ 12. k. 457. p., indoklással együtt ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 16. /290. cs./). — A javaslat többek között kimondta, hogy mindenki szabadon vallhat bármely hitet vagy vallást, és azt a tv.-ek és a közérkölc korlátai között gyakorolhatja is. Ezen túlmenően lehetővé tette, hogy a bevett vallásfelekezetek (latin és görög szertartású katolikus, ref., ev., egyesült görög, gör. kel., unitárius) mellett azokkal lényegében egyenjogú törvényesen elismert felekezetek létesüljenek, amennyiben elkészítik és a kormánnyal jóváhagyatják hitéleti szabályzatukat, s fel tudnak állítani legalább egy egyházközséget. A tvj. indoklása bőséges történelmi visszpillantást adva ismertette az 1869-ben és 1875-ben benyújtott hasonló javaslatok sorsát, majd kimondta, a szabad vallásgyakorlást biztosítani kell, mert lehetetlen állapot az, hogy százezrek élnek vallásosan, de a törvényesség keretein kívül. A tvj.-ot előbb a Közoktatásügyi, majd az Igazságügyi Bizottság tárgyalta meg igen behatóan, több módosítást is javasolva azon. Így pl. megszigorították a törvényesen elismert felekezetté válás feltételeit, nehogy az új felekezetek államellenes mozgalmak fészkévé váljanak. Az elsőként említett bizottság dec. 13-án, az utóbbi

csak 1894. máj. 9-én terjesztette be jelentését. Jún. 25.–27. között a Ház bizonyos módosításokkal elfogadta a javaslatot, a Fh.-ban azonban elsőre nem ment keresztül: általánosságban ugyan még egyetlen szavazat többséggel elfogadták, de a részletes tárgyalás során Zichy Nándoréknak sikerült olyan változtatásokat eszközölni, amelyeket aztán a liberális kh. többség nem vehetett tudomásul. Így okt. 20-án ismét a Ház eredeti javaslata került a főrendek elé. A tvj. elintézése csak a Bánffy-kormány idején történt meg: azt a Fh. 1895. márc. 22-én fogadta el. Minthogy azonban az általános szavazásnál szavazategyenlőség állt be, az elnök voksa döntött. (A részletekben lényeges módosításokat harcolt ki a klerikális ellenzék.) A tvj.-ot az 1895:43. tc. emelte tv. erőre. Uo., KN (1892–97) 15. k. 243. p., 18. k. 303. p., 19. k. 246–267., 269–284., 299. p., 20. k. 9–10., 28–52., 57–82., 84–104. p.

6 *Vö. 1892. nov. 28./16.*

7 A Szamos-völgyi Vasút Rt. vonalai a következő sorrendben épültek ki: Apahida–Dés (1881 — az 1880:32. tc.-be iktatott engedélyokmány alapján), Dés–Beszterce (1886 — az 1884:34. tc.-be foglalt engedélyokmány alapján) és Dés–Zilah (1890 — az 1889:11. tc. felhatalmazásával 1889. ápr. 24-én kiadott engedélyokmány alapján). (*Ruzitska* 38. p.) — A rt. 1891. dec. 4-én kérte az alaptőke felemelésének engedélyezését, a kedvező döntést pedig az 1892. márc. 28-i és 1893. jan. 5-i bizottsági értekezletek készítették elő. Lukács felségelöterjesztése máj. 5-én, a lf. elhatározás máj. 17-én kelt. Jún. 8-án került sor az 1880., 1884. és 1889. évi engedélyokmányok függelékének kiadására. (RT 1893. 1487. p., iratok: OL - K 229 - 1895 - 23. t. - 9903., 22 677/1893. sz. a. itt található a részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványa is.) — *Ld. még 1893. dec. 23./35.*

8 A vonal engedélyezése tárgyában már 1889 végén tartottak egy értekezletet, a döntő tárgyalásra 1891. máj. 22–23-án került sor. Ezt követően 1892. nov. 12-én született egyezmény a MÁV és a rt. között a részletes feltételekről. Lukács 1893. máj. 3-i előterjesztésére az uralk. máj. 14-én adott engedélyt a tvj. benyújtására. Ez jún. elején, az elfogadás dec.-ben történt meg. Az így létrejött 1893:39. tc. alapján adta ki a kerm. 1894. jan. 14-én a „Függelék”-et a Vinkovce–Brecskai HÉV 1885. szept. 9-én kelt engedélyokmányához. (RT 1894. I. 70. p., iratok: OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 23. /291. cs./, OL - K 229 - 1893 - 22. t. - 1358., itt van a részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványa is.) — *Ld. még az 1894:4. tc.-et, amely felhatalmazta a kormányt, hogy hozzájáruljon a bosnyák orsz. kormány kölcsönfelvételéhez. — A vasút vonal és a híd 1894-ben készült el. Ruzitska 66. p.*

24./17./

1893. május 12.

1.

Az Országgyűlés elnapolása¹

A miniszterelnök úr előterjesztése folytán

elhatározott, hogy tekintve a delegációknak még e hónapban tervezett összehívását, az Országgyűlésnek lehetőleg még a pünkösdünnep előtt f. évi szeptember hó 25-éig kir. leirattal való elnapolása hozassék Ő Felségénél javaslatba.²

2.

A Romániával tervezett külkereskedelmi szerződés formája³

A miniszterelnök úr előterjesztése folytán

elhatározatott, hogy miután a román kormány a tőlünk kívánt vámügyi kedvezményeket csak nagyon jelentéktelen engedményekkel hajlandó viszonzni, az az eszme, hogy Romániával ez idő szerint vámszerződés köttessék, ejtessék el, s létesíttessék csupán legtöbb kedvezményt biztosító kereskedelmi szerződés határozatlan időtartamra egy évi felmondás kölcsönös kikötésével.⁴

3.

A belügyminiszter felhatalmazása arra, hogy a Budapest fő- és székváros kerületi elöljáróságainak újjászervezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁵

5.

Az igazságügy-miniszter felhatalmazása arra, hogy a minisztériumi teendők növekedése miatt egy új miniszteri titkári állást szervezzen.

7.

A Rozsnyói Kir. Járásbíróság és Rozsnyó város árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

8.

A Teregovai Kir. Járásbíróság és Krassó–Szörény vm. II. fokú erdei kihágási bírósága között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

11.^a

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Rimély Károly pozsonyi kanonokot nevezze ki beszercebányai püspökké.⁶

Jegyzetek

- a A 12–13. pontokat nem közöljük.
- 1 *Ld. még 1891. dec. 24./1., 1892. febr. 9./1., febr. 14./1., febr. 19./1. és 7., júl. 8./7., okt. 28./5., 1894. febr. 4./1., szept. 14–15./2.*
  - 2 Az elnapolást Wekerle máj. 13-i előterjesztésében kérte úgy, hogy a pontos időpontot a kormány határozhassa meg a körülményekhez, azaz a sürgős tvj.-ok elintézéséhez képest. Ferenc József máj. 15-én ehhez hozzájárult. Az Ogy. üléseit a máj. 29-ről keltezett kir. kézirat napolta el máj. 30-tól szept. 25-ig. OL - K 26 - 1893 - 1116 (1140), KN (1892–97) 12. k. 480–481. p.
  - 3 *A román külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 3. 9. jegyzet. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*
  - 4 Iratok: OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1893 - 748, 864. A mt.-ot követően tartott vám- és kereskedelmi értekezlet szerződés- és zárjegyzőkönyv-tervezetet szövegezett meg, amelyet a bukaresti követ máj. végi értesítése szerint a román kormány is hajlandónak mutatkozott elfogadni. Uo.-1140.
  - 5 Az 1872:36. tc. honosította meg Bp.-en a tanács végrehajtó közegeként működő kerületi előljáróságokat, amelyeket az előljáró és az esküdtek alkottak. Önálló hatáskörük eleinte csak bizonyos iparügyekben volt, de a főváros fejlődése nyomán később számos tv. ruházott rájuk elsőfokú közigazgatási hatásköröket, egyre bonyolultabb feladatokat róva a minősítéssel általában nem rendelkező előljárókra, esküdtekre. Bp. tanácsa 1886-ban kezdeményezte a gyökeres újjászervezést, és 1888-ban a közgyűlés el is fogadta az erre vonatkozó javaslatot. Ezen alapult a büm. tvj.-a: Hieronymi egyrészt szakképzett tisztviselők beállításával és hatósági jogkörük szélesítésével általános kerületi hatóságokká kívánta átalakítani az előljáróságokat, másrészt mellettük „véleményező, ellenőrző és határozó” szerveket, ún. kerületi választmányokat szándékozott felállítani. A tvj.-ot pár nappal a mt. előtt szakértekezlet is megvitatta. (OL - K 178 - 1893 - 1148, OL - K 148 - 1893 - III. t. - 1641.) — Hieronymi máj. 17-én nyújtotta be a javaslatot, amelyet a Ház nov. 9-én fogadott el némi módosítással. Tv. erőre emelte az 1893:33. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 11. és XXIX. (290. és 288. cs.), KN (1892–97) 12. k. 459. p., 13. k. 49., 297–317., 328–346., 14. k. 4. p., 15. k. 89–90. p.
  - 6 A püspöki szék Bende Imre áthelyezésével üresedett meg. (*Vö. 1892. nov. 22./3.*) — Rimélyt — Csáky máj. 19-i előterjesztésére — máj. 23-án nevezte ki az uralk. OL - K 20 - 1893 - 519.

25./18./

1893. május 15.

1.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Márfy Ágoston helyettes államtitkárt valóságos pénzügyminisztériumi államtitkárrá nevezze ki.¹

2.

Bosznia–Hercegovina 1894. évi beligazgatási kölségvetési tervezete²

A miniszterelnök úr ismertette a Bosznia és Hercegovina 1894. évi beligazgatására vonatkozó költségvetést, melyet a közös pénzügyminiszter úr hozzájárulás végett közölt a magyar kormánnyal.

A minisztertanács a szóban levő költségvetéshez, dacára annak, hogy az az 1893-i költségvetéshez képest a kiadásokban 1 464 848 Ft-nyi emelkedést mutat, hozzájárult azon feltevésben, hogy a fokozott kiadások a megszállott tartományok saját bevételeiből tényleg fedezhetők lesznek, s a Monarchia két állama nem fog abba a kényszerűségbe jutni, hogy a hiányt pótolniok kellend. Azonban a minisztertanács az 1891. október 30-i határozata értelmében ismételve figyelmeztetendőnek véli a közös pénzügyminiszter urat, hogy a megszállott tartományok intézményeinek fejlesztése, tekintettel a bevételekben előállható visszaesésre, lassúbb ütemben történjék. Továbbá Bosznia és Hercegovina bevételeinek a költségvetésben kimutatott nevezetes emelkedésénél fogva a minisztertanács elérkezettnek tartja az időt arra, hogy a megszállott tartományok, ha nem is képesek a reájuk fordított költségeket megtéríteni, legalább hozzájáruljanak azon, még mindig tetemes kiadásoknak fedezéséhez, melyek ezen tartományok katonai megszállásából a Monarchia két államára a közös költségeknél háromolnak. Azért megkeresendő a közös pénzügyminiszter úr, hogy e címen vegyen fel valamely meghatározott összeget a költségvetésbe, vagy amennyiben ezt — tekintettel arra, hogy a hozott törvények értelmében a megszállott tartományok fölös jövedelmei mindenekelőtt a vasutak építésére kapott előlegek törlesztésére fordítandók — azonnal nem is tehetné, gondoskodjék oly módozatról, hogy ez legalább a jövőben megtörténhessék.

3.

Vásárlások az Iparművészeti Múzeum gyűjteményének gyarapítása érdekében³

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr bejelentette, hogy azon 25 000 Ft-ból, melynek erejéig a minisztertanácsnak f. évi ápril hó 14-én kelt határozata értelmében felhatalmazást nyert, hogy az Iparmúzeum [sic!] gyűjteményeinek kiegészítésére a párizsi Spitzer-féle gyűjteményből műtárgyakat bevásároltathasson, nemcsak a most nevezett gyűjteményből, hanem más helyen is vásároltattak tárgyak, egyébiránt azonban figyelembe vétetett a minisztertanácsnak azon utasítása, hogy az engedélyezett összegnek kifizetése 2 évre osztassék fel.

Tudomásul vétetett.

4.

**Állami megrendelés Jókai Mór összes műveinek
esetleges díszkiadásából**

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy az esetre, ha Jókai 50. évi írói jubileuma alkalmából a jubileum-rendező bizottság által Jókai összes műveinek díszkiadása határozatnék el, ezen kiadásból 100 példányt állami intézetek és könyvtárak számára megszerezhessen.

A felhatalmazás megadatott.⁴

5.

**Az igazságügy-miniszter előterjesztése alapján az 1885:11. tc. 42. §-ának
magyarázata (a nevelési pótlékok fizetésének meghosszabbításánál
követendő eljárás)**

8.

**A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy gr. Degenfeld
József Hajdú vm.-i és Debrecen sz. kir. városi főispán kiténtetésben
részessüljön (Szt. István-rend kiskeresztje).**

11.

**A földművelésügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a feloszlatandó
pancsovai M. Kir. Jóság-igazgatóság személyzete egy részét a
Földművelésügyi Minisztériumba ossza be.⁵**

12.

**A segédmérnökök költségösszege terhére mérnökök
kinevezése az államépítészeti hivatalokhoz**

Tekintve azt, hogy az államépítészeti hivataloknál rendszeresített segédmérnöki állások jelentkezők hiánya miatt már huzamosabb idő óta kellően be nem tölthetők, a kereskedelmi miniszter úr a műszaki szolgálatnak fennakadás nélkül való el láthatása érdekében felhatalmazást kért arra, hogy a f. évben a segédmérnökök illetményeire költségvetésileg megszavazott összeg keretén belül, a szükséghez képest, megfelelő számú, 1100 Ft évi fizetéssel járó mérnöki állásokat tölthessen be.

A kért felhatalmazás megadatott.⁶

13.

Állami ösztöndíjak létesítése műszaki szakemberek kiképzésének elősegítésére

A kereskedelmi miniszter úr — figyelembe véve azon nehézségeket, melyekkel a műszaki tisztviselők létszámának évenkénti kiegészítése találkozik, és oly célból, hogy az állami szolgálat számára kellő számú s kellően minősített mérnöki személyzet biztosíttassék, illetőleg neveltessék — szükségesnek tartja, hogy állami ösztöndíjak adományozása által műszaki egyének kiképzetése elősegíttessék oly módon, hogy azok teljes kiképzetésük után a reájuk fordított segélyezés arányában az állami szolgálatra kötelezhetőek legyenek.

Evégből a műegyetem mérnöki szaktanfolyamának első évét végzett 10 hallgatója további kiképzetésének négy éven át egyenkint évi 500 Ft-nyi ösztöndíjban volna részesítendő oly kikötéssel, hogy legalább is annyi 2 1/2 évet tartozik az államszolgálatban tölteni, ahány éven át élvezte az ösztöndíjat. Az ösztöndíjasok a tanévek közötti szünetek alatt gyakorlati szolgálatra alkalmaztatnának, s e szolgálatuk idejére 2 Ft napidíjban részesíttetnének.

Az előadó miniszter úr ennél fogva elvi felhatalmazást kért arra, hogy az említett ösztöndíjakra az 1894. évi költségvetésbe felvehessen 5000 Ft-ot.^a

Mínthogy azonban a kereskedelmi miniszter úr az ösztöndíjak kiadását már a jövő, f. évi szeptember 1-jével kezdődő tanévvel kívánná megkezdeni, egyúttal felhatalmazást kért arra, hogy a f. évben e célra szükséges mintegy 2000 Ft-ot ugyancsak a segédmérnökök illetményeire költségvetésileg megszavazott, s előreláthatólag már fel nem használható összegből fedezhesse.

A minisztertanács a kereskedelmi miniszter úr által tervezett intézkedést helyeselve, az általa kívánt felhatalmazást mind a két irányban megadta.⁷

14.^b

Új mozdonyok beszerzése a MÁV részére⁸

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy a vasúti rendes forgalom, különösen pedig a hadimenetrend-szerű forgalomnak fennakadás nélküli lebonyolíthatása céljából újabb mozdonyok beszerzése szükséges; mi iránt az előadó miniszter úr az 1894. évi költségvetés tárgyalása alkalmával részletesebb előterjesztést fog tenni. Mínthogy azonban a selejtes mozdonyok legalább egy részének pótlása okvetlenül szükséges, s a megrendelésnek azonnal megtörténte esetében is az új mozdonyok legjobb esetben csak fél év múlva szállíthatók: az előadó miniszter úr felhatalmazást kért, hogy 30 db elsőrangú mozdonyt azonnal megrendelhessen, mégpedig olyképpen, hogy e mozdonyok költségei — 10 évi törlesztést véve alapul — selejtezési pótlásképp 1894-től kezdve 170 000 Ft-tal a MÁV üzleti kiadásai közé felvétesse-nek.

A kívánt felhatalmazás megadatott.

Jegyzetek

- a Az itt következő alábbi szövegrészt tollal kihúzták: „mely összeg évenként 5000 Ft-tal emelkednék, míg 4 év múlva, vagyis 1897-ben elérné az azon túl változatlanul maradó évi 20 000 Ft-nyi összeget. A szünidők alatti gyakorlati kiképzetésre előirányoztatnék 1894-ben 1200 Ft, mely 1897-ig fokozatosan felemelkednék 4800 Ft-ra.”
- b A 15. pontot nem közöljük.
- 1 Az uralk. máj. 21-i lf. elhatározásával nevezte ki a h. áll. titk.-i címmel és jelleggel felruházott min. tan.-t második áll. titk.-rá. Bp.-i Közl., 1893. máj. 27. — *Ld. még 1894. dec. 19./4.*
- 2 *Vö. 1891. okt. 30./3., 1892. máj. 5./3.*
- 3 *Ld. még 1890. márc. 25./15., ápr. 18./14., jún. 27./8., 1892. ápr. 1./3., 1893. ápr. 14./2., dec. 2./5.*
- 4 *Ld. még 1893. nov. 14./13., dec. 2./8., dec. 23./5.*
- 5 A jószág-igazgatóság 9 tisztviselője került a FM-ba, ezért ott okt. 26-án új ideiglenes személybeosztást léptettek életbe. OL - K 178 - 1893 - 2150.
- 6 *Vö. 1893. júl. 17.*
- 7 A mt.-i határozat elvei alapján — a vkm. egyetértésével — szept. elején készült el „A József Műegyetem mérnöki szakosztályán államszolgálati viszontkötelezettség mellett létesítendő állami ösztöndíjak szervezési szabályzata.” (Ezt és az első ösztöndíjak adományozására vonatkozó iratokat ld. OL - K 227 - 1894 - 21. t. - 323.) — *Ld. még 1894. jún. 24./7.*
- 8 *Ld. még 1891. febr. 28./5., 1892. márc. 20./1., 1893. szept. 7./23. és 24.*

26./19./

1893. május 30.

4.

A Debrecen–Nagyléltai HÉV engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után gr. Csekonics Endre földbirtokosnak megadhassa az engedélyt a Debrecenből Nagyléltáig vezető, Sárántól Derecskére kiágazó helyi-érdekű vasút építésére és üzembevételére.

Az építendő vasút hossza a szárnyvonallal együtt 39 km; a tényleges építési tőke 1 095 500 Ft, melyből forgalmi eszközökre 78 000 Ft, tartalékalap képzésére pedig 15 000 Ft fordítandó.

A tényleges építési tőke 35%, vagyis 383 425 Ft erejéig névértékű törzsrészcvények, 65%, azaz 712 075 Ft erejéig pedig 75%-os árfolyam alapulvétele mellett 5%-os osztalékra jogosító elsőbbségi részvényeknek kibocsátása útján szereztenék be.

A törzsrészcvények útján beszerzendő tőkerész 318 000 Ft erejéig községi és törvényhatósági hozzájárulások által fedezve van; a még hiányzó 65 425 Ft fedezhetése érdekében az engedélyes kérelmére a Helyiérdekű Vasúti Segély Alapból megfelelő névértékű törzsrészcvények ellenében 53 500 Ft-nyi segély adatnék, mely esetleg 50 évi részletekben fizettetnék ki.

A kért felhatalmazás megadatott.¹

5.

Előleg biztosítása a távírda- és távbeszélő-hálózat fejlesztéséhez²

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a távírda- és különösen a távbeszélő-hálózat fejlesztetése érdekében e célra a postaforgalmi pénzekből további 500 000 Ft-nyi kamatnélküli előleget folyóvá tegyen.

Tekintve a távbeszélői intézménybe fektetett beruházások nagy jövedelmezőségét, a kért felhatalmazás megadatott.

6.

A Duna-gőzhajózási Társaság ügyeinek rendezése érdekében folytatott tárgyalások eredménytelensége

A kereskedelmi miniszter úr — előrebocsátván azt, hogy a minisztertanács már 1889. június 18-án elhatározta volt, hogy amennyiben a Cs. Kir. Első Szab. Duna-gőzhajózási Társaság³ ügyeit rövid idő alatt megfelelően rendezni nem lehetne, a kormány az ország forgalmi érdekeinek kielégítéséről más módon gondoskodik — jelentette, hogy midőn a kereskedelmi tárcát átvette, az említett gőzhajó-társaság helyzetének orvoslásáról részletes emlékiratot terjesztett elő; amelynek következtében az előadó miniszter úr a gőzhajó-társaság képviselőinek bevonásával vegyesbizottságot küldött ki, melynek feladat volt megállapítani: vannak-e az államnak és a társaságnak oly közös érdekei, melyeknek találkozása módot nyújtana az orvoslásra?

A bizottság valóban lelt ily találkozási pontokat, s megállapította, hogy a bel- és külföldi forgalomban, továbbá a társaság bányauzetlenél a társaság számára mintegy 485 000 Ft-nyi évi jövedelmi többletet lehetne biztosítani, anélkül, hogy emiatt a M. Kir. Államvasutak jövedelmi csorbulást szenvednének; azonkívül a személyszállításnak az Al-Dunán jobb és célszerűbb ellátása címén még mintegy 300-400 000 Ft-ot lehetne a társaságnak rendelkezésére bocsátani, úgyhogy anyagi helyzete évenként 800-900 000 Ft-nyi jövedelmi többlettel javulhatna.

A társaság a fennebbi számítás helyességét és azt, hogy ily módon helyzetén segítve volna, a maga részéről is elismerte.

A nyújtandó kedvezményeket az előadó miniszter úr ahhoz a feltételhez kötötte, hogy miután a társaság üzletének mintegy 90%-a Magyarországra esik, az székhelyét helyezze át természetes súlypontjára, Budapestre, s alakuljon át magyar társulattá, azonban berendezhetne Bécsben is különálló forgalmi vezetőséget.

E megoldási módozatot az előadó miniszter úr, másfelől a miniszterelnök úr is mint pénzügyminiszter, bizalmasan közölték az osztrák kereskedelmi és pénzügyminiszterekkel. Ezek érdemleges ellenvetést a tervezett rendezés ellen nem tettek, csak politikai tekintetben volt a maguk szempontjából aggályuk a székhelynek Budapestre áthelyezése s a társulatnak magyarrá átalakítása ellen, anélkül azonban, hogy azt kezdetben lehetetlennek nyilvánították volna. Utóbb azonban, úgy látszik, a hírlapokban történt felszólalások következtében, az osztrák kormány merevebb álláspontot foglalt el, ami kifejezést nyert a társaságnak f. évi május hó 18-án előterjesztett

nyilatkozatában, mely szerint az osztrák kormány kijelentette, hogy jövőre is előzenységgel lesz ugyan a magyar kormány kívánatai iránt, de az nem várható tőle, hogy a Duna-gőzhajó[zási] Társaság székhelyének Budapestre áthelyezésébe egyezzenek.

Mint hogy a magyar kormány a kilátásba helyezett kedvezményeket csakis az országban székhellyel bíró s hazai törvények alá eső társaságnak adhatná meg, s így a székhely-áthelyezés multhatatlan feltételt képez: az előadó miniszter úr kénytelen a kezdett tárgyalásokat meghiúsultnak tekinteni; minélfogva felhatalmazást kért, hogy a magyar forgalmi érdekeknek más módon, esetleg külön magyar hajózási társaság létesítése útján való kielégítéséről gondoskodhassék.

A minisztertanács a Cs. Kir. Szab. Első Duna-gőzhajózási Társasággal folytatott alkudozásoknak meghiúsultát sajnálattal vette tudomásul; minthogy azonban Magyarország forgalmi érdekeinek biztosításáról — tekintettel különösen a Vaskapu szabályozásának közeledő befejezésére⁴ — most már multhatatlanul gondoskodni kell, a minisztertanács felhatalmazta a kereskedelmi miniszter urat, hogy ily irányban tegye meg a szükséges lépéseket, s annak idejében terjesszen konkrét javaslatokat a minisztertanács elé.⁵

11.

A Puji Kir. Járásbíróság és Hunyad vm. petrozsényi járásának főszolgabírája között életbiztonság és egészség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

18.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy a miniszterek az 1894. évi tárcaköltségvetés-tervezeteket július 15-ig küldjék meg a pénzügyminiszternek.⁶

20.

Az Ipar- és Kereskedelmi Bank Rt. alaptőke-emelése

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője felhatalmazást kért, hogy az Ipar- és Kereskedelmi Bank Társaságnak megengedhesse, hogy tekintve a bank üzletének fejlődését, eddigi tényleges 5 millió Ft-nyi alaptőkéjének emelése céljából további 3 millió Ft értékű részvényt bocsáthasson ki.

A felhatalmazás megadatott.

21.

Az 1848–49-es honvédeknek a Honvéd-segélyalapról fizetett nyugdíjak felemelése⁷

A miniszterelnök úr előterjesztése folytán,

a minisztertanács hozzájárult ahhoz a javaslathoz, hogy az 1848/49-i honvédeknek a Honvéd-segélyalapról húzott nyugdíjai f. évi július 1-jétől kezdve az előadott mértékben feljavíttassanak; ellenben a honvédegyleteknek azon további kívánatát, miszerint a nyugdíjra igényt adó életkor 65 évről lejjebb szállíttassék, valamint hogy a volt honvédeknek oly özvegyei is részesíttessenek nyugdíjban, kik csak 1849 után mentek férjhez volt honvédekhez, a minisztertanács nem tartotta teljesítendőnek.⁸

22.

Az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló 1893:4. tc. egyes határozmányainak értelmezése⁹

Az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló ez idei IV. tc. né-mely határozatának értelmezése iránt felmerült kételyek folytán

kimondatott:

a.) hogy a törvény 6. §-ában említett korpótlékra való igény,¹⁰ amennyiben az a törvény életbe lépte előtt szerzetetett meg, fenntartatik az esetben is, ha az illető bíró a 18. § értelmében történő besorozás következtében a VII. fizetési osztályba neveztetik ki, s e részben különbséget nem tesz, hogy az illető azonnal soroztatik-e be a magasabb fizetési osztályba, vagy pedig a 18. § harmadik bekezdése értelmében megállapított beosztás folytán későbbben a törvény hatályba léptétől számítandó 10 éven belül;

b.) hogy a szolgálatra berendelt tisztviselők mindig azon osztályú lakbért kapják, mely meg van állapítva azon helyre nézve, ahol a szolgálatot tényleg teljesítik;

c.) hogy a fővárosban alkalmazott azon telekkönyvvezetők is, kik a IX. fizetési osztályba soroztatnak, nehogy a X. fizetési osztályba sorozottaknál kedvezőtlenebb elbánásban részesüljenek, a 20. § harmadik bekezdése kedvezményében, s ehhez képest 50 Ft-nyi lakpénzpótlékban részesítendőik;

d.) a törvény 20. § második és harmadik bekezdésében említett „*ed-digi*” illetmények alatt, melynek élvezete a 2. bekezdés szerint minden-esetre biztosítandó, a 3. bekezdés szerint pedig, melyen felül a fő- és székvárosban jelenleg alkalmazásban álló, a X. és XI. fizetési osztályba sorozottaknak illetménye legalább 100 Ft-tal emelendő, azok az illetmé-

nyek értendők, melyekkel az illető tisztviselők az 1893:IV. tc.-ben megállapított illetményeknek törvényhozási felhatalmazás folytán pótlékok alakjában történt tényleges életbe léptetése *előtt*, vagyis 1892. július hava előtt bírtak; tehát az összehasonlításnál azon pótlékok, melyek az 1892:XXVIII. tc. 3. §-ában a kormánynak adott felhatalmazás alapján és értelmében utalványoztattak, tekintetbe nem vehetők.

Jegyzetek

- 1 Gr. Csekonics 1890-ben kapott előmunkálati engedélyt a vonalra, az engedélyezési tárgyalást 1893. márc. 20-án tartották. A kerm. felségelöterjesztése, amelyben az építési tőke már 20 000 Ft-tal nagyobb összeggel szerepelt, júl. 22-én, a hozzájárulást megadó lf. elhatározás aug. 6-án kelt. Lukács aug. 18-án adta ki az engedélyokiratot (RT 1893. 1980. p.), a HÉV üzletkezelését a dec. 4-i szerződés értelmében a MÁV vállalta. (OL - K 229 - 1896 - 2. t. - 5540., 29 172/1893. sz. a. itt van a részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványja és tisztázata is.) — A vasutat 1894-ben adták át. *Ruzitska* 66. p.
- 2 *Ld. még 1891. máj. 21./7., 1894. nov. 23./3.*
- 3 A Cs. Kir. Szab. Első Duna-gőzhajózási Társaság (DGT) 1829-ben alakult, üzletét 1831-ben terjesztette ki Magyarországra. Az 50-es években megszerezte a Pécs környéki szénbányákat. Jövedelem-biztosítását ugyan az 1873 : 14. tc. megszüntette, monopolhelyzete mégis megmaradt a magyar folyókon. A társaság forgalmi politikája nagymértékben akadályozta a hazai érdekek érvényesítését, emiatt az állam viszonya — különösen a vasút-államosítások előrehaladtával — kiéleződött a DGT-vel. Baross Gábor minisztersége idején hosszas tárgyalások folytak a társaság dualizálásáról, de ezek végül nem vezettek eredményre. *Mattekovits* II. k. 858–863. p.
- 4 *Vö. 1890. ápr. 24./11.*
- 5 *Ld. még 1894. jún. 18./4., szept. 21./1., 1895. jan. 3./4.*
- 6 *Ld. még 1893. júl. 15./14., júl. 16./3., júl. 17., júl. 18./2., szept. 7./17., szept. 15./1. és 2., nov. 25./6.*
- 7 *Ld. még 1890. júl. 4./1.*
- 8 A mt. határozatát követően pl. egy ezredes 480, egy százados 312, egy közhonvéd pedig 36 Ft évi nyugdíjban részesült. Temetkezési segély gyanánt 15-40, utazási költségként 3-10 Ft-ot fizetett az egylet. OL - K 150 - 1896 - VII - 8. t. - 40 570.
- 9 *Ld. még 1890. szept. 1./8., 1891. okt. 13./15., okt. 14./3., dec. 5./20., 1892. ápr. 1./1., jún. 17./1., júl. 8./13., dec. 19./7., 1893. jan. 7./8., márc. 30./1. és 4., 1894. okt. 29./17.*
- 10 „Azoknak az állami tisztviselőknek, akiknek egy és ugyanabban az állásban eltöltött bizonyos szolgálati évek pótlékra (ötöd- és tizedéves pótlékok) biztosítanak igényt, ez az igénye jövőre is ép-ségben tartatik.”

27./20./

1893. június 24.

3.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az egyetemi tanársegédi szolgálati idő a nyugdíj-megállapításhoz számbajövő szolgálati időbe beszámít.

6.

A postai szállítási jog visszaadása egy olasz lapnak

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a „*Gazetta Piemontese*” című Turinban megjelenő lapnak, melytől a postán szállítási jog 1891-ben megvonatott, tekintettel arra, hogy újabban az Osztrák–Magyar Monarchia irányában korrekt magatartást követ, a postai szállítási jogot a Magyar Korona Országainak területére nézve ismét megadta.¹

Tudomásul vétetett.

7.

Törvényjavaslat a képviselői összeférhetetlenségről szóló 1875:1. tc. kiegészítéséről

A belügyminiszter úr bemutatta a képviselői összeférhetetlenségről szóló 1875:I. tc. kiegészítését tárgyazó törvényjavaslatot,²

mely azzal a módosítással, hogy a tervezett törvényjavaslat csakis a csőd esetéről intézkedjék, elfogadtatott, s az előadó miniszter úr felhatalmaztatott, hogy a szóban levő törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az Országgyűlés elé terjessze.³

8.

Telepítési hitel engedélyezése⁴

A földművelési miniszter úr előadta, hogy a Felső-Szamos völgyében több, telepítésekre alkalmas birtokot megszerezhetne, ha módjában volna az azokra vonatkozó adás-vevési szerződéseket azonnal megköthetni. Minthogy nemzetiségi szempontból is nagyon kívánatos volna, hogy az alkalom a kérdésben levő birtokok megszerzésére el ne mulasztassék, az előadó miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a telepítésről szóló, már a Képviselőház előtt fekvő törvényjavaslat 11. §-ában kért 3 millió Ft-nyi hitel rovására a tiszai kölcsönből az Állampénztárba visszafolyt pénzekből 1 millió Ft erejéig terjedő összeget az említett célra igénybe vehessen, és a megszerzendő birtokok betelepítése érdekében a szükséges lépéseket megtehesse.

A kívánt felhatalmazás megadatott.

10.

A Gyulafehérvár–Zalatnai HÉV engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával kiadhassa az engedélyokiratot a Gyulafehérvárról Zalatnáiig vezető keskenyvágányú helyi érdekű vasút építésére és üzemeltetésére.

A kérdésben levő vasút hossza 38,6 km; építési és üzletberendezési költsége 1 285 000 Ft, melyből 35%, vagyis 449 750 Ft törzsrészvények útján szerzendő be. Ebből, beszámítva a Bányakincstárnak 170 000 Ft-nyi hozzájárulását is, vármegyei, községi és magánérdekeltségi törzsrészvény-jegyzés által 330 000 Ft biztosítva van; a még hiányzó 120 000 Ft-ot — részben a posta ingyenes szállítása fejében, részben pedig külön állami segélyképpen — az előadó miniszter úr a kereskedelmi tárca terhére fedezné oly módon, hogy annak ellenében megfelelő névértékű törzsrészvények bocsáttatnának az Államkincstár rendelkezésére.

A kívánt felhatalmazás megadatott.⁵

15.

A Lőcsei Kir. Törvényszék és Szepes vm. tátrai járásának főszolgabírája között közegészség elleni kihágás és testi sértés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

16.

Az Eperjesi Kir. Járásbíróság és Sáros vm. sirokai járásának szolgabírósága között rágalmazás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

17.

A Teregovai Kir. Járásbíróság és Krassó–Szörény vm. II. fokú erdei kihágási bírósága között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

18.

A Halmi Kir. Járásbíróság és Ugocsa vm. tiszántúli járásának főszolgabírája között közegészség és testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

19.^a

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó a titkos tanácsosi méltóságot adományozza gr. Batthyány Lajos fiumei kormányzó és br. Vay Béla Borsod vm.-i főispán részére.

Jegyzetek

a A 20–22. pontokat nem közöljük.

- 1 *Ld. még 1891. okt. 2./10.* — Az intézkedés az osztrák büm. javaslatára jún. 21-én történt. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 441.
- 2 Indoklásával együtt ld. OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 3477. — Az 1875-ös tc. ugyan nem mondta ki nyíltan a csödbe jutottogy. képvis. összeférhetetlenségét, mégis előállhatott ez a helyzet, hiszen a tc. 4. § 2. pontja értelmében a képviselőséggel összeférhetetlenségbe jutott az a képviselő, akinek napidíjára vagy lakbérilletményére valamely jogérvényes követelés címén végrehajtást rendeltek el, amennyiben a bírói zárat 3 hónap alatt nem oldották fel. Azogy. képvis.-k tiszteletdíjáról szóló 1893:6. tc. 2. § 2. bekezdése azonban hatályon kívül helyezte ezt a rendelkezést, s így a csödbe jutott képviselő összeférhetetlenségét nem lehetett megállapítani. Polónyi Géza indítványára a Ház 1893. márc. 8-án, az 1893:6. tc. javaslatának tárgyalása során utasította a kormányt, hogy e hiányosság megszüntetésére sürgősen terjesszen elő tvj.-ot. A BM-ban ennek nyomán készült javaslat azonban nem csak a csödbe jutott képviselőkről, hanem a politikai jogok felfüggesztésére ítélt képviselőkről is intézkedést tartalmazott, noha utóbbiak esetében a büntető tv.könyv (1878:5. tc.) 56. §-a már rendelkezett.
- 3 Hieronymi a mt. döntése értelmében kiigazított tvj.-ot, amely szerint a képviselőséggel összeférhetetlen helyzetbe jut az a képviselő, aki ellen csődöt nyitottak, nov. 12-én terjesztette az uralk. elé, majd azt a nov. 13-i lf. engedély alapján nov. 29-én nyújtotta be. A Ház érdemben csak 1895-ben foglalkozott a javaslattal, amelyet aztán az 1895:10. tc. emelte tv. erőre. OL - K 150 - 1895 - II - 10. t. - 42 336, KN (1892–97) 14. k. 451. p., OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 41. (292. cs.)
- 4 *Ld. még 1892. dec. 2./13., 1893. márc. 7./7.*
- 5 A 0,76 m-es nyomtávú vasútra 1889-ben kapott előmunkálati engedélyt Szájbély Gyula és dr. Mandel Pál. Az engedélyezési tárgyalást 1893. ápr. 24-én tartották meg. Lukács felségelőterjesztése 1894. máj. 13-án kelt, így a jún. 1-jei lf. elhatározás nyomán csak 1894. jún. 10-én kerülhetett sor az engedélyokirat kiadására. (RT 1894. I. 931. p., iratok, köztük a részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványa: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 25 532.) — A vonalat 1895-ben adták át (*Ruzitska* 66. p.), üzletkezelését az 1895. jan.-ban kötött szerződés értelmében a MÁV látta el. OL - K 229 - 1895 - 2. t. - 932 (18 011).

28./21./

1893. július 15.

3.

A sárdi és borbándi kincstári birtokok öröktulajdonul adása a zálogbirtokosoknak

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője felhatalmazást kért, hogy a sárd- és borbándi kincstári birtok iránt, mely birtok az 1779. évi szeptember

9-én kelt legfelsőbb adománylevéllel gr. Teleki Samunak két finemzedékre terjedő időre 13 502 rénusi Ft-ért zálogba adatott, s mely birtokra nézve a két finemzedék kihalása után a Kincstárnak a visszaváltási joga már feléledt, — a gr. Teleki Samuval létrejött zálogváltási egyezséget, mely szerint az említett jószág minden járandóságával 20 486 Ft 55 kr-ért a zálogbirtokosoknak örökutalajdonába volna bocsátandó, ^Ó Felsőge legfelsőbb engedélyével jóváhagyhassa.

A felhatalmazás megadatott.

4.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy a tisztbi biztosítékok kamatlábát 5%-ról 4%-ra szállítsák le.

7.

Egyezmény terve Ausztriával az új konzuli díjszabályzat tárgyában¹

A miniszterelnök úr előadta, hogy a konzuli új díjszabályzatra vonatkozó tárgyalások immár be vannak fejezve, s valamennyi érdekelt miniszter úgy magyar, mint osztrák részről a tervezett szabályozásra nézve egyetért, azonban az a kérdés merült fel: vajon a konzuli díjszedés szabályozásának törvényhozási tárgyalása ez idő szerint, illetőleg a legközelebbi időben politikai szempontból egyáltalán ajánlható-e? —, továbbá: vajon a konzuli díjszedés iránt törvényhozási felhatalmazással létesítendő egyezmény mely időtartamra kötéssék?

A minisztertanácsnak politikai szempontból nincsen semmi aggálya a kérdésben levő szabályzat iránti törvényjavaslatnak a legközelebbi időben törvényhozási tárgyalása ellen, de csak azután, ha a konzuli főtörvényszék felállítására vonatkozó rendeletek a Monarchia másik államának minisztériumával és a Külügyminisztériummal egyetértőleg megállapítottak.^a A konzuli díjszedés iránt az osztrák kormánnyal létesítendő egyezmény azon időre kötendő, ameddig a konzuli bíraskodás szabályozásáról szóló 1891:XXXI. tc. hatálya tart.²

9.

Az igazságügy-miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy a minisztertanács 1872. július 12-i döntése, amely szerint az állami tisztviselők mentesek az iskolai adó fizetése alól, a hivatalszolgákra is kiterjed.

10.

Egyezmény a fővárossal az új Országház környéke rendezésének költségeiről³

A Felség személye körüli miniszter úr, hivatkozással a minisztertanácsnak f. év ápril hó 27-én kelt határozatára — mellyel megbízott, hogy az új Országház épülete környékének megfelelő szabályozása érdekében igyekezék Budapest fő- és székvárosával és a Fővárosi Közmunkák Tanácsával oly egyezményt létesíteni, mely szerint a még hátralévő szabályozásnak, nevezetesen a Nádor utca áthelyezésének költségeit ezen testületek vállalják el — , jelentette, hogy a kitűzött célból egy vegyesbizottságot hitt egybe, mely állott az Országház Építési Végrehajtó Bizottság, Budapest fő- és székváros és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa megbízottaiból, s e bizottság egyhangúlag elfogadta azt a javaslatot, hogy tekintettel arra, hogy az állam az Országház környékének szabályozása érdekében már tetemes áldozatokat hozott, a kérdésben levő még hátralévő szabályozási munkálatoknak mintegy 500-600 000 Ft-ra számítható költségeit a főváros és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa együttesen viseljék, minthogy azonban sem a főváros, sem a Közmunkák Tanácsa ez idő szerint erre a célra fordítható pénzzel nem rendelkeznek, a szabályozásra szükségeselt költséget bankszerű kamat felszámításával az Államkincstár előlegezze.

A minisztertanács a létesített egyezményt a kormány részéről jóváhagyandónak határozván, felhatalmazta egyúttal a pénzügyminiszter urat, hogy a szóban levő egyezmény alapján nyújtandó előlegeket annak idejében mérsékelt bankszerű kamatra megadhassa.⁴

11.

Pályázat kiírása az új Országházat díszítő, Ferenc Józsefet és Erzsébet királynét ábrázoló márványszobor készítésére⁵

A miniszterelnök úr bemutatta az Országház Építési Végrehajtó Bizottságának jelentését, melyben a bizottság előadja, hogy az épület külsejét a 7 vezér és az őket követő 54 elhunyt magyar uralkodó, továbbá az elmúlt idők jelesebb honfiainak 34 szoboralakja fogja ékesíteni, s e szobrok a kupola központi csarnokban elhelyezendő 16 ércöntésű szoborcsoporttal mintegy tükrét fogják adni a nemzet múltjának és jelenének.

E szobrok azonban inkább csak dekoratív természetűek, s költségük az Országház építésére engedélyezett hitelből fog fedeztetni; de hogy a jelen valóban méltóan, s a történeti igazságot s a nemzet lelkesült érzelmeit is kifejező módon legyen képviselve, s a honfi kegyelet is kifejezést nyerhessen, még szükség van a most dicsőségesen uralkodó királyunknak és a királyné Ő Felségének, mint a nemzet nagyasszonyának márvány szoborcsoportjára, mely az Országház belsejében, a legdíszesebb helyen elhelyezve egyrészt a nemzet szeretetének és hódolatának a záloga leendő, másrészt megfelelő allegóriai mellékalakjaival kifejezni volna hivatva azt a történeti, s hazánk egész jövőjére kiható, minden időkre elmúlhatatlan fontosságú

tényt, amelyen Magyarország jelenlegi alkotmánya nyugszik, s melynek alapján az épülő Országház létesülhetett.

E szoborcsoport költségei annak idejében külön lesznek engedélyezendők; a jelen alkalommal csak felhatalmazás kéretik arra, hogy a pályázati kiírás megtörténhessék, s 3, egyenként 6000 koronában megállapítandó pályadíj kitűzethessék.

A pályázati feltételekben a kellő nagyságú szobormintáknak bemutatására oly határidő volna kitűzendő, hogy azok az 1896-i kiállításon bemutatathatók legyenek, s a pályadíjak kiosztása a millennium ünnepének egyik mozzanatát képezhesse.

A minisztertanács, az Országház Építési Végrehajtó Bizottság javaslatát lelkesedéssel elfogadván, jóváhagyta, hogy Ő Felsőgeiknek az Országház belsejében, a megfelelő legdíszesebb helyen elhelyezendő márvány szoborcsoportjára egyenként 6000 koronában megállapítandó három pályadíj kitűzésével a pályázat kihirdetessék, s a pályázatra oly határidő állapíttassék meg, hogy a minták a millenárius kiállításon bemutatathatók legyenek.⁶

12.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a vándoriparról és a házalásról szóló, a minisztertanács által néhány pontban módosított törvényjavaslatot az osztrák kormány egyetértésének kikérése és az uralkodó jóváhagyása után az Országgyűlés elé terjessze.⁷

13.

Nézeteltérés a kereskedelemügyi, az igazságügy-miniszter és a horvát bán között a tengerészek rendtartásáról szóló törvényjavaslat ügyében

A tengerészek rendtartásáról szóló törvényjavaslatra⁸ vonatkozólag nézeteltérés merülvén fel a kereskedelmi, illetőleg az igazságügy-miniszter úr és a horvát-szlavón-dalmátországi bán úr között arra nézve, hogy a törvényjavaslat VIII. fejezetében tárgyalt tengeri büntettek, vétségek és kihágások megállapítása s azok elbírálása iránt történhetik-e rendelkezés a hozandó közös törvényben oly hatállyal, hogy ezen rendelkezés hatálya Horvát-Szlavónországokra is kiterjedjen,

egyetértőleg a horvát-szlavón-dalmát bán úrral megállapított, hogy a törvényjavaslat említett fejezetében különleges tengeri büntettek, vétségek és kihágások (delicta sui generis) megállapításáról, s azoknak külön bíróságok által való elbírálásáról van szó, s minthogy a Magyarország és Horvát-Szlavónországok között 1868-ban kötött közjogi egyezmény 48. §-a értelmében a tengerészeti jog kiszolgáltatása Horvát-Szlavón-Dalmátországok önkormányzati hatásköréből ki van véve: az említett

büntető cselekvények meghatározása s azok elbírálása iránti rendelkezés a közös törvényhozás és végrehajtás körébe tartozik.

Egyúttal felhatalmaztatott a kereskedelmi miniszter úr, hogy a szóban levő törvényjavaslat megállapítása iránt^b az osztrák kormánnyal tárgyalásokba bocsátkozzék.⁹

14.

Az 1894. évi állami költségvetés tervezete (I.)¹⁰

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője bemutatta az 1894. évi állami költségvetés tervezetét, mely tárgyalás alá vétetvén,

a végleges megállapításnak a mérleg felállítása alkalmára fenntartásával, megállapítottak:

a Legfelsőbb Udvartartás,

a Kabineti Iroda,

az Országgyűlés költségei,

a nyugdíjak,

az állami adósságok különféle nemeinek szükséglete,

Horvát–Szlavónországok beligazgatási szükségletei,

a Miniszterelnökség és a fiumei kormányzó,

az Ő Felsége Személye Körüli Minisztérium és a Horvát–Szlavón–Dalmát Minisztérium költségvetése.

Jegyzetek

a Tarkovich beszúrása.

b Az itt következő „a bemutatott tervezet értelmében” szövegrészt tollal kihúzták.

1 *Ld. még 1891. jan. 3./3.*

2 Ebben az időben a Monarchia konzulátusai még mindig az 1846-ban kiadott „Reglement über die Consular-Gebühren” alapján szedték az ügyintézésben felmerülő illetékeket. E tarifa igen kevés és kis összegű tételre szorítkozott. Reformja ügyében — korábbi előzmények után — a 70-es években kezdődtek meg a tárgyalások a küm. és a két kormány között, miután a delegációk is sürgették a konzuli bevételek növelését. E tárgyalások nehezen haladtak előre, mert a magyar kormány — ellenzékének nyomása alatt — sokáig ragaszkodott a teljes konzuli ügy törvényi rendezéséhez. Előrelépés csak akkor történt, amikor a konzuli bíraskodás szabályozásáról sikerült megegyezni: 1889 és 1892 között több díjszabályzat-tervezet is készült. (Ezeket és az 1893-ban szövegezett újabb tervezetet ld. OL - K 26 - 1893 - 1815.) — A mt. döntése után az osztrák fél módosításokat kívánt a közösen megállapított tervezeten, ezért azt ismét át kellett dolgozni. Így csak a Bánffy-kormány idején, 1897-ben kerülhetett az Ogy. elé az arra vonatkozó tvj. OL - K 26 - 1898 - 725.

3 *Ld. még 1892. ápr. 29./9., júl. 14./8. és 9., dec. 27./17., 1893. márc. 15./1., ápr. 27./2., júl. 15./11.*

4 A kiküldött vegyesbizottság 1894. máj. 24-én kelt emlékiratát, ill. a mt. határozata nyomán tett intézkedésekre vonatkozó iratokat ld. OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 2243.

5 *Ld. a fenti 3. jegyzetet.*

6 Bánffy Dezső me. 1895. márc. 27-i, a Kh. elé terjesztett jelentéséből kiténik, hogy a király és a királyné szoborcsoportjára szóló pályázatot — az elhatározott formában — kiírták 1896. máj. végi benyújtási határidővel. — Az Országház építése 1894 folyamán jelentősen előrehaladt, és sor kerülhetett a bokrétaünnepélyre is. 1894 végéig összesen 6 458 000 Ft-ot emésztett fel az építkezés. (OL

- K 2 - 1892/97 - Országház építése - 1895 - 9564 /312. cs./) — Az Országházat 1902. okt. 8-án adták át rendeltetésének; az építkezés ügyeivel a Bánffy- és a Széll-kormány mt.-ai is foglalkoztak.
- 7 *Ld. még 1890. júl. 4./3.* — A házaló kereskedést az 1852. évi császári nyílt parancs szabályozta, ez Magyarországon a vám- és kereskedelmi szövetségbe foglalt megállapodás értelmében maradt érvényben. A vándoripar egyéb neveit azonban érdemben nem szabályozták, holott ennek szükségességét az ipar és a kereskedelem fejlődése már korán felvetette. A kormány nem volt könnyű helyzetben, hiszen — mint a tvj.-hoz készült indoklás kifejtette — ahol a letelepedett ipar és kereskedelem még nem vetette meg lábát, ott a termelőnek és fogyasztónak egyaránt a hálalás és a vándoripar jelentette a szükséges termékek és szolgáltatások beszerzési forrását. Egyes vidékek, főleg a felvidéki megyék megélhetési viszonyai „oly kedvezőtlenek, hogy a lakosságnak jelentős része kénytelen ezen életfenntartó módhoz nyúlni, ha nem akar a kivándorlásban keresni menedéket” — szölt az érvelés. A rendezés feladata így csakis az lehetett, hogy a „gyanús egzisztenciák” kiszűrésével azoknak tegyék lehetővé a vándoripar üzését, akiknek ez jelentette a kenyérkereset egyetlen forrását. A FIK Min.-ban 1887-ben indult meg a vonatkozó tvj.-ok előkészítése. Eleinte külön-külön tv.-nyel kívánták szabályozni a házaló kereskedést és a vándoripart. Csak 1889-ben született döntés arról, hogy közös tvj.-ot kell készíteni. Ez a javaslat még ebben az évben megszületett, majd azt széleskörű véleményeztetés után 1890-ben átdolgozták és az Orsz. Ipartanács elé vitték. Az ezután újrászövegezett javaslatot kapta meg az osztrák kormány. A vám- és kereskedelmi szerződés előírásai értelmében ugyanis csak a két állam kölcsönös eljárása esetén lehetett szó változtatásról. 1893 elején létrejött a két kerm. közötti megállapodás, és végre megszövegezhették a mt.- elé került tvj.-ot. A mt. döntése után valamelyest még módosított, a „vándoriparról és a házalásról” címet viselő, 35 szakaszból álló tvj.-ot Lukács szept. 8-án terjesztette az uralk. elé, akinek engedélye alapján okt. 6-án nyújtotta be a Házban. A kerm. a tvj.-ban igyekezett szabatosan körülírni a házalási, ill. vándoripari tevékenység elnyerésének feltételeit (magyar állampolgárság, 33 éves életkor betöltése stb.), a házalásba bevonható cikkek és az üzhető iparágak körét. Ugyanakkor részben a régi kiváltságok alapján, részben a kedvezőtlen fekvésű, terméketlen vidékek lakosaira tekintettel kivételes kedvezményeket is adni szándékozott az életkor, egyes cikkek és területek, valamint a teherhordó állatok és szekerek használata tekintetében. A javaslatot a Kh. ugyan még nov. folyamán elfogadta, törvényerőre azonban az sohasem emelkedett. — Az említett tervezeteket, javaslatokat és egyéb iratokat ld. OL - K 231 - 1894 - 1. t. - 8769, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 3. (290. cs.), KN (1892-97) 13. k. 100-101., 214-215., 346-349. p., 14. k. 4. p.
- 8 A magyar és az osztrák tengeri köz- és magánjog fő jogszabályát még az 1890-es években is az 1774-ben kiadott „*Editto politico di navigazione mercantile*” képezte. (*Vö. 1892. máj. 20./3.*) — Az új és tv.-ben történő szabályozás igénye a kiegyezés után rögtön felmerült, az Ausztriával e tárgyban folytatott tárgyalások azonban csak részeredményeket hoztak: megszülethetett a tengeri hajók lajstromozásáról szóló 1879:16. és a kikötői illetékekről szóló 1883:32. tc., és 1886-ban megállapodás jöhetett létre a tengerészek rendtartását tartalmazó tvj. tárgyában is. Ebben — az 1872. évi német tv. mintájára — a kor követelményeinek megfelelően kívánták szabályozni a kereskedelmi tengerészek szolgálati viszonyait és a fegyelmi hatalom hajókon történő gyakorlását. A javaslat ugyan az Ogy. elé került, de nem tárgyalták. A horvát bán 1889-ben szólalt fel a magyar-horvát kiegyezéssel össze nem egyeztethető passzusok ellen. Iratok: OL - K 228 - 1896 - 5. t. - 11 976.
- 9 A részletes mt.-i előterjesztést ld. uo. (3690/1893). — A mt. határozata után Ausztriával ismét tárgyalások kezdődtek, és 1894-re átdolgozták a tvj.-ot. (Ld. uo. /94 673/1893, 81 527/1894./) — 1894. szept.-ben még előterjesztés készült az ügyben, de az a Wekerle-kabinet idején már nem került mt. elé. (Uo. /56 161/1894./) — A későbbi fejleményeket ld. a *Bánffy-kormány mt.-i jk.-eiben*.
- 10 *Ld. még 1893. máj. 30./18., júl. 16./3., júl. 17., júl. 18./2., szept. 7./17., szept. 15./1. és 2., nov. 25./6.*

29./22./

1893. július 16.

1.

A közigazgatási bíróságokról tervezett törvényjavaslat alapelvei¹

Tárgyalás alá vétetvén a közigazgatási bíróságokról készített törvényjavaslat² azon szempontból: vajon az e tárgyban alkotandó törvénynek hatálya kiterjesztessé-e Horvát–Szlavónországokra is, illetőleg alkotható-e oly hatóság a kontenciózus közigazgatási ügyek elbírálására, mely vegyesen közös és nem közös természetű ügyekben határoz, s ehhez képest a jelenleg fennálló Közigazgatási Pénzügyi Bíróság beolvasztható-e a szervezendő felső közigazgatási bíróságba?

Teljesen egyetértőleg a horvát–szlavón–dalmátországi bán úrral, megállapított, hogy miután az 1868. évi közjogi egyezmény értelmében eddig is törvény szerint közös természetű és területileg Horvát–Szlavónországokat érdeklő ügyekben oly miniszterek, mint határozó hatóságok döntöttek, kiknek hatásköre kiterjed közös és nem közös ügyekre, – az említett közjogi egyezmény alapján nem tehető semmi észrevétel az ellen, ha azon közigazgatási ügyekben való döntés, melyek vitássá válnak, a miniszterek helyett egy másik, vegyesen szintén közös és nem közös ügyekben határozó külön bírói hatóságra bízatik;^a azon törvényhozás szempontjából közös, de a végrehajtás szempontjából Horvát–Szlavónországok önkormányzati körébe eső ügyek, melyekben tehát eddig is, mint legfelsőbb fokban határozó hatóság Horvát–Szlavón–Dalmátországok bánja döntött, ezentúl is a bán döntő elhatározásának fognának fenntartatni, s azokra a közös közigazgatási bíróság hatásköre ki nem terjedne.

Ehhez képest semmi közjogi akadályja sincsen annak sem, hogy a Közigazgatási Pénzügyi Bíróság a felállítandó felső közigazgatási bíróságba beolvasztassék, amennyiben ez utóbbinak hatáskörébe közös ügyek is utaltatni fognak, s csakis a célszerűség szempontjából ítélendő meg, hogy a Pénzügyi Bíróság képezze-e a felső közigazgatási bíróságnak külön alosztályát vagy sem.

Egyébiránt még megfontolás tárgyát képezheti: vajon az esetben, ha azon közös ügyek, melyek a közigazgatási bírósághoz utalhatók, nagyon kis körre szorítkoznának, célszerűségi szempontból nem volna-e ajánlatosabb azokat a közigazgatási bíróság hatásköréből egyáltalában kihagyni, amely esetben a közigazgatási bíróságról alkotandó törvény nem tétetnék közössé, s a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság a polgári közigazgatási felső bírósággal nem egyesítenék.

3.

Az 1894. évi állami költségvetés tervezete (II.)³

Folytatván az 1894. évi állami költségvetés tárgyalása,

elintéztettek a belügyi, igazságügyi és honvédelmi miniszteri tárcák költségvetései.

Jegyzetek

- a Az itt következő „természetes azonban, hogy” szövegrészt tollal kihúzták.
- 1 A közigazgatási bíraskodás ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. szept. 1. 11. jegyzet.
- 2 A Szapáry-kormány már nem tudott érdemben foglalkozni a Tibád Antal által 1892 nyarán készített tvj.-tervezettel, viszont a Wekerle-kabinet a további is napirenden tartott közigazgatási javaslatok közül elsőnek a közigazgatási bíróságokról szóló tvj. benyújtását ígérte meg. Az új javaslat 1893. jún.-ban készült el, ez került a mt. elé. OL - K 148 - 1893 - III. t. - 2487.
- 3 Ld. még 1893. máj. 30./18., júl. 15./14., júl. 17., júl. 18./2., szept. 7./17., szept. 15./1. és 2., nov. 25./6.

30./23./

1893. július 17.

Az 1894. évi állami költségvetés tervezete (III.)¹

Folytatván az 1894. évi állami költségvetés tárgyalása,

elintéztetett a *Kereskedelmi Minisztérium* költségvetése, s ennek kapcsában felhatalmaztatott a kereskedelmi miniszter úr, hogy miután az államépítészeti hivataloknál rendszeresített segédmérnöki állások jelentkezők hiányában kellően be nem tölthetők, a műszaki szolgáltatnak fennakadás nélkül való elláthatása érdekében, úgy mint erre a f. évre már felhatalmaztatott (17^a/ mt. jk. 12. pont),² az 1894. évben is segédmérnökök illetményeire a költségvetésbe felvett összeg keretén belül a szükséghez képest számfeletti minőségben, mérnököket nevezhessen ki.

Elintéztetett továbbá a *Földművelési Minisztérium* költségvetése.

Jegyzetek

- a Elírás; helyesen: 18.
- 1 Ld. még 1893. máj. 30./18., júl. 15./14., júl. 16./3., júl. 18./2., szept. 7./17., szept. 15./1. és 2., nov. 25./6.
- 2 Vö. 1893. máj. 15./2.

31./24./

1893. július 18.

1.

Takarmánykiviteli tilalom elrendelése

A földművelési miniszter úr előterjesztette, hogy az osztrák kormány javaslatba hozta, hogy tekintve a külföldön mutatkozó nagy takarmányhiányt, valamint azt, hogy a Monarchia két államában is a rendesnél sokkal rosszabb takarmánytermés várható, a belföldi marhaállomány megóvása érdekében a széna- és takarmánykivitel azonnal megtiltassék. Az előadó miniszter úr megjegyezte, hogy e javaslatot a maga részéről is pártolja, s a tilalom azonnali elrendelését szükségesnek tartja.¹

Mínthogy a minisztertanács a földművelési miniszter úr által előterjesztett adatokból meggyőződött arról, hogy Magyarországon is a f. évben a rendesnél sokkal rosszabb szénatermés várható, míg másfelől máris a szokottnál sokkal nagyobb széna- és takarmánykivitel észlelhető, és féltő, hogy ennek következtében a marhaállomány nagy hátrányára a jövő télen takarmányhiány lesz: a minisztertanács hozzájárult a földművelési miniszter úr javaslatához képest az osztrák kormány azon kívánatához, miszerint a széna, mindennemű zöld- és száraztakarmány, szalma és török kivitele az Osztrák–Magyar Monarchia területéről további rendelkezésig eltiltassék, oly kikötéssel, hogy a magyar kormány fenntartja magának a jogot, hogy a most kiadandó tilalmat, ha annak további fenntartása szükségesnek nem mutatkoznék,^a bármikor visszavonhassa.

Ehhez képest felhatalmaztattak a földművelési, kereskedelmi és pénzügyi miniszter urak, hogy ezen határozatról az osztrák kormányt értesítsék, s azzal egyetértőleg a tilalom kiadása, s az annak megfelelő további rendelkezések iránt azonnal intézkedjenek.²

2.

Az 1894. évi állami költségvetés tervezete (IV.)³

Folytatván az 1894. évi állami költségvetés tárgyalása,

elintéztetett az Állami Számvevőszék költségvetése, s mínthogy a történt megállapodás szerint az Állami Számvevőszék személyzete 1 számvevőszéki titkárral, 4 számvizsgálóval (I. fokozatú fizetéssel) és 1 számtiszttel, s 1 kapussal^b szaporítandó, egyúttal felhatalmaztatott a miniszterelnök úr, hogy az Állami Számvevőszék belső szervezetéről szóló 1880:LXVI. tc. 1. §-ának megfelelő módosítása iránt Ő Felsége legfelsőbb engedélyével törvényjavaslatot terjesszen az Országgyűlés elé.⁴

Elintéztetett továbbá a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium és a Pénzügyminisztérium költségvetése, amellyel az állami költségvetés előzetes tárgyalása befejeztetett.

A költségvetés tárgyalása kapcsán felhatalmaztatott a pénzügyminiszter úr, hogy tekintve az ezüst értékének nagymérvű csökkenését, az ezüstművekben termelt ezüst beváltási árát leszállíthassa annak valóságos értékére, vagyis 57 Ft-ra kg-onként; nehogy azonban a beváltási árnak rögtönös leszállítása által az ezüsttermelők túlságosan sújtassanak, a következő évben a valóságos értéken felül kg-onként még 22 Ft fizettnék a legutolsó 5 évi átlagos termelvény mennyisége után.

Jegyzetek

- a Tarkovich javítása; eredetileg itt „szükségtelességéről utóbb meggyőződnek,” állt.
- b Más tollal beszúrás.
- 1 A kiviteli tilalom elrendelése ügyében a fm. már máj. 18-án megkereste a kerm.-t, de Lukács jún. 16-i válaszában — hivatkozva a kereskedelmi szerződések előírásaira és arra, hogy az állatállomány ellátását szerinte nem fenyegeti veszély — egyelőre elutasította a javaslatot. Lukács óvatossága érthető volt, hiszen utoljára 1866-ban rendeltek el takarmánykiviteli tilalmat a porosz háború miatt. A beszerzett információk azonban valóban takarmányínséget jeleztek, és júl. 26-án a közös vámkonferencia is hajlott a rendkívüli intézkedésekre. Hiába tiltakoztak a kereskedelmi körök, a két kormány és a küm. egyetértése végül létrejött. Iratok: OL - K 230 - 1893 - 3. t. - 37 575.
- 2 A tilalmat — Ausztriához hasonlóan — júl. 20-án kerm.-i, püm.-i és fm.-i együttes rendelettel elrendelték. Ezután hamarosan beérkeztek a külkereskedelmi partnerek (Olaszország, Svájc) roszszállásai, s ennek következtében szept. végétől már nem alkalmazták mereven a rendeletet. A tilalom teljes feloldására — szintén együttes rendelettel — 1893. nov. 10-én került sor. Uo.
- 3 *Ld. még 1893. máj. 30./18., júl. 15./14., júl. 16./3., júl. 17., szept. 7./17., szept. 15./1. és 2., nov. 25./6.*
- 4 *Ld. még 1893. szept. 7./2.*

32./25./

1893. július 19.

1.

A Romániában élő magyar és osztrák állampolgárok házassági viszonyainak rendezése céljából egyezménykötési javaslat a román kormánynak

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előadta, hogy Romániában az az eset történt, hogy a bukaresti felsőbb bíróság egy Romániában élt magyar alattvalónak hagyatéki ügye peres tárgyalása alkalmából érvénytelennek mondotta ki az elhunyt-
nak nejével kötött házasságát azon okból, mivel az a polgári szertartás mellőzésével kizárólagosan egyházilag kötöttetett.¹

Ennek az ítéletnek, amennyiben azt a legfőbb semmitőszék érvénytelennek nem fogná deklarálni, az lesz a következése, hogy az elhaltak egyenes leszármazottja elesik az atyai örökségtől, és beáll az oldalági örökösödés.

Ezt az esetet — minthogy az elhalt a mi törvényeink szerint jogérvényes házasságban élt, s az abban nemzett gyermek törvényesnek tekintendő, s ez alapon joggal lép az apa örökébe — felszólalás tárgyává tette a bukaresti osztrák–magyar főkonzul, és egy kimerítő jelentésben felhívta a közös külügyminiszter figyelmét a magyar és osztrák honosokat fenyegető azon veszedelemre, amely azon esetre beállana, ha a felsőbb bíróságok a most alkalmazott jogi felfogást általánosítanák; amit ő nem tart kizártnak azon velleitás szempontjából, hogy a mi alattvalóink rovására anyagi előnyök biztosíttassanak a belföldiek javára.

A főkonzul ennek megakadályozására kettős lépést javasol:

a.) elismertetni a román kormány által a már létező, s egyházilag kötött házasságok érvényét általában, s

b.) egy *modus vivendi* létesíteni a kötendő házasságokra nézve.

A külügyminiszter a főkonzulnak ezen jegyzékét velünk közlő iratában megjegyzi, hogy az első pont keresztülvitele egyáltalán semmi nehézségbe nem ütközik;

a másodikra nézve azonban — amely a főkonzulnak egy konkrét javaslatát tárgyalja — szükségesnek tartja úgy az osztrák, mint a magyar kultuszminiszter véleményét ismerni.

A főkonzul konkrét javaslata az: hogy *a követség, illetőleg a Romániában levő osztrák–magyar konzulátusok által különlegesen bizassanak meg egyes lelkészek az osztrák és a magyar honosok házassági köteleseinek teljesítésével; s hogy csakis az ezek által, a nekik előírandó formák szerint teljesítendő kötések bírjanak érvénnyel.*

A külügyminiszter a Romániában élő magyar és osztrák honosokra nézve ezt a kivételes eljárást — ámbár elismeri, hogy az internacionális magánjogi felfogás szerint a házasságkötés formájára azon állam törvénye irányadó, amelyben a házasság kötetik — némi joggal bírónak is tartja.

Szerinte ugyanis Románia azon országok közé tartozik, amelyekben mi az 1878-i berlini szerződés által is érvényben tartott *török kapitulációk nyomán* honosainkra kivételes elbánást igényelhetünk.²

Ezen kapitulációk szerint az Osztrák–Magyar Monarchia két államának honosai „ki vannak véve a helyi jurisdikció alól, és hazájok törvényei szerint nyerneik jogszolgáltatást.”

Erre alapítja a külügyminiszter a főkonzul által tett javaslatnak kivihetőségét; megjegyezvén, hogy az oszmán kapitulációkban letett elveknek gyakorlati kivetelek során át sokszor leküzdhetetlen akadályokkal találkozott Romániában.

Az igazságügy-miniszter úr, kivel az ügy közöltetett, magáévá teszi a főkonzul kettős javaslatát, de két hozzáadással:

az egyik az, hogy ne csak katolikus lelkészek nyerjenek megbízást, hanem mindenütt terjesztessék ki az a megbízás a törvényesen bevett összes felekezetek kiválasztott lelkészeire; valamint a zsidókra vonatkozólag egy-egy rabbira.

A másik meg az, hogy egyenesen kimondassék, hogy a megbízás kizárólag a házasság érvényességének a román bíróságok által való elismerése céljából adatik; s

hogy ez a megbízás a házasság érvényességét illetőleg fennálló jogszabályainkat nem érinti; s hogy következként a megbízással nem bíró egyházi egyén által ezen jogszabályok szerint kötött házasság hazai bíróságaink és a konzuláris bíróságok által is érvényesekül elismerendők.

Az előadó miniszter úr teljesen hozzájárul az igazságügy-miniszter úr álláspontjához, azzal a hozzáadással, hogy a lehetőség szerint ne egyes személyek, hanem egyes egyházközségek nyerjék a főkonzul által kontemplált megbízásokat.

A minisztertanács hozzájárul a vallás- és közoktatásügyi, illetőleg az igazságügy-miniszter úr nézetéhez, azzal a hozzáadással, hogy a létesítendő egyezményben határozottan kimondandó, hogy az abban történő szabályozás csak ideiglenes, s addig bír hatállyal, míg Magyarországon a törvényhozás a házassági jogot másképpen nem szabályozza,³ mint-hogy annak bekövetkezése után a külföldön élő honosaink is az alkotandó újabb hazai törvények határozmányai alá fognak esni.

Megbízottal együtt a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, hogy a fennebbi irányban tegye meg a szükséges további lépéseket.⁴

2.

A horvát–szlavón–dalmátországi miniszter felhatalmazása arra, hogy a zágrábi női szakiskola szervezéséről szóló törvényjavaslatot előzetes uralkodói jóváhagyás,⁵ a madarak védelméről szóló törvényjavaslatot pedig szentesítés alá terjessze, az utóbbinál a földművelésügyi miniszter hozzájárulásával.⁶

3.

Törvényjavaslat a házassági jogról (I.)⁷

Az igazságügy-miniszter úr előterjesztése alapján tárgyalás alá vétetett a házassági jogról szóló törvényjavaslat,

melynek I., II., III. fejezetei elfogadtattak.⁸

Jegyzetek

- 1 Romániában ti. ekkor már kötelező volt a polgári házasság.
- 2 Vö. 1879:8. tc. VIII. cikk.
- 3 Vö. 1893. júl. 19./3.
- 4 A bukaresti főkonzul jan. 10-i jelentése és a küm. jún. 24-i átiratának fogalmazványa: HHStA, Wien, Ministerium des Äußern, Adm. Arch., F. 60. K. 18. Ehen I/84. — Ebben az aktában található a vkm. küm.-hez intézett levele, amelyben közli a magyar kormány véleményét. A tárgyalások áthúzódtak a Bánffy-kormány idejére.
- 5 Ld. még 1894. jan. 15./12.
- 6 Ld. még 1892. dec. 2./8. - Iratok : OL - K 178 - 1893 - 1286. — A javaslatot becikkelyezte az 1893. aug. 2-i tv. a madarak védelméről.

- 7 Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1, máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.
- 8 A legfontosabb egyházpolitikai javaslat tárgyalását kezdte meg a kormány. Első tervezetét Vavrik Béla 1893 tavaszán kétszer is átdolgozta, elsősorban a német polgári tv.könyv tervezetének házassági részét használva forrásul. (Az egész kérdéskört részletesen feldolgozta: *Grosschmidt*.) A tvj., amely nem maradt fenn a Miniszterelnökség és a minisztériumok lt.-i anyagában, az érvényben lévő 8 különböző egyházi jog helyett egy egységes házasságjogot kívánt kodifikálni. Eszerint a házasság polgári szerződés, felbontható, érvényessége felett az állam bírósága ítél. Ezek az elvek alapvetően sértették a házasság szentségének dogmáját hirdető katolikus egyház érdekeit.

33./26./

1893. július 20.

4.

A Sugovica Duna-ág szabályozása

A földművelési miniszter úr előadta, hogy a Ferenc-csatorna építése alkalmával elzárt s ennek folytán elposványosodott Sugovica Duna-ágot egészségügyi szempontból, kivált a beállható kolerajárvány esélyével szemben a jelen állapotban meghagyni nem lehet, s miután Baja város törvényhatóságának felterjesztése következtében a Belügyminisztérium is a szóban levő csatornának élővízi csatornává átválttatását és szabályozását sürgeti, szükségesnek tartja, hogy az erre vonatkozó munkálatok mielőbb megindíttassanak.

A munkálatok 46 459 Ft 63 kr-nyi költséggel vannak előirányozva, mely költségből Baja városa 20 000 Ft-ot, a Ferenc-csatorna Rt. pedig 6000 Ft-ot vállalt el, úgyhogy az állam által fedezendő összeg mintegy 20 000 Ft-ra rúgna.

Az előadó miniszter úr ennél fogva felhatalmazást kért, hogy a Sugovica Duna-ág szabályozását foganatosíthassa, s erre a célra a f. évi állami költségvetésben a „Beruházások” 7. címe 3. rovata alatt a Budapest alatti Duna-szakasz szabályozására és a felügyeletre felvett 360 000 Ft-nyi hitel rovására 20 000 Ft-ot folyóvá tehessen, s az említett hitelnek e célra felhasználását zárszámadásilag igazolhassa.

A minisztertanács a szóban levő szabályozási munkálatnak foganatosítását jóváhagyván, a kívánt felhatalmazást megadta.

5.

Törvényjavaslat a házassági jogról (II.)¹

Folytatván a házassági jogról szóló törvényjavaslat tárgyalása,

letárgyaltattak és elfogadtattak a törvényjavaslatnak IV–VI. fejezetei.

Jegyzetek

- 1 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.*

34./27./

1893. július 21.

3.

Tárgyalások az osztrák és a magyar kereskedelemügyi miniszter között a szabadalmi ügy rendezéséről¹

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy közte és az osztrák kereskedelmi miniszter között már hosszabb idő óta tárgyalások folynak a szabadalmi ügynek újabb szabályozása iránt. E tárgyalások eddig az eltérő érdekek és nézőpontok miatt eredményre nem vezettek, minek következtében az osztrák kereskedelmi miniszter azt a javaslatot tette, hogy módosíttassék a vám- és kereskedelmi szövetségnek a szabadalmi ügyről intézkedő XVI. cikke oly értelemben, miszerint a Monarchia mind a két állama ezen ügynek miképpen szabályozására nézve szabadabban mozoghasson.²

Az előadó miniszter úr ezen indítványhoz a maga részéről hozzájárult, s az ügynek ily értelemben tárgyalására megbízottat küldött ki.

A két kormány kiküldöttei által előterjesztett javaslat szerint, melyhez a cs. kir. kereskedelmi miniszter már hozzájárult, a vám- és kereskedelmi szövetség XVI. cikke oly értelemben volna módosítandó, hogy a Monarchia két államának a szabadalmi ügy iránti intézkedési szabadsága biztosíttassék; s csak annyi köttessék ki, hogy a Monarchia egyik államában a bejelentés a Monarchia másik államában is elsőbbséggel bírjon, ha bizonyos határidőn belül az illető a szabadalom megadása iránt az utóbbi államban is szabály szerint folyamodik. Az előadó miniszter úr a javaslat ezen részéhez hajlandó volna hozzájárulni; kikötendőnek vélné azonban azt is, hogy az, aki szabadalmát a Monarchia mindkét államában biztosítani kívánja, szabadalmát mind a két államban legkésőbb 1 év alatt gyakorlatilag érvényesítse is, ellenkező esetben szabadalmának oltalmát abban az államban, melyben azt nem gyakorolja, elveszíti.

Az előadó miniszter úr felhatalmazást kér, hogy a tárgyalásokat ezen irányban folytathassa az osztrák kormánnyal.

Helyeslőleg tudomásul vétetvén, a minisztertanács a kereskedelmi miniszter úr által kívánt felhatalmazást megadta.

4.

Törvényjavaslat a házassági jogról (III.); az 1868:53. tc. módosításáról szóló törvényjavaslat elkészítése³

Folytatattván a házassági jogról szóló törvényjavaslatnak tárgyalása,

a törvényjavaslatnak hátra levő része elfogadtatott, s az igazságügy-miniszter úr felhatalmaztatott, hogy ezen törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az Országgyűlés elé terjessze.⁴

Egyúttal elhatároztatott, hogy miután a kormány az egyházpolitikai kérdések iránt tett nyilatkozataiban megígérte, hogy az esetben, ha a kötelező polgári házasság törvényileg behozatik, az 1868:LIII. tc. 12. §-ának módosítása iránt is javaslatot fog tenni, — készíttessék el egy-szersmind a most említett tc. idézett szakaszának módosításáról intézkedő törvényjavaslat is, s az a házassági jogról szóló törvényjavaslattal egyidejűleg terjesztessék az Országgyűlés elé.

Hogy pedig a két törvényjavaslatnak kapcsolatosága biztosíttassék is: mind a két törvényjavaslatban külön szakaszban kifejezendő, hogy csak akkor lép hatályba, ha egyszersmind az itt említett másik törvény is hatályba lép.

Az 1868:LIII. tc. módosításáról szóló törvényjavaslatnak elkészítésével és előterjesztésével a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr bízott meg.⁵

5.

Törvényjavaslat a közigazgatási bíróságról (I.)⁶

A belügyminiszter úr előterjesztése alapján tárgyalás alá vétetett a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslatnak részletes tárgyalása, [sic!]

s elintéztetett az I. rész, és a II. résznek I–VIII. és XIX. fejezete.

Jegyzetek

- 1 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1893. szept. 7./28., 1894. okt. 1./11.*
- 2 Az eredeti vám- és kereskedelmi szövetségnek az 1887:24. tc.-kel érintetlenül hagyott XVI. cikke értelmében a két kormány további egyetértő intézkedéséig érvényben maradt az 1852. aug. 15-i nyílt parancs az egész Monarchiára nézve lényegében egységesen bevezetett szabadalmi eljárás. RGBI. 1852. 817. p.
- 3 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet.*
- 4 Szilágyi aug. 9-én terjesztette Ferenc József elé a tvj.-ot. OL - I 34 - Egyházpolitikai ügyek 1890–95 - 1893. szept. 25-i lf. kézirat. — *Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.*
- 5 *Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. szept. 7./6., szept. 15./4., okt. 4./14., 1894. jún. 11./1.*
- 6 *A közigazgatási bíróságról szóló jk.-i pontok felsorolása: 1890. szept. 1. 11. jegyzet.*

35./28./

1893. július 22.

1.

Kísérlet legtöbb kedvezményt biztosító külkereskedelmi szerződés kötésére Oroszországgal¹

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy miután Oroszország Franciaországgal kereskedelmi szerződést kötött,² s annak kedvezményeiben az Osztrák–Magyar Monarchiát nem részesíti, jogosítva volnánk a vámtarifa-törvény értelmében az Oroszországból érkező árukra nézve 30%-nyi vámpótlékot alkalmazni; de mivel lépés tétetett részünkről Oroszországnál legtöbb kedvezményt biztosító kereskedelmi szerződésnek létesítése iránt, a vámpótlék eddigelé Oroszország ellenében nem alkalmaztatott.³ Az előadó miniszter úr azonban felhatalmazást kér, hogy az esetre, ha Oroszországgal rövid idő alatt a kereskedelmi viszonyok nem rendeztetnének, a magyar kormány részéről hozzájárulhasson ahhoz, hogy a 30%-nyi vámpótlék Oroszország irányában életbe léptetessék.

A tett előterjesztés tudomásul vétetvén, a kereskedelmi miniszter által kívánt felhatalmazás megadatott.⁴

2.

A Romániával kezdett külkereskedelmi szerződési tárgyalások elakadása az állategészségügyre vonatkozó román kívánságok miatt⁵

A kereskedelmi miniszter úr jelentette, hogy a kereskedelmi szerződés megkötése iránt Romániával megkezdett tárgyalások fennakadtak, mivel a román kormány az állategészségügyre vonatkozó újabb kívánatokkal lépett fel.⁶ Minthogy esetleg a tárgyalások ismét folyamatba fognak jönni azon idő alatt, mialatt minisztertanács tartható nem lesz: az előadó miniszter úr felhatalmazást kért a maga és a pénzügy- és földművelési miniszter urak számára, hogy az említett esetben a részünkről a tárgyalások további folyamában elfoglalandó álláspontra nézve egyetértőleg határozhassanak, s a továbbiakra nézve intézkedhessenek.

A kívánt felhatalmazás az említett három miniszter úr részére megadatott.⁷

3.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a csomagokban árukt cikkek mennyiségi megjelöléséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁸

4.

A Szepsi–Alsómecezenzefi HÉV engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a Kassa–Tornai HÉV Szepsi állomásából kiágazó, s Alsómecezenzefig vezetendő HÉV, s a Pocsokaj állomástól Lucia-bányáig vezetendő szárnyvonal építésére és üzletbe vételére a Kassa–Tornai HÉV Társaságnak Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával „függelék” alakjában az engedélyokmányt kiadhassa.

A szóban levő vasút hossza 18 km, építési tőkéje 833 000 Ft, melyből üzleti eszközökre 46 750 Ft fordítandó. Magánérdekeltek hozzájárulásai által fedezve van 181 600 Ft. Állami segély fejében adatnék a posta ingyen szállításáért 50 éven át évi 1650 Ft átalány, ami 30 000 Ft tőkének felel meg, továbbá külön segély címén 30 250 Ft; végre az a könnyebbítés adatnék, hogy az üzleti eszközökre fenntartott összeg fejében elsőbbségi kötvények adatnának át az államnak.

A felhatalmazás megadatott.⁹

5.

A Ref. Zsinat által készített új egyházi alkotmány szervezeti szabályzat módosítása¹⁰

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előadta, hogy az Ev. Ref. Zsinat a református egyház alkotmány szervezetről készített szabályzatot legfelsőbb szentesítés alá terjesztette. Minthogy azonban e szabályzatnak némely rendelkezése nincsen összhangban az állam törvényeivel, s így jóvá nem hagyható; az előadó miniszter úr a szóban levő szabályzatot azzal a javaslattal szándékozik Ő Felsége elé terjeszteni, hogy Ő Felsége azt legfelsőbbben szentesíteni ne méltóztassék, egyúttal azonban kegyeskedjék legfelsőbbben kijelenteni, hogy amennyiben a zsinat a kérdésben levő szabályzatot a teendő észrevételek értelmében módosítaná, annak legfelsőbb szentesítése nem ütköznék semmi akadályba.

A minisztertanács helyeselve a vallás és közoktatásügyi miniszter úr véleményét, felhatalmazta őt, hogy az általa előadott értelemben tegye meg Ő Felségéhez a felterjesztést.¹¹

6.

A földművelésügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹²

7.

Az igazságügy-miniszter felhatalmazása arra, hogy a bűnvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹³

8.

Az igazságügy-minisztériumi államtitkári állás betöltése

Az igazságügy-miniszter úr felhatalmazást kért, hogy amennyiben az Igazságügy-minisztériumban üresedésbe jövő államtitkári állás be volna tölthető a bekövetkező minisztertanácsi szünet alatt, az ez iránti előterjesztést Ő Felségéhez a miniszterelnök úr hozzájárulásával a minisztertanácsnak történő bejelentés előtt megtehesse.

A felhatalmazás megadatott.¹⁴

10.

A Karánsebesi Kir. Törvényszék és Krassó–Szörény vm. II. fokú erdei kihágási bírósága között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

11.

A Szekszárdi Kir. Törvényszék és Tolna vm. dombóvári járásának főszolgabírája között közegészség és testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

14.

Törvényjavaslat a közigazgatási bíróságról (II.)¹⁵

Folytattatván a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat tárgyalása, elintéztetett a II. rész.

Jegyzetek

- 1 *Ld. még 1893. szept. 13./5., dec. 30./10., 1894. márc. 5./1., ápr. 3./7. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*
- 2 Az Oroszországgal 1860 óta fennálló kereskedelmi és hajózási szerződés tarifaszere megállapodásokra nem terjedt ki. Ennek sokáig nem is volt jelentősége, mert Oroszország más államokkal sem kötött tarifaszereződést. Az orosz külkereskedelmi politikában 1893-ban következett be fordulat, amikor is a kormány júl. elején a franciához hasonló kettős vámtarifát alkotott (1893. aug. 1-jén lé-

- pett életbe); a minimális tarifa tételeit az 1891. évi autonóm tarifatételek képezték, míg a maximális tételek a minimális tételekhez csapott 30, 20 és 15%-os vámpótlékokkal alakultak ki. A minimális tarifát csak azokkal az országokkal szemben lehetett alkalmazni, amelyek Oroszországot a legnagyobb kedvezményben részesítik. Az új orosz vámpolitika első gyakorlati megnyilvánulása a Franciaországgal kötött és 1893. júl. 13-án életbe lépett tarifaszerződés volt. Ebben Oroszország minimális tarifájának 51 tételét mérsékelte. OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1893 - 1140.
- 3 A magyar és az osztrák kormány már 1892-ben elvi megállapodásra jutott abban, hogy Oroszországgal szemben törekedni kell egy legnagyobb kedvezményt biztosító szerződés kötésére. 1893. júl. 6-tól — az orosz vámpolitikai fordulat nyomán kialakult új helyzetben — közös vámkonferencia tárgyalta meg a kérdést, és azt ajánlotta, hogy a szerződést az 1860. évihez csatolt pótszerződésként kössék meg, mert a szerződés hatályon kívül helyezése hátrányos lenne a benne foglalt kényes rendelkezések (zsidók, lengyel katolikusok) miatt; javasolta továbbá, hogy a legnagyobb kedvezményből zárják ki a pl. Szerbiának határforgalom címén adott kedvezményeket. A vámkonferencia júl. 9-én vette a hírt, hogy elvileg Oroszország is hajlandó a szerződéskötésre. Uo.
  - 4 Lukács júl. 27-i levelében értesítette a kűm.-t a mt. álláspontjáról. OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1894 - 627 - (1559/1893).
  - 5 *A román külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 3. 9. jegyzet. — Ld. még a fenti 1. jegyzetet.*
  - 6 A kűm. júl. 11-i értesítése szerint Románia legalább a sertésekre és a juhokra igényelt állategészségügyi kedvezményeket. Ausztria hajlandó volt engedni, de a magyar kormány nem. OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1893 - 1140.
  - 7 Ősszel a tárgyalások újraindultak, és dec. 21-én Bukarestben aláírták a legnagyobb kedvezményt biztosító egyezményt. Uo.
  - 8 A Bp.-i Kereskedelmi és Iparkamara már 1879-ben, majd 1881-ben is sürgette azoknak a visszaéléseknek a kiküszöbölését, amelyeket mind gyakrabban követtek el egyes kereskedők és iparosok a csomagolt árucikkkel. A FIK Min.-ban 1887-ben tvj.-ot dolgoztak ki a tárgyban. Ez előírta volna a csomagokban forgalomba hozott áruk tartalmának (mennyiség, súly) valóságghü megjelölését, továbbá bizonyos árakra nézve a csomagolás módját is. A miniszter szükségesnek tartotta, hogy Ausztriában is azonos intézkedések történjenek, hiszen enélkül eredményt elérni nem lehetett. Az ügy — a kamara 1891. évi ismételt felszólalása és az osztrák kormány pozitív válasza nyomán — 1893-ban mozdult előre: a kerm. jún.-ban átdolgoztatta a korábbi tvj.-ot (rendelkezéseit enyhítették és osztrák kérésre mellőzték a csomagolás módjának előírására vonatkozó passzust). Lukács — a szept. 2-i előterjesztés és a szept. 23-án nyert lf. engedély alapján — okt. 6-án nyújtotta be a javaslatot, amelyet a Ház nov. 9-én elfogadott. Tv.erőre emelte az 1893:34. tc. (OL - K 231 - 1899 - 1. t. - 8852, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok. 9. /290. cs./, KN /1892-97/ 13. k. 100-101., 215., 326-328. p., 14. k. 4. p., 15. k. 89-90. p.) — A tc. végül is nem írta elő a csomagolt árucikkek tartalmának általánosan kötelező megjelölését, hanem csak azt, hogy ha a dobozokban, kötegekben stb. árult, s a vevő előtt le nem mért és számolt cikkek mennyiségét a csomagon, ill. az árun megjelölik, „ezen megjelölésnek a valósághoz híven és a törvényes mértékben kifejezve kell lennie,” továbbá, hogy a kerm. bizonyos árakra nézve rendeleti úton kötelezővé teheti a mennyiség-megjelölést. A tc. 1894. júl. 1-jén hatályba lépett, de az utóbb említett rendelet kiadására nem került sor. (Ebben szerepet játszott az is, hogy Ausztria végül is nem alkotott tv.-t a kérdésben.)
  - 9 A társaság 1889 végén nyert előmunkálati engedélyt a vonalra, az engedélyezési tárgyalást 1892. nov. 30-án tartották. Lukács 1893. júl. 28-i előterjesztésére az uralk. aug. 16-án engedélyezte a „Függelék” kiadását a Kassa-Tornai HÉV 1889. dec. 26-i engedélykományához, amire aug. 26-án került sor. (RT 1893. 2022. p., iratok: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 415.) — A vonal 1894-ben készült el. *Ruzitska* 66. p.
  - 10 *Ld. még 1891. máj. 1./17., 1893. dec. 23./30.*
  - 11 A zsinat három ülészakban (1891. dec. 5.-16., 1892. márc. 9.-ápr. 5., nov. 24-dec. 5.) tárgyalta és fogadta el az új szervezeti szabályzatot. Ez több ponton módosította és kiegészítette az 1881. évit, főleg az egyházi törvénykezésre vonatkozó részben azáltal, hogy az egyházi nevelési és oktatási szervezetet is felvette az egyházi tv. keretébe. Csáky összesen hat szakasz (5., 103., 408., 424., 466. és 495.) ellen tett észrevételt. Kifogásolta pl., hogy: a szabályzat nem határolta pontosan körül azo-

- kat az eseteket, amikor az egyház igénybe veheti az államhatalom segítségét az egyházi adó behajtásánál; hogy nem sorolta fel hiánytalanul a népiskolai felügyeleti hatóságokat; hogy nem határozta meg szabatosan a felsőbb nép- és polgári iskolai tanítókkal szembeni képesítési követelményeket. Csáky a mt. határozata alapján aug. 10-én tett felségelőterjesztést. Az uralk. szept. 3-án engedélyezte a szabályzat visszaküldését. HHStA, Wien, Kabinettsarchiv, Kabinettskanzlei, 3763/1893.
- 12 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1891. márc. 5.* — A mezőrendőrségről alkotott 1840:9. tc. a 90-es évek elején is hatályban volt, noha az agártermelés fejlődése és a tulajdonviszonyok átalakulása már rég elavulttá tette — egyébként is szűk körű — rendelkezéseit. Problémát okozott az is, hogy a tc. hatálya nem terjedt ki Erdélyre és a volt határörvidéki területekre. Érthető ezért, ha egy szerves mezőrendőri és mezőgazdasági tv. alkotásának igénye rögtön a kiegyezés után napirendre került, bár a rendszeres előmunkálatok csak 1885-ben indultak meg, amikor a földművelési tárca — a szakköröktől beszerzett információk, javaslatok alapján — előadói tervezetet dolgozott ki. Ez tvj. formájában 1889-ben került a Ház asztalára, de azt a miniszter rövidesen visszavonta, majd az OMGE-val véleményeztette. Ezután új tvj. készült, amelyet a fm. „a vármegyei közigazgatás államosításának időközben felmerült kérdésére tekintettel” ismételtén átdolgoztattott. Bethlen a közigazgatási javaslat bukása után igyekezett minél előbb dűlőre vinni a javaslat ügyét, s ezért terjesztette azt a mt. elé. (Ld. OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 1860.) — A mt. döntése alapján bizonyos pontokon még módosított tvj.-ot Bethlen szept. 28-án nyújtotta be a Házban. Ez 12 fejezetben és 122 szakaszban tartalmazta a földbirtok használatára, a legeltetésre, az állattenyésztésre, a birtokhatárok megjelölésére, a mezei utakra, a faiskolákra és fásításokra, a kártékony állatok és növények irtására, a hasznos állatok oltalmazására, a hegyközségek alakítására, a mezei rendőrségre vonatkozó rendelkezéseket, illetve az azokat megszegők elleni büntetéseket és a hatósági eljárást. A javaslatot előzetesen a Háznak egy külön e célra választott 21 tagú bizottsága tárgyalta, és több kisebb módosításon kívül a 4. § elhagyására tett indítványt. (E szakasz azt mondta volna ki, hogy a nyomásos gazdálkodás bizonyos helyeken nemcsak fenntartható, hanem a megszüntetésétől számított 6 éven belül még vissza is állítható.) A Kh. 1894. jan. végén, febr. elején összesen kilenc ülésben tárgyalta a tvj.-ot. A vita során, csakúgy mint a bizottságban, a nyomásos gazdálkodás lett a központi kérdés. Sokan elleneztek a földművelés korszerűtlen formájának további fenntartását, de az újból megkérdezett bizottság úgy foglalt állást, hogy egyszerre nem szüntethető meg „az ország egy igen nagy vidékén fennálló sajnos állapot”. Részletkérdésekben még a Fh. is eszközölt módosításokat a javaslaton, amelyet elfogadása után az 1894:12. tc. emelt tv.erőre. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 30. /291. cs./, KN /1892-97/ 13. k. 26., 114., 131. p., 15. k. 333., 423-441., 446-469., 476-528., 535-577., 584-590., 597-599., 606. p., 17. k. 155. p., 18. k. 54., 101-107., 197. p.) — Az 1894. nov. 1-jén hatályba lépett nagy jelentőségű tc. Végrehajtási utasításának kidolgozásával kapcsolatos iratokat ld. OL - K 184 - 1894 - 48. t. - 8470. — Rendeletek: 1894. okt. 17. fm., okt. 30. igm., nov. 26. büm. (RT 1894. II. k. 143., 411., 618. p.)
- 13 A járásbíróságok hatáskörébe utalt vétségek kivételével a kiegyezés utáni Magyarországon évtizedekig nem sikerült megoldani a büntető eljárás egységes, az egész ország területére érvényes szabályozását. Erdélyben és Fiumében bizonyos kiegészítésekkel az 1853. évi ausztriai büntető rendtartás maradt érvényben, míg az ország többi részében — igm.-i rendelet alapján — az 1872-ben Ogy. elé terjesztett, de törvényerőre nem emelkedett bűnvádi tvj. rendelkezései szolgáltak zsinórmértékül. Utóbbi használata azonban a bíróságok számára nem volt kötelező, így a gyakorlatban különböző elvek és jogszokások érvényesültek. Területenként eltérő eljárás volt érvényben a nyomtatvány útján elkövetett és esküdtbíróságok hatáskörébe utalt bűncselekmények terén is. 1882-ben, majd 1886-ban újabb tervezetek készültek, mígnem Fabiny Teofil igm. 1888. dec. 10-én benyújtotta „A magyar bűnvádi eljárásról” című tvj.-ot. Ez a javaslat azonban nem került tárgyalásra, mert tartalmával az új igm., Szilágyi Dezső nem mindenben értett egyet. Széleskörű véleménykérésük után, 1892 őszén készült el az új tervezet, amelyet 1892. dec.-ben, majd 1893. máj.-júl. folyamán szakértekezlet vitatott meg. Többszöri átdolgozást követően született meg és került mt. elé „a bűnvádi perrendtartásról” szóló új tvj. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 92. (indoklás) (294. cs.), IM Jel. 1888-91. 93. p. és 1892-95. 143. p. — *Ld. még 1894. dec. 19./1.*

- 14 Teleszky István adminisztratív áll. titk.-t — nyugalmába vonulása miatt — aug. 18-án valóban felmentették (Bp.-i Közl., 1893. aug. 26.), a megüresedett állást azonban csak 1894-ben töltötték be. — *Vö. 1894. júl. 17./2.*
- 15 A közigazgatási bírászkodás ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. szept. 1. 11. jegyzet.

36./29./

1893. július 24.

2.

A Illavai Kir. Járásbíróság és Trencsén vm. illavai járásának főszolgabírája között hatósági személy szóbeli megsértése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

7.

Törvényjavaslat a közigazgatási bíróságról (III.)¹

Folytatván a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat tárgyalása,

annak még hátralévő része elintéztetett, elhatároztatván, hogy az ipar- és honossági ügyek a törvényjavaslatból hagyassanak ki, mivel ezen ügyekre nézve az 1868. évi magyar–horvát egyezmény szerint közös ugyan a törvényhozás, de a végrehajtás Horvát- és Szlavónországokban a bánt illeti. A minisztertanács felfogása szerint ugyan a közigazgatási bíróság bírói ténykedése ez ügyekben nem tartozik a végrehajtás fogalma alá, hanem ellenőrzése a végrehajtás körébe eső hatósági cselekvéseknek, és így nem ütköznék a Horvát–Szlavónországokkal való fennálló közjogi egyezménybe, ha a felállítandó, közös ügyekben is eljáró közigazgatási bíróságnak hatáskörébe a most említett ügyek is bevonatnának; minthogy azonban ezen ügyeknek bevonása mégis kontraverziókra adhatna alkalmat: a minisztertanács a törvényjavaslat könnyebb keresztülvitele okából ezúttal célszerűbbnek vélte az ipar- és honossági ügyeket a törvényjavaslatból kihagyni.

Egyébiránt megállapított, hogy a törvényjavaslat értelmében felállítandó közigazgatási felső bíróság, minthogy hivatva lesz közös természetű ügyekben is eljárni, közös hatóság leend, s ehhez képest annak kötelékébe a jelenleg fennálló Közigazgatási Pénzügyi Bíróság is felveendő.

A belügyminiszter úr felhatalmaztatott, hogy a most letárgyalt, s a minisztertanácsban tett észrevételek értelmében módosítandó törvényja-

vaslatot Ő Felsége legfelsőbb engedélyének kieszközlése után annak idejében az Országgyűlés elé terjessze.²

Jegyzetek

- 1 *A közigazgatási bíráskodás ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. szept. 1. 11. jegyzet.*
- 2 A mt.-ban elhatározott módosításokat szept. elejére vezették át a tvj.-on. (Indoklással együtt ld. OL - K 148 - 1893 - III. t. - 3596.) — A 209 szakaszból álló javaslat három részre tagolódtott. Az I. rész tartalmazta a szervezeti rendelkezéseket. Eszerint: „A közigazgatási hatóságok intézkedései és határozatai által okozott sérelmek orvoslására közigazgatási bíróságok szervezetnek, éspedig a.) egy-egy »elsőfokú közigazgatási bíróság« minden vármegye székhelyén és minden törvényhatósági joggal felruházott városban; b.) egy »királyi felső közigazgatási bíróság« Budapesten”. (1. §.) Az elsőfokú bíróság elnöke a főispán (Bp.-en a főpolgármester), tagja az alispán (thj. városban a polgármester), a tiszti ügyész és ezek helyettesei, továbbá a törvényhatósági bizottság által saját kebeléből 3 évre választott 3 rendes és 3 póttag. A felsőfokú közigazgatási bíróságba külön osztályként beolvasd a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság. Elnöke a Kúria elnökével egyenlő rangban áll, ítélembíráit a király nevezi ki. A II. rész taxative sorolta fel a közigazgatási bíróságoknak illetmény- és nyugdíj, közegészségügyi, vallási és népoktatási, vízforgó és vám-, vasúti, állategészségügyi, erdészeti, vadászati, halászati, cseléd- és munkás-, valamint adó- és illetékügyekre kiterjedő, érdemben döntő hatáskörét. A javaslat III. része az eljárási szabályokat foglalta össze. — Hieronymi szept. 5-én terjesztette Ferenc József elé a tvj.-ot bőséges indoklás kíséretében. Ebben a büm. többek között kifejtette: Magyarországon nem megsemmisítő, hanem érdemben döntő hatáskörrel felruházott és a rendes bíróságoktól elkülönülő kétfokozatú közigazgatási bíráskodás bevezetése a célszerű, mert így biztosítható pl. az önkormányzati elemek bevonása. Jelezte: a hatáskör nem terjedhet ki a közigazgatási hatóságok minden határozatára, „mert számos közigazgatási intézkedésnél a törvények világos rendelkezései szerint a célszerűség lévén a döntő szempont, ezen célszerűség megítélésére kizárólag a közigazgatásért felelős kormány van hivatva”, s ezért választották elvi általánosítás helyett a hatáskör taxatív felsorolását. (A bíróság hatásköre nem terjedhetett ki pl. olyan ügyekre, amelyek Ausztriával közös elintézés alá estek.) Az uralk. okt. 11-én engedélyezte a tvj. benyújtását, amire nov. 29-én került sor. A Ház különbizottságot küldött ki a javaslat előzetes tárgyalására. Uo., KN (1892–97) 14. k. 451. p., 15. k. 62–63., 234. p., 16. k. 27. p.

37./30./

1893. szeptember 7.

2.

A miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy az Állami Számvevőszék belserveszeteről, ügykezeléséről és az állami adósságok ellenőrzésére vonatkozó hatásköréről szóló 1880:66. tc. 1. §-át módosító törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹

4.

A bosznia–hercegovinai kormánnyal való érintkezés

Miniszterelnök úr előadta, hogy a közös minisztérium annak előrebocsátása mellett, hogy a megszállott tartományokban a felekezeti iskolai, illetőleg egyházközségek által megválasztott magyarországi származású tanítóknak és tanítónőknek politikai és erkölcsi maguk viselete iránti információk megszerzésének eddigi módja sok késedelemmel jár, ez ügyek gyorsabb lebonyolítása érdekében a magyar kormány hozzájárulását kéri ahhoz, hogy a megszállott tartományok országos kormánya magyar nyelven közvetlenül fordulhasson ily ügyekben az itteni elsőfokú hatóságokhoz.

A minisztertanács, tekintettel arra, hogy nem tartaná célszerűnek, hogy a főispánok közvetlenül nyilatkozzanak és levelezzenek ily ügyekben a boszniai hatóságokkal, továbbá arra való tekintettel, hogy^a az illetén információk nemcsak az illetékes elsőfokú hatóságok jelentéseiből, hanem különösen politikai vagy nemzetiségi tekintetben esetleg kétes vagy aggályos esetekben több oldalról beszerzett adatokból merítettnek: kimondta azt, hogy a megszállott tartományokban alkalmazandó magyar állampolgárookra nézve a politikai és erkölcsi maguk viseletére vonatkozó információ nem ugyan mindig a Miniszterelnökség közvetítésével, hanem közvetlenül, de mindig csak valamelyik, éspedig az illetékes miniszter részéről történhetik, és felhatalmazta a miniszterelnök urat, hogy a közös minisztériumnak a választ ez értelemben adja meg, annak kijelentésével, hogy a miniszter urak a válaszok lehető gyors megadására fognak hatni.

5.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy Hegedüs Sándor országgyűlési képviselő, Kornfeld Zsigmond (a Magyar Általános Hitelbank igazgatója) és Beck Nándor (a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank vezérigazgatója) kitüntetésben részesüljön (sorrendben: Lipót-rend középkeresztje, II. o. Vaskorona-rend és III. o. Vaskorona-rend) a valutarendezés körül szerzett érdemeikért.²

6.

**Törvényjavaslat-tervezet az 1868:53. tc. 12.
és 14. §-ának módosításáról³**

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előzetes tájékoztatásul bemutatta a törvényesen bevett keresztyén vallásfelekezetek viszonzásáról szóló 1868:LIII. tc. 12. és 14. §-ának módosítását tárgyazó törvényjavaslat tervezetét;⁴

a minisztertanács beható eszmecsere után, annak érdemleges tárgyalását egy közelebbi minisztertanácsra halasztotta.

7.

A belügyminiszter felhatalmazása arra, hogy a Székelykeve és Borcsány községek országgyűlési képviselő-választókerületi átcsatolásáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁵

8.

A belügyminiszter felhatalmazása arra, hogy az 1884:4. tc. által Szeged sz. kir. városban felállított Középítészeti Tanács hatáskörének további fenntartásáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁶

10.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy br. Dőry József Bihar vm.-i és Nagyvárad városi főispán kitüntetésben részesüljön felmentése alkalmából (Ferenc J.-rend nagykeresztje); és hogy helyébe Beóthy László országgyűlési képviselőt nevezze ki az uralkodó.⁷

15.

Több külföldi hírlap, illetve röpirat postai szállítási jogának megvonása

Belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Prágában megjelenő "Socialni Democrat", a Bukarestben megjelenő "Grigorie T. Brătianu" és "Omagiu il patriot Gr. T. Brătianu", a Connellsville Pában megjelenő „Slovenska Svornost,” a San Franciscóban megjelenő „Srbin Amerikanac”, a Galacban megjelenő „Galatii”, a Chicagóban megjelenő „Tägliche Illinois-Staats-Zeitung”, a New Yorkban megjelenő „Die Brand Fackel”, a Londonban megjelenő "Der Lumpenproletarier", a Clevelandban megjelenő „Jednota” című hírlapoktól és röpiratoktól — állam- és társadalomellenes tartalmuk miatt — a postaszállítási jog a Magyar Szent Korona területére nézve megvonatott.⁸

Tudomásul vétetett.

17.

Ellentét a kormányban a honvédelmi tárca 1894. évi költségvetési előirányzata kérdésében⁹

Honvédelmi miniszter úr, hivatkozással azon körülményre, hogy a honvédelmi tárca jövő évi költségvetésének a f. évi július 16-án tartott minisztertanácsban történt

tárgyalása alkalmával némi észrevételek merültek fel, és az előirányzat leszállított. [sic!]

Azon minisztertanácsban, távolléte miatt, személyesen részt nem vehetvén, most terjeszti elő azon kérelmét, hogy a honvédelmi tárca költségvetése akként fogadtassék el, amint az bemutatott.

Előadó miniszter úr utalt azon megállapodásokra, melyek az Ő Felsége elnöklése alatt tartott közös miniszteri értekezletben létrejöttek,¹⁰ melyek folyamánaképp kellett költségvetését akként állítani össze, amint az tényleg történt, és ha a hat évre előre megállapított program ezen idő alatt keresztülviendő, úgy a költségvetésben előirányzott összegek leszállításának helye nem lehet.

Ezzel szemben a miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője arra hivatkozott, hogy a törvényhozásnak a f. évi költségvetés beterjesztése alkalmával már be lett jelentve, hogy a honvédelmi tárca össz-szükséglete ezentúl nem fog növekedni, illetőleg a végösszeg nem fog emelkedni. A közös miniszteri értekezlet megállapodásainak alapját pedig az képezte, hogy oly új intézmények létesítéséről kellend gondoskodni, melyek az eddigi költségvetések keretében elő nem fordultak. De a rendelkezésére bocsátott adatokból illetén, a törvényhozás előtt is indokolható új szükségletek nem tűnnek ki, hanem csak a már az előző években is előfordult tételeknél irányoztattak elő nagyobb összegek.

A honvédelmi miniszter úr álláspontjának támogatására újabb adatokat és kimutatásokat terjesztvén elő,

a fennforgó kérdés egy közelebbi minisztertanácsban fog eldöntetni.

19.

Hiteltúllépés a ragadós tüdőlob kiirtására engedélyezett összegnél¹¹

Földművelésügyi miniszter úr előadta, hogy a ragadós tüdőlob kiirtására engedélyezett 600 000 Ft-nyi hitel a folyó évre nem mutatkozik elégségesnek.

Eddigelé ugyanis már 562 922 Ft 56 kr utalványoztatván ki, csak 37 077 Ft 44 kr maradt rendelkezésre.

Míthogy pedig az 1893:II. tc. 1. §-a értelmében a beteg és beteggyanús szarvasmarhák haladéktalanul levágandók, a fertőzékenység szarvasmarhák kisajátításának teljes beszüntetése pedig a betegségnek újabb nagyfokú elterjedésére vezetne: előadó miniszter úr felhatalmazást kér arra, hogy a múlhatlanul szükséges kisajátításokra ez év végéig még további 80 000 Ft-ot vehessen igénybe.

Tudomásul vétetvén, a kért felhatalmazás azzal adatott meg, hogy ezen túlkiadás zárszámadásilag igazoltassék.

23.

7 500 000 Ft biztosítása a MÁV-nál és a fiumei kikötőnél tervezett beruházásokra¹²

A kereskedelemügyi miniszter úr előadja, hogy már tárcája 1894-i költségvetésének a minisztertanácsban való tárgyalása alkalmával utalt arra, miszerint a költségvetésbe fölvett összegeken felül beruházásokra és befektetésekre a MÁV-nál és a fiumei kikötőnél okvetlenül szükségesek további összegek. Ugyanis a MÁV forgalma az utóbbi évek alatt annyira növekedett, hogy elodázhatlanul bekövetkezett az időpont, melyben a terjedt forgalom akadálytalan ellátásáról és a beállott nehézségek és zavarok megszüntetéséről gondoskodnia kell. Ugyanez a helyzet a fiumei kikötőre nézve is, melynek forgalma szintén évről évre fokozatosan emelkedik, ahol szintén újabb építkezések, illetve bővítések szükségesek.

A szükségletre nézve több évre terjedő részletes programot dolgoztatott ki, melynek eredményeképp az 1894. évben 7 500 000 Ft leend a M. Kir. Államvasutakon új műhelyek létesítésére, illetve a meglévő műhelyek megnagyobbítására, a vontatási telepek bővítésére, mozdonyok beszerzésére, a fiumei állomás, illetve kikötő bővítésére, végre állomások kiegészítésére fordítandó.

A fent jelzett 7 500 000 Ft-nyi szükséglet következőképp oszlik meg:

új mozdonyok beszerzésére kell 2 917 000 Ft;

új műhelyek építésére, a meglévők kibővítésére, fiókműhelyek felállítására s berendezési költségekre kell 2 503 000 Ft;

vontatási telepek kibővítésére és jó ivóvízzel való ellátására kell 215 000 Ft;

a fiumei állomáson és kikötőben eszközendő munkákra kell 1 300 000 Ft;

több jelentékeny állomásnak kibővítésére kell 565 000 Ft

összesen 7 500 000 Ft.¹³

A minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy a fentebb említett építkezésekre és beszerzésekre a pénztári készletekből az 1894-i évre a kereskedelemügyi miniszter úrnak 7 500 000 Ft bocsáttassék rendelkezésre.

Mínthogy pedig a pénztári készletek mikénti felhasználására nézve a törvényhozásnak úgyis előterjesztés lesz teendő, a fentebbi összeg fedezésére nézve is azon törvényjavaslatban fog intézkedés tétetni, melyet a pénztári készletekből fedezendő többkiadásra (telepítési célokra fordítandó összeg, mármárossziget–stanislai vasút stb.) nézve együttesen a miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője legközelebb elő fog terjeszteni.¹⁴

24.

Vasúti beruházások engedélyezése¹⁵

A kereskedelemügyi miniszter úr a M. Kir. Államvasutakon és a fiumei kikötőnél 1894. évben szükséges némely beruházások költségeinek fedezésére vonatkozó előterjesztése kapcsán előadja, hogy mellőzhetlenül szükséges volt már a f. évben oly

intézkedések tétele, melyek által a fennálló forgalmi nehézségeken és zavarokon legalább némileg könnyíteni, és így a valóban súlyos helyzetben valamennyire segíteni lehet.

A folyó évben elodázhatlanul szükséges létesítményekre és beszerzésekre 2 000 000 Ft kell, mely összegnek hova fordítása iránt a legsürgősebb szükséglet mérvének szem előtt tartásával előadó miniszter úr a következőképp rendelkezett.

Mínthogy elősorban a MÁV elsőrangú mozdonyainak szaporítása képez felette sürgős szükségletet: tíz db-ot rendelt meg, ezekből a MÁV Gépgyáránál összesen 435 975 Ft értékben.

Oly célból pedig, hogy a gépgyár ezen megrendelésnek még a f. évben megfelelni képes legyen, s így ne kényteleníttessék előadó miniszter úr külföldön tenni ezen megrendelést: a gépgyárban szükséges bővítések és beszerzések költségeire 100 000 Ft-nyi előleget engedélyezett; továbbra el nem odázható szükséglet képezett a műhelytelepek berendezéseinek kiegészítése, illetve némely fiókműhelyek reaktiválása, amely címen egyelőre előirányzatként, s a végrehajtáshoz képest tételenként még esetleg módosítható következő összegeket engedélyezte:

a.) az északi főműhely gépészeti berendezéseinek kiegészítésére és egy új kerékkovácsműhely építésére	590 000 Ft
b.) a temesvári műhely felszerelésének kiegészítésére	294 000 Ft
c.) a szombathelyi műhely berendezésének kiegészítésére	197 000 Ft
d.) az érsekújvári főműhely berendezésének kiegészítésére	60 000 Ft
e.) a brassói fiókműhely reaktiválására	80 000 Ft
f.) a hatvani fiókműhely reaktiválására	50 000 Ft
g.) a brucki és gyulafehérvári kisebb fiókműhelyek felszerelésére	70 000 Ft
h.) a budapesti Keleti pályaudvar kocsijavító telepének kibővítésére	230 000 Ft

Ehhez képest a f. évben elrendelt beszerzések és műhelytelep-bővítések költsége — számításon kívül hagyva a gépgyárnak adott 100 000 Ft-nyi előleget — összesen 2 006 975 Ft-ot tesz, mely összegnek, illetve kikerekítve 2 000 000 Ft-nak elszámolása iránt előadó miniszter úr akképp intézkedett, hogy a Máramarossziget–Kőrösmező–Határszéli Vasút építési alapjában forgalmi eszközökre kihatott 1 053 600 Ft-ból a tíz db elsőrangú mozdony megrendelésére fordítandó, tehát eredeti rendeltetésének megfelelően felhasznált 429 975 Ft ezen hitel terhére véglegesen, a többi szükséglet pedig a Szentés–Hódmezővásárhelyi, Zsebely–Csákovai, Balatonszentgyörgy–Somogyzobi, Murány-völgyi, Kőrös–Belovári stb., legközelebb megnyíló vagy építés alatt levő helyi érdekű vasutak által forgalmi eszközök beszerzése címén fizetendő és szabad rendelkezésre álló összegek terhére, és pedig 900 000-1 000 000 Ft erejéig szintén véglegesen, az ez utáni maradvány pedig a Máramarossziget–Kőrösmező–Határszéli Vasút építési alapjából forgalmi eszközökre előirányzott 1 053 600 Ft-ból a fent említett 435 975 Ft levonása után fennmaradó összeg, illetve a f. évben rendelkezésre álló, de felhasználásra nem kerülő építési hitel terhére előlegképpen fedeztessék.

Ezeknek előrebocsátása után előadó miniszter úr kéri, hogy azon intézkedése, mely szerint a helyi érdekű vasutak által járművek címen rendelkezésre bocsátandó

összegekből 900 000-1 000 000 Ft-ot a befolyó összegekhez képest műhelyi bővítésekre és felszerelésekre használ fel, tudomásul vétessék.

Tudomásul vétetett.¹⁶

25.

Előirányzaton kívüli kiadás a Fiumében tervezett kávéház költségei miatt

A kereskedelemügyi miniszter úr előadja, hogy a fiumei behozatali forgalom emelése érdekében Fiumében létesítendő különleges kávéház építési költségeire az 1893. évi költségvetés indoklásában jelzett kölcsön iránt tárgyalásokba bocsátkozván, a kávéház építési költségeinek fedezésére szükséges 299 000 Ft-nyi összeget a Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálogbankja mint rt. 40 félévi, 11 297 Ft-nyi törlesztési hányad mellett bocsátja rendelkezésre, azonban a kötendő kötelezvény kiállításából eredő és az állam által viselendő mintegy 2000 Ft-nyi költségekre a f. évi költségvetésben külön előirányzott hitel nincsen.

Ennek következtében előadó miniszter úr felhatalmazást kér, hogy ezen mintegy 2000 Ft-nyi összeget a zárszámadásban leendő indoklás mellett, mint előirányzaton kívüli kiadást számolja el.

A minisztertanács a felhatalmazást megadja.¹⁷

26.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy az áruforgalmi statisztikáról szóló 1881:13. tc. módosítása tárgyában készült törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁸

27.

A Barlafalu–Erdőszáda keskenyvágányú HÉV-vonal engedélyezése¹⁹

A kereskedelemügyi miniszter úr előadja, hogy gr. Károlyi István országgyűlési képviselő engedélyt kapott a Nagykároly–Somkúti HÉV folytatásaként Barlafalutól Erdőszádáig vezetendő helyi érdekű vasútvonalra.

A szóban forgó vonal a Nagykároly–Somkúti HÉV-ből kiágazólag Nagysomkút irányában Erdőszádáig 8,4 km hosszú. A folytatólagos vonal tényleges építési és üzletberendezési költsége 174 000 Ft-tal állapítható meg, s ezen összeggel volna a már engedélyezett Nagykároly–Barlafalui, illetve Nagysomkúti HÉV-nek 1 180 000 Ft-tal megállapított tényleges építési és üzletberendezési tőkéje felemelendő, minél fogva az össztőke 1 354 000 Ft-ot teendne.

A folytatólagos vonal építési és üzletberendezési, s egyéb engedélyezési feltételei a Nagykároly–Somkúti HÉV építésére és üzletére kiadott engedélyokirathoz kibocsátandó függelékbe foglaltatván, ezen függelék szerint a kiadott engedélyokirat

határozatai a folytatólagos vonalra is kiterjeszhetnének, s az egész vonal megnyitására határidőül f. évi november hó 10. napja állapíthatnák meg.

A 174 000 Ft-nyi tőkeemelés 35%-át, vagyis 60 900 Ft-ot engedélyes 30 900 Ft erejéig az érdekeltség körében elhelyezendő törzsrészesvények útján fogná fedezni, 30 000 Ft erejéig pedig az államtól igényel hozzájárulást.

Előadó miniszter úr a folytatólagos helyiérdekű vasutat az 1888:IV. tc. 4. §-a alapján a postának az engedély egész tartalma alatt ingyenes szállítása fejében a vasút forgalomba helyezése, illetve a postaszállítás tényleges megkezdése napjától kezdve ötven egymás után következő éven át fizetendő 1200, azaz egyezerkétszáz Ft-nyi évjáradékkal, ami 21 900 Ft-nyi tőkének felel meg, az idézett törvény 7. §-a alapján pedig a Helyiérdekű Vasút Segélyalapból esetleg fizetendő 8100 Ft-nyi különsegéllyel kívánná támogatni, oly feltétellel azonban, hogy a most említett különsegélynek és a postáhozjárulás címén nyújtandó fenti évjáradéknak megfelelő tőkeérték fejében 21 900 Ft-nyi, vagyis együtt 30 000 Ft-nyi névértékű törzsrészesvény lesz az állam tulajdonába bocsátandó.

Az előadottak alapján az előadó miniszter úr a minisztertanács felhatalmazását kéri arra, hogy Ő cs. és ap. kir. Felségétől előzetesen kikérendő legmagasabb engedély alapján a Barlafalu–Erdőszádai folytatólagos helyiérdekű vasút építésére és üzemeltetésére vonatkozó „Függelék” gr. Károlyi István országgyűlési képviselő, illetve ennek jogutódja, a Nagykároly–Somkúti HÉV Rt. részére kiadhassa.

Végül megjegyzi előadó miniszter úr, hogy mivel a folytatólagos vonal építésének a függelék kiadásáig való elhalasztása az eredetileg engedélyezett vonal megépítését is hosszabb időre elodázta volna, ezen folytatólagos vonal megépítésére az engedélyesnek, de saját kockázatára és felelősségére, az engedélyt már f. évi június hó 21-én megadta, s ez alapon a vasútvonal megépítése folyamatba is tétetett.

A minisztertanács a kereskedelemügyi miniszter úr javaslatát elfogadva, az általa kért felhatalmazást megadta.²⁰

28.

Törvényjavaslat a találmányi szabadalmakról²¹

Kereskedelmi miniszter úr a találmányi szabadalmakra vonatkozólag az osztrák kereskedelmi miniszterrel folytatott tárgyalásokat ismertetvén, bemutatta az egyértelmű megállapodáshoz képest szerkesztett törvényjavaslatot a Magyar Korona Országai és Ő Felsege többi királyságai és országai közt kötött, az 1878:XX. tc.-be iktatott és az 1887:XXIV. tc. által meghosszabbított vám- és kereskedelmi szövetség XVI. cikkének módosításáról.

A minisztertanács a bemutatott törvényjavaslatot jóváhagyta, és felhatalmazta előadó miniszter urat, hogy az osztrák kereskedelmi minisztert a magyar kormány hozzájárulásáról értesítse, és a törvényjavaslatot Ő Felsege legfelsőbb engedélyének kieszközlése után az Országgyűlés elé terjesszesse.²²

Jegyzetek

a Wekerle beszúrása.

- 1 *Ld. még 1893. júl. 18./2.* — Wekerle — szept. 15-i előterjesztésére — szept. 20-án kapott uralk.-i engedélyt a tvj. benyújtására. Erre szept. 27-én sor is került. A javaslat szerint a Számvevőszéknél 1 új titkári és 4 új számvizsgálói állást létesítenek a folyton szaporodó teendők miatt. A Ház nov. 22-én fogadta el a tvj.-ot. Tv.erőre emelte az 1893:30. tc. OL - K 26 - 1893 - 1817., OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 8. (290. cs.), KN (1892–97) 13. k. 10., 322–323. p., 14. k. 271–274., 294. p., 15. k. 89–90. p.
- 2 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1891. jan. 15./6., 1892. ápr. 29./8., máj. 5./4., jún. 17./2., 1893. jan. 7./11., febr. 13./32., okt. 4./16., 1894. jún. 11./1.*
- 3 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 21./4., szept. 15./4., okt. 4./14., 1894. jún. 11./1.*
- 4 A tvj.-ot ld. OL - K 20 - 1893 - 827. — Alapelvei: különböző vallású jegyesek házasságkötésük előtt megegyezhetnek arról, hogy születendő gyermekeiket milyen bevett vagy törvényesen elismert vallásban nevelik; megegyezés hiányában a gyermekek az apa vallását követik, ha az apa bevett vagy törvényesen elismert felekezethez tartozik, ellenkező esetben az apa választhat a bevett, ill. törvényesen elismert vallások közül.
- 5 Gyurgyevó Temes vm.-i község az 1876. évi nagy árvíz pusztításai után a szomszédos, magasabban fekvő területekre települt át. Az új telep 1890-ben *Székelykeve* néven nagyközséggé lett úgy, hogy külterületének nagyobb része egy korábbi átcsatolás következtében Torontál vm.-hez tartozott. Ez az anomália 1892-ben szűnt meg azzal, hogy a büm. engedélyezte az egész külterület Temes vm.-be kebelezését. A rendezéssel azonban a képviselő-választás tekintetében új ellentmondás állt elő: a Temes megyei nagyközség választói ugyanis a Torontál vm.-i pancsovai választókerülethez tartoztak. *Borcsány* község 1892-ben a Trencsén vm.-i Kisborcsány és a Nyitra vm.-i Nagyborcsány egyesülése folytán alakult meg, s egészében Trencsén vm.-hez került. Itt is szükségessé vált a képviselő-választási kerületek kiigazítása, mivel Kisborcsány a bán-teplici (Trencsén vm.), Nagyborcsány pedig a zsámbokréti (Nyitra vm.) kerületbe esett. (OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 2408.) — A mt. elé vitt tvj. szerint Székelykevét a fehértemplomi (Temes vm.), Borcsányt pedig egységesen a bán-teplici választókerülethez csatolták. Hieronymi nov. 29-én nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház az év dec.-ében el is fogadott. Tv.erőre emelte az 1894:1. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 19. (291. cs.), KN (1892–97) 14. k. 451. p., 15. k. 152., 239–240., 242., 329. p.
- 6 A Szegedi Középipészeti Tanácsot a város 1879-es árvíz utáni tervszerű újjáépítése céljából állították fel az 1884:4. tc. alapján az 1893 végéig terjedő időszakra. Hasznos működését elismerve határozta el a kormány a tanács fenntartását újabb 10 évre, 1903 végéig. Hieronymi nov. 29-én nyújtotta be a tvj.-ot, és azt a Ház dec.-ben el is fogadta. Tv.erőre emelte az 1894:2. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 20. (291. cs.), KN (1892–97) 14. k. 451. p. 15. k. 152., 239., 242., 329. p.
- 7 *Ld. még 1893. szept. 22./14.* — Döry felmentésére és Beöthy kinevezésére vonatkozó ügyiratot 1913-ban emelték ki irattári helyéről, és oda már nem is került vissza. (OL - K 148 - 1893 - III. t. - 3313.) — Ferenc József szept. 23-án mentette fel Döryt, s ugyanekkor nevezte ki utódjává Beöthyt. Bp.-i Közl., 1893. szept. 30.
- 8 A BM Lt.-ban csak a következő lapok ügyére maradt fenn irat: „Srbín Amerikanac”, „Die Brand Fackel” és „Der Lumpenproletarier”. Kedvezményük megvonására az osztrák büm. kérései nyomán aug. 2-án, 24-én és 25-én került sor. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 608, 643, 680.
- 9 *Ld. még 1893. máj. 30./18., júl. 15./14., júl. 16./3., júl. 17., júl. 18./2., szept. 15./1. és 2., nov. 25./6.*
- 10 *Vö. 1893. ápr. 27. 1. jegyzet.*
- 11 *Ld. még 1890. dec. 3./22., dec. 10./2., 1893. febr. 13./20., ápr. 18./6., nov. 28./6., 1894. febr. 10./6., nov. 7./12.*
- 12 *Ld. még 1890. márc. 25./2., júl. 4./3., 1891. febr. 28./5., 1892. márc. 20./1., 1893. máj. 15./14., szept. 7./24.*
- 13 Az aug. 28-án készült részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványát és tisztázatát ld. OL - K 229 - 1894 - 11. t. - 9981 (54 193/1893). — A kerm. 1893 márc.-ában adott utasítást egyrészt a MÁV Igazgatóságnak, másrészt a Tengerészeti Hatóságnak, hogy tegyenek előterjesztést a MÁV-nál általában, valamint a fiumei MÁV-pályaudvaron és ezzel összefüggésben a kikötőnél szükséges be-

ruházásokra. A MÁV Igazgatóság júl. 21-én terjesztette fel a jelentést, amelyben a következő szükségleteket mutatta ki:

	Összes szükséglet Ft	Ebből 1894-ben teljesítendő Ft
Vasúti műhelyek építésére, bővítésére	16 280 000	1 920 000
Vontatási telepek bővítésére	4 060 000	215 000
Mozdonyok beszerzésére	13 735 071	3 000 000
A fiumei pályaudvar és kikötő bővítésére	14 655 000	1 300 000
Állomások bővítésére	565 000	565 000
Összesen:	49 295 071	7 000 000

Lukács döntése értelmében az 1894-re kérendő hitel összege félmillióval emelkedett. Az előterjesztéssel egyidejűleg összeállították a hitelt kérő tvj. tervezetét is, amelyet a püm. tájékoztatásul még a mt. ülése előtt megkapott. Uo. (54 193/1893).

- 14 A határozat értelmében szept. 19-én elkészült a kerm. részindoklása a püm. által benyújtandó tvj.-hoz, és azt megküldték Wekerlének. (Uo. /69 063/1893/, OL - K 255 - 1893 - 3. t. - 2715.) — Lukács ebben kifejtette: a MÁV forgalma annyira megnövekedett, „hogy immár elodázhatlanul bekövetkezett azon időpont, melyben a nagy mérveket öltött forgalom akadálytalan ellátásáról, s az e részben máris beállott nehézségek és zavarok megszüntetéséről gondoskodni kell. Ugyanez a helyzet a fiumei kikötőre nézve is, melynek forgalma szintén évről évre fokozatosan emelkedik”. Lukács addig is, amíg a teljes szükségletet megfelelő államkölcsönnel fedezik, az 1894–96. évekre munkatervet dolgoztatott ki, amely szerint 3 új vasúti műhely létesítésére 6,5 millió, külső műhelyek bővítésére, fiókműhelyek felállítására 8,2 millió, a Bp.-i Északi Főműhely és a Keleti pályaudvar kocsijavító műhelyének bővítésére 1,2 millió, a zágrábi műhely kiegészítésére 350 ezer, vontatási telepek bővítésére 4060 ezer, 320 mozdony beszerzésére 12,1 millió, a fiumei állomás, ill. a kikötő bővítésére 14,7 millió és állomások fejlesztésére 565 ezer Ft-ot szánt. Ez összesen kb. 47,5 millió Ft fedezetet kívánt. Az egy év alatt megvalósítható beruházások 7,5 milliót igényeltek. Egy részüket már elkezdték, kb. 2 millió Ft-ot ténylegesen felhasználtak.
- 15 *Ld. még az előző jk.-i pontot.*
- 16 A szept. 4-én készült részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványát ld. OL - K 229 - 1894 - 11. t. - 9981 (ad 54 193/1893). Ebben az ügyiratban található Lukács intézkedése is a mt. döntésének realizálása érdekében.
- 17 A tárgyalások már 1891-ben megindultak a kávétarólo létesítése érdekében. 1893. okt. 8-án Ferenc József is jóváhagyta az építés tervét, s így a fiumei kikötőben rövidesen elkészülhetett a raktár. (Iratok, köztük a részletes mt.-i előterjesztés: OL - K 228 - 1895 - 8. t. - 21 813.) — A nagy költségekkel felépült raktár végül csak csekély mértékben lendítette fel a fiumei kávéimportot. Vö. Magyarország vármegyéi, Fiume, 243. p.
- 18 Az önálló magyar külkereskedelmi árustatisztika megszervezéséről az 1881:13. tc. intézkedett olyképp, hogy előírta: a Magyar Korona Országainak területéről vasúton és hajón kivitt, ill. oda behozott árukról — a feladási és rendeltetési helyet, az áru megnevezését, mennyiségét és értékét felüntetendő — nyilatkozatot kell kitölteni, és azt a statisztikát összeállító Orsz. Statisztikai Hivatalnak megküldeni. Kivétel esetén a feladó, behozatal esetén az illető vasúti vagy hajózási vállalat gondoskodott a nyilatkozatok kiállításáról. Külön-külön statisztikát ugyanis Ausztria nem kívánt szervezni, és egy forgalmi zárvonat létesítése a határon pedig igen költséges lett volna. Eleinte bevallás alapján állították össze a forgalom értékstatisztikáját is, de 1883. nov.-ben a FIK Min. rendelete megszüntette ezt a gyakorlatot, és a forgalomban szereplő áruk értékének meghatározását az újonnan szervezett Magyar Áruforgalmi Statisztikai Állandó Értékmegállapító Bizottság hatáskörébe utalta. E statisztikai rendszer hiányosságai tíz év alatt sorra kiütköztek. Pl. pontatlannak bizonyult a forgalom egyes országok közötti megoszlásának kimutatása, a statisztika nem ölelte fel a magyar-osztrák és boszniai határ országúti forgalmát, és nem nyújtotta az áruk kimerítő részletezését. Adott szervezetében nem látható el megfelelően feladatát az Értékmegállapító Bizottság sem. Az Orsz. Statisztikai Hivatal ezért — Baross Gábor utasítására — már 1891-ben tervezetet készített az 1881.

évi tc.-et helyettesítő új tv.-re, majd az Értékmegállapító Bizottság szervezetének és ügykörének re-formjára. Utóbbi valósult meg előbb: a kern. 1893. jún. 25-én a Statisztikai Hivatal alá rendeléssel, a tagok körének kiszélesítésével és az adatgyűjtés szervezettebbé tételével rendeleti úton keresztül-vitte a bizottság átszervezését. (Vö. RT 1893. 1780. p.) — A Statisztikai Hivatal tervezete alapján egy 11 szakaszból álló tvj.-tervezet került a mt. elé, amely a közúti forgalmat is be kívánta vonni a statisztikába, egyébként a korábbi tv. lényeges rendelkezéseit érintetlenül hagyta. — Az írásos mt.-i előterjesztést, a tvj.-ot, indoklását és egyéb iratokat ld. OL - K 230 - 1896 - 5. t. - 4171. — *Ld. még 1894. márc. 20./15. és 16.*

19 *Ld. még 1892. júl. 8./3., 1894. szept. 14–15./4.*

20 Gr. Károlyi, ill. a Nagykároly–Somkúti HÉV Rt. 1893. jan. 10-én kérte az épülő Gilvác–Barlafalu vonal folytatásának engedélyezését. Az engedélyezési tárgyalás ápr. 29-én zajlott le. Lukács szept. 19-i előterjesztése alapján az uralk. okt. 4-én járult hozzá az engedélyokirati függelék kiadásához, amire okt. 12-én került sor. (RT 1893. 258. p., iratok: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 27., 51 876/1893. sz. a. itt található az írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványa is.) — A teljes, Gilvác és Erdőszáda közötti 67 km hosszú, 0,76 m nyomtávú vonalat már 1893. okt. 1-jén átadták a forgalomnak. Uo. (74 277/1893).

21 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1893. júl. 21./3., 1894. okt. 1./11.*

22 A tvj.-ot Lukács okt. 14-én nyújtotta be, s azt a Ház — kisebb módosításokkal — dec. 12-én elfogadta. Tv.erőre emelte az 1893:41. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 22. /291. cs./, KN /1892–97/ 13. k. 275. p., 15. k. 117., 237–239., 241–242., 329. p.) — A tc. — több módosítással — egyelőre érvényben hagyta a korábbi szabadalmi szabályokat. Lényegében a két államnak függetlenséget biztosított a szabadalmi törvényhozás tekintetében. E jogával Magyarország rövidesen élt is.

38./31./

1893. szeptember 13.

2.

A Világosi Kir. Járásbíróság és Arad vm. világosi járásának főszolgabírája között néptanítóval szembeni botrányos viselkedés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

4.

Törvényjavaslat az 1885:9. és az 1889:34. tc.-ek módosításáról¹

A kereskedelmi miniszter úr törvényjavaslatot mutatott be az 1885:IX. tc. 10. §-ának és az 1889:XXXIV. tc. 6. §-ának módosításáról, melynek célja, hogy a posta-takarékpénztári betéteknek törvényileg meghatározott kamatlába leszállíthatassék, s általában megváltoztathassék.

Elfogadtván, a kereskedelmi miniszter úr felhatalmaztatott, hogy a szóban levő törvényjavaslatot Ő Felsege legfelsőbb jóváhagyásának közöklése után az Országgyűlés elé terjessze.²

5.

Az Oroszországgal folytatott külkereskedelmi szerződési tárgyalások állása³

A kereskedelmi miniszter úr jelentést tett az Oroszországgal létesítendő kereskedelmi szerződés iránti tárgyalások állásáról;⁴ minek folytán

elhatározatott, hogy a legközelebb egybegyűlendő közös vámertekezletre küldendő magyar megbízottaknak az Oroszország részéről a gabonavámok megkötése és a határszéli forgalom tárgyában kifejezett kívánatok tekintetében az az utasítás adassék, hogy e kívánatok nem teljesíthetők, s legfeljebb oly értelmű nyilatkozat adható, hogy a közelebbi időben a gabonavámokat nem szándékozzuk felemelni, valamint az sincsen szándékunkban, hogy a Szerbiának határforgalom címén engedélyezett kedvezményeket más államokra kiterjesszük⁵

6.

Törvényjavaslat a népgyűlésekről

A belügyminiszter úr bemutatta a népgyűlésekről szóló törvényjavaslatot,⁶

mely részletesen megbeszéltetett, végleges megállapítása azonban egy közelebbi minisztertanácsra halasztatott.⁷

9.

Kérdés a primáshoz a katolikus autonómia tárgyában⁸

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy tekintettel a Képviselőháznak az 1893. évi költségvetés tárgyalása alkalmával a katolikus autonómia tárgyában hozott határozatára is, a primástól felvilágosítást kívánhasson: vajon a püspöki kar határozott-e e tárgyban valamit, és esetleg mit?

A felhatalmazás megadatott.

12.

Peregyezség a felszámolás alatt lévő Magyar Fegyver- és Lőszergyár Rt.-vel⁹

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője felhatalmazást kért, hogy tekintettel a minisztertanácsnak 1890. október 24-én és 1890. december 3-án kelt határozataira, a felszámolás alatt levő Magyar Fegyver- és Lőszergyár Társaság által megkínált peregyezséget elfogadhassa, mely szerint az Államkincstár a telek értéke fejében visszatartott 25 000 Ft és a gépek vámilléteke fejében a társaságot megillető 21 149 Ft 63 kr-on felül kiszolgáltatná a kötbér fejében lefoglalt 200 000

Ft értékű zálogleveleket is lejárt szelvényeikkel együtt; ellenben a társaság az Államkincstárnak készpénzben megtérítene szenvedett károsodás és kötbér címén 191 251 Ft-ot.

A minisztertanács ezen ajánlatot, tekintve, hogy annak folytán a társaság által már megindított per is megszüntetnék, s az egész ügy véglegesen befejeztnék, elfogadhatónak találván, felhatalmazta a pénzügyminiszter urat a megkínált peregyezség megkötésére.¹⁰

Jegyzetek

- 1 *Ld. még 1893. márc. 3./22.*
- 2 A mt. elé került tvj.-ot és indoklását ld. OL - K 20 - 1893 - 832. — A M. Kir. Posta-takarékpénztár az 1885:9. tc. alapján jött létre a kisebb tőkék összegyűjtése és gyümölcsöztetése céljából. Betétállományát — fenti tc. 5. §-a értelmében — túlnyomórészt kamatozó magyar állampapírokba fektette. A valutarendezés során (*ld. 1892. máj. 5./4.*) az 1892:21. tc.-kel elrendelt konverzió következtében a takarékpénztár kamatjöveldelme megcsappant, s így az 1885. évi tv.-nyel 3,6%-ban meghatározott betéti kamatlábat üzleti érdekeinek sérelme nélkül tovább nem vállalhatta. A kamatláb csökkentését 3,6% alá azonban a tc. a törvényhozás jogkörébe utalta, miniszteri rendelettel azt csak felemelni lehetett. Lukács — hivatkozva arra, hogy a változó pénzügyi viszonyok közepette nem célszerű tv.-nek fenntartani a változtatás jogát — tvj.-ában az 1885:9. tc. 10. §-ának, valamint a pénztár csekk-és kliringüzletéről szóló 1889:34. tc. 6. §-ának módosítása útján nem egyszeri intézkedésre, hanem arra kért felhatalmazást, hogy a mindenkori viszonyoknak megfelelően rendelettel legyen megállapítható a kamatláb. A kerm. 1894. jan. 18-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház máj. 30-án fogadott el. Tv.erőre emelte az 1894:18. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 32. /291. cs./, KN /1892-97/ 15. k. 361-362. p., 18. k. 371. p., 19. k. 70-71., 83., 219. p.) — A tc. felhatalmazása alapján a kerm. 1894. nov. 17-i rendeletével — 1895. jan. 1-jei hatállyal — 3%-ban állapította meg a Posta-takarékpénztár takarékbetéti kamatlábat.
- 3 *Ld. még 1893. júl. 22./1., dec. 30./10., 1894. márc. 5./1., ápr. 3./7.* — *Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*
- 4 Az orosz külm. júl. 22-i jegyzékében közölte kormánya álláspontját. Ennek nyomán aug. 7-én vámkonferencia elé került az ügy. Itt az osztrák kormány képviselői kifejtették, hogy a vámháború elkerülése céljából Oroszországgal szemben meg kellene kötni a gabonavámokat. OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1894 - 627 (1539, 1735/1893).
- 5 A közös vámkonferenciát szept. 21.-22-én tartották. Emlékeztetőjét ld. uo. (1969/1893).
- 6 A gyülekezési jogot csupán a büm. 1868. jan. 17-én kelt 128. eln.sz., a főispánokhoz intézett körrendelete szabályozta. E körrendelet elvileg ugyan biztosította a szabad gyülekezés jogát, de kimondotta, hogy: 1. minden gyűlés helyét és idejét előre be kell jelenteni a rendőrhatságnak, 2. a rendezők felelnek azért, hogy a gyűlés ne ütközzék a közrendbe és a tv.-ekbe, 3. a hatósági főnök kiküldöttje köteles a gyűlésen részt venni, és ha az elfajulna, feloszlatni, 4. a kihágást elkövetők ellen a rendőrhatság szintén intézkedni köteles. E „szabályozás” alapján a valóságban az egyes rendőri hatóságok diszkrecionális hatáskörébe tartozott annak eldöntése, hogy az illető népgyűlést eleve betiltják-e, vagy pedig a gyűlés folyamán alkalmaznak-e korlátozásokat, beleértve az erőszakos feloszlást is; illetve hogy a résztvevők ellen nyilatkozataik, viselkedésük miatt indítanak-e büntető eljárást. A liberális „jogállam” eszméjével nem állt éppen összhangban ez a gyakorlat, ezért Hieronymi büm. tvj.-ot dolgoztatott ki a népgyűlésekről, s azt 1893. ápr. 20-án előzetes tájékoztatásul valamennyi miniszternek megküldte. Hieronymi két fő célját így foglalta össze: „1. Biztosítani akarom a gyülekezési szabadságot a hatósági önkény ellen, illetve módot nyújtani a kormánynak, hogy ezt eszközölhesse. 2. Biztosítani a jogrendet az állam- és törvényellenes agitációk ellenében.” A 17 szakaszból álló javaslatban a büm. — szem előtt tartva kettős célkitűzésének második részét — igyekezett részletesen meghatározni a gyűlések rendezésének feltételeit. A javaslat szerint „Népgyűlés tartható, ha kezdete előtt legalább háromszor 24 órával összehívói közül hárman

a népgyűlés célját, helyét és kezdetének időpontját írásban foglalt nyilatkozat útján személyesen bejelentették a helyi rendőrhatalóság főnökének.;” ha a bejelentők 24. életévüket betöltött, politikai jogaikat gyakorló és a gyűlés helyén községi illetőségű magyar állampolgárok. (1.§.) A javaslat nem engedélyezte népgyűlés tartását: a.) ha ennek célja vagy a meghívó (felhívás, hirdetmény) a tv.-ek, a hatóságok rendeletei, határozatai ellen engedetlenségre „egyenes felhívást” tartalmaz, b.) ha akár a népgyűlés összehívói, akár a népgyűlésen résztvevők — választás avagy megbízás alapján — távollevő megbízók képviselőként jelentkeznek, ill. kérnek szót. (2.§.) (A 3–5. §-ok a gyűlések tartásának részletes szabályait tartalmazzák.) A 10. § szerint a rendőrhatalóságnak jogában állt magát a népgyűlésen képviseltetni. A rendőrhatalósági kiküldöttek fel is oszlathatták a gyűlést: 1. ha erre a tanácskozást vezető elnök őket felkéri, 2. ha az elnök a felkérést annak ellenére elmulasztja, hogy a résztvevők tv.-ellenes viselkedést tanúsítanak (ebben az esetben azonban először figyelmeztetni kellett a résztvevőket), 3. ha nyílt helyen tartott gyűlésen a napnyugta után egy óra eltelt. (11.§.) OL - K 149 - 1893 - 6. t. - 1554, Uo. - 1895 - 6. t. - 264.

7 Ld. még 1893. szept. 22./15.

8 Ld. még 1893. febr. 22./2., márc. 3./6., 1894. jan. 15./5., jan. 26./1., nov. 23./1

9 Ld. még 1890. jún. 27./10., júl. 4./14., szept. 19./2., szept. 28./9., okt. 24./6., dec. 3./1., 1891. aug. 3./3., 1892. ápr. 29./2.

10 Az ügy lezárására 1896-ban került sor. — Iratok: OL - K 26 - 1896 - 14 056.

39./32./

1893. szeptember 15.

1.

A honvédelmi tárca 1894. évi költségvetési előirányzatának felemelése¹

A f. hó 7-én tartott minisztertanácsban történt megbeszélés kapcsán újabban tárgyalás alá vétetvén a Honvédelmi Minisztériumnak 1894. évre vonatkozó költségvetése, miután a honvédelmi miniszter úr kimutatta az előirányzott többletnek szükségességét, a miniszterelnök úr is hozzájárult a kérdéses többlet felvételéhez azon feltétel alatt, ha a honvédelmi miniszter úr biztosítást nyújt aziránt, hogy ezenfelül póthitelek kérésének szüksége felmerülni semmi körülmények között sem fog, s az esetben, ha az élelmiszerek megráglása vagy más, a kormányzattól nem függő okok miatt egyes címeknél túlkiadás állana elő, e túlkiadás más címeknél teendő megtakarítások által mindenestre ellensúlyoztatni fog.

A kívánt biztosítást a honvédelmi miniszter úr az 1894. évre nézve megadván,

a Honvédelmi Minisztérium 1894. évi költség-előirányzata a honvédelmi miniszter úr részéről kívánt kiadási többlettel megállapított.

2.

Az 1894. évi állami költségvetés minisztertanácsi elfogadása²

A miniszterelnök úr bemutatta az 1894. évi állami költségvetés mérlegét, mely szerint a rendes kiadások tesznek

394 532 835 Ft-ot	
az átmeneti kiadások	47 576 883 Ft-ot
a beruházások	16 351 975 Ft-ot
a rendkívüli közösügyi kiadások	6 530 561 Ft-ot
összes kiadás	464 992 254 Ft
a rendes bevételek	416 608 094 Ft
átmeneti bevételek	48 395 848 Ft
összes bevétel	465 003 942 Ft
a felesleg	11 688 Ft

Az 1894. évi állami költségvetés az előterjesztett mérleggel megállapítván, a pénzügyminiszter úr felhatalmaztatott, hogy azt Ő Felsege legfelsőbb jóváhagyásával az Országgyűlésnek bemutassa.³

3.

A millenniumi ünnepek programja⁴

A miniszterelnök úr előterjesztése folytán megbeszélte az a kérdés, hogy a honalapítás ezredévi fordulója mi módon ünnepeltessék meg?⁵

A minisztertanács azon a nézeten volt, hogy a millenniumnak megünneplése, számba véve az ország viszonyait, leghelyesebben és legméltóbban akképpen történnék, ha a rendezendő ünnepély néhány kevés, az alkalomnak megfelelő, jelképes jelentőséggel bíró cselekménybe foglaltatnék össze.

A minisztertanács nézete szerint a rendezendő ünnepélynek a következő eszméket kellene kifejeznie:

hálaadást az isteni gondviselésnek a nemzet ezer évi fennállásáért,

Magyarország ezredévi állami fennállásának a törvényhozás által való ünnepélyes konstatálását és méltatását,

a nemzet hódolását törvényes királyának, s ezáltal a nemzet és a fejedelem között uralkodó összhangnak és létező válthatatlan kapocsnak nyilvánvalóvá tételét, mely összhang egyszersmind záloga leendő Magyarország további fennállásának a jövő évezredben.

Az ünnepély kiegészítő részét képezné még a nemzet múltjának jelképes bemutatása az ország minden társadalmi tényezőjét felölelő történeti felvonulásban;

továbbá az ország jelenének bemutatása az országos kiállításban.

Eszerint az ünnepély programja a következő főpontokból állana:

első napon: hálaadó ünnepi isteni tiszteletek az ország minden felekezetének templomaiban,

második napon: az Országgyűlés mindkét házának együttes díszülése, lehetőleg már az új parlamentházban. E díszülés tárgya volna az előző rövid megnyitó beszéd után az ezredévi állami fennállást méltató ünnepi beszéd, melyet a parlamentnek ezzel megbízandó egyik tagja mondana;

továbbá az Országgyűlés két házának díszfelvonulása a királyi palotába, s ott a nemzet nevében hódolása a királynak,

viisszamenet az Orzágházba a díszülés berekesztése végett;

harmadik napon: a nemzet minden osztályából alakuló történeti felvonulás, mely történetű jelmezekben bemutatná az ország minden rendének és osztályának a lefolyt ezredév alatt főbb korszakok szerinti múltját.

Negyedik napon: az országos kiállítás megnyitása.

Minthogy a kormánynak szándékában van némely különben is megteendő beruházásra vonatkozó intézkedéseit akképp tenni meg, hogy a létesítendő művek lehetőleg a millenáris évben fejeztessenek be: a millennium megünneplésével ezen alkotások is tágabb kapcsolatba hozhatók.

Ilyenek volnának: 400 népiskolának felállítása, az Iparművészeti Múzeumnak és Iskolának,⁶ az igazságügyi palotának⁷ és a budapesti két új Duna-hídnak építése,⁸ továbbá a Vaskapu szabályozása⁹ stb.

Minthogy a honalapítás ezredévi fordulójának megünneplése országos ügy: javaslatba hozandó egy 60 tagból álló, a szokott arányban az Országgyűlés két házából választandó országos bizottságnak kiküldése, mely az ünnepély megállapításánál és az előkészületek megtételénél a kormány segítségére volna.

Egyúttal megbízatott a miniszterelnök úr, hogy eziránt tegyen az Országgyűlésnek előterjesztést.

4.

Törvényjavaslat az 1868:53. tc. 12. és 14. §-ának módosításáról¹⁰

Tárgyalás alá vétetett az 1868:LIII. tc. 12. és 14. §§-ainak módosításáról szóló törvényjavaslat,

mely megállapítatott azzal a fenntartással, hogy végleges elfogadás előtt még egyszer átnézendő lesz.

Jegyzetek

1 *Ld. még* 1893. máj. 30./18., júl. 15./4., júl. 16./3., júl. 17., júl. 18./2., szept. 15./2., nov. 25./6.

2 *Ld. a fenti I. jegyzetet.*

3 Az előirányzat, amelyet Wekerle szept. 17-én terjesztett Ferenc József elé, 458 ezer Ft-tal kevesebb felesleggel számolt, mint az 1893. évi. A püm. rövid indoklásában elsősorban a rendes kiadások

emelkedésével foglalkozott: ez részben az állami üzemek magasabb szükségletének, részben pedig „a közösiügyi és honvédelmi kiadások növekedésének, az illetmények szabályozását tárgyazó 1893. évi 4. tc. végrehajtásának, továbbá majdnem valamennyi tárca fokozódó szükségleteinek a következtésére” — írta. Az uralk. szept. 21-i lf. elhatározásával adott engedélyt a költségvetés Ogy. elé terjesztésére. OL - K 255 - 1893 - 3. t. - 2712 (az aktában található a részletes költségvetés kinyomtatott tervezete is).

4 *A millennium ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. máj. 30. 15. jegyzet.*

5 A mt.-i tárgyalás alapját a „Programvázlat a magyar állam ezredéves fennállásának megünneplésére” című, 1893. aug. 12-én készült munkálat képezte, amelyet a febr. 4-i kh. kormány-nyilatkozat nyomán állítottak össze. Ezt és az egyéb iratokat ld. OL - K 26 - 1895 - 22 (1884/1893).

6 *Vö. 1890. márc. 25./15.*

7 *Vö. 1891. okt. 23./17.*

8 *Vö. 1892. máj. 20./10.*

9 *Vö. 1890. ápr. 24./11.*

10 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 21./4., szept. 7./6., okt. 4./14., 1894. jún. 11./1.*

40./33./

1893. szeptember 22.

1.

A Budapesti Kir. Törvényszék és a Budapesti Államrendőrség IV–V. kerületi kapitánysága között jogcím nélküli lakásfoglalás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

2.

A Csornai Kir. Járásbíróság és Sopron vm. csornai járásának főszolgabírája között rágalmazás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

3.

A Gölnicbányai Kir. Járásbíróság és Szepes vm. árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

4.

A Kisvárdai Kir. Járásbíróság és Szabolcs vm. tiszai járásának főszolgabírája között becsületsértés és fenyegetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

5.

A Halmi Kir. Járásbíróság és Ugocsa vm. tiszai járásának főszolgabírája között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

6.

Az Élesdi Kir. Járásbíróság és Bihar vm. élesdi járásának főszolgabírája között fuvarbér követelése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

7.

Az igazságügy-miniszter előterjesztésére az 1893:4. tc. 6. §-ának magyarázata (állami tisztviselők korpótlékának megállapítása).

11.

Az igazságügy-miniszter felhatalmazása arra, hogy a kúriai és az ítélőtáblai bírák számának szaporításáról és az 1877:5. tc. módosításáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹

14.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy br. Dóry József Bihar vm.-i főispán felmentésével kapcsolatban mégse részesüljön kitüntetésben, minthogy nemrég kapta meg a titkos tanácsosi méltóságot.²

15.

A belügyminiszter felhatalmazása arra, hogy a népgyűlésekről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.³

17.

Horvát–szlavón törvényjavaslatok beterjesztése

A horvát–szlavón–dalmát miniszter úr bemutatta a véglegesen alkalmazott községi hivatalnokoknak és azok özvegyeinek s árváinak ellátásáról, továbbá az egészségügy rendezéséről és

a gyógyszerészetről szóló horvát törvényjavaslatokat, melyeket a bán a Horvát–Szlavón–Dalmát Országgyűlés elé terjeszteni szándékozik.

A minisztertanács hozzájárult, hogy az első helyen említett törvényjavaslat változatlanul,⁴ a két utóbbi pedig a következő, a horvát bán által is elfogadott módosításokkal terjesztessék Ő Felsége előzetes legfelsőbb jóváhagyása alá, nevezetesen:

az egészségügy rendezéséről szóló törvényjavaslat 3. §-ából „Horvát- és Szlavónországokban illetékes” szavak elhagyandók.⁵

A gyógyszerészetről szóló törvényjavaslat 5. §-ában az

a.) pontban „az Osztrák–Magyar Monarchia valamelyik egyetemén” helyett szabatosabban teendő „valamely magyar vagy osztrák egyetemen”,

a b.) pontból „Horvát- és Szlavónországokban illetékes” szavak elhagyandók,

a d.) pontból elhagyandó azon határozmány, melynél fogva a gyógyszerészesség köteles volna kimutatni, hogy legalább 3 évet Horvát–Szlavónországok területén levő valamely gyógyszerházban szolgált.⁶

Jegyzetek

1 A Kúria bírói létszáma (1 elnök, 1 másodelnök, 7 tanácselnök, 62 előadó ítélőbíró) kezdetben sem volt elég az ügyek folyamatos ellátására, ezért már az 1877:5. tc. felhatalmazta az igm.-t, hogy szükség esetén kiegészítő ítélőbírákat rendelhessen be a Kúriához, de csak a Bp.-i Ítéltábla állományából. A 90-es évek elején — a decentralizálás és az elsőfokú bíróságok fokozott munkája következtében — az ítélőtáblák ügyforgalma szintén emelkedett. Szilágyi különböző reformjai jórészt a felsőbbbíróságok tehermentesítését szolgálták. Minthogy az új rendelkezések hatásának érvényesüléséhez idő kellett, ezért született meg a mt. elé vitt tvj., amelyben Szilágyi egyrészt felhatalmazást kért számszerű ítélőbírák kinevezésére a Kúriához (maximum 3 fő) és az ítélőtáblákhoz (maximum 14 fő), másrészt arra, hogy feloldhassa azt a korábbi korlátozást, amely szerint a Kúriához csak a Bp.-i Ítéltáblától rendelhetők be bírák. Az igm. nov. 9-én nyújtotta be a tvj.-ot, s azt a Ház nov. 30-án el is fogadta. Tv.erőre emelte az 1893:32. tc. OL - K 2 (1892/97) - Tvj.-ok 13. (290. cs.), KN (1892–97) 14. k. 26–27., 214–215., 466–474. p., 15. k. 4., 191. p.

2 *Ld. még 1893. szept. 7./1.*

3 *Ld. még 1893. szept. 13./6.* — A tvj. a mt. határozata ellenére nem került az Ogy. elé, de Bánffy Dezső, az új me. 1895. febr.-ban elődje hagyatékában megtalálta a javaslatot, és az ügyben febr. 19-én átíratot intézett a büm.-hez, amelyben a következőket írta: „Hogy hazánkban a nemzetiségi és szocialista mozgalmak az eddigieknél nagyobb arányokat nem öltöttek, az nézetem szerint nagy részben annak tulajdonítható, hogy nálunk a gyülekezési jog törvény által szabályozva nem volt, s így a népgyűlések engedélyezése mindannyiszor rendőri hatóságaink diszkrecionális hatáskörébe utaltatott.” Majd így folytatta: a tv. hiánya „a közszabadság és alkotmányunk szempontjából alapos kifogás alá eshetik is, azzal mindazonáltal sikerült a nemzetiség és osztály elleni gyűlöletre való izgatás nagyobb hullámveréseit megakadályoznunk. S ez oly becses eredmény, melyet nézetem sze-

rint egyrészlől államunk, másrészlől a politikai értelemben vett magyar nemzet egysége érdekében kockáztatunk semmi körülmények között nem szabad." Ezek után a javaslatot végleg eltemették, és 1898-ban rendeleti úton szabályozták a gyülekezési jogot (766/1898. büm.-i rendelet). OL - K 149 - 1895 - 6. t. - 264., *Bianchi* 160. p.

4 Iratok: OL - K 150 - 1894 - II - 2. t. - 42 198. — *Ld. még 1894. máj. 28./2.*

5 A tervezet 3. §-a szerint közszolgálatban csak horvát-szlavón illetőségű orvost lehet alkalmazni. Ezt kifogásolta a mt. Iratok: OL - K 150 - 1894 - I - 7. t. - 1610. — *Ld. még 1894. jan. 15./12.*

6 A hivatkozott szakasz szerint gyógyszerári jogosítványt csak horvát-szlavón illetőségűek nyerhetnek. Ez ellen szólalt fel a mt. Iratok: uo. — *Ld. még 1894. ápr. 3./9.*

41./34./

1893. október 4.

1.

Országgyűlési előterjesztés a millenniumi ünnepségek tárgyában¹

A miniszterelnök úr a f. évi szeptember hó 15-én kelt minisztertanácsi határozat kapcsán bemutatta az államalapítás ezredévi fordulójának megünneplése tárgyában az Országgyűlésnek teendő előterjesztését,

mely némi módosítással helyeseltetvén, a miniszterelnök úr felkérte, hogy azt Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával az Országgyűlésnek bemutassa.²

4.

A Felsőpulyai Kir. Járásbíróság és Sopron vm. felsőpulyai járásának főszolgabírája között becsületsértés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

5.

A Szerdahelyi Kir. Járásbíróság és Szeben vm. szerdahelyi járásának főszolgabírája mint erdei kihágási bíróság között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást az erdei kihágási bíróság folytassa le.

6.

A Pestvidéki Kir. Törvényszék és Pest–Pilis–Solt–Kiskun vm. pesti közép-járásának fősolgabírája között hatóság elleni erőszak és veszélyes fenyegetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

9.

A honvédelmi miniszter felhatalmazása arra, hogy az 1894. évi újoncjutalék kiállításáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.³

10.

A 39. sz. Cs. és Kir. Gyalogezred hadkiegészítési kerületének módosítása

A honvédelmi miniszter úr bemutatta Bihar vármegye feliratát, melyben kéri, hogy nemzetiségi és politikai indokoknál fogva a 39. sz. Cs. és Kir. Gyalogezred hadkiegészítési kerületéhez Bihar vármegyéből a tordai és berettyóújfalusi szolgabírói járások helyett a szalárdi és élesdi járások területe csatoltassék.

A minisztertanács a Bihar vármegye feliratában előadott indokokat figyelembe veendőknek találván, maga részéről is nagyon kívánatosnak tartja, hogy Bihar vármegyéből a tordai és berettyóújfalusi járások helyett a szalárdi és élesdi járások csatoltassanak a 39. sz. Cs. és Kir. Gyalogezred hadkiegészítési kerületéhez, s ennél fogva megbízza a honvédelmi miniszter urat, hogy ez irányban a szükséges lépéseket a közös hadügykormányzatnál megtegye.⁴

11.

Amerikában megjelenő szlovák nyelvű sajtótermékek postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Freelandban „*Amerikansko Slovenske Cirkevne Lysty*” és a Pittsburgban „*Smejme sa*” címen megjelenő lapoktól — a magyar állam ellen tanúsított ellenséges magatartásuk miatt — a postán való szállítás kedvezménye a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonatott.⁵

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

13.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy többek között Fábán László Arad vm.-i főispán kitüntetésben részesüljön (Lipót-rend lovagkeresztje) a borossebesi és kőszegi hadgyakorlatok alkalmából tett szolgálataiért.

14.

Törvényjavaslat az 1868:53. tc. 12. és 14. §-ainak módosításáról⁶

Újabbán tárgyalás alá vétetvén az 1868:LIII. tc. 12. és 14. §§-ainak módosításáról szóló törvényjavaslat,

az véglegesen megállapított, s a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felhatalmaztatott, hogy ezen törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával az Országgyűlés elé terjessze; határozottan kimondatott azonban, hogy ezen törvényjavaslat csak egyidejűleg a kötelező polgári házasságról szóló törvényjavaslattal mutatható be az Országgyűlésnek, s terjeszhető annak idejében legfelsőbb szentesítés alá.⁷

15.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztése alapján határozat arról, hogy az 1884:17. tc. 87. §-a szerint mely hatóság döntse el, hogy a tanonciskolákban szedhető-e tandíj? (törvénymagyarázat)

16.

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy Széll Kálmán országgyűlési képviselő kitüntetésben részesüljön a valutarendezés során szerzett érdemeiért (Lipót-rend nagykeresztje).⁸

Jegyzetek

- 1 *A millennium ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. máj. 30. 15. jegyzet.*
- 2 Wekerle dec. 4-én nyújtotta be jelentését a Házban (Irom. 524. sz.) — A jelentést előzetesen egy 21 tagú különbizottság tárgyalta meg és tett javaslatot annak elfogadására. (Irom. 585. sz.) A Ház 1894. ápr. 19-én vette tudomásul a kormány előterjesztését, amely szerint — a szept. 15-i jk. 3. pontjában említett létesítményeken kívül még Bp.-en millenáris emlékművet, Munkács várában, a Nyitra melletti Zobor-hegyen, a dévényi sziklán, Pannonhalmán, a zimonyi várban, Pusztaszeren és a brassói Cenk-hegyen pedig emlékoszlopokat állítanak fel az ezredéves ünnep tiszteletére. Ekkor került sor a 60 tagú orsz. bizottság kiküldésére is. (40 tagot a Kh., 20-at a Fh. választott). KN (1892–97) 15. k. 115., 234., 596. p., 18. k. 108–118., 197–198. p., OL - K 26 - 1895 - 22.

- 3 Fejérváry nov. 30-án nyújtotta be a tvj.-ot, s azt a Ház dec. 15-én fogadta el. Tv.erőre emelte az 1893:35. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 24. /291. cs./, KN /1892-97) 15. k. 3-4., 165-166., 274-284., 301., 329. p.) — A tc. a közös haderőbe 43 889, a Honvédségbe pedig 12 500 újoncot ajánlott meg az 1889:6. tc.-nek az 1893:1. tc.-kel módosított 14. §-a értelmében. — *Vö. 1891. okt. 23./13., 1892. dec. 18./15., 1894. okt. 29./25.*
- 4 Az ügyre nem maradt fenn irat a Honv. Min. hiányos lt.-i anyagában. *Ld. még 1893. dec. 2./15.*
- 5 Az intézkedésre — a kerm. javaslatára — szept. 20-án került sor. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 724.
- 6 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 21./4., szept. 7./6., szept. 15./4., 1894. jún. 11./1.*
- 7 A 10 szakaszból álló tvj.-ot Csáky 1893. dec. 2-án nyújtotta be, ugyanakkor, amikor Szilágyi a házassági javaslatot. (Indoklással együtt ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 6. /290. cs./) — A Ház elé került tvj. több ponton is különbözött a mt. elé vitt tervezettől. Így pl. új címet kapott: Tvj. a gyermekek vallásáról. Lényeges változás volt, hogy az új szövegezés szerint nemcsak különböző, hanem bármely vallású házasulandók is megegyezhettek arról, hogy leendő gyermekeik együttesen vagy külön-külön melyik bevett, ill. törvényesen elismert vallást követnek (1. §). A Közoktatásügyi Bizottság azonban ezt a szakaszt túl liberálisnak találta, és 1894. márc. 17-én kelt jelentésében újrászövegezését javasolta. Ugyanis — hangzott a bizottsági jelentés — nincs értelme annak, hogy a szabad vallásválasztást az azonos hitű szülőkre is kiterjesszék, az pedig egyenesen káros, ha a gyermekek nem az apa vagy az anya vallását követik, mert akkor más hallának a hitoktatásban és mást otthon. A bizottság módosítást javasolt a 2. szakaszon is: megegyezés hiányában ne az apa válasszon, hanem a gyermekek nemük szerint kövessék szüleik vallását. A Ház jún. 27-én általánosságban, jún. 28-án pedig részleteiben és harmadik olvasásban elfogadta a Közoktatásügyi Bizottság szövegezését. Általánosságban a Fh.-ban is elsőre átment a javaslat (okt. 8.); a részleteket illetően ugyan Vaszary primás, Hornig Károly püspök és Zichy Nándor is tett módosítási indítványt, ennek ellenére egyedül Czorda Bódog lényegét nem érintő indítványát fogadták el (okt. 9.). Ehhez okt. 20-án a Ház hozzájárult. (Uo., KN /1892-97/ 15. k. 87-88. p., 17. k. 306-307. p., 19. k. 83., 299-322., 325. p., 20. k. 26., 28., 115-116. p.) — Ferenc József 1894. dec. 9-én — a házassági jogról és az állami anyakönyvekről szóló javaslatokkal együtt — szentesítette a tvj.-ot. Tv.erőre emelte az 1894:32. tc. Hatályba lépett 1895. okt. 1-jén az 1895. jún. 29-i me.-i rendelet alapján. RT 1895. I. k. 447. p.
- 8 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1891. jan. 15./6., 1892. ápr. 29./8., máj. 5./4., jún. 17./2., 1893. jan. 7./11., febr. 13./32., szept. 7./5., 1894. jún. 11./1.*

42./35./

1893. október 20.

3.

Tárgyalások az Egyesült Államokkal fennálló kiadatási szerződés módosításáról

Az igazságügy-miniszter úr előterjesztette, hogy az észak-amerikai Egyesült Államokkal 1856. évi július 3-án kötött kiadatási szerződést az 1871:XLIII. tc.-be iktatott államszerződés III. cikke változatlanul érvényben tartotta, és a Kir. Igazságügy-minisztérium azt 1872. évi március 25-én 9581. sz. alatt (RT 29. sz.) kelt rendelete kíséretében közölte is a kir. törvényszékkel és a kir. járásbíróságokkal.

Ezen, habár a magyar törvényhozás által érvényben fenntartott, de Magyarországra nézve nem alkotmányos módon létrejött, és különben is fogyatékos kiadási szerződésnek mostani viszonyainkhoz mért és kimerítőbben rendelkező új államszerződéssel való helyettesítése végett a tárgyalások a Közös Külügyminisztérium közrevonása mellett a magyar és osztrák igazságügy-minisztériumok közt már az 1886. év óta vannak folyamatban.

Az említett tárgyalások során a magyar és az osztrák igazságügy-minisztériumok egymással egy tervezetben állapodtak meg, és azt a Közös Külügyminisztérium az észak-amerikai Egyesült Államok kormányával közölte.

Ennek ellenében az észak-amerikai Egyesült Államok kormánya saját szempontból dolgoztatott ki tervezetet, melyet a kapcsolatos iratokkal együtt a Közös Külügyminisztérium észrevételeinek megtétele végett ideküldött.

Az észak-amerikai Egyesült Államok kormánya által kidolgozott tervezet fenntartja 1856. évi szerződésünknek azt az álláspontját, mely szerint kiadásnak csakis a megkereső állam területén elkövetett bűncselekmények miatt van helye. Ezen álláspont, mely az Egyesült Államokban büntetőjogi téren uralkodó territoriális elvnek képezi kifolyását, részünkről is elfogadható.

A kiadási bűncselekmények száma az Egyesült Államok tervezetében nagyobb, mint 1856. évi szerződésünkben; ez ellen annál kevésbé lehet kifogásunk, mert főleg mitőlünk szöknek a büntetettek Amerikába, és nem megfordítva.

A politikai bűncselekmények tekintetében eddig nem sikerült az Egyesült Államokat az ún. merényleti záradék fölvételére reábírní. A tárgyalások azonban ez irányban még folyamatban vannak, de anélkül, hogy a merényleti záradék fölvétele részünkről „conditio sine qua non” gyanánt állítatott volna fel.

A kiadási és a kapcsolatos költségek kölcsönös kompenzációjára az Egyesült Államok nem hajlandók, de a tervezet XII. cikke a mostani állapottal szemben mégis haladást képvisel, mert a kiadásnál közreműködő köztisztviselőket, amennyiben rendes fizetéssel bírnak, fölszámításokra fel nem jogosítja, amennyiben pedig rendes fizetéssel nem bírnak, belföldi rendes díjaikra szorítja.

Egyebekben az amerikai tervezet lényegileg azokra az elvekre van fektetve, amelyeken újabb időben más államokkal kötött kiadási szerződéseink állanak.

A minisztertanács fölhatalmazza az igazságügy-miniszter urat, hogy a közönséges büntetettek kiadása és a bűnügyi jogsegély iránt az észak-amerikai Egyesült Államokkal kötendő új államszerződéshez a magyar kormány nevében hozzájárulhasson.¹

4.

A helyiérdekű vasutak építésére szolgáló segélyösszeg felemelése

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy az állami költségvetésben helyiérdekű vasutak segélyezésére 300 000 Ft, illetőleg az állam birtokában levő helyiérdekű vasúti törzsrészcsevények után várható jövedelem hozzászámításával az 1894. évre

305 000 Ft van felvéve. E hitel azonban az eddig engedélyezett helyiérdekű vasutaknak biztosított segélyösszegek által a székelyföldi vasutaknak² szánt összegén kívül már teljesen igénybe van véve, úgyhogy a kormány a közelebbi években újabb segélyeket egyáltalában nem engedélyezhet.

Ez okból a Pénzügyi Bizottságban indítvány tétellett a segélyi javadalmazásnak 100 000 Ft-tal való felemelésére, mely indítványra nézve az előadó miniszter úr fenntartotta magának a jogot, hogy aziránt a minisztertanácsnak határozatához képest későbbben nyilatkozhatssék.

Jelenleg körülbelül 3000 km hosszúságú új helyiérdekű vasutak engedélyezése iránt vannak tárgyalások folyamatban, s ezekből körülbelül 1000 km-nyi vasútra nézve a tárgyalások már oly stádiumban vannak, hogy azok engedélyezése csak a segély megadásától függ.

Tekintve azon nagy nemzetgazdasági érdeket, mely a helyiérdekű vasutak hálózatának kiterjesztéséhez van fűzve, különösen tekintve, hogy az előbb említett 1000 km vasút engedélyezése esetében mintegy 32 millió Ft-nyi tőke fordíthatnék hasznos beruházásra: a kereskedelmi miniszter úr a Pénzügyi Bizottságban felmerült indítványt pártolandónak, és ehhez képest a helyiérdekű vasutak segélyezésére szánt hitelt 100 000 Ft-tal felemelendőnek véli, megjegyezvén, hogy a költségvetés mérlege emiatt nem fogna romlani, amennyiben némely üzleti ágánál egészen reális alapon a bevételek magasabb összegekben irányozhatók elő.

A minisztertanács felhatalmazta a kereskedelmi miniszter urat, hogy a helyiérdekű vasutak segélyezésére szolgáló javadalmazást 100 000 Ft-tal felemelhesse, de egyszersmind gondoskodjék, hogy e kiadási többlet a bevételek emelése által ellensúlyoztassék.³

5.

Az 1896. évi millenniumi kiállítás szervezésének megkezdése⁴

A kereskedelmi miniszter úr indítványa folytán

felkérettek azon miniszter urak, akik a kormányzatuk alatt levő valamely üzletágból az 1896-i országos kiállításon kiállítani szándékoznak, a vezetésük alatt levő minisztérium kebelében az erre vonatkozó szervezkedést rendeljék el.⁵

7.

Indítvány az Egyesült Államokkal fennálló, a kivándorlók állampolgárságának szabályozásáról szóló államszerződés módosítására

A honvédelmi miniszter úr előadta, hogy az amerikai Egyesült Államokkal 1870. szeptember 20-án a kivándorló egyének állampolgárságának szabályozása iránt kötött, s az 1871:XLIII. tc.-be iktatott államszerződés értelmében oly magyar vagy

osztrák volt állampolgár, aki tényleges katonai besoroztatása előtt az amerikai Egyesült Államokban honosított, ha előbbi hazájába visszatér, ott az újoncozástól elmaradása miatt többé sem meg nem büntethető, sem a hadi szolgálattétel utólagos teljesítésére nem szorítható.

Mint hogy az idézett szerződésnek ezen határozmányára reánk károsnak bizonyult, mert egyenesen csábítólag hat a sorozás elől kivándorlás által való kibúvársra: szándékban van a többször említett szerződésnek megfelelő módosítása iránt az észak-amerikai Egyesült Államokkal tárgyalásokba lépni;⁶ minélfogva a honvédelmi miniszter úr felhatalmazást kér, hogy ezen tárgyalások megindításához a magyar kormány nevében hozzájárulhasson.

A felhatalmazás megadatott.⁷

8.

A honvédelmi miniszter felhatalmazása arra, hogy a Népfelkeléshez tartozó egyének némely csoportjának jelentkezési kötelezettségéről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁸

9.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy Rubido Zichy Radoslav Varasd vm.-i főispán kitüntetésben részesüljön Belovár–Kőrös vm. vezetésétől való felmentése alkalmából (Szt. István-rend kiskeresztje).⁹

10.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Kukuljević Milutin bosznia–hercegovinai kerületi főnököt Belovár–Kőrös vm., valamint Belovár, Ivanić, Kapronca és Kőrös városok főispánjává nevezze ki.¹⁰

11.

Magyar–horvát szerződés és horvát törvényjavaslat uralkodó elé terjesztése

A horvát–szlavón–dalmát miniszter úr bemutatta a bánnak kétrendbeli felterjesztését, melyekben Ő Felsége legfelsőbb engedélyét kéri:

a.) hogy a m. kir. földművelési miniszter és a horvát–szlavón–dalmát országos kormány között a selyemtenyésztésnek Horvát–Szlavónországokban előmozdítása iránt kötött szerződést jóváhagyó tudomásulvétel végett a Horvát–Szlavón–Dalmát Országgyűlésnek bemutatthassa;¹¹

b.) hogy a Mostanje, Svaića Velika, Banija, Hrnetić, Jelsa Velika adóközségeknek, valamint Gradac és Selce községeknek Károlyváros sz. kir. városhoz való

csatolása iránti törvényjavaslatot alkotmányos tárgyalás végett a Horvát–Szlavón–Dalmát Országgyűlés elé terjeszthesse.¹²

A minisztertanácsnak nincsen észrevétele az ellen, hogy ezen feltételek Ö Felségének bemutatassanak.

12.

A két protestáns egyház állami segélyének felemelése¹³

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy miután a Képviselőház Pénzügyi Bizottságában a két protestáns egyház állami segélyezése fejében előirányzott 100 000 Ft-nyi összegnek felemelése hozatott javaslatba, beleegyezését adhassa, hogy ezen segélyösszeg 120 000 Ft-ra felemeltessék.

A kért felhatalmazás megadatott.¹⁴

13.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy uralkodói jóváhagyás alá terjessze Müller Frigyes nagyszebeni ev. lelkész erdélyi ev. püspökké történt megválasztását.¹⁵

14.

A hazafiatlansággal megvádolt Pável Mihály nagyváradai gör. kat. püspök elleni vizsgálat

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, előrebocsátván, hogy Pável Mihály nagyváradai gör. kat. püspök a Pituk-féle röpiratban ellene emelt vádak¹⁶ folytán a belügyminiszter urat az ügynek megvizsgálására kérte fel, mire az előadó miniszter a hercegprímást kereste meg a vizsgálat megejtésére, — bemutatta a primásnak a vizsgálatról tett jelentését.

A minisztertanács a jelentésből arról győződött meg, hogy a Pável püspök ellen emelt vádak alaptalanok, s a püspök eljárásában csakis azon körlevél szolgáltatathatna észrevételre okot, melyben egyházi közegeit utasítja, hogy oly elmagyarosodott községekben, melyeknek lakói az egyház nyelvét, ti. a román nyelvet már nem beszélik, az egyházszer-tartások megértése érdekében gondoskodjanak, hogy az iskolákban a román nyelv taníttassék, s az egyházi oktatás ezen nyelven történjék. Habár a minisztertanács teljesen osztja is a primásnak e pontra nézve tett azon megjegyzését, hogy ha a hívek nem is értik az egyház szertartási nyelvét, ezáltal még az illető egyház érdekeit nem látja veszélyeztetve, a minisztertanács mégis konstatálhatja, hogy ezen körlevél kibocsátásánál sem vezette a püspököt hazafiatlan indok, s ebben hazafiatlan cselekmény nem rejlik.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízott, hogy a vizsgálat eredményéről Pável püspököt megfelelő módon értesítse, s az eredményt egyszersmind a püspök hírneve érdekében alkalmas úton hozza nyilvánosságra.

18.

Az Alvinczy-féle zálogbirtok örök tulajdonba adása

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője felhatalmazást kért, hogy az Alsó-Fejér megyébe kebelezett Preszaka, Oláhboros, Bocsarel, Benedek községekben, valamint Mundra praediumban levő, s Mária Terézia királynő Őfelsége által az 1750. május 13-án kibocsátott inskripcionális okmány erejénél fogva Alvinczy Gábor és neje, gr. Gyulai Katának zálogba adott, az úrbéri kárpótlással, regáléval s egyéb haszonvételekkel jelenleg 70 752 Ft-ra becsült fiskális birtokoknak a 65 262 rénusi Ft 53 kr-t, vagy osztrák értékben 26 105 Ft 33 kr-t tevő zálogösszeg beszámításával 16 000 Ft váltásösszegért örökös tulajdonba való bocsátása iránt a zálogba vevőknek még élő jogutódjaival, vagyis br. Radák Mária, férjezett Bernáth Albertné, br. Radák Kata, férjezett Antos Jánosné, br. Radák Ádám és gr. Mikó Anna, férjezett Pejacsevich Antalnéval kötött bírói egyezséget Ő Felsége legfelsőbb engedélyével jóváhagyhassa.

A felhatalmazás megadatott, azon hozzáadással, hogy a létesítendő zálogváltási egyezségben a kikötött 16 000 Ft-nyi örökváltásági összeg helyett^a az úrbéri kárpótlási kötvényeknek teljes összegben az Államkincstár javára való átengedése állapítandó meg.¹⁷

Jegyzetek

- a Tarkovich javítása; eredetileg itt „összegen felül” állt.
- 1 A tárgyalási iratok és a szerződéstervezetek megtalálhatók: HHStA, Wien, Ministerium des Äußern, F. 17. K. 22. (17. Amerika, I/2.). — Az új államszerződés a 90-es években nem jött létre.
  - 2 *Vö. 1894. jún. 18./3.*
  - 3 A kern. az ügyet előzetesen aug. 29-i levelében fejtette ki Wekerlénék. Indokai között megemlítette, hogy 1891-ben 157,9, 1892-ben 437,9 km HÉV-vonalat engedélyeztek. (OL - K 229 - 1893 - 5. t. - 63 447.) — A határozat nyomán az 1894. évi állami költségvetésbe a Beruházások IV. fejezet 17. cím alatt már 405 000 Ft-ot vettek fel a vicinális vasutak segélyezésére (1893:31. tc.).
  - 4 *A millennium ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. máj. 30. 15. jegyzet.*
  - 5 A kiállítás előkészítő munkálatai nagyobb arányokban az 1892-ben alakult kiállítási orsz. bizottság 1893. máj. 31-i ülésén hozott határozatok alapján kezdődtek el. (Részleteket, így pl. a kiállítási programokat és a kiállítási terület tervrajzát ld. OL - K 231 - 1894 - 5. t. - 1660 és „A kiállítási igazgatóság jelentése az 1896-iki ezredéves országos kiállítás előmunkálatairól” /OL - K 20 - 1894 - 102/.) — A főváros 1893. jún. 21-én hozott kgy. határozatával engedte át a Városliget 472 000 m²-nyi területét a kiállítás céljaira. 1893-ban összeállították a két kiállítási főcsoport (történelmi, jelenkori) programját. A kern. először jún. 23-án számolt be felségelőterjesztés formájában Ferenc Józsefnek az előkészületekről, majd jún. 25-én kérte az udvari gyűjtemények egyes magyar vonatkozású darabjai kiállításának engedélyezését. OL - K 231 - 1894 - 5. t. - 1660.
  - 6 1892–1893 folyamán zajlottak le azok az osztrák–magyar tárgyalások, amelyeknek rövid kivonatát Fejérváry jún. 10-én küldte meg a me.-nek. Ez tartalmazta az 1870. évi szerződés módosítási terve-

- zetét is. A változtatás lényege az volt, hogy a szerződés I. cikkelyének 1. és 2. bekezdése (amennyiben osztrák vagy magyar állampolgárok 5 évi folytonos ott tartózkodás után amerikai állampolgárságot nyertek, az osztrák és a magyar kormányok is ilyennek tekintik őket; viszont ugyanez vonatkozik az amerikai állampolgárookra) után a következő kiegészítés kerül: „amennyiben az illetők nem az Ausztria–Magyarországban [ill. az USA-ban] fennálló törvényes rendelkezések figyelmen kívül hagyása mellett vándoroltak ki, vagyis amennyiben a kivándorlás, illetőleg az idegen állampolgárságért való folyamodás által hazájuknak reájuk nézve mérvadó törvényeit meg nem sértették.” OL - K 26 - 1901 - XXXI - 4055.
- 7 *Ld. még 1894. dec. 9./15.*
- 8 A Népfelkelés az 1886:20. tc. értelmében a fegyveres erő kiegészítő részét képezte. Népfelkelési kötelezettség alá estek: az általános vagy a népfelkelési szolgálathoz szükséges védképességgel rendelkező férfiak 19–42 éves korig, amennyiben nem tartoztak a Hadsereg, a Haditengerészet és a Honvédség állományához, valamint a Hadsereg, a Haditengerészet és a Honvédség nyugállományú tagjai 60 éves korig. Az évenkénti mozgósítási előmunkálatok során kiütköztek azok a problémák, amelyek a népfelkelésre kötelezettek nyilvántartásának hiányosságaiából eredtek, emiatt viszont veszély fenyegette a népfelkelők szükség esetén gyors bevonultatását. Ezen kívánt segíteni a mt. elé vitt tvj. azzal, hogy előírta a katonailag kiképzett, valamint a különleges hadiszolgálatra kijelölt népfelkelésre kötelezettek évenkénti személyes jelentkezését. A mt. határozata nyomán Fejérváry okt. 27-én kérte és nov. 8-án meg is kapta az uralk. engedélyét a tvj. benyújtásához. Erre nov. 30-án került sor. A Véderő Bizottság módosítást ajánlott a javaslaton, mivel az szokatlan és „az elkerülhetetlen szükség mérvén” felüli kötelezettséget írt elő. A bizottsági szövegezés megengedte a jelentkezést több helyen és írásban is. Az Ogy. ebben a formában fogadta el a tvj.-ot. Becikkelyezte az 1893:37. tc. A végrehajtási utasítás 1894. szept. 13-án kelt. HL - Honv. Min. Lt. - Lf. előterjesztések - 1893 - 2308, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 27. (291. cs.), KN (1892–97) 15. k. 3–4., 165–166., 294–298., 301–316., 323–324., 329. p., RT 1894. II. k. 47. p.
- 9 Ferenc József a hszdm. okt. 24-i előterjesztésére okt. 30-i lf. elhatározásával mentette fel Rubido Zichyt Belovár–Kőrös vm.-k, Kőrös és Kapronca városok és Ivanić 98 főispáni tisztje alól. OL - K 20 - 1893 - 965, 989, 990. — *Ld. még e jk. 10. pontját.*
- 10 *Ld. még e jk. 9. pontját.* — Kukuljević kinevezésére — a kszkm. okt. 24-i előterjesztése alapján — az uralk. okt. 30-i lf. elhatározásával került sor. OL - K 20 - 1893 - 966.
- 11 Iratok: OL - K 20 - 1893 - 961, OL - K 178 - 1894 - 202.
- 12 A tvj. benyújtását okt. 29-i lf. elhatározásával engedte meg az uralk., de abból a kormányciklusban nem lett tv. OL - K 20 - 1893 - 967.
- 13 *Ld. még 1890. jún. 4./9., 1891. jan. 21./15.*
- 14 1893. ápr.-ban lejárt az a határidő, ameddig a két protestáns egyház az 1891:12. tc. alapján jogosítva volt egy 8 milliós sorsjegykölcsön kibocsátására. Ezt azonban a külső pénzpiac elzárkózása miatt nem sikerült megvalósítani, ezért az egyházak nevében Tisza Kálmán jún. 11-én kérte a püm.-t, hogy amíg megoldhatatlan az állandó javadalmazás, az állam biztosítson 100 ezer Ft évi segítyt a két egyháznak. Csak így „lesznek a tudva levő egyletek és alapok képesek arra, hogy az idegen ajkúak között elszórva fekvő egyes egyházakat és híveket nemcsak az illető felekezet, de ez által a magyar faj számára is megmentsék, s ne vesszenek el azok számunkra ezentúl is, mint ez ideig fájdalom, igen nagy mértékben megtörtént” — írta Tisza. (OL - K 255 - 1893 - 3. t. - 1784.) — E kérelem nyomán az 1894. évi költségvetés tervezetében 100 ezer Ft segítyt vettek fel. Az összeg a végleges költségvetésben 150 ezerre emelkedett. (1893:31. tc., Átmeneti kiadások, VIII. fejezet 15. cím.)
- 15 Müllert, akit a júl. 2-án elhunyt Teutsch György Dániel helyébe szept. 21-én választott meg az egyházi közgyűlés, Csáky okt. 21-i előterjesztésére nov. elején erősítette meg az uralk. OL - K 20 - 1893 - 994, OL - K 26 - 1906 - 5421 (2878/1893).
- 16 Pituk Béla nagyváradai egyházmegyei gör. kat. plébános „Hazaárulók. Országunk kellős közepén a jelen korunkban eloláhosított huszonnégyezer tősgyökeres magyarjainkról. Leleplezések a nagyváradai görög katolikus oláh egyházmegyéből (Arad, 1893)” című röpiratáról van szó. Ebben a nemzetiségére nézve román, de a magyarosításért lelkesedő szerző, akit Pével püspök korábban nyugdíja-

zott, kendőzetlenül magyarellenes tevékenységgel vádolta meg a román egyházat és személy szerint Pávelt, s hívott fel az egyházmegye területén „dühöngő dáko-román fészkelődések” elleni harcra.
17 Ld. még 1894. márc. 20./4.

43./36./

1893. október 21.

1.

A Csendőrség létszámának felemelése

A belügyminiszter úr előadta, hogy az 1894. évi költségvetésben a Csendőrségnek 1 főtisztalattal együtt 259 egyénnel való szaporítása van felvéve, s a Képviselőház Pénzügyi Bizottsága ezen szaporítást helyeselte is. Minthogy azonban égetően szükséges, hogy a Csendőrség az ország némely vidékén, különösen az erdélyi részekben mielőbb szaporíttassék: az előadó miniszter úr felhatalmazást kér, hogy a tervezett létszámszaporítás rovására a csendőrségi létszámot már a f. évi november hó 1-jétől kezdve 134 csendőrrel emelhesse. Az ebből származó kiadás a f. évben interkaláreből s egyéb címeken elérhető megtakarításokból valószínűleg fedezhető lesz; azonban a jövő évben a költségvetésben előirányzott összegben felül mintegy 35 805 Ft-nyi költségtöbblet fog mutatkozni, mivel a szaporítás a jövő évben is csak július 1-jétől volt számításba véve.

Helyeseltetvén, a kért felhatalmazás megadatott.¹

2.

Javaslat a Legfelsőbb Udvartartás körében teendő módosításokra²

A miniszterelnök úr előterjesztette a Legfelsőbb Udvartartás körében teendő módosítások iránti javaslatait,³

melyek behatóan tárgyalván, a miniszterelnök úr előterjesztésében előadott közjogi tekintetekből s politikai célszerűségi indokokból elhatározatott, hogy Ő Felségénél hozassék legalázatosabban javaslatba, miszerint a Legfelsőbb Udvartartás körében, annak funkcionáriusai által teljesített szokott azon teendők végzésével, melyek közjogi jelentőséggel bírnak — milyenek a koronázásnál, az Országgyűlés megnyitásánál és bezárásánál, a delegációk fogadtatásánál, bizonyos közjogi jelentőségű vagy nemzeti^a ünnepélyeknél és esküteteleknél való szereplés —, bízassanak meg kizárólagosan a magyar országzászlósok; a Legfelsőbb Udvartartásnak a magyarországi közönséggel való érintkezés közvetítése s a Legfelsőbb Udvar és a magyar nemzet közötti állandó kap-

csolatnak fenntartása érdekében pedig neveztessek ki Magyarországnak számára Budapesten a Legfelsőbb Udvartartásnak egy állandó képviselője, aki bizonyos, pusztán reprezentatív természetű cselekményeknél autonóm jogosultsággal járna el, minden egyebekben, tehát általában minden, a tulajdonképpeni legfelsőbb háztartásra vonatkozó ügyben azonban csak mint a Legfelsőbb Udvartartás főhivatalai főnökeinek helyettese működne akkor, midőn azok személyesen nincsenek jelen. Hogy ily módon a Legfelsőbb Udvartartás belső ügyeiből mennyi és mily hatáskörrel bízassék e magyarországi képviselőre: az természetesen kizárólag Ő Felsége legfelsőbb elhatározásától függ, megjegyzendőnek véli azonban a minisztertanács, hogy a magyar kormány e részben nem tartana kívánatosnak semmi oly intézkedést, ami által a Legfelsőbb Udvar belső háztartásának egysége megbontatnék. Ezért is a kinevezendő magyarországi képviselő, s annak külön segédzemezője a Legfelsőbb Udvartartás keretébe, mint annak új tagolata volna beillesztendő.

A minisztertanács egyúttal legalázatosabban megkérendőnek határozta Ő Felségét, hogy a fennebbi értelemben teendő javaslatoknak azon részét, mely a közjogi természetű funkciók miképpeni ellátására vonatkozik, már most legkegyelmesebben jóváhagyni, a javaslatok többi részére nézve pedig a további tárgyalások megindítását legkegyelmesebben elrendelni méltóztatnék.⁴

Jegyzetek

a Beszúrás más tollal.

1 *Ld. még 1893. nov. 14./20., 1894. ápr. 3./11.*

2 *Ld. még 1892. febr. 24.*

3 Az udvartartás kérdését az 1867:12. tc. nem szabályozta körültekintően. A tc. 7. §-a szerint ugyanis az uralk. közös, de „a magyar király fejedelmi magas tekintélyével sokkal inkább megegyez, hogy a Magyar Országgyűlés a felelős magyar minisztérium előterjesztésére külön szavazza meg a magyar király udvartartása költségeit”. A valóságban csak egy udvartartása volt az uralk.-nak, s ez sértette a magyar közjogot és érzelmeket. Elég utalni arra, hogy pl. egészen 1889-ig „cs. kir.” jelzővel illeték az udvari hivatalokat (főudvarmesteri, főkamrási, főmarsalli stb.), vagy pedig arra, hogy a kifejezetten magyar közjogi aktusoknál is ezek a nem magyar udvari tisztségviselők adták a magyar kíséretet. A függetlenségi ellenzék a 80-as évek végétől állította reflektorfénybe a közjogi sérelmek hangoztatására kiváló alkalmat nyújtó kérdést. A szélsőbal az 1889. és az 1891. évi költségvetés tárgyalásakor, majd 1892. ápr.-ban nagy vitát provokált az ügyben, és követelte a külön magyar udvartartás felállítását. E követelést a kormány nyíltan nem utasíthatta el, de tekintettel kellett lennie Ferenc József érzékenységre is. 1889-től ezért elvileg nem vitatta a teljesen elkülönített magyar udvartartás lehetőségét, de a gyakorlati megvalósítást pénzügyi és célszerűségi szempontok miatt kizárta a lehetőségek közül. Bizonyos külső változtatások uralk.-nál történő kieszközölésére a kormány hajlandóságot mutatott, és meg is kezdte a tárgyalásokat. Az udvar befolyásos köreiből (Kállay Béni közös pü., Pápay István kabinetirodai titkár) 1893-ban történt egyeztetések után került mt. elé az ügy. Íratok: OL - I 34 - A magyar udvartartás 1893 (2. d.), Uo. - Hivatali ir. - 1893, OL - P 344 - Levelek, 158. (1. d.), OL - K 26 - 1904 - I. t. - 5734.

4 Ferenc József rövidesen elfogadta a mt. javaslatát: ennek megfelelő lf. elhatározása nov. 20-án kelt. (Ld. Bp.-i Közl., 1893. nov. 23.) — Wekerle felségelőterjesztése megtalálható: OL - K 26 - 1904 - I. t. - 5734 (2701/1893).

44./37./

1893. október 23.

1.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó gr. Pálffy-Daun Vilmos országgyűlési képviselőt nevezze ki Moson vm. főispánjává;¹ Szalavszky Gyula Trencsén vm.-i főispánt pedig ideiglenesen bízza meg Pozsony vm. és város kormányzatának ellátásával².

3.

A házassági jogról tervezett törvényjavaslat elleni egyházi észrevételek elutasítása³

Az igazságügy-miniszter úr előadta, hogy Ő Felsége a házassági jogról szóló törvényjavaslat iránti legalázatosabb előterjesztését egy legfelsőbb kézirattal azon meghagyással méltóztatott legkegyelmesebben visszaküldeni, hogy miután az Ő Felsége által meghallgatott két magyarországi bíbornoknak a törvényjavaslatra nézve egyházi szempontból aggályai vannak, a szóban levő törvényjavaslat, tekintettel a két bíbornok előterjesztéseiben foglalt észrevételekre, a minisztertanács által újabb beható megfontolás tárgyává tétessék, s a minisztertanács megállapodásai nyomán újabb felterjesztés intéztessék Ő Felségéhez.⁴

E legfelsőbb meghagyás folytán a minisztertanács a kérdésben levő törvényjavaslat elvi határozmányait újabb, beható tárgyalás alá vette, s az ügy teljes megvilágítása érdekében felolvastattak a legfelsőbb kézirat, a törvényjavaslat iránt tett igazságügy-miniszteri legalázatosabb előterjesztés, a hercegprímásnak és Schlauch nagyváradi bíbornok-püspöknek emlékiratai, valamint a püspöki karnak emlékirata.

A felolvasott emlékiratokban foglalt észrevételeknek részletes megvitatása, s az összes ez ügyre vonatkozó kérdéseknek komoly megfontolása után

a minisztertanács egyértelműleg arra a meggyőződésre jutott, hogy a primási és püspöki emlékiratokban felhozott észrevételek részben egyáltalában nem bírnak alappal; részben pedig egyoldalúan merev hitfelekezeti szempontokra vannak fektetve, s az ez alapon támasztott követelések ellentétben állanak az államnak fel nem adható jogaival, s figyelmen kívül hagyják azon szem előtt nem téveszthető feladatnak konzekvenciáit, hogy különféle vallásfelekezetek által lakott országnak házassági joga egységes alapon céloztatik rendeztetni.

Ennélfogva a minisztertanács a felolvasott bíbornoki és püspöki emlékiratokban foglalt észrevételeket egy-két alárendeltebb jelentőségű pont kivételével nem tartotta figyelembe vehetőeknek, s megbízta az igazságügy-miniszter urat, hogy az Ő Felségéhez intézendő kimerítő előterjesztését ily értelemben szerkessze meg.

Jegyzetek

- 1 Moson vm. főispáni széke Simon Gyula 1893. máj.-ban bekövetkezett halálával üresedett meg. Az 1892-ben szabadelvű programmal egy. képv.-vé választott Pálffy-Daunt a büm. nov. 4-i előterjesztése alapján nov. 6-i lf. elhatározásával nevezte ki az uralk. OL - K 148 - 1917 - 8. t. - 5159 (4234/1893).
- 2 *Ld. még 1890. máj. 17./14., 1891. nov. 6./8., 1892. nov. 22./9.* — Zichy József pozsonyi főispán 1893. máj. 15-én nyújtotta be lemondását a kormány egyházpolitikai irányvonala miatt. Felmentése a büm. máj. 19-i előterjesztése alapján máj. 23-án került sor. Szalavszkyt az okt. 29-i büm.-i előterjesztés nyomán nov. 2-án bízta meg az uralk. a két törvényhatóság ideiglenes kormányzásával. OL - K 148 - 1893 - III. t. - 1925.
- 3 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.*
- 4 Ferenc József Vaszary hercegprímástól, valamint Schlauch Lőrinc nagyváradai bíboros-püspöktől kért véleményt a házassági javaslatról és indoklásáról. Vaszary szept. 4-én kelt rövid véleményében előadta, hogy nem fogadhatja el a tvj.-ot, mert az ellenkezik az egyház dogmaival, ti. hogy a házasság szentség, felbonthatatlan és érvényessége fölött az egyház ítél. (A javaslat szerint a házasság polgári szerződés, felbontható, és érvényességéről az állam dönt.) Schlauch igen részletes, tanulmányyszerű jelentésében szintén a tvj. visszautasítását kérte, mert annak törvényerőre emelését általában károsnak vélte, s az egyébként is — szerinte — nem volt más, mint a protestáns házassági jognak újabb állami princípiumokkal gazdagított kodifikációja. (*Salacz, A magyar kultúrharca...* 263–267. p.) (Schlauch véleménye 1893. nov.-ben nyomtatásban is megjelent: Dr. Schlauch Lőrinc bíbornok váradai püspök fölterjesztése az „Egységes polgári házassági jogról szóló törvényjavaslatra” és indoklására, Bp., 1893.) Az uralk. szept. 25-én lf. kézirattal küldte meg Wekerlének a bíborosok véleményét azzal, hogy „e kiváló fontosságú és nagy horderejű ügyet magyar kormányom a miniszteri tanácsban újabb tárgyalás alá vegye, s érett megfontolás után ezen tárgyalás eredményét az esetlegesen módosítandó törvényjavaslat újlagos bemutatása mellett elhatározásom alá terjeszse.” — 1893 tavaszán és nyarán megélelnkült az egyházpolitikai küzdelem. Jelezte ezt, hogy máj. 20-án a kormány programját támogató Eötvös Károly és 17 társa kilépett a Füg. P.-ből. A Nemz. P. sem volt egységes, maga Apponyi pedig tartózkodott a nyílt színvallástól. Kortársak szerint a politikusok zöme nem nagyon hitt a polgári házasság sikerében, s biztosra vette bukását a Fh.-ban. Ferenc József jún. elején levélben fordult a pápához. Ebből kitűnt az uralk. vívódása legbensőbb felfogásával és érzelmeivel: aggdótt a kormány egyházpolitikája miatt, és az egyház szempontjainak változatlan érvényesítését a modern államokban igen nehéznek tartotta. A Szapáry-kormány már megbukott, mert szembeszállt a reformokat követelő közhangulattal. S mert újabb kormányváltást nem kívánt, reménykedett az egyház békülékenységében, annál is inkább, mivel hasonló polgári tv.-ek már csaknem valamennyi európai államban léteztek. (A levelet közli: *Salacz*, i. m. IV. melléklet.) — Szept. 2-án XIII. Leó enciklikában („Constanti Hungarorum”) válaszolt a püspöki kar éveleji emlékiratára. Ebben a pápa felhívta a magyar katolikusokat az egyház ügyének védelmére, szorgalmazta a katolikus szellem felébresztését, és az uralk. jóindulatával is biztatott. (Ld. *Magyar Sion*, 1893. 643–651. p.) — Nem véletlenül! *Salacz* idézi a pápa okt. elején hangoztatott véleményét: „Minden reményemet belehelyezem [mármint az uralk.-ba — L. J.], ámbár tudom, hogy az ún. alkotmányos szabadságok az ő szabadságát bilincsekbe verik. Azt szeretném, ha abszolút uralkodó lehetne és úgy cselekedhetnék, amint a szíve diktálja.” I. m. 268. p.

45./38./

1893. október 30.

5.

A házassági jogról szóló törvényjavaslat ügyében felterjesztés az uralkodóhoz¹

Az igazságügy-miniszter úr bemutatta a minisztertanácsnak f. hó 23-án létrejött megállapodása értelmében szerkesztett legalázatosabb felterjesztését a házassági jogról szóló törvényjavaslat tárgyában,

mely egész terjedelemben felolvasatott, és helyeseltetett, s az igazságügy-miniszter úr megbízott, hogy azt mielőbb Ő Felségének mutassa be.²

6.

Horvát törvényjavaslatok és a horvát beligazgatási költségvetés előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjesztése

A horvát–szlavón–dalmátországi miniszter úr bemutatta a bánnak felterjesztéseit, melyekben Ő Felsége legmagasabb engedélyét kéri, hogy

a Horvát–Szlavónországoknak belügyi igazgatására vonatkozó 1894. évre szóló költségvetését,³

a vallási alapítványok 1894. évre szóló költség-előirányzatát,
az erdőműszaki szolgálat szervezéséről szóló törvényjavaslatot⁴ és

a Horvát–Szlavónországok területén levő, s különös felügyelet alatt álló erdők szakszerű kezeléséről és műszaki üzemberendezéséről szóló törvényjavaslatot⁵ a Horvát–Szlavón–Dalmát Országgyűlés elé terjeszthesse.

A minisztertanács felhatalmazta a horvát–szlavón–dalmát miniszter urat, hogy a bánnak fennebbi előterjesztéseit megjegyzés nélkül Ő Felségének bemutassa.

8.

A Kaposvár–Mocsoládi és a Versec–Kubini HÉV engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért arra,

1. hogy Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával a Magyar Általános Hitelbanknak, mint engedélyt kérőnek kiadhassa az engedélyokmányt a MÁV kaposvári állomásától Mocsoládig vezetendő helyi érdekű vasút építésére.

E vasút hossza 26 km; építési és üzletberendezési költségzükséglete 900 000 Ft, mely összegből forgalmi eszközökre 65 000 Ft, a tartalékalapra pedig 13 000 Ft

fordítandó. A szükségelt tőke a törvényileg megállapított arányban törzsrészcvények és elsőbbségi részvények kibocsátása útján fedezetnék. A 35%-nak megfelelő 315 000 Ft-nyi törzsrészvény fedezetül szolgál: az érdekeltségnek 184 000 Ft-nyi hozzájárulása, a posta ingyenes szállítása fejében 50 éven át fizetendő 2200 Ft-nyi járulék, ami 40 000 Ft tőkének felel meg, a szintén 50 éves járadék alakjában nyújtandó 60 000 Ft-nyi külön állami segély és a kaposvári csatlakozási állomásnak 30 000 Ft-ra előirányzott kibővítése, melynek költsége fejében készpénz helyett törzsrészvények adatnának át az Államvasutaknak. A postajárulék és a külön állami segély fejében szintén megfelelő névértékű törzsrészvények adatnának át az állam birtokába.

Addig is, míg a rendes engedélyokmány kiszolgáltatható lesz, az engedélyt kérrőnek megengedtetnék, hogy az előzetes ideiglenes építést saját kárára és veszélyére megkezdhesse;⁶

2. hogy Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával törvényjavaslatot terjeszthessen az Országgyűlés elé a Versec–Kubini HÉV engedélyezése iránt.

A kérdéses vasút hossza 85,3 km; építési és üzletberendezési tényleges tőkéje 2 850 000 Ft, melyből a MÁV-nak forgalmi eszközökért 170 600 Ft, egyéb teljesítményekért pedig 103 000 Ft, tehát összesen 273 600 Ft fizettetnék készpénzben. A szükséges tőke 35% erejéig törzsrészvények, 65% erejéig pedig 5%-os, 75% árfo-lyam mellett kibocsátandó elsőbbségi részvények útján fogna beszereztetni. A 997 500 Ft-ra rúgó törzsrészvényekből 688 000 Ft törvényhatósági és érdekeltségi hozzájárulások által van fedezve, azon felül a Földmívelési Minisztérium részéről 25 000 Ft-nyi hozzájárulás van kilátásba helyezve. A posta ingyenes szállítása fejében 50 éven át 6500 Ft járulék biztosíthatnék, ami 130 000 Ft tőkének felel meg; a Helyiérdekű Vasutak Segélyalapjából pedig 50 éven át 7500 Ft-nyi segély adatnék, ami 150 000 Ft tőkének felel meg. Az utóbb említett két, összesen 280 000 Ft-ra rúgó állami segély fejében megfelelő névértékű törzsrészvények fognak az államnak át-adatni.⁷

Mindkét vasútra nézve a kért felhatalmazás megadatott.

9.

Az igazságügy-miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Czorda Bódog budapesti kir. ítélőtáblai elnököt nevezze ki a Kúria másodelnökévé.⁸

10.

Fegyverrendelés a Honvédség részére⁹

A honvédelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a Honvédség részére még szükségelt, de későbbi beszerzésre szánt 23 000 db fegyvert azon okból, hogy a fegyvergyárnak munkája legyen, már most megrendelhesse, oly kikötéssel azonban, hogy a szállítandó fegyverekért járó fizetések kamatmegtérítés nélkül csak az 1895.

és 1896. években fognak teljesíteni, és hogy a gyár a fizetések későbbi teljesítéséből származtatható mindennemű kártérítési igényéről eleve lemond.

A kért felhatalmazás megadatott.¹⁰

Jegyzetek

- 1 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.*
- 2 Szilágyi nov. 3-i felségelőterjesztésének másolatát ld. OL - P 634 - 4. t. (Házassági tv.). — Ebben az igm. először is a kormány álláspontját indokolta. A házasságjog reformját kétféle szükségszerűség hatása alatt tűzték napirendre — írta, majd így folytatta: „Szükségessé tették egyrészt azon törvényjavaslatok, melyek akkor előkészítés stádiumában voltak, ma már a törvényhozás alá vannak terjesztve. Ezek a vallás szabad gyakorlatáról és a zsidók recepciójáról szóló törvényjavaslatok. Az elsőben a jelenleg fennálló felekezeti kényszer megszüntetetik. A zsidók recepciójáról szóló törvényjavaslat folyamánként a kultusz diszparitás bontó akadályának megszüntetése kikerülhetlen szükségessé vált. E javaslatok korlátoltabb körben ugyan, de szükségessé teszik a házasságjog reformját. Gondoskodni kellett azon állampolgárokra nézve, akik a bevett egyházak egyikéhez sem tartoztak, házassági jogról, bírói fórumról, házasság megkötési formákról, és gondoskodni kellett arról is, hogy a kultusz diszparitás akadályának eltörlése, melyet a párhuzamosan érvényben álló mind a nyolc jog ismer, miként illesztessék be házassági jogrendszerünkbe? Jóval nagyobb súllyal bír azon másik neme a szükségességnek, mely abból származott, hogy a felekezetek szerint párhuzamosan érvényben levő különféle házassági jogok, különféle házassági bíróságok és még inkább a vegyes házasságok tekintetében fennálló kettős jog és kettős juriszdikció a házasság jogi intézményének szilárdságát megrendítették és egész sorozatára a visszaéléseknek utat nyitottak. A minisztertanács tiszta tudatában volt annak, hogy bármely reformja a házasságjognak szükségképp meg fogja szorítani azon egyházak jogkörét, melyek ma civilis hatályú bírásokkal jogával vannak felruházva. Tudta, hogy ezzel érdekeket sért. Ezért posztulátumul állította oda, hogy a reformot úgy kell eszközölni, hogy egyrészt az állam nagy érdeke, mely a házasság, a család szilárdságában, tisztaságában áll, meg legyen óva, és másrészt a vallás szabad gyakorlata, a lelkiismeret szabadsága, a bevett egyházak közötti paritás és a polgári jogegyenlőség elvei csorbitást ne szenvedjenek.” A kormány nem lépett új útra, hiszen ez az út „megfelel a magyar törvényhozás alsóháza által 1868 óta minden nagy alkalommal pártkülönbség nélkül nyilvánított elveknek és a magyar államférfiak túlnyomó nagy többsége nézeteinek. A házasságjog és a házassági juriszdikció államosítása Európa minden művelt államában bevégzett tény ... Ismételt érett megfontolás után Felsőged leghívebb magyar minisztertanácsa úgy találja, hogy nincs más mód: a házasság és család szilárd rendjét megővni és a ... visszaéléseket megszüntetni, mint az egységes állami házasságjog megalkotása. Ez feltétlenül szükségessé teszi: a házassági viszony terén az egyházi és állami hatáskör elkülönítését”. Szilágyi az előterjesztés következő (II–IV.) fejezeteiben ízekre szedte Vaszary és Schlauch ellenérveit. Leszögezte: „A házasságra a javaslat nem jelenti ki, hogy a házasság szentség, de nem is zárja ki, hogy annak tekintessék. A házasságot egyszerűen csak magánjogi vonatkozásaiban teszi szabályozás tárgyává. ... A törvény egyáltalán nem kényszerít senkit arra, hogy a polgárilag megkötött házasságot vallási hite szerint is házasságnak tartsa.” Ezután (V. fejezet) ismertette a tvj.-on eszközölt csekély változtatásokat, majd végezetül kijelentette: a kormány nem tekinti kizártnak a tvj.-on a módosításokat, „A törvényhozási tárgyalásnak éppen ez a feladata. Alapelveire nézve azonban azon legalázatosabb nézetének ad kifejezést, hogy azokat ismételt érett megfontolás után helyeseknek és fenntartandóknak ismeri el.”
- 3 *Ld. még 1894. febr. 4./18.*
- 4 *Ld. még 1894. jan. 15./12.*
- 5 A javaslatot becikkelyezte az 1894. márc. 26-i tv., mellyel a különös nyilvános felügyelet alatt álló erdőkben a szakigazgatás és az erdőgazdaság szervezetnek.

- 6 A vonal előmunkálati engedélyét 1891-ben Kapotsy Jenő egy. képvis., Csorba Ede és Márffy Emil kapták, ők később átruházták jogaikat a Hitelbankra. A HÉV kiépítését két tényező indokolta: Belső-Somogynak még nem volt vasútja, Kaposvárra pedig cukorgyárat terveztek. Az 1892. jún. 20-i engedélyezési tárgyalás, az állami kedvezmények ügyében tartott 1893. márc. 16-i külön értekezlet és a mt.-i ülés után Lukács dec. 3-i előterjesztésére az uralk. dec. 16-án járult hozzá az engedélyokirat kiadásához. Erre dec. 30-án került sor. (RT 1893. 2805. p., iratok: OL - K 229 - 1895 - 2. t. - 40 905., 75 273/1893. sz. a itt található a részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványa is). — A vasutat 1894-ben adták át a forgalomnak. *Ruzitska* 66. p.
- 7 A vasútra eredetileg Ürményi Bernát kapott előmunkálati engedélyt 1891-ben, de ő később átruházta jogaikat. Az engedélyezési tárgyalást 1893. márc. 27-én tartották meg. Ezen a közös hm. képviselője kikötötte, hogy a kubini állomáson katonai rakodót kell létesíteni. Az engedélyt kérők 200 000 Ft-nyi hozzájárulást kértek a FM-től, de Bethlen ehhez nem járult hozzá. Lukács nov. 25-i előterjesztésére az uralk. dec. 5-én engedélyezte a tvj. benyújtását. Az indoklás szerint a délvidék mezőgazdaságának belterjesedése és a Szerbiába irányuló forgalom szempontjából volt fontos a vasút kiépítése. Lukács 1894. jan. 18-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház ápr. 19-én fogadott el. Tv.erőre emelte az 1894:11. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 44. /292. cs./, KN /1892-97/ 15. k. 361-362. p., 17. k. 3-4. p., 18. k. 87., 100-101. és 197. p.) — Az engedélyokirat kiadására (Polacsek Mihály részére) 1894. jún. 3-án került sor. (RT 1894. I. k. 898. p., iratok: OL - K 229 - 1896 - 2. t. - 1878.) — A vasút még 1894-ben elkészült. *Ruzitska* 66. p.
- 8 *Ld. még 1892. júl. 22./6.* — A kinevezésre az uralk. nov. 6-i lf. elhatározásával került sor. Bp.-i Közl., 1893. nov. 14. — *Vö. 1893. nov. 14./6.*
- 9 *Ld. még 1890. dec. 17./9., 1891. jan. 9./18., jan. 21./11.*
- 10 A közel másfélezer munkást foglalkoztató Fegyver- és Gépgyár 1893-ban 12 000 db fegyvert szállított le a Honvédség és 50 000 db-ot a Közös Hadsereg részére, de már ekkor súlyos nehézségekkel küzdött. (Egymillió veszteség érte a gyárat azzal, hogy a fekete puskaporra szerkesztett fegyvert az új gyér füstű puskapor használata folytán a nagyobb igényeknek megfelelően kellett legyártania.) Az üzem alapításakor is nyilvánvaló volt, hogy pusztán fegyvergyártásból nem élhet meg, s ezért fokozatosan különböző, Magyarországon nem gyártott gépek és szerszámok előállítására is berendezték, de termelése megindításáig még újabb fegyverrendelésekre volt szükség. A gyár 1894-95-ben többször fordult a kormányhoz, ill. a közös hm.-hez megrendelésekért, azonban törekvését lényegében nem koronázta siker. OL - K 26 - 1896 - 14 056, OL - K 231 - 1894 - 2. t. - 49 790.

46./39./

1893. november 6.

Törvényjavaslat a házassági jogról¹

Gegenstand: Der Gesetzentwurf über das Eherecht.

Seine Majestät geruhen vor allem allerh. ihrem Danke Ausdruck zu geben, daß die Regierung mit Bezug auf die Einwendungen der beiden einvernommenen Kardinäle den Gesetzentwurf über das Eherecht neuerlich einer gründlichen Prüfung unterzogen und auch einige Milderungen aufgenommen habe, die gewiß nur vom Vorteile sein werden.

Nachdem aber in Hinsicht der prinzipiellen Bestimmungen des Gesetzentwurfes hiedurch keine Änderungen eingetreten sind, und wohl auch weitere Beratungen hiezu nicht führen würden, finden Seine Majestät auch bei diesem Anlasse allerh. aussprechen zu sollen, daß Allerhöchstdieselben aus Gewissensrücksichten

sich mit den Bestimmungen der unterbreiteten Ehrechtsvorlage persönlich nicht einverstanden erklären können; da jedoch Allerhöchstdieselben unter den gegebenen Verhältnissen die politische Notwendigkeit der Einbringung der gedachten Vorlage anerkennen; geruhen Allerhöchstdieselben diese Einbringung im Reichstage zu genehmigen, um auch hiedurch die Regierung in der energischen Verteidigung der staatsrechtlichen Basis zu kräftigen. Auch erachten Seine Majestät es für notwendig zu eröffnen, daß Allerhöchstdieselben sich während der Beratung dieses Gesetzentwurfes weder dafür, noch dagegen aussprechen und sich ganz neutral verhalten werden; erwarten aber auch von der Regierung, daß dieselbe die erteilte allerh. Genehmigung nicht als Pressionsmittel in dem Sinne benützen werde, als ob Allerhöchstdieselben mit dem fraglichen Gesetzentwurfe persönlich einverstanden wären.

Hierauf geruhen Seine Majestät über zwei, den Gesetzentwurf betreffende Detailfragen Aufschlüsse abzuverlangen, nämlich über die wieartige Erledigung der auf die Ehegesetzvorlage bezüglichen Bemerkungen des Kriegsministers und über die Behandlung der Ehen der Mitglieder der allerh. k. u. k. Familie; worauf

Justizminister Szilágyi die Aufklärung gibt, daß von den Bemerkungen des Kriegsministers 3 Punkte in dem Matrikelgesetzentwurfe erledigt sind, in betreff des 4. auf die Ehebewilligungen der militärischen Oberbehörde für Militärpersonen bezüglichen Punktes aber in den Ehegesetzentwurf nachträglich eine Bestimmung aufgenommen werden wird.

In betreff der Ehen der Mitglieder des allerh. Herrscherhauses hätte Sprecher die Absicht, entsprechende Bestimmungen ebenfalls nachträglich in den Gesetzentwurf aufzunehmen. Dies erscheint deshalb als ratsam, weil sonst die allgemeinen Bestimmungen des Ehegesetzes, nachdem dasselbe, wenn es zustande kommt, für alle Bürger des Staates bindend sein wird, auch für die Mitglieder des allerh. Herrscherhauses in betreff der in Ungarn geschlossenen Ehen Geltung haben würden. Auch wäre dies eine gute Gelegenheit, um die Hausstatuten des allerh. Herrscherhauses, insofern dieselben die zivilrechtlichen Verhältnisse der Mitglieder des allerh. Herrscherhauses regeln, und soweit dies als notwendig erscheint, mit gesetzlicher Kraft zu versehen. Diesbezüglich wird sich Sprecher erlauben, einen besonderen alleruntertänigsten Vortrag zu erstatten.²

Seine Majestät hegen Bedenken gegen die Aufnahme von auf die Mitglieder des allerh. Herrscherhauses bezüglichen Bestimmungen in den Gesetzentwurf, da dies die Diskutierung der bisher nicht bekannten Hausstatuten des allerh. Herrscherhauses im Parlamente zur Folge hätte. Auch komme die Einheit der k. u. k. Familie in Betracht, deren persönliche Angelegenheiten daher nicht wohl nach verschiedenen Gesetzen behandelt werden könnten, und eine solche Zweiteilung sich mit der bisherigen einheitlichen Jurisdiktion in diesen Angelegenheiten kaum verträge.

Justizminister Szilágyi erlaubt sich zu bemerken, daß die in das Gesetz aufzunehmende Bestimmung der besonderen Stellung der Mitglieder des allerh. Herrscherhauses Rechnung tragen würde, indem für die Ehen der Mitglieder des allerh. Herrscherhauses nach dem Orte der Abschließung der Ehe entweder die ungarischen oder die österreichischen Gesetze maßgebend wären; für die in Ungarn

abgeschlossenen Ehen wäre ein besonderes Standesamt, in der Person des Ministerpräsidenten zu kreieren, dann würde ins Gesetz aufgenommen werden, wonach der Mangel der vom Familienoberhaupte des allerh. Herrscherhauses zu gebenden Einwilligung zur Eheschließung ein trennendes Ehehindernis bilden würde. Es sei die Aufnahme gewisser Bestimmungen in betreff der Mitglieder des allerh. Herrscherhauses in das Gesetz schon auch deshalb ratsam, weil nach den ungarischen Gesetzen die Frage der allgemeinen Rechtsgültigkeit der allerh. Hausstatuten, insbesondere in bezug auf den Personalstatus, nicht über alle Zweifel gestellt ist. Wohl habe die kön. Kurie in konkreten Fällen konsequenterweise die Zuständigkeit eines besonderen privilegierten Forums für die Mitglieder des allerh. Herrscherhauses ausgesprochen, aber die materiellen Gesetze haben auch in diesen Beziehungen allgemeine Gültigkeit.

Seine Majestät geben allerh. ihren Bedenken wiederholt Ausdruck, und ruhen auch darauf hinzuweisen, daß bisher der Einheit der allerh. Familie entsprechend sämtliche Matrikeln der Mitglieder des allerh. Herrscherhauses, wo immer sie auch geboren oder verschieden sind, oder Ehen abgeschlossen haben, immer an einem Orte, in der Wiener Burgpfarre konzentriert geführt werden.

Justizminister Szilágyi erlaubt sich diesfalls nur noch die alleruntertänigste Bitte zu stellen, daß Seine Majestät über die jetzt behandelte Frage allerh. nicht eher zu beschließen ruhen möchten, als bis sein hierauf bezüglicher Vortrag unterbreitet sein wird.

Dieser Bitte geruhen Seine Majestät allergnädigst zu willfahren.

Ministerpräsident Wekerle gibt seinem alleruntertänigsten Danke für die allerh. Genehmigung der Einbringung der Ehevorlage Ausdruck; erlaubt sich aber auf den Umstand hinzuweisen, daß von gegnerischer Seite schon jetzt die Sache so darzustellen getrachtet wird, daß Seine Majestät die Einbringung der Vorlage wohl gestatten wird, allein Allerhöchstdieselben persönlich gegen die Vorlage sind. In diesem Falle, wenn nämlich mit dem allerh. Namen Seiner Majestät in dieser Richtung Unfug getrieben wird oder Unwahrheiten verbreitet werden, müßte seines Erachtens der Regierung doch die Möglichkeit geboten sein, erklären zu können, daß hinsichtlich der politischen Notwendigkeit der Vorlage zwischen den allerh. Ansichten Seiner Majestät und jener der Regierung keine Differenz obwalte, und die Regierung nicht ohne Erwidern zu dulden brauche, daß man sich gegen sie auf die persönliche Meinung Seiner Majestät berufe.

Seine Majestät geruhen diesem allerh. zuzustimmen.

Minister Graf Tisza deutet darauf hin, daß die Position der Regierung eine sehr schwierige sein würde, auch hinsichtlich anderer Fragen, wenn sie den ausgestreuten Unwahrheiten nicht entschieden entgegentreten könnte.

Seine Majestät geruhen dies einzuräumen, weisen jedoch darauf hin, daß auch allerhöchstihre Lage in dieser Frage eine schwierige sei. Seine Majestät geruhen aber zu versprechen, daß sich Allerhöchstdieselben in dieser Frage vollständig neutral verhalten und sich überhaupt nicht aussprechen werden.

Minister Graf Tisza erwähnt, daß sogar damit agitiert wird, um der Regierung Schwierigkeiten zu bereiten, daß Seine Majestät die Einbringung der Vor-

lage wohl genehmigen, dann aber den vom Reichstage angenommenen Gesetzentwurf nicht sanktionieren werde. Er bittet daher um die allerh. Erlaubnis, daß dem widersprochen werden könne; worauf

Seine Majestät allergnädigst die beruhigende Erklärung zu geben geruhen, daß Allerhöchstdieselben die fragliche Vorlage, selbstverständlich insofern sie während der parlamentarischen Verhandlungen nicht wesentlich geändert wird, seinerseits auch allerh. sanktionieren werden.

Hierauf geruhen Seine Majestät die Konferenz zu schließen.³

*Melléklet:*⁴

Ő cs. és kir. ap. Felségénél 1893. évi november hó 8-ikán Bécsben nyert legmagasabb kihallgattatásom alkalmával legkegyelmesebb felhatalmazást nyertem arra, hogy az országgyűlési tárgyalások folyamán szükség esetén a következőket nyilváníthassam:

Sem nem kértünk, sem nem nyertünk felhatalmazást, s így nem is vagyunk jogosítva arra, hogy Ő Felsége legmagasabb személyes nézeteire hivatkozhatnánk; de igenis fel vagyunk hatalmazva a Korona részéről annak kijelentésére, hogy ezen törvény előterjesztésének politikai szükségessége tekintetében a Korona és kormány közt nézeteltérés nincsen, s hogy amennyiben azt ajánlólag előterjesztettük, nem cselekszünk Ő Felsége politikai intencióinak ellenére.

Wekerle Sándor⁵

Jegyzetek

- 1 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.*
- 2 *Vö. 1893. dec. 8./3.*
- 3 A jk. tartalmát kimerítően ismerteti, ill. a mellékletet szó szerint közli: *Salacz, A magyar kultúrharc... 270–272. p. — Szilágyi Dezső dec. 2-án nyújtotta be a jelentőségben messze első egyházpolitikai tvj.-ot, amelyet a Ház előzetes tárgyalásra az Igazságügyi Bizottságnak adott ki. (KN /1892–97/ 15. k. 83–87. p.) — A 167 szakaszos javaslatot és indoklását ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 5. (290. cs.)*
- 4 E melléklet Wekerle saját kezű feljegyzése.
- 5 A felhatalmazás alapján Wekerle már nov. 9-én, Helfy Ignác kérdésére válaszolva bejelentette a Házban: a király hozzájárult a tvj. benyújtásához. *Salacz, i. m. 272. p.*

47./40./

1893. november 14.

3.

A Námesztói Kir. Járásbíróság és Árva vm. árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

4.

A Balassagyarmati Kir. Járásbíróság és Nógrád vm. balassagyarmati járásának főszolgabírája között közegészség és testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

6.

Az igazságügy-miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Vértesy Sándor kúriai tanácselnököt nevezze ki a Budapesti Kir. Ítéltábla elnökévé.¹

11.

Kárpótlás Szerbiának a Vaskapu-szabályozás következtében előálló halászati károkért²

A kereskedelmi miniszter úr hivatali elődjének 1889. október hó 14-én tett előterjesztése kapcsán előadta, hogy a szerb kormány a szerb halászatnak az al-dunai Vaskapu-szabályozási munkálatok által való megkárosítása címén támasztott kárpótlási igényét, melynek fejében kezdetben 600 000 Fc-nyi kárpótlást kívánt, immár annyira mérsékelte, hogy csupán 4 helynek halászatáért kíván összesen véve 150 000 Ft-nyi kárpótlást.

Tekintetbe véve, hogy a szabályozási munkálatok folyamatba tétele óta a halászat eredményében alig észlelhető csökkenés: az előadó miniszter úr azon a nézetben van, hogy a szerb kormány kárpótlási igényének jogosultsága elvileg most sem volna ugyan elismerendő; de miután alig szenved kétséget, hogy a szabályozás végrehajtása a haltenyészetre hátrányos befolyással leend, főleg pedig politikai indokoknál fogva — az előadó kereskedelmi miniszter úr nézete szerint — a szerb kormánynak lehetne mintegy 100 000 Fc-nyi kárpótlást adni, mely összeg a szabályozás általános költségét terhelné, ha egyidejűleg a szerb kormánnyal a szabályozás által nyerendő,

szerb oldalra eső területeknek a szabályozási vállalat számára való biztosítása, s adó- és egyéb terhektől való mentesítése iránt megfelelő egyezmény köttethetnék.

A minisztertanács hozzájárulván a kereskedelmi miniszter úr nézetéhez, felhatalmazta őt, hogy a halászat megkárosítása címén a szerb kormány-
nak körülbelül 100 000 Fc-ban megállapítható kárpótlást nyújthasson, s a kárpótlási összeget az al-dunai Vaskapu-szabályozási költségek terhére ki is fizethesse, ha egyidejűleg a szerb kormánnyal a szabályozás által nyerendő területekre nézve az előadott irányban megfelelő egyezmény jön létre.

12.

A Múcsarnok építési költségeinek fedezése

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy az 1896. évi országos kiállítással³ kapcsolatba hozatott egy képzőművészeti múcsarnoknak olyan módon való építése is, hogy az a kiállítás befejezte után állandóan a képzőművészet céljainak, mint múcsarnok szolgálhasson.⁴ Minthogy a vallás- és közoktatásügyi tárca ez idő szerint e múcsarnok építésének költségével meg nem terhelhető, az előadó miniszter úr hajlandó volna az e célra felveendő kölcsön három évi törlesztési és kamatjárulékát a Kereskedelmi Múzeum javadalmazásából előlegezni, ha minisztertanácsi határozat által erre felhatalmaztatnék, és az előlegezendő járulékok megtérítéséről biztosíthatnék.

A minisztertanács a tett javaslatot elfogadván, felhatalmazta a kereskedelmi miniszter urat, hogy az építendő új múcsarnok építési költségeinek fedezésére felveendő kölcsön három évi törlesztési és kamatjárulékát annak idejében, tárcája részére leendő megtérítés iránt, a Kereskedelmi Múzeum javadalmazása címén rendelkezésre álló hitelből előlegezhesse.⁵

13.

Jókai Mór műveinek díszkiadásából 100 példány megrendelése⁶

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, hivatkozva a minisztertanácsnak f. évi május hó 15-én kelt határozatára, felhatalmazást kért, hogy az 1894. évi költségvetésbe pótlólag 20 000 Ft-ot vétethessen fel azon 100 példány árának fedezésére, melyre Jókainak jubileuma alkalmából kiadandó összes munkáiból előfizetett.

A felhatalmazás megadatott.

14.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy az egységes elméleti jogi államvizsga behozataláról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁷

20.

A honvédelmi miniszter felhatalmazása arra, hogy a csendőrtiszti állomány kiegészítéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁸

Jegyzetek

- 1 *Vö. 1893. okt. 30./9.* — Vértessy nov. 19-i lf. elhatározásával nevezte ki az uralk. Bp.-i Közl., 1893. nov. 28.
- 2 *Ld. még 1890. ápr. 24./11., aug. 8./12., szept. 28./5., 1892. szept. 16./12., 1894. jún. 24./9.*
- 3 *Ld. 1890. máj. 30./20. és a továbbiak.*
- 4 A millenniumi kiállítás képzőművészeti részének elhelyezésére több terv született. Szűk volta miatt hamar elvetették az 1885. évi kiállítás alkalmából épült városligeti műcsarnok felhasználását. Később egy ideiglenes csarnok létesítésére gondolt a kormány az Andrássy út városligeti torkolatánál. Eközben érkezett be a Ker. Min.-ba az Orsz. Magyar Képzőművészeti Társaság 1893. febr. 6-i emlékirata: ebben a társaság — az említett területen — egy állandó új műcsarnok építését szorgalmazta, mivel a tulajdonát képező, 1877-ben épült Andrássy úti csarnok már nem elégítette ki az igényeket. E memorandum alapján kezdődtek meg a tárgyalások, és jött létre okt.-ben egy elvi megállapodás, amely szerint: a kerm. bérbe veszi az Andrássy úti régi műcsarnokot, s a bérösszeg szolgál majd az új csarnok felépítésére. OL - K 231 - 1894 - 5. t. - 1660 (44, 246, 50 731, 56310, 73 333/1893).
- 5 *Ld. még 1893. dec. 2./6., 1894. ápr. 16./21.*
- 6 *Ld. még 1893. máj. 15./4., dec. 2./8., dec. 23./5.*
- 7 Az 1883:1. tc. rendelkezései értelmében az elméleti jogi képzettség igazolására a jogtudományi és az államtudományi doktori (tudori) szigorlatok, míg a gyakorlati jogi pályákra a jogtudományi, a közigazgatási pályákra pedig az államtudományi államvizsgák szolgáltak minősítő (képesítő) előfeltételül. Közigazgatási pályára képesített: az ügyvédi oklevél, az állam- vagy jogtudományi tudor-ság, az államtudományi államvizsga sikeres letétele a jogi 4 éves tanfolyam (egyetem, jogakadémia) elvégzése után. (A vonatkozó jogszabályok: Közigazgatási döntvénytár... 973–982. p.) — E meglehetősen bonyolult képesítési rendszernek számos hátránya volt. Csáky tvj.-a — orvosolandó e problémákat — a két szigorlat és két államvizsga megszüntetése mellett egy új, egységes elméleti jogi államvizsgát kívánt, amely a jogi és államtudományi képzés összes főtárgyaira kiterjed. Az új rendszer bevezetése feltételezte a jog- és államtudományi doktorátusok képesítő jellegének megszüntetését, s hogy ezek a jövőben tisztán tudományos fokozatok lesznek. (OL - K 26 - 1893 - 2517.) — Csáky dec. 12-én az Ogy. elé terjesztette ugyan a tvj.-ot, de annak tárgyalására nem került sor. (KN /1892–97/ 15. k. 241. p.) — Az új vkm., Eötvös Loránd ugyanis — félve pl. a színvonalcsökkenéstől — több ponton nem értett egyet a javaslat rendelkezéseivel, és ezért visszavonta azt. (Kifogásolta pl., hogy a tvj. a vizsga előfeltételül nem kötötte ki a jogi végbizonyítvány megszerzését; továbbá, hogy nem biztosította kellően az állam befolyását a felekezeti jogakadémiákra.) A javaslat ügye a következő kormányok idején sem került le a napirendről, de tv. egyik tervezetből sem lett. Iratok: OL - K 148 - 1904 - 19. t. - 4792.
- 8 *Ld. még 1893. okt. 21./1., 1894. ápr. 3./11.* — A M. Kir. Csendőrség tisztjeit korábban a Ludovika Akadémia „szabadságolt állományú tisztképző tanfolyamán”-n képezték ki, e lehetőséget azonban az

1890:23. tc. megszüntette. Fejérváry — a büm. egyetértésével — 1891. máj. 22-én az uralk. engedélyét kérte egy külön csendőrtiszti tanfolyam (hadapródiskola) felállításához, de eredménytelenül. A tisztigény kielégítéséről tehát más módon kellett gondoskodni. 1891. jún. 30-án szakértekezlet vitatta meg a kérdést. Az itt készült javaslat alapján Fejérváry 1891. szept. 3-án tett felségelőterjesztést. Ebben olyan tvj. előkészítésére kért engedélyt, amely 1. önként jelentkező honvédségi és közös hadseregbeli hadnagyok, hadapródok átlépésével, 2. intelligensebb, műveltebb csendőr altisztek hadapróddá történő előléptetésével (a honvédtiszti vizsga sikeres letétele után) biztosítja a csendőrtiszti utánpótlást. Ehhez módosítani kellett a véderőtv. (1889:6. tc.) 8., 17. és 54. szakaszait is, mert a Közös Hadsereg tisztjei csak 10 év szolgálati idő után lehetnek a Csendőrség tagjai (azaz többnyire századosként, erősen csökkentve ezáltal a belső előlépési esélyeket), míg a hadapródoknak először a Honvédségbe kellett átlépniük. Ferenc József 1891. szept. 13-i engedélye nyomán 1892 elején a fenti elvek alapján dolgozták ki a tvj.-ot. OL - K 150 - 1896 - VII. - 1. t. - 100 780, OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 1032, HL - Honv. Min. Lt. - Lf. előterjesztések - 1891 - 1209, 2015.) — Fejérváry 1893. nov. 30-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház dec. közepén már el is fogadott. Tv.erőre emelte az 1893:36. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 26. (291. cs.), KN (1892–97) 15. k. 3–4., 165–166., 293–294., 301., 329. p.

48./41./

1893. november 25.

3.

A Szombathelyi Kir. Járásbíróság és Vas vm. szombathelyi járásának főszolgabírája között közegészség és testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

4.

A Kisvárdai Kir. Járásbíróság és Szabolcs vm. tiszai járásának főszolgabírája között zsarolás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

5.

A közönséges bűnözők kölcsönös kiadatásáról és a bűnügyi jogsegélyről Németországgal tervezett államszerződés ügye

Az igazságügy-miniszter úr előadta, hogy a büntettek kiadatása tárgyában 1854. évi január hó 26-án hozott német szövetségi határozat hatályát a Külügyminisztérium 1855. évi július hó 9-én (RGI. 124. sz.) kelt rendeletével kiterjesztette a Monarchiának azon országaira is, melyek nem tartoztak a fennállott Német Szövetséghez.

A magyar alkotmány helyreállítása óta a királyi kormány mindig azt az álláspontot foglalta el, hogy alkotmányunknak meg nem felelő ezen szövetségi határozat a Magyar Korona Országainak területén hatállyal nem bír.

Tényleg azonban van viszonzóság a közönséges büntettek kölcsönös kiadására nézve Magyarország és a Német Birodalom között.

Már régen folynak tárgyalások avégett, hogy a közönséges büntettek kölcsönös kiadása tárgyában a nemzetközi jog újabb fejleményeihez és jelenlegi közjogi viszonyainkhoz mért államszerződést kössünk a Német Birodalommal.

E tárgyalások során a magyar és az osztrák igazságügy-minisztériumok közt az 1879. évben megállapított szerződési tervezetet a Külügyminisztérium megfelelő emlékirat kíséretében berlini követségünk útján ugyanazon évben közölte a Német Birodalom kormányával, amelytől azonban válasz mindeddig nem érkezett.

Újabb időben a német birodalmi kormány és külügyi hivatalunk közt jegyzék-váltás tárgyát képezte a magyar kormánynak fentebb említett azon álláspontja, mely szerint az 1854. évi január hó 26-án hozott német szövetségi határozat Magyarországon érvényesnek el nem ismerhető.

Figyelemmel e jegyzék-váltásra, figyelemmel továbbá arra, hogy a katonai szökevény kartellnek már szintén elkészült tervezetét¹ célszerű volna a kiadási szerződéssel egyidejűleg tárgyalatni, a Külügyminisztérium azt a javaslatot tette, hogy a közönséges büntettek kölcsönös kiadása végett a Német Birodalommal kötendő szerződésre vonatkozó alkudozásoknak az 1879. évben elejtett fonalát ismét fölvegyük.

A tárgyalások alapjául szolgáló tervezet észrevételeinek figyelembevételével lényegileg azokon az elveken nyugszik, melyeket az újabb időben kötött, különösen Belgiummal, Németalfölddel, Szerbiával, Brazíliával és Monacóval létrejött kiadási államszerződéseink tüntetnek fel.

Ezen előterjesztés folytán a minisztertanács felhatalmazta az igazságügy-miniszter urat, hogy a közönséges büntettek kölcsönös kiadása és a bűnügyi jogsegély iránt a Német Birodalommal kötendő államszerződéshez a magyar kormány nevében hozzájárulhasson.²

6.

Pénzügyi felhatalmazásról szóló törvényjavaslat terve³

A miniszterelnök úr felhatalmazást kért, hogy az esetben, ha a tárgyalások nyúlásával a kilátás megszűnnék arra, hogy az 1894. évre szóló költségvetési törvény még ez évben megalkotható lesz,⁴ Ő Felsege legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után 2 havi pénzügyi felhatalmazás iránt törvényjavaslatot terjeszthessen az Országgyűlés elé.

A felhatalmazás megadatott.⁵

7.

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy gr. Khuen-Héderváry Károly horvát bán a legfelsőbb elismerésben részesüljön báni működésének 10. évfordulója alkalmából.⁶

8.^a

Törvényjavaslat a Spanyolországgal fennálló külkereskedelmi ideiglenes viszony meghosszabbításáról⁷

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy Spanyolországgal a kereskedelmi szerződés létesítése iránti tárgyalások folyamatban vannak, de nem valószínű, hogy azok oly időben fejeztetnének be, hogy eziránt a jelen év vége előtt törvényhozási intézkedés történhetnék.⁸ Ennélfogva felhatalmazást kért, hogy Spanyolországgal a kereskedelmi jelenlegi ideiglenes viszonynak meghosszabbítása tárgyában Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával törvényjavaslatot terjeszthessen az Országgyűlés elé.

A felhatalmazás megadatott.⁹

Jegyzetek

a A 9. pontot nem közöljük.

1 A katonaszökevények kölcsönös kiadása tárgyában 1886 óta kimunkálás alatt álló tervezetre vonatkozó iratokat ld. OL - K 26 - 1895 - 3958. — A Wekerle-kormány idején nem jött létre az egyezmény.

2 Az 1879. évi szerződéstervezet és a további tárgyalási iratok megtalálhatók: HHStA, Wien, Ministerium des Äußern, Adm. Arch. F. 17. K 24. (17. D. R. I/1.) — Az államszerződést az 1900-as évek elejéig nem sikerült tető alá hozni.

3 *Ld. még 1893. máj. 30./18., júl. 15./14., júl. 16./3., júl. 17., júl. 18./2., szept. 7./17., szept. 15./1. és 2.*

4 Wekerle már szept. 27-én benyújtotta a költségvetést, amelyről a Pénzügyi Bizottság nov. 3-án tett jelentést. Az általános tárgyalást nov. 9-én kezdte meg és 11-én fejezte be a Ház. A részletes vita nov. 13-án kezdődött, nov. 25-ig azonban csak a belügyi, földművelésügyi és igazságügyi tárcák fejezeteit tárgyalták le. KN (1892–97) 13–14. k.

5 A nov. 26-i felségelőterjesztésére nov. 30-án kapott lf. felhatalmazással Wekerle dec. 5-én be is nyújtotta a két hónapi indemnitásról szóló tvj.-ot, annak érdemi tárgyalására azonban nem került sor, mert a Ház dec. 9-ig elintézte a költségvetést és dec. 14-én — csekély módosítással — tvj. formájában is elfogadta azt. Tv.erőre emelte az 1893:31. tc. (OL - K 255 - 1893 - 3. t. - 3244, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 12. /290. cs./, KN /1892–97/ 14–15. k.) — Az 1894. évre szóló véglegesített költségvetés 465 192 254 Ft kiadással és 465 303 942 Ft bevétellel, azaz 111 688 Ft felesleggel számolt.

6 Khuen-Héderváryt 1883. dec. 1-jén nevezte ki bánná az uralk. A mt. döntésének megfelelő felségelőterjesztés nov. 26-án elkészült ugyan, de azt Wekerle végül nem expedíáltatta, mert értesítést kapott Bécsből, hogy Ferenc József nem tartja szükségesnek lf. kézirat kiadását a bán részére. A me. ezért dec. 1-jén csak egy üdvözlő táviratot küldött Khuen-Hédervárynak az összminisztérium nevében. OL - K 26 - 1893 - 2794.

7 *Ld. még 1891. okt. 23./6., nov. 6./1., 1892. febr. 1./4., jún. 17./5., jún. 28./1., nov. 28./10., 1894. febr. 4./13., nov. 20./10. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*

- 8 A tárgyalások 1893 folyamán lényegesen előrehaladtak, csupán néhány vitás kérdés maradt: Spanyolország a parafa, a malagaszőlő és a hordós halak vámjának leszállítását követelte. Részleteket ld. OL - K 178 – Külkereskedelmi ügyek - 1893 - 2373.
- 9 Lukács dec. 6-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelyben a kormány felhatalmazást kért, hogy a spanyol forgalmat 1894 végéig az 1892. dec. 30-i rendelettel megszabott vagy más megfelelő bánásmódban részesítse. A Ház dec. 12-én elfogadta a javaslatot. Tv.erőre emelte az 1893:38. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 21. /291. cs./, KN /1892-97/ 15. k. 164-165., 191., 235-236., 241., 329. p.) — A tc. alapján dec. 31-én jelent meg az összminisztériumi rendelet, amely 1894 végéig kiterjesztette az 1892. febr. 5-i rendelet érvényét. RT 1893. 2627. p.

49./42./

1893. december 2.

5.

Az Iparművészeti Múzeum építésére engedélyezett hitel felemelése¹

Vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előadta, hogy az Iparművészeti Múzeum és Iskola építésére előirányzott 730 000 Ft — tekintettel a beépítendő terület nagyságára, az építkezési anyagok árának és a munkabéreknek általános folytonos emelkedésére, és tekintettel arra, hogy ezen épületnek mint iparművészeti rendeltetéssel bíró szakintézetnek a legegyszerűbb kiképzés mellett is mintaszerű ízlést, csínt és beosztási szabatoságot kell kifejeznie — nem mutatkozik elégségesnek, hanem a részletes költségszámítások alapján 888 000 Ft-ra lesz szükség, mihez képest 5 1/2%-os kamat- és tőketörlesztéssel évenként 40 150 Ft helyett 48 840 Ft, tehát 8690 Ft-tal több lesz előirányozandó. Felhatalmazást kér a minisztertanácstól, hogy a 158 000 Ft-nyi költségtöbblet engedélyezése végett a törvényhozáshoz fordulhasson.

A kért felhatalmazás megadatott.

6.

A Múcsarnok építése tárgyában előterjesztés az Országgyűlésnek²

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, hivatkozással az 1896. évi Ezredévi Országos Kiállítás alkalmából emelendő múcsarnok építésére nézve létrejött minisztertanácsai megállapodásra, bejelentette, hogy a kereskedelmi miniszter úrral egyetértőleg a Képviselőházhoz jelentést szándékozik terjeszteni, melyben az emelendő múcsarnok szükségességét kifejtve arra kérne felhatalmazást, hogy a Képzőművészeti Társulat a mintegy 250-300 000 Ft-ot igénylő építkezést tényleg már most megkezdhesse.

A költségeknek évi 15 000 Ft-tal előirányzott részletei fedezéséről 1894–1896. években a kereskedelmi, azután pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter urak fognának gondoskodni.

A minisztertanács hozzájárult, hogy ily értelmű előterjesztés intéztessék az Országgyűléshez.

7.

Válasz Madarász Józsefnek az egyházi szentbeszédek és anyakönyvek nyelve tárgyában beadott interpellációjára³

Vallás- és közoktatásügyi miniszter úr bemutatta azon interpellációt, melyet Madarász József az október 14-i ülésben az egyházi szentbeszédek és anyakönyvek nyelvére nézve hozzá intézett.

Elhatározott, hogy a válasz a magyar nyelvről szóló 1840:VI. tc. és az anyakönyvek vezetéséről benyújtott törvényjavaslat⁴ rendelkezéseinek alapul vétele mellett, csak általánosságban adassék meg.⁵

8.

A Jókai műveinek díszkiadásából megrendelt 100 példány költségeinek fedezése⁶

Vallás- és közoktatásügyi miniszter úr bejelentette, hogy Jókai Mór műveinek tárcája terhére megszerzendő 100 példány költségeinek fedezhetése végett szükséges lesz az alárendelt kulturális és tanintézetek e célra netán felhasználható javadalmazásának, valamint a többi minisztériumok s alárendelt hatóságaik közreműködésének igénybevétele, mi végből körlevélben szándékozik minisztertársai támogatását kérni.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.⁷

9.

A belügyminiszter felhatalmazása arra, hogy a Budapesten létesítendő Magyar Vígyszínház részére 200 000 Ft kamat nélküli államkölcsön engedélyezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁸

11.

A belügyminiszter előterjesztésére Lónyay János Máramaros vm.-i főispán nyugdíjának megállapítása.⁹

12.

Amerikában megjelenő szláv nyelvű folyóiratok postai szállítási jogának megvonása

Belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Chicagóban megjelenő „Dennihlasatel” és „Tydenni vlasatel” folyóiratoktól, melyek Ő Felsége legmagasabb személyéről a tiszteletet sértő közleményeket hoztak, a Magyar Korona Országaira nézve a postán való szállítás jogát megvonta.¹⁰

Tudomásul vétetett.

15.

Vita a közös hadügyminiszter és a magyar kormány között a 37. és 39. sz. cs. és kir. gyalogezredek hadkiegészítési kerületének megváltoztatása kérdésében¹¹

Honvédelmi miniszter úr bejelentette, hogy Bihar vármegye közönségének a 37. és 39. sz. cs. és kir. gyalogezredek hadkiegészítési kerületi beosztásán szükséges helyesbítések keresztülvitele érdekében tett előterjesztésének tárgyalásakor, a minisztertanácstól nyert utasításhoz képest, a közös hadügyminiszterhez fordult, kitől azonban tagadó választ nyert.

A minisztertanács, különösen kiemelve és hangsúlyozva ezen kérdésnek politikai és nemzetiségi tekintetéből való nagy jelentőségét és horderejét, a felvetett kérdést elejthetőnek nem tartja, és ismét megbízza a honvédelmi miniszter urat, hogy a helyi viszonyok tüzetes ismertetése mellett teljes eréllyel hasson oda, hogy a jelenlegi tarthatatlan, és esetleg a parlamentben való felszólalás esetében egyáltalában meg nem védhető beosztáson a múlhatlanul szükséges változtatások megtéssenek.

18.

A Garamberence–Zsarnóca–Lévai HÉV kiépítéséhez állami segély biztosítása

Földmívelési miniszter úr előterjesztette, hogy Singer Ede bécsi lakos és a „Wiener Allgemeine Zeitung” szerkesztője a MÁV garamberencei állomásából kiágazólag Zsarnócaig helyiérdekű vasút építését tervezi, s ugyanő dr. Passauer Mór bécsi magánzóval közösen ezen vonalnak Léváig való folytatólagos kiépítését is tervbe vette, és azt kérte, hogy az államerdészlet ezen tervezett vasút létesítéséhez érdekeltségének mérve szerint, törzsrészvények átvétele útján hozzájáruljon.¹²

Tekintettel arra, hogy ezen vasút kiépítése által úgy a Zsarnócai Erdőhivatal kezelése alatt levő és a tervezett vasútvonal mentén fekvő 29 000 katasztrális holdnyi, mint a Besztercebányai Erdőigazgatósághoz tartozó nagy kiterjedésű Garam-

völgyi kincstári erdőbirtok értéke jelentékenyen emelkednék, úgyhogy a Zsarnócai Erdőhivatal erdőségeinél az évi jövedelem-emelkedés mintegy 25 000 Ft-ra tehető: előadó miniszter úr ezen jövedelemtöbblet felének megfelelő tőkével, azaz 250 000 Ft-tal való hozzájárulást szándékozik engedélyezni.

Ezen hozzájárulási összeg a kellő fedezetet nyújtó Erdővásárlási Alapból lenne veendő, és pedig kétharmad az építés előhaladásának mérve szerint, egyharmad pedig a pályaépítés teljes befejezése után lenne folyóvá teendő.

Amennyiben nem mind a két vonalszakasz épülne ki, az államrendészet részéről való hozzájárulás más elbírálás alá jönne, mely esetben előadó miniszter úr újabb előterjesztéssel fogna a minisztertanács elé járulni.

Most arra kér felhatalmazást, hogy mindkét vonalszakasz kiépítése esetére a fent jelzett 250 000 Ft-nyi állami hozzájárulást engedélyezhesse.

A kért felhatalmazás megadatott.¹³

19.

A Dévény és Dunaradvány közötti Duna-szakasz szabályozási költségeinek utólagos előirányzása 1897–1898-ra

Földmívelési miniszter úr előadta, hogy az 1885:VIII. tc. alapján a Duna folyam dévény–dunaradványi szakaszán engedélyezett, 17 millió Ft-nyi költséggel 12 év alatt befejezendő szabályozási munkálatokból a vállalkozók fokozottabb tevékenysége következtében újabban évről évre rendszeresen több hajtatik végre, mint amennyi az illető évi költség-előirányzatban kellő fedezetre talál, és így a vállalkozókkal kötött szerződés részletes feltételei értelmében a több teljesítménnyel járó költség a következő évi adományra utalandó át.

Jelenleg a f. évi munkálatokra már csak mintegy 61 000 Ft maradt rendelkezésre, úgyhogy a f. évi munkálatok költségei majdnem egészen az 1894. évre engedélyezendő hitelre utalandók át, és az ilyen átutalás szüksége a jövő években évről évre fokozódni fog.

Ezen eljárás, miután a társvállalkozók késedelmi kamatot nem igényelhetnek, és a munkálatok előbb fognak befejezteni, nemcsak nem hátrányos, hanem határozottan előnyös, figyelemmel különösen arra, hogy ezen munkálatoknak legkésőbb 1896. évben leendő befejezése már azért is felette kívánatos, hogy azon időben más nagy fontosságú munkálatok indíttathassanak meg.

Megemlítette még előadó miniszter úr, hogy a mosoni Kis-Duna felső torkolatának 1 575 000 Ft-tal előirányzott rendezése természetszerűleg szintén a Felső-Duna-szabályozás keretében lesz megoldandó, és hogy a vállalkozók 1896. évben elkészülhessenek, azon munkálatoknak már az 1894. évben való megindítása szintén okvetlenül szükséges.

Nehogy azonban a fizetési határidő elhalasztása miatt a társvállalkozók késedelmi kamat vagy más címen kártérítési igényekkel léphessenek föl, szükséges volt azokkal megegyezésre jutni.

Ezen, a mosoni Kis-Duna ág rendezésére vonatkozó munkálatok végrehajtása keretében megkötött egyezséghez szükséges az, hogy előadó miniszter úr az említett szabályozásokra eredetileg engedélyezett összeg keretén belül, de a munkálatok tényleges befejezése után, a szóban levő szabályozási munkálatok költségei fejében bizonyos összegeket majd még az 1897. és 1898. évi költségvetésbe vehessen fel, mihez a minisztertanács hozzájárulását kéri.

Megadatott.

21.

A Pénzügyminisztériumot vezető miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy az 1891. évi közösügyi zárszámadásra alapított végleges leszámolás szerint Magyarország terhére mutakozó tartozás fedezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁴

22.^a

A Pénzügyminisztériumot vezető miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy a Fiume város területén emelendő építmények rendkívüli adómentességéről alkotott 1884:22. tc. hatályának meghosszabbításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁵

Jegyzetek

a A 23–25. pontokat nem közöljük.

1 *Ld. még 1890. márc. 25./15., ápr. 18./14., jún. 27./8., 1892. ápr. 1./3., 1893. ápr. 14./2., máj. 15./3.*

2 *Ld. még 1893. nov. 14./12., 1894. ápr. 16./21.*

3 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet.*

4 *Ld. 1893. márc. 7./1.*

5 Csáky a Ház dec. 14-i ülésén válaszolt az interpellációra. Válaszának lényege: csak a jövőben tud érdemleges adatokat gyűjteni, ennek megtörténte után felel majd a feltett kérdésekre. KN (1892–97) 15. k. 298–299. p.

6 *Ld. még 1893. máj. 15./4., nov. 14./3., dec. 23./5.*

7 A jubileumi díszkiadás 100 kötete 1894 és 1898 között jelent meg. (Jókai Mór Összes Művei. Nemzeti díszkiadás. 1–100. k. Bp., 1894–1898.)

8 *Ld. még 1894. jún. 24./15.*

9 Lónyay János 1877-től állt a vm. élén. Idős korára, 65 évére hivatkozva 1893. okt. 5-én nyújtotta be lemondását, amelyet az uralk. a büm. dec. 7-i előterjesztése alapján elfogadott. OL - K 148 - 1896 - III. t. - 3445.

10 Az intézkedésre az osztrák büm. nov. 16-i kérése nyomán nov. 28-án került sor. OL - K 149 - 1893 - 3. t. - 923.

11 *Ld. még 1893. okt. 4./10.*

12 Az Osztrák–Magyar Államvasút Társaság a 80-as években többször tett kísérletet arra, hogy Garam-völgyi vonalainak összeköttetését egy Léva–Garamberzence közötti vasúttal létrehozza. Mivel a vasút jelentős forgalmat terelt volna el a MÁV ruttkai vonalától, a kormány még előmunkálati engedély kiadására sem volt hajlandó. A társaság magyarországi vonalainak államosítása (vö. 1891. júl. 29./4.) után új mozgalom indult meg a vasút létesítése érdekében: Singer Ede, aki már 1885-ben előmunkálati engedélyt nyert a Garamberzence és Zsarnóca közötti HÉV-re, 1891-ben a Zsarnóca–Lévai HÉV-re is megkapta ezt. Mindkét vonal közigazgatási bejárása megtörtént, majd 1893. jún.

- 30-án lezajlott a közös engedélyezési tárgyalás. Közben Kazy János Bars vm.-i főispán is kapott előmunkálati engedélyt a teljes vonalra, ennek engedélyezési tárgyalására úgyszintén 1893. jún. 30-án került sor. Iratok: OL - K 229 - 1895 - 2. t. - 9863.
- 13 A Singerrel folytatott tárgyalások végül nem vezettek eredményre, így a Bánffy-kormány idején Kazy kapott engedélyt a Garamberzence–Lévai HÉV kiépítésére. Uo. — Ld. az 1895. máj. 7-i mt.-i jk. 5. pontját, az 1895:23. tc.-et és az 1895. jún. 25-én kiadott engedélyokiratot. (RT 1895. 1417. p.)
- 14 A közös zárszámadást 1893. jún.-ban állapították meg a delegációk. Magyarországot 1 046 625 Ft hiány fedezése terhelte. Wekerle dec. 6-i felségelőterjesztésében kérte és a dec. 14-i lf. elhatározással kapta meg az uralk.-i engedélyt a tvj. Ogy. elé terjesztésére, amire 1894. jan. 31-én került sor. A javaslatot, amelyet jún. 25-én fogadott el a Ház, az 1894:25. tc. emelte tv.erőre. OL - K 255 - 1893 - 6. t. - 3346, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 38. (292. cs.). KN (1892–97) 15. k. 529–530. p., 19. k. 222., 239., 246., 366–367. p.
- 15 Fiume tervezett főútja környékének gyors beépítése céljából az 1884:22. tc. 25–20–15–10 évi adómentességet biztosított azokra az új épületekre, amelyek 1893 végéig teljesen elkészülnek. A terület nagyobb részének későbbi megnyitása és a lakáshiány indokolta a tv. hatályának 1896. végéig történő meghosszabbítását. Wekerle dec. 2-i felségelőterjesztése és az uralk. dec. 9-i lf. elhatározása alapján dec. 13-án került sor a tvj. benyújtására. A javaslat új rendelkezést is tartalmazott, amennyiben az állam által szubvencionált „Adria” Tengerhajózási Rt. épülő székházára is 20 évi házádo-mentességet biztosított. (A palota telke ugyanis kívül esett az eredetileg kedvezményezett területen.) A Ház 1894. febr. 5-én fogadta el a tvj.-ot, tv.erőre emelte az 1894:7. tc. OL - K 255 - 1893 - 7. t. - 3297., OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 17. (290. cs.), KN (1892–97) 15. k. 272., 363–364., 578–583., 596–597. p., 17. k. 103. p.

50./43./

1893. december 8.

1.

A nemességadományozási eljárás szabályozása; a királyi könyvek átadása az Országos Levéltárnak

A belügyminiszter úr javaslatokat tett a nemesség adományozása körüli eljárásnak szabályozása tárgyában, mégpedig:

I.

azon elvnek általános megállapítása érdekében, hogy magyar állampolgárok-
nak csak a magyar nemesség legyen adományozható; s különösen, hogy megszü-
ntessék azon eddigi meg nem felelő gyakorlat, hogy régibb legfelsőbb elhatározá-
sok értelmében magyar honossággal bíró katonatiszteknek 30 évi kifogástalan kato-
nai szolgálat alapján az osztrák nemesség adományoztatott;

II.

a célból, hogy miután újabb időben kétely merült fel egyrésről a Belügymi-
niszterium, másrésről a horvát–szlavón–dalmát miniszter és a bán urak között arra
nézve, hogy a magyar nemességgel kitüntetendő horvát–szlavón illetőségű magyar

állampolgárok nemesítésének javaslatba hozatala és a nemesség kieszközlése iránt a minisztertanácsi előterjesztést ki tegye meg, — az eziránti, valamint a régi magyar nemesség iránt felmerülő kérdésekben követendő eljárás szabályoztassék.

A minisztertanács érdemileg helyeselte az

ad I. előterjesztett javaslatokat, az I. alatt említett kérdésekben azonban végleges határozatának meghozatalát akkorra halasztotta, amikor a belügyminiszter úr az Ő Felségének ez ügyben javaslatba hozandó legfelsőbb elhatározás tervezetét is bemutatja.

Mínthogy pedig néhány magyar honosságú egyén osztrák nemességért való folyamodásának elintézése már sürgössé vált, a Felség személye körüli miniszter úr előterjesztése folytán kimondatott,^a hogy addig is, míg a nemesség adományozása iránti eljárás a tervezett módon elvi szabályozást nyer, az elintézést igénylő kérvények a jelenleg érvényben lévő szabályok szerint intéztessenek el.^b

ad II. A II. alatt említett kérdések tekintetében a minisztertanács már ezúttal követendő szabályul kimondotta,

hogy új magyar nemesség és nemesi előnév kieszközléséhez, nemkülönben a nemességnek örökbefogadás útján való átruházásához, illetve szerzéséhez, végre régi nemességnek vagy előnévnek Ő Felsége által kegyelmi úton való megerősítése tárgyában teendő előterjesztésekhez mindig a minisztertanács hozzájárulása szükséges.

Az új magyar nemesség, s az emellé egyidejűleg kért nemesi előnév adományozásának javaslatba (indítványba) hozatalára és az e részben szükséges minisztertanácsi előterjesztés megtételére minden miniszter (tehát a horvát–szlavón–dalmátországi miniszter úr is) jogosítva van; ellenben magának a nemesség (s az esetleg ezzel egyidejűleg kért előnév és címer) adományozásának kieszközlése fennálló törvényeink értelmében az Ő Felsége személye körüli m. kir. miniszter úr hatáskörébe tartozik.

Mivel azonban a magyar nemesség törvényeink szerint egységes és oszthatatlan a Magyar Szent Korona egész területén, és ennél fogva arra vonatkozó minden kérdés egységes elvek és szempontok szerint kezelendő; megállapított,^c hogy ha az új nemesség mellé egyidejűleg nemesi előnév hozatik javaslatba, ezen előnév, valamint az engedélyeztetni kívánt nemesi címernek közjogi szempontból való helyessége iránt a m. kir. belügyminiszter véleménye még a minisztertanácsi előterjesztés megtétele előtt az illető miniszter úr által kikérendő; továbbá,

hogy a régi magyar nemesség iránt felmerülő minden ügyben és kérdésben (úm. a régi magyar nemesség mellé kért előnév adományozása, a régi magyar nemesség igazolása, elismerése, megerősítése, átruházása, nemesi név változtatásának vagy kettős nemesi név felvételének engedélyezése, családfák vagy ősfák hitelesítése, címeregyesítések stb. stb. iránt felmerülő kérelmek és kérdésekben), amennyiben az iránt Ő Felségéhez az első pont értelmében előterjesztés nem intézendő, a szükséges

tárgyalás és határozathozatal egyedül és kizárólag a M. Kir. Belügyminisztériumot, mint legfőbb magyar nemesi hatóságot illeti meg.

III.

Kapcsolatban a fennebbi kérdésekkel a belügyminiszter úr még azon kérést is terjesztette elő, hogy mivel a régi nemességre nézve egyik kiváló főfontosságú kútforrást a királyi könyvek (Libri regii) képezik, melyekre a Belügyminisztériumnak állandóan szüksége van, s ezen könyvek a Magyar Udvari Kancellária megszüntetése és a M. Kir. Felelős Minisztérium felállítása óta is Bécsben Ő Felsége Személye Körüli M. Kir. Minisztériumnál őriztetnek, holott azokra ott aktaszerű szükség nincs, rendeltessék el,

hogy a királyi könyveknek 1526-tól 1867-ig terjedő összes kötetei, és esetleg az 1867 óta vezetett azon további kötetek is, melyek már teljesen le vannak zárva, további megőrzés végett a M. Kir. Országos Levéltárba szállíttassanak.

Ellenben a királyi könyvek azon kötete, mely még lezárva nincs, illetve melybe az Ő Felsége személye körüli miniszter úr által a törvény értelmében kieszközölt kiváltság-adományozások bevezetése jelenleg történik, a szükséges bevezetés céljaira továbbra is az Ő Felsége személye körüli miniszter úrnál Bécsben maradjon, és csak lezárása után küldessék az Országos Levéltárban leendő elhelyezés céljából a Belügyminisztériumhoz; jövőre nézve is megállapítatván, hogy minden egyes kötet, amint lezárattott, a M. Kir. Belügyminisztériumhoz küldendő meg.

Tekintetbe véve, hogy a Felség személye körüli miniszter úrnak az ügykezelés szempontjából aggályai voltak aziránt: vajon célszerű volna-e a szóban levő királyi könyveket a Felség Személye Körüli Minisztériumtól elvonni, — a minisztertanács e kérdést végleges eldöntése előtt még bővebben megfontolandónak találta.¹

3.

A házassági jogról szóló törvényjavaslat kiegészítése az uralkodóház tagjainak házasságkötésére vonatkozó rendelkezésekkel²

A miniszterelnök úr a betegség miatt távollevő igazságügy-miniszter úr nevében bemutatta a Legfelső Uralkodóház tagjainak házasságkötésére vonatkozó határozmányok tervezetét, melyek a házassági jogról szóló törvényjavaslatba pótlólag beillesztendőek volnának.

A minisztertanács a bemutatott határozmányokat elfogadta egynémely megjegyzéssel, melyeket a miniszterelnök úr az igazságügy-miniszter úrral még meg fog beszélni, felhatalmazván egyúttal az igazságügy-miniszter urat, hogy a kérdésben levő határozmányok tervezetét a miniszterelnök úrral létesítendő megállapodás szerint Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyása alá terjessze.³

Jegyzetek

- a Kihúzásokkal és beszúrásokkal Hieronymi átalakította az eredetileg itt álló, következő szöveget: „kívánata folytán felhatalmaztatott.” A változtatásokat Hieronymi kézjegyével igazolta.
- b Itt is Hieronymi változtatta meg az eredetileg itt álló, következő szöveget: „sürgős elintézkést igénylő kérvényeket a jelenleg érvényben levő szabályok szerint intézhesse el.” A változtatásokat Hieronymi kézjegyével igazolta.
- c E bekezdést a margón írónnal megjelölték, illetve az alápontozott részt — szintén írónnal — aláhúzták.
- 1 *Ld. még 1893. dec. 23./36., 1894. jún. 24./18.* — A királyi könyvek csak az első világháború után kerültek Bp.-re az OL-ba, ahol ma az A 57 és K 19 törzsszámok alatt találhatók meg.
- 2 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.*
- 3 Szilágyi ugyan megtette felségelőterjesztését, azonban Ferenc József nem döntött. Így a tvj.-ba nem került be rendelkezés az uralkodóház tagjairól. — *Salacz, A magyar kultúrharca... 271. p. — Ld. még 1894. okt. 1./18.*

51./44./

1893. december 23.¹

1.

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Daruváry Alajos ny. kúriai másodelnököt, Horthy István földbirtokost, Lechner Ágost egyetemi tanárt, Ludvig Gyula MÁV elnök-igazgatót és Szalavszky Gyula főispánt élethossziglani főrendházi taggá nevezze ki.^{1/a}

5.

A jubiláns Jókai Mór legfelsőbb elismerése²

A Felség személye körüli miniszter úr szóba hozván, hogy Jókai félszázados rendkívüli termékeny és kiváló irodalmi munkásságánál fogva érdemesítve van arra, hogy a rendezendő Jókai-ünnepélyről Ő Felsége is legkegyelmesebben tudomást venni, s ezt valamely alakban legkegyelmesebben kifejezni méltóztatnék,

a minisztertanács osztozván a Felség személye körüli miniszter úr nézetében, felhatalmazta őt, hogy Ő Felségének javaslatot tegyen, miszerint Ő Felsége a nevezett miniszter urat legfelsőbb elhatározással megbízni kegyeskedjék, hogy Ő Felsége legfelsőbb elismerését és üdvözlét ez alkalommal a jubiláris költőnek kifejezze; továbbá felhatalmazta a minisztertanács az előterjesztő miniszter urat arra is, hogy amennyiben Ő Felsége kegyesen hajlandó volna ez alkalommal Jókainak a művészet

és tudomány iránti érdemjelvényt is adományoztatni, eziránt is a szükséges lépéseket tegye meg.³

8.

A Szombathelyi Kir. Járásbíróság és Vas vm. szombathelyi járásának főszolgabírája között könnyű testi sértés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

9.

A Monori Kir. Járásbíróság és Pest–Pilis–Solt–Kiskun vm. pesti felső járásának főszolgabírája között községi előljárókkal szemben sértő kifejezések használata miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

10.

A Pécskai Kir. Járásbíróság és Arad vm. pécskai járásának főszolgabírája között nyilvános verekedés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

14.

A kereskedelemügyi miniszter tájékoztatása arról, hogy néhai Baross Gábor volt miniszter sírboltja költségeinél 6000 Ft túlkiadás merül fel.⁴

15.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a vasúti árufuvarozás tárgyában Bernben 1890. évi október hó 14-én létrejött, s az 1892:25. tc.-be iktatott nemzetközi egyezmény kiegészítéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁵

17.

A napidíjak egységesítése

Szóba hozatván, hogy a tisztviselői napidíjakra nézve az egyes minisztériumoknál különböző szabályok jöttek gyakorlatba,

a minisztertanács valamennyi minisztériumra nézve egyforma szabályzatnak életbe léptetése érdekében felszólította az egyes miniszter urakat, hogy a vezetésük alatt levő minisztérium körében gyakorlatban levő napidíj-szabályzatot mielőbb közöljék a pénzügyminiszter úrral, ki azután az egybegyűjtött anyag alapján a valamennyi minisztériumra nézve kötelező egységes szabályzat iránt javaslatot teend a minisztertanácsnak.⁶

18.

Vámmentes gabona-behozatal engedélyezése Dalmáciába és a quarneroi szigetekre⁷

A kereskedelmi miniszter úr előterjesztette, hogy az osztrák kormány a magyar kormány hozzájárulását kéri ahhoz, hogy az elébbeni évekhez hasonlóan az 1894. évben is Dalmáciába 37 500 q tengeri és 7500 q búza és köles, a quarneroi szigetekre pedig 3340 q tengeri és 824 q búza és köles vámmentesen behozathassék.

A minisztertanács a szóban levő kedvezmény megadásához hozzájárult, de megbízta a kereskedelmi miniszter urat, hogy egyúttal tudassa az osztrák kormánnyal, hogy a magyar kormány egyúttal a kívánt hozzájárulást csak abban a feltevésben adta meg, hogy az osztrák kormány a vám- és kereskedelmi szövetség határozmányai ellenére szedett tiroli gabonavámokat végre meg fogja szüntetni.⁸

25.

A horvát-szlavón-dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a büntető-eljárásról szóló 1875. évi törvény némely határozatának módosításáról készített horvát törvényjavaslatot előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjessze.⁹

29.

Román folyóirat postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Jassyban „*Revista Critică Literară*” címen megjelenő folyóirattól államellenes tartalma miatt a postaszállítás kedvezménye a Magyar Korona Országai területén megvonatott.¹⁰

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

30.

A Ref. Egyház szervezeti szabályzatának megerősítése¹¹

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a minisztertanácsnak f. évi július 22-én kelt határozata kapcsában bejelentette, hogy miután az Ev. Ref. Egyház Országos Zsinata az alkotmány szervezeti szabályzat tervezetén a kormány által kívánt módosításokat foganatosította, az említett szabályzatot Ő Felsége legfelsőbb megerősítése elé szándékozik terjeszteni.

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.¹²

31.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó erősítse meg Opacsics Germán bácsi és Petrovics Gerasim budai választott gör. kel. szerb püspököket.¹³

32.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy az állami gondoskodásban nem részesülő nyilvános tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők és tanítónők nyugdíjáról és hozzátartozóik ellátásáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁴

35.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a Szamos-völgyi Vasút Rt. hálózatához tartozó vasútvonalak engedélyokmányainak és az ezekhez kiadott függelékek egyesítéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁵

36.

A nemességadományozás szabályozása tárgyában kiadandó legfelsőbb elhatározás tervezete¹⁶

A belügyminiszter úr a minisztertanácsnak f. hó 8-án 43/mt.1. ad I. jk.-i pont alatt hozott határozata értelmében bemutatta azon legfelsőbb elhatározás tervezetét, mely a magyar nemesség adományozásának szabályozása ügyében Ő Felségének javaslatba hozandó volna.

Minek folytán elhatározott, hogy Ő Felségének az említett ügyben a következő legfelsőbb elhatározás tervezete hozassék a belügyminiszter úr által javaslatba:

„1. Kijelentem, hogy osztrák nemességnek magyar állampolgárok részére való adományozása vagy osztrák nemességnek magyar állampolgárra átruházása jövőre helyt nem foglalhat.

2. Dicső emlékü elődöm, I. Ferenc magyar király által 1804. évi augusztus hó 15-én és 1807. évi május hó 2-án és december hó 15-én kiadott, s a magyar állampolgár tiszték nemesítésére vonatkozó rendeleteket akként bővitem ki, hogy Hadseregem magyar állampolgár tisztjei, valamint magyar Honvédségem és a magyar Csendőrség tisztjei 30 évi tetteles kifogástalan katonai szolgálat alapján a magyar nemesség adományozását kérelmezhessek, a kérelem érdemére vonatkozó javaslat megtételét azonban ily esetben is magyar minisztertanácsomnak tartom fenn.

3. Elrendelem, hogy dicsőségesen uralkodó elődöm, Mária Terézia császárné és magyar királynő által 1757. június hó 18-án alapított katonai vitézségi rendemmel járó rangemeléseknél az illető kérelmes állampolgári minősége legyen irányadó, és az említett rendemmel ezután kitüntetendő magyar állampolgár katonatisztek egyedül a magyar báróságot kérelmezhessek.

Felhatalmazom magyar belügyminiszteremet, hogy jelen elhatározásomat a rangemelésekre vonatkozó katonai szabályzatoknak megfelelő átdolgozása céljából közös hadügyminiszteremmel és magyar honvédelmi miniszteremmel másolatban közölhesse.”

Jegyzetek

- 1 A jk.-et az uralk. megjegyzéssel vette tudomásul: „Ezen jegyzőkönyv tartalmát tudomásul vettem, fenntartván azonban a 36. pont alatti tárgyat illetőleg elhatározásomat, az e részben teendő külön előterjesztésre. Kelt Budapesten, 1894. évi jan. hó 21-én. Ferenc József” [s.k.]
- 1a Tóth Elek halála következtében a Fh. élethossziglani tagjainak száma 1893 végén 42 főre olvadt. Az egyházpolitikai küzdelmek (vö. 1893. nov. 6.) csúcspontjának közeledtével a kormánynak szembe kellett néznie azzal, hogy a Fh. többsége várhatóan ellenzi majd a javaslatokat. Az 5 élethossziglani tag kinevezését 1893-ban a kormány teljesen ennek a szempontnak rendelte alá: csak a politikája (egyházpolitikája) iránt egyértelműen elkötelezett személyeket ajánlotta az uralk.-nak. Dec. 18-án kelt felségelőterjesztésében Wekerle mindezt világosan kifejezte. — Ferenc József dec. 21-i lf. elhatározásával nevezte ki a javasolt személyeket. HHStA, Wien, Kabinettsarchiv, Kabinettskanzlei, K. 19. 5346/1893. — Vö. 1894. jún. 11./2.
- 2 *Ld. még 1893. máj. 15./4., nov. 14./3., dec. 2./8.*
- 3 A kszkm. — jan. 1-jei előterjesztése alapján — 1894. jan. 2-án kapott felhatalmazást az uralk.-tól arra, „hogy Jókai Mórnak írói pályája 50. évfordulója alkalmából jókívánataimat és az irodalom tereén szerzett kiváló érdemeiért teljes elismerésemet fejezze ki.” Tisza Lajos ezt jan. 2-án írásban tolmácsolta Jókainak. OL - K 20 - 1894 - 8.
- 4 *Ld. még 1892. jún. 17./13., okt. 28./26.*
- 5 *Ld. még 1890. nov. 19./1., 1891. okt. 13./8., 1892. nov. 28./5.* — Az 1890. évi egyezmény nem szabályozta azt, hogy az eredetileg nem csatlakozott országok miként léphetnek be a nemzetközi szervezetbe. E hiányosság felszámolására az 1893. jún. 15.–20. között Bernben tartott nemzetközi értekezlet egy pótnyilatkozatot fogadott el. A tvj. e nyilatkozat becikkelyezése céljából született. Ogy. elé terjesztésére most is a közös kűm. kért és kapott engedélyt. (OL - K 230 - 1893 - 3. t. - 1625.) — Lukács 1894. jan. 18-án nyújtotta be a javaslatot, amelyet a Ház máj. végén vita nélkül

- fogadott el. Tv.erőre emelte az 1894:17. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok. 33. (291. cs.), KN (1892-97) 15. k. 361-362. p., 18. k. 54. p., 19. k. 70., 83., 219. p.
- 6 Pl. a KSZKM-ban az V. fizetési osztályban 10 Ft 50 kr, a VI.-ban 8 Ft, a XI.-ben 3 Ft volt a kiküldetési napidíj (OL - K 20 - 1^o94 - 75.) — A Wekerle-kormány idején az ügyben nem került javaslat a mt. elé.
- 7 *Ld. még 1891. márc. 14./9., dec. 24./6., 1892. nov. 28./13., 1894. dec. 9./18.*
- 8 *Vö. 1893. márc. 3./24.*
- 9 *Ld. még 1894. márc. 5./4.*
- 10 A BM-i Lt.-ban nem maradt fenn irat a folyóirat ügyére.
- 11 *Ld. még 1891. máj. 1./17., júl. 22./5.*
- 12 A dec. 24-én kelt felségelőterjesztés megtalálható: HHStA, Wien, Kabinettsarchiv, Kabinettskanzlei, 5477/1893. — Ferenc József dec. 29-én erősítette meg az új egyházi tv.-t, amelyet ld. RT 1896. I. k. 397. p.
- 13 *Ld. még 1891. márc. 14./11.* — Az 1891-ben elhunyt Petrovics Bazilián helyébe nov. 1-jén megválasztott Opacsicsot 1894. márc. 11-i lf. elhatározásával erősítette meg az uralk. (Archiv Szrpszkije akademije nauka i umetnosztyi Szr. Karlovci, fond Mitropoliszko-patrijarsizski A, 1893. br. 389. 549. — Az adatot *Jaksity Ivánnak* köszönhetem) — Petrovics Gerasimot az 1893. okt. 30-i szerb püspöki zsinat választotta meg, de — egy közbejött botrány (kiderült, hogy egy nemzeti párti képviselő politikai támogatás fejében pénzt fogadott el Petrovicstól) miatt — megerősítésére nem került sor. Az új budai szerb püspök 1898-ban foglalhatta el hivatalát, de ez már nem Petrovics volt. *Kemény G. G., Iratok... 2. k. 419. p.*
- 14 Az 1875:32. tc.-ben általában a néptanítók, az 1885:11. tc.-ben pedig az állami középfokú iskolák igazgatóinak, tanárainak és tanítóinak nyugdíjairól és hozzátartozóik ellátásáról történt országosan egységes gondoskodás. A felekezeti, törvényhatósági, községi és társulati középiskolák, felsőbb leányiskolák, kereskedelmi akadémiák, tanítóképzők stb. tanszemélyzete vonatkozásában viszont nem került sor ilyen törvényi rendezésre. Ahány fenntartó, annyiféle nyugdíjszabályzat volt érvényben, de nem egy helyen maga a szabályozás, sőt az ellátás is hiányzott. Csáky tvj.-a ezen iskola-kategóriák (kivéve a szerzetesi iskolákat) országos nyugdíj- és gyámintézetének felállításával és lényegében az állami tanintézetek tanerőire érvényes rendelkezések kiterjesztésével kívánta orvosolni a problémát. (A nyugdíj- és gyámintézet jövedelmét a tanárok járulékai, a tanulók e célból rendszeresített díjai, a fenntartók befizetései és az állam évi 60 000 Ft-os befizetése képezte.) A vkm. 1894. jan. 16-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház jún.-ban fogadott el. Tv.erőre emelte az 1894:27. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 31. (291. cs.), KN (1892-97) 15. k. 334-335. p., 18. k. 303. p., 19. k. 30., 196-197., 202-203., 241. p.
- 15 *Ld. még 1893. ápr. 27./9.* — 1893. júl. 15-én a rt. kérte az engedélyokmányok egyesítését, és a kerm. forgalompolitikai és hadászati okokból támogatta e tervet. Egy szept. 16-án tartott bizottsági értekezleten született megegyezés az ügyben. Lukács 1894. jan. 26-i felségelőterjesztésére az uralk. febr. 16-án engedélyezte a tvj. benyújtását. (Az iratokat, köztük a mt.-i bejelentéshez készült „Adatok”-at ld. OL - K 229 - 1895 - 23. t. - 9903.) — A kerm. ápr. 27-én nyújtotta be a javaslatot, s azt a Ház máj. 4-én elfogadta. Tv.erőre emelte az 1894:13. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 45. (292. cs.), KN (1892-97) 18. k. 84., 224., 275-276., 278. p., 19. k. 55. p.
- 16 *Ld. még 1893. dec. 8./1., 1894. jún. 24./18.*

52./45./

1893. december 30.

7.

A Rába-szabályozás tárgyában jelentés az Országgyűlésnek¹

A földművelési miniszter úr előterjesztette, hogy az 1893:XVII. tc. azt a meghagyást tartalmazza, hogy a Rába és mellékfolyóinak érdekelttségét úgy a most idézett törvény értelmében adott 1 760 000 Ft-nyi előleg, valamint az 1885:XV. tc. alapján felvett 6 600 000 Ft-nyi kölcsön után terhelő járulékoknak végleges megállapítása és felosztása iránt a törvényhozáshoz a f. év végéig előterjesztés tétessék.

Mínt hogy azonban a teherfelosztást véglegesen csak akkor lehet megtenni, ha a szabályozási munkák befejeztével azoknak eredménye megállapítható lesz: a kérdéses előterjesztés oly értelemben, mint azt a törvény elrendelte, most még meg nem tehető; másfelől az államnak még továbbra is gondoskodnia kell a felvett kölcsön és adott előleg kamatjárulékaiknak fedezéséről, amennyiben azok az érdekeltsegre ideiglenesen kivetett járulékok által sem fedezhetők.

Ezen előterjesztés folytán, tekintve a fennforgó kényszerhelyzetet,

elhatározatott, hogy a törvényhozásnak az a jelentés tétessék:

hogy az 1893:XVII. tc.-kel adott 1 760 000 Ft-nyi előleg a Rába és mellékfolyói szabályozásának befejezésére — a Fertő tava lecsapolását ide nem értve — a kormány nézete szerint elégséges lesz;

hogy a szabályozás a kilátásba helyezett időben végre fog hajtani;

hogy az államnak a 6 600 000 Ft-os kölcsön járulékaikhoz való hozzájárulása 1894. évi dec. 31.-ével megszűnik; végre

hogy az 1 760 000 Ft-nyi előleg után kamat nem fog számíttatni, azonban ezen előlegnek lerovása 1896. év elejétől kezdve kívántatni fog.²

10.

Az Oroszországgal folyó külkereskedelmi szerződési tárgyalások állása³

A kereskedelmi miniszter úr jelentést tett az orosz kereskedelmi szerződés létesítése iránti tárgyalások állásáról,⁴ előadván, hogy az orosz kormány biztosítást kíván aziránt, hogy ha azon vámkedvezmények, melyek határforgalom címén Szerbiának megadattak, más államoknak is megadtnának, ezen kedvezményekben Oroszország is részesíttessék.

Az előadó miniszter úr nézete szerint e biztosítás megadható volna.

Kívánja továbbá az orosz kormány, hogy a gabonavámok megköttessenek úgy, hogy ha mi e vámokat felemelnők, Oroszország jogosítva legyen a kereskedelmi

szerződést felmondani. Ennek ellenében részünkről is bizonyos cikkekre nézve az orosz vámok megkötése volna kívánandó, hasonlólag azzal a fenntartással, hogy e vámok felemelése esetében a szerződést felmondhassuk.

A rozs vámjának az orosz kormány részéről kívánt leszállításához az előadó miniszter úr nézete szerint nem járulhatunk hozzá.

Végre kívánja az orosz kormány, hogy a petróleum váma ne súly, hanem úrmérték szerint szedessék. Ámbár e változás a vámkezelésnél nehézségeket okozhat: az előadó miniszter úr végső esetben e kívánatot is teljesíthetőnek véli.

A minisztertanács osztozván az előadó miniszter úr nézetében, felhatalmazta őt, hogy az Oroszországgal való kereskedelmi forgalmunk biztosítása végett a kereskedelmi szerződés érdekében a kívánt engedményeket az általa tett javaslatok szerint megadhassa.

11.^a

A millenniumi kiállítás költség-előirányzatának felemelése⁵

A kereskedelmi miniszter úr bejelentette, hogy miután az 1896. évi országos kiállítással kapcsolatban utólagosan oly munkálatok is létesíttetni kívántatnak, melyek eredetileg tervezve nem voltak, a kiállítás költségei emelkedni fognak. Ilyen számításba nem vett költségtöbbletek állanak elő: a városligeti tó áthidalásából mintegy 150-170 000 Ft, s a történelmi csarnok építéséből mintegy 300-400 000 Ft.

Tudomásul vétetett.

Jegyzetek

a A 12-15. pontokat nem közöljük.

1 *Ld. még 1892. júl. 8./16., 1893. márc. 30./15.*

2 A jelentés 1894. jan. 15-én került a Ház elé. (KN /1892-97/ 15. k. 333. p., 20. k. 386. p.) — Ekkorra egyébként — a Hanság-csatorna kivételével — már befejeződtek az 1885-ben elhatározott munkák. (OL - K 26 - 1895 - 404, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 75. /293. cs./.) — A későbbi szabályozási munkákra ld. OL - K 184 - 1925 - 19. t. - 22 364.

3 *Ld. még 1893. júl. 22./1., szept. 13./5., 1894. márc. 5./1., ápr. 3./7.* — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.

4 Az orosz kormány szept. 5-én kelt jegyzékét okt. 22-én közös mt. is megtárgyalta, de az osztrák-magyar ellentéteket elsimítani itt sem sikerült. (Ld. *Diószei*, Die Protokolle 608-617. p.) Pedig a Németország és Oroszország között folyó kereskedelmi tárgyalások várható sikere sürgette a közös álláspont mielőbbi kialakítását. Ennek ellenére a dec. 21-22-én tartott közös vámkonferencia sem hozott eredményt. Az osztrák kormány képviselői ugyanis kijelentették hajlandóságukat az összes orosz kívánság elfogadására, amennyiben a cári kormány ellenszolgáltatásul vámmérséklést ad örleményekre, komlóra és sörrre. Ezzel szemben a magyar fél egyedül a Szerbiának nyújtott határszéli gabonakedvezményt volt hajlandó biztosítani akkor, ha azt előzőleg más országra is kiterjesztik; a gabonavámok lekötésére, a rozs vám mérséklésére és a petróleum úrtartalom szerinti vámkezelésére vonatkozó kívánságokat elutasította. A mt. előtti napokban érkezett meg a küm. dec. 24-i átírata, amely sürgette a megegyezést. OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1894 - 627 (2554/1893).

5 *A millennium ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. máj. 30. 15. jegyzet.*

53./1./

1894. január 15.

5.

A katolikus autonómiai kongresszust előkészítő bizottság felállítása¹

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr múlt évi szeptember hó 13-án tett előterjesztése kapcsán előadta, hogy a hercegprímás értesítése szerint a püspöki kar a katolikus autonómia kérdésére nézve abban állapodott meg, hogy Ő Felségénél egy 60 tagból álló előkészítő bizottság egybehívása volna javaslatba hozandó, mely bizottság a prímás elnöklete alatt a katolikus kongresszus egybehívásának módozatai iránt javaslatot tenne, s véleményt adna aziránt is, hogy mennyiben volna az 1872. évi kongresszusi munkálat figyelembe vehető.

Az előadó miniszter úr a püspöki karnak ezen indítványát helyesnek találja azal a módosítással, hogy elégségesnek vélné, ha az előkészítő bizottság csupán 30 tagból állana, mégpedig 2/3 részben világiakból és 1/3 részben egyháziakból, kiket a vallás- és közoktatásügyi miniszter hozna javaslatba. A bizottságot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával szintén a vallás- és közoktatásügyi miniszter hívná össze a célból, hogy a prímás elnöklete alatt tanácskozzék afelett, hogy összehívandó-e kongresszus, milyen választási szabályzat alapján, mi volna az esetleg egybehívandó kongresszusnak tanácskozási tárgya, mennyiben veendő tekintetbe az 1872. évi kongresszusi munkálat?

Az összehívandó előkészítő bizottság természetesen csak véleményező hatáskörrel bírma, s az elhatározás joga Ő Felségének maradna fenntartva.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy ily értelemben tehesen Ő Felségének előterjesztést.

A felhatalmazás megadatott.

6.

A horvát bán észrevételei a közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat ellen²

A belügyminiszter úr előadta, hogy a horvát bán a közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslatra nézve többféle aggályt nyilvánított.

Nevezetesen Horvát-Szlavónországok autonómiája szempontjából a bán sérelmesnek találta azt, hogy a közigazgatási bíróság kiadásai a Belügyminisztérium költségvetésébe vétessenek be. Ezen aggály csak téves értesülésen alapulhat, mert ilyen intézkedés nem is volt szándékba véve. Tényleg a közigazgatási bíróság szükséglete a költségvetésben a minisztériumoktól elkülönítve, külön fejezetben fog felvétetni.

Kifogásolja továbbá a bán, hogy ámbár a felső közigazgatási bíróság hatásköre Horvát–Szlavónországra is ki fog terjedni, e törvényjavaslat 18. §-ának 4. bekezdése szerint annak segéd- és kezelőszemélyzetét egy nem közös miniszter: a belügyminiszter nevezze ki. Minthogy a Horvát–Szlavónországgal 1868-ban kötött közjogi egyezmény szerint bizonyos ügyek vannak olyanokul megjelölve, melyek a Magyar Korona Országainak összességére nézve közösek, de ezen egyezmény nem tartalmaz semmi korlátozást arra nézve, hogy ezen közös ügyek intézése a magyar kormány egyes tagjai között miképpen osztassék meg: az előadó miniszter úr nézete szerint semmi közjogi akadály nem létezik arra nézve, hogy a közigazgatási bíróság segéd- és kezelőszemélyzetének kinevezése a belügyminiszterre ruháztassék, aminthogy például a tengerészeti ügyekben, tehát szintén közös ügyekben ítélő Kir. Kúriának segéd- és kezelőszemélyzetét is az igazságügy-miniszter nevezi ki.

Egyébiránt a belügyminiszter úr fenntartja magának, hogy erre nézve a miniszterelnök, illetőleg a pénzügyminiszter úrral létesítendő megállapodáshoz képest más módozatot hozhasson javaslatba.

Kifogása van a bánnak a 31. § ellen is, amelyben az mondatik, hogy az elsőfokú közigazgatási bíróságok és a felső közigazgatási bíróság szervezeti viszonyait részletesen a belügyminiszter a kibocsátandó ügyrendben szabályozza.

A bánnak ezen észrevétele folytán a belügyminiszter úr a 31. §-nál a következő szerkezetet fogja javaslatba hozni:

„Az elsőfokú közigazgatási bíróságok szervezeti viszonyait az általa kibocsátandó ügyrendben a belügyminiszter, a felső közigazgatási bíróság ügyrendét pedig a minisztérium állapítja meg.”

Végre kifogása van a bánnak a 40. § azon határozománya ellen is, melyben kimondatik, hogy Horvát–Szlavónországekban elsőfokú közigazgatási bíróságok nem szerveztetnek, miután e határozomány szerinte az említett országok autonóm intézkedhetési jogába ütközik.

Az előadó miniszter úr e határozatot éppen Horvát–Szlavónországek megnyugtására vette fel, de a bánnak felszólalása következtében a bizottsági tárgyalások folyamában annak kihagyását fogja indítványozni; Fiuméra nézve pedig ugyanezen §-ban az fog^a kimondatni, hogy a törvény Fiumére rendeletileg terjesztendő ki.

A minisztertanács a belügyminiszter úr nézetét helyeselvén, ahhoz hozzájárult.³

7.

A szamosújvári katolikus algimnázium átszervezése főgimnáziummá

A belügyminiszter úr előadta, hogy Szamosújvár város közönsége még 1890. évi november 25-én hozott közgyűlési határozata alapján felkérte a közoktatásügyi miniszter urat, hogy az ottani 4 osztályú katolikus algimnáziumnak 8 osztályú főgimnáziummá való átalakítása céljából a tárgyalásokat tegye folyamatba.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr erre bizonyos feltételek mellett hajlandónak nyilatkozván, Szamosújvár városa a felállítandó főgimnázium számára ingyen telket, annak felépítésére és felszerelésére 100 000 Ft-ot, fenntartásához pedig évenkénti 940 Ft 62 kr-nyi járulékot ajánlott fel, s e részbeni határozatát jóváhagyás végett az előadó miniszter úrhoz terjesztette fel.

Másfelől Dés városa is 1892. évben ajánlatot tett, miszerint a kormány által választandó helyen, az általa meghatározandó terv szerint hajlandó az iskolai épületet felállítani, s azt fűtéssel, esetleg világítással is ellátni.

Tekintve, hogy az a kérdés: mely helyen állíttassék fel a főgimnázium, általános politikai, különösen nemzetiségi szempontból is megbírálandó: az előadó miniszter úr, mielőtt Szamosújvár városa határozatát jóváhagyná, szükségesnek találta az ügyet a minisztertanács megfontolása alá is terjeszteni.

Mellőzve is azt, hogy Szamosújvár városának ajánlata kedvezőbb Dés városáénál, a minisztertanács általános politikai szempontból célszerűbbnek találta, ha ezúttal Szamosújvár városának ajánlata fogadtatik el, mivel ily módon lehetővé válik, hogy az ott levő román felekezeti algimnázium állami gimnáziummá változtatik át, s így az ifjúságnak hazafiasabb szellemben való neveltetése biztosíthatatik; mivel továbbá ezáltal nincsen kizárva az, hogy Dés városában is valamely megfelelő tanintézet állíttassék fel, s az erre vonatkozó tárgyalások az utóbb nevezett várossal folytattassanak.

8.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek adandó kedvezmények körüli eljárás szabályozása

A belügyminiszter úr indítványa folytán

elhatározatott, hogy miután az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE)⁴ ügyeinek vezetése ellenzéki körök kezébe került, s az egyesület a kormány által adni szokott kedvezményeket mind úgy iparkodik feltüntetni, mintha csakis az egyesület által eszközöltettek volna ki, s azokat ellenzéki célokra használja ki: e törekvés megghiúsítása végett a miniszter urak minden egyes kedvezményt, melyet akár egyenesen az EMKE-nek adnak, akár az EMKE által közvetve másoknak juttatnak, mindig előzetesen a belügyminiszter úr tudomására hozzák.⁵

12.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a zágrábi női iskola felállításáról,⁶ a horvát–szlavón erdészeti műszaki szolgálat szervezéséről⁷ és a közegészségügyi szolgálat szabályozásáról⁸ szóló horvát törvényjavaslatokat szentesítés alá terjessze.

20.

Az Algyógyi Kir. Járásbíróság és Hunyad vm. algyógyi járásának főszolgabírája között kocsmai verekedés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

21.

A Lugosi Kir. Törvényszék és Krassó–Szörény vm. temesi járásának főszolgabírája között becsületsértés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

22.^b

A Szobránci Kir. Járásbíróság és Ung vm. szobránci járásának főszolgabírája mint erdei kihágási bíróság között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást az erdei kihágási bíróság folytassa le.

Jegyzetek

- a Más tollal beszúrás.
- b A 23. pontot nem közöljük.
- 1 *Ld. még 1893. febr. 22./2., márc. 3./6., szept. 13./9., 1894. jan. 26./1., nov. 23./1.*
- 2 *A közigazgatási bíráskodás ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. szept. 1. 11. jegyzet.*
- 3 A különbizottság 1894. nov. 17-én fejezte be a tvj. előzetes tárgyalását, s jelentését nov. 19-én terjesztette a Ház elé. Ebben a bizottság egyetértését fejezte ki a javaslat elveivel, csupán részletkérdésekben tett módosításokat. A bizottsági jelentés és ezzel a tvj. tárgyalására azonban már csak a Bánffy-kormány idején kerülhetett sor. A javaslat végül lényeges módosítás után emelkedett tv.erőre (1896:26. tc.): az elsőfokú bíróságok elhagyásával egyetlen orsz. hatáskörű bíróság felállításáról rendelkezett. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 4. /290. cs./, KN /1892–97/ 20. k. 287. p.) — A Közigazgatási Bíróság 1897. jan. 1-jén kezdte meg működését.
- 4 Az EMKE 1885-ben alakult Kolozsvár székhellyel. Célja: a magyar nemzeti kultúra terjesztése a nemzetiségek körében.
- 5 A jk.-i pontot közli: *Kemény G. G., Iratok... II. k. 275–276. p.*
- 6 *Ld. még 1893. júl. 19./2.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. jan. 22-i tv. a zágrábi Kir. Női Országos Szakiskola szervezéséről.
- 7 *Ld. még 1893. okt. 30./6.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. jan. 22-i tv. az erdőműszaki szolgálat szervezéséről a politikai igazgatás mellett a Horvát és Szlavón Királyságokban.
- 8 *Ld. még 1893. szept. 22./17.* — A javaslatot a mt. által kért módosítással fogadta el a Horvát Ogy. (OL - K 150 - 1894 - I - 7. t. - 1610 /1610/). — Tv.erőre emelte az 1894. jan. 24-i tv. az egészségügyi szolgálat szervezéséről a Horvát és Szlavón Királyságokban.

54./2./

1894. január 26.

1.

**Javaslat a katolikus autonómiai kongresszust
előkészítő bizottság tagjaira¹**

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a f. hó 15-én kelt minisztertanácsi határozat kapcsában bemutatta azok névsorát (*/.* alatt csatolva),^b akiket a katolikus autonómia ügyében kiküldendő előkészítő bizottságba meghívandónak vél.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.²

4.

A Pancsovai Kir. Járásbíróság és a belügyminiszter mint III. fokú kihágási hatóság között kazánrendőri kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

5.^a

A Kissebenedi Kir. Járásbíróság és Sáros vm. árvaszéke között készpénz bírói letétbe helyezése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy a letétet a bíróság köteles elfogadni.

Melléklet:

2. mt. 1894-hoz

A szoros értelemben vett magyarországi katolikus egyház önkormányzatának létesítése céljából alakítandó előkészítő bizottság tagjainak névsora.

Elnök:

Vaszary Kolos bíbornok, hercegprímás

I. Egyháziak

Schlauch Lőrinc dr. bíbornok, nagyváradai püspök

Samassa József dr. egri érsek

Császka György kalocsai érsek

Firczák Gyula munkácsi püspök

Párvy Sándor dr. egri kanonok

Károly János székesfehérvári kanonok

Vela Pál nagyváradai gör. kat. kanonok

Aschenbrier Antal dr. egyetemi tanár
 Kramp János dr. esperes-plébános Eleken
 Viszlóczky Gyula t. kanonok, plébános Kassán

2. Világiak:

Apponyi Albert gr. képviselő
 Boncz Ferenc ny. közalapítványi kir. ügyigazgató
 Czorda Bódog a Kir. Kúria másodelnöke
 Daniel Ernő képviselő
 Eruszt Kelemen képviselő
 Esterházy Miklós Mór gr. főrendiházi tag
 Forster Gyula dr. Földhitelintézet igazgatója
 Gajzágó Salamon főrendiházi tag
 Hagara Viktor dr. a Kisdiednevelők Orsz. Egyesülete elnöke
 Horánszky Nádor képviselő.
 Jósika Samu br. belügyi államtitkár
 Perczel Dezső képviselő
 Polónyi Géza képviselő
 Széchenyi Imre gr. id. főrendiházi tag
 Széll Kálmán képviselő
 Szabó Miklós a Kir. Kúria elnöke
 Szlávay József koronaőr, főrendiházi tag
 Unger Alajos ügyvéd
 Ziskay Antal ügyvéd
 Zichy Nándor gr. főrendiházi tag

Jegyzetek

- a A 6. pontot nem közöljük.
 b Más toll beszúrása.
 1 *Ld. még 1893. febr. 22./2, márc. 3./6, szept. 13./9., 1894. jan. 15./5., nov. 23./1.*
 2 Az előkészítő bizottság febr. 24-én ült össze, s úgy határozott, hogy az 1869. évi szabályzat alapján kerüljön sor az új autonómiai kongresszus megválasztására, amely majd dönt az 1872. évi munkálat sorsáról. Ekkortájt jelentette ki Wekerle, hogy: 1. az autonómia nem érintheti a király főkegyúri jogait, 2. azzal kapcsolatban az állami érdekeknek is érvényesülniük kell. Ugyanakkor a primás a világiak többségét biztosító 1869-es választási szabályzat elvetését kérte az uralk.-tól. Az ellentétek nyilvánvalók voltak: az egyházpolitikai harc közepette a kormánynak nem állt érdekében egy katolikus kongresszus összehívása. Így az autonómia ügye elodázódott, és csak a Bánffy-kormány tette majd meg azokat a lépéseket, amelyek 1897-ben az egyébként eredménytelen II. Autonómiai Kongresszus megtartásához vezettek. — *Salacz, A magyar kultúrharc...* 116–124. p.

55./3./

1894. február 4.

1.

**Az Országgyűlés második ülészakának berekesztése
és harmadik ülészakának összehívása¹**

A miniszterelnök úr előterjesztésére

elhatározatott, hogy az Országgyűlésnek jelenlegi második ülészaka — ha a mezőrendőrségről szóló törvényjavaslatnak tárgyalása f. hó 5-én befejezhető lesz² — f. hó 6-án rekesztessék be, s a harmadik ülészak nyomban f. hó 8-án hívassék egybe.³

5.

**Hozzájárulás az Egyiptomban működő nemzetközi vegyesbíróság
mandátumának meghosszabbításához**

Az igazságügy-miniszter úr bejelentette, hogy az egyiptomi alkirályságban szervezett nemzetközi vegyesbíróságnak 1899. év február első napjáig való fenntartásához a magyar kormány nevében hozzájárult, s ehhez képest az ügy sürgősségénél fogva az egyiptomi alkirályságban létező osztrák–magyar konzulságok bírói hatóságának a magyar állam honosaira vonatkozó korlátozását tartalmazó rendelkezések hatályának a fennebb említett időpontig való meghosszabbítása iránti rendeletet f. évi január hó 31-én már ki is adta, és a hivatalos lap f. hó 1-jei számában közzététette.⁴

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

6.

A Kalocsai Kir. Törvényszék és Pest–Pilis–Solt–Kiskun vm. árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

7.

A Szombathelyi Kir. Járásbíróság és Vas vm. szombathelyi járásának főszolgabírája között testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

10.

A házassági jogról szóló törvényjavaslat hatálybalépési rendelkezésének megállapítása⁵

Az igazságügy-miniszter úr előadta, hogy mielőtt a Képviselőház Jogügyi Bizottsága a házassági jogról szóló törvényjavaslatra vonatkozó jelentését véglegesen megállapítaná, határozni kell aziránt, hogy a törvény életbe léptetéséről szóló szakaszba a hatálybalépés időpontját illetőleg milyen határozmány vétessék fel;

minélfogva az igazságügy-miniszter úr felhatalmaztatott, hogy a bizottságban nyilvánulandó vélemények többsége szerint vagy azt a határozatot vétesse fel a törvényjavaslatba, hogy „ezen törvény hatályba lép a kihirdetést követő egy év alatt, de a minisztérium rendelettel meghatározhatja, hogy az korábban is életbe lépjen”, vagy pedig az mondassék, hogy „ezen törvény az általános anyakönyvekről szóló törvény hatályba lépte után 3 hónap alatt lép életbe.”⁶

12.

A Szepesolaszi–Szepesvávaljai és a Nagyszeben–Nagydisznódi HÉV engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával a következő helyiérdekű vasutakra kiadhassa az építési engedélyeket:

I. a Szepesolaszi–Szepesvávaljai HÉV-re. A vasút hossza 9,5 km. A tényleges építési és üzletberendezési tőke 330 000 Ft-tal van megállapítva, melyből forgalmi eszközök beszerzésére 33 250 Ft, a tartalékalapra pedig 8000 Ft fordítandó.

Az építési tőke szokott módon és arányban érdekeltségi hozzájárulás és elsőbbségi részvények kibocsátása által fedeztetnék.

Állami hozzájárulásképpen adatnék a posta ingyen szállításáért 50 éven át évenként 700 Ft, ami 14 000 Ft tőkeértéknek felel meg, külön járulékképpen pedig 50 éven át 1000 Ft-os részletekben fizetendő 20 000 Ft-nyi segély.

E kétféle járulék fejében 34 000 Ft névértékű törzsrészvények adatnának át az államnak.

II. A Nagyszebentől Schellenbergen^{6a} át Nagydisznódig vezetendő HÉV-re. A vasút hossza: 5,65 km. A tényleges építési és üzletberendezési tőke 156 000 Ft-ban van megállapítva, melyből forgalmi eszközök berendezésére 19 000 Ft, a tartalékalapra pedig 3000 Ft fordítandó.

Az építési tőke szokott módon és arányban érdekeltségi hozzájárulás és elsőbbségi részvények kibocsátása által fedeztetnék.

A posta ingyen szállításáért 50 éven át évenként 700 Ft-nyi járulék fizettetnék, amiért 12 000 Ft névértékű törzsrészvény adatnék át az államnak.

A Helyiérdekű Vasúti Segélyalapról külön hozzájárulás nem adatnék.

A kívánt felhatalmazás mind a két vasút engedélyezésére nézve megadatott.⁷

13.

Törvényjavaslat a Spanyolországgal kötött új külkereskedelmi szerződés becikkelyezéséről⁸

A kereskedelmi miniszter úr bejelentette, hogy Spanyolországgal az új kereskedelmi szerződés múlt évi december hó 8-án Madridban a meghatalmazottak által aláíratott; felhatalmazást kért, hogy e szerződés becikkelyezésére vonatkozó törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb engedélyével az Országgyűlés elé terjeszthesse.

A felhatalmazás megadatott.⁹

14.

A budapesti bosnyák helyőrség létszámának emelése¹⁰

A honvédelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy az 1891:VIII. tc. alapján a magyar minisztérium beleegyezését kijelenthesse ahhoz, hogy a bosnyák–hercegovinai csapatokból még egy zászlóalj Budapesten elhelyeztethessék.

A felhatalmazás megadatott.

18.^a

A horvát–szlavón–dalmát miniszter előterjesztése alapján határozat arról, hogy az 1894. évi beligazgatási költségekről szóló horvát törvényjavaslat szentesítés alá terjesztését a minisztertanács tudomásul veszi;¹¹ továbbá felhatalmazás arra, hogy a telekközösségekről,¹² a Horvát–Szlavón Országos Jelzáloghitelbank kiváltságairól¹³ és a vadvizekről¹⁴ szóló horvát törvényjavaslatokat előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjessze.

Jegyzetek

a A 19–21. pontokat nem közöljük.

1 *Ld. még 1891. dec. 24./1., 1892. febr. 9./1., febr. 14./1., febr. 19./1. és 7., júl. 8./7., okt. 28./5., 1893. máj. 12./1., 1894. szept. 14–15./2.*

2 *Vö. 1893. júl. 22./6.*

3 Wekerle már febr. 3-i keltezéssel megtette a mt.-i határozat szerinti felségelőterjesztését a dátumok utólagos meghatározására is felhatalmazást kérve. Ferenc József hozzájárulása febr. 4-én kelt, a kir. leiratot ugyanerről a napról keltezték. Utóbbi, amellyel az uralk. az Ogy. második ülészakát berekesztette és a harmadik ülészakot febr. 8-ra összehívta, febr. 6-án hirdették ki mind a Kh.-ban, mind pedig a Fh.-ban. OL - K 26 - 1894 - 264 (264), KN (1892–97) 15. k. 606–607. p.

4 *Vö. Bp.-i Közl., 1894. febr. 1.*

5 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.*

- 6 A tvj.-ba az első variáció került be. — Az Igazságügyi Bizottság 1893. dec. 18. és 1894. febr. 4. között tárgyalta le a házasságjogi tvj.-ot, s elvi változtatást nem tett azon. Főleg két kérdés élezte ki a bizottsági vitát: a horvátországi községi illetőségű magyar honosok, valamint az uralkodóház tagjainak házassági ügyei. Előbbiekre nézve végül külön rendelkezést vettek fel a tvj.-ba, ellenben az uralkodóház tagjai ügyében Szilágyi csak általános ígéretet tehetett. Polónyi Géza mindkét kérdésben megtámadta Szilágyit: a horvát szakaszban ugyanis közjogi sérelmet látott, az uralkodóház vonatkozásában pedig azonnali konkrét döntéseket követelt. (Polónyi Veszter Imrével közösen a Ház elé terjesztett különvéleményben is kifejtette kifogásait.) — A bizottsági jelentés febr. 6-án került a Kh. elé. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 5. /290. cs./, KN /1892-97/ 15. k. 600-606. p, Vö. *Salacz.*, A magyar kultúrharca... 291-292. p.) — A házasságjogi tvj. dec. 2-i beterjesztését követően a nov. 30-tól ülésező püspökkari konferencia dec. elején közös pásztorlevelet fogadott el az egyházpolitikai javaslatok ellen, s azt 1894. jan. 6-án ki is hirdették. Hatására és azután, hogy a jan. 15-i pártértekezlet pártkérdéssé tette a kormány egyházpolitikájának támogatását, az 1892. évi választások előtt reverzalist adó és más katolikus képviselők sorra léptek ki a Szep.-ből, összesen 35 fő. (Közöttük volt Szapáry Gyula előző me. is.) A párt döntő többsége azonban szilárdan támogatta a kormányt. Apponyi pártja, a Nemz. P. febr. 10-11-én megkísérelt egységes álláspontot kialakítani, sikertelenül. A párt néhány tagja egyértelműen támogatta a kormány összes egyházpolitikai javaslatát, a többség azonban erősen ingadozott. Maga Apponyi azt hangsúlyozta, hogy ő csak a házassági köteleket erősítő és a kötelező egyházi házasságkötést tartalmazó módosítások esetén fogja megszavazni a házassági javaslatot. (Apponyi tehát a szükségbeli polgári házasság mellett állt ki.) A függetlenségi ellenzék pártjai, frakciói közül Eötvös Károlyék harcosan a kormányprogram mellett, míg Ugron Gáborék az ellen foglaltak állást. (Ugron csoportja a kormány megbuktatását mindenképp fölütt álló követelménynek minősítette.) A parlamenti pártok állásfoglalásai annyit mindenesetre nyilvánvalóvá tettek, hogy a Kh.-ban biztos többségre számíthatnak a kormány egyházpolitikai javaslatjai. Természetesen nem maradt tétlen a konzervatív főrendi ellenzék sem: vezetői, élükön Zichy Nándorral, megszervezték az első katolikus nagygyűlést, amelyre jan. 16-án Bp.-en került sor. (Erre válaszként tartották meg a jan. 23-i és febr. 11-i szabadelvű gyűléseket, majd márc. 4-én — katolikus főurak szervezésében — az orsz. szabadelvű gyűlést, valamennyit Bp.-en.) Fentieket kimerítően tárgyalja: *Salacz*, i.m. 276-292. p.
- 6a Schellenberg = Sellenberk
- 7 A Szepesolaszi-Szepesvávaljai HÉV engedélyezésére vonatkozó irat nem maradt fenn a Ker. Min. Lt.-ban. — Az engedélyokiratot — Ferenc József márc. 3-i hozzájárulásával — márc. 20-án adta ki a kerm. Fest Sándor részére. (RT 1894. I. k. 304. p.) — A vonal 1894-ben elkészült. (*Matlekovits* II. k. 831. p.) — A Nagyszében-Nagydisznódi HÉV-re Thalmann Gusztáv és társai kaptak előmunkálati engedélyt 1892-ben. 1893. ápr. 8-án került sor az engedélyezési tárgyalásra. Lukács a mt. döntése nyomán 1894. febr. 21-én kérte az uralk. hozzájárulását az engedélyokirat kiadásához. Erre a márc. 17-i lf. elhatározás alapján márc. 27-én került sor. (RT 1894. I. k. 507. p., iratok, köztük az írásos mt.-i előterjesztés: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 1173.) — A vonalat 1894-ben adták át a forgalomnak. *Matlekovits* II. k. 831. p.
- 8 *Ld. még 1891. okt. 23./6., nov. 6./1., 1892. febr. 1./4., jún. 17./5., jún. 28./1., nov. 28./10., 1893. nov. 25./8., 1894. nov. 20./10.* — Az összes külkereskedelmi vontakozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.
- 9 A kerm. febr. 22-én terjesztette be a tarifaszereződést tartalmazó tvj.-ot. (Indoklással együtt ld. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 43. /292. cs./) — Az Ogy. máj.-ban elfogadta ugyan a tvj.-ot, becikkelyezésére azonban nem kerülhetett sor, mert a spanyol cortez — a bekövetkezett politikai változás miatt — nem hagyta jóvá a szerződést. KN (1892-97) 16. k. 135. p., 18. k. 84., 145-149., 173. p., 19. k. 68. p.
- 10 *Ld. még 1890. júl. 4./2., szept. 21./2. és 3., nov. 6./1., 1891. márc. 14./14.*
- 11 *Ld. még 1893. okt. 30./6.* — A költségvetést becikkelyezte az 1894. jan. 25-i tv. a Horvát és Szlavón Királyságok belső önkormányzata 1894. évi szükségletének előirányzatáról.
- 12 *Ld. még 1894. ápr. 16./5.*
- 13 *Ld. még 1894. ápr. 3./9.*

14 „A záporpatakok szabályozásáról” szóló tvj. Horvát Országgyűlés elé terjesztéséhez az uralk. febr. 12-én hozzájárult (OL - K 20 - 1894 - 148), de az a Wekerle-kormány idején nem vált tv.-nyé.

56./4./

1894. február 10.

3.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a zágrábi egyetem szervezetének módosításáról szóló horvát törvényjavaslatot előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjessze, amennyiben a vallás- és közoktatásügyi miniszter nem tesz észrevételt ellene.¹

4.

A Kertészeti Tanintézet felállítása

A földművelési miniszter úr előadván, hogy az 1894. évi állami költségvetési törvényben egy pomológiai intézetnek létesítésére, mely hivatva volna a képzett szakkertészeknek az országban nagyon érezhető hiányán segíteni, 27 700 Ft-nyi hitel van megszavazva, bejelentette, hogy ezen intézetet a Budapesti Vincellériskola telepén a vincellériskola helyébe felállítani, s annak szervezetét Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyása alá terjeszteni szándékozik.

Tudomásul vétetett.²

6.

A földművelésügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy 250 000 Ft hitel biztosítható a ragadós tüdőlob leküzdése érdekében teendő intézkedésekre.³

8.

A Paulis–Barackán létesített állami amerikai szőlőtelep bérbeadása

A földművelési miniszter úr előadta, hogy a filoxéra által elpusztított szőlők felújítására szükséges, a filoxérának ellenálló amerikai alanyokon készült szőlőoltványok előállítására végett 1892. évben Paulis–Barackán 120 holdas állami amerikai szőlőtelepet rendeztetett be.

Mivel azonban a tapasztalat azt mutatta, hogy amennyire kívánatos, sőt viszonyaink közt mellőzhetetlenül szükséges volt e téren az állami kezdeményezés, annyira nem való állami kezelésbe e termelési üzem fenntartása és nagyobb arányú fejlesztése, — felhasználva az Arad vármegyei birtokosok és szőlőbirtokosok köréből alakuló társaság ajánlatát, Bohus László és Vásárhelyi Bélával oly értelmű szerződést kötött, mely szerint a nevezett telep összes felszerelésével együtt, továbbá az ugyane célra berendezendő mintegy 120 holdas lippai–barackai kincstári terület ötven év tartamára a nevezettek ingyenes használatába átadatik azon kötelezettség ellenében, hogy két évig legalább 2-2 millió, azontúl pedig további két-két év alatt legalább 3 és 5 millió, az 1900. évtől kezdve pedig évenként legalább 10 millió szőlőoltványt tartoznak készíteni, s a szerződésben megállapított maximális áraknál nem drágábban elárusítani. Ezen árak ezrenként az első három évben 110 Ft, a következő három évben 100 Ft, 1900. évtől kezdve pedig 90 Ft, amely árak, tekintve az üzem által igényelt tetemes tőkebefektetést és hogy az állam eddig 120 Ft-jával adta az oltványokat, eléggé mérsékeltek.

A vállalatnak állami segély van biztosítva, mégpedig az 1894. és 1895. évekre évi 10-10 000 Ft, az 1896–1899. évekre évi 25-25 000 Ft, vagyis az említett évekre összesen 120 000 Ft az esetre, ha a vállalat a szerződésileg kikötött évi minimális oltványmennyiséget az illető évekre előállítja. Az 1899. éven túl további segélyezésnek nincsen helye.

E segélynek indoka, hogy az államnak a kérdésben levő szőlőtelep berendezése és üzemben tartása végett egy Richter nevű francia szakértővel szerződési viszonya van, melynek értelmében az állam a nevezett szakértőnek, ha legalább 1 millió szőlőoltvány sikerül, ezrenként 15 Ft-ot fizetni tartozik, s a szerződés még 6 évig van hatályban, úgyhogy az állam a nevezett szakértőnek a következő 6 évben évenként 15-20 000 Ft-ot, sőt az oltványtermelés fokozása esetében még ennél nagyobb tiszteletdíjat tartoznék fizetni.

E szerződést a vállalkozók átvévén, az állam e tehertől menekül.

Tekintve a szerződésnek 50 évi tartamát, s hogy a társulat segélyezése fejében a törvényhozástól kérendő hitelek azáltal több évre előre leköttenek: az előadó miniszter úr kötelességének tartotta a szóban levő szerződést a minisztertanácsnak bejelenteni.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.⁴

13.

Az Orsovai Kir. Járásbíróság és Krassó–Szörény vm. moldovai járásának főszolgabírája között közegészség és testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

18.

Egy második főmérnöki állás rendszeresítése a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál

A miniszterelnök úr bemutatta a Fővárosi Közmunkák Tanácsának felterjesztését, melyben az említett tanács kifejti annak szükségességét, hogy tekintve a Közmunkák Tanácsa teendőinek nagymérvű felszaporodását, s különösen a nagy munkálatoknak azon egész halmazát, melyek a legközelebbi években végzendők lesznek, a kormány által nem engedélyezett második főmérnöki állásnak rendszeresítése is engedélyeztessék.

A minisztertanács meggyőződve a kérés indokoltságáról, f. évi január hó 15-én hozott határozatának⁵ módosításával jóváhagyta, hogy átmenetileg még egy főmérnöki állás rendszeresítették 1400 Ft fizetéssel, 500 Ft lakpénzzel és 500 Ft működési pótlékkal, úgy azonban, hogyha azon rendkívüli munkálatok, melyek indokából ezen személyszaporítás engedélyeztetett, be lesznek fejezve, a személyzet a most rendszeresített állás beszüntetésével ismét csökkentessék.⁶

Jegyzetek

- 1 *Ld. még 1894. okt. 1./7.*
- 2 Az új intézményt, amely egy 3 éves kertészképző felső tanfolyamnak és egy 1 éves kertmunkásképző tanfolyamnak adott otthont, a 26 104/1894. FM sz. rendelettel állították fel „Budapesti M. Kir. Kertészeti Tanintézet” néven. Vö. A Budapesti m. kir. Kertészeti Tanintézet szervezeti, rend- és felgyelmi szabályzata. Bp. 1894.
- 3 *Ld. még 1890. dec. 3./22., dec. 10./2., 1892. nov. 28./6., 1893. febr. 13./20., ápr. 18./6., szept. 7./19., 1894. nov. 7./12.*
- 4 Az ügyre vonatkozó iratokat ld. OL - K 255 - 1893 - 4. t. - 3139, 3442, Uo. - 1894 - 9. t. - 319, OL - K 178 - 1893 - 1535.
- 5 Az 1894. jan. 15-i mt.-i jk. 2. pontjáról van szó. Ez a Föv. Közm. Tan. 1894. évi költség-előirányzatának pusztá bejelentését rögzítette, ezért nem közöltük.
- 6 A második főmérnöki állást a me. febr. 15-i leiratával engedélyezte, s azt márc. 19-én Szerdahelyi Ágost fővárosi kerületi mérnökkel töltötték be. OL - K 26 - 1894 - 132 (309).

57./5./

1894. február 15.

1.^a

Az egyházpolitikai kérdésben esetleg szükséges kormány-nyilatkozat tartalmának megállapítása¹

A miniszterelnök úr előadta, hogy máris szóba hozatott, s az egyházpolitikai kérdéseknek a Képviselőházban tárgyalása alkalmával bizonyára fel fog vettetni az a kérdés, hogy a kormány milyen álláspontot foglal el az 1848:XX. tc. 3. §-ával szemben, melyben az rendeltetik, hogy minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek, s hogy ez elvnek részletes alkalmazásával a minisztérium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elébe kimerítő törvényjavaslatot terjesszen elő. Szükségesnek tartja tehát, hogy a minisztertanács megállapodásra jusson, hogy e kérdésben a kormány részéről milyen válasz adassék.

Továbbá szükségesnek tartja megállapítani azt is, hogy az anyakönyvvezetők kérdésében a kormány miképpen nyilatkozzék.

Ezen indítvány folytán mind a két kérdés tüzetesen megvitattatván,

a minisztertanács abban állapodott meg, hogy az 1848:XX. tc. 3. §-át illetőleg jelentessék ki, hogy az említett törvénynek azt a szándéklatát, hogy a bevett felekezetek anyagi helyzetében és az államtól eredő anyagi javadalmazásában nyilvánuló aránytalanság az elkerülhetetlen szükség mérvéig az állam által lehetőleg kiegyenlíttessék, a kormány mindig magáénak vallotta, s annak megfelelően cselekedett eddig is. Bizonyossága ennek, hogy például a protestáns egyházak dotációja már a f. évben 150 000 Ft-tal felemeltetett, s nagyobb segély is kilátásba helyeztetett; továbbá hogy lépések tétettek aziránt, hogy a valódi szükséglet megállapíttassék. Mihelyt ennek tiszta képe fog a kormány előtt állani, nem fog elzárkózni az elől sem, hogy a szükséges segély nem évről évre a budgetben, hanem mint állandó segély, törvény útján biztosíttassék.

Az anyakönyvvezetőket illetőleg a belügyminiszter úr által előterjesztett részletes adatok alapján kijelenthető, hogy 4800 anyakönyvvezető felállításával a helyzet sokkal jobb lesz, mint eddig volt, s az állami anyakönyvvezetők sokkal könnyebben lesznek hozzáférhetőek a nagyközönségre nézve, mint ma az egyes felekezetekre nézve a lelkészek.

Kétségtelen, hogy a kis községeknél, különösen egyes vidékeken bizonyos nehézségek fennforognak. A jegyzői kar, amely hasonlíthatatlanul nagyobb szellemi képességet feltételező egyéb teendőket végez, mint az anyakönyv helyes és pontos vezetése igényel, elenyésző kivételekkel, képesség tekintetében meg fog felelni az anyakönyvvezetés által reá ruházott feladatoknak. A születések és halálesetek felvétele tehát

teljes megnyugvással bízható a községi jegyzők legnagyobb részére; ami pedig a házasságkötéseket illeti: a belügyminiszter fel volna hatalmazandó azon anyakönyvvezetők kijelölésére, akik a házasságkötéseknél való közreműködéssel is megbízandók lesznek.

Amennyiben egyes helyeken nem volnának sem a jegyzői karból, sem a földbirtokosok, nyugalmazott tisztviselők, kivételesen tanítók köréből megfelelő anyakönyvvezetők találhatóak, oly helyeken az anyakönyvi hivatal mint külön hivatal fog felállíttatni.

Hasonlóképpen az ellenőrzés és felügyeletre nézve is ott, ahol az erre rendszerint kilátásba vett közegek nem látszanának alkalmasnak, a belügyminiszter a nyerendő felhatalmazás alapján külön felügyelői állásokat fogna szervezni.²

Jegyzetek

a A 2–4. pontokat nem közöljük.

1 Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet.

2 Wekerle a mt. döntésének megfelelő nyilatkozatot a Ház febr. 26-i ülésén tette meg. KN (1892–97) 16. k. 192–218. p.

58./6./

1894. március 5.

1.

Jelentés az Oroszországgal tervezett külkereskedelmi szerződés tárgyában tartott közös minisztertanácsról¹

A miniszterelnök úr közli, hogy az Oroszországgal kötendő kereskedelmi szerződés tárgyában f. évi március 4-én Budapesten a közös külügyminiszter úr elnöklete alatt, az osztrák miniszter urak jelenlétében közös miniszteri értekezlet tartott, melyben a magyar kormány részéről a miniszterelnökön, úgysis mint pénzügyminiszteren kívül a földművelésügyi és kereskedelemügyi miniszter urak vettek részt.²

Oroszország ugyanis a közös külügyminiszter által legutóbb jelzett álláspontra a következő választ adta:

1. A szerbiai határkedvezményekre vonatkozó nyilatkozatunkat elfogadni hajlandó.

Erre nézve tehát nincsen differencia.

2. Kívánja és határozottan ragaszkodik a gabonavámoknak a szerződés tartamára való lekötéséhez, mire kiváló súlyt fektet.

3. Kívánja a rozsvámnak 1 Ft 50 kr-ról 1 Ft-ra való leszállítását.

4. A petróleumvám átszámítására vonatkozó kívánságát elejti.

A miniszterelnök úr előadja, hogy a 2. és 3. pontra nézve az említett orosz követelések kapcsán beható tárgyalások folytak.

Az osztrák kormány, tekintettel az Oroszországgal való kereskedelmi viszonyok állandósításához kötött nagy érdekekre, mindkét orosz követelést a maga részéről hajlandó elfogadni. A külügyminiszter úr kiválóan és ismételten hangsúlyozta, hogy a fennforgó viszonyok közt az Oroszországgal való megegyezést és az esetleges retorziók, vagy vámháború kikerülését igen kívánatosnak tartja. A magyar kormánynak az értekezleten jelen volt tagjai a rozsvám leszállítását lehetetlennek jelezték, és kimerítően indokolták, hogy e leszállítás a jelenlegi gazdasági viszonyok közt közgazdasági érdekeinkkel össze nem egyeztethető; annál kevésbé, mert az orosz kereskedelmi szerződés egyszerűen a legnagyobb kedvezményezés alapján megfelelő kompenzációt nekünk nem nyújtana, másfelől azonban, tekintettel a külügyminiszter úr által kiválóan hangsúlyozott politikai indokokra, nem lehetett elzárkózni az elől, hogy a gabonavámok lekötése útján — mely tőlünk tényleges áldozatot nem követel — kísértsük meg az egyezség létesítését, illetőleg az okvetlenül bekövetkező egyenlőtlen elbánás, retorziók, esetleg vámháború mellőzését.

Ehhez képest a magyar kormány tagjai azon álláspontra helyezkedtek, hogy a rozsvám leszállítására vonatkozó orosz kívánság határozottan elutasíttassék; a gabonavámoknak lekötését azonban, mint végső koncessziót, hajlandók volnánk elfogadni, ha viszont Oroszország nekünk a francia és német szerződésekben³ foglalt kedvezményeket rendelkezésünkre bocsátja, s ha másfelől az osztrák kormány az orosz gabona javára a múlt évben életbe léptetett kivételes díjszabási intézkedéseket ismét hatályon kívül helyezi, vagy pedig hasonló kedvezményeket a magyar gabonának szintén megad, ha továbbá Oroszországba való kivitelnk az osztrák vasutak netaláni ellentétes vagy differenciális elbánása által lehetetlenné nem tétetik.

Miután az osztrák kormány részéről az utóbbi két pontra nézve megnyugtató kijelentések tétettek, tekintettel a sürgősségre, az osztrák kormánnyal egyetértőleg a közös külügyminiszter felhatalmaztatott, hogy az orosz kormányt értesítse, miszerint a rozsvám leszállítása iránti kívánságát visszautasítjuk, ellenben a gabonavámok megkötésébe hajlandók vagyunk belemenni.

Tekintettel továbbá arra, hogy a német szerződés valószínűleg már június 20-án életbe lép,⁴ és miután arra nincs kilátás, hogy a mi tárgyalásaink Oroszországgal addig befejezhetők, illetőleg törvényhozásilag is véglegesíthetők lesznek; tekintettel másfelől arra, hogy a differenciális elbánás ideiglenesen is lehetőség szerint mellőztessék, abban történt megállapodás, hogy felhatalmazási törvény mutattassék be úgy Budapesten, mint Bécsben az illető alkotmányos testületeknek, melynek alapján a kormányok a kereskedelmi viszonyoknak Oroszországgal való ideiglenes rendezésére felhatalmaztatnak.

Kéri ezen előterjesztésnek tudomásul vételét.

A minisztertanács az előterjesztést tudomásul veszi.⁵

2.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó főispánokat nevezzen ki: Roszner Ervin Hont vm.-i főispán Máramaros vm.,⁶ Horváth Béla országgyűlési képviselő Hont vm. és Selmec sz. kir. város,⁷ Simon Ödön alispán — hg. Esterházy Pál lemondása folytán — Sopron vm. és Sopron sz. kir. város,⁸ Kruplanicz Kálmán Esztergom vm.-i alispán Esztergom vm.⁹ élére kerüljön.

3.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy hg. Esterházy Pál lemondó és Roszner Ervin áthelyezendő főispán kitüntetésben részesüljön (Lipót-rend nagykeresztje, ill. Lipót-rend lovagkeresztje).¹⁰

4.

A horvát-szlavón-dalmát miniszter előterjesztése folytán határozat arról, hogy a minisztertanács tudomásul veszi a büntetőeljárást tárgyazó 1875. május 17-én kelt törvény módosításáról szóló horvát törvényjavaslat szentesítés alá terjesztését.¹¹

Jegyzetek

- 1 *Ld. még 1893. júl. 22./1., szept. 13./5., dec. 30./10., 1894. ápr. 3./7.* — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.
- 2 A közös mt. jk.-ét ld. *Diószegi, Die Protokolle* 619–628. p. Iratok: OL - K 255 - 1894 - 6. t. - 453.
- 3 Az orosz–német szerződés febr. 10-én jött létre 1903 végéig terjedő hatállyal. Ebben Oroszország a minimál tarifa 218 tétele közül 71-nek a vámját mérsékelte vagy megköttötte. OL - K 230 - 1898 - 5. t. - 13 503 (49 431/1894).
- 4 A szerződés már márc. 20-án életbe lépett. Uo.
- 5 Lukács hamarosan benyújtotta a felhatalmazást kérő tvj.-ot, s azt az Ogy. márc. közepén el is fogadta. Tv.erőre emelte az 1894:6. tc. kereskedelmi viszonyainknak Oroszországgal való ideiglenes rendezéséről.
- 6 *Ld. még 1890. dec. 22./4., 1893. dec. 2./11., 1894. márc. 5./3., máj. 28./4.* — Rosznert — Lónyay János lemondása és felmentése nyomán — a büm. márc. 10-i előterjesztésére ápr. 18-án nevezte ki, ill. helyezte át az uralk. OL - K 148 - 1895 - III. t. - 1524.
- 7 Végül nem Horváth, hanem Rudnay Béla komáromi főispán (*ld. még 1892. júl. 22./15.*) került — áthelyezéssel — Hont vm., Selmec- és Béalábnya sz. kir. városok élére az 1894. aug. 10-i lf. elhatározással. Bp.-i Közl., 1894. aug. 17.
- 8 Hg. Esterházy Pál édesapja halála miatt adta be lemondását, amelyet az uralk. a büm. márc. 6-i előterjesztésére márc. 17-én fogadott el. (OL - K 148 - 1894 - III. t. - 1069.) — Simon Ödön kinevezésére a büm. okt. 11-i előterjesztése nyomán az okt. 14-i lf. elhatározással került sor. (A felségelőterjesztés fogalmazványa már márc. 6-án elkészült!) OL - K 148 - 1926 - 8. t. - 2133 (4071/1894). — *Ld. még a következő jk.-i pontot.*
- 9 A főispáni szék gr. Majláth György 1892. dec. 4-i felmentésével üresedett meg, azóta Kruplanicz alispán látta el a vm. kormányzatát. Ferenc József a büm. máj. 5-i előterjesztésére máj. 10-én nevezte ki főispánná. OL - K 148 - 1901 - III. t. - 9 (1994/1894).
- 10 *Ld. még a fenti 2. jk.-i pontot, ill. 1890. dec. 22./4., 1894. máj. 28./4.*

11 *Ld. még 1893. dec. 23./25.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. márc. 3-i tv., mellyel a büntető perrendtartásról szóló 1875. máj. 17-i tv. 117., 328. és 346. §-ait módosították.

59./7./

1894. március 11.

3.

A Közös Hadsereg hatóságai és a magyar polgári hatóságok közötti levelezés nyelve

A belügyminiszter úr előadván, hogy a Közös Hadsereg hatóságainak a magyar polgári hatóságokkal való levelezése tárgyában a nyelvkérdést illetően a közös hadügyminiszter 1893. május hó 21-én kelt rendeletének¹ kibocsátása után is a katonai hatóságok és a polgári hatóságok, sőt a közös hadügyminiszter és a Magyar Belügyminisztérium felfogása között is eltérések nyilvánultak, — a minisztertanácstól utasítást kér, hogy a felmerült kérdések tekintetében a közös hadügyminiszterrel szemben milyen álláspontot foglaljon el.

I. A magyar hatóságoknak egyik kifogása azon újabban életbe léptetett eljárás ellen irányul, mely szerint a magukat Magyarországból kiegészítő ezredek is, ha parancsnokuk nem bírja a magyar nyelvet, hasábosan németül és magyarul írnak a polgári hatóságokhoz, s az illető katonai parancsnok csak a német szöveget írja alá.²

II. A magyar polgári hatóságok második sérelme az 1893. május hó 21-én kelt közös hadügyminiszteri rendelet 7. pontjának eltérő magyarázatából ered.³

A magyar hatóságok ugyanis e pont rendelkezését akképpen magyarázzák és kívánják alkalmazni, hogy azon katonai hatóságok, melyek az idézett rendelet 2. pontja⁴ értelmében nem mindenkor magyarul tartoznak levelezni, írhatnak ugyan németül, midőn valamely ügyben saját kezdeményezésükből polgári hatósággal érintkezésbe lépnek, de e jogosultság csak az első kezdeményező átiratra vonatkozik, úgyhogy ha az ügy folyamában több átiratváltás történik, a további levelezésnél ezen katonai hatóságok is az érkező magyar átiratokra az ügy tárgyalásának további folyamában magyarul tartoznak válaszolni.

A katonai hatóságok és a közös hadügyminiszter is e vitás pontot úgy értelmezik és alkalmazzák, hogy midőn azon katonai hatóságok részéről, melyek nem minden körülmények között tartoznak magyarul levelezni, történik a kezdeményezés, e katonai hatóságok azon ügy tárgyalásának egész folyamában a hozzájuk érkező magyar átiratokra is németül válaszolhatnak.

Az I. pontot illetően a minisztertanács azon a nézeten van, hogy miután a közös hadügyminiszter többször idézett rendeletnek 2. pontjában említett, vagyis az úgynevezett magyar ezredek parancsnokságaira nézve a törvény (1840:VI. tc.) feltétlenül rendelkezik akképpen, hogy e parancs-

nokságok a magyarországi hatóságokkal magyarul tartoznak levelezni, a törvény rendeletének ellenére a hasábos vegyes levelezési mód helyt nem foglalhat.

A II. pontot illetőleg a minisztertanács azt tartja, hogy miután általában ki van mondva, hogy a Közös Hadsereg és annak hatóságai részéről magyar beadványokra magyarul adassék meg a válasz, s a delegációk legutóbbi ülésézésé alkalmával a hadügyi kormányzat részéről adott megnyugtató nyilatkozatok is ily általános értelemben szólottak és magyaráztattak, — nagyon nehéz volna indokolni, hogy miért tétessék a levelezési nyelv tekintetében különbség aközött, vajon valamely törvényhatóság átíratát, melyre válaszolni kell, megelőzte-e korábbi katonai átírat vagy nem.

Ennélfogva a minisztertanács azt véli, hogy a Hadsereg hatóságai részéről a magyar törvényhatóságok magyar átíratára a válasz mindig magyarul adandó meg.

Megbízott a belügyminiszter úr, hogy mind a két vitás pontra nézve a közös hadügyminiszterrel szemben a fennebb meghatározott álláspont-ra helyezkedjék.

6.

A horvát–szlávón–dalmát miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Posilović György zenggi püspököt nevezze ki zágrábi róm. kat. érsekké.⁵

8.

A honvédelmi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy póttartalékosokat hívjanak be Horvát–Szlavónországokból a kedvezőtlen újoncozási eredmény miatt.

9.

Bulgáriával a katonaszökevények kölcsönös kiadatása tárgyában tervezett egyezmény⁶

A honvédelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a közös külügyminisztert a magyar kormánynak ahhoz való hozzájárulásáról értesítesse, miszerint Bulgáriával a katonas- és újoncszökevények kölcsönös kiadatása iránt — erre vonatkozó kormány-nyilatkozatok kicserélése útján — egyezmény létesíttessék.

A kívánt felhatalmazás megadatott.⁷

16.

A kereskedelemügyi miniszter bejelentése arról, hogy a Romániával kötött külkereskedelmi egyezmény becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjesztette.⁸

19.

A Sárbogárdi Kir. Járásbíróság és Fejér vm. sárbogárdi járásának főszolgabírája között hatósági közeg szóbeli megsértése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

20.

A Tiszafüredi Kir. Járásbíróság és Heves vm. tiszafüredi járásának főszolgabírája között jogtalan elsajátítás vétsége miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

21.

A Facseti Kir. Járásbíróság és Krassó-Szörény vm. II. fokú erdei kihágási bírósága között erdei lopás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

22.

A Temesvári Kir. Törvényszék és Temes vm. lippai járásának főszolgabírája között csalás kísérlete miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

23.

A Facseti Kir. Járásbíróság és Krassó-Szörény vm. II. fokú erdei kihágási bírósága között erdei lopás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

24.

A Facseti Kir. Járásbíróság és Krassó–Szörény vm. II. fokú erdei kihágási bírósága között erdei lopás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

25.

A Temesvári Kir. Törvényszék és a Temesvári Kir. Járásbíróság, illetve Temesvár sz. kir. város rendőrkapitánya között hatósági közeg szóbeli bántalmazása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

26.

A Kovásznai Kir. Járásbíróság és Háromszék vm. orbai járásának főszolgabírája között tulajdon elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

27.

A Sárbogárdi Kir. Járásbíróság és Fejér vm. sárbogárdi járásának főszolgabírája között testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

28.

A Fogarasi Kir. Járásbíróság és Fogaras vm. alsóárpási járásának főszolgabírája között tilos erdei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

29.

A Radnai Kir. Járásbíróság és Arad vm. radnai járásának főszolgabírája között közegészség és testi épség elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

30.

A Besztercei Kir. Járásbíróság és a Besztercei Kir. Törvényszék, illetve Beszterce–Naszód vm. alispánja között megelőlegezett tagosítási költség-részletek visszatérítéséért indított ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

31.

A Halmi Kir. Járásbíróság és Ugocsa vm. tiszántúli járásának főszolgabírája között kutya kellő felügyelet nélküli tartása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

32.

A Ceglédi Kir. Járásbíróság és Pest–Pilis–Solt–Kiskun vm. alispánja között közrend elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

33.

A Gyöngyösi Kir. Járásbíróság és Gyöngyös város rendőrkapitánya között tilos bordély tartása és nőcsábítás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

34.

A Pancsovai Kir. Járásbíróság és Temes vm. kubini járásának főszolgabírája között tilos mezei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

35.

A Nyiregyházi Kir. Járásbíróság és Szabolcs vm. alispánja között illetmény követelése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

36.^a

A Budapesti Kir. Ítéltábla és Pest–Pilis–Solt–Kiskun vm. solti közép járásának főszolgabírája között hatósági közeg szóbeli bántalmazása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

Jegyzetek

- a A 37–38. pontokat nem közöljük.
- 1 A cs. és kir. katonai területi parancsnokságokhoz intézett 2501. sz. körrendeletet ld. Kriegsarchiv, Wien, k. u. k. Reichskriegsministerium, Präsidialia, 50 - 11/3/1893. Ismerteti a büm. 1893. aug. 4-i 2963. eln. sz. körrendelete. OL - K 255 - 1893 - 5. t. - 2323, ill. RT 1893. 1876. p.
- 2 A korábbi gyakorlat szerint a magyar ezredek parancsnokságai magyarul, az egyéb csapatok és intézmények pedig a szolgálati nyelven, tehát németül leveleztek a magyar hatóságokkal. Az új rendelet értelmében az utóbbiak is kötelesek voltak *elfogadni* a magyar nyelvű megkereséseket. E változtatásra a Magyar Delegáció 1892. okt. 25-i határozata nyomán került sor. — Meg kell jegyezni, hogy a jk. megállapítása téves, ugyanis a máj. 21-i rendelet *nem* léptetett életbe ilyen eljárást. Minden bizonnyal egyes parancsnokságok önkényes értelmezéséről volt szó. — *Vö. az előző jegyzet forrásaival.*
- 3 A pont így hangzik: „Zuschriften an ungarische Behörden, welche aus der Initiative eines Kommandos (Behörde, Truppe, Anstalt) hervorgehen, sind von den im Punkte 2. bezeichneten Truppen- und Ergänzungsbezirkskommanden [a magyar ezredekről és kiegészítő parancsnokságaikról van szó — L. J.] in ungarischer Sprache, von allen übrigen Kommanden, Behörden, Truppen und Anstalten im Hinblick auf die Reziprozität in der Dienstsprache des k. u. k. Heeres verfassen.”
- 4 Helyesen: 3. pont. (A magyar ezredek és a magyarországi kiegészítő parancsnokságokon kívüli közös csapatok, hatóságok.)
- 5 *Ld. még 1891. okt. 14./1., 1892. dec. 6./1., 1893. febr. 22./6.* — A mt.-ot követő napon Josipovich meg is tette felségelőterjesztését. Ferenc József márc. 17-én nevezte ki zágrábi érsekké a zengmodrusi püspököt. OL - K 20 - 1894 - 242.
- 6 *Ld. még 1890. okt. 30./4.*
- 7 Az ügyre vonatkozó iratokat ld. OL - K 26 - 1891 - 3689 és uo. - 1895 - 3958. — Az egyezmény a Wekerle-kormány idején nem jött létre.
- 8 *A román külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. dec. 3. 9. jegyzet. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet* — Lukács febr. 22-én nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház ápr. 28-án el is fogadott. OL - K 26 - 1894 - 79, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 42. (292. cs.), KN (1892–97) 16. k. 135. p., 18. k. 29–30., 149–167., 173–196., 203–222., 224. p. 19. k. 68. p.) — Az 1894:14. tc.-be iktatott, s a legnagyobb kedvezményt biztosító egyezmény határozatlan időre szól, egy évi előzetes értesítés után bármikor fel lehetett mondani.

60./8./

1894. március 20.

3.

A Pénzügyminisztériumot vezető miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy a szeszfogyasztási adónak Magyarország és Ő Felsege többi királyságai és országai közötti elszámolásáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹

4.

Az Alvinczy-féle zálogbirtok megváltása ügyében folytatott tárgyalások²

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője előadta, hogy a minisztertanácsnak 1893. október hó 20-án kelt határozatával felhatalmazást nyert arra, hogy az Alvinczy-féle zálogos birtok megváltása iránti peregyezséget oly alapon kösse meg, hogy a zálogtartók a nyert úrbéri kárpótlás fejében kapott összes kötvényeket engedjék át az államnak. A zálogtartók azonban ily egyezsége nem hajlandók; amit elérni lehetett: az az, hogy a 30 653 Ft úrbéri kárpótlási összegből a zálogtartók 16 000 Ft-ot engednének át a Kincstárnak 1893. január 1-jétől járó 4%-os kamatokkal.

Mínt hogy nincsen remény arra, hogy a peregyezés kedvezőbb módon volna megköthető: a miniszterelnök úr felhatalmazást kér, hogy azt ily alapon köthesse meg.

A felhatalmazás a kívánt értelemben megadatott.

10.

A Szabadkai Kir. Törvényszék és Zenta város árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

13.

A fiumei kikötőben szükséges feltöltési munkák engedélyezése³

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy a legközelebbi években tervezett mintegy 7 1/2 millió Ft-nyi vasúti beruházásokból körülbelül 1 300 000 Ft értékű beruházás Fiuméra van szánva, mely összeg az Állampénztár készletéből volna fede-

zendő; minthogy pedig a fiumei kikötőben a feltöltési munkálatoknak folytatása a célból, hogy újabb vasúti vágányok lefektetésére s áruarakodók építésére tér szereztessek, égetően szükséges; a kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kér, hogy addig is, míg a törvényhozás jóváhagyását erre nézve kieszközölhetné, a szóban levő feltöltési munkálatokra vonatkozó szerződést Ő Felsége legfelsőbb engedélyével jóváhagyhassa; megjegyezvén, hogy a vállalkozónak megengedte, hogy időközben is^a a munkálatokat saját veszélyére és kárára megkezdhesse.

A kívánt felhatalmazás megadatott.⁴

14.

Az Országos Statisztikai Hivatal új ügyviteli szabályzatának uralkodói jóváhagyás alá terjesztése

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy az Országos Statisztikai Hivatalnak még az országos statisztika ügyének szervezéséről szóló 1874:XXV. tc.-et megelőző időből származó, Ő Felsége által 1871. évi április hó 18-án jóváhagyott ügköre és ügyviteli szabályzata a viszonyok időközben beállott változása következtében a tényleges állapotnak nem felelven már meg, szükségessé vált, hogy e hivatal ügköre és ügyvitele az e részben fennálló miniszteri rendeletek figyelembevételével egy új, összhangzatos és kimerítő szabályzatban állapíttassék meg.

Ezen új szabályzatnak tervezete ellen, mely annak idején az összes érdekelt miniszter urakkal is közöltetett, érdemleges észrevétel nem merülven fel, az előadó miniszter úr felhatalmazást kér, hogy ezen, a korábbi hatályon kívül helyező új szabályzatot legfelsőbb jóváhagyás végett Ő Felségéhez felterjeszthesse.

A kért felhatalmazás megadatott.⁵

15.

A kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy a Magyar Áruforgalmi Statisztikai Állandó Értékmegállapító Bizottságot kibővítsék a Budapesti Áru- és Értéktőzsde képviselőjével.⁶

16.

Vita a kereskedelemügyi és a pénzügyi tárca között az áruforgalmi statisztikáról szóló törvényjavaslat tárgyában⁷

A kereskedelmi miniszter úr előterjesztette, hogy az áruforgalmi statisztikáról szóló törvényjavaslatra nézve a pénzügyminiszter úr utólagosan észrevételt tett a statisztikai illetéknek 5 kr-ban való megállapítása ellen, azt 3 kr-ban kívánván megállapítani. Az előadó miniszter úr mindamelltt az eredeti megállapodást fenntartani óhajtaná; ennél fogva a minisztertanács hozzájárulását kéri, hogy a törvényjavaslatot

5 kr-os illeték megszabásával terjeszthesse elő, megjegyezvén, hogy ha az ellen ne-hézségek merülnének fel, kész az illetéket utólagosan 3 kr-ra leszállítani.

A minisztertanács a kereskedelmi miniszter úr kívánatához hozzájárult.

18.^b

Román lap postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Bukarestben megjelenő „Corespon-denta Română” című politikai napilaptól — államellenes tartalma miatt — a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonott.⁸

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

Jegyzetek

- a Tarkovich javítása; itt eredetileg „szerződő vállalkozónak megengedhesse, hogy” állt.
- b A 19. pontot nem közöljük.
- 1 *Ld. még 1890. márc. 25./2., jún. 20./2., jún. 27./1.* — Az elhúzódozó osztrák–magyar tárgyalások 1894-re magyar szempontból egy vonatkozásban eredményre vezettek: sikerült megegyezni abban, hogy a szeszfogyasztási adóból eredő bevétel ténylegesen azt az országot illesse, amelyben a szeszt elfogyasztják. E megállapodás következtében került mt. elé „a szeszadónak a fogyasztási terület ré-szére való biztosítása” tárgyában készült tvj., amelynek Ogy. elé terjesztésére Wekerle ápr. 12-én kérte az uralk. engedélyét. A javaslat az ápr. 16-i lf. elhatározás nyomán már ápr. 18-án a Ház elé került, s máj. 25-én módosítás nélkül elfogadást nyert. Tv. erőre emelte az 1894:15. tc. (OL - K 255 - 1894 - 2. t. - 965., OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 46. /292. cs./, KN /1892-97/ 18. k. 85-86., 263., 278-292. p., 19. k. 55. p.) — A tc. 1. §-a kimondta: a Magyar Korona Országai, a Birodalmi Ta-nácsban Képviselt Királyságok és Országok, valamint a vámterülethez csatolt Bosznia–Hercegovina közötti forgalomban az egyik fogyasztási területről a másikkra átvitt azon égetett szesz-es folyadékok után, amelyek szeszadóját már lerótták, a szeszadó-összegeket 1894. szept. 1-jétől a befogadó terü-let javára megtéríti az a kincstár, amelynek területéről a szeszt küldték.
- 2 *Ld. még 1893. okt. 20./18.*
- 3 *Ld. még 1893. szept. 7./23.*
- 4 A pénztári készletekről szóló tvj. és indoklása már 1893-ban elkészült a PM-ban, de az csak az 1894. okt. 21-i felségelöterjesztéssel került az uralk. elé. Wekerle okt. 30-án benyújtotta ugyan a tvj.-ot, a Ház azonban nem tűzte azt napirendjére, mivel a Bánffy-kormány 1895. május 1-jén új ja-vaslatot terjesztett elő a pénztári készletek felhasználásáról. Ebben már 9 millió Ft-tal szerepeltek a MÁV-beruházások. OL - K 255 - 1893 - 3 - 2715 és uo. 1894 - 3 - 2521; OL K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok - 59. (293. cs.). Vö. 1895:15. tc.
- 5 Az Orsz. M. Kir. Statisztikai Hivatalt 1871-ben állították fel, első ügyviteli szabályzatát ld. OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 462. — Ezt az 1874:25. tc.-en kívül többek között az áruforgalmi statisztikáról szóló 1881:13. tc. és az Orsz. Statisztikai Tanács 1890-ben kiadott ügyköre és ügyviteli szabályzata (RT 1890. 141. p.) tette elavulttá. A szabályzat tervezetét az Orsz. Statisztikai Hivatal már 1893 elején elkészítette. A mt. döntése és az uralk. 1894. ápr. 2-i lf. elhatározása alapján Lukács Béla ápr. 10-én 1455. eln. sz. a. adta ki az új szabályzatot. OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 462, Uo. - 1894 - 12. t. - 973, RT 1894. I. k. 545. p.
- 6 *Ld. még 1893. szept. 7./26. és a következő jk.-i pont.* — Az újjászervezett bizottságnak — az új szabályzat értelmében — a kinevezett „kellő számú” egyéb szakférfiú mellett a kerm. 4, a püm. és a fm. 3-3, a MÁV 2, a kereskedelmi és iparkamarák, az OMGE, az Orsz. Iparegyesület, az Orsz. Malomegyesület, a Kereskedelmi Csarnok és a Szesztermelők Orsz. Egyesületének 1-1 delegáltja, valamint a bp.-i fővámgazgató lett tagja. Rövidesen beérkezett azonban a Ker. Min.-ba a Bp.-i Áru-és Értéktözsde folyamodványa képviseltetése érdekében. Lukács elfogadta a reklamációt, és már a

mt. tájékoztatása előtt kérte az uralk. engedélyét a szervezeti szabályzat módosítására. Iratok: OL - K 230 - 1896 - 5. t. - 4171.

- 7 *Ld. még 1893. szept. 7./26. és az előző jk.-i pont.* — Lukács már ápr. 3-án az uralk. elé terjesztette „az áruforgalmi statisztikáról” szóló, közben 12 §-ra bővült tvj.-ot, de az végül nem került a Ház elé. (OL - K 230 - 1896 - 5. t. - 4171.) — A Bánffy-kormány az 1895. ápr. 11-i mt. határozata (19. pont) alapján új javaslatot nyújtott be, amely azonban csak az 1881. évi tc. legszükségesebb mértékbeni módosítására irányult. — Vö. 1895:18. tc.
- 8 A BM-i Lt.-ban nem maradt fenn irat az ügyre.

61./9./

1894. április 3.

4.

Sajtóper indítása a Herkó Páter című élclap ellen

Az igazságügy-miniszter úr előterjesztése folytán

elhatározottat, hogy a Herkó Páter című élclap ellen, az Ő Felsége legfelsőbb személye iránt tartozó tiszteletnek képes ábrázolás útján megsértése miatt, a bűnvádi sajtóeljárás indíttassék meg.¹

7.

Nézeteltérések — az Oroszországgal tervezett külkereskedelmi szerződés kapcsán — az osztrák és a magyar kormány között²

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy a f. évi március hó 4-én a közös külügyminiszter elnöklete alatt az osztrák kormány tagjaival tartott közös miniszteri értekezleten — mint ez a március hó 5-én tartott ülésben a magyar minisztertanácsnak is bejelentetett —, a magyar kormány a gabonavámoknak az orosz kereskedelmi szerződés létesítése érdekében kívánt megkötéséhez azzal a megjegyzéssel járult hozzá, hogy az osztrák kormány az orosz gabona javára a múlt évben életbe léptetett kivételes díjszabási intézkedéseket ismét hatályon kívül helyezze, vagy pedig hasonló kedvezményeket a magyar gabonának szintén megadjon, s hogy az Oroszországba való kivitelünk az osztrák vasutak netáni ellentétes vagy differenciális elbánása által lehetlenné ne tétessék.^a

E kívánatnak^b az osztrák kormány eddigelé nem tett eleget, sőt — az előadó miniszter úr értesülése szerint — nem is mutat hajlandóságot, hogy annak eleget tegyen. Ennélfogva felhatalmazást kér a kereskedelmi miniszter úr, hogy a magyar kormány nevében átiratot intézhessen az osztrák kereskedelmi miniszterhez, melyben figyelmeztetné a magyar kormány felette nehéz helyzetére, melybe az orosz kereskedelmi szerződésnek a törvényhozó testületben leendő tárgyalásánál okvetlenül jutna,

ha előzőleg a fennebb említett vasúti díjszabási kérdések teljesen tisztába hozva nem volnának.

A minisztertanács helyeselve a kereskedelmi miniszter úr előterjesztését, megbízta őt, hogy az előterjesztett értelemben az osztrák kereskedelmi miniszternek írjon.³

8.

A honvédelmi miniszter előterjesztésére az 1887:20. tc. 10. §-ának magyarázata (katonatisztek árváinak ellátása).

9.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a gyógyszerészetről⁴ és a Horvát–Szlavón Jelzálogbank Rt.-ről⁵ szóló horvát törvényjavaslatokat szentesítés alá terjessze.

11.^c

A Csendőrség fegyverszükségletének kielégítése⁶

A belügyminiszter úr, hivatkozva a M. Kir. Csendőrség létszámának szaporítása tárgyában az 1894. évi állami költségvetés indokolásában előadottakra, előterjesztette, hogy a létszám szaporítása folytán szükségelt, kerek számban 2400 db tárcakarabély szállítása iránt szerződést kötni szándékozik, mégpedig miután a budapesti Fegyver- és Gépgyár erre nem vállalkozik, az osztrák steyeri fegyvergyárral.

A szállítási ár db-onként 42 Ft 40 kr-ban van megállapítva, s a fegyverek szállítása, valamint az áruk kifizetése a létszám fokonzintű szaporításának megfelelőleg az 1895. évtől kezdve 1898. év végéig 4 év lefolyása alatt történék. Nevezetesen az 1895-ben 628 db fegyver ára fejében fizetendő 26 627 Ft 20 kr, 1896-ban 500 db-ért 21 200 Ft, 1897-ben 500 db-ért 21 200 Ft és 1898-ban 516 darabért 21 878 Ft 40 kr.

Mínthogy e fegyverszállítás iránt kötendő szerződés folytán több évre vállaltatik költségvetésileg még jóvá nem hagyott kötelezettség: az előadó miniszter úr a zárszámadások berendezése tárgyában hozott 1889. évi országos határozatok V. pontja értelmében köteletségének tartja ez ügyet a minisztertanács előzetes jóváhagyása alá terjeszteni, s az erre vonatkozó szerződés megkötéséhez a minisztertanács felhatalmazását kérni.

Jóváhagyatván, a kért felhatalmazás megadatott.⁷

Jegyzetek

a Tarkovich kisebb beszurásokkal, kihuzásokkal atalakította az eredetileg itt álló alábbi szöveget: „feltétellel járult hozzá, ha az osztrák kormány az orosz gabona javára a múlt évben életbe léptetett kivételes díjszabási intézkedéseket ismét hatályon kívül helyezi, vagy pedig hasonló kedvezményeket a magyar gabonának szintén megad, s ha az Oroszországba való kivitelünk az osztrák vasutak netáni ellentétes vagy differenciális elbánása által lehetlenné nem tétetik.”

- b Tarkovich javítása; itt eredetileg „feltételnek” állt.
 c A 12–13. pontokat nem közöljük.
 1 A „Herkó Páter” című 1893 tavaszán indult katolikus élclap sajátos eszközeivel az egyházpolitikai reformok ellen harcolt.
 2 *Ld. még 1893. júl. 22./1., szept. 13./5., dec. 30./10., 1894. márc. 5./1.* — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.
 3 Az ápr. 21–22-i közös vámkonferencián az osztrák és magyar kormány elsimította addigi ellentéteit, máj. 18-án pedig Pétervárott már sor kerülhetett a szerződés aláírására is. (OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1894 - 551, 627, OL - K 255 - 1894 - 6. t. - 453, 1025, OL - K 230 - 1898 - 5. t. - 13 503.) — Lukács máj. 26-án terjesztette az Ogy. elé az egyezményt; elfogadására jún. második felében került sor. Tv.erőre emelte az 1894:21. tc. (Az egyezmény júl. 1-jén lépett hatályba.) OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 52. (292. cs.), KN (1892–97) 19. k. 69–70., 120–121., 203–218., 220., 241. p.
 4 *Ld. még 1893. szept. 22./17.* — A javaslatban érvényesültek a büm. észrevételei. (OL - K 150 - 1894 - I - 7. t. - 1610/23 315/.) — Becikkelyezte az 1894. ápr. 11-i tv. a gyógyszerészeti ügyről.
 5 *Ld. még 1894. febr. 4./18.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. ápr. 11-i tv. a Horvát–Szlavón Jelzálogbank Rt. kiváltságairól.
 6 *Ld. még 1893. okt. 21./1., nov. 14./20.*
 7 *Vö. Bánffy-kormány 1895. jún. 9-i mt.-i jk. 22. pont.*

62./10./

1894. április 16.

1.

A házassági jogról szóló törvényjavaslat 147. §-ának új szövegezése¹

Az igazságügy-miniszter úr bejelentette, hogy a házassági jogról szóló törvényjavaslatnak a Magyarországon községi illetőséggel bíró magyar honpolgároknak Horvát–Szlavónországok területén, és Horvát–Szlavónországokban községi illetőséggel bíró magyar honpolgároknak Magyarország területén kötött házasságáról szóló 147. §-a helyett a felmerült észrevételek következtében a következő szöveget fogja a Képviselőházban javaslatba hozni:

„Tekintettel az 1868:XXX. tc. 1., 47., 48. és 59. §§-ainak, valamint az 1879:L. tc. 1. §-ának rendelkezésére, és azok értelmében Magyarországon és Horvát–Szlavónországokban községi illetőséggel bíró magyar állampolgárok házasságára nézve a következők rendeltetnek: Magyarországon községi illetőséggel bíró magyar állampolgárnak Horvát–Szlavónországokban — mint Szent István Koronája alatt Magyarországgal egy és ugyanazon államköteléket képező területen — kötött házasságára, továbbá Horvát–Szlavónországokban községi illetőséggel bíró, ezen országok külön joga alatt álló magyar állampolgárnak Magyarország területén kötött házasságára a jelen törvény 108–111., 113–115., 117. és 118. §§-aiban foglalt jogelvek megfelelően alkalmazandók.”

Helyeseltetett.²

2.

Sajtóeljárás az Olvasd című hetilap ellen

Az igazságügy-miniszter úr bejelentette, hogy az „Olvasd” című politikai hetilap kiadótulajdonosai ellen, — e lapnak a törvény által megkívánt óvadék letétele nélkül való kiadása miatt — a bünyfenyítő eljárást megindította, minek következtében az említett lap példányai bírói határozat alapján el is koboztattak.

Továbbá bemutatta a királyi főügyésznek véleményes jelentését a nevezett lap 6. és 7. számaiban foglalt, Ő Felsége legmagasb személyét, illetőleg a legfelsőbb uralkodó család több tagját sértő cikkeiről.

A királyi főügyész véleménye szerint a „Nyílt levél a Királyhoz” című cikk kétségtelenül Ő Felsége irányában tiszteletlen, megbotránkoztató modorban van írva, de egyszersmind oly ügyes elővigyázattal, hogy annak szövegéből a büntető törvénykönyv 140. §-ában említett, a Király ellen elkövetett sértés vétségének minősíthető tényálladék jogilag csak nehezen állapítható meg, s a cikkbe beleszótt lojalitási nyilatkozatok az esküdszék tagjait is könnyen akképpen hangolhatják, hogy a cikkben nem Ő Felsége személyének sértését, hanem csak tanácsadóinak, tehát a kormánynak megrovását látják, s ennél fogva a vádlottat a Király ellen elkövetett sértés vétségének vádja alól felmentik.

A „Ki a mi trónörökösünk” című cikkből, a főügyész véleménye szerint is, a királyi család tagja ellen elkövetett, a büntetőtörvény 141. §-ában említett vétségnek tényálladéka határozottabban megállapítható, s így e cikk biztosabb alapot nyújt a sajtóeljárás sikeres keresztülvitelére.

Ámbár a minisztertanácsnak is aggályai vannak a tekintetben, vajon a kérdésben levő cikkek miatt — tekintve a büntetendő vétség tényálladéka megállapíthatásának bizonytalanságát — az esküdszék fog-e elmarasztaló ítéletet hozni; mindamellet az azt hiszi, hogy az Ő Felsége legmagasb személye, valamint a Legfelsőbb Uralkodóház tagjai irányában tartozó tiszteletet oly megbotránkoztató módon sértő cikkeket, mint a szóban levők, a kormány nem nézheti egyszerűen el. Ennél fogva a minisztertanács elhatározta, hogy mind a két fennebb említett cikk miatt a bünyvádi sajtóeljárás indíttassék meg, megbízván az igazságügy-miniszter urat az ez irányban szükséges intézkedések megtételével.

6.

Az 1895. évi közösügyi költségvetés tárgyában tartott közös minisztertanácsok eredménye

A miniszterelnök úr jelentést tett az 1895. évi közösügyi költségvetés tárgyában a múlt hó közepén Bécsben tartott közös miniszteri értekezletek eredményéről, előadván, hogy az összes szükséglet a haderőnek a megállapított program szerint fokonzint fejlesztése következtében a f. évre megállapított hitelhez képest mintegy 4 millió Ft-tal fog emelkedni; továbbá hogy a szultán által a konstantinápolyi nagykö-

vetségünk számára ajándékozott jenikói nyári palota helyreállítására szükségelt 300 000 Ft-nyi költség, melyből a jövő évi költségvetésbe 150 000 Ft volt felvéve, a közös aktívák kamataiból fog előlegeztetni, s azután a lakbérekre előirányzott hitelekkel a Közös Külügyminisztérium által törlesztetni.

Tudomásul vétetett.³

8.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy a bélyegtörvénynek a sommás eljárás behozatala folytán szükséges módosításáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁴

12.

Hozzájárulás a védjegyek kölcsönös oltalmáról Görögországgal tervezett egyezményhez

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy hozzájárulhasson ahhoz, hogy magyar és osztrák alattvalóknak Görögországban, görög alattvalóknak pedig Magyarországon és Ausztriában a védjegyek oltalma tekintetében, a belföldiekkel egyforma elbánásban részesítése tárgyában miniszteri jegyzékváltások útján kölcsönös kijelentések történjenek.

A felhatalmazás megadatott.⁵

13.

A Szombathely–Rumi HÉV engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával kiadhassa az engedélyokmányt a Szombathely–Rumi HÉV építésére. A vasút hossza 21 km, az építési tőke 554 000 Ft, mely a szokásos arányban törzs- és elsőbbségi részvények kibocsátása útján lesz fedezendő. Állami hozzájárulás címén a posta ingyen szállítása fejében biztosíthatnék évenként 1600 Ft, ami 32 000 Ft tőkének felel meg. Külön segély fejében pedig évi 2000 Ft, ami 40 000 Ft tőkének felel meg.

A felhatalmazás megadatott.⁶

15.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a telekközösségek rendezéséről szóló horvát törvényjavaslatot szentesítés alá terjessze.⁷

Az egyházipolitikai kérdésekben való állásfoglalás céljából összehívott gyulafehérvári román népgyűlés engedélyezése⁸

A belügyminiszter úr előadta, hogy Nicola Máté gyulafehérvári ügyvéd és Micu Simon ottani gör. kat. esperes a Román Nemzeti Párt Központi Választmánya nevében folyó hó 5-ére Gyulafehérvárra népgyűlést jelentettek volt be, melynek célja lett volna az egyházipolitikai kérdésekben állást foglalni. Minthogy a Román Nemzeti Párt Központi Választmánya törvényesen elismert testületet nem képez,⁹ a nevében összehívást kívánt népgyűlés megtartása nem engedélyeztetett. Dacára annak, a mondott napon papjaik vezetése alatt mintegy 8000 főnyi román nemzetiségű néptömeg gyűlt össze Gyulafehérváron, mely azonban a polgármesternek azon kijelentésére, hogy a népgyűlés megtartását nem engedi meg, s engedetlenség esetében katonai karhatalmat fog alkalmazni, ellenszegülés nélkül ismét szétoszlott.

Most a fennebb említett ügyvéd és esperes saját nevükben jelentették be a népgyűlésnek összehívását, s így — amennyiben a népgyűlések engedélyezésénél megkívánt egyéb feltételeknek^{9a} is késznek nyilatkoztak eleget tenni, s az egyházipolitikai kérdésekben másoknak is, mégpedig úgy a reform pártolónak, mint ellenzőinek megengedett népgyűléseknek tartása — alakilag véve nem volna semmi ok arra, hogy ez esetben a népgyűlés megtartása meg ne engedessék; minthogy azonban tekintve azt, hogy a tervezett népgyűlés rendezői 5 vármegyéből szándékoznak számosabb, mintegy 15 000 főre tehető néptömeget Gyulafehérvárra csődíteni, Alsó-Fehér vármegye főispánjának a tervezett népgyűlés megengedését illetőleg aggályai vannak: az előadó miniszter úr a fennforgó politikai szempontok megbírálnak végett szükségesnek tartotta a kérdést a minisztertanács elhatározása alá terjeszteni.

Tekintve azt, hogy a tervezett népgyűlés megtartása ellen törvényes ok fenn nem forog, s annak megtiltása az ország román nemzetiségű lakosai részéről a jogegyenlőség elvének megsértése szempontjából sérelmenek tekintetnek, a minisztertanács a többször említett népgyűlést a szükséges óvintézkedések megtétele és a kellő fegyveres karhatalomnak készen tartása mellett megengedendőnek tartotta.

Amerikai szlovák folyóiratok és román röpirat postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Clevelandban megjelenő „*Clevelandsky Listy*” című folyóirattól, a New-Yorkban megjelenő „*New-Yorské Listy*” című folyóirattól és a Popovics Aurel oláh nemzetiségű izgató által Bukarestben kiadott „*Principiul de Nationalitate*” című román röpirattól — az Osztrák–Magyar Monarchiáról s Ő Felsége legmagasb személyéről hozott sértő közleményeik, illetőleg államellenes tartalma miatt — a Magyar Korona Országainak területére nézve a postán szállítási jog megvonatott.¹⁰

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

21.^a

A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a Múcsarnok létesítéséről és a szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹¹

Jegyzetek

- a A 22. pontot nem közöljük.
- 1 Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., máj. 28./1., jún. 2./1., jún. 11./1.
- 2 A házasságjogi tvj. általános tárgyalása — elsőnek az egyházpolitikai javaslatok közül febr. 19-én kezdődött el és a záróbeszédekkel együtt 27 ülésen át ápr. 12-ig tartott. Rengetegen felszólaltak, köztük a párt- és frakcióvezérek is. A tvj. ellen lépett csatasorba Ugron Gábor: a fakultatív polgári házasság mellett érvelt. Apponyi Albert határozati javaslatot adott be, amelyben kérte a tvj. visszaküldését a bizottsághoz, és a kötelező egyházi és a szükségbeli polgári házasság elvének kimondását. Ugyanakkor — másokkal együtt — sikraszállt a katolikus autonómia létesítéséért is. (Ld. 1894. jan. 26./1.) A kormány részéről Szilágyi Dezső igm. és Wekerle Sándor me. játszott aktív szerepet a vitában. Általában megállapítható, hogy a javaslat védői és támogatói az államélet követelményeként sürgették annak elfogadását, míg az ellenzők valláserkölcösöt és társadalmat romboló hatásaival próbálták rémisztgetni. Ápr. 12-én került sor a szavazásra: a Ház 281:106 arányban elfogadta a tvj.-ot. Mellette szavazott a Szep. és az Eötvös-párt teljes egészében, a Füg. P. képviselőinek nagyobb része, valamint a Nemz. P. néhány tagja; ellene voksolt az Ugron-frakció, Apponyi híveinek zöme és a szabadelvű disszidensek. (KN /1892–97/ 16. k. 29. p., 17. k. 414. p.) — A részletes tárgyalás ápr. 13–17. között csupán három ülést vett igénybe. Bár több módosítási indítvány született, ezek közül néhányat el is fogadott a Ház, de a lényegeseket, így Apponyinak a 77. §-nál beadott, az egyszerű közös megegyezéses válások megakadályozását szolgáló javaslatát elvetette. 18-án a Kh. harmadik olvasásban is elfogadta a tvj.-ot és további alkotmányos tárgyalásra átküldte a főrendekhez. (A tárgyalás során általában csak stiláris változtatások történtek a javaslaton, lényegesen csak a 147. § módosult a mt.-i határozatnak megfelelően. A szakaszok száma 149 maradt. KN (1892–97) 18. k. 5–88. p., OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 5. (290. cs.) — Vö. *Salacz*, A magyar kultúrharc... 292–300. p.
- 3 Márc. 28–29-én zajlottak le a közös mt.-i tárgyalások, lényegesebb vita csupán a flottafejlesztéshez igényelt összegekről folyt. (Ld. *Diószegi*, Die Protokolle 628–645.p.) A tanácskozás a következő előirányzatokat fogadta el (nettó szükségletek):

— rendes kiadások:	
KÜM:	3 635 200 Ft
HM:	
Hadsereg:	116 046 994 Ft
Haditengerészet:	10 127 060 Ft
PM:	2 014 355 Ft
Közös Számszék:	127 970 Ft
Összesen:	131 951 579 Ft
— rendkívüli kiadások:	
KÜM:	196 400 Ft
HM:	
Hadsereg:	14 524 564 Ft
Haditengerészet:	2 854 200 Ft
Megszállt tartományok:	3 582 270 Ft

Összesen:	21 157 434 Ft
— Összes tiszta kiadás:	153 109 013 Ft
A szept. 14-re Bp.-re összehívott és okt. 1–7. között üléselő delegációk elé terjesztett költségvetés kismértékben eltért a közös mt.-ban megállapítottól:	
— rendes kiadások:	
KÜM:	3 635 100 Ft
HM:	
Hadsereg:	116 045 956 Ft
Haditengerészet:	10 127 060 Ft
PM:	2 014 355 Ft
Közös Számszék:	127 970 Ft
Összesen:	131 950 441 Ft
— rendkívüli kiadások:	
KÜM:	49 400 Ft
HM:	
Hadsereg:	14 525 872 Ft
Haditengerészet:	2 854 200 Ft
Megszállt tartományok:	3 582 000 Ft
Összesen:	21 011 472 Ft
— Összes tiszta kiadás:	152 961 913 Ft

A delegációk ezt az előirányzatot változatlanul fogadták el, az uralk.-i megerősítés okt. 8-án kelt. Magy. Deleg. Irom. 1894. — *Vö. 1890. máj. 9./1., 1891. szept. 25./1., 1892. máj. 20./1., 1893. ápr. 27./1.*

- 4 *Ld. még 1892. febr. 14./5., 1895. jan. 3./1.* — A sommás eljárás behozatala sok olyan perceselkmény meghonosításával járt, amelyekre az írásbeli peres eljárás alapulvételével alkotott bélyeg- és illetékszabályok nehezen lettek volna alkalmazhatók, illetve alkalmazásuk mellett jelentősen csökkentek volna az állam bélyegjövendelmei. A PM-ban készült tvj. ezért egyrészt értelemszerűen kiterjesztette a korábbi törvénykezési illetékszabályokat a sommás perekre, másrészt bizonyos tarifaeemeléseket is eszközölt. Az uralk. — Wekerle ápr. 21-i előterjesztésére — máj. 3-án járult hozzá a javaslat benyújtásához. Erre máj. 9-én került sor. A Ház jún. végén csekély módosítással fogadta el a tvj.-ot, amelyet az 1894:26. tc. emelt tv.erőre. A tc. rendelkezéseit a püm. nov. 1-jei rendelete léptette életbe. RT 1894. II. k. 550. p., iratok és kh. tárgyalás: OL - K 255 - 1894 - 2. t. - 1149, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 49. (292. cs.), KN (1892–97) 18. k. 302–303. p., 19. k. 298–299., 339–360., 363–364., 366–367. p.
- 5 Az egyezmény 1894. aug. 20./szept. 1-jén jött létre jegyzékváltás útján. *Bittner* 456. p.
- 6 A vonal előmunkálati engedélyét 1892 végén kapta br. Szegedy Ensch Károly és Károlyi Antal, míg az engedélyezési tárgyalásra 1893. dec. 22-én került sor. Lukács 1894. ápr. 22-i felségelőterjesztése és az uralk. máj. 7-i lf. elhatározása alapján nevezettek részére máj. 23-án adták ki az engedélyokiratot. (RT 1894. I. k. 602. p., iratokat ld. OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 2302., az ügyiratban van 26 721/1894. sz. a. a részletes írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványja is.) — A HÉV még 1894-ben elkészült. *Ruzitska* 66. p.
- 7 *Ld. még 1894. febr. 4./18.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. ápr. 25-i tv. a közös földbirtok szabályozásáról.
- 8 *Ld. a fenti 1. jegyzetet.*
- 9 A pártnak ti. nem voltak hatóságilag jóváhagyott alapszabályai.
- 9a *Vö. 1893. szept. 13./6. (6. jegyzet).*
- 10 Az Amerikában kiadott lapok postai szállításból való kiltitására az osztrák büm. kívánságára került sor ápr. 4-én. (OL - K 149 - 1894 - 3. t. - 240, 234.) — A román röpirat ügyére nem maradt fenn irat a BM-i Lt.-ban.
- 11 *Ld. még 1893. nov. 14./12., dec. 2./6.* — A tvj. egyrészt kimondta, hogy a képzőművészeti kiállítási célokat szolgáló épületet a Városliget Stefánia út, Aréna út (ma: Dózsa György út) és Nagy János utca (ma: Benczúr utca) által határolt részén, a főváros által átengedett 4000 m²-es telken építik fel, másrészt felhatalmazta a vkm.-t, hogy a költségek fedezésére 300 000 Ft kölcsönt vegyen fel.

Csáky máj. 19-én nyújtotta be a javaslatot, s azt a Ház jún.-ban el is fogadta. Tv.erőre emelte az 1894:28. tc. (OL - K 255 - 1894 - 16. t. - 940, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 51. /292. cs./, KN /1892-97/ 18. k. 398. p., 19. k. 222., 233-239., 246., 366-367. p.) — A Múcsarnokot, Schickedanz Albert és Herzog Fülöp Ferenc művét 1896. máj. 4-én, a millenniumi ünnepségek keretében adták át rendeltetésének.

63./11./

1894. május 3.

1.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a József Műegyetem épületének kibővítése végett szükséges póthitelről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹

3.

Képvásárlás a millennium tiszteletére tervezett szépművészeti történelmi múzeum számára

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előadta, hogy a kormánynak az államalapítás ezredévi megünnepléséről² előterjesztett, s a Képviselőház által is jóváhagyott programja értelmében egy szépművészeti történelmi múzeumnak felállítása is tervbe van véve, oly módon azonban, hogy a millenárius ünnep alkalmával csak az eziránti törvény volna megalkotandó, míg a tervnek foganatosítása csak az 1897. évben kezdetnek meg.

E múzeumnak költségei 3 600 000 Ft-tal vétettek számításba, mely összegből körülbelül 1 500 000 Ft az épületekre, a többi pedig az ott elhelyezendő műkincsek beszerzésére esnék.

Mínthogy azonban az építendő szépművészeti múzeumban elhelyezendő műkincseknek beszerzése nem történhetik rögtönösen, hanem célszerű azt a kínálkozó alkalmak felhasználásával fokozatosan eszközölni, s jelenleg az Olaszországban uralkodó pénzügyi depresszió folytán éppen kedvező alkalom nyílik arra, hogy ott ez irányban vásárlások történjenek: a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felhatalmazást kér, hogy Olaszországban eladóvá vált képgyűjteményekből 167 000 Ft erejéig bevásárlásokat tétethessen, mely összeg addig, míg az a történelmi múzeum iránt alkotandó törvény alapján véglegesen elszámoltathatnék, az Állampénztár készleteiből veendő előleg útján volna fedezendő.

A minisztertanács helyeselve az előterjesztett javaslatot, a kívánt felhatalmazást megadta.³

5.

Amerikai szlovák folyóiratok és román lap postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy részint az Ő Felsége legmagasabb személye és a Legfelsőbb Uralkodóház tagjai irányában tartozó tiszteletet sértő közlemények, részint államellenes cikkeik miatt a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területén a következő nyomtatványoktól vonatott meg:

a New Yorkban megjelenő „*Tydeni list Hlas lidu*”, a Pragne Nebraskában megjelenő „*Hlas Narode*”, a Chicagóban megjelenő „*Sotek*”, a Clevelandban megjelenő „*Volnost*”, a Chicagóban megjelenő „*Pravo Lidu*”, a Schuyler Nebraskában megjelenő „*Svit*”, a San Franciscóban megjelenő „*California Democrat*” című folyóiratoktól, továbbá a Brăilában megjelenő „*Lupta Natională*” című laptól.⁴

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

6.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Simontsits Béla Tolna vm.-i alispánt Csongrád vm. főispánjává nevezze ki.⁵

8.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó bárói méltóságot adományozzon Petricsevich Horváth Kálmán földbirtokosnak és unokaöccsének, Petricsevich Horváth Artúrnak (az örökös főrendházi tagsági jog nélkül).⁶

10.

Az Országos Lótenyésztési Alap jövedelem-felhasználásának megváltoztatása a telivér ménnek és kancák árának felszökése miatt

A földművelési miniszter úr előadta, hogy a Lótenyésztési Alap, melynek rendeltetése a lótenyésztés érdekeinek szolgálata általában, s különösen telivér lóanyag vásárlása, jelenleg áll: 200 000 Ft-nyi érínthetetlen alaptőkéből, 65 000 Ft értékű studfarmból, s mintegy 84 000 Ft tőkésített kamatból, vagyis összesen véve 349 000 Ft vagyoneértékből.⁷

Az alaptőkének évenként felhasználható kamata mintegy 13 000 Ft-ra rúg, míg a minisztérium ugyane célra évenként 20 000 Ft-ot utalványozhat, úgyhogy a lótenyésztés érdekeinek szolgálatára évenként mintegy 33 000 Ft áll rendelkezésre.

Mint hogy az Angliából vásárlandó telivér ménnek és kancák árának nagymérvű felszökése következtében a fennebb kimutatott évenként rendelkezésre álló összegből megfelelő telivér állatokat vásárolni nem lehet, az Országos Lótenyésztési Alap jö-

vedelmeit kezelő kilences bizottmány indokolt előterjesztése folytán az előadó miniszter úr felhatalmazást kér arra, hogy Ő Felségéhez felterjesztést intézhessen annak legkegyelmesebb engedélyezése végett, hogy az Országos Lótenyésztési Alapnak az 1878. évi ápril hó 9-én kelt legfelsőbb elhatározás értelmében a studfarm soha igénybe nem vehető értékén s az örök időkre érintetlenül hagyandó 200 000 Ft-nyi összeg felüli része az Országos Lótenyésztési Alap jövedelmeit kezelő bizottság számára esetleg egyszerre is kiutalványoztathassék.

A felhatalmazás megadatott.⁸

11.

A földművelésügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy Dobokay Lajos osztálytanácsos országos borászati kormánybiztosi kinevezést kapjon.⁹

12.

A földművelésügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a lóverseny-totalizátor intézmény szabályozásáról készített törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁰

13.

Törvényjavaslat MÁV-beruházásokról¹¹

A kereskedelmi miniszter úr törvényjavaslatot mutatott be a M. Kir. Államvasutakon szükséges némely munkálatok költségeinek fedezéséről, melynek értelmében a pénztári készletekből, nevezetesen az Államvasutak 1893. évi üzleti feleslegének az előirányzatot meghaladó 3 417 472 Ft-nyi többletéből 2 000 000 Ft-nyi összeg vasúti beruházásokra, jelesül több állomásnak kibővítésére és pályatest-átalakításokra fordíthatnék.

Elfogadtván, a kereskedelmi miniszter úr felhatalmaztatott, hogy ezen törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az Országgyűlés elé terjessze.¹²

16.

Egy MÁV-üzletvezetőség áthelyezése Szombathelyre

A kereskedelmi miniszter úr bejelentette, hogy a MÁV budapesti egyik üzletvezetőségének felosztásával a dunántúli vasúti hálózat számára Szombathelyen szándékozik üzletvezetőséget felállítani.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.¹³

20.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy a budapesti katonai laktanyák (Újépület, Károly-, József- és Flórián-laktanyák, valamint a Gellért-hegyi citadella) tárgyában a fővárossal kötött egyezségről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁴

Jegyzetek

- 1 A Műegyetem 500-600 hallgatót befogadó épülete, amely 1880-ban készült el Steindl Imre tervei alapján a Múzeum körút 8. sz. telken, rövid idő alatt szűknek bizonyult: 1893/94-ben már 900 főre emelkedett a hallgatók száma. Minthogy az épület bővítésére lehetőség lényegében nem nyílt, igen korán felmerült az egyetem más helyre költöztetésének terve. A helyiséghiányt azonban rögtön meg kellett oldani. Így született meg a vkm. mt. elé terjesztett tvj.-a, amely az épület belső udvarának tanteremmé alakítására 60 000 Ft, terembérletre és felszerelésekre pedig 9100 Ft póthitelt kért. Csáky ugyan máj. 30-án benyújtotta a tvj.-ot, de abból nem lett tv. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 54. /293. cs./, KN /1892-97/ 19. k. 83. p.) — Az új szükségleteket eleinte az éves költségvetésekből, később az 1897:25. tc.-kel megszavazott hitelből fedezték. E tc. egyébként elrendelte az egyetem új telkének megvásárlását is, majd az 1902:12. tc. nyomán a Lágymányoson felépültek az új épületek, s fokozatosan ezekbe települt át az egyetem.
- 2 *Ld. 1890. máj. 30./20.*
- 3 *Ld. még 1895. jan. 13./1.*
- 4 A BM Lt.-ban csak a „California Democrat” ügyére vonatkozó iratok maradtak fenn. Ezek szerint a bűm. az osztrák bűm. kérésére vonta meg ápr. 26-án a lap postai szállítási jogát. OL - K 149 - 1894 - 3. t. - 292.
- 5 Simontits kinevezésére végül nem került sor. *Vö. 1894. dec. 9./11. (jegyzet).*
- 6 Ferenc József — a kszkm. máj. 25-i előterjesztésére — máj. 30-án kelt lf. elhatározásával adományozta a báróságot a Kolozs megyei nagybirtokosnak és unokaöccsének. Az 1895. ápr. 17-én kelt díszoklevelet is ld. OL - K 20 - 1894 - 497.
- 7 Az alap az uralk. 1860-ban tett 256 620 Ft-os kötvényadományából jött létre. Jövedelmét, amelyet angliai telivér kancák beszerzésére és árverés útján történő ithoni értékesítésére fordítottak, a Magyar Lovaregylet kebeléből választott kilences bizottság kezelte. Révai Nagy Lexikona, Orsz. Lótenyésztési Alap
- 8 Iratokat ld. OL - K 184 - 6. t. - 11 235. — Az uralk. engedélye nyomán 1894-ben 5 telivér kanca beszerzésére került sor 8000 angol fontért.
- 9 A fik.m. 1879-ben kiküldte Miklós Gyulát a borértékesítési válság tanulmányozására, ill. a filoxéra elleni küzdelem és a szőlők újratelepítése érdekében hozott intézkedések ellenőrzése céljából. 1882-ben az uralk. Miklóst országos borászati kormánybiztossá nevezte ki, s ennek nyomán addigi napi-díjas állását önálló hivatallá szervezték. E hivatalt, az Orsz. Borászati Kormánybiztosságot 1889 végén megszüntették ugyan, de Miklós állásában maradt egészen 1894. máj. 1-jén bekövetkezett haláláig. Bethlen szükségesnek tartotta a státus további fenntartását, mert az 1893. okt. 18-i lf. elhatározással rendszeresített kerületi szőlészeti és borászati felügyelők tevékenységének központi irányítását és ellenőrzését ezen keresztül látta a legcélszerűbben megoldhatónak. 1894. máj. 5-i előterjesztésére Ferenc József máj. 11-én nevezte ki Dobokayt orsz. borászati kormánybiztossá. Dobokay ezt az állást 1910-ig töltötte be. Levéltári Leltárak 14. Földművelésügyi Minisztériumi Levéltár 1889-1945. III. Repertórium. Készítette Kiss Dezső, LOK, Bp. 1961. 598. p., OL - K 178 - 1910 - 3883.
- 10 *Ld. még 1891. dec. 5./19.* — Egyrésztől a sajtó és több képviselő heves lóverseny-ellenes támadásai, másrésztől az OMGE felirata a totalizátor mellett arra kényszerítették Bethlent, hogy lépéseket tegyen a totalizátor intézmény állami szabályozására. Először a Magyar Lovaregylettől kért vélelményt, majd 1892. márc. 3-án a püm. elé tárta elképzeléseit. A fm. kifejtette, hogy vissza kell utasítani a totalizátor elleni támadásokat, mert ezen intézmény nélkül a hazai viszonyok között nem

- létezhethet lóverseny, lóverseny nélkül pedig nincs egészséges és biztos irányú lótenyésztés. Ugyanakkor a „félrevezetett közönség” megnyugtatása érdekében szükségesnek vélte a totalizátor törvényhozási szabályozását olyképpen, hogy az intézményt kezelő egyesület köteles legyen a tiszta jövedelem bizonyos hányadát közvetlen lótenyésztési célokra (tenyészanyag-vásárlásra) a FM rendelkezésére bocsátani. Ezekben az elveken épült fel a mt. elé terjesztett tvj., amely kimondta, hogy a fm-nek a püm.-rel egyetértésben kiadott előzetes engedélye nélkül tilos a lóversenyekre való üzletszerű és nyilvános fogadás (bukmékér, fogadási iroda) vagy a kölcsönös fogadások közvetítése (totalizátor); továbbá, hogy a totalizátorra feltett összegekből 6%-ot a verseny rendezőjének javára, 4,5%-ot az állam javára lótenyésztési célokra, 1,5%-ot pedig jótékonyági célokra levonnak, és csak az ezután fennmaradó összeg képezi a nyereményalapot. Bethlen máj. 26-án nyújtotta be a tvj.-ot, amelyen a tárgyalások során egy lényeges módosítás történt: külön illetéket szabtak ki a bukmeke-
rekre és a fogadási irodákra is. A javaslatot az 1894:29. tc. emelte tv.erőre. OL - K 255 - 1892 - 2. t. - 690, Uo. - 1894 - 2. t. - 294, 299, 921, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 53. (293. cs.), KN (1892-97) 19. k. 81., 231., 322-323., 325-334., 338-339., 366-367. p.
- 11 *Vö. 1893. febr. 13./13.*
- 12 A kerm. máj. 17-én nyújtotta be a tvj.-ot, amely a györi, a szabadkai, a szolnoki, a hatvani állomásoknak, a Vág-völgyi vonal állomásainak, a Bp. Ferencvárosi és a Rákosrendező pályaudvaroknak kibővítését, valamint a Vác-Esztergom vonal hídjainak felújítását célozta. A Ház által máj. végén elfogadott tvj.-ot az 1894:19. tc. emelte tv.erőre. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.ok, 50. (292. cs.), KN (1892-97) 18. k. 370. p., 19. k. 3., 71-75., 83., 219. p.
- 13 Az üzletvezetőség felállításáról Szombathely városával júl. 2-án kötött, a kerm. által szept. 14-én jóváhagyott szerződést ld. OL - K 229 - 1894 - 11. t. - 20 904. (A Bp. Duna-jobbparti, Duna-balparti és Déli Üzletvezetőségek közül az utolsónak említett szűnt meg.)
- 14 *Ld. még 1890. jún. 13./10.* — A Gellért-hegyi citadella megszüntetéséért indított harccal párhuzamosan a kiegyezés után mozgalom bontakozott ki a bp.-i közös katonai laktanyák (Újépület, belvárosi Károly-laktanya, a várbeli József-, a budai Fő és Királyhegy (ma: Bem József) utcák sarkán álló Flórián-laktanya) felszámolásáért is. E mozgalomban a nemzeti érzelem mellett egyre nagyobb szerepet játszott az a tény, hogy a laktanyák, főleg az Újépület hatalmas tömbjei igen komoly akadályt gördítettek a rohamosan fejlődő főváros rendezése elé. Az Újépület esetében a lebontás és a terület újrahasznoítása merült fel, amit a főváros már 1885-ben javasolt, 1890-ben pedig a Magyar Mérnök és Építész Egylet pályázatot is kiírt a tárgyban. A Károly-kaszárnyát a hivatalait 13 épületben elhelyezni kényszerülő főváros városháza céljaira szerette volna megszerezni. (Erről 1889-ben kgy. határozat is született.) A közös hadügyi kormányzat a 80-as évek végén — megfelelő ellenszolgáltatásért — már hajlandóságot mutatott az objektumok feladására, néhány év múlva pedig a konkrét megállapodások is létrejöttek. Ezek eredménye volt a mt. elé került tvj., amelyben a püm. felhatalmazást kért arra, hogy az Újépület, a Károly-, József- és Flórián-laktanyákat, valamint a Gellért-hegyi erődöt a közös hm.-től átvehesse és eladhassa, a befolyó összegekből pedig 6,4 millió Ft-ot a közös hm. rendelkezésére bocsáthasson új laktanyák építésének céljaira; továbbá, hogy a Károly-kaszárnyát 5,6 millió Ft-ért átadhassa a fővárosnak. Lényeges rendelkezése volt a tvj.-nak az, hogy amennyiben a főváros megveszi a kaszárnyát, az Újépület és a Citadella ingyen megy át tulajdonába. Wekerle máj. 9-én nyújtotta be a javaslatot, s azt a Ház máj. 30-án már el is fogadta. Tv.erőre emelte az 1894:20. tc. (OL - K 150 - 1892 - V. 1. t. - 26 697, OL - K 255 - 1893 - 12. t. - 2076, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 48. /292. cs./, KN /1892-97/ 18. k. 302-303. p., 19. k. 29., 75-81., 83., 219. p.) — A Föv. Közm. Tan. 1897-ben vette át az Újépületet és a Citadellát. Előbbi a század végén valóban lebontották, s helyén alakították ki a Szabadság teret. Bár a tc. egyértelműen kimondta a Citadella lerombolásának kötelezettségét is, a lebontásra végül nem, csupán jelképes, az erődjelleget megszüntető bontásokra került sor. *Siklóssy* 263-279., 430-433. p.

64./12./

1894. május 28.

1.

A házassági jogról szóló törvényjavaslattal szembeni főrendiházi ellenállás leküzdésére tervezett intézkedések¹

A miniszterelnök úr előterjesztette, hogy a minisztertanács tagjainak megállapodása folytán a Képviselőház második szavazása után legalázatosabb előterjesztést tett Ő Felségének² aziránt, hogy miként lehetne a házassági jogról szóló törvényjavaslatnak a Főrendiházban való elfogadását biztosítani, és a miniszterek megállapodásához képest kérte Ő Felségét, hogy a javaslat mielőbbi elfogadásának politikai szükségességét saját részéről is legkegyelmesebben elismerni, és azon alkotmányos eszközöket a kormány rendelkezésére bocsátani kegyeskedjék, melyek a szóban levő törvényjavaslatnak a Főrendiházban való elfogadását biztosítják. Jelesül: hogy az 50 élethossziglani taghoz még hiányzó 3 tag azonnal kinevezessék, s az örökös tagok száma is a szükséghez képest szaporíttassék.

Ő Felsége a 3 élethossziglani tagnak kinevezését engedélyezni kegyeskedett,³ ellenben azon legmagasabb reményének adván kifejezést, hogy a Főrendiházban a javaslat anélkül is keresztül fog menni, az örökös tagok szaporításába beleegyezni nem méltóztatott, s a miniszterelnök azon kijelentésére, hogy a kabinet tagjai enélkül nem lennének azon helyzetben, hogy az ország ügyeinek vitelét sikeresen folytathassák, Ő Felsége kifejezte abbéli legmagasb nézetét, hogy a kabinet hazafias kötelességének tartja, hogy állásától ezúttal meg ne váljék, hanem a Főrendiházban vigye keresztül a javaslatot.

A miniszterelnök felemlítve, hogy nemcsak saját, hanem a kabinet tagjainak nézetét tolmácsolja akkor, midőn az örökös tagok esetleges szaporítását kérelmezi, arra kért felhatalmazást, hogy minisztertársaival Ő Felsége legmagasabb nézeteit közölhesse, és azután újabb előterjesztést tehessen Ő Felségének.

A minisztertanács az ügy állásának ismételt beható megfontolása után, vezéreltetve ama törekvés által, hogy Ő Felsége legmagasabb vélekedésének lehetőleg eleget tegyen, azon elhatározásra jutott, hogy bár a siker határozott biztosítása végett az örökös tagok azonnali szaporítását is indokolhatónak találja, az örökös tagok szaporítását mégis nem úgy kívánja kérelmezni, hogy az örökös tagok már a Főrendiház második szavazása előtt szaporíttassanak, hanem hogy annak kijelentésére adassék legkegyelmesebb felhatalmazás, hogy a főrendiházi tagok a szükséghez képest az esetre szaporíttatni fognak, ha a Főrendiház a házassági jogról szóló törvényjavaslatot a második tárgyalás során sem fogadná el.

Mellőzhetlennek tartja a minisztertanács e felhatalmazás kérését, mert a házassági javaslat mielőbbi elfogadása nemcsak a többi egyház-

politikai kérdések nyugodtabb elintézésének, hanem egyúttal az eredményes parlamenti és kormánytevékenységnek is előfeltételét képezi.

Az egyházpolitikai kérdések megoldásának huzamosabb függőben tartása az izgalmat szélesebb körökben terjesztené és fokozná, és oly kérdések felvetésére szolgáltatathatna alkalmat, melyek bolygatását úgy a Korona, mint az ország érdekében ki kell zárni.

Más alkotmányos eszköz, melytől a szükséges hatást várni lehetne, alig található.

Igaz ugyan, hogy a Főrendiházban olyanok is gyakorolnak szavazati jogot, akik a törvény intenciója szerint e joggal tulajdonképp nem bírnak. Ámde e visszasságok orvoslása kétséggkívül felvetné a Főrendiház reformálásának kérdését, ami a jelen helyzetet még mélyebben bonyolítaná.

E visszasságok megszüntetése egyébként, ha javítna is a jelen helyzeten, de önmagában véve a két ház közti összhang helyreállítására nem volna elegendő, úgyhogy e cél elérésére nem kínálkozik más alkotmányos és biztos mód, mint az örökös tagok számának szaporítása.

A kormány abban a reményben van, hogy az erre vonatkozó legfelső felhatalmazás bírásának kijelentése elégséges lesz az eredmény biztosítására anélkül, hogy azt tényleg igénybe kellene venni, mert e felhatalmazás alkotmányos formában való határozott kijelentése volna annak, hogy a Képviselőház ismételt állásfoglalása után a törvényhozás legmagasabb faktora, a Korona, osztja azt a nézetet, hogy a javaslat mielőbbi keresztülvitele politikai indokoknál fogva szükséges.

Nem hagyhatja a kormány figyelem nélkül a közvéleményben a javaslat ellenzőinek jelentékenyebb politikai egyéniségek által következetesen terjesztett híreket, hogy a kormány a Korona bizalmát nem bírja, hogy a Korona a javaslatok törvényerőre emelkedését nem kívánja, és hogy ezeknél fogva a legközelebbi jövőben kormányváltás várható.⁴

Tagadhatatlan, hogy e híresztelések a Főrendiházzal összeköttetésben levő politikai körökben oly benyomást tettek, mely megcsorbítja a kormányt azon természetes erejében, mely a kormányzás sikeres vitelére szükséges, és mely annak tudatában és nyilvánulásában áll, hogy működésében a Korona intencióinak megfelelőleg jár el.

Mіндеzen tekinteteknél fogva a minisztertanács megbízza a miniszterelnököt, hogy a következő legalázatosabb kérelmeket terjessze Ő Felsége elé:

a.) hogy legkegyelmesebb felhatalmazást méltóztassék adni annak kijelentésére, hogy egyetért kormányával abban, hogy az egyházpolitikai javaslatok mielőbbi törvényerőre emelkedése politikai szükség;

b.) hogy legkegyelmesebb felhatalmazást méltóztassék adni annak kijelentésére, hogy amennyiben a Főrendiház és Képviselőház közt fennforgó ellentétek az újabb főrendiházi tárgyalás során sem volnának

elenyészthetők, az örökös tagok számának szaporítása útján fog a két Ház közti ellentét kiegyenlítettetni.⁵

2.

A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a véglegesen alkalmazott községi hivatalnokok, azok özvegyei és árvái nyugdíjaztatásának és ellátásának a vármegyei helyhatósági szabályok útján való rendezéséről szóló törvényjavaslatot szentesítés,⁶ valamint a kőrösi Földművelési és Erdészeti Tanintézet újjászervezését tárgyazó 1877. január 21-i törvény 9. §-ának megváltoztatásáról szóló törvényjavaslatot előszentesítés alá terjessze.⁷

4.

A belügyminiszter felhatalmazása arra, hogy br. Roszner Ervin Máramaros vm.-i főispán fizetését megállapítsa.⁸

5.^a

Túlkiadás engedélyezése a néhány erdélyi vármegyében sürgősen kiépítendő távbeszélő-hálózat céljaira

A kereskedelemügyi miniszter úr előterjesztette, hogy a belügyminiszter úr azon megkereséssel fordult hozzá, hogy — tekintettel az erdélyi oláh mozgalmakra — közbiztonsági tekinteteből Alsó-Fehér, Kis-Küküllő, Torda–Aranyos és Hunyad vármegyékben a fősolgabírói hivatalokat és városokat a vármegye központjával összekötő távbeszélő berendezéseket létesítsen.

A belügyminiszter úr által javasolt intézkedést a kereskedelemügyi miniszter úr a maga részéről is szükségesnek és indokoltnak tartja, s ennél fogva intézkedni szándékozik, hogy ezen telefonhálózatok sürgősen megépíttessenek, megjegyvezvén, hogy e hálózatba be kívánja vonni Zalatnát is, hol M. Kir. Főbánya- és Aranybeváltó Hivatal van, s hol százezrekre menő államkincstári értékek vannak.

E távbeszélő-hálózatok költségei az előleges számítás szerint mintegy 80-90 000 Ft-ra fognak rúgni.

A kereskedelemügyi tárca 1894. évi költségvetésében a beruházások 16. (a távírda- és távbeszélő-hálózat fejlesztése és a posta és távírda részére megszerzett ingatlanok utáni részlettörlesztések) címe alatt engedélyezett 200 000 Ft hitel azonban a költségvetés indokolásában elősorolt, s tényleg már foganatba vett, illetve végrehajtott munkákra teljesen le levén kötve, illetve felhasználva, a fentebb jelzett rendkívüli munkáknak létesítése által a beruházások 16. címénél természetesen túlkiadás fog előállni.

Ezeknek előrebocsátása után a kereskedelemügyi miniszter úr felhatalmazást kér arra, hogy tekintettel az említett négy vármegyében fennforgó rendkívüli viszonyokra s a közigazgatás érdekeire, e négy vármegyében a távbeszélő-hálózatokat

sürgösen megépíthesse, s azoknak mintegy 80-90 000 Ft-ra rúgó költségeit külön indoklás mellett tárcájának 1894. évi költségvetésében a beruházások 16. címénél mint túlkidást elszámolhassa.

A minisztertanács a kért felhatalmazást megadta.

Jegyzetek

a A 6. pontot nem közöljük.

1 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., jún. 2./1., jún. 11./1.*

2 A Fh. máj. 7-től négy napon át tárgyalta a házassági javaslatot. A vitában felszólalt többek között Vaszary primás, Schlauch püspök, Brankovics György gör. kel. szerb és Román Miron román érsek, valamennyien a javaslat, főleg a házasság felbonthatóságának kimondása ellen. A főpapok vallási érveivel Szilágyi igm., majd a vita végén Wekerle me. a nemzet közérdekeit szegezte szembe. Máj. 10-én zajlott le a névszerinti szavazás: a Fh. 140:118 arányban elvetette a tvj.-ot. A szavazatok megoszlása a következő volt: ellenszavazatok: 36 katolikus és gör. kel. főpap, 3 országzászlós, 80 hg., gr. és br., 21 választott és kinevezett tag; igen szavazatok: 10 protestáns egyházi méltóság és hivatalnok, 4 országzászlós (köztük a horvát bán), 3 főbírósi elnök, a fiumei kormányzó, 52 hg., gr., és br., 48 választott és kinevezett tag. (*Salacz*, A magyar kultúrharca... 304–306. p., Nemzet, 1894. máj. 10. /esti lap/) — A házassági javaslat fh. bukása főleg a nagy arány miatt megfélemlítést és zavart okozott a kormányban és az udvarban egyaránt. Utóbbinak sem volt ugyanis érdeke a tvj. eltemetése, mert az a Szep. bomlását, s a politikai viszonyok teljes zavarát idézhette volna elő. Bonyolította a helyzetet, hogy az uralk. kormány iránti bizalma — a függetlenségi ellenzék támogatásának elfogadása, valamint a Kossuth Lajos hamvainak hazahozatalához és temetésének megszervezéséhez nyújtott színpad mögötti segítség miatt — már a kh. szavazás időszakában erősen megingott. Ápr. második felében az udvari körökben nyílt szóbeszéd tárgya volt, hogy a Wekerle-kabinetnek előbb-utóbb mennie kell, sőt Khuen-Héderváry Károly bánt már me.-nek is ki-szemelték. A Fh. elutasító határozata nyomán a helyzet kulcsa Ferenc József kezébe került: csak a uralk. reformok melletti nyílt kiállása változtathatta meg a fh. erőviszonyokat. Éppen ezért Wekerle — bízva a kormánypárt nélkülözhetetlenségében — igyekezett meggyőzni az uralk.-t arról, hogy a politikai viszonyok a javaslat keresztülvitele nélkül veszélyesen elfajulnának. Ferenc József támogatását azonban nem sikerült kivívni, noha az uralk. már döntött a kérdésben. A kormány máj. 16-án mégis azt javasolta a Kh.-nak, hogy változatlanul küldje vissza a tvj.-ot a Fh.-hoz. Ezzel szemben a vita során Apponyi megismételte indítványát a szükségbeli polgári házasságról. A négy napig tartó vitában — a közvélemény hangos kísérete mellett — sorozatos támadások érték a Fh.-at, s maga Szilágyi is úgy nyilatkozott, hogy szükség esetén új örökös főrendek kinevezésével kell biztosítani a javaslat melletti többséget. Máj. 21-én a Ház 272:104 arányban másodszor is elfogadta a tvj.-ot és változatlan szövegezésben küldte vissza a főrendekhez. (*Salacz*, i.m. 300–304., 306–309. p., KN /1892–97/ 18. k. 314., 345–454. p.) — Ferenc József ekkori álláspontját, a kormánnyal szembeni őszintétlen magatartását és általában a helyzetet jól megvilágítja Kállay Béni máj. 16-i levele Khuen-Héderváryhoz. Ebben a közös püm. így számolt be az uralk.-val máj. 14-én folytatott megbeszélése eredményéről: „Ő Felsége határozottan óhajta, hogy a házassági törvényjavaslat a Főrendiházból a legközelebbi szavazásnál keresztülmenjen. Ő Felsége ezt tisztán politikai okokból óhajta, hogy a mai zavaros helyzet végre tisztáztassék és a jövő elhatározások számára az út egyengedtesse. [Kiemelés tőlem — L. J.] Azok tehát, akiknek valóban lojális érzelmei még nem szenvedtek csorbát, nyugodt lélekkel deferálhatnak Ő Felsége ezen kívánságának, és pedig annyival inkább, mert azoktól, akik első ízben a törvény ellen szavaztak, nem kívánatlik, hogy most lelkiismereti kényszernek vessék alá magokat, s mellette szavazzanak, hanem csak hogy tartózkodjanak a szavazástól. De midőn ezt Ő Felsége határozottan kívánja, egyszersmind azt is óhajta, hogy a második szavazásnál lehetőleg nagy többség nyilatkozzék a törvény mellett, ami úgy érhető el, ha lehetőleg sokan tartózkodnak a szavazástól. Éspedig azért, hogy kitűnjék, hogy midőn a Korona neut-

rális maradt, a törvényjavaslat leszavaztatott, midőn azonban a Korona mellette nyilatkozott, a törvényjavaslat is nagy többséget nyert. [Kiemelések az alábbiakban is tőlem — L. J.] ... Így állván a dolgok, nekünk mindnyájunknak, kikkel Ő Felsege ezen ügyeket kegyes volt megbeszélni, kötelességünk mindent elkövetni, hogy Ő Felsege főntebb kifejtett kívánsága, ti. a törvényjavaslatnak elfogadtatása teljeseadjék. *Én e tekintetben már megkezdtem a működést. Hasonlót tesz Kálnoky is. A főszerep azonban e téren természetesen neked jut. Nem szólok a jövőről, s a te hivatásodról,* [célzás a bán leendő me.-ségére — L. J.] ámbár ez is némileg tekintetbe veendő lenne. De ettől teljesen eltekintve te ma tényleg az első főzászlós vagy, te megszavaztad első ízben is a törvényjavaslatot, s így mintegy természetes feladatod, hogy most te vezesd a főrendiházi akciót. (Most tűnik ki, mily helyes volt részéről a javaslat megszavazása.) Ezen akciónak azonban nem kell egyébre kiterjednie, mint arra, hogy lehetőleg sok főrendiházi tagot bírj reá a szavazattól való tartózkodásra, hogy ekként a javaslat a lehető legnagyobb többséggel fogadtassék el. Ő Felsege megbízott, tudatnám veled, hogy felhatalmaz arra, hogy az Ő nevében beszélj a főrendiekkel, illetőleg, hogy az Ő határozott kívánságára hivatkozzál". (OL - P 344 - F/A. 12. /17./) — A jk.-ben említett előterjesztést Wekerle a máj. 26-i audiencián tette meg. Nemzet, 1894. máj. 26. (esti lap).

3 *Vö. 1894. jún. 11./2.*

4 *Vö. a fenti 2. jegyzettel.* — A kormányváltásról szóló hírek felröppenését rögzíti Podmaniczky Frigyes Naplótöredékeinek XIII. kötete is, mégpedig a Szep. konzervatív elemei és a Nemz. P. közötti fúzió útján, Khuen-Héderváry me.-ségével, Szapáry és Apponyi kabinettagságával. *Podmaniczky*, XIII. k. (1894) VIII. Küzdelem a szabadelvű eszméért. — *Ld. még 1894. jún. 2./1.*

5 A jk.-i pontot ismerteti: *Salacz*, A magyar kultúrharc... 310–311. p.

6 *Ld. még 1893. szept. 22./17.* — A javaslatot az 1894. jún. 5-i tv. cikkelyezte be, mellyel a megyék fölhívatnak, hogy a Horvát és Szlavón Királyságokban állandóan alkalmazott községi tisztviselők, ezek özvegyeinek és árváinak nyugdíjazására és ellátására vonatkozó kérdéseket szabályrendeleti úton szabályozzák.

7 *Ld. még 1894. okt. 1./7.*

8 *Ld. még 1890. dec. 22./4., 1894. márc. 5./2. és 3. Iratokat ld. OL - K 148 - 1895 - III. t. - 1524.*

65./13./

1894. június 2.

1.

A kormány lemondása

A miniszterelnök úr a f. évi május hó 28-án kelt minisztertanácsi határozat kapcsában jelentette, hogy Ő Felsege a kormány nevében előterjesztett azon legalázatosabb kérésének, hogy a házasságról szóló törvényjavaslatnak¹ a Főrendiházban való keresztülvitele érdekében a rendelkezésre álló egyéb alkotmányos eszközök között legfelsőbb felhatalmazást adni kegyeskednék annak kijelentésére is, hogy amennyiben a Főrendiház és Képviselőház közt fennforgó ellentétek az újabb főrendiházi tárgyalás során sem volnának elenyészthetők, a Főrendiház örökös tagjai számának szaporítása útján fog a két ház közti ellentét kiegyenlítettetni, — helyt adni nem méltóztatott; minélfogva a miniszterelnök úr, miután e biztosíték nélkül, tekintve az összes fennálló viszonyokat s ebből folyólag a kabinet helyzetét, a kormánynak nem lehet reménye arra, hogy az ország ügyeit sikeresen tovább vezethesse, s azon

szolgálatokat tehesse, melyeket tőle Ő Felsége bizalma s az ország méltán várhatna, Ő Felségének szóbelileg a kabinet lemondását jelentette be, melyet Ő Felsége el is méltóztatott fogadni.²

Ezen jelentés folytán a minisztertanács tagjai aláírták a forma szerint írásban kiállított lemondási előterjesztésüket.³

2.^a

**Az igazságügy-miniszter előterjesztésére határozat arról,
hogy az uralkodó Erdély Sándor igazságügyi államtitkárt
kúriai tanácselnökké nevezze ki.⁴**

Jegyzetek

a A 3. pontot nem közöljük.

1 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 11./1.*

2 Wekerle máj. 31-én tett jelentést a királynak, aki jún. 1-jén szóban elfogadta a kormány lemondását, egyúttal Khuen-Héderváry Károly horvát bánt megbízta az új kabinet megalakításával. *Salacz, A magyar kultúrharca...* 311. p., ill. a jún. 1-jei és 2-i napilapok.

3 A jún. 2-án keltezett lemondási kérelmet ld. OL - K 26 - 1894 - 1237 (1237). — Ferenc József hivatalosan jún. 4-én fogadta el a kormány lemondását, de felszólította Wekerlét és a minisztereket, hogy működésüket tovább folytassák. (Ekkorra egyébként a Szep. ellenállása miatt már össze is omlott a bán kormányalakítási kísérlete.) — *Ld. még 1894. jún. 11./1.*

4 *Ld. még 1892. szept. 10./5.* — A kinevezésre végül nem került sor, Erdély továbbra is az IM áll. titk.-a maradt. IM Jel. 1892–95. 17. p.

66./14./

1894. június 4.

10.^a

Román lap postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Bukarestben román nyelven megjelenő „*Golgota*” című laptól a magyar nemzetet becsmérő és lázító tartalma miatt a Magyar Korona Országainak területére nézve a postán szállítás kedvezménye megvonatott.¹

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

Jegyzetek

a A 11–12. pontokat nem közöljük.

1 A BM-i Lt.-ban nem maradt fenn az ügyre vonatkozó irat.

67./15./

1894. június 11.

1.

Az újonnan alakult kormány országgyűlési munkaprogramja¹

Megbeszélte a helyzet s a legközelebbi teendők,

mindenekelőtt megállapított azon nyilatkozat tartalma, melyet a miniszterelnök úr az újonnan megalakult kormánynak bemutatásakor a Képviselőházban és a Főrendiházban tenni fog; továbbá megállapította, hogy a házasságjogról szóló törvényjavaslatnak másodszori tárgyalása a Főrendiházban mielőbb napirendre tűzessék;² a Képviselőházban pedig elsősorban tárgyalassanak: a valuta rendezésére vonatkozó törvényjavaslat,³ az Oroszországgal kötött kereskedelmi szerződés,⁴ a bélyegtörvény módosítását tárgyzó törvényjavaslat,⁵ s az egyházpolitikai kérdésekre vonatkozó, még el nem intézett 3 törvényjavaslat, úm.: a vallás szabad gyakorlatáról,⁶ az izraelita vallás recepciójáról⁷ és az 1868:LIII. tc. módosításáról⁸ szóló törvényjavaslatok.

2.^a**Élethossziglani főrendiházi tagok kinevezése⁹**

A miniszterelnök úr bejelentette, hogy a minisztertanács tagjaival történt megállapodás értelmében Ő Felségénél javaslatba hozta idősb Eszterházy Ferenc gr., Üchtritz Zsigmond br. és Zuber József nyugalmazott főispánnak élethossziglani főrendiházi tagokká való kineveztetését, akik tényleg Ő Felsége által legfelsőbbben már ki is nevezettek.

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.¹⁰**Jegyzetek**

a A 3. pontot nem közöljük.

1 *Ld. még 1894. jún. 2./1. —* Khuen-Héderváry kormányalakítási kísérlete megtört a Szep. Wekerle melletti egységes kiállásán. Mivel az adott helyzetben más lehetősége nem volt, az uralk. jún. 9-én ismét Wekerle Sándort nevezte ki me.-ké. Jún. 10-én a miniszterek kinevezésére is sor került. A részletekre *ld. a bevezető tanulmány B/III. részét.*

2 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a házassági tvj.-ra ld. még 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1. —* Az új kormány jún. 12-én mutatkozott be az Ogy. két házában. (Nemzet, 1894. jún. 12. esti lap.) - *Ld. még a bevezető tanulmány B/III. részét.* — Ferenc József főleg megbízottjai útján, de néhány esetben személyesen is a szavazástól való távolmaradásra kért fel több ellenzéki főrendet. Ezekután a Fh. jún. 21-én, ha nem is az udvar által korábban remélt nagy többséggel, de 128:124 arányban általánosságban elfogadta a tvj.-ot. A másnapi részletes tárgyalás során az ellenzék részéről Vaszary, Keglevich István és mások

- különböző módosítási indítványokat tettek, ezek közül azonban csak Andrassy Aladár javaslatát fogadták el, hogy új, utolsó előtti szakaszként vegyék be a tvj.-ba, miszerint: „Ezen törvény a házasságkötésre vonatkozó vallási köteleességeket érintetlen hagyja.” A Kh. jún. 26-án hozzájárult az új szakaszhoz, s ezzel az Ogy. a maga részéről végleg elfogadta a tvj.-ot. Szentesítés alá terjesztésére azonban egyelőre nem kerülhetett sor, mert több rendelkezése összefüggött az állami anyakönyvezésről és a gyermekek vallásáról szóló, még le nem tárgyalta tvj.-okkal. Utóbbiak elfogadását követően, okt. 26-án terjesztette Wekerle Ferenc József elé a három javaslatot. A szentesítésre politikai okok miatt egészen dec. 9-ig kellett várni. A házassági javaslatot az 1894:31. tc. emelte tv.erőre. Rendelkezései 1895. okt. 1-jén léptek hatályba. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 5. (290. cs.), KN (1892-97) 19. k. 242., 284-289., 367. p., OL - K 26 - 1894 - 24. Fentieket részletesen tárgyalja: *Salacz, A magyar kultúrharc...* 311-350. p.
- 3 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1891. jan. 15./6., 1892. ápr. 29./8., máj. 5./4., jún. 17./2., 1893. jan. 7./11., febr. 13./32., szept. 7./5., okt. 4./16.* — A valutarendezés végrehajtásában fontos lépést jelentő tvj.-ről volt szó, amely az 1892:18. tc.-be iktatott, az érme- és pénzrendszerre vonatkozó szerződés XIX. cikke alapján felhatalmazást kért a kormány részére, hogy az államjegyekből álló közös függő adósság (312 millió arany Ft) egy részének, 200 milliónak a beváltásáról egyezményt kössön Ausztriával. Eszerint 1894-1895 folyamán tervezték az összes 1 Ft-os államjegy, 1897 végéig pedig a többi címlet részleges beváltását. Mindezt a közben előállított koronaértékű fizetőeszközök tették lehetővé. A tvj.-ot Wekerle 1894. febr. 26-án nyújtotta be, elfogadására — kisebb módosításokkal — jún. folyamán került sor. Tv.erőre emelte az 1894:24. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 39. (292. cs.), KN (1892-97) 16. k. 218. p., 18. k. 398. p., 19. k. 84-88., 121-196., 202., 241. p.
- 4 *Ld. 1894. ápr. 3./7.*
- 5 *Ld. 1894. ápr. 16./8.*
- 6 *Ld. 1893. ápr. 27./5*
- 7 *Ld. 1892. nov. 22./2.*
- 8 *Ld. 1893. okt. 4./14.*
- 9 *Vö. 1893. dec. 23./1., 1894. máj. 28./1.*
- 10 Wekerle még jún. 10-én megtette felségelőterjesztését az ügyben. A kinevezésekre a jún. 11-i lf. elhatározással került sor. (HHSa, Wien, Kabinettsarchiv, Kabinettskanzlei, K. 11. 2682/1894.) — Mindhárom új főrend megszavazta a házassági tvj.-ot. Nemzet, 1894. jún. 21. esti lap.

68./16./

1894. június 18.

1.

A Naszód-vidéki erdők kitermelését finanszírozó pénzintézetek csódtól való megmentése

A honvédelmi miniszter úr mint a Földmívelési Minisztérium vezetője előadta, hogy a kolozsvári pénzintézetek — részben a szerződés feltételeinek súlyos volta miatt, főleg azonban anyagi erejük elégtelensége miatt — teljesen képtelenek a Naszód-vidéki erdők kihasználása iránt kötött szerződésben elvállalt kötelezettségeiknek eleget tenni, s helyzetükön sem azon anyagi segítkezés nem változtatott, melyet nekik a volt földmívelési miniszter úr nyújtott, sem pedig azon kísérlet, mely szerint egy budapesti pénzintézetekből alakult konzorcium vette volna át az erdőkihasználási üzletet, eredményre nem vezetett.

Ily körülmények között, tekintve azon kiszámíthatatlan közgazdasági veszélyt, mely abból származnék, ha a kolozsvári takarékpénztárak s egyéb pénzüintézetek megbuknának, s a náluk elhelyezett takarékpénztári betétek s magánosok tőkéi elvesznének, szükségesnek tartja a minisztertanács figyelmét ez ügyre felhívni, s a minisztertanácstól a kormány segítő közreműködését kérni, hogy a szóban levő ügy az érdekelt pénzüintézetek bukásával előidézendő katasztrófa elkerülésével rendeztethessék.

A minisztertanács a fenyegetett közérdek szempontjából maga részéről is felette kívánatosnak tartja, hogy a kérdéses ügy lehetőleg az érdekelt pénzüintézetek megmentésével rendeztessék; mindenekelőtt azonban még egy kísérletet kíván tételni a földművelési miniszter úr részéről az irányban, nem volna-e az ügynek rendezése elérhető oly módon, hogy a fakihasználási ügyletet, habár a most kötelezettségben levő pénzüintézetek részéről hozandó anyagi áldozatok árán is, más konzorcium venné át, amely esetben a kormány segélynyújtása arra szorítkozhatnék, hogy a most kötelezettségben levő pénzüintézeteket a szenvedett veszteségek elviselésére képessé tegye, s így a tönkremenéstől megmentse.¹

2.

A Franciaországgal szembeni borvám kérdése²

A kereskedelmi miniszter úr jelentést tett a francia képviselőházban Turrel által tett indítványról, mely követeli, hogy a részünkről Olaszország irányában alkalmazott borvám³ engedélyeztessék Franciaországnak is, különben pedig több beviteli cikkünkre nézve, nevezetesen az állatokra, gabonára és fára nézve, alkalmaztassanak retorzionális vámtételek.

Ámbár nagykövetségünk jelentése szerint még nagyon kétséges, vajon a Turrel-féle javaslat talál-e visszhangra magában Franciaországban, mindamelllett részünkről az ezen indítvány következtében előállandó helyzet megfontolás alá veendő.

E célból Bécsben már össze is gyűlt a közös vám- és kereskedelmi értekezlet.

Mindenekelőtt diplomáciai úton fognak lépéseket tételni a Turrel-féle kísérlet meghiúsítására.

Álláspontunk szerint az olasz borvámnak Franciaország számára való engedélyezése ki van zárva, mert Olaszország a neki engedélyezett borvámokat határforgalom címén élvezi, s e kedvezmény semmi más államnak nem engedélyeztetett.

A Turrel-féle indítvány ellenében két megoldási mód kínálkoznék: vagy tehető némi engedmény a francia bor beviteli vámjánál — de korántsem az Olaszország irányában alkalmazott borvám mérvéig — az esetben, ha Franciaország is bizonyos viszontkedvezményeket ad, nevezetesen az állat- és különösen a juhbevitelnél, habár csak adminisztratív intézkedések útján, vagy pedig egyszerűen felmondandó volna a francia kereskedelmi szerződés, s esetleg az írói és művészi tulajdon oltalmára kötött egyezmény is.

Tudomásul vétetett.⁴

3.

A székelyföldi vasutak kiépítéséről való végleges határozat-hozatal őszre halasztása⁵

A kereskedelmi miniszter úr törvényjavaslatot terjesztett elő a székelyföldi vasutaknak — beleértve a Gyimes-szorosai, Románia felé csatlakozó vonalat is⁶ — kiépítéséről, mely szerint ezen 330 km-t tevő vasúti hálózat a Magyar Általános Hitelbank vezetése alatt álló konzorciumnak engedélyeztetnék oly módon, hogy az állami és érdekelttségi, 1 millió Ft-ot tevő hozzájárulási összegben felül szükséges 24 000 000 Ft-nyi építési tőkét a konzorcium nyújtaná, az építést pedig az Államvasutak teljesítenék, úgyszintén az Államvasutak vennék bérbe a kiépítendő vonalakat az engedélyezés egész tartamára, évi 1 140 000 Ft bérösszegért.⁷

Minthogy oly nemű hitelügylet, mint a javaslatban tervezetik, a jelenlegi viszonyok között könnyen hátrányos befolyással lehet az állam hitelére, a minisztertanács a szóban levő vasút-engedélyezés s az azzal kapcsolatos hitelügylet iránti határozat-hozatalt az őszig elhalasztandónak tartotta, felhatalmazván egyébiránt a kereskedelmi miniszter urat, hogy amennyiben a gyimesi csatlakozási vonalnak a szerződésileg kikötött időpontig való kiépíthetése szempontjából bizonyos előmunkálatoknak fogantatbavétele tovább halasztható nem volna, e munkálatokat a minisztertanácsnak az előterjesztett javaslat feletti érdemleges határozat hozataláig is megkezdethesse.

4.

Törvényjavaslat a M. Kir. Folyam- és Tengerhajózási Rt. létesítéséről⁸

A kereskedelmi miniszter úr — hivatkozva a minisztertanácsnak az 1893. május 30-án hozott határozatára, mely szerint tekintettel arra, hogy a Cs. Kir. Szab. Első Duna-gőzhajózási Társasággal az ország közgazdasági érdekeinek megfelelő egyezmény létesítése nem sikerült, az előadó miniszter úr felhatalmazást nyert arra, hogy a magyar forgalmi érdekeknek más módon, esetleg külön magyar hajózási társaság útján való kielégítéséről gondoskodhassék, s ez irányban annak idején konkrét javaslatokat terjesszen a minisztertanács elé — jelentette, hogy egy nagyobb szabású, önálló magyar hajózási vállalat létesítése tárgyában a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bankkal s a Magyar Általános Hitelbankkal előzetes egyezményt kötött, mely szerint a nevezett két bank kötelezettséget vállal arra nézve, hogy 10 millió Ft tényleg befizetett tőkével — melynek fele részvények, fele elsőbbségek útján szereztetnék be — megalapítja a M. Kir. Folyam- és Tengerhajózási Rt.-ot, s ezen kötelezettségéért f. évi július 31-ig szavatosságot vállal.

A létrejött megállapodás értelmében biztosítva van a társasággal szemben az állam, illetve a kormány részére a legmesszebbmenő felügyeleti, sőt intézkedési jog,

és pedig úgy a társaság vezetése, mint a hajózási üzlet egész berendezése és ellátása és intézése tekintetében.

A társaság elnöke, alelnökei, ügyvezetői, igazgatói és igazgatósági tagjai a kereskedelemügyi miniszter megerősítésétől függnnek, az igazgatóságba a pénzügyi és kereskedelemügyi miniszterek egy-egy tagot kinevezhetnek, ezenkívül a társaság egész működését a kereskedelemügyi miniszter által kinevezett miniszteri biztos ellenőrzi.

A társaság hajóbeszerzéseire vonatkozó megrendelések, valamint a közgyűlés elé terjesztendő mérleg a kereskedelemügyi miniszter előzetes jóváhagyásához vannak kötve.

A társaság által fenntartandó rendes járatok az ország forgalmi érdekeinek kellő figyelembevételével vannak megállapítva, s különös súly van fektetve az ország határain túl, fel- és lefele menő rendes járatokra, hogy ezáltal a megfelelő tarifaképzés lehetősége úgy a behozatali és kiviteli, mint az átviteli forgalomban az állam részére biztosítva legyen, s ne lehessünk kiszolgáltatva idegen érdekeknek és közgazdasági törekvéseinkkel ellentétes befolyásoknak.

Ez irányban kiváló fontossággal bírnak a Pozsony–Passau–Regensburg közötti s az Orsován aluli rendes és kötelező hajójáratok, mely utóbbiaknak a Fekete-tengeri járatokkal való rendes összeköttetése is kilátásba van véve. Ezek mellett azonban a belforgalom igényeinek megfelelő kielégítéséről is gondoskodva van, és pedig úgy a Dunán, valamint a Tiszán és Száván is. Ezeken felül biztosítva van a felmerülő szükséghez képest külön járatok indítása is, valamint általában a szabad hajózás, összes hajózható vizeinkre.

Az ország forgalmi érdekeinek tulajdonképpeni biztosítása a szerződésben megállapított azon díjszabási intézkedésekben rejlik, amelyek ez irányban az államnak, illetve a kormánynak a legmesszebbmenő ingerenciát biztosítják, s lehetővé teszik, hogy a társaság egyes közgazdaságilag különösen fontos esetekben – a kereskedelemügyi miniszter kívánságára – díjtételeit egészen az önköltségig leszállítani köteles legyen. Ugyancsak igen fontosak a megállapított szerződésnek azon határozmányai is, melyek a hajózási társaságot a MÁV-val egyetértő, esetleg közös eljárásra kötelezik, miáltal a hajózás és a vasúti forgalom között az ország közgazdasági érdekeit karöltve szolgáló kölcsönös támogatás és együttműködés lesz biztosítva.

Ezzel szemben a társaság részére a szerződéses viszonyoknak 20 évre kontemp-lált tartama alatt évenként 400 000 Ft-nyi államsegély biztosítása vétetett kilátásba, mely arra az esetre, ha a társaság a részvények után 5%-ot sem volna képes fizetni, abban az évben még 50 000 Ft-tal fölemeltetnék.

Amennyiben pedig a társaságot önhibáján kívül más állami támogatásban részesülő hajózási vállalatok rendkívüli versenye következtében oly veszteségek érnék, hogy ezáltal a részvénytőke is meg lenne támadva, a társaság már eleve gondoskodni fog a részvénytőke épségben tartásának biztosításáról azáltal, hogy az első évi államsegélyből e célra külön tartalékalapot fog létesíteni. Mivel azonban mindennek dacára nincs kizárva annak lehetősége, hogy akár a más – különösen államilag támogatott külföldi – vállalatok által okozott túlhajtott verseny, akár az ország közgazdasági érdekei által követelt alacsony díjtételek következtében a társaság egyes években

kivételesen oly veszteségeket is szenvedhet, melyek a 400 000 Ft-nyi külön tartalék-alapot felemészttve a társaság részvénytőkéjét támadná meg, s ezzel annak fennállását veszélyeztetnék: ezen eshetőségre a társaságnak a következő évek tiszta jövedelméből visszatérítendő kamatmentes állami előleg nyújtása helyezettett kilátásba, azzal a megszorítással, hogy ha ezen előleg 300 000 Ft-ot meghaladna, az államnak jogában áll a vállalatot párin megváltani. Ezen megváltási jog különben az állam részére általában is biztosított, és pedig a vasutak megváltására már törvényileg megállapított módozatok mellett.

Viszont a társaság kötelezettséget vállalna arra nézve, hogy ha kifizetésre szánt tiszta nyeresége az 5%-ot meghaladja, ezen nyereségtöbbletben az állam megfelelő arányban részesedik.

A társaság részére biztosítatik továbbá a kisajátítási jog s a bélyeg- és illetékmentesség, valamint az elsőbbségi kötvények szelvényei s az államsegély után a teljes adómentesség.

Ezen kívül külön egyezményben állapították meg a MÁV vízmenti állomásain létesítendő átrakodási és közös forgalom lebonyolításának módozatai, mindkét fél részéről kölcsönösen biztosítván mindazon kedvezmények, amelyek úgy a vasúti, mint a hajózási forgalom lehető fokozására, illetve az ország közgazdasági érdekeinek megfelelő egységes forgalmi politika érvényesítésére előnyös befolyással lehetnek.

Továbbá külön bérleti szerződéssel biztosított a hajózási vállalat részére a MÁV tulajdonát képező (11 gőzhajóból és 38 vasuszályból) hajóraj, melynek bérlete fejében a társaság évi 20 000 Ft fizetésére köteleztetnek.⁹

Az előadó miniszter úr végül megjegyzendőnek tartja, hogy az önálló magyar gőzhajó-társaság alapításának célzata nincsen az osztrák érdekek, különösen pedig a Cs. Kir. Szab. Első Duna-gőzhajó Társaság érdekei ellen irányozva; sőt ellenkezőleg, az ezen utóbbi társasággal való összhangzatos s egymást kölcsönösen támogató és kiegészítő működés van kilátásba véve, ami iránt igyekezett az osztrák kormányt is megnyugtatni.

Ezek előrebocsátása után a kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a M. Kir. Folyam- és Tengerhajózási Rt. létesítésére alapul szolgáló, s fentebb ismertetett szerződés megkötésére a törvényhozás engedélyét kikérhesse, illetve hogy Ő Felsége legmagasabb engedélyének kieszközlése után az erre vonatkozó törvényjavaslatot az Országgyűléshez benyújthassa.

Ezen előterjesztés helyeslőleg tudomásul vétetvén, a kereskedelmi miniszter úr által kért felhatalmazás megadatott.

5.

Törvényjavaslatok a Szentlőrinc–Szlatina–Nasici, illetve a Baja–Zombor–Újvidéki HÉV engedélyezéséről

A kereskedelmi miniszter úr törvényjavaslatokat mutatott be
a.) a Szentlőrinc–Szlatina–Nasici HÉV engedélyezéséről,

b.) a Baja–Zombor–Újvidéki HÉV engedélyezéséről; előadván, hogy az a. alatt említett vasút hossza 91 km, tényleges építési és üzletberendezési költsége 4 020 000 Ft, melyből forgalmi eszközök beszerzésére 200 000 Ft, tartalékalap képzésére pedig 40 000 Ft lesz kiharítandó.

Az építési tőke szokott arányban törzsrészvények és elsőbbségi részvények útján lesz beszerzendő.

Állami segélyezés fejében biztosíthatnák a posta ingyen szállításáért 50 éven át évenként 25 000 Ft, aminek fejében 500 000 Ft névértékű törzsrészvény fogna az államnak átadatni.

A b. alatt említett vasút hossza 144,5 km, tényleges építési és üzletberendezési költsége 4 100 000 Ft, melyből forgalmi eszközökre 332 350 Ft, tartalékalap képzésére pedig 50 000 Ft hasítandó ki.

Az építési tőke szokott arányban törzsrészvények és elsőbbségi részvények útján lesz beszerzendő.

Állami segély fejében biztosíthatnák: a posta ingyen szállításáért 50 éven át évenként 15 000 Ft, ami 300 000 Ft tőkének felel meg, és külön állami segély fejében szintén 50 éven át 14 000 Ft évi járulék, ami 280 000 Ft-nyi tőkét képvisel.

E kétrendű segély fejében 580 000 Ft névértékű törzsrészvény fog az államnak átadatni.

Mind a két vasút üzletét a M. Kir. Államvasutak kezelnék.

Jóváhagyatván, a kereskedelmi miniszter úr felhatalmaztatott, hogy mind a két törvényjavaslatot Ő Felsege legfelsőbb jóváhagyásának ki-
eszközlése után az Országgyűlés elé terjessze.¹⁰

6.

A miniszteri illetményekről szóló 1889. december 20-i minisztertanácsi határozat hatályon kívül helyezése

A miniszterelnök úr előterjesztésére

kimondatott, hogy miután az állami tisztviselők javadalmazásáról szóló 1893:IV. tc. az illetmények folyóvá tételére nézve a miniszterek s más állami tisztviselők közt különbséget nem tesz, s így az idézett törvény 13. §-ának határozmányai a miniszteri illetményekre is alkalmazandók, — a miniszteri illetmények tárgyában 1889. évi december hó 20-án kelt (38. mt. jk. 14. pont) minisztertanácsi határozat hatályon kívül helyezték.

8.^a

Határozat arról, hogy a miniszterek július 15-ig előzetes tárgyalásra küldjék meg a pénzügyminiszternek az 1895. évi tárcaköltségvetések tervezeteit.¹¹

Jegyzetek

- a A 9–10. pontokat nem közöljük.
- 1 Az ügyre vonatkozó FM-i iratokat kiselejtezték. — *Ld. még 1894. júl. 4./9.*
- 2 A francia külkereskedelmi ügyekre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1892. jan. 11. I. jegyzet. — *Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*
- 3 3 Ft 20 kr (20 Ft helyett). — *Vö. 1892. jan. 8./5.*
- 4 Franciaország már 1892-ben követelte az olaszok részére biztosított kedvezményes borvámot saját boraira is. A mt. után két nappal a PM-ban készült pro domoból kiderült, hogy Franciaország a Turrel-indítványhoz képest új, kompromisszumos ajánlatot tett, hogy ti. csak egy meghatározott mennyiségű és 10 foknál nem erősebb bor vámját szállítanak le 3 Ft 20 kr-ra, a többi behozott borra pedig az alkoholtartalom növekedésével arányos vámskálát alkalmaznának. Magyarország legfeljebb 8 Ft-ig terjedő vámleszállításhoz járulhat hozzá a feljegyzés szerint, mert egyébként veszélybe kerülten a szőlők rekonstrukciója; s mert a borvám bármilyen mértékű leszállítása az agráriusok heves ellenkezését váltja ki. OL - K 255 - 1894 - 6. t. - 1505. — *Ld. még 1894. okt. 1./25.*
- 5 *Ld. még 1890. aug. 8./8., 1891. febr. 28./4., márc. 14./6., máj. 1./13. és 14., jún. 26./14., 1892. szept. 23./7., 1894. júl. 17./12.*
- 6 *Vö. 1890. aug. 8./8.*
- 7 A székelyföldi vasutak kiépítésének ügye már 1880-ban napirenden szerepelt. Ekkor, majd később több előmunkálati engedélyt adott ki a kerm., ill. jogelődje számos vonalvariációra. Így pl. Ugron Gábor és ifj. Dániel Gábor a Székelyudvarhely–Csíkszereda és a Marosnyires–Gyergyószentmiklós vonalakra 1886-ban, a Csíkszereda–Sepsiszentgyörgy vonalra 1890-ben nyert előmunkálati engedélyt. A hálózat kiépítését több tényező indokolta. A közös hm. stratégiai szempontból sürgette azt, de a vidék természeti kincseinek kiaknázása miatt sem volt közömbös a jó közlekedés. A Székelyföld szerves bekapcsolása az ország vérkeringésébe és ezzel a Romániába történő kivándorlás megakadályozása is szerepelt a célkitűzések között. A 80-as évek végén, a 90-es évek elején mindehhez még hozzájárult az újabb román csatlakozások terve. Ugronék eljutottak a konkrét engedélyezési tárgyalásig is (1893. máj. 16.), azonban a szükséges tőkét nem tudták előteremteni. Az állam fent említett érdekei megkövetelték a hálózat mielőbbi létesítését, és az a szerződésileg vállalt kötelezettség is sürgetett, amely szerint a gyimesi román csatlakozást 1897-ig ki kellett építeni. 1894. ápr.-ban két lehetőség merült fel: az államköltségen történő kiépítés, vagy egy pénzcsoport megnyerése a finanszírozásra. Szóbeli tárgyalások után a Hitelbank ápr. 23-án tett ajánlatot. A máj. 4-i és 9-i megbeszélések jk.-ei szerint gyakorlatilag megállapodás született, s így a mt.-i jk.-ben említett tvj. és indoklása, valamint a felségelőterjesztés fogalmazványa is elkészülhetett. Iratok: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 1117.
- 8 *Ld. még 1893. máj. 30./6., 1894. szept. 21./1., 1895. jan. 3./4.*
- 9 *Vö. 1890. máj. 17./2.*
- 10 A Szentlőrinc (Baranya vm.) és Nasic (Szlavónia) közötti Dráván átívelő vonalra, amely a vidék uradalmi szempontjából volt jelentős, 1891-ben kapott előmunkálati engedélyt Szalánczi Francisci Henrik. 1893. febr. 18-án tartották meg az engedélyezési tárgyalást, majd az 1894. jún. 16-i felségelőterjesztés és a jún. 23-i lf. elhatározás nyomán jún. 26-án nyújtotta be a kerm. a vonatkozó tvj.-ot, amelyet a Ház jún. 30-án fogadott el. Tv.erőre emelte az 1894:23. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 56. /293. cs./, KN /1892-97/ 19. k. 269., 324-325., 360., 364., 366-367. p.) — Az engedélykirat kiadására nevezett részére 1894. júl. 21-én került sor. (RT 1894. I. k. 1057. p., iratok: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 568.) — A HÉV üzletkezelését az 1895. ápr.-ban kötött szerződés alapján a MÁV vette át. (Uo. - 1897 - 2. t. - 869 /3447./) A vonalat 1895-ben helyezték üzembe. (*Ruzitska* 66. p.) — A Baja–Zombor–Újvidék HÉV kiépítését iparfejlesztési és közforgalmi érdekek egyaránt indokolták. Először 1889-ben merült fel a vonal létesítésének gondolata, majd 1890. jún.-ban Latinovits Ernő és társa kapott előmunkálati engedélyt. 1892. jún. 18-án került sor az engedélyezési tárgyalásra. A magas tőkeszükséglet előteremtése nehéz feladatnak bizonyult, ezért Latinovitsék 1894. máj.-ban át is ruházták jogaikat a Herzog M. L. és Társa cégre. Lukács felségelőterjesztése jún. 18-án, a lf. elhatározás jún. 23-án kelt, Ogy. elé jún. 26-án került a vonatkozó tvj., amelyet szintén jún. 30-án fogadott el a Ház. Tv.erőre emelte az 1894:22. tc. (OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 4391, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 55. /293. cs./, KN /1892-97/ 19. k. 269., 324-325., 360., 364.,

- 366–367., p.) — Lukács 1894. júl. 21-én adta ki az engedélyokiratot a Herzog-cég részére. (RT 1894. I. k. 1026. p.) — A vonalat 1895-ben helyezték üzembe. *Ruzitska* 66. p.
- 11 *Ld. még 1894. szept. 12./7., szept. 13./3., szept. 14–15./1. és 8., szept. 16./2., szept. 21./13., dec. 9./28.*

69./17./

1894. június 24.

6.

A Budapest–Szentlőrinci Keskenyvágányú HÉV Rt. építési és üzletberendezési tőkájének felemelése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával a Budapest–Szentlőrinci HÉV Rt. építési és üzletberendezési tőkájének 30 000 Ft-tal való felemelését az engedélyokmányhoz csatolandó függelékben engedélyezhesse.

A felhatalmazás megadatott.¹

7.

Állami gépészmérnöki ösztöndíjak alapítása²

A kereskedelmi miniszter úr utalván arra a jó hatásra, mellyel az építési mérnökök kiképzésére a minisztertanácsnak 1893. május 15-én kelt határozatával jóváhagyott 10 ösztöndíjnak alapítása volt, bejelentette, hogy a jövő évi állami költségvetésben a gépészmérnöki szakra is 10 ilyen ösztöndíj felvételéről szándékozik gondoskodni; minthogy azonban kívánatos, hogy ezen ösztöndíjak már a jövő tanév kezdetén adományoztathassanak: felhatalmazást kért, hogy az e célra a f. évben szükséges összeget folyóvá tehesse.

A felhatalmazás megadatott.

9.

Megállapodás a Vaskapu-szabályozás következtében előálló halászlási károk miatt Szerbiának fizetendő kárpótlásról³

A kereskedelmi miniszter úr, hivatkozással a minisztertanácsnak múlt évi november hó 14-én kelt határozatára, jelentette, hogy a szerb halászlászatnak az al-dunai szabályozási munkálatok következtében megkárosítása miatt a szerb kormány részéről követelt kárpótlás kérdésében a f. év tavaszán működött vegyes magyar–szerb bizottság jegyzőkönyvbe foglalt teljes megállapodásra jutott, melynek értelmében a

magyar kormány fizetne a szerb kormánynak a halászati kárpótlás címén 150 000 dinárt; másrésről a szerb kormány a múlt évi október hó 3-án és 4-én fölvetett jegyzőkönyvekben foglalt megállapodások kiegészítéséül a Vaskapunál, Jucnál és Grébenél levő töltések mentén igénybe veendő területekre nézve kijelentené, hogy úgy maguk a szabályozási művek, mint az azok mentén igénybe veendő területeken esetleg létesítendő kezelő épületek, a kezelő személyzet részére szolgáló lakóházak, raktárak, műhelyek is a szabályozási művek tartozékául fognak tekintetni, s mint ilyenek szerb részről adóztatás tárgyát nem képezhetik. Ha azonban a magyar kormány ezen a területeken még más épületeket is kívánna emeltetni, ez csak a szerb kormánynyal egyetértőleg történhetnék.

Ugyancsak nem terhelhetők sem adókkal, sem másféle illetékekkel a Vaskapunál a mesterséges hajóvontatás céljából létesítendő művek, sőt maga a vontatási üzem sem, tekintet nélkül arra, hogy az az állam vagy vállalat kezelésében van-e; végül a csatorna mentén az átengedett területeken kikötő hajók sem.

Megengedné továbbá a szerb kormány, hogy a Vaskapunál lakó alkalmazottak, amennyiben magyar vagy osztrák állampolgárok, bútoraikat, háztartási és ruházati cikkeiket a szabályszerű vámellenőrzés mellett vámentesen bevihetik.

A kereskedelmi miniszter úr e megállapodásokat elfogadhatónak tartja azzal a megjegyzéssel, hogy a felvett jegyzőkönyvek kormányi jóváhagyása alkalmával határozottan konstatálandó volna, hogy a magyar kormány által fizetendő 150 000 dinár kárpótlási összeggel mindennemű, még a magánosok részéről támasztható igények is teljesen ki vannak elégítve; továbbá, hogy a vegyes bizottsági megjegyzések sem az államterületi fennhatósági jogokat, sem az érdekelt két ország határvonalának kérdését egyáltalában nem érintik, sőt még csak oly ideiglenes megállapodásoknak sem tekinthetők, melyek ezen kérdések tisztázására és végleges megoldására a maga idején külön e célra kirendelendő vegyes bizottság számára bármi néven nevezendő prejudiciumot képeznének.

Ennélfogva felhatalmazást kért a kereskedelmi miniszter úr, hogy a kérdéses vegyes bizottsági jegyzőkönyvi megállapodásokhoz a fennebb előadott megjegyzésekkel a magyar kormány nevében hozzájárulhasson, s a szerb kormány megfelelő hozzájárulása után a halászati kárpótlás fejében megállapított 150 000 aranydinárt a Vaskapu-szabályozási Alapból a szerb kir. állampénztár részére folyóvá tehesse.

Jóváhagyólag tudomásul vétetvén, a kért felhatalmazás megadatott.⁴

10.

Négy új állami állatorvosi állás rendszeresítése a győri sertés piac felállítására miatt

A honvédelmi miniszter úr mint a Földművelési Minisztérium vezetője előadván, hogy az ország gazdasági érdekei szempontjából nagyon kívánatos, hogy a kőbányai állatpiacon kívül az országban még egy másik, hasonló berendezésű állatpiac állíttassék fel, mégpedig — tekintettel helyrajzi fekvésére — Győrött; felhatalmazást kért, hogy addig is, míg az állami költségvetés útján eziránt intézkedés történhetnék,

Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával 4 új állatorvosi állást rendszeresíthessen, mégpedig egy I. o.-út 1000 Ft, két II. o.-út 800 Ft, és egy III. o.-út 600 Ft fizetéssel, továbbá egy őri állást 300 Ft fizetéssel; megjegyezvén, hogy ezen szervezetnek a lakpénzekkel s irodai költségekkel együtt évenként 4600 Ft-nyi költsége a létesítendő új piacnak 6675 Ft-ra előíranyozható jövedelméből teljesen fedezhető lesz.

A kért felhatalmazás megadatott.⁵

14.

A horvát-szlavón-dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a horvát-szlavónországi autonóm tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló horvát törvényjavaslatot előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjessze.⁶

15.

A létesítendő budapesti Vígszínháznak adandó kölcsönről szóló törvényjavaslat módosítása⁷

A belügyminiszter úr előadta, hogy az 1893. december 2-án kelt minisztertanácsi határozat alapján a Budapesten létesítendő Magyar Vígszínháznak adandó 200 000 Ft-nyi kamat nélküli kölcsönre vonatkozó törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyása alá terjesztette, s Ő Felsége legkegyelmesebben megengedni is méltóztatott e törvényjavaslatnak az Országgyűlés elé való terjesztését.

Mínthogy azonban a „Magyar Vígszínház Egylet”, melynek a segély a törvényjavaslat értelmében adandó lett volna, időközben megszűnt, s a helyébe lépő „Magyar Vígszínház Rt.” csak 50 000 Ft törzstőkét volt képes kimutatni, az előadó miniszter úr nem tartotta célszerűnek a tervezett törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjesztetni; tekintve, hogy újabb időben a Vígszínház Rt. nagyobb alaptőkét jelölt meg, az előadó miniszter úr hajlandó a kölcsön iránti törvényjavaslatot előterjesztetni, de azzal a módosítással, hogy abban kimondatnék, hogy a kölcsön csak akkor adható meg, ha a részvénytársaság is legalább ugyanannyi tőke felett feltétlenül rendelkezik.

Ennélfogva felhatalmazást kér, hogy az ily értelemben módosított törvényjavaslatot újabban Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyása alá terjeszthesse, s azután az Országgyűléshez benyújthassa.

A felhatalmazás megadatott.⁸

17.

Román sajtótermékek postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Bukarestben megjelenő „Românul”, „Veselia”, „Universal Literar”, „Lumina”, „Tara”, „Tinerimea Română”, a Turnu-Severinben megjelenő „Mehedintul” és a Botosaniban megjelenő „Curierul Român”

című lapoktól, illetőleg folyóiratoktól — államellenes tartalmuk miatt — a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonatott.⁹

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

18.

Módosítás a nemesség-adományozás szabályozása tárgyában tervezett legfelsőbb elhatározás szövegén¹⁰

A belügyminiszter úr előadta, hogy a magyar állampolgároknak, főleg a közös hadseregbeli tiszteknek osztrák nemesi rangra való emelésére nézve fennálló gyakorlat megszüntetése tárgyában a minisztertanácsnak 1893. évi december hó 23-án kelt határozata, illetőleg az eziránt kibocsátandó legfelsőbb határozat tervezete előzőleg közöltetvén az osztrák kormánnyal és a közös hadügyminiszterrel, ez utóbbi azon óhajtásának adott kifejezést, hogy a legfelsőbb elhatározásban mondassék ki, hogy

- a.) a nemesség kérhetésére feljogosító 30 évi katonai szolgálatnak szakadatlanul kell lennie,
- b.) hogy a kérelmesnek ellenség előtt is kellett szolgálnia,
- c.) hogy az illető jogosult a nemesítésre díjmentesen tarthat igényt, és
- d.) hogy azon szolgálati ág, mely nemesítésre igényt ad, a kikérendő legfelsőbb elhatározásban is meg legyen említve.

A minisztertanács az a.–c. alatt kifejezett óhajtásokat indokoltaknak, s elfogadandónak tartja; a d. alatt kifejezett óhajtást illetőleg azonban a minisztertanács azt véli, hogy annak megállapítása, hogy a kieszközlendő legfelsőbb elhatározás joghatálya miféle tisztekre terjed ki, nem a most kibocsátandó legfelsőbb elhatározásban, hanem inkább a nemesítésekre vonatkozó szolgálati szabályzatban foglalhat helyet, s a legfelsőbb elhatározásban elégséges, ha csak maga az elv mondatik ki, de különben is a legfelsőbb elhatározás tervezetébe felvett ezen szavak: „katonai szolgálat” eléggé kitüntetik, hogy miféle szolgálat értendő. Azonban megemléltendőnek tartja a minisztertanács még a „Népfelkelés” tisztjeit is.¹¹

Jegyzetek

- 1 A 80-as évek második felében kiépült HÉV kitérőkkel, egy mozdonnyal és vagonokkal való fejlesztését a Kispest fejlődéséből táplálkozó forgalomnövekedés indokolta. A rt. ápr. 5-én kért engedélyt a 194 000 Ft-os alaptőke felemelésére. Erre a kerm. júl. 3-i felségelőterjesztése és a júl. 11-i lf. elhatározás nyomán kerülhetett sor aug. 2-án egy, az 1886. márc. 28-án kelt engedélyokmányhoz csatolt II. Függelék kiadásával. RT 1894. II. k. 417. p., iratok: OL - K 229 - 1895 - 17. t. - 6763., 25 733/1894. sz. a itt található az írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványa is.
- 2 Ld. még 1893. máj. 15./13.
- 3 Ld. még 1890. ápr. 24./11., aug. 8./12., szept. 28./5., 1892. szept. 16./12., 1893. nov. 14./11.

- 4 Az ügyre a Ker. Min. hiányos lt.-i anyagában nem maradtak fenn iratok. — A Vaskapu-szabályozás munkálatai 1896-ban fejeződtek be. A csatornát 1896. év szept. 26–27-én nyitották meg ünnepélyes keretek között. Iratok: OL - K 228 - 1896 - 3. t. - 15 733.
- 5 A győri sertéskiviteli piac létesítéséről a FM képviselői és a helybeli sertésszállás-tulajdonosok 1894. máj. 9-i értekezlete után született döntés. Az itteni megállapodások szerint: a kezdetben 30 000 sertést befogadó piacot csak a közvetlen vasúti összeköttetéssel rendelkező szállások képezhették, egy-egy szállástulajdonos 2000, Kőbánya lezárása esetén 5000 sertés számára volt köteles helyet biztosítani, az állategészségügyi felügyelet ellátására külön állategészségügyi hivatalt szerveztek. Fejérváry júl. 2-i felségelőterjesztése és az uralk. engedélye alapján 1894. okt. 10-én adták ki a piac nov. 1-jén életbe lépő rendtartását. RT 1894. II. k. 365. p. Iratok: OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1894 - 689.
- 6 *Ld. még 1894. okt. 1./7.*
- 7 *Ld. még 1893. dec. 2./9.*
- 8 A tvj.-hoz készült indoklás szerint: Bp. növekedése szükségessé tette egy negyedik magyar színház létesítését a Nemzeti, a Várszínház és a Népszínház mellé. Egyébként már évekkel korábban megindult a mozgalom az új, elsősorban könnyebb darabok bemutatására hivatott színházért. Hieronymi jún. 28-án nyújtotta be a Kh.-nak a tvj.-ot, amelyet mind a Közigazgatási, mind a Pénzügyi Bizottság elfogadásra ajánlott. Nagy vita és névszerinti szavazás után általánosságban a Ház ugyan megszavazta a javaslatot, de aztán dec. 4-én a harmadik olvasásnál 100:96 arányban elvetette. A függ. és a nemz. p. ellenzék szinte egységesen a javaslat ellen voksolt. Szónokaik elutasító álláspontjukat indokolva arra hivatkoztak, hogy a társaság nem képes garanciát adni a kölcsön visszafizetésére (Szederkényi Nándor), s ezért a pénzt inkább biztosabb és hasznosabb célokra, pl. a tudományos kutatások fejlesztésére javasolták fordítani (Herman Ottó, Polónyi Géza). A javaslatot azonban elsősorban a színház tervezett idegen nyelvű (német) előadásai miatt támadták, a „magyar kultúra védelmében.” (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 58. /293. cs./, KN /1892–97/ 19. k. 335. p., 20. k. 131–132. p., 21. k. 78–116., 119–130., 144–147., 163–164. p.) — A Vígszínház a javaslat bukása ellenére is felépült 1896-ra, Ferdinand Fellner és Hermann Helmer tervei alapján.
- 9 A BM-i Lt.-ban csak a Curierul Român című lap ügyére maradtak fenn iratok. Ezek szerint a büm. a Kolozsvári Posta- és Távirtdaigazgatóság kezdeményezésére foganatosította a kiültást jún. 20-án. OL - K 148 - 1899 - XIV. B. t. - 3993.
- 10 *Ld. még 1893. dec. 8./1., dec. 23./36.*
- 11 Ferenc József 1894. aug. 21-én bocsátotta ki a mt.-i határozatnak megfelelő lf. elhatározását. Ld. OL - K 255 - 1894 - 12. t. - 3050.

70./18./

1894. július 4.

1.

Adatgyűjtés a nemzetiségi kérdéssel és az agrárszocialista mozgalmakkal kapcsolatban

Tárgyaltatott a kormány programja a törvényhozási szünet ideje alatt előkészítendő javaslatokra nézve. Belügyminiszter úr jelentette, hogy a nemzetiségi kérdésre, valamint a Hódmezővásárhelyen előfordult mozgalmak¹ okainak kipuhatolására és az ottani bajok orvoslására nézve adatokat gyűjtet és tanulmányokat készített,² melyek eddigi eredménye szerint szükségesnek mutatkozik, hogy a gazdasági mun-

kásmozgalmak által közvetlenül érdekelt 3-4 szomszédos vármegyében speciális statisztikai adatok gyűjtessenek, és felhatalmazást kért, hogy ezen statisztikai adatok beszerzésére 5000 Ft-ot fordíthasson.

A kért felhatalmazás megadatott.³

2.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Pulszky Ágost egyetemi tanárt vallás- és közoktatásügyi államtitkárrá nevezze ki.⁴

4.

Horvát törvényjavaslatok előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjesztése

Horvát-szlavón-dalmátországi miniszter felhatalmazást kért, hogy az amerikai szőlőültetvények védelméről,⁵ Horvát-Szlavónországok önkormányzata 1894. évi rendkívüli szükségleteinek fedezéséről⁶ és a horvát-szlavónországi városok rendezéséről szóló törvényjavaslatokra nézve, ez utóbbinak előzetesen még a belügyminiszter úrral leendő közlése s hozzájárulása után, Ő Felsége legfelsőbb engedélyének kieszközlése iránt felterjesztéseket tehessen.

A kért felhatalmazás azzal adatott meg, hogy a városok rendezéséről szóló törvényjavaslat csak akkor lesz legfelsőbb helyre felterjeszhető, ha az ellen a belügyminiszter úr részéről észrevétel nem merül fel.⁷

5.

A török külkereskedelmi szerződési tárgyalások eredménye⁸

Kereskedelmi miniszter úr annak előadása mellett, hogy a Törökországgal kötendő kereskedelmi szerződésre nézve még függőben maradt négy fontosabb differencia — ti. hogy a dézsmaköteles áruk bevitele alkalmával mikor szükséges származási igazolványok kiállítása, továbbá annak meghatározása, hogy a mi áruinktól mely esetekben lesz községi járulék szedhető, valamint annak kimutatása, hogy a török kormány mely államokkal kötött már szerződést, és végül, hogy az egyedáruságnak fenntartott szivarkapapír továbbra is oly mennyiségben szereztessék be mitőlünk, mint az eddig is történt — elenyésztetvén: felhatalmazást kért, hogy a külügyminiszter urat a magyar kormány hozzájárulásáról értesítse, és felkérhesse, hogy a létrejött megállapodásokhoz képest konstantinápolyi nagykövetségünket megfelelőleg utasítsa.

A kért felhatalmazás megadatott.⁹

Új szerződés a Naszód-vidéki erdők kihasználásáról¹⁰

Földművelésügyi miniszteri államtitkár az ezen minisztérium ideiglenes vezetésével megbízott honvédelmi miniszter úr távollétében és megbízásából bejelentette, hogy a f. évi június hó 18-án tartott minisztertanácsban hozott határozathoz képest a Naszód-vidéki erdők kihasználására nézve a kolozsvári pénzüzetekkel fennálló szerződésnek egy e célra alakult konzorciumra való átruházása iránt folytatott tárgyalások eredményre vezettek, úgyhogy a pénzüzetek, bár némi anyagi áldozattal, a szerződés terheitől megszabadultak, és a teljes leszámolás megtörténte után az említett erdők kihasználására nézve kellő anyagi és morális garanciát nyújtó faipartársulattal az új szerződés már meg is kötött. Előadó államtitkár úr részletesen ismertette a kormány által kiküldött szakértőknek az erdőkihasználási vállalat vagyoni, követelési- és tehervizonyaira vonatkozólag tett jelentését, továbbá a szerződési feltételeket, és kiemelte, hogy az államra az eddigelé hozott áldozatokon felül újabb terhek nem hárulnak; az állam által elvállalt szavatosság anyagi károsodást nem vonhat maga után.

Tudomásul vétetett.

Jegyzetek

- a A 10. pontot nem közöljük.
- 1 *Vö. 1891. máj. 13./1.*
- 2 A büm. 1893. aug. 17-én bízta meg Tallián Béla békési főispán-kormánybiztost a viharsarki agrár-szocialista mozgalmak okainak tanulmányozásával. Tallián adatgyűjtését és a mozgalmak okainak felszámolására tett javaslatait (Tvj. a munkások és cselédek sorsának betegség, baleset, rokkantság és aggkor esetére való biztosításáról; A cselédek és mezei munkásokról szóló 1876. évi 12. tc. módosítását célzó tvj.) 1894. dec. 27-i keltezéssel terjesztette a kormány elé. — A Bánffy-kormány idején majd hasznosított dokumentumokat ld. OL - I 34 - Belpolitikai elaborátumok.
- 3 Hieronymi a mt. elé adatösszeállítást kért az Orsz. Statisztikai Hivataltól a viharsarki mezőgazdasági munkásviszonyokról. Békés, Csanád és Csongrád vm.-kre, valamint Hódmezővásárhely és Szeged városokra nézve készültek el a népesség kereseti viszonyait, a terméseredményeket, a birtokmegoszlást, az adózók számát, a napszámbéreket és a háziipar elterjedtségét kimutató táblázatok. A hivatal értékelése szerint ezek az adatok „annyit kétségtelenül mutatnak, hogy a társadalmi és vagyongegoszlási állapotok, a kereseti viszonyok ...egészségtelenek, de nem tájékoztatnak az iránt, hogy mik e bajoknak tulajdonképpeni okai és mik lehetnének az orvoslás módjai.” Ezért javasolta, hogy a helyszínen végezzenek külön adatgyűjtést. A mt. döntése után Hieronymi már júl. 7-én felkérte a Statisztikai Hivatalt a felvétel előkészítésére, azonban a dec. 21-én kelt és a kerm.-hez intézett átirat szerint majd csak 1895 tavaszán kezdték el az adatgyűjtést. OL - K 149 - 1894 - 1. t. - 756, 896, 1514.
- 4 Az állás Berzeviczy Albert lemondása és jún. 9-i felmentése következtében üresedett meg. Pulszky júl. 11-én nevezte ki az uralk. Bp.-i Közl. 1894. jún. 12. és júl. 17.
- 5 A javaslatot becikkelyezte az 1895. jan. 29-i tv. az amerikai szőlővessző-ültetvények védelméről.
- 6 *Ld. még 1894. okt. 1./7.*
- 7 A büm. júl. 7-én közölte a hszdm.-rel, hogy a tvj.-ban szereplő „magyar-horvát állampolgár” kifejezés ellenkezik az 1879:50. tc. rendelkezésével, amely az állam egész területén csak egyféle, magyar állampolgárságot állapít meg. A bán az észrevétel ellenére változatlan szövegezésben terjesztette elő a javaslatot. A kérdés 1895 máj.-jún.-ában, a tvj. szentesítése előtt ismét felmerült, mert a Horvát Ogy. az inkriminált kifejezéssel fogadta el a javaslatot. Végül a magyar kormány — elvi ál-

- lásponjtját fenntartva — hozzájárult a szentesítéshez, miután a bán bebizonyította, hogy más 1879 utáni horvát tv.-ben is szerepel a kifejezés, s felesleges lett volna összeütközést provokálni a közös kormány és a horvát törvényhozó testület között. A javaslatot becikkelyezte az 1895. jún. 21-i tv. a Horvát-Szlavón Királyságokban lévő városi községek szervezetéről. Iratok: OL - K 150 - 1895 - V. - 11. t. - 46 991. — *Vö. 1894. okt. 1./7.*
- 8 *Ld. még 1890. ápr. 18./3., jún. 13./2., jún. 20./4., dec. 7./1., 1891. jan. 21./4., okt. 23./6., nov. 6./1., 1892. júl. 22./14. Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*
- 9 Az 1893. dec. 23-án Konstantinápolyban elfogadott szerződéstervezetet és az ezt megvitató 1894. jún. 16-i közös vámkonferencia rezüméjét ld. OL - K 255 - 1894 - 6. t. - 1544. — Törökországgal végül nem jött létre a szerződés, a kereskedelmi viszonyokat később is az 1891. évi ideiglenes egyezmény (1891. dec. 27-i összminisztériumi rendelet, RT 1891. 1753. p.) szabályozta (Törökország a régi szerződés előírásait alkalmazta, a Monarchia pedig a legnagyobb kedvezményt biztosította). *Láng L., A vámpolitika ... 369. p.*
- 10 *Ld. még 1894. jún. 18./1.*

71./19./

1894. július 17.

1.

Az igazságügy-miniszter felhatalmazása arra, hogy a bíróságok tagjainak az Igazságügy-minisztériumban való ideiglenes alkalmazhatóságáról rendelkező 1889:45. tc. hatályának 1899. december 31-ig való kiterjesztéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹

2.

Az igazságügy-miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy Plósz Sándor egyetemi tanárt igazságügyi minisztériumi közigazgatási államtitkárrá, Berczely Jenő kolozsvári ítéltáblai elnököt a Kassai Kir. Ítéltábla, Fekete Gábor marosvásárhelyi ítéltáblai tanácselnököt a Kolozsvári Kir. Ítéltábla elnökévé nevezze ki.²

5.

A Paksi Kir. Járásbíróság és Tolna vm. árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

10.

Az útépitési hitel emelése a Vág árvize miatt

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a Vág folyónak ez idei rendkívüli magasságú árvize által megrongált közutak mielőbbi helyreállíthatása érdekében az állami közutak fenntartására engedélyezett f. évi hitelt 50 000 Ft-ig, a törvényhatósági utak fenntartására engedélyezett segélyt pedig 100 000 Ft-ig terjedhető összeggel túlléphesse, amennyiben^a a Vág mentén szükségessé vált rendkívüli úthelyreállítási költségtöbblet lehetőség az ország egyéb vidékein levő utaknál megtakarítható nem lenne.^b

A felhatalmazás megadatott³

11.

Az Esztergom–Almásfüzitői HÉV építési tőkájének felemelése⁴

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy az Esztergom–Almásfüzitői Vasútnál az előirányzaton felül teljesített munkatöbbletek 36 200 Ft effektív költségeinek fedezhetése végett Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az említett vasúttársaság elsőbbségi részvénytőkájének 50 300 Ft-tal való fel-emelését az engedélyokmányhoz kiadandó függelékben engedélyezhesse.

A felhatalmazás megadatott.⁵

12.

Törvényjavaslat a székelyföldi vasutak kiépítéséről⁶

A kereskedelmi miniszter úr — hivatkozással a minisztertanácsnak f. év június hó 18-án hozott határozatára — törvényjavaslatot mutatott be, mely szerint az ún. székelyföldi vasúti hálózatból, mely magában foglalná a következő vonalakat: a Szepsiszentgyörgytől az Olt völgyén s a Maros völgyén Szászrégenig terjedő fővonalat, továbbá e vonalból kiágazó, a Gyimes-szoroson át a határszélig vezető vonalat és ugyancsak e fővonalból kiágazó Udvarhelyig vezető vonalat; elsősorban állami költségen kiépítendő volna a Szepsiszentgyörgytől az Olt völgyén Csikrákosig, s onnan kiágazólag a Gyimes-szoroson át az ország határáig vezető vonal, s e vonalnak 12 800 000 Ft-ra előirányzott költsége az Állami Pénztár készleteiből volna fedezendő.

Jóváhagyatván, a kereskedelmi miniszter úr felhatalmaztatott, hogy e törvényjavaslatot Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az Országgyűlés elé terjessze.⁷

13.

Olasz folyóiratok és orosz nyomtatványok postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Milánóban megjelenő „*Lotta di Classe*” és „*Critica Sociale*” című folyóiratoktól, továbbá a Szentpétervárt orosz nyelven megjelenő „*A szentpétervári szláv jótékony egyesület jegyzőkönyve*” és ugyanott megjelenő „*Blagovest*” című nyomtatványoktól — a társadalmi rend ellen intézett támadásaik, illetőleg államellenes tartalmuk miatt — a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonatott.⁸

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

16.

Intézkedések a Vág-völgyi árvízkárok felszámolására⁹

A belügyminiszter úr részletes jelentést tévén a Vág völgyében a f. évi június hó 16. és 20. között lezajlott rendkívüli árvíz által okozott károkról, melyekről személyes megismerés útján is magának meggyőződést szerzett, az elrendelt kárfelvételek eredményéről s az ennek folytán teendő intézkedésekről, azzal a kéréssel fordult a minisztertanácshoz, hogy a sújtott Vág-völgyi lakosság érdekében

a.) 19 000 Ft-nyi állami segély azonnal az előadó miniszter úr rendelkezésére bocsáttassék, továbbá az őszi és téli folyamában beálló szükséghez képest a belügyminiszter 50 000 Ft-ig terjedhető segélyösszeg kiutalványozására felhatalmaztassék, végül a minisztertanács 160 000 Ft-nyi ínségkölcsön nyújthatásához elvi beleegyezését adja;

b.) hogy a minisztertanács az árvíz sújtotta vidékeken ínségmunkák foganatosítását elvileg határozza el;

c.) hogy a földművelésügyi és a kereskedelemügyi miniszter urak az e célból szükséges, nevezetesen a Vág-szabályozás, partvédelem és hídépítésekre vonatkozó lépéseknek mielőbbi megtételével, illetőleg a teljesítendő munkálatoknak saját hatáskörükben való kezdeményezésével megbízassanak.

A minisztertanács hozzájárulván a belügyminiszter úr indítványához, az a., b. és c. pontok alatt előterjesztett javaslatok értelmében határozott.¹⁰

18.^c

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó gr. Károlyi Tibor főrendiházi alelnök részére a belső titkos tanácsosi méltóságot adományozza.¹¹

Jegyzetek

- a Azonos toll javítása, itt eredetileg „megjegyezvén, hogy” állt.
- b Azonos toll javítása. Itt eredetileg „igyekezni fog megtakarítani.” állt.
- c A 19–21. pontokat nem közöljük.
- 1 A minisztérium létszámának elégtelensége már 1886-ban arra indította az igm.-t, hogy bizonyos ellenőrzési, tv.előkészítési munkák végzésére 1889 végéig önkéntes alapon bírákat rendeljen be a Kúria és az Ítéltábla tagjai sorából. Erre az 1886:28. tc. adott felhatalmazást. A tc. hatályát az 1889:45. tc. 1894 végéig meghosszabbította, egyúttal az elsőfolyamodású bíróságok tagjaira is kiterjesztette az alkalmazhatóságot. A mt. elé került tvj. indoklása szerint azok az okok, amelyek az 1886. és 1889. évi tv.-eket születték, továbbra is fennálltak. A javaslat új rendelkezést is tartalmazott, amennyiben a berendelt vidéki bírácoknak a fővárosban rendszeresített javadalmazást biztosította. Szilágyi nov. 7-én nyújtotta be a tvj.-ot, s azt a Ház dec. 15-én el is fogadta. Tv.erőre emelte az 1894:37. tc. OL - P 634 - 6. t., OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 65. (293. cs.), KN (1892–97) 20. k. 132. p., 21. k. 143–144., 349., 374., 460. p.
- 2 Plósz — az 1893-tól betöltetlen állásra (*vö. 1893. júl. 22./8.*) — júl. 30-án, Berczellyt és Feketét pedig júl. 29-én nevezte ki az uralk. Bp.-i Közl. 1894. aug. 2. és 4.
- 3 *Ld. még a 16. jk.-i pontot.*
- 4 *Ld. még 1890. máj. 17./5., 1891. okt. 23./1.*
- 5 Az építési vállalkozók még 1892-ben pótkövetelést nyújtottak be a rt.-hoz közel 140 000 Ft értékben. A rt. közgyűlése ennek és 36 162 Ft-nyi tartozásának fedezésére elsőbbségi részvények kibocsátását határozta el, azonban a kerm. csak a tartozás kiegyenlítéséhez járult hozzá. E célból engedélyezte az uralk. aug. 22-i jóváhagyásával — a részvénytőke felemelését 55 700 Ft-tal olyképpen, hogy 36 200 Ft értékű elsőbbségi és 19 500 Ft értékű törzsrészvény kibocsátására került sor. (Utóbbira az elsőbbségi és a törzsrészvények kívánatos, 65:35%-os arányának biztosítása miatt volt szükség.) Az erre vonatkozó enegedélyokmányi II. Függelék 1894. szept. 14-én került kiadásra. RT 1894. II. k. 434. p., iratok: OL - K 229 - 1894 - 17. t. - 19 239., 37 684. sz. a. itt található a részletes mt.-i előterjesztés fogalmazványa és tisztázata, ezekben is 55 700 Ft-os tőkeemelésről van szó.
- 6 *Ld. még 1890. aug. 8./8., 1891. febr. 28./4., márc. 14./6., máj. 1./13. és 14., jún. 26./14., 1892. szept. 23./7., 1894. jún. 18./3.*
- 7 Már a jún. 18-i mt-i „határozat” hangvételét is nagymértékben megszabta Wekerle véleménye, miszerint a székelyföldi vasutakra szükség van, de a pénzügyi lehetőségek csak fokozatos és államköltségen történő kiépítésüket engedik meg. A MÁV júl. 2-án kelt javaslata is ilyen értelmű volt: egyelőre csak a Sepsiszentgyörgy–Gyimesi-szoros-határszél vonal létesítését szorgalmazta, s ennek költségeit 12 800 000 Ft-ban határozta meg. Lukács júl. 14-én előzetesen megállapodott Wekerlével, majd elkészítette az új tvj.-ot és indoklását, s ezután vitte az ügyet mt. elé. A kerm. aug. 23-i előterjesztésére az uralk. szept. 17-én adott felhatalmazást a tvj. Ogy. elé vitelére. (Iratok: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 1117.) — Lukács okt. 30-án nyújtotta be a javaslatot, amelyet a Ház a Bánffy-kormány idején fogadott el. Tv.erőre emelte az 1895:7. tc., amely szerint a vonalnak 1897. nov. 17-ig kellett kiépülnie. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 62. (293. cs.), KN (1892–97) 20. k. 127–128. p., 21. k. 373–374. p.
- 8 A kiiltásra az olasz lapok esetében az osztrák büm. kérésére jún. 26-án, az orosz nyomtatványok esetében pedig a kerm. javaslatára júl. 9-én került sor. OL - K 149 - 1894 - 3. t. - 782, 471.
- 9 *Ld. még a 10. jk.-i pontot.*
- 10 Az igen részletes írásos mt.-i előterjesztést ld. OL - K 26 - 1894 - 1605. — Ebből kiderül, hogy Hieronymi jún. 26–28. között tett körutat az árvíz által sújtott vidéken. Az előterjesztés ismerteti a károkat is: Nyitra vm.-ben 32 község szenvedett kárt 703 117 Ft értékben (861 ház dőlt össze, ill. rongálódott meg), Trencsén vm. 8 járásában 709 060 Ft volt a veszteség, 81 ház rongálódott meg, Pozsony vm. két járásában 17 községet érintett az áradás, az okozott kár értéke itt 771 374 Ft-ot tett ki (228 ház vált lakhatatlanná).
- 11 Károlyi 1889. okt. 10. óta töltötte be a Fh. alelnöki tisztét. A méltóságot az aug. 7-i lf. elhatározással kapta meg. OL - K 26 - 1894 - 1674.

72./20./

1894. szeptember 7.^a

1.

Tárgyalások az osztrák kormánnyal a Déli Vasút államosítása és vasúti tarifakérdések ügyében¹

Der Herr Handelsminister erstattete Bericht über die mit der österr. Regierung hinsichtlich der Verstaatlichung der Südbahn und hinsichtlich einiger Eisenbahntarif- und Anschlußangelegenheiten gepflogenen Verhandlungen, und bat um die Ermächtigung, der Verstaatlichung der Südbahn seine Zustimmung erteilen zu können, im Falle es als Grundprinzip angenommen wird, daß Ungarn für die ungarländischen Linien der Südbahn nur den Preis zu entrichten verpflichtet ist, der dem faktischen Verkehrswerte dieser Linien entspricht, und daß auch im Falle der Verstaatlichung der Südbahn, die hinsichtlich der Linien dieser Eisenbahn bestehenden Interessen Ungarns bezüglich des Tarifs vollkommen gesichert werden; ferner daß in Verbindung mit dem auch die von der Verfügung der österreichischen Regierung abhängenden andern Eisenbahntarif-, Verkehrs- und Anschlußfragen, so die Angelegenheit der galizischen Eisenbahnanschlüsse, der Anschluß der Kassa-Oderberger Eisenbahn an die preußischen Eisenbahnen, und im Falle der Verstaatlichung der österreichischen Linien der österr.-ung. Staatseisenbahngesellschaft die auf diesen Linien ins Leben tretende Tarifpolitik, in einer den Verkehrs- und Handelsinteressen Ungarns entsprechenden Weise geregelt, respektive diesbezüglich entsprechende Garantien geboten werden.

Die gewünschte Ermächtigung wurde unter den im Vortrage kennzeichneten Bedingungen erteilt.

2.^b

A delegációk ülésének megnyitása alkalmából teendő uralkodói nyilatkozat szövege

Der Herr Ministerpräsident trug vor, daß der gemeinsame Minister des Äußern ihm den Entwurf jener allerrh. Ansprache mitgeteilt hat, welche Seine Majestät gelegentlich des Empfanges der Delegationen an dieselben zu richten geruhen würden.

Nachdem hierauf der Entwurf der Ansprache vorgelesen wurde,

erklärte der Ministerrat, mit dem Inhalte der Ansprache vollkommen einverstanden zu sein, nur würde derselben es für notwendig erachten, daß in jenem Teile der Ansprache, wovon der organischen Entwicklung der Wehrmacht die Rede ist, statt dem Epitheton "*festgesetzte*" der Ausdruck "*in Aussicht genommene*" gesetzt würde, nachdem das Maß

und die stufenweise Reihenfolge der Entwicklung der Wehrmacht im Kreise der Regierungen pro foro interno^{1a} zwar festgesetzt wurden, die Delegationen jedoch diesbezüglich keine Resolutionen gebracht haben und somit kann man sich auf keine Feststellung berufen; nachdem ferner dieser Ausdruck leicht auch Debatten über den Wirkungsbereich der Delegationen hervorrufen könnte.²

Jegyzetek

- a Az elkallódott eredeti magyar nyelvű jk. uralk. számára készült, egykorú hivatalos német fordítása alapján közöljük a jk.-et. — Lelőhely: Wien, HHStA, Kabinettsarchiv.
- b A 3–4. pontokat nem közöljük.
- 1 *Ld. még 1891. nov. 21./8., 1894. szept. 21./1.*
- 1a belső használatra (lat.)
- 2 A küm. beszédtervezetét, ill. a me. szept. 7-én kelt átiratát a módosítás ügyében ld. OL - K 26 - 1894 - 676. Ferenc József szept. 16-án mondta el beszédét a szept. 14-re összehívott delegációk fogadása alkalmából. A trónnyilatkozatban a mt. kérésének megfelelően szerepelt a haderő fejlesztésére vonatkozó rész, hogy ti. a béke jó kilátásai ellenére, „Szükséges mindazonáltal, s e részben kormányom kötelességének ismeri is, hogy véderőnknek továbbfejlesztése éppen úgy, mint a többi hatalmasságoknál, meg ne szakíttassék. Hadügyi kormányzatomnak javaslatai ebből kifolyólag a közösügyi bizottságokkal a múlt évben közölt, s a jövő évekre *kilátásba vett* [kiemelés tőlem — L. J.] szerves haladás keretéhez vannak szabva; de mindezeknél alapul szolgált viszonyainknak lelkiismeretes figyelembe vétele.” — *Vö. 1893. ápr. 27./1., 1894. ápr. 16./6., Magy. Deleg. Irom. 1894. 3. p.*

73./21./

1894. szeptember 12.

1.

Román és amerikai szlovák lapok postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Bukarestben megjelenő „Tinerimea”, „Dacia Viitoare” és „Nationalul” című lapoktól, továbbá a Brailában megjelenő „Apararea” című laptól, végre a „Kervannske listy” című amerikai folyóirattól — államellenes izgatásai, illetőleg Ő Felsége legmagasabb személye és az uralkodóház tagjai ellen intézett sértő cikkei miatt — a postán szállítási jog a Magyar Korona Országai területére nézve megvonatott.¹

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

4.

A M. Kir. Operaház pénzügyi hiányának fedezése

A belügyminiszter úr előterjesztést tévén a budapesti M. Kir. Operaház pénzügyi helyzetéről, előadta, hogy a nevezett intézetnél a f. év végével mintegy 35-40 000 Ft-nyi hiány várható, mely hiány, miután a kedvezőbb években gyűjtött tartalékalap a legutóbbi évek nagyobb kiadásai által teljesen felemésztetett, egészen fedezetlenül áll.

Az 1895. évre szerkesztett költségvetés szintén 18 000 Ft-nyi hiányt mutat, e hiány azonban a színházi jegyeladási irodának saját kezelésbe vételéből remélt bevételi többletből fedezhető lesz.

A f. évi hiány fedezésére — tekintve azt, hogy politikai szempontoknál fogva nem volna célszerű eziránt a törvényhozáshoz fordulni — az előadó miniszter úr nézete szerint nem marad más mód, mint hogy Ő Felsége legalázatosabban megkéretrnék, hogy a Legfelsőbb Udvartartásból javadalmazott művészeti alap feleslegeiből e célra 28 000 Ft-ot méltóztatnék engedélyezni; míg a hiánynak még azonfelül maradt része előlegképpen a Nemzeti Színház 1893. évi megtakarításaiból létesített, s ez idő szerint 14 322 Ft 33 kr-t tevő tartalékalapjából fedeztetnék.

A minisztertanács megadván a belügyminiszter úr részére a felhatalmazást arra, hogy a Nemzeti Színház említett tartalékalapját előlegképpen az Operaház 1894. évi hiányának fedezésére fordíthassa, a hiány többi részének fedezését illetőleg megbízta a belügyminiszter és a pénzügyminiszter, illetőleg miniszterelnök urakat, hogy a szóban levő hiánynak még fedezetlen maradó részének fedezéséről az egymás közt megállapítandó módon gondoskodjanak.²

7.

Az 1895. évi állami költségvetés (I.)³

Tárgyalás alá vétetvén az 1895. évi állami költségvetés,

megállapítottak a Kir. Udvartartás költségei, a Kabineti Iroda,
 az Országgyűlés,
 a nyugdíjak,
 az állami adósságok,
 a kamatbiztosítást élvezett és más vasutak átvétele folytán elvállalt adósságok,
 a vasúti kamatbiztosítási előlegek költségvetése,
 Horvát–Szlavónországok beligazgatási szükséglete,
 az Állami Számvevőszék,
 a Miniszterelnökség,
 A Felső Személye Körüli Minisztérium,
 a Horvát–Szlavón–Dalmát Minisztérium,

a Belügyminisztérium és
a Pénzügyminisztérium költségvetése.

Jegyzetek

- 1 A BM-i Lt.-ban csak a Kervansske listy ügyére maradtak fenn iratok. Ezek szerint a folyóirat kitiltására az osztrák büm. kérésére került sor júl. 30-án. OL - K 149 - 1894 - 3. t. - 932.
- 2 Ferenc József dec. 14-i lf. elhatározásával engedélyezte a 28 000 Ft kifizetését a lf. udvartartási javadalmazás művészeti célokra szolgáló részéből. OL - K 255 - 1894 - 16. t. - 3039.
- 3 *Ld. még 1894. jún. 18./8., szept. 13./3., szept. 14-15./1. és 8., szept. 16./2., szept. 21./13., dec. 9./28.*
A költségvetés tervezetére vonatkozó miniszteri átiratokat ld. OL - K 255 - 1894 - 3. t.

74./22./

1894. szeptember 13.

1.

Intézkedések az Alföldön fenyegető takarmányínség leküzdésére

A földművelési miniszter úr előadta, hogy az idei nagy szárazság következtében az ország nagy részében, különösen az alföldi vármegyékben a széna, tengeri, répa s egyéb mesterséges takarmányneműeknek termelése egészen megghiúsult, úgy-hogy oly nagy takarmányhiány van, hogy a marhaállomány elpusztulásának megakadályozása érdekében mulhatatlanul szükséges, hogy a kormány részéről valamely intézkedés tétessék.

Takarmánykiviteli tilalmat az előadó miniszter úr nem tartana célszerűnek elrendelni, szükséges volna azonban, hogy egyfelől vasúti tarifális intézkedések által a gazdaközönségnek lehetővé tétetnék, hogy a takarmányneműeket más vidékekről lehetőleg olcsó áron megszerezhesse; másfelől módokról kellene gondoskodni, hogy a takarmány pótlására szolgáló korpa olcsóbban legyen megszerezhető, s azon aránytalanság, mely a gabonaárak és a korpa ára közt létezik, lehetőleg megszüntetessék, s e célból a malmoknak az őrlési forgalomban engedélyezett vámhittel korlátoztassék.

Mielőtt a minisztertanács az előadott irányban érdemlegesen határozná, megbízta a földművelési, pénzügyi és kereskedelmi miniszter urakat, hogy a malmok vámhitele megszorításának kérdését a földművelési miniszter úr által szolgáltatandó adatok alapján egymás között megbeszéljék, s azután tegyenek a minisztertanácsnak jelentést; egyébiránt a minisztertanács tudomásul vette a kereskedelmi miniszter úrnak azt a kijelentését, hogy a takarmányneműekre nézve a vasúti szállítási díjakat a belföldi forgalomban a takarmányhiány tartamára a lehetőségig le fogja szállítani.¹

2.

A fiumei rendőrség államosításának terve²

Az állami költségvetés kapcsán szóba hozatván a fiumei rendőrség államosításának kérdése,

a minisztertanács kimondván annak szükségét, hogy a fiumei rendőrség államosíttassék, megbízta a belügyminiszter urat, hogy ezirányban a szükséges előtárgyalásokat indítsa meg, s azok befejezte után tegyen a minisztertanácsnak előterjesztést.³

3.

Az 1895. évi állami költségvetés (II.)⁴

Folytatvatván az 1895. évi állami költségvetés tárgyalása,
megállapítottat a Kereskedelmi Minisztérium költségvetése.

Jegyzetek

- 1 Az ügyben újabb jelentés nem került a mt. elé.
- 2 *Ld. még 1891. dec. 5./9.*
- 3 A városi rendőrsek államosítását követelte a rendőrkapitányok 1893. márc. 4–5-én Bp.-en tartott kongresszusa is azzal az indoklással, hogy: „Jelenlegi közigazgatásunk hiányai között csaknem első helyen áll a közbiztonság rendezetlen állapota a vidéken.” (A kongresszusnak az Ogy.-hez intézett feliratát közli: *Tisza M.* 191–195. p.) A fiumei rendőrség államosítására végül a Wekerle-kormány sem tett érdemi lépéseket. Többszöri kísérlet után csak jóval később, a dualista korszak végén valósult meg az államosítás (1916:37. tc.)
- 4 *Ld. még 1894. jún. 18./8., szept. 12./7., szept. 14–15./1. és 8., szept. 16./2., szept. 21./13., dec. 9./28.*

75./23./

1894. szeptember 14–15.¹

1.

Az 1895. évi állami költségvetés (III.)²

Folytatvatván az 1895. évi állami költségvetés tárgyalása,
megállapítottat a Földművelési Minisztérium költségvetése.

2.

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Szláv József koronaórt, főrendiházi alelnököt nevezze ki a Főrendiház elnökévé.³

3.

A Máramarossziget–Kőrösmező–Határszéli Vasút építési munkáinak korlátozása a fenyegető kolerajárvány miatt⁴

A belügyminiszter úr előterjesztette, hogy Máramaros vármegyében a Máramarossziget–Kőrösmező–Határszéli Vasút építési munkásai között augusztus hónapban szórványosan, szeptemberben pedig sűrűbben koleraesetek fordultak elő, s minthogy Oroszországban s Galíciában intenzív kolerajárvány uralkodik, mely fenyegetően közeledik Magyarország határa felé, az eddigi tapasztalatok alapján⁵ nagyon tartani lehet attól, hogy az járványszerűen Magyarországra is át fog csapni. Ily körülmények között nagy veszély rejlik az ország kolerafenyegetett határánál mintegy 12 000, legnagyobbbrészt idegen munkásnak összetorlódásában, kiknek életviszonyai a dolog természeténél fogva egészségügyi tekintetben úgysem kedvezők, s kik a járvány kiütése esetén a köztük támadó pánik következtében szétfutnának, s a ragályt az egész országban széthurcolnák.

E baj megelőzése végett a belügyminiszter úr kívánatosnak vélné, hogy az említett vasúti vonalon az építési munkák beszüntetésével a munkások mihamarább elbocsáttassanak, még mielőtt a kolera azon a vidéken járványszerűleg fellépne; megjegyezvén, hogy maga részéről a tutajozást a Felső-Tiszán már beszüntettette.

Ennek ellenére a kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy a Máramarossziget–Határszéli Vasút kiépítésének határidejére nézve az osztrák kormánnyal közös megalapodás van, hogy fontos stratégiai érdekek kívánatossá teszik e vasúti vonal minél előbbi elkészültét, s hogy az osztrákok hasonló, vagy még kedvezőtlenebb egészségügyi viszonyok között az építési munkák beszüntetését nem rendelték el. De ettől el is tekintve, az építési munkálatoknak egy nagy része éppen oly stádiumban van, hogy azoknak rögtöni félben-, s az őszi esőzések s téli havazások bekövetkezése előtt kellő befejezése nélkül hagyása azoknak teljes megsemmisülését, s az építési vállalkozó részéről az Államkincstár ellen kiszámíthatatlan összegű s jogilag kétségtelenül megállapítható kártérítési igényeknek támasztását vonná maga után.

Ennélfogva a kereskedelmi miniszter úr az építési munkálatoknak kivétel nélkül azonnali beszüntetését nem tartaná ajánlatosnak és igazolhatónak; hajlandó azonban intézkedéseket tenni, hogy az elodázható munkálatok arányában a munkások száma fokozatosan csökkentessék, megjegyezvén egyébiránt, hogy minden lehető óvintézkedés meg van téve a tekintetben, hogy a kolerajárvány a munkások között el ne harapózzék.

A minisztertanács maga részéről is kívánatosnak tartaná ugyan, hogy a Mármarosziget–Határszéli Vasút építésénél alkalmazott munkások onnét eltávolíttassanak, mielőtt a valóságos kolerajárvány kiütne; de egy bizonytalan eshetőséggel szemben, s anélkül, hogy a munkásoknak javasolt azonnali eltávolítása által a kolerajárványnak az országban való elterjedésének megakadályozása csakugyan biztosítható volna, az Államkincstárnak millió forintokra mehető biztos megkárosodásáért a felelősséget nem véli elvállalhatni. Hogy azonban a két egymással ellentétben levő országos érdek lehetőleg mégis megóvassék: a minisztertanács elrendelte, hogy a kérdéses vasúti vonalon a munkálatok ott, ahol az a létesítmény állagának megromlása vagy veszélyeztetése, s az Államkincstárnak nagyobb károsodása nélkül lehetséges, csökkentessenek,^a s a munkások száma fokonként apasztassék; minthogy pedig a vasút kiépítése ennek következtében halasztást fog szenvedni, a kereskedelmi miniszter úr egyúttal megbízott, hogy ezen intézkedésről Ő Felsőnek tegyen jelentést.

4.

Az Erdőszáda és Nagysomkút közötti keskenyvágányú vasútvonal engedélyezése⁶

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a Nagykároly–Somkúti HÉV Rt.-nak az Erdőszádatól Nagysomkútig vezetendő keskenyvágányú folytatolagos vonal építésére egy II. Függelékben Ő Felsőge legfelsőbb jóváhagyásának kieszközlése után az engedélyt kiadhassa.

E folytatolagos vonal hossza 17,5 km; építési költsége 610 000 Ft. Állami hozzájárulás fejében a posta ingyen szállításáért 50 éven át évenként 1500 Ft, külön állami segély címén pedig — szintén 50 éven át — évenként 1500 Ft adatnék, mely kétféle segély 60 000 Ft tőkének felel meg, amelyért az állam tulajdonába ugyanannyi névértékű törzsrészevny engedtetnék át.

Az építendő folytatolagos vonalat az engedélyt kérő társaság saját üzemében fogná tartani.

Megjegyzendő még, hogy e vonal építésére az engedély az engedélyt kérő társaságnak — annak saját kockázatára és felelősségére — ideiglenesen már megadott.

A kívánt felhatalmazás megadott.⁷

6.

Megállapodás a Monarchia és Liechtenstein között fennálló adó- és vámegezmény módosításáról

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy a Liechtensteini Hercegséggel 1876. évi december 3-án kötött, s az 1876:XLVIII. tc.-be iktatott adó- és vámege-

sülési szerződés XXV. cikke a találmányi szabadalmak kölcsönös oltalmáról intézkedik, de miután e tekintetben az Osztrák–Magyar Monarchiában az 1878:XX. tc.-be iktatott és az 1887:XXIV. tc.-kel meghosszabbított vám- és kereskedelmi szövetségnek XVI. cikke az 1893:XLI. tc. által módosítást szenvedett,⁸ szükségessé vált, hogy ezirányban a liechtensteini fejedelemséggel a fennálló vám- és adóegyezménynek a változott viszonyokhoz képest leendő módosítása iránt tárgyalások indíttassanak, mely alkalommal a védjegy- és mustravédelemre nézve is újabb intézkedések hozattak javaslatba.

A tárgyalások most már annyiban befejezetteknek tekintendők, hogy a liechtensteini kormánnyal egyetértve az egyezménytervezet a két kereskedelmi miniszter által megállapított, mely egyezmény aláírás után elfogadás végett a törvényhozásnak be volna mutatandó.

Mindezek alapján a kereskedelemügyi miniszter úr a minisztertanácstól felhatalmazást kér, hogy a magyar szövegben bemutatott egyezmény megkötéséhez a magyar kormány nevében hozzájárulhasson, és a megkötött egyezményt a maga idején a Magyar Országgyűlésnek alkotmányos tárgyalás végett bemutatthassa.

A kívánt felhatalmazás megadatott.⁹

8.

Az 1895. évi állami költségvetés (IV.)¹⁰

Folytatván az 1895. évi állami költségvetés tárgyalása,

megállapított az Igazságügy-minisztérium és a Honvédelmi Minisztérium költségvetése, s megkezdett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium költségvetésének tárgyalása.

Jegyzetek

- a Más toll javítása, itt eredetileg „beszünttessenek” állt.
- 1 A mt. az 1. pontot 14-én, a többi 15-én tárgyalta.
- 2 *Ld. még 1894. jún. 18./8., szept. 12./7., szept. 13./3., szept. 16./2., szept. 21./13., dec. 9./28.*
- 3 *Ld. még 1891. dec. 24./1., 1892. febr. 9./1., febr. 14./1., febr. 19./1. és 7., júl. 8./7., okt. 28./5., 1893. máj. 12./1., 1894. febr. 4./1. — A Fh. elnöki tiszte br. Vay Miklós 1894. máj. 14-i halálával üreseedt meg. Szlávy, aki Vay betegeskedése miatt már régóta ellátta az elnöki feladatokat, eredetileg még az alelnökségről is le akart mondani. Végül Wekerlének sikerült őt meggyőznie, s így a me. szept. 15-i felségelöterjesztése nyomán az uralk. szept. 16-i lf. elhatározásával sor kerülhetett elnöki kinevezésére. OL - K 26 - 1894 - 264. — *Vö. 1894. okt. 1./26.**
- 4 *Ld. még 1890. aug. 8./9., 1892. febr. 19./2., márc. 20./2., 1894. okt. 29./18., nov. 23./2.*
- 5 Az 1893. évi kolerajárvány során — az építési vállalkozó adatai szerint — meghalt 186, megbetegedett 393 munkás, ráadásul a vész elől sokan elmenekültek, úgyhogy a júl. 22-i 7767 fős munkáslétszám aug. 18-ra 3113 főre csökkent le. OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 3014 (72 666/1893).
- 6 *Ld. még 1892. júl. 8./3., 1893. szept. 7./27.*
- 7 A vonal előmunkálati engedélyét 1892 végén a Heider és Schoch cég nyerte el, de jogát 1894 elején a HÉV-re ruházta. Az engedélyezési tárgyalásra 1894. ápr. 25-én került sor. Lukács felségelöterjesztése okt. 3-án, a jóváhagyó lf. elhatározás okt. 18-án kelt. Az engedélyokirati függelékét nov. 12-én adták ki. (RT 1894. II. k. 491. p., iratok: OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 27,

57 529/1894. sz. a. itt található az írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványa is.) — A 0,76 m-es nyomtávú vonal 1895-ben készült el. *Ruzitska* 66. p.

8 *Vö. 1893. szept. 7./28.*

9 A vonatkozó iratok, egyezménytervezetek megtalálhatók: HHStA, Wien, Min. des Äußern, Adm. Arch. F. 34. SR. K. 787. r. 35/19/5. — Az egyezmény a Wekerle-kormány idején nem jött létre.

10 *Ld. a fenti 2. jegyzetet.*

76./24./

1894. szeptember 16.

2.

Az 1895. évi állami költségvetés (V.)¹

Folytatván az 1895. évi állami költségvetés tárgyalása,

elintéztetett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium költségvetésének hátralevő része.

Jegyzetek

1 *Ld. még 1894. jún. 18./8., szept. 12./7., szept. 13./3., szept. 14–15./1. és 8., szept. 21./13., dec. 9./28.*

77./25./

1894. szeptember 21.^a

1.

Tárgyalások Ausztriával a Déli Vasút államosítása, vasúti tarifa- és csatlakozási kérdések¹, valamint a Duna-gőzhajózási Társaság² ügyében

Der Herr Handelsminister trug vor, daß er auf Grund der vom Ministerrate erhaltenen Ermächtigung mit dem österreichischen Handelsminister bezüglich der Verstaatlichung der Südbahn in Budapest Verhandlungen gepflogen hat. Der Herr Handelsminister erachte es für zweckmäßig, in den Rahmen dieser Besprechungen alle jene Verkehrsfragen einzubeziehen, deren Regelung vom Standpunkte der Verkehrsinteressen des Landes notwendig ist. Solche Fragen sind: die Regelung des Verhältnisses der I. priv. Donaudampfschiffahrtsgesellschaft zu der zu gründenden ungarischen Schiffahrtsaktiengesellschaft, die Entwicklung unseres Exportverkehrs nach Galizien und Rußland, die Sicherung unserer Verkehrsinteressen hinsichtlich des Exportes nach Deutschland über Oderberg, die Sicherung der Benutzbarkeit der Mar-

chegger Relation auch im Falle das österreichische Netz der Österr.-Ung. Eisenbahngesellschaft von der österreichischen Regierung eventuell verstaatlicht würde, endlich die Sicherung unserer Exportinteressen auf den österreichischen Linien der Südbahn, auch nach der Verstaatlichung. Als Ergebnis der bezüglich dieser Fragen gepflogenen Besprechungen sind unter Vorbehalt der Zustimmung des ungarischen, respektive österreichischen Ministerrates zwischen den beiden Ministern nachstehende protokollarische Vereinbarungen zustande gekommen.

1. Die Übernahme der Südbahn wird im Wege von zwischen den beiden Staaten und der Gesellschaft hinsichtlich der auf dem Gebiete des betreffenden Staates befindlichen Linien auf die Dauer der Konzessionsfrist zu schließenden besonderen Betriebs-, respektive Mietsverträgen gegen Sicherstellung von bezüglich der ungarischen, respektive österreichischen Linien separat festzusetzenden Annuitäten erfolgen, und zwar in der Weise, daß die Übernahme möglichst schon mit 1. Jänner 1895 geschehe. Hinsichtlich der für die ungarischen Linien festzusetzenden Annuität hat der österreichische Handelsminister die von dem vortragenden Herrn Handelsminister an die Zustimmung zur Verstaatlichung geknüpfte Bedingung angenommen, wonach die ungarische Regierung als äußerstes und unüberschreitbares Maß für die den ungarischen Staat belastenden Annuität jenen Rentabilitätsdurchschnitt der ungarischen Linien betrachtet, welcher im § 56. der Konzessionsurkunde festgesetzt ist.

Die Mietsannuität würde im Papierwert festgesetzt werden. In Anbetracht jedoch dessen, daß die Gesellschaft in die Lage kommen könnte, daß sie die Zinsen und Amortisationsquoten ihrer in Geldwert zu zahlenden Schulden in den späteren Jahren eventuell selbst auf Inanspruchnahme der ganzen Annuität zu begleichen nicht imstande ist, würde vom Standpunkte des öffentlichen Kredites, auf welchen es eine Rückwirkung haben könnte, wenn die Sicherheit der Besitzer der Prioritätsobligationen alteriert werden würde, vereinbart, daß in solchen Jahren, wo das Geldagio einen gewissen, im Einvernehmen festzusetzenden Kurs eventuell überschreitet, bezüglich des betreffenden Jahres die Mietsannuität erhöht werde, wenn der Gesellschaft zur Deckung ihrer Schulden kein anderes Mittel mehr zur Verfügung stehen würde. Die Südbahn schuldet für die Linien Lombard-Venedig und Wien-Triest noch 33 982 179 Fl.; an dem was hievon getilgt werden wird, partizipiert Ungarn mit 30%, Österreich mit 70%.

Die noch im Portefeuille der Gesellschaft sich befindenden 4%igen Obligationen der Südbahn werden insofern dieselben nicht zur Tilgung der eben erwähnten Schuld verwendet werden, in einem später festzustellenden Verhältnisse zwischen den beiden Staaten aufgeteilt werden; in diesem Falle würde die betreffende Annuität in Verhältnisse der übernommenen Summen erhöht werden.

Der eventuell zu erreichende Gewinn aus der Konversion jener 5%igen Prioritäten, welche nach dem Jahre 1867 und ausschließlich auf Grund der von österreichischer Seite gebotenen Garantie emittiert wurden, kommt der österreichischen Regierung zugute.

Nach Separierung des im Gebiete von Ungarn und Österreich befindlichen Netzes werden vier Linienanschlüsse bestehen, deren Verkehrsverhältnisse in einem späteren Übereinkommen werden detailliert geregelt werden. Das gegenwärtige Per-

sonale der Südbahn und die Einteilung desselben werden die beiden Staaten übernehmen, vom Personale der Wiener Zentralkonstruktion aber übernimmt Österreich 84%, Ungarn 16%. Der Schlüssel für die Verteilung des Wagenparkes und anderer beweglichen Zubehöre wird auf Grund jener Ziffer, welche sich aus der Multiplikation der Länge der am Gebiete der beiden Staaten vorhandenen Linien mit der durchschnittlichen Kilometereinnahme der letzten 5 Jahre ergibt, ausgerechnet werden.

Die auf die eben erwähnten Prinzipien basierten Entschlüsse beider Regierungen werden von den beiden Handelsministern im Wege von identischen Noten der Südbahn mitgeteilt werden in Begleitung einer Aufforderung zur Aufnahme der Verhandlungen.

2. Hinsichtlich des Verhältnisses zwischen der I. priv. Donaudampfschiffahrtsgesellschaft und der zu gründenden ung. Fluß- und Seeschiffahrtsgesellschaft ist die Vereinbarung getroffen worden, daß sowohl die bestehende, wie auch die zu gründende Schiffahrtsunternehmung berechtigt sein werden zum Passagier-, Waren- und gemischten Transport auf der ganzen Donau und dessen Nebenflüssen. Beide Regierungen werden dahin wirken, daß zwischen den beiden Unternehmungen von Anfang an ein freundliches, jede Konkurrenz ausschließendes Verhältnis begründet werde, zu welchem Zwecke zwischen den beiden Schiffahrtsgesellschaften und der österreichischen, respektive ungarischen Staatseisenbahnen Tarifkonventionen, bzw. Kartellen zu schließen sind. Im Falle des Zustandekommens einer Vereinbarung können auch gegenseitige unmittelbare Tarifsätze aufgestellt werden.

Das der zu gründenden ungarischen Schiffahrtsunternehmung eingeräumte Expropriationsrecht kann hinsichtlich der im Besitze oder in der Benützung der I. priv. Donaudampfschiffahrtsgesellschaft befindlichen Ufer- und Landungsplätze, sowie Magazine keine Anwendung finden; bezüglich der Firmazeichnung, Flagge und Steuerzahlung wurde eine gegenseitige, paritätische Behandlung zugesichert.

Der Herr Handelsminister bemerkt, daß er die möglichste Einschränkung der Konkurrenz besonders im Interesse der ungarischen Schiffahrtsunternehmung für wünschenswert erachtet, dies ist jedoch nur bezüglich der Relationen nach auswärtwärts in Aussicht genommen, und wird hiedurch die Aktion der ung. Schiffahrtsunternehmung im Inlande nicht beschränkt.

3. Behufs Sicherung unserer Verkehrs- und Ausfuhrsinteressen hat die österreichische Regierung folgende Verpflichtungen übernommen.

a. Eine vom Lokaltarif abweichende, ungünstigere Behandlung kann auch auf den Linien der Südbahn nicht Platz greifen.

b. Die gelegentlich der Ablösung der ungarischen Linien der priv. österr. ung. Staatseisenbahngesellschaft³ zwischen dieser Gesellschaft und den ungarischen Staatseisenbahnen hinsichtlich der Grenzstationsanschlüsse, sowie der Regelung des ganzen Verkehrs zustande gekommenen Vereinbarungen werden auch im Falle der eventuellen Verstaatlichung der österreichischen Linien derselben Eisenbahngesellschaft in Geltung bleiben, und nur vom Jahre 1902 angefangen wurde sowohl der ungarischen, als auch der österreichischen Regierung das Revisionsrecht vorbehalten.

c. Behufs Unterstützung und Entwicklung des Verkehrs aus Ungarn über Galizien nach Rußland werden die österreichischen Staatseisenbahnen entsprechende Begünstigungen, respektive Tarifikonzessionen bieten.

d. Die österreichische Regierung erklärt sich bereit, im Interesse der Erleichterung des Verkehrs aus Ungarn über Oderberg nach den preußischen Linien jedwede notwendige und zweckmäßige Verfügung zu treffen, respektive in Frage der Niederlegung eines eventuell notwendigen zweiten Geleises auf der Verbindungsbahn Annaberg–Oderberg ihren Einfluß auf die betreffenden Eisenbahnen zur Geltung zu bringen, wie auch nicht zu gestatten, daß die „Kaiser-Ferdinand-Nordbahn“ die gegenwärtigen Oderberger Transittaxen erhöhe.

Indem der vortragende Herr Minister bemerkt, daß die Südbahn und die Regelung der Schifffahrtsangelegenheit in dem Übereinkommen als miteinander in Verbindung stehend erklärt wurden, weist er darauf hin, daß auf diese Art zahlreiche wichtige Verkehrsfragen eine, unseren Interessen vollkommen entsprechende Lösung erfahren haben, weshalb er um die Ermächtigung bittet den, sowohl in Angelegenheit der Südbahn, wie auch der Donauschiffahrt mit dem österreichischen Handelsminister getroffenen Vereinbarungen auch im Namen der ungarischen Regierung zustimmen zu können.

Der erstattete Vortrag wurde genehmigend zur Kenntnis genommen und die gewünschte Ermächtigung erteilt.⁴

2.

Törvényjavaslatok a törvényes kamatláb meghatározásáról és leszállításáról

Der Herr Justizminister bat um die Ermächtigung bezüglich der Herabsetzung des Zinsfußes der gesetzlichen und Verzugszinsen von 6% auf 5% nach Erwirkung der allerh. Genehmigung Seiner Majestät Gesetzentwürfe dem Reichstage vorlegen zu dürfen, indem er bemerkte, daß nachdem der Zinsfuß der fraglichen Zinsen teils in solchen Gesetzen, Verordnungen und gesetzlichen Vorschriften festgesetzt ist, welche nur in Ungarn Geltung besitzen, teils aber in Gesetzen, welche sich auch auf Kroatien, Slavonien erstrecken, müssen auch bezüglich der Abänderung des Zinsfußes zwei Gesetzentwürfe, nämlich über ein sich bloß auf Ungarn beschränkendes und über ein gemeinsames Gesetz vorgelegt werden.

Die gewünschte Ermächtigung wurde erteilt.⁵

5.

A Tamási Kir. Járásbíróság és Tolna vm. dombóvári járásának főszolgabírája között istenkáromlás és hivatalos közeg szóbeli megsértése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

6.

A Dévai Kir. Járásbíróság és Hunyad vm. dévai járásának főszolgabírája mint kihágási bíróság között testi épséget fenyegető gondatlan állattartás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a kihágási bíróság folytassa le.

7.

A Losonci Kir. Járásbíróság és Nógrád vm. gácsi járásának főszolgabírája között hadköteles szökevény ügye miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

8.

A Malackai Kir. Járásbíróság és Pozsony vm. malackai járásának főszolgabírája között becsületsértés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

9.

A Somorjai Kir. Járásbíróság és Somorja város árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

12.

**A Gör. kel. Román Egyházi Kongresszus
összehívásának megtagadása**

Der Herr Kultus- und Unterrichtsminister hat berichtet, daß der griechische orientalische rumänische Erzbischof-Metropolit Miron Román wegen Bewilligung der Einberufung des griechisch-rumänischen Kirchenkongresses für den 13. Oktober

1. J. einen Vortrag erstattet hat; nachdem aber die Einberufung und Tagung des Kongresses die jetzt schon ruhiger werdenden Gemüter der Landesinwohner rumänischer Nationalität neuerlich aufregen könnte, und der Kongress auch übrigens keine solche dringenden Agenden hat, welche die Einberufung desselben notwendig machen würde, beabsichtigt der referierende Herr Minister die Verweigerung der Einberufung des erwähnten Kongresses bei Seiner Majestät in Antrag zu bringen.

Wurde gebilligt.⁶

13.

Az 1895. évi állami költségvetés elfogadása⁷

Der Herr Ministerpräsident hat als Leiter des Finanzministeriums die bisherigen Resultate der auf das Staatsbudget pro 1895 bezüglichen Beratungen mit Rücksicht auf die Gestaltung der finanziellen Bilanz vorgelegt.

Da laut diesem Vortrage die finanzielle Bilanz ein Defizit von mehr als 300 000 Fl aufweist, ist beschlossen worden, daß bei den Ausgaben der einzelnen Portfeuille noch weitere Abstriche vorgenommen werden sollen, und wurde der mit der Leitung des Finanzministeriums betraute Herr Ministerpräsident ermächtigt, nach Durchführung der wünschenswerten, im Einvernehmen mit den einzelnen Herrn Ressortsministern vorzunehmenden Abstriche, den Staatsvoranschlag pro 1895 mit allerh. Genehmigung Seiner Majestät dem Reichstage vorzulegen.⁸

Jegyzetek

- a Az elkallódott eredeti magyar nyelvű jk. uralk. számára készült, egykorú hivatalos német fordítása alapján közöljük a jk.-et. — Lelőhely: Wien, HHStA, Kabinettsarchiv.
  - 1 *Ld. még 1891. nov. 21./8., 1894. szept. 7./1.*
  - 2 *Ld. még 1893. máj. 30./6., 1894. jún. 18./4., 1895. jan. 3./4.*
  - 3 *Ld. 1891. jún. 3./4.*
  - 4 A M. Kir. Folyam- és Tengerhajózási Rt. alapításáról és állami segélyezéséről szóló tvj.-ot Lukács okt. 30-án terjesztette a Ház elé, amely azt nov. végén elfogadta. Tv.erőre emelte az 1894:36. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 60. /293. cs./, KN /1892-97/ 20. k. 127-128., 287. p., 21. k. 44-78., 92., 422. p.) A rt. 1895 elején alakult meg az 1894. jún. 18-i mt.-ban előadott módzatok szerint, s a MÁV hajózási vállalatának bérbevétele mellett két kisebb cég hajóit is megvásárolta, így hajóparkja 1896-ra 30 gőzösre és 212 uszályra emelkedett. (*Matlekovits* II. k. 863. p.) — A Déli Vasút államosítási ügyére vonatkozó iratok a Ker. Min. It.-i anyagában nem maradtak fenn. Az állami átvételre csak az első világháború után került sor.
  - 5 A törvényes kamatlábat korábbi tc.-ek és rendeletek évi 6%-ban állapították meg. Azt, hogy a 90-es években ez már messze nem felelt meg a tényleges gazdasági és hitelviszonyoknak, világosan bizonyította az államadóssági kötvények és az államosított vasutak kötvényeinek az 1892:21. tc. értelmében végrehajtott konverziója, amely minden megrázkództatás nélkül ment végbe. A kamatláb csökkentésének kívánalmát követték a püm. és a kerm. 1892. dec. 16-án kiadott rendeletei is, amikor a készpénzbeli bírói letétek kamatlábat 4-ről 3,5%-ra, a közjegyzői biztosítéki letéteket pedig 5-ről 4%-ra szállították le. Mivel a törvényes kamatlábnak a tényleges pénz- és hitelviszonyokhoz való igazítását sem lehetett már halogatni, Szilágyi két tvj. elkészítésével tett lépést a megoldás felé. Erre közjogi szempontok miatt volt szükség: az egyik tvj. Magyarország (Horvátország nélkül!) te-

rületére 5%-ban megállapította, míg a másik a Magyar Korona Országainak egész területére nézve 6-ról 5%-ra leszállította a törvényes kamatlábat. (A csökkentés nem terjedt ki a váltókövetelésekre: ezeknél 6% maradt a kamatláb.) Szilágyi nov. 7-én nyújtotta be a tvj.-okat, amelyeket azonban már csak a Bánffy-kormány idején fogadott el az Ogy. Tv.erőre az 1895:35. és 36. tc.-ekkel emelkedtek. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 63. és 64. (293. cs.), KN (1892-97) 20. k. 132. p.

- 6 Eötvös szept. 22-i keltezéssel terjesztette fel az uralk.-hoz Roman Miron metropolita kongresszus-tartási kérelmét, és javasolta annak elutasítását, mivel a nemrég (máj. 17-25.) lezajlott memorandum-per hullámai még nem ültek el, s így nem várt nyugodt ülésezést a kongresszustól. Ferenc József okt. 2-i lf. elhatározásával elfogadta a mt. javaslatát. HHStA, Wien, Kabinettsarchiv, Kabinetskanzlei, K. 18. 4389/1894.
- 7 *Ld. még 1894. jún. 18./8., szept. 12./7., szept. 13./3., szept. 14-15./1. és 8., szept. 16./2., dec. 9./28.*
- 8 A mt. által megállapított költségvetést (amely 467 792 748 Ft kiadással és 467 811 057 Ft bevétellel, azaz 18 309 Ft felesleggel számolt) Wekerle szept. 29-én terjesztette az uralk., majd a lf. jóváhagyás elnyerése után okt. 9-én az Ogy. elé. OL - K 255 - 1894 - 3. t. - 2328, KN (1892-97) 20. k. 11-21. p.

78./26./

1894. október 1.

1.

A Magyarországi Ág. Ev. Egyház által készített szervezeti szabályzatok uralkodó elé terjesztése¹

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy a Magyarországi Ág. Hitvallású Ev. Egyház Országos Zsinata által bemutatott, az egyházkerületek arányosításáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről, továbbá az Egyetemes Ev. Egyházi Gyámintézetről és végül az Egyetemes Nyugdíjintézetéről készített törvénytervezeteket Ő Felségéhez legfelsőbb jóváhagyás végett felterjesztesse.

A felhatalmazás megadatott.²

7.

Horvát törvényjavaslatok szentesítése

A horvát-szlavón-dalmát miniszter úr bejelentette, hogy a Horvát-Szlavónországok önkormányzatát érintő 1894. évi rendkívüli szükségletek fedezéséről,³

a horvát-szlavónországi tisztviselők és szolgák illetményeinek szabályozásáról,⁴

a városi képviselő-testületek megújításának 1894. év végéig való felfüggesztéséről⁵ és

a kőrösi földművelési és erdészeti tanintézet újjászervezéséről szóló 1877. évi január hó 21-én kelt törvény 9. §-ának megváltoztatásáról⁶ szóló törvényjavaslatokat

a miniszterelnök úr hozzájárulásával, a minisztertanács jóváhagyásának reményében, Ő Felsege legfelsőbb szentesítése alá terjesztette.

Azonkívül felhatalmazást kér, hogy a zágrábi Ferenc József Egyetem szervezéséről szóló 1874. évi január hó 5-én kelt törvény némely határozatának módosításáról szóló törvényjavaslatot Ő Felsege legfelsőbb szentesítése alá terjeszthesse.⁷

Jóváhagyólag tudomásul vétetett, illetőleg a kívánt felhatalmazás megadatott.

10.

A Paks–Faddi Duna-védgát Társulat árvízvédelmi munkálatainak állami segélyezése⁸

A földművelési miniszter úr előadta, hogy a Duna folyam fajszi és Bogyiszló–Baja közötti szakaszainak szabályozása végett az 1893:XVI. tc. alapján elrendelt munkálatoknak biztosítása, továbbá a különböző érdekeltségek által létesített árvízmentesítési műveknek egymással összekapcsolhatása s egyöntetű árvízvédelem létesíthetése céljából még hivatali előde a Bogyiszló- és Várszegi szigetek, valamint a dombori–faddi félsziget árterületeket a paks–faddi Duna-védgáthoz csatolta, a társulatot pedig felhívta, hogy ezen árterületeket a törvény által előírt ártérfejlesztési és osztályozási eljárás mellett kötelékébe vonja, azokat a társulati járulékokkal megterhelje, és ennek fejében a bevont területek árvíz elleni biztosítása céljából szükséges, és mintegy 322 000 Ft-ot igénylő munkálatokat létesítse.

Ennek folytán a nevezett társulat f. évi augusztus hó 24-én tartott közgyűlésében tárgyalás alá vevén a bevont területek ármentesítése céljából szükséges munkálatok végrehajtásának ügyét, azon kéréssel fordult a Földművelési Minisztériumhoz, miszerint, tekintettel arra, hogy a faddi és tolnai holt Duna-ágak elzárása az állam feladatát képező szabályozás szempontjából vált szükségessé; továbbá, hogy a létesítendő munkálatok a szabályozás kiegészítő részét képezik, azoknak egy részét — nevezetesen az említett holt Duna-ágakon keresztül építendő töltések, valamint a belvizeknek az elzárás folytán szükséges levezetése céljából létesítendő csatorna és zsilip építését, melyeknek összes költsége mintegy 121 000 Ft-ba került — az állam vállalja el, és ezenkívül a kormány még 30 000 Ft segélyt engedélyezzen, és így az összes munkálatokhoz az állam kerek számban 150 000 Ft-tal járuljon hozzá.

Miután kétségtelen, hogy a Paks–Faddi Duna-védgát Társulat töltéseinek a bogyiszlói töltésekkel való összeköttetése egyrészt a jégtorlódások megakadályozása és így a szabályozás szempontjából is kiváló fontossággal bír, másrészt a bevont területeknek biztosítása tekintetéből okvetlenül szükséges; továbbá miután a társulat, illetve az újonnan bevont terület évek óta az árvizek pusztításainak ismételt ki volt téve, és így gazdaságilag gyöngítve, az egész 322 000 Ft-ra előirányzott ármentesítési költségek viselésére nem képes; és miután a hasonló kedvezőtlen helyzetben levő „Pest Megyei Sárközi Ármentesítő Társulat” részére még a múlt évben 10 év alatt fizetendő 150 000 Ft-nyi állami hozzájárulás engedélyeztetett; végül miután csak így lehet kilátás arra nézve, hogy ezen, a fentiek szerint elodázhatatlan töltéscsúszás még a

f. év október havában megkezdessék, és lehetőleg befejeztessék, mert a társulat a szükséges költséggel nem rendelkezik: ezeknél fogva az előadó miniszter úr nézete szerint a Paks–Faddi Duna-védgát Társulat által kért 150 000 Ft állami hozzájárulás szintén engedélyezendő volna oly módon, hogy az a jövő évtől kezdve évenként 15 000 Ft részletekben az állami költségvetésben engedélyezett beruházási hitelekéből kifizettethessék.

Ezen előterjesztés folytán a minisztertanács — fenntartva azt az elvi álláspontot, hogy a partvédelem kizárólag az illető árvízérdekeltséget terheli, de figyelembe véve, hogy a jelen esetben oly munkálatoknak is a teljesítéséről van szó, melyek nem tartoznak szorosan véve a partvédelemhez — elfogadta a földművelési miniszter úr javaslatát, s felhatalmazta őt a kért 150 000 Ft-nyi állami hozzájárulás engedélyezésére.

11.

A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a tengeri hajók építésének állami segélyezéséről⁹ és a találmányi szabadalmakról¹⁰ szóló törvényjavaslatokat az Országgyűlés elé terjessze.

13.

Büntető sajtóeljárás indítása a „Dreptatea” című román nyelvű lap ellen

Az igazságügy-miniszter úr előterjesztése folytán

elhatározatott, hogy a Dreptatea című Temesvárott megjelenő politikai lap ellen f. év július 5-i számában „Aradról” felirattal megjelent cikke miatt a büntető törvénykönyv 174. §-a alapján a büntető sajtóeljárás megindíttassék.¹¹

16.

A Nyitrai Kir. Járásbíróság és Nyitra vm. nyitrai járásának főszolgabírája között tilos mezei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

18.

Az uralkodóház tagjainak házasságára vonatkozó törvényjavaslat alapelvei¹²

Az igazságügy-miniszter úr előterjesztette a legfelsőbb uralkodó család tagjainak házasságára vonatkozó törvényjavaslat vázlatát, mely szerint a kérdés egészen a

magyar törvényhozás körében megoldható volna anélkül, hogy az osztrák törvényhozás részéről bárminemű intézkedésre szükség volna.

A kérdés megoldható volna oly módon, hogy a legfelsőbb uralkodó család tagjainak oly házasságaira nézve, melyek Magyarországon köttenének, kiterjesztetnék a házassági jogról szóló magyar törvény bizonyos módosításokkal; nevezetesen kimondandó volna, hogy a legfelsőbb uralkodó család tagjainak házassága csak akkor érvényes, ha Ő Felsége annak megkötésébe beleegyezett. E beleegyezés magában foglalná egyúttal a felmentést minden házassági akadálytól, kivéven azokat, amelyekről felmentésnek egyáltalában nincsen helye. Ilyen akadályok: a házasság kötésére alkalmatlan kiskorúság (fejletlen kor),^a érvényes házasság fennállása, a legközelebbi vérrokonság, illetőleg sógorság.

A legfelsőbb uralkodó család tagjainál a házasulandóknak a házasság kötésekor egy helyben, személyes jelenléte nem kívántatnék meg.

A legfelsőbb uralkodó család tagjai a polgári házasságot megköthetnék a miniszterelnök előtt, vagy annak akadályoztatása esetében azon magyar miniszter^b előtt, akit erre Ő Felsége kijelöl.

A házasság érvénytelenítésére vagy felbontására vonatkozó keresetek csak Ő Felsége engedélyével indíthatók meg, s az ez ügyekben hozandó ítéletek csak akkor bírnak teljes joghatállyal, ha Ő Felsége azokat jóváhagyja.

A Legfelsőbb Uralkodóház tagjai által kötött házasságok anyakönyvezése kir. rendelettel volna szabályozandó. Ily perekben a bíróságot a Kir. Kúria gyakorolja.^c

Az elősorolt módosításokkal biztosítva volna az összhang a tekintetben, hogy a legfelsőbb uralkodó család házasságaira vonatkozó jogi cselekmények a fennálló jogrend értelmében teljes joghatállyal bírjanak a Monarchia mindkét államában.

A minisztertanács az előterjesztett javaslatokat helyeselve, megbízta az igazságügy-miniszter urat, hogy a Legfelsőbb Uralkodóház tagjainak házasságára vonatkozó törvényjavaslatot azok alapján dolgoztassa ki.¹³

19.

A lottóügy szabályozása

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője bejelentette, hogy az Országgyűlésnek előterjesztést kíván tenni, melyben előadná, hogy a kislottót fokonként korlátozni, és az átmenetet az osztálysorsjáték behozatalára előkészíteni szándékozik.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.¹⁴

20.

Tárgyalások Ausztriával a fogyasztási adók reformjáról¹⁵

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője felhatalmazást kért, hogy a szeszadónak, valamint a cukor-, sör- és petróleum-fogyasztási adónak oly

irányban reformálása iránt, hogy a vámterület egységének fenntartása mellett és a Monarchia egyik vagy másik felének ezáltal megkárosodása lehetőleg kizárassék, az osztrák kormánnyal tárgyalásokba bocsátkozhassék.

A felhatalmazás megadatott.¹⁶

24.

A magyar és román határhivatalok levelezési nyelve

A miniszterelnök úr előadta, hogy dacára annak, hogy a predeáli M. Kir. Vámhivatal ugyan felsőbb utasítás nélkül, saját kezdeményezéséből, előzékenységből román nyelvű átiratokkal érintkezett a román határ-vámhivatalokkal, s ily eljárás több más magyarországi határhivatal részéről is gyakoroltatott, a román határhivatalok egy más igazgatási ághoz tartozó magyar hivatalnak magyar nyelvű megkeresését visszautasították; aminek következtében a két szomszéd ország határhivatalai közt súrlódások keletkeztek. Felmerülvén ennél fogva szüksége annak, hogy a határhivatalok érintkezési nyelve egyöntetűleg szabályoztassék: a miniszterelnök úr kéri a minisztertanácsnak elhatározását.

Tekintve, hogy nemzetközi jog szerint is a kérdés csak a paritás alapján szabályozható, minthogy a román határhivatalok kizárólag román nyelven írnak a magyar hatóságokhoz, — a minisztertanács elrendelendőnek tartja, hogy a magyar határhivatalok viszont csak magyar nyelven írjanak a román hivatalokhoz; egyébiránt pedig az ügy a netán szükségessé váló diplomáciai lépések megtétele végett a közös külügyminiszter tudomására hozandó.¹⁷

25.

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy közös vám- és kereskedelmi értekezletet hívjanak össze a francia borvám ügyében.¹⁸

26.^d

A miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó br. Vay Béla Borsod vm.-i főispánt nevezze ki a Főrendiház alelnökévé.¹⁹

Jegyzetek

a Szilágyi beszúrása.

b Szilágyi javítása, itt eredetileg „hatósági személy” állt.

c Szilágyi beszúrása.

d A 27–28. pontokat nem közöljük.

1 *Ld. még 1891. jún. 13./1., jún. 17./2., 1892. okt. 14./4., 1893. febr. 22./3.*

2 Az említett javaslatokat a zsinat 5. ülészaka fogadta el jún. 10-én. Az egyházkerületek arányosítása annyit jelentett, hogy továbbra is fenntartották a négy kerületet (Dunántúli, Dunáninneni, Tiszai,

- Bányai), de a Dunáninnyi Egyházkerületből jelentős területeket csatoltak át a Bányai és a Tiszai Egyházkerületekbe. Ez a szlovák többségű esperességek heves tiltakozását váltotta ki, utóbbiak memorandumot is intéztek Ferenc Józsefhez a területi átszervezés megváltoztatása érdekében (aug. 6.). A tiltakozás ellenére az uralk. mindhárom szabályzatot változtatás nélkül hagyta jóvá okt. 10-én. Ezt követően nov. 7-én be is rekesztették a zsinatot. (*Thébusz* 490-568. p.) — Az új egyházi tv.-eket ld. RT 1896. I. k. 690., 700. és 701. p.
- 3 *Ld. még 1894. júl. 4./4.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. aug. 20-i tv. a Horvát és Szlavón Királyságok belső önkormányzata azon rendkívüli szükségletének fedezéséről, melynek fedezésére az 1894. év rendes jövedelmei nem voltak elégségesek.
  - 4 *Ld. még 1894. jún. 24./14.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. aug. 20-i tv. a Horvát és Szlavón Királyságban alkalmazott országos tisztviselők és alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról.
  - 5 *Vö. 1894. júl. 4./4.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. aug. 20-i tv., mellyel a városi képviselőkbe való új választásokat 1894. végéig felfüggesztették.
  - 6 *Ld. még 1894. máj. 28./2.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. aug. 23-i tv., mellyel a kőrösi kir. mező- és erdőgazdasági tanintézet újjászervezéséről szóló 1877. jan. 21-i tv. 9. §-át módosították.
  - 7 *Ld. még 1894. febr. 10./3.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. okt. 6-i tv., mellyel a zágrábi I. Ferenc József Egyetem szervezéséről szóló 1874. jan. 5-i tv. némely határozatát módosították, ill. kiegészítették.
  - 8 *Ld. még 1892. dec. 27./12., 1893. márc. 30./16.*
  - 9 *Vö. 1893. febr. 13./14.* — Évtizedes szünet után, 1894-ben létesült ismét Fiumében tengeri hajóépítő telep, a Howaldt és Társa Hajógyár (*vö. 1892. dec. 19./5.*), amely az ország egyetlen ilyen üzeme volt. Ennek támogatása és újabb gyárak létesítésének ösztönzése céljából született meg a mt. elé terjesztett tvj., amely 10 éven át évi 200 000 korona segélyösszeget irányzott elő a hajótesteket és -gépeket, valamint -berendezéseket gyártó hazai üzemeknek. A javaslat okt. 30-án került az Ogy. elé, de tv.erőre csak a Bánffy-kormány idején emelkedett. Tv.erőre emelte az 1895:34. tc. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 61. /293. cs./, KN /1892-97/ 20. k. 127. p.) — Egyébként a tc.-nek alig volt hatása, mert a fiumei gyár pár évi kísérletezés után beszüntette működését, új üzem pedig nem létesült. *Vö. Corpus Iuris, 1907:6. tc., indoklás.*
  - 10 *Ld. még 1890. júl. 4./3., 1893. júl. 21./3., szept. 7./28.* — 1894 elején a kerm. két tvj.-ot dolgoztatott ki a kérdésben: egyet a találmányi szabadalmakról, egyet pedig a használati minták oltalmáról. Júl.-ban mindkettőt szakértekezlet vitatta meg, ezután döntött úgy a miniszter, hogy az utóbbit egyelőre leveszi a napirendről. (OL - K 150 - 1894 - II - 2. t. - 34 685.) — A találmányi szabadalmakról szóló tvj.-ot Lukács nov. 26-án terjesztette az Ogy. elé. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 67. /293. cs./, KN /1892-97/ 21. k. 3. p.) — Az első magyar szabadalmi tv. alapját képező javaslat pontosan meghatározta a szabadalmazható találmányok körét, a szabadalmak hatályát (a bejelentéstől számított 15 évben), a szabadalmi hatóságokat (Szabadalmi Tanács, Szabadalmi Hivatal), a szabadalmi eljárást stb. Az Ogy. a Bánffy-kormány idején tárgyalta le és fogadta el a tvj.-ot kisebb módosításokkal. Tv.erőre emelte az 1895:37. tc.
  - 11 A dec. végén megtartott tárgyaláson a lap szerkesztőjét, Branisce Valért 2 évi államfogházra ítélték. *Kemény G. G., Iratok... II. k. 272. p.*
  - 12 *Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3. 7. jegyzet. — Szorosan a kérdésre ld. még 1893. dec. 8./3.*
  - 13 Salacz munkájából ismert, hogy a tvj. okt. folyamán elkészült, s azt Szilágyi fel is terjesztette az uralk.-hoz. Ennél több a Wekerle-kormány idején nem történt, Szilágyi bukása után aztán utóda visszavette a javaslatot. *Salacz. A magyar kultúrharca... 298. p.*
  - 14 Az 1868:15. tc. rendelkezett a lottójövedékről, lényegében érvényben tartva az 1853. júl. 20-i pümi-rendeletben lefektetett játékszabályokat. Magyarországon főleg a számsorsjáték terjedt el. (A lottójövedék jelentős bevételeket hozott a Kincstárnak: 1890-ben pl. 2 898 000 Ft-ot.) Jelen mt.-ot megelőzően a Kh.-ban hosszú évek óta egymást érték a lottójátékok erkölcstelennek minősítő felszólalások (ti. kicsi volt a nyerési esély: a betéteknek mindössze felét fizették ki nyereményekre). Wekerle ezéret már 1891-ben megbízta Zarka Miklós m. kir. lottóig.-t, hogy dolgozzon ki javaslatot a lottó fokozatos megszüntetésére és az osztálysorsjáték bevezetésére. (Zarka 1891. aug. 12-én kelt memorandumát ld. OL - K 255 - 1891 - 2. t. - 263.) — Ebben a lottóig. azt javasolta, hogy egyelőre

- a lottót is tartsák fenn, ellenben az összes létező sorsjegyjátékot szüntessék meg, és helyettük vezessék be az osztálysorsjátékot, amelyben a betétek teljes összegét kifizetik a nyereményekre, s az állam bevételét egyedül a 20%-nál nem magasabb nyereményilleték képezze. — A kérdést a Bánffy-kormány rendezte: az 1897:7. tc. megszüntette a számsorsjátékot, s helyette behozta az osztálysorsjátékot.
- 15 A Szapáry- és a Wekerle-kormány intézkedéseire a fogyasztási adók ügyében *ld. 1890. máj. 9./5., jún. 20./2., jún. 27./1., 1891. szept. 25./4., 1892. ápr. 29./10., 1894. márc. 20./3.*
- 16 Az Ausztria és Magyarország között 1867-ben, majd 1878-ban kötött és 1887-ben meghosszabbított vám- és kereskedelmi szövetség (1867:16., 1878:20., 1887:24. tc.) XI. cikke kimondta, hogy az ipari termelést közvetlen befolyásoló szesz-, sör- és cukoradót egyenlő tv.-ek és igazgatási szabályok szerint kell kezelni, s ezek csak közös egyetértéssel változtathatók meg. (A fent említett adókra 1894 őszén a következő tv.-ek voltak érvényben: 1888:24. és 1894:15. tc., 1888:23. tc., 1868:29. és 1894:30. tc.) Wekerle fő célja most is az volt, amit a szeszadó vonatkozásában az 1894:15. tc.-kel sikerült elérnie (*vö. 1894. márc. 20./3.*): a fogyasztási adóból befolyó jövedelem ténylegesen azt az államot illesse, amelyben a terméket elfogyasztották. A mt. határozata nyomán Wekerle dec. 3-án tette meg tárgyalási ajánlatát az osztrák püm.-nek. (OL - K 255 - 1894 - 2. t. - 2652.) — A tárgyalásokat a Bánffy-kormány folytatta le, eredménnyel. — *Vö. 1899:17. tc.*
- 17 A mt. döntése alapján nov. 22-én a fm., nov. 29-én pedig a püm. utasította a belépőállomásokat, ill. a pénzügyigazgatóságokat, hogy ezentúl a román határhivatalokkal való írásbeli érintkezésben kizárólag a magyar nyelvet használják. OL - K 178 - Külkereskedelmi ügyek - 1894 - 1138, OL - K 255 - 1894 - 12. t. - 2576.
- 18 *Ld. még 1894. jún. 18./2. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet. — A borvám ügyét a Wekerle-kormány nem tudta lezárni: 1895-ben sem vámleszállításra, sem szerződésfelbontásra nem került sor. OL - K 255 - 1895 - 6. t. - 2423.*
- 19 *Ld. még 1893. jún. 24./19. — Szláv József elnöki kinevezése (vö. 1894. szept. 14–15./2.) indokolta a mt. határozatát. Vayt — a me. okt. 12-i előterjesztésére — okt. 16-án nevezte ki az uralk. OL - K 26 - 1894 - 264 (2276).*

79./27./

1894. október 29.

1.

Br. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter köszöntése 10 éves miniszteri jubileuma alkalmából

A miniszterelnök úr a maga és a miniszter társai nevében melegen üdvözölte br. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter urat 10 évi miniszterségének jubileuma alkalmából,¹ különösen megköszönve mindenkor tanúsított őszinte kartársi lojalitását, s azon buzgó és hathatós közreműködését, mellyel a nevezett miniszter úr a legnehezebb viszonyok között is a kabinet politikáját támogatta; mire báró Fejérváry honvédelmi miniszter úr hálás köszönetét fejezte ki a kormány feje s a kabinet minden tagja részéről mindenkor, s ez alkalommal is tapasztalt szívélyes jóindulatáért, kedves kötelességének tartván jövőre is erejéhez képest a kormány politikája érdekében a legnagyobb buzgalommal közreműködni.

Jegyzőkönyvbe vétetett.

2.

A miniszterelnök bejelentése arról, hogy javasolta Gromon Dezső honvédelmi államtitkár részére a belső titkos tanácsosi méltóság adományozását az államtitkár 10 éves államtitkári jubileuma alkalmából.²

6.

A díjnokok helyzetének javítását célzó intézkedések alapelvei

A miniszterelnök úr bemutatta a díjnokoknak szolgálati és anyagi helyzetük javítása végett benyújtott folyamódását.

A minisztertanács méltányosnak találván, hogy a díjnokoknak szolgálati és anyagi helyzete megjavíttassék, nevezetesen oly irányban, hogy alkalmaztatásuk állandóbb jelleget nyerjen annak megállapítása által, hogy a díjnok egy évi jó szolgálat után csak egy havi felmondás mellett bocsátható el; továbbá, hogy minden minisztériumban, s a szükséghez képest az alantas hivatalokban is egy bizottság alakíttassék, melyhez az elbocsátását sérelmesnek tartó díjnok ügyének megvizsgálása végett orvoslásért fordulhasson; továbbá, hogy a napidíjak, ha mérsékelten is, némileg emeltessenek, s napidíj-minimumok állapíttassanak meg, melyek a fővárosban 1 Ft-ra, a vidéken pedig 80 kr-ra rúghatnának; hogy igazolt betegség esetén a díjnok csak akkor legyen elbocsátható, ha betegsége 3 hónapon túl tart, s hogy betegsége alatt is a 3 hónapon belül az első hónapban teljes napidíját kapja, a további hónapokban pedig annak egy bizonyos hányadát; hogy a díjnokoknak az állami hivatalnoki kinevezéseknél egyenlő minősítés mellett elsőbbség biztosíttassék; végre, hogy az 1885:XI. tc.-be iktatott nyugdíjtörvény 27. §-a a díjnokokra is alkalmaztassék, illetőleg e célból törvényjavaslat terjesztessék elő.

Elhatározottatott ennél fogva, hogy a fennebb körvonalazott irányelvek alapján készítendő javaslatnak kidolgozása végett Márffy Ágost pénzügyminiszteri államtitkár elnöklete alatt valamennyi érdekelt minisztériumnak képviselőiből alakítandó bizottság küldessék ki.³

7.

A miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy a Bosznia és Hercegovina megszállására megszavazott hitelből épített Brod-Zenicei Vasútnak a nevezett országok részére való átadásáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁴

10.

**A Brassói Kir. Törvényszék és Fogaras vm. alispánja között hatósági kö-
zeg szóbeli megsértése miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdése-
ben — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy
az eljárást a bíróság folytassa le.**

11.

**A Halmi Kir. Járásbíróság és Ugocsa vm. alispánja között tilos legeltetés
miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-
miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság
folytassa le.**

12.

**A Pancsovai Kir. Járásbíróság és Torontál vm. pancsovai járásának
főszolgabírája között hamis mérleg használata miatt keletkezett hatáskö-
ri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére —
határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.**

13.

**A Lengyeltóti Kir. Járásbíróság és Somogy vm. lengyeltóti járásának
főszolgabírája között tilos mezei legeltetés miatt keletkezett hatásköri
összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére —
határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.**

14.

**Az igazságügy-miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy
az uralkodó Sélley Sándor szegedi ítélőtáblai elnököt
kúriai tanácselnökké nevezze ki.⁵**

17.

**A révszolgálati alkalmazottak és tengerészek
fizetési besorolásának módosítása⁶**

A kereskedelmi miniszter úr előterjesztése folytán

az 1893:IV. tc. 5. §-a értelmében jóváhagyatott, hogy a költségvetési
előirányzat keretében véve szem előtt tartásával a m. kir. rév-
kalauzok, tengerészek és a révszolgálatban alkalmazandó egyéb szolgálak

- tekintettel az eddigi állapotra s e szolgálati ág különleges érdekeire
- mindjárt a második fizetési fokozatba való sorozással, vagyis évi 300 Ft-nyi fizetéssel neveztesse ki.⁷

18.

Újabb állami hitelek engedélyezése a Máramarossziget–Kőrösmező–Határszéli Vasút építési vállalkozójának a munkálatok befejezése érdekében⁸

A kereskedelmi miniszter úr előterjesztette, hogy az 1892:XVI. tc. értelmében államköltségen létesítendő Máramarossziget–Kőrösmező–Határszéli Vasút tulajdonképpeni építési munkáinak végrehajtása szerződésileg Gregersen G. és Fiai budapesti vállalkozó cégnek adattak ki.

Ez, eddig általában megbízhatónak ismert és bizonyult cég a kérdésben levő vasút építésére nézve fennforgó igen nehéz viszonyok közt is teljesen megfelelt összes szerződési kötelezettségeinek mindaddig, míg a múlt évi kolerajárvány ki nem ütött, mely különösen a szóban forgó vasút mentében uralkodott legerősebben, s melynek következtében a vasúti munkásoknak egy jelentékeny része megbetegedett, és meghalt, legnagyobb része pedig szétszéledt. A járvány következtében előállott viszonyok közt csak rendkívüli nagy, s az előállított munka eredményével arányban nem álló pénzáldozatokkal lehetett az építési munkákat folytatni. E nehéz viszonyok a járvány megszűnte után sem szűnván meg egészen, a folyton igényelt nagy pénzáldozatok a vállalkozó cég anyagi erejét teljesen kimerítették, úgyhogy a kormány pénzbeli támogatására szorult. Minthogy az építésnek államilag folytatása csak az államnak nagy anyagi károsodásával lett volna lehetséges, s a munkákat a vállalkozó cég költségére és kárára más vállalkozónak sem lehetett kiadni, mert a jelenlegi vállalkozó a vállalatba már befektetett vagyonán kívül egyéb fedezettel nem bírt, — az előadó miniszter úr kénytelen volt a vasútépítésnek kellő időben befejezhetőse érdekében is a vállalkozó cégnek első ízben 470 000 Ft-nyi, később pedig 700 000 Ft-nyi, s így összesen véve 1 170 000 Ft-nyi előleget adni,⁹ mely összeg fedezve van a vállalkozónak 1 333 000 Ft-nyi becsértéket képviselő gépei, forgalmi eszközei s egyéb felszerelési tárgyai által, továbbá a vállalkozónak értékpapírokban letett biztosítéka és a szerződés értelmében a havi részletfizetésekből történő, és ezentúl eszközlendő 5%-os készpénzlevonások által, mely kétrendbeli biztosíték ez idő szerint már 740 000 Ft-nyi összegre rúg.

Ezen előlegek segítségével a Máramarossziget–Kőrösmező–Határszéli Vasút építése eddig fennakadás nélkül folytatható volt, és általában kielégítő mértékben előre is haladt, de a vasút vidékén a f. évben ismét felmerült kolerajárvány újabb zavarokat idézett elő, s a hitelében már teljesen kimerült vállalkozó cég pénzügyi helyzete oly válságos lett, hogy további pénzbeli támogatás nélkül nincsen módjában, hogy a vasút építési munkáit folytathassa, és legalább a pályának ideiglenes forgalomba helyezésére multhatatlanul szükséges mérvig elkészíthesse.¹⁰

Az építési munkákat most a téli évszak küszöbén befejezetlenül hagyni a már elért eredmények veszélyeztetése s kiszámíthatatlan károk előidézése nélkül nem

lehet; azonkívül kivált hadászati szempontból is nagy súllyal bír, hogy a vasút a kiállításba vett időben (1894. december 1-je) elkészüljön. Így állván az ügy: az előadó miniszter úr kényszerülve volt e hó folyamában újabban 140 000 Ft-ot a vállalat rendelkezésére bocsátani, de oly kikötéssel, hogy ez összegek csakis a tényleg végzett munkáknak s a munkások bérének kifizetésére, nem pedig régibb adósságok és számlák kiegyenlítésére fordíthatók.

Ezenfelül még mintegy 170 000 Ft-nyi további előlegadásnak szüksége fog felmerülni, úgyhogy a vállalkozó cégnek adott előlegek mintegy 1 500 000 Ft-ra fognak rúgni, melynek körülbelül fele a vállalat biztosítéka és az 5%-os levonások által, fele pedig az 1 333 000 Ft-ra becsült felszerelési tárgyak értéke, továbbá a vállalatnak azon követelése által van fedezve, melyet tőle a két éven át tartott kolerajárvány címén alig lehetne megtagadni.

Az előterjesztettek alapján a kereskedelmi miniszter úr kéri eddigi intézkedéseinek, jelesül a nyújtott előlegek kiadásának a minisztertanács jóváhagyását; [sic!] továbbá felhatalmazást kér arra, hogy a még megkívántató 170 000 Ft-nyi előleget kiszolgáltathassa.

Az eddig történt intézkedéseknek, illetőleg kiszolgáltatót előlegeknek jóváhagyó tudomásulvétele mellett a 170 000 Ft-nyi további előleg kiszolgáltatására a kért felhatalmazás megadatott.¹¹

19.

A Párdány–Zsombolyai, a Temesvár–Nagyszentmiklósi HÉV-ek, valamint a Gurahonc–Nagyhalmagy vasútvonal engedélyezése; a Szilágysági HÉV építési és üzletberendezési tőkájének felemelése

A kereskedelmi miniszter úr

I. bemutatott törvényjavaslatot a Párdány–Zsombolyai HÉV engedélyezéséről.

E vasútra engedélyt kérő a „Torontáli HÉV Rt.”. Az építendő vasút hossza 41,2 km; a tényleges építési és üzletberendezési költség 1 650 000 Ft, mely összegben a Nagybecskerekén felállítandó javítóműhelynek 240 000 Ft-nyi költsége is bennfoglaltatik. Forgalmi eszközökre fordítandó 86 600 Ft, tartalékalap képzésére pedig 24 000 Ft.

Az 1 650 000 Ft-nyi tényleges építési és üzletberendezési tőke akképpen fogna beszereztetni, hogy a már forgalomban levő nagybecskerek–párdányi és szécsány–nagy margita–verseci,¹² valamint a nagybecskerek–pancsovai¹³ vonalak engedélyokmányoszerű tényleges építési és üzletberendezési tőkái, a jelen engedélyezés tárgyát képező párdány–zsombolyai vonal tényleges építési és üzletberendezési tőkájével egyesítve, az 1888:IV. tc. határozmányai alapján ezen egyesített tőke 35%-ának megfelelő összegből ez idő szerint törzsrésztvények útján nem fedezett tőkerészlet erejéig, vagy amennyiben a különböző érdekeltségi hozzájárulások segélyével az egyesített tőke 35%-án túlmenő összeg éretnék el, ezen többlet erejéig is újabb törzsrésztvények; a párdány–zsombolyai vasútvonalra megállapított 1 650 000 Ft-nyi

tényleges építési és üzletberendezési tőkéből a fennebb körülírt új kibocsátású törzsrészesvények útján fedezetet nem nyerő tőkerészlet beszerezhetése érdekében pedig 4 1/2%-kal kamatozó, s 95%-os minimális árfolyam alapul vétele mellett értékesítendő elsőbbségi kötvények bocsáttatnának ki, mégpedig az utóbbi címleteknek Torontál vármegye közönsége részéről való biztosítása mellett.

Állami segélyképpen, mégpedig a posta ingyen szállításáért adatnék 50 éven át 3200 Ft-nyi, külön segély címén pedig — szintén 50 éven át — 2800 Ft-nyi évi járulék, mely kétrendbeli járulék tőkeértéke fejében 120 000 Ft-nyi névértékű törzsrészesvények bocsáttatnának az állam tulajdonába.

A helyi érdekelttség (Torontál vármegye s a községek) hozzájárulása 399 200 Ft-ot tesz.

Az építendő vonal üzemét a Torontáli HÉV már forgalomban levő vonalaival együtt a M. Kir. Államvasutak fognák kezelni.

Miután a Párdány–Zsombolyai Vasút által két már fogalomban levő vasút fog összeköttetni: az engedélyezés a törvényhozás hatáskörébe esik.¹⁴

II.

Törvényjavaslatot, a Temesvár–Nagyszentmiklósi HÉV engedélyezéséről.

E vasútra az engedélyt kéri: Bessenyei Ferenc országgyűlési képviselő. Az építendő vasút hossza 61,1 km; a tényleges építési és üzletberendezési költség 2 300 000 Ft, melyből forgalmi eszközök beszerzésére 140 000 Ft, tartalékalap képzésére pedig 25 000 Ft fordítandó.

A tényleges építési és üzletberendezési tőkének beszerzése 35% erejéig törzsrészesvények, 65% erejéig pedig 75%-os árfolyam s 5%-os osztalék alapulvétele mellett számított elsőbbségi részesvények kibocsátása útján történék.

A posta ingyen szállításáért, valamint külön segély címén összesen véve 50 éven át évenként 7 000 Ft-nyi járulék biztosítatnék, melynek fejében 140 000 Ft névértékű törzsrészesvények fognak az államnak átadni.

A törzsrészesvénytőkének az állami hozzájárulás által nem fedezett része a helyi érdekelttség hozzájárulásai útján van biztosítva.

A vasút üzemét a M. Kir. Államvasutak fogják kezelni.

Minthogy az építendő vasút által két már forgalomban levő vasút fogna összeköttetni: az engedélyezés a törvényhozás hatáskörébe esik; megjegyzendő azonban, hogy miután — tekintettel az alföldi ínséges gazdasági állapotokra — kívánatos, hogy a vasút építése még a f. évben tényleg megkezdessék, engedélyesnek megengedendő volna, hogy az építési munkákat a végleges építési engedély kiadása előtt is — saját veszélyére és kárára, valamint a magánjogok sérelme nélkül — megkezdhesse.¹⁵

III.

Felhatalmazást kért, hogy az Aradi és Csanádi Egyesült Vasutak Rt.-nak Ő Felsőge legfelsőbb engedélyével „Függelék” alakjában engedélyt adhasson a Gurahonctól Nagyhalmaigyig vezetendő folytatólagos vonal építésére.

E vasút hossza 26 km, tényleges építési és üzletberendezési tőkéje 1 150 000 Ft, melynek beszerzése végett a tőke 35%-a erejéig törzsrészesvények fognának kibo-

csáttatni, mégpedig a társaság többi címleteivel egyezően 6%-os osztalékban való jogosultsággal. A tőke 65%-a erejéig 90% árfolyammal számított elsőbbségi részvények adatnának ki, felhatalmaztatnék azonban a társaság, hogy az elsőbbségi részvények vagy azok egy része helyett törzsrészvényeket bocsáthasson ki.

A társaság kötelezettséget vállal, hogy vonalát Nagyhalmaégytől egész Brádíg meg fogja hosszabbítani, és 1897. január hó 1-jéig kiépíteni; köteles továbbá a társaság a vasút mentén Csúcs közelében a kőbányául szolgáló mintegy 10 holdnyi területtel bíró kőszikla lejtőt megszerezni, s az Államkincstár tulajdonába bocsátani, a kőbányát saját költségén a vasúttal megfelelő vágányokkal összekötni, hídmérleget és rakodóhelyeket állítani, s mindezeket folyton jókarban tartani; köteles végre a szóban forgó állami kőbányában termelendő kőanyagot összes vonalain, legalább 300 000 kg tiszta súllyal bíró vonatokban, vonatkilométerenkint 1 Ft 50 kr-nyi díjtéssel mellett szállítani; ha 1500 ilyen vonat már elszállítva lesz, a díjtétel legfeljebb 2 Ft-ra felemelhető.

E kikötésnek indoka az, hogy az előadó miniszter úr az alföldi transzverzális műúthoz szükséges kőanyagot, valamint a megyék által utaikhoz igényelt kőanyagot a nevezett bányákban állami költségen szándékozik előállíttatni.

E kötelezettség fejében a társaságnak a fond[s] perdu^{15a} adatnék az említett alföldi közút építési alapjának terhére^b 160 000 Ft, azonkívül az 1895–1929. időszakra a posta ingyen szállításáért fizettetnék évenként 6200 Ft, ami 100 000 Ft-nyi tőkének felel meg; de a kétrendbeli pénzügyi támogatás csak az esetben adatnék meg tényleg, ha a társaság a vasutat a kikötött időben egész Brádíg kiépíti.¹⁶

IV.

Felhatalmazást kért, hogy a Szilágysági HÉV engedélyokmányához Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával „Függelék” adhasson ki, mely szerint az említett vasútnak az engedélyokmányban 2 347 500 Ft-tal megállapított tényleges építési és üzletberendezési tőkéje az 1887/88. évi árvízkarok és hadimenetrend akadálytalan lebonyolítása érdekében létesített munkálatok költségeinek fedezhetése, valamint a jövőben még szükséges beruházások céljaira 250 000 Ft-tal felemeltetnék.¹⁷

Ezen előterjesztés folytán jóváhagyatott, hogy a kereskedelmi miniszter úr Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával az I. és II. alatt említett törvényjavaslatokat az Országgyűlés elé terjeszthesse; a III. és IV. alatt említett engedélyokmányi függelékeket pedig kiadhassa.

21.

Csendőrőrs felállítása a Torda–Aranyos vármegyei Skerisórán; a zsitvaújfalusi földművesiskola kijavítása

A földművelésügyi miniszter úr a zárszámadások berendezése tárgyában hozott országos határozat értelmében bejelentette

a.) hogy Torda–Aranyos vármegyében Skerisórán, az ottani lakosságnak zavargásokra való hajlandósága miatt a kincstári erdőtulajdon megvédése érdekében

csendőri őrs felállítása szükségessé válván, az állami erdészet által előállított csendőri laktanya telekbeszerzési és építési költségei fejében 2650 Ft-nyi előre nem látott kiadás merült fel, mely zárszámadásilag lesz igazolandó;

b.) hogy a zsitvaújfalusi földművesiskola épületének sürgőssé vált kijavítása következtében 526 Ft 68 kr-nyi túlkiadás merült fel.

Tudomásul vétetett.

22.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Mihályi Viktor lugosi gör. kat. püspököt nevezze ki gyulafehérvári és fogarasi gör. kat. érsekké.¹⁸

25.

A honvédelmi miniszter felhatalmazása arra, hogy az 1895. évben kiállítandó újoncok megajánlásáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹⁹

28.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy mindazon értékpapírok, melyek az állami hivatalok által biztosítékul elfogadtatnak, hírlapi biztosítékul is elfogadandók.

29.^c

Román, szerb és olasz lapok postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Botosaniban megjelenő „*Alegătorul Român*”, a Focsaniban megjelenő „*Lucaafărul*” román lapoktól, a Belgrádban megjelenő „*Odjek*” című hírlaptól és a Milanóban megjelenő „*La Sera*” című hírlaptól — lázító és a magyar nemzetet becsmérő tartalmuk, illetőleg Bosznia igazgatása és az Osztrák–Magyar Monarchia ellen izgató cikkeik miatt — a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területén megvonatott.²⁰

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

Jegyzetek

- a Tarkovich beszúrása.
- b A 30–32. pontokat nem közöljük.
- 1 Fejérváry 1884. okt. 28-tól volt honv. m.
- 2 *Ld. még 1890. aug. 8./1.* — Ferenc József nov. 3-i lf. elhatározásával adományozta a méltóságot. OL - K 20 - 1894 - 901.
- 3 Az Orsz. Díjnok Segély Egylet már évek óta sürgette a díjnokok helyzetének tv. általi megnyugtató rendezését. A mt.-ban elhatározott bizottság nov. végén összeállt, de a kérdés rendezését a Bánffy-

- kormány kapta örökül (vö. 1897:24. tc.). OL - K 1 - 1887/92 - 3364, OL - K 255 - 1894 - 3. t. - 2772.
- 4 Bosznia–Hercegovina 655 km hosszú vasúthálózatából néhány vonal, így a Brod–Zenica Vasút is a Monarchia két államának közös megszállási hiteléből épült ki (vö. 1878:9. tc.), s a Monarchia közös tulajdonaként katonai igazgatás alá tartozott. A vasút tartományi kormánynak történő átadásáról a közös püm. kezdeményezésére folytak tárgyalások az osztrák és a magyar kormány között, ezek eredményeként született meg a mt. elé terjesztett tvj. Eszerint a vasút az építési költségeknek megfelelő 8 088 373 Ft ellenérték fejében ment át Bosznia–Hercegovina tulajdonába; ez az összeg a kvóta szerint esett Magyarország, ill. Ausztria javára. (OL - K 26 - 1905 - XLI. t. - 4233 /602/1894.) — A tvj. csak a Bánffy-kormány idején került az Ogy. elé, amely azt elfogadta. Tv.erőre emelte az 1895:40. tc. KN (1892–97) 25. k.
- 5 Sélley kinevezésére a nov. 2-i lf. elhatározással került sor. Bp.-i Közl., 1894. nov. 7. — *Vö. 1894. dec. 27.14.*
- 6 *Ld. még 1890. szept. 1./8., 1891. okt. 13./15., okt. 14./3., dec. 5./20., 1892. ápr. 1./1., jún. 17./1., júl. 8./13., dec. 19./7., 1893. jan. 7./8., márc. 30./1. és 4., máj. 30./22.*
- 7 Az írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványát ld. OL - K 228 - 1896 - 2. t. - 2892 (64 479/1894). — Az 1893:4. tc. 5. és 12. §-a értelmében a révkalauzokat, tengerészeket, tengerészeti hivatalozásokat kinevezésükkor a 250 Ft-tal javadalmazott 1. fizetési fokozatba kellett besorolni, holott fizetésük korábban nem lehetett 300 Ft-nál kevesebb. Ez ellen a Tengerészeti Hatóság aug. 24-én felszólalt a munkaerőhiányra hivatkozva. Uo.
- 8 *Ld. még 1890. aug. 8./9., 1892. febr. 19./2., márc. 20./2., 1894. szept. 14–15./3., nov. 23./2.*
- 9 Az első összeget 1894. jan. 29-én, a másodikat márc. 18-án engedélyezte a kerm. OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 3014 (3214, 21 232).
- 10 A MÁV okt. 18-án jelentette Lukácsnak, hogy a munkások nem dolgoznak, mert nem kapták meg fizetésüket. Emiatt sürgősen 140 000 Ft előleget kért, amelyet a kerm. okt. 18-án és 26-án utalványozott is. Uo. (77 330, 79 953).
- 11 A MÁV — Lukács szóbeli engedélye alapján — nov. 8-án 130 000 Ft előleget fizetett ki a vállalkozónak. Uo. (83 104), az írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványát ld. uo. (75 186).
- 12 *Vö. 1890. máj. 9./4.*
- 13 *Vö. 1892. szept. 30./7.*
- 14 A Torontáli HÉV Rt. 1893-ban kapott előmunkálati engedélyt a hálózatához csatlakozó új vonalra. Lukács dec. 19-én nyújtotta be a tvj.-ot, tárgyalására azonban már csak a Bánffy-kabinet idején került sor. A javaslatot az 1895:6. tc. emelte tv.erőre. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.ok, 72. /293. cs./, KN /1892–97/ 21. k. 453. p.) — 1895. máj. 14-én adták ki az engedélyokmányi függelékét, s a vonal még 1895-ben el is készült. RT 1895. 929. p., *Ruzitska* 66. p.
- 15 Bessenyei 1893 közepén nyert előmunkálati engedélyt a vonalra, az engedélyezési tárgyalást 1894. aug. 18-án tartották meg. A kerm. nov. 9-én tett előterjesztést az uralk.-hoz, aki nov. 15-én engedélyezte a tvj. benyújtását. (OL - K 229 - 1896 - 2. t. - 11 898, itt található az írásos mt.-i előterjesztés is.) — A Ház dec. 17-én fogadta el a javaslatot. Tv.erőre emelte az 1894:38. tc., amelyek alapján Lukács 1895. jan. 7-én adta ki az engedélyokiratot. (RT 1895. 77. p.) — A vonalat 1895-ben átadták. *Ruzitska* 66. p.
- 15a a fonds perdu (fr.) = vissza nem térítőleg
- 16 *Vö. 1892. febr. 9./5.* — Iratok a Ker. Min. általános anyagában nem maradtak fenn az ügyre. Lukács dec. 2-án adta ki az engedélyokiratot. (RT 1894. II. k. 512. p.) — A vonal 1895-ben készül el. *Ruzitska* 66. p.
- 17 A HÉV-et 1886. dec. 23-án engedélyezték. Az írásos mt.-i előterjesztés szerint a társaságot komoly adósságok terhelték, ezért egy 1894. aug. 4-én tartott bizottsági értekezlet tőkeemelését határozott el. Lukács nov. 30-i előterjesztése és az uralk. dec. 10-i lf. elhatározása nyomán 1895. jan. 5-én került sor az engedélyokmányi függelék kiadására. OL - K 229 - 1897 - 23. t. - 9923, RT 1895. I. k. 74. p.
- 18 *Ld. még 1892. okt. 28./11., dec. 18./3., dec. 27./9.* — Az érseki szék régóta húzódozó betöltését 1894 közepén már Réma is sürgette. (OL - K 26 - 1894 - 1000.) — A mt. határozata után Eötvös okt. 31-én tette meg felségelőterjesztését, s ennek alapján az uralk. nov. 9-én kinevezte Mihályit. OL - K 20 - 1894 - 894.

- 19 Fejérváry nov. 16-án nyújtotta be a tvj.-ot, miután erre — okt. 30-i előterjesztésére — nov. 4-én engedélyt kapott az uralk.-tól. Elfogadására azonban már csak a Bánffy-kormány idején, 1895. febr.-ban kerülhetett sor. Tv.erőre emelte az 1895:1. tc., amely a törvényben előírt újonckontingenst ajánlotta meg (43 889 fő a közös haderőbe, 12 500 fő a Honvédségbe). HL - Honv. Min. Lt. - Lf. előterjesztések - 1894 - 2378, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 66. (293. cs.), KN (1892-97) 20. k. 236., 309. p., 22. k. 299-301. p. — *Vö. 1891. okt. 23./13., 1892. dec. 18./15., 1893. okt. 4./9.*
- 20 A BM-i Lt. hiányos anyagában nem maradtak fenn iratok a szóban forgó lapok ügyére.

80./28./

1894. november 7.

2.

Cseh és román lapok postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy „*Rovnost*”, „*Rasple*” és „*Cervanky*” című, Brünnben cseh nyelven megjelenő szociál-demokratikus lapoktól, továbbá a Bukarestben megjelenő „*Revista Poporului*” című román folyóirattól — államellenes tartalma miatt — a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területén megvonatott.¹

Jóváhagyólag tudomásul vétetett

6.

A horvát-szlavón-dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy az építési szolgálat rendezéséről szóló horvát törvényjavaslatot előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjessze.²

9.

A katonai özvegyek és árvák ellátásáról szóló törvény módosítása³

A honvédelmi miniszter úr előadta, hogy a katonai körökben táplált óhajtsanak megfelelőleg a katonai kormányzat részéről lépések történtek az irányban, hogy a Hadsereg, Hadtengerészet, Honvédség és Népfelkelés tiszti és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló törvény (1887:XX.) 34. § b. pontjában foglalt megszorítás megszüntetésével az idézett törvény határozmányai azon tisztek és legények özvegyei- és árváinak ellátására nézve is teljes mérvben alkalmazást nyerjenek, kik a többször idézett törvény életbe lépte előtt meghaltak, úgy mint ez az 1891:X. tc. által az 1887:XX. tc. 34. §-ának a. pontjában említettekre nézve történt; továbbá, hogy az 1887. évi nyugdíjtörvény határozmányai kiterjesztessenek az ezen törvény 1. §-ában

nem említett katonai tisztviselők özvegyeire és árváira is; végre, hogy az 1887. évi többször idézett törvény 1. § a. pontjának és 21. §-ának határozmányai kiterjesztesenek azon tiszti és legénységi özvegyek- és árvákra is, kiknek férje, illetőleg atyja béke idejében aktív szolgálatban, nevezetesen a gyakorlatok alkalmával, bár külső sérülés vagy sebesülés nélkül, a szolgálat fáradalmi vagy balesetek következtében halt el.

A honvédelmi miniszter úr e kívánatokat méltányosnak tartja, s azoknak teljesítését maga részéről is melegen ajánlja. Különösen ami az 1887:XX. tc. 34. § b. pontjában foglalt megszorítás megszüntetését illeti: emellett ugyanazon indokok harcolnak, melyek a törvényhozást az 1891:X. tc. megalkotása által az a. pontban említett határozat módosítására vezették, s a 34. § b. pontjában említetteknek is ellátásban részesítése annál kevésbé ütközhetik komoly nehézségekbe, mert a közös hadügyminiszter kiszámításai szerint a Hadmentességi Alap kamatai az ebből származó, az első évben mintegy 445 000 Ft-ra tehető megterhelést még az esetben is megbírnák, ha legközelebb egy nagyobb háború állana be.

A másik két kívánatnak megokolása is önként kínálkozik; különösen ami a béke idején, gyakorlatok alkalmával a szolgálat fáradalmi vagy balesetek következtében elhunytak özvegyei- és árváinak ellátását illeti: csak igazságos volna, hogy miután ezeknél is a szolgálat teljesítése idézte elő a halált, s a hátramaradt hozzátartozóra nézve egyformán súlyos, akár valóságos háború vagy békés gyakorlatok alkalmával megsebesülés, vagy e fáradalmak következtében veszítették-e el támaszukat, — ezeknek ellátásáról is az 1887:XX. tc. 1. § a. pontja értelmében gondoskodás történjék, annál is inkább, mert az eddigi tapasztalás szerint az ilyen bebizonyított esetek csak igen kis számra rúgnak, s így az ebből származó pénzügyi megterhelés is minimális volna.

Figyelmet érdemel az a körülmény is, hogy az osztrák törvényhozó testületekben az osztrák honvédelmi miniszter az 1887:XX. tc. 34. § b. pontjában említett kategóriákra nézve már ki is jelentette, hogy az eziránti törvény létrejöttét csak a magyar kormány akadályozza, s hogy ő addig is, míg e részben a törvény létrejön, az osztrák pénzügyminiszter hozzájárulásával a tervezett törvényjavaslatban felvett nyugdíjakkal kegydíjképpen való engedélyezését fogja legfelsőbb helyen javaslatba hozni, amely kijelentés után az e részben nyilvánult kívánalmak nem teljesítésének ódiama egészen a magyar kormányra és esetleg a Magyar Országgyűlésre hárulna.

A minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy az 1887:XX. tc. határozmányai a jövőre nézve az ezen törvényben nem említett egyéb katonai tisztviselők özvegyeire és árváira is kiterjesztessék, a másik két kívánalmat azonban teljesíthetőnek nem tartja.

A polgári szolgálat köréből is vannak az özvegyeknek és árváknak olyan kategóriái, melyek az új nyugdíjtörvény szerint részesülnének ellátásban, míg a régiebb szabályok szerint olyat nem kapnak; de a kormány eddig minden kísérletet, mely a polgári tisztviselők és hozzátartozók nyugalmi ellátásáról szóló 1885:XI. tc. határozmányainak visszamenőleg alkalmazására nézve tétetett, elvi és pénzügyi tekintetknél fogva következetesen visszautasított.

A magyar kormánynak tehát lehetetlen volna az 1887:XX. tc. határozmányainak visszamenő alkalmazását javaslatba hozni, és ezen intézkedést az Országgyűlésen igazolni, kivált miután az most már ismételve történnék, ha hasonló intézkedés a polgári tisztviselők özvegyei- és árváira nézve is nem történnék.

Az 1887:XX. tc. 1. § a. pontja és 21. §-a határozmányainak a béke idején gyakorlatok alkalmával szenvedett fáradalmak vagy balesetek következtében elhunyt tisztek és legények özvegyeire és árváira való kiterjesztése ellenkezne a hadmentességi díjról alkotott 1880:XXVII. tc. eredeti célzatával, mely a hadmentességi díjakból alkotandó alapot az ellenség előtt elesett s a hadi fáradalmak következtében elhalt katonák hozzátartozói javára rendelte, figyelembe veendő az is, hogy az ilyen rendelkezés kiszámíthatatlan igények támasztására szolgáltatna alkalmat.

Annál kevésbé járulhat a minisztertanács a Hadmentességi Alapnak jelentékenyebb újabb megterheltetéséhez, mert azon számítások, melyek eredetileg a Hadmentességi Alap fokozatos gyarapodására nézve tettek, be nem váltak, s az eredetileg 1918. évre kilátásba vett időpont, amidőn a Hadmentességi Díjalapnak évi kamata 6 millió Ft-ra emelkednék, főleg a közbejött konverziók folytán máris nevezetesen kitolatott, s újabb konverziók esetében még messzebb fogna kitolatni. Emellett különösen figyelembe veendő azon eddig számításon kívül hagyott körülmény, hogy egy bekövetkehető általános mozgósítás esetében a behívottak családtagjainak az 1882:XI. tc. értelmében való segélyezése ez idő szerint még nem is sejthető rendkívüli nagy összegeket fogna igénybe venni.

Ami az osztrák honvédelmi miniszternek az osztrák parlamentben tett fennebb említett egyoldalú kijelentését illeti: a minisztertanács kénytelen konstatálni, hogy az — még ha az e részbeni osztrák 1887. ápril hó 27-én kelt törvény vétetik is tekintetbe — a törvény szellemének meg nem felel, mert egy közös rendeltetésű alapnak miképpen felhasználása a két kormány között egyetértőleg állapítandó meg, s e kijelentés nevezetesen megnehezíti a magyar kormány helyzetét a tekintetben, hogy az 1887:XX. tc. határozmányainak kiterjesztése érdekében a Magyar Országgyűlésnek javaslatot terjesszen elő.

Másfelől a minisztertanács ahhoz nem járulhatna, hogy a magyar honvédelmi miniszter a fennálló törvény határozmányainak kijátszásával az 1887:XX. tc. 34. § b. pontjában említett özvegyek és árvák számára kegydíjakat hozzon javaslatba.⁴

12.

**Újabb póthitel engedélyezése a ragadós
tüdőlob kiirtása céljából⁵**

A földművelési miniszter úr felhatalmazást kért arra, hogy a ragadós tüdőlob kiirtására a f. évben e célra már felhasznált 442 836 Ft 89 kr-on felül az év végéig a tényleges szükségletnek megfelelően még további 150 000 Ft-nyi hitelt vehessen igénybe.

A felhatalmazás megadatott.

15.

**A Fehértemplomi Kir. Törvényszék és Temes vm. kubini járásának
főszolgabírája között közcsend elleni kihágás miatt keletkezett hatásköri
összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére —
határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.**

Jegyzetek

- 1 A BM-i Lt. hiányos anyagában nem maradtak fenn iratok a lapok ügyére.
- 2 *Ld. még 1891. dec. 21./2.*
- 3 *Ld. még 1890. jún. 20./2., jún. 27./1., júl. 4./3., nov. 14., nov. 16./1., nov. 26./4.*
- 4 A Bánffy-kabinet alatt folytatódó tárgyalások végül kompromisszumos megállapodást eredményeztek, amelyet az 1896:4. tc.-be foglaltak.
- 5 *Ld. még 1890. dec. 3./22., dec. 10./2., 1892. nov. 28./6., 1893. febr. 13./20., ápr. 18./6., szept. 7./19., 1894. febr. 10./6.*

81./29./

1894. november 10.

1.

**A millenniumi kiállítás költségeinek
tárcánkénti meghatározása¹**

Az 1896. évi országos kiállítás költségeinek mikénti fedezésére nézve néhány minisztériumot, nevezetesen a Földművelési és a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumot illetőleg az érdekelt szakminiszter urak között még nem jöven megállapodás létre, e részben az ügynek megbeszélése után

elhatározatott,

I. a *Földművelési Minisztériumot* illetőleg, hogy az állandó kiállítási épületek, az iroda, felügyelet, ellenőrség és kezelési költségek az általános kiállítási alapot, ellenben a berendezés, valamint az időleges állatkiállítások költségei a földművelési tárca költségvetését terhelik;

II. a *Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumot* illetőleg, hogy a kiállítás költségeiből 30 000 Ft az általános kiállítási alap, 30 000 Ft pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszteri tárca terhére számoltassék el.

III. Tudomásul vétetett, hogy a Honvédelmi Minisztérium kiállítására 20 000 Ft fog igénybe vétetni, mely összeg a költségvetésben előírányozva nincsen.

2.^a

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó gr. Széchényi Sándor Tolna vm.-i főispánnak a belső titkos tanácsosi méltóságot adományozza 10 éves főispáni jubileumán.

Jegyzetek

a A 3. pontot nem közöljük.

1 A millennium ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. máj. 30. 15. jegyzet.

82./30./

1894. november 20.

1.

Román folyóirat postai szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Bukarestben megjelenő „*La Patrie*” című folyóirattól — államellenes tartalma miatt — a Magyar Korona Országainak területére nézve a postán szállítási jog megvonatott.¹

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

3.

A horvát-szlavón-dalmát miniszter bejelentésére határozat arról, hogy az 1895. évi horvát-szlavón költségvetés előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjesztése tudomásul szolgál.²

7.

A millenniumi országos kiállításra vonatkozó ügyek: a földművelésügyi tárcára eső költségek biztosítása, az állatkiállítás területének kijelölése³

A földművelési miniszter úr

I.

bemutatta az 1896. évi országos kiállításnak a f. hó 10-én kelt minisztertanácsi határozat elvi megállapodása értelmében összeállított, a földművelésügyi tárcára vonatkozó költségvetését, melynek alapján

megállapított, hogy a földművelésügyi miniszter úrnak az Ezredévi Országos Kiállítás általa rendezendő mezőgazdasági és erdészeti csoportjának céljaira a kereskedelemügyi miniszter úr által a törvényhozással engedélyezett 1 millió Ft biztosítási alap terhére máris megállapított mezőgazdasági és erdészeti építkezések költségein kívül 360 000 — háromszázhatvan-ezer — Ft engedélyeztetik. Ezen összeg miként leendő beszerzése és fedezésére vonatkozó előterjesztés megtételére a pénzügyi és földművelésügyi miniszter urak bízhatnak meg.

II.

A földművelésügyi miniszter úr előterjesztést tett az 1896. évi kiállítás alkalmából rendezendő időleges kiállítás tárgyában (állatkiállítások stb.).

Miután ezen előterjesztés alapján az ideiglenes jellegű és állandó épületek emelése között összehasonlítások tétettek,

az időleges állatkiállításokat illetőleg elhatározott, hogy e kiállítások a MÁV tulajdonát képező azon területen rendeztessenek, mely a Városliget északkeleti oldalán a bécsi és ceglédi vasúti vonalak között fekszik, és melynek a kereskedelmi miniszter úrral egyetértőleg megállapítandó része e célra a Földművelési Minisztériumnak használatra átengedendő, oly kikötéssel azonban, hogy ha e terület vagy annak része a kijelölt idő előtt a vasút céljaira igényeltetnék, a szükségelt terület megfelelő előleges értesítés és a minisztertanács újabb határozata alapján a Kereskedelmi Minisztérium rendelkezésére visszabocsátandó.

Az állatkiállítási épületek állandó építmények módjára állítandók elő, s e célból azok előállítására a földművelési miniszter úrnak 300 000 Ft-nyi hitel engedélyeztetett.

Ezen hitel törlesztéses kölcsön útján a pénzügyminiszter és a földművelési miniszter urak által egyetértőleg szerzendő be.

Mínthogy pedig a főváros az állandó állatkiállítás céljaira más területet ajánlott fel: megbízott a földművelési miniszter úr, hogy a felajánlott területet, dacára annak, hogy az állatkiállítás ez idő szerint más-hová helyeztetik, igyekezzék a fővárostól megszerezni a célból, hogy

egyfelől az állatkiállítás később elhelyezésére szükséges terület biztosítva legyen, másfelül azért, hogy az Államvasutak az állatkiállítás céljaira most igénybe vett vasúti területnek elmaradó másnemű hasznosításáért e területnek ideiglenesen cserébe adásával kárpótolthassanak.⁴

9.

A kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Latkóczy Imre országgyűlési képviselőt nevezze ki kereskedelemügyi államtitkárrá.⁵

10.

Törvényjavaslat a külkereskedelmi viszonyoknak Spanyolországgal való ideiglenes szabályozásáról⁶

A kereskedelmi miniszter úr — tekintve azt, hogy Spanyolországgal a végleges kereskedelmi szerződés mind ez ideig megköthető nem volt — felhatalmazást kért, hogy a kereskedelmi viszonyoknak Spanyolországgal ideiglenes szabályozása érdekében, egyetértőleg az osztrák kormánnyal, Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával törvényjavaslatot terjeszthessen az Országgyűlés elé.

A felhatalmazás megadatott.⁷

11.

A Sztropkói Kir. Járásbíróság és Zemplén vm. árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

12.

A Bonyhádi Kir. Járásbíróság és Tolna vm. völgyeségi járásának főszolgabírája között gyógyszeres késedelmes kiszolgálása miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

14.

Tárgyalások a „Magyar Földművelés- és Közlekedésügyi Járadékbank” alapításáról

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője előadta, hogy figyelembe véve a hazai mezőgazdák azon panaszát, hogy az országban létező pénz-

intézetek a mezőgazdasággal foglalkozó egyének személyes hitelre való igényeinek kielégítésével nem eléggé foglalkoznak, lépéseket tett oly intézet létesülése érdekében, melynek feladatát képezné a mezőgazdasági személyes hitel gondozása.

A személyes hitel gondozása különösen azon kisgazdákra nézve igényel figyelmet, akik a fennálló pénzügyintézeteknél vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak súlyos feltételek mellett remélhetik hitelök kielégítését, s akiknél a hitel nyújtása alkalmával nem egyedül a hitelképesség lehet irányadó, hanem arra is ügyelni kell, hogy mire fordítják a nyújtandó hitelösszeget. Ezeknek a hiteligényeknek kielégítésére a legtermészetesebb tényezők a hitelszövetkezetek. Ezért készítette elő már évek óta a hitelszövetkezetek alakításáról, szervezetéről és felügyeletéről szóló törvényjavaslatot, melyben a fősúly arra van fektetve, hogy a hitelszövetkezetek hitelképessége az igazságügyi intézkedések, s különösen a csőd eljárás egyszerűsítése által emeltesse, mert csak ennek egyszerűsítése által érhető el az a cél, hogy a hitelszövetkezetek iránt a követelések veszély esetén is gyorsan érvényesíthetők legyenek, s hogy a hitelszövetkezeti tagok kölcsönös szavatossága gyorsabban érvényesülvén, a tagok minél nagyobb körére kiterjesztethessék.

Az előkészített javaslat, melynek fő részét az igazságügyi reformintézkedések képezték, most e részében fölöslegessé vált azáltal, hogy az igazságügy-miniszter úr a kereskedelmi törvény azon részének, mely a szövetkezeteket szabályozza, általános reformját készítette elő.⁸

De ettől eltekintve a szövetkezeti ügy szervezésétől magában véve nem várhatja a hitelviszonyok gyökeres orvoslását. Kétségtelen ugyanis, hogy a szövetkezetek saját pénzereje nem elégséges a hiteligények kielégítésére; az állam sem lehet hivatva, s nincs is képesítve, hogy sajátjából jelentékenyebb nagy összegeket bocsásson állandóan a hitelszövetkezetek rendelkezésére; a jegybanknak sem képezheti feladatát, hogy különösen nálunk, ahol már különben is jelzálogüzlettel foglalkozik, nagyobb összegeket állandóan kössön le a szövetkezeteknél, mert ezek, különösen a készfizetések felvétele után, veszélyeztethetnék a jegybank likviditását; végre az állam kezelésébe átveendő árvapénzekre sem lehet igen számítani, mert hisz nem hagyható figyelmen kívül, hogy ezek túlnyomó részben ma is a mezőgazdák kezén vannak, úgyhogy ezek elvonása nem a hiteligény kielégítésére, hanem a rendelkezésre álló tőkének az egyik kézből a másikba való átutalására vezetne. Nem marad tehát más hátra, mint a hiteligényeket a rendelkezésre álló legtermészetesebb és eléggé kiadó módon a felgyűjtött tőkék, éspedig úgy bel- mint külföldi tőkék megszerzése által, kötvények kibocsátása útján megszerezni.

Ezeket a kötvényeket kibocsáthatnák maguk a hitelszövetkezetek, csak hogy ennek a módnak igénybevétele nem nagy eredményekkel biztat. Ily kibocsátások, kivált eleintén, alig találának piacot, s emellett árfolyamuk sem lenne kedvező, pedig a kérdés szanálásánál a súlypont éppen arra fektetendő, hogy az első időben jelentékenyen nagy összegek álljanak rendelkezésre, amelyek ha közvetlenül a gazdasági hitel céljaira fordíthatnak, hatványozva meghozzák gyümölcseiket, s biztosítást nyújtanak a szanálás további sikerére nézve is.

Ez vezette az előadó miniszter urat s a földművelési miniszter urat arra az eszmére, hogy a kínálkozó alkalmat felhasználva, elősegítsék egy oly nagyobb bank

alakítását, mely főleg evvel a feladattal foglalkozik, mely alaptőkéjének jelentékeny részét rögtön a mezőgazdasági hitelnek adja rendelkezésére, mely ezenkívül a kibocsátandó kötvények nagyobb mennyiségének elhelyezésére is biztosítékot nyújt, és saját hitelével is közreműködik, hogy az emittálandó kötvények nagyobb mennyiségben s előnyös feltételek mellett legyenek a belföldön és esetleg a külföldön is elhelyezhetők, és amely bank — tekintettel arra, hogy a mezőgazdasági viszonyok javulásának egyik fő követelményét a közlekedési eszközök terjedése és fejlesztése képezi — üzletkörébe a hazai közlekedési vállalatoknak olcsó kölcsönök nyújtása által való támogatását is fölveszi.

E lépések eredménye: hogy a bécsi „Union Bank” ajánlatot tett a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank közreműködésével Budapesten „Magyar Földművelés- és Közlekedésügyi Járadékinézet”-nek létesítésére.

Ezen intézet tehát kettős céllal bírma, ti. egyrészt a mező- és erdőgazdasági, és másrészt a közlekedési hitel gondozása képezné feladatát, és pedigr:

I.

A mező- és erdőgazdasági érdekeket érintő üzletköre kiterjedne:

1. a Magyar Korona Országában mezőgazdasági hitelegyleteknek, talajjavítási, telepítési és más mező- és erdőgazdasági célok előmozdítására törekvő szövetkezetek és egyletek (társulatok) létesítésére és szervezésére, s ezek hitelszükségletének olcsó kölcsönök nyújtása által való kielégítésére;

2. földbirtokosok- és mezőgazdáknak — megfelelő biztosítás mellett — folyószámla-hitelek engedélyezésére, s ezek, valamint a fenti 1. pontban jelzett irányú szövetkezetek és egyletek váltóinak le- és vissz-leszámitolására.

Az 1. és 2. pontban jelzett hitelek nyújtása főleg az intézet által földbirtokosok, mezőgazdák, szövetkezetek, társulatok és helyi hitelegyletek (kölcsönpénztárak) számára, ezeknek — saját hitelrészesedésük mérve által korlátolt — egyetemleges szavatossága alapján, s megfelelő közös biztosítási alap alkotása mellett, a Magyar Korona Országainak egész területére kiterjedőleg létesítendő egységes hitelegyesület útján történék.

3. Bizományi közvetítésre birtokvételek és eladásoknál, bérleteknél, valamint mező- és erdőgazdaságok kezelésénél.

II.

Az intézetnek a közlekedési érdekek ápolását célzó ügyköre kiterjedne vasutak, főleg helyiérdekű, közúti és egyéb II. és III. rangú vasutak létesítésének előmozdítására, s a hazai közlekedési vállalatok hiteligenyeinek kielégítésére, nevezetesen pedig:

a. tőke- vagy járadékösszegekre szóló, s a magyar vasúti telekkönyvben bejegyzett kölcsönköveteléseknek, úgy nemkülönben közlekedési célokra engedélyezett tőke- vagy járadékösszegekről szóló olyan kötelező okiratok megszerzésére vagy ezek fedezete alapján való kölcsönnyújtásra, amelyek az állam által vagy állami közlekedési intézetek által állítatik ki, vagy pedig amelyekre nézve ez utóbbiak valamelyike szavatosságot vállalt, — továbbá az üzletben álló, s már jövedelmező ma-

gyar közlekedési vállalatok által kibocsátott elsőbbségi kötvények vagy elsőbbségi részvények megszerzésére, avagy ezek lombardírozására;

b. vételére, eladására és lombardírozására olyan vasutak elsőbbségi kötvényeinek és elsőbbségi részvényeinek, amelyek még üzletben nem állanak, amelyek kiépítése azonban szerződésileg biztosítva van, s amelyek üzlete a MÁV, vagy pedig valamely garantizált vasút által fog kezeltetni;

c. építés alatt álló, illetve még nem jövedelmező magyar vasutak és közlekedési vállalatok címleteire adandó kölcsönökre, amennyiben más megfelelő biztosíték is nyújtatik.

Az intézet a fennebbi I-1-3. pontban említett ügyköréből eredő követeléseit alapján a fennálló tényleges készpénzkövetelések összege erejéig, valamint a II. b. és c. pontban említett ügyköréből eredő követelése alapján e követelések 3/4 része erejéig kamatozó járadékjegyeket bocsátana ki legalább 1 évi s legfeljebb 10 évi lejáratral.

A II. a. pontban említett követelések alapján ezek mindenkor tényleges állandéka erejéig az intézet hosszabb lejáratú kötvényeket bocsátana ki oly módon, hogy eme kötvények évi kamatozási és tőketörlesztési szükséglete az azok kibocsátási alapját képező követelések és értékek évi hozadéka által teljesen fedezve legyen. Ezen fedezett kötvények külön biztosítására az intézet a záloglevelek külön biztosítási alapjának analógiája szerint 3 millió koronát tevő alapot alkotna.

Az intézet 25 millió korona alaptőkével alakulna, mely alaptőkéből 20 millió korona a megalakulástól számítva legkésőbb 3 hónap alatt teljesen befizetendő lenne.

A részvénytőke 1/5 részének megfelelő részvények csak a megalakulástól számított 1 év múlva, 4/5 rész pedig csak 2 év múlva lennének forgalomba hozhatók, — s illetve e határidők lejárta előtt a forgalomba hozatal csak a kormány hozzájárulásával volna eszközölhető.

Az intézet igazgatósága 9-17 tagból állana, ezek 4/5 része, ideértve az elnököt, alelnököt és az ügyvezető igazgatót, csakis magyar állampolgárokból választható, s ezek választása a kormány megerősítését igényelné.

Az igazgatósági tagok többségének, ezek közt az elnök, alelnök, s ügyvezető igazgatónak Budapesten kell laknia.

A kormány az igazgatóságba két tagot, s ezenkívül az intézethez egy kormánybiztost rendelne ki.

Ezenkívül a hazai szövetkezetek kilátásba vett központi egyesülete és az Országos Magyar Gazdasági Egyesület is 1-1 tagot rendelhetne ki az intézet igazgatóságába.

Az ajánlattevő az ekként létesítendő intézet részére a következő állami kedvezményeket kéri, és pedig:

A. Az 1. pontban említett hitelegyesület biztosítási alapjához két millió korona névértékű 4%-os magyar korona-járadékkötvénnyel való hozzájárulást, amely azonban az alábbiak szerint az állam tulajdona maradna.

B. Bélyeg- és illetékmentességet a tett ajánlat alapján a kormánnyal netalán kötendő szerződésre s az avval összefüggő beadványokra és okiratokra, és főleg az intézet által kibocsátandó fedezett vasúti járadékkötelezőkre és a járadékjegyekre. Ez

a mentesség azonban a kamatozó címletek (járadékjegyek és fedezett kötvények) szelvényeinek bélyegilletékére nem terjedne ki.

C. Az 1889:XXX. tc. 10. §-ának második bekezdésében, s ugyanazon tc. 11. §-ában a záloglevelekre nézve megállapított kedvezményeknek a fenti II. a. pontban felsorolt követelések és értékek alapján kibocsátandó fedezett kötvényekre való kiterjesztését.

D. Az intézet által úgy a mezőgazdasági, mint a vasúti célokra kibocsátandó járadékjegyekre nézve azt, hogy ezek óvadékképeseknek nyilváníttassanak, és hogy az intézet biztosíttassék arra nézve, hogy a jövőben sem fog köteleztetni e címletek szelvényeinek beváltásánál az azok után járó tőkekamat- és járadékadót levonásba hozni.

E. Az országos címer használatának jogát.

Végül az ajánlattevő arra nézve kér biztosítást, hogy a C., D. és E. pontokban említett kedvezmények fennálló hazai pénzintézeteink által a fennebb körülírt járadékjegyek és fedezett kötvények mintájára netalán kiadandó címletekre nézve az 1898. év végéig nem fognak engedélyeztetni.

A miniszterelnök úr az előadott alapon a tervezett járadékintézetet létesíthetőnek, s az államtól kívánt kedvezményeket is — kivéve az E. pont szerint kért azt a biztosítást, hogy az intézet az általa kibocsátandó kamatozó címletek szelvényeinek beváltásánál az azok után járó tőkekamat- és járadékadó levonására köteleztetni nem fog, minthogy ez idő szerint adótörvényeink ilyenén kötelezettséget meg nem állapítanak, ez a kedvezményként kért biztosítás tehát, a törvényhozás netalán eltérő intézkedéséig, mire nézve a miniszterelnök úr prejudiciumot alkotni nem kívánna, máris adva van — engedélyezhetőnek tartja; kívánni fogná azonban még, hogy a járadékintézet alapítói részéről kötelezőleg jelentessék ki, hogy hitelegyesületektől legalább 5 millió Ft-nyi járadékjegyeket, legalábbis a hazai intézetek által ma kibocsátott községi kötvények árfolyamán, át fognak venni, továbbá, hogy ugyancsak 5 millió Ft az intézet részvénytőkéjéből a hitelszövetkezetek hitelígyényeinek kielégítésére fog fordíttatni, úgyhogy összesen véve legalább 10 millió Ft a hitelszövetkezetek számára azonnal rendelkezésre álljon; továbbá kívánni fogná, hogy az intézet összes tiszta jövedelméből nemcsak a részvények 6%-os osztalékát meghaladó részének fele, hanem az intézet mindama ügyleteiből eredő tiszta jövedelmének 20%-a is, melyekért a közös biztosítási alap szavatós, fordíttassék évenként a biztosítási alap növelésére.

Ami az államtól kívánt kedvezményeket illeti: ezek közül az államnak a biztosítási alaphoz 2 millió korona névértékű 4% korona-járadékkötvénnyel való hozzájárulására nézve a miniszterelnök úr szükségesnek tartja megjegyezni, hogy e hozzájárulás az intézet által szervezendő hitelegyesület tagjai részére létesítendő biztosítási alap gyarapítására, ez alap pedig az egyesület tagjait, ezek egyetemleges szavatosságából folyólag netán érhető veszteségek fedezésére szolgálna, maga a hozzájárulási tőke azonban az állam tulajdona maradna, s azt az intézet kamatos kamataival együtt — amennyiben az említett veszteségek fedezésére igénybe nem vétetnék — 30 év múlva az államnak visszaszolgáltatni tartoznék. E hozzájárulásból tehát az intézetnek semminemű direkt haszna nem lesz, az csakis a hitelegyesületi tagok kockázatának

csökkentésére lesz hivatva, s kizárólag ezek előnyére fog szolgálni, s így alkalmas eszközlője lehet annak, hogy a hitelegyesület kívánt elterjedést nyerjen.

Arra nézve, hogy a kérdéses állami hozzájárulás veszélyeztetve nem lesz, biztosítékot nyújt az a kikötés is, hogy az intézet az ilyenmű üzleteiből eredő tiszta jövedelmének 20%-a, és az intézet összes tiszta jövedelméből a részvények 6%-os osztalékát meghaladó részének fele, évenként az említett biztosítási alap növelésére lesz fordítandó.

A miniszterelnök úr az előadottak alapján felhatalmazást kért a minisztertanácstól, hogy — egyetértőleg a kereskedelmi és földművelési miniszter urakkal — ily irányban a további tárgyalásokat folytathassa, s esetleg a kormány nevében egyezményt köthessen, melynek végleges jóváhagyása végett azután az Országgyűlésnek törvényjavaslat volna előterjesztendő.

Az eziránt előterjesztendő törvényjavaslatba a miniszterelnök úr egyúttal olyatén intézkedést vélne fölveendőnek, mely szerint a pénzügyminiszter felhatalmaztatnék, hogy a fennebb említett kedvezményeket a földművelés- és kereskedelemügyi miniszterekkel egyetértőleg az 1899. év január hó 1-je után a hazai szövetkezetek kilátásba vett központi egyesületének, a B., C. és D. pontokban említett kedvezményeket pedig bármely más már létező vagy ezentűl alakuló, teljesen megbízható hitelintézetnek is megadhassa, ha az intézet ugyanarra a célra, és illetőleg az I. 1. pontban említett szövetkezetek vagy ipari és másnemű szövetkezetek hitelígényeinek kielégítésére legalább 10 millió korona alaptőkével alakul, vagy üzleti tőkéjéből ily összeget erre a célra kihalásít.

Végül felhatalmazást óhajtana kérni a miniszterelnök úr ebben a törvényjavaslatban arra nézve, hogy az 1889:XXX. tc. 10. §-ának második bekezdésében és ugyanezen tc. 11. §-ában a hazai hitelintézetek zálogleveleire nézve megállapított kedvezmények a létező hazai hitelintézetek által kibocsátott úgynevezett községi kötvényekre és kamatozó vasúti kötvényekre nézve is kiterjeszthetők legyenek, ha az illető hitelintézet:

a községi kötvények tekintetében — a pénzügyminiszternek bemutatandó — alapszabályaival igazolja, hogy ezeket a címleteket kizárólag az állam által, vagy ennek szavatossága mellett engedélyezett évjáradékok, továbbá hazai törvényhatóságok vagy az 1885:XXIII. tc. értelmében alakult vízszabályozási és vízrendezési társulatok részére kormányhatósági engedély mellett nyújtott kölcsönök alapján bocsátja ki, és ha eme címletek külön biztosítására — a záloglevelek biztosítási alapjának analógiája szerint — legalább 3 millió koronát tevő alapot alkot;

a vasúti kötvényekre nézve pedig, ha az illető hitelintézet a kereskedelemügyi miniszter úrnak bemutatandó alapszabályaival igazolja, hogy ezeket a címleteket kizárólag a fennebbi II. a. pontban elősorolt követelése alapján bocsátja ki, és ha ezen címletek külön biztosítására legalább 3 millió koronát tevő alapot alkot.

A tett előterjesztés helyeslőleg tudomásul vétetvén, a kívánt felhatalmazás megadatott.⁹

Jegyzetek

- 1 A BM lt.-i anyagában nem maradtak fenn iratok az ügyre.
- 2 A költségvetést becikkelyezte az 1895. jan. 29-i tv. a Horvát–Szlavón Királyságok belső önkormányzata 1895. évi szükségletének előirányzatáról.
- 3 *A millennium ügyére vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. máj. 30. 15. jegyzet.*
- 4 A kiállítás várható költségeiről 1894 végén készített új előirányzat az eredeti 2,8 millió helyett már közel 4,4 millió Ft-tal számolt. (Ebből kb. 2,2 millió mögött nem állt bevételi fedezet.) 1894-ben már nagy ütemben folytak a kiállítási terület építkezései. (OL - K 255 - 1894 - 3. t. - 1757, 2908.) — A millenniumi ünnepek és a majd 1896. máj. 2-án megnyíló kiállítás előkészítésének további eseményeire ld. a *Bánffy-kormány mt.-i jk.-eit.*
- 5 A kinevezésre nem került sor. A rövidesen bekövetkezett kormányváltás után, 1895. febr. 7-én Vörös László lett a Ker. Min. áll. titk.-a, míg Latkóczy — a febr. 24-i lf. elhatározással — a BM áll. titk.-i állásába került. Bp.-i Közl., 1895. febr. 10. és márc. 2.
- 6 *Ld. még 1891. okt. 23./6., nov. 6./1., 1892. febr. 1./4., jún. 17./5., jún. 28./1., nov. 28./10., 1893. nov. 25./8., 1894. febr. 4./13. — Az összes külkereskedelmi vonatkozású jk.-i pont felsorolása: 1890. márc. 25. 29. jegyzet.*
- 7 A spanyol kormánnyal létrejött megállapodás alapján került sor az újabb ideiglenes intézkedésre. Lukács dec. 5-én nyújtotta be a tvj.-ot, amelyben a kormány felhatalmazást kért arra, hogy a Spanyolországgal való kereskedelmi forgalmat 1895. jún. 30-ig az 1893. dec. 31-i rendeletben megszabott vagy más megfelelő bánásmódban részesíthesse. A Ház által dec. 13-án elfogadott tvj.-ot az 1894:35. tc. emelte tv.erőre. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 70. /293. cs./, KN /1892–97/ 21. k. 212–213., 237., 297., 325., 422. p.) — Az 1894. dec. 27-én kiadott minisztériumi rendelet továbbra is az 1892. febr. 5-i rendelettel előírt legnagyobb kedvezményes bánásmódot tartotta fenn. (RT 1894. II. k. 614. p.) — Spanyolországgal később, 1895-ben is csak ideiglenes egyezményt sikerült kötni (vö. 1895:25. tc.).
- 8 *Vö. 1892. máj. 20./3. (jegyzet).*
- 9 Az alapítás ügyében tc. nem született, de a pénzügy — a mt.-ban előadottaknak lényegében megfelelően — 1895. jún. 1-jén létrejött Magyar Agrár- és Járadékbank Rt. néven. *Kallós* 304–305. p.

83./31./

1894. november 23.

1.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztése alapján határozat arról, hogy a miniszter milyen választ adjon Polónyi Géza interpellációjára (prímási javak bérbeadása, katolikus autonómia).¹

2.

További hitel biztosítása a Máramarossziget–Kőrösmezői Vasút munkálataihoz²

A kereskedelemügyi miniszter úr az október 29-i minisztertanácsban tett előterjesztése kapcsán bejelentette, hogy a Máramarossziget–Kőrösmezői Vasút munkáinak folytatása és befejezése érdekében az említett minisztertanácsban már tudomásul vett előlegeken felül újabban legalább 300 000 Ft előleg nyújtása válik szükségessé. Kéri a minisztertanács hozzájárulását, hogy ezen 300 000 erejéig a szükséghez mért részletekben s ugyanoly feltételek alatt, mint amelyek az említett minisztertanácsi határozatban megállapítottak, a vállalkozó részére újabb előleget utalványozhasson.

A kért felhatalmazás megadatott.³

3.^a

Túlkadások a kereskedelemügyi tárcánál a posta-, távírda- és távbeszélő-forgalom emelkedése miatt⁴

A kereskedelemügyi miniszter úr előadja, hogy a posta-, távírda- és távbeszélő-forgalom 1894. évben az eddig mutatkozó eredmények szerint tetemesen jelentékenyebb arányokban emelkedik, mint amilyen az 1894. évi államkötségvetés tervezetének egybeállításánál feltételezve volt.⁵

Mint ahogy azonban a Posta, Távírda és Távbeszélő bevételei csak teljesítmények után folynak be, a forgalom emelkedése nemcsak a bevételeket szaporítja, hanem kapcsolatosan a rendes kiadásokat, még a legnagyobb takarékoság mellett is, úgy a személyi, mint a dologi kiadásoknál az előirányzott, illetve az 1894. évi államkötségvetési törvényben megállapított összegeken túl növeli.

Hogy a nagyobb számú táviratok a meglevő vezetéseken feltűnő késések nélkül feldolgozhatók legyenek, kénytelen volt 190 hivatalnál a szolgálatot a déli órákra is (12–2) kiterjeszteni.

Hozzájárult, hogy az erdélyi oláh mozgalmak szükségessé tették az ottani távírdavezetékek sűrűbb bejárását és külön távírda-létesítmények kivitelét, úgyszintén a postamesterek járandóságait, melyek a fennálló szabályok szerint a forgalom, illetve a bevételek alapján állapítandók meg, a nagyobb forgalom következtében emelnie kellett.

Ezen körülmények az 1894. évi államkötségvetési törvényben a kereskedelemügyi tárca „Posta, Távírda és Távbeszélő” címe alatt a személyi járandóságok rovatán megállapított hitelnek mintegy 30 000 Ft-tal túllépését fogják eredményezni.

A kereskedelemügyi miniszter úr utal továbbá arra, hogy a folyton emelkedő távírda- és távbeszélő-forgalom következtében a f. évben elodázhatlanul szükségessé vált rendkívüli új létesítmények következtében a távírda és távbeszélő építési anyagok készlete teljesen elfogyasztatott.

Ezeknek pótlása iránt sürgősen kell intézkednie, hogy a vonalak rendes fenntartása biztosítva legyen; a készletek kiegészítése — a rendes fenntartástól eltekintve

— azért is szükséges, hogy netalán felmerülő sürgős esetekben, milyenek a közös hadügyminiszter úr által esetleg kívánt vonalépítések, vasúti célokra sürgősen szükségelt vonalépítés, zivatar által előidézett vonalrombolás pótlása stb. azonnal intézkedni lehessen, s nehogy komolyabb következményekkel járó fennakadások keletkezzenek.

A szóban forgó készletek szükséges kiegészítése oly célból, hogy a forgalom igényei kielégíthetők legyenek, a Posta, Távírda s Távbeszélő kiadásainál mintegy 250 000 Ft túlkiadást fog okozni.

Előadó miniszter úr a fentebbiek után kéri annak tudomásul vételét, hogy tárcája 1894. évi költségvetésében a Posta, Távírda és Távbeszélő címe alatt engedélyezett hitelek a személyi járandóságok rovatán 30 000 Ft-tal, a dologi kiadások rovatán pedig 250 000 Ft-tal előreláthatólag túl fognak lépni,⁶ megjegyezvén egyúttal, hogy az említett hiteltüллések bő fedezetet találnak az eddig már elért eredményekhez képest biztossággal számításba vehető nagyobb bevételben, mely természetes következménye a nagyobb forgalomnak, mely miatt a nagyobb kiadások is szükségesekké váltak.

A jelentés tudomásul vétetett.

Jegyzetek

a A 4. pontot nem közöljük.

- 1 *Ld. még 1893. febr. 22./2., márc. 3./6., szept. 13./9., 1894. jan. 15./5., jan. 26./1.* — Polónyi 1894. jún. 20-án nyújtotta be interpellációját, amelyet Eötvös Loránd nov. 24-én válaszolt meg. A kérdések és a válaszok így hangzottak: Igaz-e, hogy az esztergomi érseki javak bérbeadásáról kötött szerződést a VKM-hoz terjesztették fel jóváhagyásra? (Igaz.) Milyen álláspontot foglal el a bérbeadásal kapcsolatban a miniszter? (Nem ellenzi a bérbeadást.) A tervezett katolikus önkormányzatnak biztosít-e befolyást a miniszter ezen fontos kérdésben? (Még nincs meg az autonómia, így hatásköre sincs megállapítva.) — A vkm. válaszát a Ház és Polónyi is tudomásul vette. KN (1892–97) 20. k. 439–451. p.
- 2 *Ld. még 1890. aug. 8./9., 1892. febr. 19./2., márc. 20./2., 1894. szept. 14–15./3., okt. 29./18.*
- 3 A kerm. — Wekerle hozzájárulásával — már előzőleg, 22-én engedélyezte a MÁV-nak 170 000 Ft kifizetését; 28-án pedig sor került a további, 130 000 Ft-nyi összeg utalványozására is. (OL - K 229 - 1894 - 2. t. - 3014 /86 391, 87 153, 88 340/.) — A vasút Nagybecskó és Körösmező közötti szakaszát 1894. dec.-ben, Körösmező és az országhatár közötti szakaszát pedig 1895. aug.-ban nyitották meg. *Ruzitska* 48–49. p.
- 4 *Ld. még 1891. máj. 21./7., 1893. máj. 30./5.*
- 5 1894-ben az állami távíróhálózat huzalhossza közel 65 ezer km-re, a távbeszélő előfizetők száma 34 városban 6763-ra, a továbbított táviratok száma az 1890. évi 7 612 000-ról 12 126 000-re, míg a postai levélforgalom az 1890. évi 172 000-ről 222 000-re emelkedett. *Matlekovits* II. k. 735., 740., 742–743. p.
- 6 Az 1894. évi költségvetés (1893:31 tc.) a Posta, Távírda és Távbeszélő költségeire 11 360 000 Ft-ot biztosított. (Az előző évek összegei: 1890: 9 469 000, 1891: 9 580 000, 1892: 9 817 000, 1893: 10 270 000 Ft.) Az 1895. évi költségvetésben (1895:4. tc.) már 12 155 000 Ft állt rendelkezésre e célokra.

84./32./

1894. december 9.

7.

Osztrák törvényjavaslat az osztrák állampolgárság elnyeréséről és elvesztéséről

A belügyminiszter úr előadta, hogy az osztrák kormány az osztrák állampolgárság elnyeréséről és elvesztéséről törvényjavaslatot tervez, melybe szintén felvették az a rendelkezés, hogy 10 évi távollét által a honosság elvész; de e rendelkezés ellensúlyozása végett egyszersmind intézkedés tétetnék abban az irányban, hogy ne csak a Levantében levő és juriszdikcióval bíró osztrák–magyar konzulátusok, hanem az összes osztrák–magyar konzuli hivatalok vezessenek konzuli községi anyakönyveket, melyekbe magukat az illető konzulátusok körletében tartózkodó osztrák alattvalók bejegyeztethessék, s ezáltal osztrák állampolgárságukat a távollét dacára is megtarthassák.

Minthogy a magyar állampolgárságról szóló 1879:L. tc. a honosságnak 10 évi távollét által való elvesztéséről, s annak a konzulátusoknál való jelentkezés által fenntartásáról szintén intézkedik, az osztrák belügyminiszter kérdést tett, hogy az osztrák kormány által e részben tervezett intézkedéssel szemben az előadó miniszter úrnak mi az álláspontja?

A belügyminiszter úr azt szándékozik válaszolni, hogy csak örömmel üdvözölheti, ha valamennyi konzulátusnál fognak községi anyakönyvek vezetetni, természetesen elkülönítve a magyar és az osztrák honosokra nézve, s a magyar törvényhozás szempontjából ez nem is ütközik semmi nehézségbe, miután az 1879:L. tc. 31. §-ában a konzuli hivatalok általában vannak megemlítve; azonban a konzuli hivatalnál való jelentkezés a magyar honpolgárokra nézve az idézett törvény értelmében nem lehet kötelező, hanem az érdekelteknek tetszésére bízandó.

A konzulátusoknál való jelentkezés, illetőleg a konzuli községi anyakönyvbe való beírás azonban a honpolgárságnak távollét általi elvesztését szintén csak 10 évre mentesíti, s így a honpolgárságnak fenntartása végett az illetőnek 10 év letelte előtt újra kell a konzuli hivatalnál jelentkeznie, illetőleg magát a községi anyakönyvbe be kell jegyeztetnie.

A minisztertanács a belügyminiszter úr felfogásában osztozván, felhatalmazta őt, hogy az előadott értelemben válaszoljon az osztrák belügyminiszternek.¹

9.

**Orvosi szakértő kiküldése Perzsiába
a járványok előrejelzése céljából**

A belügyminiszter úr előadta, hogy a közös külügyminiszter úr Taurisba, Perzsiába egy orvosi szakértőt kíván kiküldeni, ki a cs. és kir. követséghez beosztatnék, s kinek feladata volna, hogy a Perzsiában felmerülő járványokat kísérelje figyelemmel, s ily járványok fellépéséről idejekorán ide hiteles jelentéseket tegyen.

Az előadó miniszter úr ezen intézkedést üdvösnek tartja, de mivel az egészségügy nem közös ügy, aggályai vannak a tekintetben, hogy ez ügy szolgálatában egy közös, a Monarchia közös költségvetéséből javadalmazott hivatalos közegnek szervezése közjogi szempontból nem esnék-e kifogás alá. Ennélfogva azt szándékozik a közös külügyminiszter úrnál indítványba hozni, hogy a Taurisba kiküldendő orvosi szakközeg ne osztassék be a követséghez, hanem csak mint a követségnek szakértője szerepeljen.

Helyeslőleg tudomásul vétetett.

11.

A belügyminiszter előterjesztésére határozat arról, hogy Tallián Béla Békés vm.-i főispán továbbra is I. o. fizetést kapjon.²

12.

A horvát-szlavón-dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy a Horvát-Szlavónországok statisztikai hivataláról szóló 1875. február 18-i törvény kiegészítését célzó horvát törvényjavaslatot előzetes uralkodói jóváhagyás alá terjessze.³

15.

Az Egyesült Államokkal a kivándorlók állampolgárságának szabályozása tárgyában 1870-ben kötött államszerződés módosítása⁴

A honvédelmi miniszter úr bemutatta az észak-amerikai Egyesült Államokkal 1870. évi szeptember 20-án a kivándorló egyének állampolgárságának szabályozása tárgyában kötött államszerződés módosítását tárgyazó szerződésnek tervezetét,

mely érdemileg jóváhagyatott; azonban a közös külügyminiszter, illetőleg az osztrák kormány által indítványozott azon szövegbeli módosítások, melyek a közjogi viszonyoknak meg nem felelnek, el nem fogadhatók, s helyesbítendőek.

Nevezetesen az I. cikkben „a Magyar Korona Országai” helyett nem tehető „Magyarország” Horvát-Szlavónországokra való tekintetből,

hogy az osztrák kormány „Auszttria” helyett milyen kifejezéssel kíván élni: az reá bízandó.

„Az Osztrák–Magyar Monarchia államterületein” helyett teendő: „Ausztriában (illetőleg az osztrák kormány által választandó kifejezés) és a Magyar Korona Országaiban”.

Az I. cikk végpontja helyett: „Azon szándéknak pusztá kijelentése, hogy valamely osztrák, vagy magyar állampolgár az Amerikai Egyesült Államok állampolgára kíván lenni, vagy viszont, hogy az Amerikai Egyesült Államok valamely állampolgára osztrák vagy magyar állampolgárrá kíván lenni, nem bír a honosítás hatályával,” az osztrák kormány következő szöveget indítványoz: „hogy valaki egyik vagy másik állam polgára kíván lenni, egyik részre nézve sem bír honosítás hatályával.”

Mintfogya az indítványozott módosítás csak homályossá tenné a szöveget, s félremagyarázásokra adhatna alkalmat: el nem fogadható.

A II. cikkben a következő szöveg helyett: „A Magyar Korona Országában vagy Ausztriában honosított polgár az Egyesült Államokba visszatértével, és viszont az Egyesült Államokban honosított polgár a Magyar Korona Országába vagy Ausztriába visszatértével...”

az osztrák kormány tétetni kívánja: „Az egyik rész honosított polgára a másik rész területére történt visszatértével...”. E módosítás nemcsak azért nem fogadható el, mert homályos, de azért sem, mert helytelen, mivel a „rész” szó alatt egyfelől az Osztrák–Magyar Monarchia, másfelül az Egyesült Államok volnának értendők, márpedig a jogi következmények szempontjából nem mindegy, hogy valamely honosított amerikai polgár Ausztriába vagy a Magyar Korona Országába tér-e vissza.

A IV. cikkben a következő szöveg helyett: „A Magyar Korona Országáiból vagy Ausztriából kivándorolt oly egyén, ki az I. cikk értelmében az Egyesült Államok polgárának tekintendő, és viszont az Egyesült Államokból kivándorolt oly egyén, ki az I. cikk értelmében magyar vagy osztrák állampolgárnak tekintendő” indítványba hozatik: „Az egyik államból kivándorolt oly egyén, ki az I. cikk értelmében a másik állam polgárának tekintendő.”

E módosítás el nem fogadható, mert azt fejezné ki, hogy Auszttria és Magyarország egy állam, ami közjogilag helytelen.

A VI. cikkben „az Osztrák–Magyar Monarchia mindkét állama törvényhozásai” helyett indítványozott „az Osztrák–Magyar Monarchia mindkét törvényhozásának” kifejezés mint helytelen el nem fogadható, mert a Monarchiának, mint olyannak nincsen törvényhozása, tehát két törvényhozása sem.⁵

18.

A dalmáciai vámmentes gabona-behozatal ügye⁶

A kereskedelmi miniszter úr előadta, hogy az osztrák kormánytól megkeresés érkezett a Dalmácia és a quarneroi szigetek számára szükségelt gabonamennyiség vámmentes behozatalának az 1895. évben is engedélyezése végett, kötelességének tartja azonban megjegyezni, hogy a minisztertanácsnak 1893. évi december 23-án kelt határozata értelmében már a múlt évben értesítette az osztrák kereskedelmi minisztert, hogy a magyar kormány a kívánt hozzájárulást a múlt alkalommal is csak abban a feltevésben adta meg, hogy az osztrák kormány a vám- és kereskedelmi szövetség határozmányai ellenére szedett tiroli gabonavámokat végre meg fogja szüntetni; de az osztrák kormány a tiroli gabonavámok megszüntetése iránt eddig sem intézkedett, sőt a magyar kormánynak ezen megjegyzésére nem is válaszolt.

A minisztertanács értesítendőnek határozta az osztrák kormányt, hogy a magyar kormány a Dalmácia és a quarneroi szigetek számára kívánt vámmentességhez csak azon feltétel alatt fogja hozzájárulni, ha egyúttal a tiroli gabonavámok megszüntetése iránt is intézkedés történik.⁷

20.

A Kaposvár–Fonyódi, a Segesvár–Szentágotai, valamint a Pozsony–Dunaszerdahelyi HÉV-ek engedélyezése

A kereskedelmi miniszter úr felhatalmazást kért, hogy Ő Felsége, illetőleg a törvényhozás jóváhagyásával a következő helyi érdekű vasutak építésére az engedélyokmányokat kiadhassa:

I.

Jankovich Bésán Gyula és érdektársainak Kaposvárról Fonyódig vezetendő helyi érdekű vasútra.

A vasút hossza 53 km. A tényleges építési és üzletberendezési költség 1 796 500 Ft, melyből forgalmi eszközök beszerzésére 106 000 Ft, tartalékalap képzésére pedig 20 000 Ft hasítandó ki. Az említett tőke 35% erejéig törzsrésztvények, 65% erejéig pedig 75%-os árfolyammal számított elsőbbségi résztvények kibocsátása útján szerezhetnék be.

A posta ingyenes szállításáért fizetnének 50 éven át évenként 4000 Ft, külön állami segély fejében pedig adatnék — szintén 50 éven át — évenként 5000 Ft, mely kétféle járulékos fejében az államnak átadatnék 180 000 Ft névértékű törzsrésztvény.

A vasút üzemét a M. Kir. Államvasutak vezetnék.

Mínthogy a tervezett vonal két már üzletben levő vasutat kötne össze, az engedélyezés jóváhagyása a törvényhozás körébe esik.⁸

II.

Báró Apor Gyula^a Nagy-Küküllő vármegye főispánjának Segesvárról Szentágotáig vezetendő keskeny vágányú helyi érdekű vasútra.

A vasút hossza 48,9 km; a tényleges építési és üzemberendezési költség 604 000 Ft, melynek beszerzése végett címletek bocsáttatnának ki, mégpedig annak 40,39% erejéig törzsrészesvények, 59,61% erejéig pedig elsőbbségi részesvények.

A 244 000 Ft-ra rúgó törzsrészesvénytőke fedezetet talál Nagy-Küküllő vármegye törvényhatósága által a vármegyei útalap terhére megfelelő törzsrészesvények ellenében megszavazott 130 000 Ft-nyi összegben, valamint a községek és egyéb érdekelték részesedésében.

A 366 000 Ft-nyi elsőbbségi részesvények a vármegye által vétetnének át, s azok biztosításául 5%-nyi vármegyei pótdadó vettetnék ki.

Az üzemet maga az engedélyes vezetné.

Mínhogy a vasút létesítése végett 5%-ot meghaladó vármegyei pótdadó vettetnék ki, az engedélyezés az 1883:XV. tc. 9. §-a értelmében a törvényhozás hatáskörébe esik.⁹

III.

Sághy Gyula országgyűlési képviselő és Neuschloss Miksa építési vállalkozónak a MÁV Pozsonyújváros állomásából Dunaszerdahelyig vezetendő helyi érdekű vasútra.

A vasút hossza 43,6 km, tényleges építési és üzletberendezési költsége 1 493 000 Ft, melyből forgalmi eszközök beszerzésére 87 200 Ft, tartalékalap képzésére pedig 20 000 Ft hasítandó ki. Az építési és üzletberendezési tőke 40% erejéig törzsrészesvények, 60% erejéig pedig 75% árfolyam s 5% osztalék alapul vétele mellett számított elsőbbségi részesvények kibocsátása útján fedeztetnék.

A posta szállítása fejében 50 éven át fizettetnék évenként 4800 Ft, külön állami segély címén pedig — szintén 50 éven át — évenként 5000 Ft, mely járulékok fejében 172 000 Ft névértékű törzsrészesvény adandó át az államnak.

A vasút üzletét a M. Kir. Államvasutak kezelnék.¹⁰

A kért felhatalmazások megadattak.

23.

Az igazságügy-miniszter felhatalmazása arra, hogy a Budapesti Büntető Törvényszék felállításáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹¹

25.

A szászfenesi zálogbirtok örök tulajdonba adása

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője felhatalmazást kért, hogy a szászfenesi inskripcionális birtoknak megörökítése iránt a gr. Mikes-családdal

létrejött peregezséget Ő Felsege legfelsőbb engedélyének kieszközlése után jóváhagyhassa, melynek értelmében a birtok örök átbocsátása fejében a gr. Mikes-család az úrbéri kárpótlás 1/4 részét, vagyis 13 133 Ft 86 kr-t visszatérítené az államnak.

A felhatalmazás megadatott.

28.

Törvényjavaslatok a pénzügyi felhatalmazásról és a szőlődézsma-váltásról

A miniszterelnök úr mint a Pénzügyminisztérium vezetője bejelentette, hogy az 1895. év első 2 hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatot Ő Felsege legfelsőbb jóváhagyásával az Országgyűléshez már beterjesztette,¹² és felhatalmazást kért, hogy a szőlődézsma-váltási tartozások lerovására nézve adandó újabb állami kedvezményekről szóló törvényjavaslatot Ő Felsege legfelsőbb jóváhagyásával az Országgyűlés elé terjeszthesse.¹³

Tudomásul vétetvén, a kívánt felhatalmazás megadatott.

29.

Gr. Kreith Béla 1848/49-es gyűjteményének megvásárlása

A miniszterelnök úr bemutatta gr. Kreith Bélának beadványát, melyben az általa összegyűjtött 1848/49. évi ereklyemúzeumot az államnak megvétele felajánlja. Tekintve azt, hogy e gyűjtemény magánbirtokban hagyva már üzérkedési indokoknál fogva is folytonos reklám tárgyát képezi, s kiállítás végett az egész országban körülhordoztatik, s így politikai szempontból is célszerűbb, ha e gyűjtemény az állam birtokába kerül, s így annak miképpen elhelyezéséről és kezeléséről a kormány intézkedhetik: a miniszterelnök úr az ajánlatot elfogadandónak vélné az esetben, ha a gyűjtemény legfeljebb 30 000 Ft-ért megszerezhető volna.

A minisztertanács osztozván e nézetben, elhatározta, hogy a kérdéses gyűjtemény legfeljebb 30 000 Ft-ért megvásároltassék, s e célból a Nemzeti Múzeumnak ezen összegnek megfelelő póthitel engedélyeztetésék.¹⁴

Jegyzetek

a Helyesen: Apor Gábor

1 A BM lt.-i anyagában nem maradtak fenn az ügyre vonatkozó iratok.

2 *Ld. még 1892. szept. 30./1., 1894. máj. 3./6.* — Az intézkedést Talliánnak Csongrád vm. főispáni állása alóli aug. 14-i felmentése indokolta. Utódjává ugyanekkor Vadnay Andor büm.-i oszt. tan.-t nevezte ki az uralk. (Utóbbi ügy nem szerepel a mt. jk.-eiben!) OL - K 148 - 1895 - III. t. - 179.

3 A javaslatot tv.erőre emelte az 1895. febr. 16-i tv., mellyel a Horvát-Szlavón Orsz. Statisztikai Hivatal és Tanács szervezetéről szóló 1875. febr. 18-i tv.-t kiegészítették.

4 *Ld. még 1893. okt. 20./7.*

- 5 Iratok: OL - K 26 - 1901 - XXXI. t. - 4055. — A szerződésmódosításból nem lett semmi, mert azzal az USA nem értett egyet. — Az ügy lezárására ld. az 1901. nov. 6-i mt.-i jk.-et.
- 6 Ld. még 1891. márc. 14./9., dec. 24./6., 1892. nov. 28./13., 1893. dec. 23./18.
- 7 Vö. 1893. márc. 3./24.
- 8 A Balaton melletti tőzegtelepek kiaknázása, a cukorrépa-termesztés igényei és Fonyód-Bélatelep üdülőhely megközelítése miatt fontos vonal előmunkálati engedélyét 1890-ben Tallián Béla, Zichy Béla, Jankovich Bésán Gyula és érdektársaik kapták, 1893. márc. 4-én volt az engedélyezési tárgyalás. A kern. 1895. febr. 1-jei előterjesztésére az uralk. febr. 20-án adott engedélyt a tvj. benyújtására, amelyet elfogadás után az 1895:28. tc. emelt tv.erőre. Ennek felhatalmazása alapján 1895. jún. 25-én került sor az engedélyokirat kiadására Jankovich Bésán Gyula és társai részére. (OL - K 229 - 1896 - 2. t. - 2616., 78 536/1894. sz. a. itt van az írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványa és tisztázata is.) — A vasutat 1896-ban nyitották meg. *Ruzitska* 66. p.
- 9 Br. Apor 1892-ben kapott előmunkálati engedélyt. Nagy-Küküllő vm. a maga hozzájárulását 4%-os, majd újabb 5%-os pótdóval kívánta fedezni. Az engedélyezési tárgyalásra 1894. jún. 7-én került sor. Lukács dec. 19-i előterjesztésére az uralk. 1895. jan. 1-jén hozzájárult a pótdót engedélyező tvj. benyújtásához, majd az így született 1895:5. tc. nyomán jún. 11-én kerülhetett sor az engedélyokirat kiadására (RT 1895. I. k. 967. p., OL - K 229 - 1897 - 2. t. - 10 426., 87 529/1894. sz. a. itt található a mt.-i előterjesztés fogalmazványa is.) — A 0,76 m nyomtávú vasút 1898-ban készült el. *Ruzitska* 67. p.
- 10 Nevezettek 1892-ben nyerték előmunkálati engedélyüket, az engedélyezési tárgyalásra pedig 1894. jún. 14-én került sor. Lukács dec. 10-i előterjesztése és a dec. 20-i lf. elhatározás alapján dec. 24-én adták ki az engedélyokiratot. (OL - K 229 - 1895 - 2. t. - 2373, 82 729/1894. sz. a. itt található az írásos mt.-i előterjesztés fogalmazványa és tisztázata is.) — A vonal 1895-ben készült el. *Ruzitska* 66. p.
- 11 A Bp.-i Kir. Tvsz. büntető osztálya egyre növekvő ügyforgalmat bonyolított le: 1894-ben már több, mint 70 000 ügy elintézésére került sor. A munkát 35 fős bírói személyzet látta el. Szilágyi elsősorban a nagy személyzet és ügyforgalom miatt gondolt külön büntető tvsz. felállítására. A mt. elé került tvj.-ot azonban már a Bánffy-kormány nyújtotta be, és az az 1895:44. tc.-kel vált tv.-nyé. (OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 91. /294. cs./). — A Bp.-i Kir. Büntető Tvsz. 1896. jan. 1-jén kezdte meg működését.
- 12 Ld. még 1894. jún. 18./8., szept. 12./7., szept. 13./3., szept. 14–15./1. és 8., szept. 16./2., szept. 21./13. — A Pénzügyi Bizottság nov. 3-án nyújtotta be jelentését a költségvetésről. Nov. 12. és 16. között 5 napot vett igénybe az általános tárgyalás, nov. 17-én kezdődött a részletes vita. Nov. 27-ig elfogadták az ún. kisebb tárcák, valamint a BM és a Ker. Min. előirányzatait. (KN /1892–97/ 20. k. 128–439. p., 21. k. 4–43. p.) — Hátra volt még az FM és a VKM büdzsége, amikor a kormány sorának bizonytalansága kétségessé tette a költségvetés dec. végéig történő elfogadását. Wekerle ezért dec. 1-jén az uralk. engedélyét kérte, hogy szükség esetén két hónapi indennitásról szóló tvj.-ot nyújthasson be. Erre — Ferenc József dec. 3-i hozzájárulását követően — dec. 4-én sor is került. Az Ogy. dec. 17-én heves vita után fogadta el a javaslatot, amelyet az 1894:34. tc. cikkelyezett be. (OL - K 255 - 1894 - 3. t. - 2841, OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 69. /293. cs./, KN /1892–97/ 21. k. 164., 238., 267–295., 297., 422. p.) — A kormányválság miatt dec. 20. és jan. 23. között szünetelt a költségvetés tárgyalása, s így a végleges elfogadás — az indennity meghosszabbítása (1895:2. tc.) után — 1895. febr. 28-án, ill. márc. 12-én történhetett meg. (Uo. 22. k. 67–188. p., 23. k.) — Az 1895:4. tc.-be iktatott 1895. évi költségvetés végleges főösszegei 468 528 061 Ft kiadást és 468 550 257 Ft bevételt, azaz 22 196 Ft fölösleget tettek ki.
- 13 Ld. még 1890. júl. 4./3., szept. 21./2., szept. 28./7., nov. 6./4., 1891. jan. 9./17., jún. 3./15., 1892. dec. 27./10. — Wekerle dec. 2-án kelt felségelőterjesztésében rámutatott arra, hogy a filoxéra pusztította szőlőterületek — dacára az 1883:11. és 1891:1. tc. által nyújtott kedvezményeknek — szőlődézmaváltság-tartozás címén még most is annyira megterheltek, hogy a szőlők jövedelmeiből a tartozások nem hajthatók be, sőt végrehajtás esetén az ingatlan sem nyújt fedezetet. Így egyrészt igen nagy kincstári követelés halmozódott fel (12 042 604 Ft), másrészt viszont a szőlőbirtokosra olyan teher nehezedett, „amely a birtokos közönséget a legtöbb esetben visszatartja attól, hogy parlaggá vált szőlőbirtokát újból beültesse.” Elemi közigazdasági érdek tehát — folytatta Wekerle —,

hogy az ingatlan jövedelméből be nem hajtható dézsmaváltás-gtartozást leírják, a szőlővel újból beültetett területeket terhelő tartozások egész összegét elengedjék, és a más művelési ág alá kerülő szőlőterületekre eső váltás-gtartozás lerovását megkönnyítsék. Ezeknek az elveknek az alapján a tvj. úgy kívánt intézkedni, hogy: az 1893 végéig felszaporodott váltás-gtartozási hátralékot oly esetekben, amikor az az elemi csapás és a filoxéra pusztítása miatt a szőlő jövedelméből nem hajtható be, törlik, a más művelési ág alá vont szőlők váltás-gtartozását leszállítják (évente ugyanis nem fizethetnek több járulékot, mint a földadó összege), míg az elpusztult szőlők újraültetése esetén a terület terhelő tartozásokat leírják. (OL - K 255 - 1894 - 2. t. - 2831.) — Wekerle — az uralk. dec. 7-i engedélyével — dec. 15-én nyújtotta be a tvj.-ot, amelyet a Ház 1895. máj.-ában fogadott el bizonyos módosításokkal (pl. nem az 1893., hanem az 1894. végéig felszaporodott hátralékot törlik). Tv.erőre emelte az 1895:14. tc. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 71. (293. cs.), KN (1892-97) 21. k. 373. p.

- 14 Gr. Kreith Béla 1893. okt. 31-i levelében ismételt felajánlotta állami megvételre több mint 3000 db-ból álló 1848/49-es gyűjteményét (festmények, kéziratok, ruhák, zászlók, érmek stb.) 32 000 Ft-ért. Korábban 35 000 Ft-ot kért, a kiküldött becselő bizottság azonban csak 6039 Ft értéket állapított meg. A vkm. egyébként 1893. szept.-ben 3000 Ft-ért már megvett Kreith-től egy proklamáció- és okmánygyűjteményt. (OL - K 255 - 1894 - 16. t. - 416.) — 1894. aug. 15-i beadványában Kreith hivatkozhatott Wekerle korábbi vételi ígéretére is. (OL - K 26 - 1894 - 953.) — A mt. döntésének végrehajtása a Bánffy-kormányra maradt. Az ügybe a forradalom és a szabadságharc emléktől is irtózó Ferenc József is beavatkozott. Ez derül ki Wlassics Gyula vkm. Kállay Béni közös püm.-hez írt 1895. márc. 24-i leveléből: „mindenben úgy fog történni a gr. Kreith-féle úgynevezett ereklyemúzeum tárgyainak elrendezése, mint Urunk Királyunk Ő Felsége kívánja. Én már régebben hivatam a múzeum igazgatóját és megmondtam neki, minő feltételek alatt vagyok hajlandó megvenni a tárgyakat, és ő kijelentette, hogy ő maga fog elsősorban a legnagyobb figyelemmel azon örködni, hogy minden csoportos elhelyezés kerülessék.” OL - P 344 - B. a. Levelek (161.)

85./33./

1894. december 15.

4.

Az igazságügy-miniszter felhatalmazása arra, hogy a házassági ügyekben való eljárásról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.¹

5.

**Sajtóper indítása a „Magyar Állam”, a „Magyar Néplap”,
a „Hétfői Újság” és a „Hét” ellen**

Az igazságügy-miniszter úr előterjesztése folytán

elhatározatott, hogy a „Magyar Állam” című napilap f. hó 12-i számában „Consumatum” felirattal, a „Magyar Néplap” f. hó 14-i számában „Megtörtént” felirattal és a „Hétfői Újság” f. hó 10. számában „A király mulat” felirattal megjelent cikkekben elkövetett felségsértés miatt, továbbá a „Hét” című folyóirat 42. számában „A főherceg nem fogad”

címmel megjelent cikk miatt a Legfelsőbb Uralkodóház tagjainak megsértése miatt a sajtóügyi bünvádi eljárás megindítottassék.²

12.

Német folyóirat postán szállítási jogának megvonása

A belügyminiszter úr bejelentette, hogy a Hamburgban megjelenő „*Deutschnationale Warte*” című folyóirattól német irredentisztikus tartalma miatt a postán szállítási jog a Magyar Korona Országainak területére nézve megvonatott.³

Jóváhagyólag tudomásul vétetett.

Jegyzetek

- 1) Az egyházpolitikai kérdésre vonatkozó jk.-i pontok felsorolása: 1890. nov. 3./7. jegyzet. — A tvj.-ot a Plósz Sándor által 1893-ban kidolgozott tervezet és az 1894. nov.-ben tartott szakértekezlet állásfoglalásai alapján szövegezték meg, s mint előadói tervezetet nyilvánosságra is hozták. Ogy. elé azonban nem került, mert a Bánffy-kormány végül igm.-i rendelettel szabályozta a kérdést. IM Jel. 1892–95. 136. p., *Salacz*, A magyar kultúrharc... 372. p.
- 2) Az első három lap az egyházpolitikai tvj.-ok szentesítése alkalmából (vö. 1894. jún. 11./1.) cikkezett, és fejezte ki csalódását az uralk.-ban. Pl. a „Magyar Állam” említett vezércikkében így szólt a felségsértés vádjá alá vont mondat: „Királyok és koldusok az Istennek adnak számot cselekedeteikért.” Vö. *Dersi* 329. p.
- 3) A folyóirat kitiltására nem maradt fenn irat a BM-i Lt. hiányos anyagában.

86./34./

1894. december 19.

1.

Pótelőterjesztés a büntetőeljárásról szóló törvényjavaslat tárgyában¹

Az igazságügy-miniszter úr felhatalmazást kért, hogy miután a büntetőeljárásról szóló törvényjavaslatra vonatkozólag közte és a közös hadügyminiszter, illetőleg a honvédelmi miniszter úr közt fennforgott vitás kérdések kiegyenlítették oly módon, hogy bizonyos előadott módosítások megállapítottak, más^a pontoknak az életbe léptetési törvénybe való áttétele határozatott el, s a polgári és katonai bíróságok közötti kölcsönös jogsegély nyújtásának szabályozása szintén az életbe léptetési javaslat körébe utaltatott,^b az ennek folytán az eredeti törvényjavaslatra teendő változtatások iránt Ó Felségéhez pótelőterjesztést tessen.

A felhatalmazás megadatott.²

3.

A Szepsi Kir. Járásbíróság és Abauj-Torna vm. árvaszéke között hagyatéki ügy miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

4.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök előterjesztésére határozat arról, hogy Márffy Ágost pénzügyminiszteri államtitkár kitüntetésben részesüljön (Lipót-rend középkeresztje vagy a Szt. István-rend kiskeresztje).³

6.

A pénzügyi tárcát vezető miniszterelnök felhatalmazása arra, hogy az 1892. évi közösügyi zárszámadásokra alapított végleges leszámolás szerint Magyarország terhére mutatkozó tartozás (1 043 293 Ft) fedezéséről szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjessze.⁴

7.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazása arra, hogy a madarak vonulására vonatkozó adatgyűjteményt Herman Ottótól a Nemzeti Múzeum számára 1500 Ft-ért megvásárolhassa.

8.

A kormány lemondása

A miniszterelnök úr előterjesztvén a kormány helyzetét,⁵ kijelentette, hogy miután arról győződött meg, hogy a jelenlegi kormány általában véve nem bírja Ő Felségének bizalmát oly mértékben, mint a kormányzati ügyeknek üdvös és sikeres vezetéséhez a jelenlegi viszonyok között szükséges volna, Bécsbe utazni, s Ő Felségének a kabinet lemondását bejelenteni szándékozik, kérvén Ő Felségét legfelsőbb akaratának nyilvánítására a tekintetben is, hogy az alakszerű lemondás mikor terjesztessék fel, s hogy a lemondás általában csak a legfelsőbb bizalom megvonásával indokoltassék-e?

A minisztertanács tagjai egyértelműleg osztozván a miniszterelnök úr nézetében, felkérték őt a kabinet lemondásának legfelsőbb helyen leendő bejelentésére.⁶

Jegyzetek

- a Szilágyi javítása, itt eredetileg „hogy bizonyos” állt.
b Szilágyi javítása, itt eredetileg „nyújtása biztosított” állt.

- 1 *Ld. még 1893. júl. 22./7.*
- 2 A tvj. benyújtásához 1895. jan. első napjaiban járult hozzá az uralk., így a Ház elé terjesztés és tárgyaltatásának feladata a Bánffy-kabinetre maradt. A javaslatot az 1896:33. tc. emelte tv.erőre. IM Jel. 1892–95. 144. p., OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok 92. (294. cs.), OL - P 634 - 1. t.
- 3 *Ld. még 1893. máj. 15./1.*
- 4 A tvj. a Bánffy-kormány idején került az Ogy. elé, és az 1895:11. tc. iktatta be a tv.tárba. OL - K 2 - 1892/97 - Tvj.-ok, 73. (293. cs.)
- 5 *Ld. a bevezető tanulmány B/III. részét.*
- 6 Wekerle az egyházpolitikai tvj.-ok szentesítésének elhúzóddása miatt már nov.-ben az uralk. tudomására hozta lemondási szándékát. A jk.-i pontot közli: *Hanák, Iratok... 329. p. — Ld. még 1894. dec. 21./1.*

87./35./

1894. december 21.

1.

A kormány lemondásáról szóló kérelem aláírása¹

A miniszterelnök úr jelentette, hogy a f. hó 19-én létrejött megállapodás értelmében Ő Felségének a minisztérium lemondását bejelentette,² s hogy Ő Felsége egyetérteni méltóztatott azzal, hogy a formasierű írásbeli lemondás is az előadott általános indoklással haladék nélkül benyújtassék.

Ennek folytán megszerkesztvén a lemondási kérvény, a minisztertanács valamennyi tagja által aláíratott.³

2.^a

A horvát–szlavón–dalmát miniszter felhatalmazása arra, hogy az építészeti szolgálatról szóló horvát törvényjavaslatot szentesítés alá terjessze.⁴

Jegyzetek

- a A 3–4. pontokat nem közöljük.
- 1 *Ld. még 1894. dec. 19./8.*
- 2 Wekerle kihallgatására dec. 20-án került sor Bécsben. Nemzet, 1894. dec. 21. (reggeli lap).
- 3 A kérelem így szólt: „Legkegyelmesebb Úr! Minthogy Felségednek hódoló tisztelettel alóírt magyar kormánya legmélyebb sajnálatára arról győződött meg, hogy általában véve nem részesül abban a szerencsében, hogy Felséged bizalmát oly mértékben bírná, mint azt a kormányzati ügyeknek üdvös és sikeres vezetéséhez a jelenlegi viszonyok között szükségesnek tartaná: mint e kormánynak tagjai legmélyebb alázattal arra kell kérnünk cs. és ap. Kir. Felségedet, hogy hivatali lemondásunkat legkegyelmesebben elfogadni és minket állásainktól felmenteni méltóztatassék.” OL - K 26 - 1894 - 1237 (2850). — Ferenc József dec. 23-án fogadta el a kormány lemondását, egyúttal felkérte Wekerlét és a minisztereket, hogy további intézkedésig maradjanak hivatalukban. (Uo.) — Wekerle kabinetje 1895. jan. 15-ig maradt hivatalban.
- 4 *Ld. még 1894. nov. 7./6.* — A javaslatot becikkelyezte az 1894. dec. 28-i tv. az építészeti szolgálat szervezéséről a Horvát és Szlavón Királyságokban.

88./36./

1894. december 27.

1.

A Módosi Kir. Járásbíróság és Torontál vm. bánlaki járásának fősolgabírája között hatósági közegnek való ellenszegülés és szóbeli bántalmazás miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

2.

A Pancsovai Kir. Járásbíróság és Torontál vm. pancsovai járásának fősolgabírája között nyilvános verekedés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a közigazgatási hatóság folytassa le.

3.

A Nagykikindai Kir. Járásbíróság és Nagykikinda város rendőrkapitánya között tilos mezei legeltetés miatt keletkezett hatásköri összeütközés kérdésében — az igazságügy-miniszter előterjesztésére — határozat arról, hogy az eljárást a bíróság folytassa le.

4.^a

Az igazságügy-miniszter előterjesztésére határozat arról, hogy az uralkodó Bernáth Géza szegedi ítélőtáblai tanácselnököt nevezze ki a Szegedi Kir. Ítélőtábla elnökévé.¹

Jegyzetek

a Az 5–10. pontokat nem közöljük.

1 Vö. 1894. okt. 29./14. — Bernáthot dec. 31-i lf. elhatározásával nevezte ki az uralk. Bp.-i Közl., 1895. jan. 3.

89./1./

1895. január 3.

1.

A budapesti bírói személyzet növelése a sommás eljárás életbe léptetése miatt¹

Az igazságügy-miniszter úr előadta, hogy a budapesti bíróságoknak megvizsgálása alkalmával kiderült, hogy a sommás szóbeli peres eljárás életbe léptetése következtében 3-4 járásbírósnak s valószínűleg a törvényszéknek személyzetét okvetlenül és sürgősen szaporítani kell, nehogy az ügymenet fennakadást szenvedjen. Az 1895. évi költségvetésben e személyszaporításokról gondoskodva is van, de miután az 1895. évi költségvetés törvényhozásilag még megállapítva nincsen, s a f. év első két hónapjában a pénzügyi felhatalmazást tárgyzó 1894:XXXIV. tc. értelmében a kiadásokra nézve az 1894. évi állami költségvetés rendelkezései mérvadók: az igazságügy-miniszter úr felhatalmazást kér, hogy a sommás szóbeli peres eljárás életbe léptetése következtében szükséges személyszaporításokat foganatosíthassa, illetőleg az abból származó kiadásokat teljesíthesse addig is, míg a rendes költségvetési törvény meghozatik, megjegyezvén, hogy az 1894. évi állami költségvetésről szóló törvényben a személyi kiadások között virement² van megengedve, s a múlt évben a személyi kiadásoknál mintegy 150 000 Ft-nyi megtakarítás éretett el.

A kívánt felhatalmazás megadatott azzal a hozzáadással, hogy a foganatosítandó személyszaporítások által előálló kiadási többletek az 1894. évi költségvetési törvényben a személyi kiadásokra engedélyezett összeget egészben véve — arányosítva a felhatalmazási időszak tartamára — meg ne haladják.

4.

Az összeférhetetlenség megállapítása a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. tisztviselőire nézve^{2a}

A kereskedelmi miniszter úr a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. alakításáról és állami segélyezéséről szóló 1894:XXXVI. tc. végrehajtása alkalmából felvetette azt a kérdést: vajon az összeférhetetlenségről szóló 1875:I. tc. 2. § c. pontjának rendelkezését tekintve a fennebb említett részvénytársaság elnökéül, igazgatójává, igazgatótanácsosává, jogtanácsosává vagy hivatalnokává kinevezhető, illetőleg megválasztható-e országgyűlési képviselő?

Minthogy a kérdésben levő Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. esetleges nyereséggel vagy veszteséggel összekötött, a kormánnyal szerződési viszonyban, sőt a kormány közvetlen felügyelete és befolyása alatt álló vállalat, mely az államtól a változatlan összegben meghatá-

rozott rendes évi segélyen felül a kereskedelmi miniszter által jóváhagyandó évi mérleg alakulása szerint bizonyos esetekben magasabb segélyben is részesítendő: a minisztertanács abban a véleményben van, hogy a többször említett részvénytársaságnál mindazon mozzanat fennforog, mely az 1875:I. tc. 2. §-ának b. és c. pontjai értelmében az országgyűlési képviselőséggel való összeférhetlenséget megállapítja.

6.^a

A fiumei kormányzói palota építésénél történt szerencsétlenség áldozatainak, illetve hozzátartozóiknak segélyezése³

A miniszterelnök úr felhatalmazást kért, hogy a fiumei új kormányzói palota építésénél előfordult szerencsétlenség következtében elhalt, vagy keresetképtelenné vált munkások családjainak segélyezésére ezer Ft-ot engedélyezhessen, mely összeg mint előre nem látott kiadás fogna elszámoltni.

A felhatalmazás megadatott.⁴

Jegyzetek

a A 7–8. pontokat nem közöljük.

1 *Ld. még 1892. febr. 14./5.*

2 virement (fr.) = átutalás, megfordítás, áttétel

2a *Ld. még 1893. máj. 30./6., 1894. jún. 18./4., szept. 21./1.*

3 *Ld. még 1892. szept. 30./4., 1893. márc. 30./5.*

4 A szerencsétlenség 1894. nov. 20-án történt: egy épülő fal összedőlt. Öt munkás meghalt, nyolc súlyosan megsérült. OL - K 26 - 1899 - VII. t. - 332 (2602/1894, 16/1895). — A palota 1895-ben készült el. Magyarország vármegyéi, Fiume 16. p.

90./2./

1895. január 13.

1.

Hitel engedélyezése a Szépművészeti Múzeum gyűjteményének gyarapítására¹

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előadta, hogy a Szépművészeti Múzeum gyűjteményeinek megszerzésére a minisztertanács által 1894. évben első részletképpen engedélyezett 167 560 Ft-nyi összeg művészi szakértők közbejöttével képzőművészeti művek vásárlására már felhasználtatott; de a vásárlások eszközzésével megbízott szakértők a létesítendő gyűjtemények számára az utalványozott fennebb

megjelölt összegben túl is szemeltek ki műtárgyakat, melyeknek megvételét a gyűjteményekre nézve minden tekintetben fontosnak tartották.

E tárgyaknak megszerzésére és Budapestre való szállítására 204 876 Ft szükséges; minthogy pedig időközben a millenáris országos bizottság is a Szépművészeti Múzeum szervezésének tervezetét elfogadta, s eszerint az 1895–1899. évek közti időre a múzeum megszerzésére 2 100 000 Ft áll rendelkezésre, melynek évi hányada 420 000 Ft, s így a fennebb kimutatott, s a most kilátásba vett vásárlásokra utalványozandó összeg a f. évre rendelkezésre álló összegnek felét sem éri el: az előadó miniszter úr felhatalmazást kér, hogy a fennebb említett, vagyis 204 876 Ft összeg erejéig további vásárlásokat tétethessen, illetőleg az összeget a mondott célra folyóvá tehesse.

A kért felhatalmazás megadatott.²

4.^a

A sajtóügyi eljárás módosításának alapelvei

Az igazságügy-miniszter úr előterjesztette, hogy a sajtóügyi bíróság³ eljárására nézve fennálló az az eddigi szabály, miszerint a bíróság és az ítéelő esküdtek mindaddig folytonosan együtt lenni tartoznak, míg a tárgyalás alatt levő ügy ítélettel véglegesen be nem fejeztetik, a gyakorlatban oly esetekben, midőn az ügy tárgyalása hosszabb ideig tart, nagyon terhesnek s a fennforgó kérdéseknek nyugodt és helyes elbírálása szempontjából is hátrányosnak bizonyult, másfelül terhes az esküdtekre nézve az is, hogy az esetleges kocsiköltségeken kívül más kiadásainak, például étkezési kiadásainak megtérítésében nem részesülnek. Ennélfogva szükségesnek tartaná, hogy addig is, míg a büntetőeljárás átalában véve törvényhozásilag szabályoztatik, ami mindenestre csak hosszabb idő múlva történhetik meg,⁴ a fennebb említett tekintetben orvoslás szereztessék.

E nézetben a minisztertanács is osztozván, az 1848:XVIII. tc. 17. §-a, nemkülönben az Országgyűlés Képviselőházának 1867. évi március hó 8-án és 9-én s a Főrendiháznak 1867. évi március hó 11-én és 12-én kelt határozatai, illetőleg az 1868:XLIII. tc. 12. §-a alapján felhatalmazta az igazságügyi és belügyi miniszter urakat, hogy a sajtóügyi eljárás tárgyában 1867. évi május hó 17-én 307. eln. sz. alatt kelt rendeletnek, illetőleg az erdélyi sajtóbíróság előtt követendő eljárás iránti 1871. évi május hó 14-én 1498. eln. sz. alatt kiadott rendeletnek a következő elvek alapján leendő módosítása iránt javaslatot készítsenek, s azt mielőbb a minisztertanács jóváhagyása alá terjesszék.

1. Az esküdtek folytonos együttmaradásának és másoktól való elkülönítésének kényszere tanácskozásuk és határozathozásuk idejére szoríttassék; a tárgyaláson való jelenlétük iránti köteletség s az a tilalom mindazáltal, hogy a tárgyalásról a tárgyalás egész tartama alatt másal, mint esküdttársaikkal ne érintkezzenek, érintetlenül maradjanak.

2. Az esküdteknek költségeik megtérítése iránti igénye állapíttassék meg, s az ennek folytán felmerülendő kiadások bűnügyi költségek gyanánt kezeltessenek.

3. Az esküdtek összes lajstromának egybeállítását végezze az eddigi, a törvényhatóság három kiküldött tagjából álló bizottság; az összes lajstrom kiigazítását s a szolgálati lajstrom egybeállítását ellenben más bizottság teljesítse, mely a törvényhatóság három tagjából, egy királyi törvényszéki bíróból és a sajtóbírótság elnökéből, vagy helyetteséből mint elnökből álljon.⁵

Jegyzetek

a Az 5–8. pontokat nem közöljük.

1 *Ld. még 1894. máj. 3./3.*

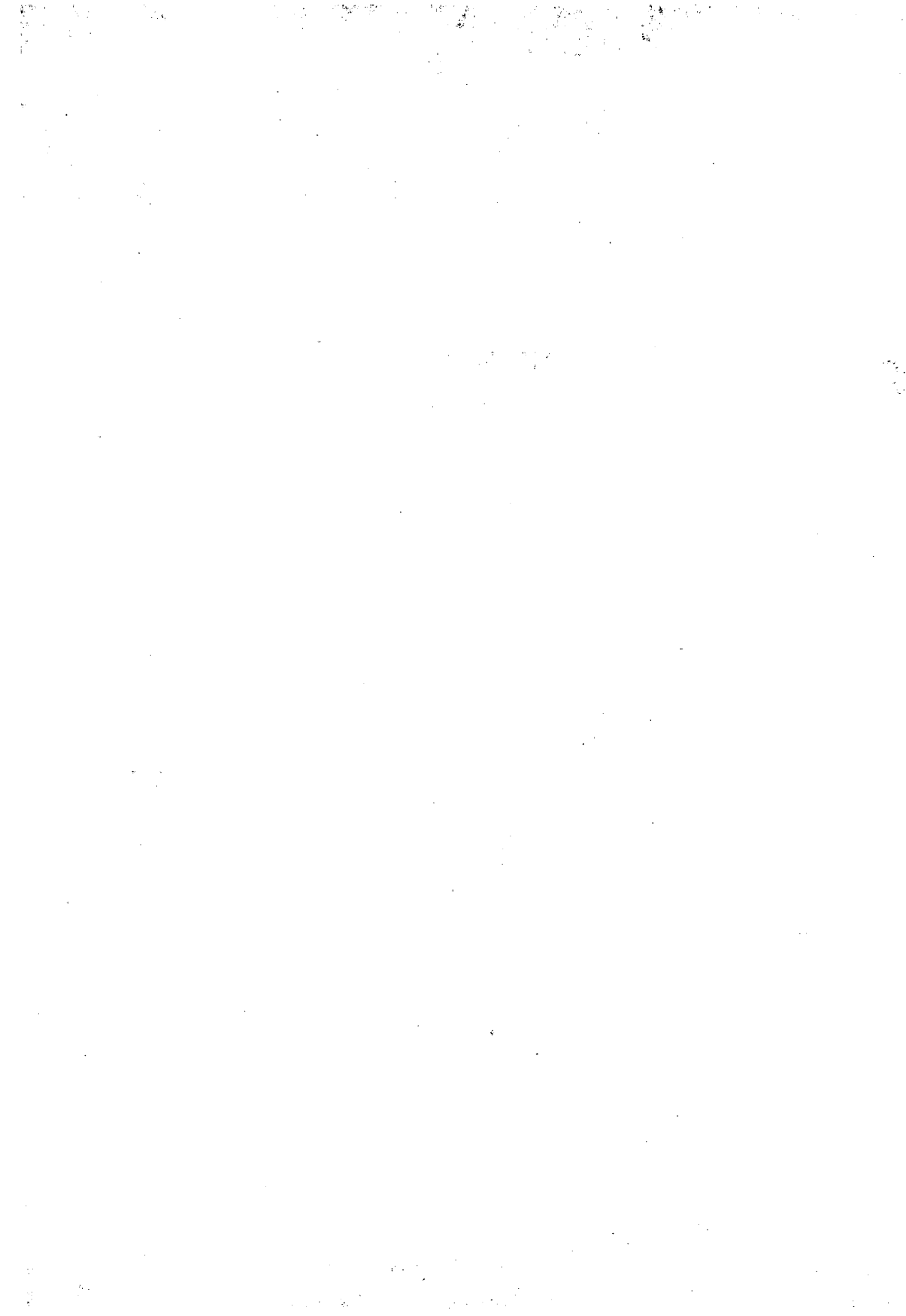
2 Az eredeti terveknek megfelelően a millennium megőrkítése céljából alkotott 1896:8. tc. mondta ki, hogy az állam — több más emlék és épület mellett — „Országos Szépművészeti Múzeumot létesít, s annak gyűjteményei befogadására Budapesten alkalmas helyen megfelelő épületet emel.” — A Szépművészeti Múzeum — Schickedanz Albert és Herzog Fülöp Ferenc tervei alapján — 1899–1906 között épült fel.

3 Az 1848:18. tc. és az ennek nyomán kiadott rendeletek alapján a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények fölött esküdtbírótság ítél. Sajtóbíróságokat 1891-től az ítéletáblai székhelyeken levő tvsz.-ek mellett szerveztek. *Vö. 1891. júl. 29./6.*

4 *Vö. 1894. dec. 19./1.*

5 A mt.-ban tárgyalt problémákat a bűnvádi eljárásról szóló 1896:33. és az esküdtbírótságról szóló 1897:33. tc.-ek rendezték.

MUTATÓK

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

(A minisztertanács résztvevőit csak akkor szerepeltetjük, ha név szerint fordulnak elő a szövegben. A személyek életrajzára, pályafutására vonatkozó adatokat az általános, az életrajzi és a fontosabb szakle-
xikonokból gyűjtöttük ki, külön kutatást e téren nem végeztünk. A mutató a lapszámokra utal. A fel-
használt szakirodalmi művek szerzőinek nevét és az utalásokat kurzívval adjuk meg. Az életrajzi össze-
foglalókat Lakos János készítette.)

- Ábrányi Kornél** ifj. (1849–1913) író, hírlapíró, 1884–1901 mérs. ell., nemz.p., majd szep.ogy. képvis., 1906–1909 a miniszterelnökségi sajtóosztály vezetője.
393, 734
- Adamescu, Georghe**
809
- Ádám Károly** vasúti engedélyes.
191
- Almássy Géza** (1849–1909) Heves vm.-ben főszolgabíró, 1887-tőlogy. képvis., 1892–1899 Jász-Nagykun-Szolnok vm. főispánja.
74, 719, 720
- Alvinczy család**
126, 932, 990
- Alvinczy Gábor** (18. század)
932
- Andjelić, German** (1822–1888) 1872-től bácsi gör. kel. szerb püspök, 1881-től haláláig karlócai érsek, szerb metropolita-pátriárka.
83, 190
- Andrássy Aladár** gr. (1827–1903) a szabadságharcban Bem szárnysegéde, a kiegyezést követően Zemplén, majd Gömör vm. főispánja, 1870-től Bp.-en a gazdasági, pénzügyi élet résztvevője, fh. tag, 1895-től főkamarás-mester.
1013
- Andrássy Gyula** gr. id. (1823–1890) 1849 a forradalmi kormány kiküldöttje Franciaországban, a szabadságharc bukása után távollétében jelképesen kivégzik, részese a kiegyezés létrehozásának, 1867–1871 me. és honv.m., 1871–1879 közös kum.ként a német orientációjú külpolitika kialakítója, a kettős szövetség egyik atyja, 1876-tól az MTA ig., majd tiszteleti tagja.
23, 95, 160, 215, 219, 262, 283, 285, 657, 660
- Andrássy Gyula** gr., ifj. (1860–1929) → A. Gyula gr. id. fia, 1885-től szep.ogy. képvis., 1892-től BM áll. titk., 1894–1895 kszkm., 1905 az Alk.p. vezére, 1906–1910 büm., 1918 a Monarchia utolsó közös kum.-e, az MTA tagja.
138, 160, 791, 792
- Andrássy Tivadar** gr. (1857–1905) festő, 1881-től szep.ogy. képvis., 1890–1896 a Kh. alelnöke, 1891-től a Képzőművészeti Társaság elnöke, az MTA ig. tagja.
791
- Andreánszky István** br. (1843–1917) a pénzügyi igazgatásban, majd a PM-

- ban tevékenykedik, 1888-tól min. tan., áll. titk.-ként vonul nyugállományba.
205, 396, 693
- Antos Jánosné** szül. Radák Kata br.
932
- Apor Gábor** br. (1851–1898) 1891-től Nagy-Küküllő vm. főispánja, 1895-től a KSZKM-ban min. tan., majd áll. titk., Bálványos-fürdő megalapítója.
73, 521, 528, 1079, 1080, 1081
- Apor Gyula** ld. **Apor Gábor** br. (névelírás a jk.-ben)
- Apponyi Albert** gr. (1846–1933) 1872-től konzervatívogy. képvis., 1878–1899 az Egyesült, majd Mérs. Ell., a Nemz. P. vezére, 1901–1903 a Kh. elnöke, 1904 belép az ellenzéki párt-szövetségbe, majd a Füg. P.-ba, 1906–1910, 1917–1918 vkm., az első világháború után a legitimisták egyik vezéralakja, 1923-tól Magyarország népszövetségi fődelegátusa.
28, 30, 101, 105, 109, 116, 117, 161, 162, 164, 375, 413, 516, 518, 541, 542, 558, 561, 610, 653, 654, 723, 777, 937, 972, 999, 1009, 1010
- Arnstein Henrik** vasúti előmunkálati engedélyes.
743
- Árpád**, a honfoglaló fejedelem.
849
- Asbóth János**
101
- Aschenbrier Antal** dr. (1849–1897) hittudós, 1882-től a bp.-i egyetem hittudományi karának tanára, 1886–1889 dékánja, 1896-tól esztergomi kanonok.
972
- Athanasiad János**
497
- Atzél Béla** br. (1850–1900) utazó, 1892-től szep.ogy. képvis., az Orsz. Kaszinó ig.-ja.
157
- Baich Iván** br. földbirtokos, → B. Milos unokaöccse.
607
- Baich Milán** br. tartalékos főhadnagy, → B. Milos unokaöccse.
607
- Baich Milos** br. (1822–1897) 1881-ben nyeri el az osztrák, 1891-ben a magyar báróságot, 1884-tőlogy. képvis., 1895-től fh. tag.
607, 610
- Balanyi György**
196
- Bálint József** br. vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Ballai Lajos** (1855–1912) a Ker. Min.-ban a belkereskedelmi szakosztály főnöke, 1902-től a Szabadalmi Hivatal alelnöke, majd elnöke.
276, 665
- Bánffy Dezső** br. (1843–1911) 1875–1890 Belső-Szolnok, majd Szolnok-Doboka vm. főispánjaként erőszakos nemzetiségi politikát folytat, 1892-től a Kh. elnöke, 1895–1899 me., 1904-ben az Új Párt vezére, részt vesz az ellenzéki koalíció megalakításában.
70, 73, 80, 88, 113, 122, 130, 132, 133, 142, 148, 149, 159, 163, 277,

- 482, 528, 529, 651, 664, 665, 685,
688, 764, 792, 859, 871, 888, 889,
895, 923, 956, 970, 972, 992, 993,
994, 1030, 1050, 1058, 1059, 1060,
1063, 1072, 1081, 1082, 1083, 1085
- Bánffy Zoltán** br. (1841–?) 1859 részt
vesz az osztrák–olasz háborúban,
1883–1891 Maros-Torda vm. főis-
pánja.
74, 457, 458
- Baravszky Jakab** bécsi gyáros.
733
- Barcsay Domokos** (1848–1913) rövid
katonáskodás után részt vesz Kolozs
vm. közeletében, 1892-ig fh. tag,
majd 1905-ig szept. ogy. képvis., 1911-
től ismét fh. tag.
808
- Barkassy Géza** (1849–?) 1875-től a BM
tisztviseelője, 1887-től min. titk., 1889
a Miniszterelnökségre kerül, 1890-től
min. oszt. tan., a mt. jegyzője.
169, 284, 805, 846
- Baross Gábor** (1848–1892) 1875-től
szept. ogy. képvis., 1883-től közlekedé-
si áll. titk., 1886–1889 kkm., ezután
haláláig kerm., működése korszakal-
kotó a magyar gazdaság, különösen a
közlekedés fejlesztésében.
22, 23, 30, 37, 41, 52, 56, 57, 58, 59,
60, 61, 62, 63, 64, 65, 72, 76, 94,
106, 110, 129, 167, 169, 191, 192,
205, 212, 213, 214, 220, 226, 227,
231, 239, 240, 248, 260, 268, 276,
284, 292, 297, 302, 308, 315, 316,
322, 336, 346, 347, 367, 371, 379,
380, 392, 396, 404, 405, 420, 436,
448, 449, 457, 458, 468, 482, 497,
498, 504, 514, 515, 520, 529, 535,
540, 545, 556, 565, 571, 581, 585,
594, 602, 609, 615, 622, 632, 646,
651, 652, 655, 665, 673, 683, 699,
703, 704, 781, 782, 832, 881, 914,
960
- Baross Gábor** ifj. → B. Gábor miniszter
fia.
699
- Baross Karola** → B. Gábor miniszter
leánya.
699
- Batthyány Géza** gr. (1838–1900) föld-
birtokos, Somogy vm. alispánja, később
Vas vm. közeletében játszik
nagy szerepet, ikervári birtokán min-
tagazdaságot rendez be.
267, 284
- Batthyány Lajos** gr. (1860–1951) 1884-
től Győr vm. főispánja, 1892–1896
fiumei kormányzó, ogy. képvis., 1904-
től az Alk. p. tagja.
72, 73, 138, 651, 652, 664, 884
- Batthyány Tivadar** gr. (1859–1931)
haditengerészeti szolgálat után 1884-
től az Adria Rt. kormánybiztosa,
1890-től tengeri hajózási főfelügyelő,
1892-től ogy. képvis., 1905–1906 a ko-
alíció vezérlő bizottságának tagja, a
Justh-p. alelnöke, 1916-től a Károlyi-
p. egyik vezetője, 1917–1918 külön-
böző tárcák élén állt, 1918 tagja a
Nemzeti Tanácsnak, büm. a Károlyi-
kormányban.
392, 832
- Bauer, Ferdinand** br. (1825–1893)
osztrák tábornok, 1888-től haláláig
közös hm.
226, 576
- Bauer, Th.** lapszerkesztő
316

- Bauszner Guido** (1839–1916) szász politikus, publicista, 1872-től egy. képvis., 1891–1908 Fogaras vm. főispánja.
73, 530, 535
- Beck (Madarassy-Beck) Nándor** br. (1840–1909) bankár, 1871-től a Magyar Zaloghitel Bank vezérig.-ja, 1899-től elnöke, 1906 bárósítják.
906
- Bekszics Gusztáv**
30, 101
- Bende Imre** (1824–1911) 1847 róm. kat. pappá szentelik, Kalocsán érseki levéltárnok, futaki, majd újvidéki plébános, 1878-tól egy. képvis., 1886-tól besztercebányai, 1893-tól haláláig nyitrai püspök.
144, 791, 792, 873
- Benitzky Ferenc** (1833–1905) 1868-tól min. tan. rangban a gödöllői korona-uradalom ig.-ja, 1881-től Jász–Nagykun–Szolnok vm. főispánja, 1884–1889 BM áll. titk., 1888-tól az Operaház és a Nemzeti Színház kormánybiztosa, 1889-től intendánsa, 1890–1904 Pest–Pilis–Solt–Kiskun vm. főispánja.
73, 333, 337, 345
- Benitzky (Beniczky) Gábor** földbirtokos, 1892-től fh. tag.
806
- Beöthy Ákos** (1838–1904) 1872-től Deák-p., később konzervatív, mérs. ell. és nemz.p., 1901-től pártonkívüli egy. képvis.
562
- Beöthy László** (1860–1943) 1890-től szep. egy. képvis., 1893–1905 Bihar vm. és Nagyvárad főispánja, 1910-től munkap. egy. képvis., 1911–1913 kerm., később az Orsz. Központi Hitelszövetkezet alelnöke, a Magyar Általános Hitelbank elnöke, 1927-től felsőházi tag, majd alelnök.
139, 907, 913
- Berczelly Jenő** (1842–1932) 1867-től az IM-ban szolgál, 1885-től a Bp.-i Kir. Tábla tanácselnöke, 1891-től a Kolozsvári, 1894-től a Kassai Ítéletábla elnöke, szépirodalmi írások szerzője.
147, 408, 1027, 1030
- Berend T. Iván**
164
- Berl, D.** bécsi vállalkozó, vasútépítési engedélyt kérő.
235, 240, 314
- Bernáth Albertné** szül. Radák Anna br.
932
- Bernáth Géza** (1845–1932) 1867-ben lép bírósági szolgálatba, 1895-től ítéletáblai elnök Szegeden, 1899–1906 IM áll. titk., 1906–1910 a Kúria másodelnöke, 1906-tól fh., 1927-től felsőházi tag.
147, 1086
- Berzeviczy Albert** (1853–1936) esztéta és történetíró, 1881-től szep. egy. képvis., 1884-től min. tan., majd áll. titk. a VKM-ban, 1895–1898 a Kh. alelnöke, 1903–1905 vkm., 1910-től munkap. egy. képvis., 1917 fh., 1927-től felsőházi tag, az MTA tagja, 1905-től haláláig elnöke, a Horthy-korszakban a kultúrpolitika egyik irányítója.
169, 660, 784, 1026

- Bessenyei Ferenc** (1840–1904) Temes vm.-nél szolgál, majd ügyvédi gyakorlatot folytat, 1883-tól ismét a vm. szolgálatában áll, 1891-től szep.ogy. képviselő.
1056, 1059
- Betegh Imre**, a négerfalvi kincstári birtokok zálogbirtokosa.
849
- Bethlen András gr.** (1847–1898) 1873-tólogy. képviselő, 1882-től Brassó vm. főispánja, később Szeben vm. kormányzatával is megbízva szászispán, 1890–1894 fm., → Kállay Béni köréhez tartozik.
22, 23, 65, 66, 67, 68, 69, 73, 110, 114, 133, 134, 135, 136, 160, 162, 231, 284, 350, 399, 470, 504, 534, 536, 602, 603, 615, 652, 657, 706, 772, 800, 801, 815, 816, 833, 846, 850, 859, 903, 941, 1004, 1005
- Bethlen Gábor gr.** (1836–1897) a 70-es évektől Hunyad, Kis- és Nagy-Küküllő vm.-k főispánja, utóbbi két vm. kormányzata alól erőszakos nemzetiségi politikája miatt 1891-ben felmentik, 1890–1896 szep., majd nemz.p.ogy. képviselő, alapítója és haláláig elnöke az EMKE-nek, fh. tag.
73, 528, 534
- Bethlen Pál gr.** (1851–?) 1891–1906 Beszterce–Naszód, közben emellett 1903-tól Szolnok–Doboka vm. főispánja.
73, 521
- Bianchi, Leonard**
924
- Bideskuthy Aladár** vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Bismarck, Otto von hg.** (1815–1898) 1862-től porosz me., 1871–1890 német kancellár.
37
- Bittner, Ludwig**
103, 1000
- Blaskovich István**, a Bp.-i Váltó- és Kereskedelmi Tvsz., 1890-től a Pécsi Ítéltábla elnöke.
408
- Bobula János** (1844–1903) építész, részt vesz az 1885. évi orsz. kiállítás épületeinek tervezésében, a Magyar Ipar és Kereskedelmi Közlöny és az Építészeti Szemle alapítója, 1882-tőlogy. képviselő.
744
- Boda Vilmos**ogy. képviselő.
737
- Bohus László br.** (1839–1914) földbirtokos, pomológiai foglalkozik, 1884-től szep.ogy. képviselő, 1894-ben lesz br., fh. tag, több vasút létesítését mozdítja elő.
978
- Bolgár Ferenc** (1851–1923) katonatiszt, majd bécsi katonai szaklapok szerkesztője, 1887-tőlogy. képviselő, párbaj-kódexet ad ki, 1920 a Rend-p. alapítója.
588, 594, 802
- Boncz Ferenc** (1829–1901) részt vesz a szabadságharcban, 1861-től bíró, 1876-tól a Közalapítványi Ügyigazgatóság ig.-ja, a román kat. alsó-

- papság kongruája körüli vita kezdeményezője.
972
- Boncza Miklós**
101
- Bornemissza Ádám** (1837–?) részt vesz az 1863. évi lengyel szabadságharcban, amiért életfogytiglani szabadságvesztésre ítélik, 1865-ben kap kegyelmet a cártól, 1881-től egy. képvis., 1885 az aldunai telepítvényesek kormánybiztosa.
684, 740
- Branisce (Braniste), Valer(iu)** (1869–1928) román nemzetiségi politikus, újságíró.
141, 1050
- Brankovics(é) György** (1830–1907) Zentán városi aljegyző, 1852-től tanuló gör. keleti teológiát, zombori esperes, 1882-től temesvári gör. keleti szerb püspök, 1890-től karlócai érsek, 1900 metropolita-pátriárka.
83, 84, 204, 480, 483, 800, 831, 1009
- Brătianu, Grigorie T.** (1849–1893) romániai politikus, főtörvényszéki bírói állását feladva a Liga Culturala elnökeként tevékenykedik.
907
- Búsbach Péter** (1827–1905) részt vesz a szabadságharcban, később Bp.-en ügyvéd, az Országos Jogászegylet elnöke, 1881–1897 szep. egy. képvis.
30, 101, 102, 105, 110, 117, 164, 267, 777
- Caprivi, Leo Georg gr.** (1831–1899) 1890–1894 német kancellár.
37, 336
- Cathry Szaléz Ferenc** (1834–1901) svájci születésű mérnök, magyar állampolgárságot szerez, a budai fogaskerekű vasút létrehozója, több hazai vasút és híd építési vállalkozója.
346, 403, 436
- Concha Győző**
101
- Czernovich Miklós** vasúti engedélyes.
846
- Czirák Béla gr.** (1852–1911) 1884-től Fejér vm. főispánja, 1891-től osztályfőnök a közös KÜM-ban, 1896-tól udvari főmarsall.
73, 498
- Czorda Bódog** (1828–1904) 1848 honvéd, később ügyvéd, 1861 egy. képvis., 1869-től ítéltáblai, 1876-tól kúriai bírósági elnök, 1889-től IM áll. titk., 1892-től a Bp.-i Ítéltábla elnöke, 1893–1901 a Kúria másodelnöke.
86, 147, 718, 719, 723, 927, 939, 972
- Černović ld. Csernovics**
- Csáky Albin gr.** (1841–1912) 1865 egy. képvis., 1867–1888 Szepes vm. (emellett egy ideig Sáros vm.) főispánja, 1888–1894 vkm., az egyházpolitikai törvények egyik fő megalkotója, 1900–1906, 1910–1912 a Fh. elnöke, főosztálynokmester, majd tárnokmester, 1891-től az MTA tagja.
22, 23, 34, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 107, 108, 114, 117, 119, 121, 143, 144, 145, 160,

- 181, 196, 204, 214, 242, 267, 268, 350, 364, 366, 370, 372, 374, 393, 409, 419, 468, 469, 470, 473, 515, 535, 537, 542, 545, 577, 594, 598, 599, 610, 654, 735, 736, 737, 755, 761, 764, 767, 769, 792, 799, 800, 815, 833, 865, 870, 873, 902, 903, 927, 933, 947, 955, 964, 1001, 1004
- Csáky Károly** dr. podolini lakos, vasúti engedélyes.
780
- Csáky, Moritz**
102
- Császka György** (1826–1904) 1850-ben szentelik róm. kat. pappá, a nagyszombati főgimnázium tanára, majd szentszéki jegyző és levéltárnok, helynöki titkár, 1864-től a primás irodaig.-ja, 1870-től esztergomi kano-nok, 1874-től szepesi püspök, 1891-től kalocsai érsek, 1895-től az MTA ig. tagja.
81, 82, 589, 594, 610, 971
- Csávolszky Lajos** (1841–1909) újság-író, az Ellenőr és a Baloldal c. lapok alapítója, 1872-től balközép-, majd függ.p. ogy. képvis.
663, 666
- Csekonics Endre** gr. (1846–1929) zombolyai földbirtokos, fh. tag, 1891-től és 1921–1923 a Magyaror-szági Vöröskereszt Egylet elnöke, 1898-tól főasztalnokmester, könyv-gyűjtő.
877, 881
- Csernovics (Černović) Péter** gr. (1813–1892) magyarbarát szerb nemzetiségi politikus, 1848 temesi gr. és főispán, délvidéki kormánybiztos, 1865–1875 ogy. képvis.
204
- Csizmadia Andor**
101, 156
- Csohány János**
847
- Csorba Ede** vasúti előmunkálati enge-délyes.
941
- Csörgeő (Csörgheő) Gyula** (1839–1918) honvéd huszártiszt, majd a KKM tisztviselője, 1885-től min. tan., 1895-től Ker. Min. c. áll. titk., 1901-től ogy. képvis.
62, 389, 392
- Csudáky Bertalan**
30
- Dániel Ernő** br. (1843–1923) 1870-től Deák-p., majd szep. ogy. képvis., 1895–1899 kerm., a Vaskapu-szabályozás befejezője, 1906-tól fh. tag, 1910-től munkap. ogy. képvis.
972
- Dániel Gábor** br., id. (1824–1915) az erdélyi udvari kancellária tisztvise-lője, 1865-től Udvarhelyszék főki-rály-bírája, 1876–1891 Udvarhely vm. főispánja, 1876-től az unitárius egyház főgondnoka.
74, 607, 610
- Dániel Gábor** br., ifj. (1854–1915) → D. Gábor br. id. fia, 1878-től szep. ogy. képvis., 1899–1903 a Kh. alelnö-ke, 1910-től munkap. ogy. képvis., a párt alelnöke.
1019

- Dániel Gábor dr.**
515
- Darányi Ignác** (1849–1927) 1881-től szep.ogy. képvis., 1895–1903, 1906–1910 fm., nevéhez fűződik az 1898. és 1907. évi ún. cselédtv.-ek megalakítása, számos mezőgazdasági intézmény létesítése, az MTA tagja.
267, 284
- Daruváry Alajos** (1826–1912) 1851-ben lép bírósági szolgálatba, 1869-től kúriai bír., 1888–1892 a Kúria másodelnöke, 1898–1900 a Fh. alelnöke.
959
- Darvas Imre** (1822–?) részt vesz a szabadságharcban, később gazdálkodik, Abaúj vm.-ben 1867-től főszolgabíró, 1870-től alispán, 1875-től szep.ogy. képvis., 1877–1892 Abaúj vm. főispánja.
74, 719, 720
- Deák Ferenc** (1803–1876) a reformogy.-eken Zala vm. követe, az ellenzék egyik meghatározó alakja, 1848 igm. a Batthyány-kormányban,ogy. követ, szeptemberben kehidai birtokára vonul vissza, 1849 után a passzív ellenállás megszervezője, magyar oldalról fő előkészítője az 1867-es kiegyezésnek, 1861-tőlogy. képvis., a felirati, majd Deák-p. vezére, az MTA tiszteleti, majd ig. tagja, a „haza bölcse”.
23, 95, 499, 503, 658
- Degenfeld (-Schonburg) József gr.** (1847–1927) 1868-tól a FIK Min.-ban szolgál, 1872-től th. bizottsági tag Szatmár vm.-ben, 1883–1901 Hajdú vm. és Debrecen főispánja,
1896-tól a Tiszántúli Ref. Egyházkerület főgondnoka, fh. tag.
139, 875
- Dersi Tamás**
1083
- Dessewffy Aurél gr.** (1846–1928) nagybirtokos, 1874-tőlogy. képvis., 1883-tól → Apponyi Albert híve, az agráriusok egyik vezére, az OMGE alelnöke, majd elnöke, 1906-tól a Fh. elnöke, 1917 országbíró.
205, 267
- Dessewffy Pál** (1844–?) Sáros vm.-i nagybirtokos, családi levéltárát a Nemzeti Múzeumnak, régiséggyűjteményét a kassai múzeumnak adományozza.
734
- Deutsch (Hatvani Deutsch) Sándor br.** (1852–1913) nagytőkés, a Deutsch Ignác és Fia cég egyik vezetője, több cukorgyár és gőzmalom alapításában vesz részt, a GYOSZ első alelnöke, 1903-tól fh. tag, 1908-tól br.
380
- Dimitrijević (é) Nektár** (1840–?) gör. kel. szerb pap, 1872-től archimandrita, később püspöki helynök, 1883-tól verseci püspök.
84, 480
- Diószegi István**
174, 181, 226, 230, 261, 276, 553, 576, 695, 843, 870, 966, 983, 999
- Dobokay Lajos** (1849–1917), 1873-ban lép állami szolgálatba, 1890-től oszt. tan. az FM-ban, 1894–1910 borászati kormánybiztos, 1910–1912) külföldi szaktudósító.
134, 1003, 1004

- Domahidy Ferenc** (1824–1902) a szabadságharc idején Bem hadseregében harcol, 1861-től határozati, majd középp. egy. képvis., 1875–1892 Szatmár vm. és Szatmárnémeti főispánja.
74, 719, 720
- Döry József** br. (1836–1897) 1871–1893 Bihar vm., 1875-től egyúttal Nagyvárad főispánja, 1887-től fh. tag.
139, 694, 907, 913, 922
- Drexler József** vasúti előmunkálati engedélyes.
740
- Drohobeczy Gyula** (1853–1934) gör. kat. pap, 1876-től püspöki levéltáros Ungváron, 1883-tól a tanítóképző igazgatója, 1891–1919 körösi püspök, 1892-től fh. tag.
82, 586, 587
- Dulánszky Nándor** (1829–1896) 1855-ben szentelik róm. kat. pappá, 1862-től tanár a pesti egyetemen, később a VKM-ben a katolikus ügyek előadója, 1873-tól esztergomi kanonok, 1877-től pécsi püspök.
543
- Dunajewski, Julius** (1822–1907) krakkói és lemergi egyetemi tanár, 1880–1891 osztrák pümp.
226
- Dux Emánuel**, a négerfalvi kincstári birtok zálogbirtokosa.
849
- Eckhart Ferenc**
103, 547, 782
- Eitner Sándor** egy. képvis., vasúti előmunkálati engedélyes.
196
- Elekes Pál** kúriai bíró, 1891-től a Marosvásárhelyi Ítéltábla elnöke.
408
- Emmer Kornél** (1845–1910) 1877-től egy. képvis., 1882-től kir. táblai, 1890-től kúriai bíró, könyvtárát az Egyetemi Könyvtárra hagyományozza.
607, 610
- Engelbach Alajos**
398
- Eötvös József** br. (1813–1871) részt vesz az 1839–1840. évi egy. -en, a reformkorban a centralisták egyik vezető alakja, a Batthyány-kormányban vkm., szeptemberben lemond és Münchenbe távozik, 1850 hazatér, 1861 → Deák Ferenchez csatlakozik, 1867-től haláláig vkm., a népoktatási tv. megalkotója, 1856-tól az MTA másodelnöke.
196
- Eötvös Károly** (1842–1916) ügyvéd, 1864 az Almássy-féle összeesküvés résztvevője, 1866-tól Veszprém vm.-ben aljegyző, majd tiszti ügyész, 1872-től egy. képvis., eleinte a Deák-p. híve, később a Füg. p. egyik vezéralakja, 1892-től elnöke, 1883 a tiszzaeszlári perben védőügyvéd.
109, 116, 157, 161, 541, 542, 937, 976, 999
- Eötvös Loránd** br. (1848–1919) fizikus, → E. József fia, 1871-től tanár a pesti egyetemen, 1891–1892 rektor, az MTA I. (1875), rend. (1883) tagja, 1889–1905 elnöke, 1894–1895 vkm.,

- megszerkeszti az Eötvös-ingát, 1895 létrehozza az Eötvös Kollégiumot.
122, 143, 160, 267, 941, 1045, 1059, 1074
- Erdély(i) Sándor** (1839–1922) 1871-től kir. táblai, majd kúriai bíró, tanácselnök, 1890-től a Győri Ítéltábla elnöke, 1892-től IM áll. titk., 1895–1899 igm., több ciklusban egy. képvis.
72, 408, 721, 723, 1011
- Erdődy Gábor**
164
- Ernuszt Kelemen** (1832–1917) 1857-ig a hadseregben szolgál, 1869-től Deák-p., később szep., majd Mérs. ell. egy. képvis., 1871–1875 Vas vm. főispánja, 1897-től fh. tag, 1900–1905 a Fh. alelnöke.
972
- Erzsébet királyné** (1837–1898) → Ferenc József császár és király hitvese.
152, 437, 886
- Esterházy Lajos (Alajos) hg.** (1844–?) 1863 katonai pályára lép, 1902-től a magyar testőrség kapitánya, 1905-től lovassági tábornok, a telivértenyésztés kiváló szakértője.
689
- Esterházy Miklós Mór(ic)** gr. (1855–1925) nagybirtokos, fh. tag, sokat utazik, az egyházpolitikai ellenzék egyik vezére az 1890-es években.
116, 536, 972
- Esterházy Pál hg.** (1843–1898) nagybirtokos, 1871-től Moson vm., 1872–1894 Sopron vm. és város főispánja, híres lótenyésztő.
139, 694, 983
- Eszterházy Ferenc gr. id.** (1823–1910), 1894-től fh. tag.
1012
- Fábián László** (1840–1911) 1866-tól ügyvéd Aradon, 1871-től a város tiszti főügyésze, majd főjegyzője, később tvsz. bíró, 1885-től az aradi tvsz. elnöke, 1886–1900 Arad vm. főispánja.
139, 344, 926
- Fabiny Teofil** (1822–1908) 1850 bírói pályára lép, 1861-től a Hétszemélyes Tábla, 1881-től a Legfelsőbb Ítélszék bírója, 1886-tól szep. egy. képvis., 1886–1889 igm.
903
- Farkas József**
520
- Fáy Gusztáv** (1814–1895) 1836-tól áll Gömör vm. szolgálatában, 1849 után gazdálkodik, 1861 egy. képvis., 1867-től Gömör és Kishont vm. alispánja, 1872–1890 főispánja.
74, 294, 297, 498
- Fáy Kis Vendel** podolini lakos, vasúti engedélyes.
780
- Fejér Miklós** (1837–1909) PM-beli szolgálat után 1890-től oszt.tan., 1890–1893 áll. titk. a FM-ban, 1897-ig egy. képvis.
138, 169, 840, 849
- Fejérváry Géza br.** (1833–1914) tábor-
szernagy, 1862-től osztrák, 1875-től magyar br., 1884–1903 honv.m., → Ferenc József bizalmi embere, 1905–1906 az ún. darabont kormány me.-e.

- 22, 23, 30, 43, 44, 91, 92, 93, 107, 113, 114, 133, 138, 149, 160, 163, 219, 268, 277, 278, 347, 384, 437, 459, 460, 473, 498, 564, 595, 773, 808, 927, 932, 933, 948, 1024, 1051, 1058, 1060
- Fekete Gábor** (1845–1917) ügyvéd, Marosvásárhelyen 1882-től ítélőtáblai bíró, 1890-től tanácselnök, 1894-től elnök.
147, 1027, 1030
- Fellner, F.**
553
- Fellner, Ferdinand** (1847–1916) építész, 1873-tól → Helmer, Hermannal közösen több színházat (Bécs, Bp., Szeged, Pozsony stb.) és más épületet tervez, épít.
1024
- Fenyvessy Ferenc** (1855–1903) publicista, 1879–1892 a Pápai Lapok szerkesztője, 1881-től egy. képvis., 1898-tól Veszprém vm. főispánja.
145, 843
- Ferenc, I.** (1768–1835) 1804-től osztrák császár, 1792–1835 magyar király.
963
- Ferenc Ferdinánd** fhg. (1863–1914) 1896-tól osztrák és magyar trónörökös, 1914. jún. 28-án Sarajevóban meggyilkolják.
722, 740
- Ferenc József, I.** (1830–1916) osztrák császár, 1848–1916 magyar király.
22, 25, 26, 30, 34, 36, 41, 42, 44, 45, 46, 59, 69, 70, 71, 74, 81, 82, 92, 96, 98, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 113, 114, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 134, 136, 137, 143, 145, 152, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 168, 181, 212, 213, 226, 255, 312, 346, 350, 364, 380, 409, 419, 420, 437, 449, 459, 460, 503, 504, 515, 536, 559, 568, 573, 576, 585, 587, 594, 599, 603, 610, 623, 625, 626, 647, 651, 652, 662, 666, 667, 673, 678, 683, 684, 685, 688, 689, 702, 712, 720, 723, 748, 764, 781, 784, 804, 811, 815, 816, 825, 834, 847, 865, 866, 886, 898, 905, 913, 914, 920, 927, 932, 933, 935, 937, 948, 950, 959, 963, 964, 975, 976, 983, 989, 1004, 1009, 1011, 1012, 1013, 1024, 1032, 1034, 1045, 1050, 1058, 1081, 1082, 1085
- Fest Sándor** vasúti engedélyes.
976
- Festetics Andor** gr. (1843–1930) nagybirtokos, 1892–1898 szep. egy. képvis., 1894–1895 fm.
133, 160, 163, 164
- Feszty Adolf** (1846–1900) építész, számos bp.-i épület (pl. Dessewffy-palota, Haris-bazár) tervezője.
267
- Fiáth Miklós** br. (1848–1901) 1884-től oszt. tan. a FIK Min.-ban, 1891–1896 Fejér vm. és Székesfehérvár főispánja, egy. képvis.
73, 205, 497, 498
- Firczák Gyula** (1836–1912) 1861 gör. kat. pappá szentelik, tanár az ungvári liceumban, 1876-tól a papnevelő kormányzója, 1879-től c. apát, 1887-től szep. egy. képvis., 1891-től munkácsi püspök.
82, 511, 515, 546, 971

- Fischer Sámuel** herendi porcelángyáros.
247
- Forster Gyula** br. (1846–1932) művészeti író, 1872-től a VKM-ban a képzőművészeti-műemléki ügyek vezetője, 1895-től a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnöke, 1887–1911 a Magyar Földhitelintézet egyik ig.-ja, 1904-től br., fh. tag, az MTA tagja.
972
- Földes Béla**
30
- Földvály Miklós** ogy. képvis., vasúti engedélyes.
420
- Frigyes, III.** (1831–1888) 1888 német császár és porosz király.
446
- Gaertner, E.** vállalkozó
219
- Gajzágó Salamon** (1830–1898) 1861-től Belső-Szolnok vm. főjegyzője, követ az 1865-ös erdélyi és az 1866–1870. évi pesti ogy.-en, a Kh. alelnöke, 1870–1892 az Állami Számvevőszék elnöke, 1892-től fh. tag.
720, 723, 763, 806, 972
- Galántai József**
25, 30, 102
- Galgóczy Károly** (1823–1916) gazdasági-statisztikai író, 1843-tól az OMGE gazdasági előadója, 1848 a BM statisztikai osztályán tevékenykedik, 1849 a honvédsereg századosa, az 50-es években az OMGE titkára, 1858-tól az MTA I. tagja, számos
- könyv szerzője, szaklapok szerkesztője.
303
- Galimberti, Luigi** (1836–1896) 1887–1893 apostoli nuncius Bécsben, bíboros.
409
- Gáll Imre dr.**
865
- Gáspár Gyula** vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Genersich Tivadar** vasúti előmunkálati engedélyes.
498
- Geyr, Géza András von**
30, 164
- Good, David F.**
164
- Gorman, az Amerikai Egyesült Államok törvényhozásának tagja.**
695
- Gozsdu Manó** (1802–1870) Román nemzetiségű ügyvéd a reformkori Pesten, 1848 a forradalmi kormány-
nak bizalmat szavazó magyarországi román gyűlés elnöke, 1860 Krassó vm. főispánja, 1866 ogy. képvis., 1869-től legfőbb ítélőszéki bíró, magyarul írt, de emellett pártfogolta a magyarországi román irodalmat, vagyionának nagy részéből a román nemzetiségű ifjak nevelését szolgáló alapítványt tett, amely nevét viselte.
504
- Gönczy Pál** (1817–1892) pedagógus, 1845 a zeleméri árvanevelő egyik szervezője, 1852-től magánintézetet

- tart fenn, majd a pesti ref. gimnázium ig.-ja, 1867-től a VKM-ban oszt. tan., végül áll. titk., 1889-től fh. tag, 1858-tól az MTA I. tagja.
808
- Görgey Béla** vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Gratz Gusztáv**
30, 101, 102, 103, 104, 110, 164, 553
- Graef Eduárd** (?–1892) fh. tag.
808
- Gregersen, G.** vállalkozó
219, 433, 437, 673, 1054
- Gresch Ágost** vasúti előmunkálati engedélyes.
498
- Gromon Dezső** (1838–1912) 1869-től ogy. képvis., 1875–1880 Bács-Bodrog vm., Szabadka és Zombor főispánja, 1884–1905 a Honv. Min. áll. titk.-a, 1906–1908 a Föv. Közm. Tan. alelnöke.
72, 138, 169, 285, 291, 1052
- Grosschmidt Béni**
896
- Gruics(-é) Mihály** (1861–1914) 1887 gör. kel. szerb pappá szentelik, 1891-től károlyvárosi püspök.
84, 607, 610
- Grünwald Béla**
32, 101
- Gvozdanović Károly** 1893-ig Pozsega vm., Pozsega és Brod városok főispánja.
155, 819
- Gyömrei Sándor**
30, 102, 346, 347, 443, 448, 449, 683
- György Endre** (1848–1927) közgazdasági író, 1878-tól ogy. képvis., 1905 a Fejérváry-kormányban fm., az MTA I. (1879), majd rend. (1919) tagja.
30, 110, 205
- Gyulai Kata** gr.-nő → Alvinczy Gábor neje (18. század).
932
- Hagara Viktor** dr. (1848–1922) 1887–1892 szep. ogy. képvis., a Kisdednevelők Orsz. Egyletének elnöke, 1897 Bereg vm. főispánja.
972
- Hajdú Gyula** mérnök, a Vaskapuszabályozás építési vállalkozója.
217, 219, 220
- Halász Imre**
23, 30, 101
- Hámos László** (1847–?) ogy. képvis., 1891-től Gömör és Kishont vm. főispánja, 1910-től br.
74, 497, 498, 801
- Hanák Péter**
30, 102, 104, 110, 161, 164, 181, 660, 1085
- Hannig Miklós**
850
- Hatvani Deutsch ld. Deutsch**
- Hauszmann Alajos** (1847–1926) építész, az MTA tagja, fő művei a budai várpalota, a pesti igazságügyi palota és a műegyetemi épületek.
852, 858

- Haynald Lajos** (1816–1891) 1852–1863 erdélyi róm. kat. püspök, 1867-től haláláig kalocsai érsek, 1879-től bíboros, az egyházpolitikai reformok ellenzője.
81, 594
- Hegedüs Sándor** (1847–1906) 1875-től szep.ogy. képvis., 1899–1902 kerm., 1905-től fh. tag, az MTA tagja.
906
- Helfy Ignác** (1830–1897) a szabadságharc bukása után olaszországi emigrációban él, → Kossuth Lajos híve, hazatérése után 1870-től függ. p.ogy. képvis., Kossuth emigrációs iratainak sajtó alá rendezője.
475, 558, 944
- Helmer, Hermann** (1849–1919) építész, → Fellner, Ferdinand társa.
1024
- Hentzi, Heinrich** (1785–1849) osztrák tábornok, Budavár védelmében esik el.
107
- Herman Ottó** (1835–1914) néprajztudós, ornitológus, 1879–1886, 1888–1891 függ. p.ogy. képvis.
68, 143, 157, 614, 615, 1024, 1084
- Hertelendy József** (1833–1891) 1874-től haláláig Torontál vm. főispánja.
599, 623
- Herzog Fülöp Ferenc** (1860–1925) építész, → Schickedanz Alberttal közösen tervezik és építik a bp.-i millenniumi emlékművet, az új Múcsarnokot és a Szépművészeti Múzeumot.
1001, 1090
- Herzog M. L.** vállalkozó, vasúti engedélyes.
1019, 1020
- Hidassy Kornél** (1828–1900) filozófus, 1882-től szombathelyi róm. kat. püspök.
594
- Hieronymi Károly** (1836–1911) mérnök, 1882-től az Osztrák–Magyar Államvasutak vezérig.-ja, 1875-től szep.ogy. képvis., 1892–1895 büm., 1903–1905, 1910-től haláláig kerm.
72, 114, 140, 142, 153, 160, 161, 164, 267, 284, 607, 610, 741, 762, 763, 792, 802, 815, 824, 825, 846, 865, 870, 871, 884, 905, 913, 917, 959, 1024, 1026, 1030
- Hirsch, Leo** francia üveggyáros.
288
- Hirschler Ignác** (1823–1891) szemész orvos, a bp.-i Rókus-kórház szemézetének vezetője, Arany János kezelőorvosa, a zsidók egyenjogúsításának élharcosa, 1869-től az MTA I. tagja, fh. tag.
623
- Hock br.**, 1867 az osztrák–magyar közös minisztérium képviselője a Németországgal folytatott pénzügyi tárgyalásokon.
619
- Hodossy Imre** (1840–1909) ügyvéd, nemz.p.ogy. képvis.
164
- Hoitsy Pál** (1850–1927) publicista, csillagász, 1892–1910 függ. p.ogy. képvis., 1905–1921 a Vasárnapi Újság szerkesztője, 1927 felsőházi tag.
542

- Holló Lajos** (1859–1918) publicista, 1887-től függ. p. egy. képv., 1893-tól a Magyarország szerkesztője.
475, 518, 541
- Horánszky Lajos**
30, 101, 163, 164
- Horánszky Nándor** (1838–1902) ügyvéd, 1872-től balk., később szep., majd mérs. ell., nemz.p., végül ismét szep. egy. képv., 1902 kerm.
393, 563, 972
- Horn Dávid** cégtulajdonos.
580
- Hornig Károly** br. (1840–1917) 1888-tól haláláig veszprémi róm. kat. püspök, 1912-től bíboros, az MTA ig. tagja.
350, 927
- Horovitz Sámuel** vasúti engedélyes.
191
- Horschitz Frigyes** bp.-i építési vállalkozó, vasúti engedélyes.
234, 240, 594
- Horthy István** (1830–1904) földbirtokos, 1893-tól fh. tag, Horthy Miklós kormányzó édesapja.
959
- Horváth Béla** (1859–1940) Hont vm.-ben főispáni titkár, 1884-től ipolysági főszolgabíró, 1887-től egy. képv., 1896-tól Hont, 1902 Esztergom vm. főispánja.
983
- Horváth Gyula** (1843–1897) publicista, 1872-től egy. képv., többször változtat pártot (Szep., Nemz.P., párton kívüli), 1889 a Kh. alelnöke, a Magyar Hirlap alapító szerkesztője.
235, 240, 314, 610
- Horváth Mihály** id., 1882-től Fogaras, 1891 Kis-Küküllő vm. főispánja, leváltják.
73, 515, 530, 534, 535, 610
- Horváth Mihály** ifj. vasúti engedélyes.
515
- Hosszú József** (1825–1897) 1861-től Kolozs vm. alispánja, 1867-től BM oszt.tan., 1865–1866, 1869–1871 egy. képv., 1871-től az Állami Számvevőszék főszámtanácsosa, majd alelnöke.
763, 825
- Howaldt, –**
1050
- Hunfalvy Pál** (1810–1891) nyelvész, etnográfus, a finn–ugor nyelvrokonság tanának kidolgozója, 1848–49, 1865 egy. képv., 1867-től fh. tag, az MTA I. (1841), rend. (1858), majd ig. (1883) tagja.
623
- Hunyady Imre** gr. (1827–?) földbirtokos, híres lótenyésztő, fh. tag.
798
- Huszár Károly** br. (1829–1895) egy. képv.
734
- Huszár Sándor** br., a négerfalvi kincstári birtok zálogbirtokosa.
849
- Hübner Ferenc** vasúti engedélyes.
740

- Illyés Lajos** vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Irányi Dániel** (1822–1892) ügyvéd, az Ellenzéki Kör és az 1848. márciusi események aktív részese, 1848–49, majd a kiegyezés utánogy. képvis., 1869-től a 48-as, később a Füg. P. elnöke.
28, 42, 70, 206, 211, 212, 375, 546, 547, 558, 736
- István ld. Szent István**
- Iványi Emma**
30, 166, 170, 173
- Jaksity Iván**
964
- Jankovich Bésán Gyula** vasúti engedélyes.
1078, 1081
- Jánoska Mihály** vasúti előmunkálati engedélyes.
571
- Jekel Frigyes**
30
- Jellachich Gyula** vasúti engedélyes.
846
- Jelačić (Jelasich), Josip** br. (1801–1859) cs. kir. tábornok, 1848-ban horvát bán, a magyar forradalom elleni katonai támadás vezetője.
571, 572
- Jeszenszky Géza**
102
- Jókai Mór** (1825–1904) író, az 1848-as ifjak egyik vezéralakja, 1861–1896ogy. képvis., több lap szerkesztője, re-
gényei 200 kötetet tesznek ki, az MTA I. (1858), rend. (1861), tiszteleti (1883), majd ig. (1892) tagja.
143, 875, 946, 952, 955, 959, 963
- Josef II. ld. József, II.**
- Jósika Sámuel** br. (1848–1923) 1885–1888 Kolozs vm. és Kolozsvár főispánja, 1891-től szep.ogy. képvis., 1893–1894 a BM adminisztratív áll. titk.-a, 1895–1898 kszkm., 1910-től a Fh. alelnöke, 1912-től elnöke, 1922 a romániai Orsz. Magy. P. elnöke.
138, 813, 815, 972
- Josipovich Imre** (1834–1910) horvát politikus, horvát és magyarogy. képvis., 1889–1898 hszdm., 1906-tól a Horvát Nemzeti P. elnöke, fh. tag.
22, 23, 43, 44, 97, 113, 114, 160, 163, 530, 565, 587, 658, 688, 706, 717, 806, 989
- József, II.** (1741–1780) 1765-től német-római császár, 1780–1790 között magyar király.
447
- Jurković Miklós** (1845–?) horvát politikus, 1893-tól Pozsega vm., Pozsega és Brod főispánja.
155, 819
- Justh Gyula** (1850–1917) 1884-től függ. p.ogy. képvis., 1893-tól a Füg. P. elnöke, 1905–1909 a Kh. alelnöke, az 1910-es években → Tisza István ellenzékének egyik vezére.
157, 161, 541
- Kaas Ivor** br. (1842–1910) újságíró, 1875-től többszörogy. képvis., → Apponyi Albert, majd a Népp. híve.

- 82, 438, 445, 448, 449, 541, 542
- Kállay Albert** (1843–1922) Szeged, Hódmezővásárhely és Szabadka főispánja.
139, 806, 823, 824
- Kállay Béni** (1839–1903) történetíró, 1867–1875 belgrádi főkonzul, majd egy. képvis., 1879-től a közös KÜM első osztályfőnöke, 1882-től haláláig közös püme., Bosznia–Hercegovina adminisztrációjának irányítója, az MTA tagja.
22, 36, 100, 137, 151, 162, 164, 799, 935, 1009, 1082
- Kállay István**
648
- Kallós János**
1072
- Kálnoky, Gustav gr.** (1832–1898) diplomata, 1881–1895 közös küm.
350, 457, 529, 576, 641, 685, 1010
- Kaltstein Ágost** vasúti előmunkálati engedélyes.
498
- Kamermayer Károly** (1829–1897) 1873–1896 Bp. első polgármestere, részt vesz a szabadságharcban, egész életét a főváros szolgálatában tölti.
267
- Kammerer Ernő** (1856–1920) történész, az IM-ben fogalmazó, 1887-től egy. képvis., 1901–1914 a Szépművészeti Múzeum ig.-ja, kiadja a magyarországi török kincstári deftereket és a Zichy család idősebb ágának okmánytárát.
780, 782
- Kapotsy Jenő** egy. képvis., vasúti előmunkálati engedélyes.
941
- Kardos(ss) Kálmán** (1839–?) 1887-től Baranya vm. és Pécs főispánja, 1865-től többször egy. képvis., 1898 a Kh. alelnöke.
733
- Károly János** (1834–1916) egyháztörténész, 1867-től tétényi róm. kat. plébános, majd esperes, 1885-től székesfehérvári kanonok, a papnevelő intézet ig.-ja.
971
- Károly Lajos** fhg. (1833–1896) → Ferenc József császár és király testvére, → Ferenc Ferdinánd trónörökös édesapja, 1861 előtt Tirol és Vorarlberg helytartója, 1884-től lovassági tábornok.
268
- Károlyi Antal** vasúti engedélyes.
1000
- Károlyi Gábor gr.** (1841–1895) 1861–1884 emigrációban él, 1887-től székesfehérvári egy. képvis., a parlamenti obstrukciók egyik fő szervezője.
542
- Károlyi István gr.** (1845–1907) földbirtokos, Klapka segédtsíjtje az olasz–magyar légióban, 1887-től szep. egy. képvis., később → Apponyi Albert híve, a Nemzeti Kaszinó egyik vezetője.
212, 267, 709, 712, 911, 912, 915
- Károlyi Sándor gr.** (1831–1906) agrárpolitikus, részt vesz a szabadságharcban, 1881-től szep., 1884-től mérs. ell. egy. képvis., 1896 az agráriusok és

a szövetkezeti mozgalom szervezőjeként megalapítja a Gazdaszövetséget és 1898 a Hangya Szövetkezetet.

437

Károlyi Tibor gr. (1843–1904) 1866 a Klapka-légió tagja, 1878–1884 szep.ogy. képvis., később a Fh. alelnöke, 1898–1900 elnöke.

70, 136, 651, 1029, 1030

Kazy János (1853–1912) 1889-től Bars vm. főispánja.

956

Keglevich István gr. (1840–1905) 1865, majd 1884-tőlogy. képvis., 1885–1887, 1898–1902 az Operaház és a Nemzeti Színház intendánsa, párbajban hal meg.

621, 798, 802, 1012

Kemény G. Gábor

102, 103, 191, 686, 723, 799, 964, 970, 1050

Kemény Kálmán br. (1838–?) 1872-tőlogy. képvis., 1885–1893 Alsó-Fehér vm. főispánja, többször a Fh. alelnöke, 1896-tól az erdélyi ref. egyház gondnoka.

74, 139, 457, 458, 631, 734, 863, 865

Khuen-Héderváry Károly gr. (1849–1918) 1875-től szep.ogy. képvis., 1882–1883 Győr vm. főispánja, majd 1903-ig horvát bán, 1904–1905 kszkm., 1903, 1910–1912 me., a Munkap. egyik alapítója, 1915-től az MTA tagja.

24, 97, 107, 110, 138, 159, 160, 161, 164, 169, 565, 777, 950, 1009, 1010, 1011, 1012

Kilényi Hugó (1840–1924) 1867-től a FIK, majd a Ker. Min. tisztviselője,

min. tan., 1903-tól a Keleti Tengerhajózási Társaság elnöke, közgazdasági művek szerzője.

204

Kiss Dezső

1004

Kollányi Ferenc

449

Komjáthy Miklós

30

Korányi Frigyes br. (1827–1913) belgyógyász, a magyar orvostudomány nagy alakja, 1851-től orvos, 1861-től Szabolcs vm. főorvosa, 1864-től működik Pesten, 1866-tól a belgyógyászat tanára, az I. Belklinika megszervezője és ig.-ja, 1886–1887 egyetemi rektor, a tuberkolózis elleni harc kezdeményezője, 1891-től fh. tag, az Orsz. Közegészségügyi Tanács elnöke.

621

Kornfeld Zsigmond br. (1852–1909) bankár, 1879-től a Hitelbank ig.-ja, több nagy cég alapítója, a Bp.-i Áru-és Értéktőzsde elnöke, fh. tag.

906

Koromzay György vasúti előmunkálati engedélyes.

498

Kossuth Ferenc (1841–1914) → K. Lajos fia, 1849–1894 emigrációban él, mérnök, vegyész és bölcész, a nílusi acélhidak tervezője, a Magyar Nemzeti Igazgatóság titkára, 1894 hazatér és a Füg. P. elnöke lesz,ogy. képvis., 1906–1910 kerm.

162

- Kossuth Lajos** (1802–1894) a reformkori ellenzék egyik vezető alakja, 1847–1848 Pest vm. követe az Ogy.-en, döntő szerepet játszik a forradalmi vívmányok elérésében, 1848 püm., majd a Honvédelmi Bizottmány elnöke, 1849 a Függetlenségi Nyilatkozat kedvezményezője, elfogadása után kormányzó-elnök, a szabadságharc bukását követően élete végéig emigrációban él, ellenzi az 1867. évi kiegyezést.
21, 101, 107, 158, 162, 164, 181, 211, 212, 1009
- Kovács Endre**
30, 103, 475
- Kovács János** ld. *Pásztélyi Kovács János*
- Kövér György**
429, 430
- Kramp János** eleki esperes-plébános.
972
- Kreith Béla** gr.(1851–1916) újságíró, az 1848–1849-es ereklyemúzeum öszszegyűjtője.
143, 1080, 1082
- Kruplanicz Kálmán** (?–1900) 1848-tól Esztergom vm.-nél szolgál, 1872-től alispán, 1894-től haláláig a vm. főispánja.
139, 983
- Kubicza Pál** (1816–1893) ügyvéd, vm.-i aljegyző, másodalispán, 1848 ogy. követ, 1867–1890 Trencsén vm. főispánja.
73, 348, 350
- Kubinyi Géza** (1851–1920) Gömör vm. köz- és ev. egyházi életében vesz részt, 1892-től ogy. képv., 1905–1906 Komárom vm. és Komárom, 6 Komárom vm. és Komárom, 1913 Gömör és Kishont vm. főispánja.
797, 801
- Kukuljević Milutin**, bosznia–hercegovinai kerületi főnök, 1893-tól Belovár–Kőrös vm., Belovár, Ivanics, Kapronca és Kőrös főispánja.
155, 930, 933
- Kullmann Lajos** poprádi sörgyáros.
536
- Kún (Kun) Kocsárd** gr. (1803–1895) erdélyi földbirtokos, Hunyad vm. főispánja, az EMKE tb. elnöke.
503, 504
- Kun Miklós** (1843–?) 1867-től és 1888-tól ogy. képv.
843
- Kussevich Tivadar** vasúti engedélyes.
797
- Kürthy Lajos** br. (1851–1921) Komárom vm. főjegyzője, 1890-től Liptó vm. főispánja.
73, 263, 268
- Laitner Elek** erdőfelügyelő, besztercei erdőigazgató.
297
- Lakatos Ernő**
110
- Lakos János**
30
- Lánczy Leó** (1852–1921) nagyiparos, bankár, 1881-től a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank ig.-ja, majd elnöke, 1893-tól a Bp.-i Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, 1905-től fh. tag, a

- világháború alatt a hadigazdaság egyik megszervezője.
380
- Láng Lajos** br. (1849–1918) 1878-tól ogy. képvis., 1889–1893 PM áll. titk., 1896–1898 a Kh. alelnöke, 1902–1903 kerm., a statisztika tanára, 1905–1906 a bp.-i egyetemen rektor, az MTA tagja, 1911-től br.
39, 101, 156, 196, 336, 363, 611, 635, 1027
- Laszberg (Lassberg) Rudolf (Rezső)** gr. (1843–?) 1879-től Győr vm.-ben alispán, 1892-től főispán.
73, 664, 666, 813
- Latinovits Ernő** vasúti engedélyes.
1019
- Latkóczy Imre** (1848–1908) 1884-től szep. ogy. képvis., 1895-től BM áll. titk., 1900-tól a Közigazgatási Bíróság alelnöke, megvesztegetésben marasztalják el, öngyilkos lesz.
138, 1066, 1072
- Lázár Jenő** gr. vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Lechner Ágost** (1836–1901) jogász, pozsonyi jogakadémiai tanár, 1869-től a bp.-i egyetemen tanár, 1885–1886 rektor, 1893-tól fh. tag.
959
- Lechner Ödön** (1845–1914) építész, a historizáló, majd a népi formajegyeket is alkalmazó szecesszió képviselője, fő alkotásai: kecskeméti városháza, Iparművészeti Múzeum, Földtani Intézet.
676
- Lehoczky Kálmán** (1838–?) 1882-től kúriai bíró, 1891-től a Pozsonyi Ítéltábla elnöke.
408
- Leó, XIII.** (1810–1903) 1878-tól haláláig pápa.
106, 120, 350, 847, 937
- Lévay Antal** vasúti előmunkálati engedélyes.
744
- Lipót, II.** (1747–1792) német-római császár, 1790–1792 magyar király.
447
- Liphay István** (1834–1908) állategészségügyi szakember, 1867-től szolgál a FIK Min.-ban, min. tan., az Állatorvosi Tanintézet megszervezője.
205
- Lónyay János** (1828–1897) Bereg vm., majd 1867–1872, 1876–1893 Máramaros vm. főispánja, közben ogy. képvis., 1891-től fh. tag.
139, 140, 621, 952, 955, 983
- Lónyay Menyhért** gr. (1822–1884) Bereg vm. követeként résztvevője az 1843. és 1847. évi Ogy.-nek, centralista politikus, 1848–49 pénzügyi áll. titk., 1850 emigrációja után hazatér, főleg közgazdasági téren tevékenykedik, 1858 az MTA ig. tagja, később elnöke, 1867 döntő szerepet visz a kiegyezési tárgyalásokon, 1867–1870 püm., 1870–1871 közös püm., 1871–1872 me., a 70-es évek derekán bírálója → Tisza Kálmán kormányzati politikájának.
429, 619
- Lucaciu, Vasile (Lukács László)** (1852–1923) a magyarországi román

- nemzetiségi mozgalom egyik vezéralakja, 1883-tól lacfalusi lelkész, a memorandum-mozgalom egyik szervezője, 1892 államfogházra ítélik, 1906–1910 egy. képvis., a világháború kitörése után Romániába távozik.
76, 700, 703, 723
- Ludvigh (Ludwigh) Gyula** (1841–1919) vasútépítő mérnök, belga és spanyol vasútépítéseknel, majd 1867 után Magyarországon dolgozik, 1887–1909 a MÁV elnök-ig.-ja, később a Kassa–Oderbergi Vasút vezér-ig.-ja, 1893-tól fh. tag.
464, 477, 959
- Lukács Béla** (1847–1901) számvető-széki és PM szolgálatot követően 1872-től egy. képvis., 1876-tól a MÁV elnök-ig.-ja, 1887-től a KKM, majd a Ker. Min. áll. titk.-a, 1892–1895 kerm., öngyilkos lesz.
30, 43, 44, 60, 94, 107, 129, 130, 131, 132, 133, 150, 161, 164, 169, 205, 268, 276, 529, 723, 737, 741, 748, 773, 782, 800, 801, 802, 804, 811, 812, 816, 825, 832, 843, 846, 871, 884, 889, 893, 902, 914, 915, 917, 941, 951, 963, 964, 976, 983, 989, 992, 993, 994, 1019, 1020, 1030, 1038, 1044, 1050, 1059, 1072
- Lukács György** (1816–1892) 1848–1849 min. titk. a BM-ban, 1861-től Nagyvárad polgármestere, egy. képvis., 1875-től min. tan., 1885-től áll. titk. a BM-ban, nagy szerepe van a közigazgatási tv.-ek, tvj.-ok kidolgozásában.
815
- Lukács László ld. Lucaciu, Vasile*
- Lumnitzer Sándor** (1821–1892) orvos, egészségügyi főnök a szabadságharcban, 1864 a Rókus-kórház főorvosa, 1880-tól a sebészet rend. tanára a bp.-i egyetemen, 1885-től fh. tag.
808
- Luther Hugó** mérnök, Vaskapu-építési vállalkozó.
219
- Mac Kinley, William** (1843–1901) 1897–1901 az Amerikai Egyesült Államok elnöke.
361, 363, 695
- Madarassy-Beck Nándor ld. Beck*
- Madarassy Pál** (1828–1903) pénzügyi szakember, gazdasági író, műfordító, 1848 segédfogalmazó a FIK. Min.-ban, később pénzügyig., majd PM tisztviselő, 1871-től áll. titk., 1884-től a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság elnöke, 1892-től az Osztrák–Magyar Bank alkormányzója, fh. tag.
621
- Madarász József** (1814–1915) 1848–1849 a nemesi radikális baloldal tagja, a szabadságharc bukása után Kufsteinban raboskodik, 1861 és 1865 után határozati, majd függ.p. egy. képvis., többször a Kh. korelnöke.
706, 952
- Majláth György gr.** (1854–?) 1881–1894 Esztergom vm. főispánja, 1885-ben emelik gr. rangra, örökös jogon fh. tag, a Szt. István Társulat elnöke.
139, 983
- Majthény(i) Bálint** vasúti engedélyes.
248, 295, 297

- Majthényi László** (1820–1908) 1842-től Hont vm.-ben alispán, 1848 főispán, az ókonzervatív párt tagja, 1849-től megyefőnök, később 1890-ig ismét főispán.
74, 291, 293, 407
- Mandel Pál** br. vasúti előmunkálati engedélyes.
884
- Márffy Ágost(on)** (1826–?) 1849–1870 a pénzügyigazgatásban, 1870-től a PM-ban szolgál, 1872 min. tan., 1885 h. áll. titk., 1893 áll. titk., 1898 fh. tag.
138, 873, 1052, 1084
- Márffy Emil** vasúti előmunkálati engedélyes.
941
- Mária Terézia** (1717–1780) 1740–1780 magyar királynő.
615, 811, 932, 963
- Marsovszky Jenő** (?–1891) Trencsénben tvsz. elnök, 1875–1879 egy. képvis., 1889-től Trencsén vm. alispánja, 1890-től haláláig főispánja.
73, 348, 350, 603
- Máté Imre**
65, 102
- Matlekovits Sándor**
30, 48, 102, 156, 181, 192, 214, 239, 242, 277, 319, 322, 497, 585, 726, 881, 976, 1044, 1074
- Maurer Mihály** (1844–?) Felső-Fehér vm.-i szolgálat és külföldi tanulmányutakat követően gazdálkodik, 1887-től egy. képvis., 1890-től Brassó vm. főispánja.
73, 229, 231
- Maurer Viktor** vasúti engedélyes.
191
- Mayer Béla** kalocsai kanonok, c. boszniai püspök.
838
- Mechwart András** (1834–1907) gépészmérnök, feltaláló, Németországból jön Magyarországra, a Ganz-gyár nagyhírű vállalattá fejlesztője, 1869-től ig.-ja, később vezérig.-ja, számos találmánya sorából kiemelkedik a malomipart forradalmasító hengerszék.
205
- Mérei Gyula**
163
- Meskó Sándor** (1842–?) Csanád vm. alispánja, 1876–1901 főispánja, a Maros c. hetilapban publikál.
74, 390
- Mesztetics Lenke**
398, 399
- Micu Simon** gyulafehérvári gör. kat. esperes.
998
- Mihalovich József** (1814–1891) 1836 róm. kat. pappá szentelik, a szabadságharc leverése után elítélik, 1852-ben szabadul, 1861 kanonok, 1870-től haláláig zágrábi érsek, 1877-től bíboros.
81, 587
- Mihalovics (ch) János** min. tan. a Ker. Min.-ban.
205
- Mihályi (Mihali) Viktor** (1841–?) gör. kat. pap, 1874-től lugosi püspök,

- 1894-től gyulafehérvári és fogarasi érsek, metropolita, fh. tag.
144, 815, 1058, 1059
- Mikes család gr.**
1079, 1080
- Miklós Gyula** (1832–1894) részt vesz a szabadságharcban, 1875-től ogy. képvis., 1879-től borászati kormánybiztos, jelentős érdemei vannak a filoxéra következményeinek felszámolásában, a Központi Mintapince létrehozója, a borászati törzskönyv szerkesztője.
133, 407, 1004
- Miklós Ödön** (1856–1923) mérnök, 1880–1883 a bp.-i gabonaelevátor építésének vezetője, 1892-től ogy. képvis., 1893-tól FM áll. titk., 1908-tól a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet magyar kiküldöttje, a Duna Bizottság első elnöke, 1906-tól fh. tag.
138, 169, 849, 850
- Mikó Anna ld. Pejacsevich Antalné**
- Mikó Bálint** (1843–?) 1861-től részt vesz Maros vm. közéletében, 1876-tól ogy. képvis., 1882-től Csik vm. főispánja, fh. tag.
254, 255, 640
- Miksics (Mixics) Kálmán** ogy. képvis.
763, 825
- Mikszáth Kálmán**
30
- Milán, Obrenović** (1854–1901) 1868–1882 szerb fejedelem, 1882–1889 király.
196
- Mocsáry Lajos** (1826–1916) → Kosuth híve, részt vesz az emigrációban, majd ogy. képvis., kezdetben a felirati, később a Füg. P. tagja, utóbbinak egy ideig elnöke, a nemzetiségi jogok megadásának következetes hirdetője.
101
- Mohamed próféta**
158
- Moldován János (Moldovan, Ioan)** balázsfalvi gör. kat. kanonok, író, történész, 1864-től a román akadémia tagja.
815
- Molnár Béla dr.** vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Molnár János** (1850–1919) egyházi író, 1872 róm. kat. pappá szentelik, 1881–1900 komáromi plébános, 1896-tól pápai prelátus, 1906-tól esztergomi kanonok, a Népp. egyik vezetője, 1896-tól ogy. képvis.
409
- Molnár Viktor** (1853–?) ügyvéd, 1884-től szep. ogy. képvis., 1891-től Temes vm. és Temesvár főispánja.
597
- Monts gr., német diplomata.**
336, 361, 377
- Mudrony Soma** (1841–1897) 1867-től az Orsz. Iparegylet titkára, 1872-től vezértitkára, 1874–1896 ig.-ja, 1875–1892 függ. p. ogy. képvis., közgazdasági írásokat jelentet meg, nagy szerepe van az iparpolitika népszerűsítésében.
205

- Munkácsy Mihály** (1844–1900) festőművész, első képe 1863-ból való, a 70-es évek elejétől Párizsban él, eleinte főleg kritikai realista képeket, később csendéleteket, tájképeket fest, és megalkotja a Honfoglalás c. faliképet (1893).
152, 848, 849, 850
- Müller Frigyes** (1828–1915) Nagyszében ev. főlelkésze, 1893-tól erdélyi püspök, 1895-től fh. tag, tudományos értekezések szerzője, az erdélyi német regék összegyűjtője és kiadója.
146, 931
- Nagy Ferenc** (1852–1927) kereskedelmi jogász, 1890-től a bp.-i egyetem tanára, az MTA I. (1893), majd rend. (1903) tagja, 1900–1902 Ker. Min. áll. titk., 1900-tólogy. képv., 1909-től a Jogászegylet elnöke, a hágai nemzetközi választott bíróság tagja, 1927 felsőházi tag.
696
- Nemes János** gr. vasúti engedélyes.
191, 734
- Németh Imre** (1839–1895) 1874-től a FIK Min. elnöki osztályának vezetője, 1882-től a fiumei tengerészeti hatóság tisztviselője, 1886-tól a Kereskedelmi Múzeum, 1893-tól emellett a millenniumi kiállítás ig.-ja.
150, 809
- Neumann Rafael** dr. bp.-i ügyvéd, vasúti engedélyes.
810, 811
- Neuschloss Károly** bp.-i építési vállalkozó, vasúti engedélyes.
234, 240, 594, 743
- Neuschloss Miksa** építési vállalkozó.
1079
- Nicholson W. Fülöp** vállalkozó.
231
- Nicola Máté** gyulafehérvári román ügyvéd.
998
- Nikolics Fedor** br. (1836–1903) szerb család sarja, 1854-től osztrák, 1885-től magyar br., 1882–1886 Bosznia-Hercegovina közigazgatási főnöke, 1887-től szep.ogy. képv., a 90-es években kir. biztos a gör. kel. szerb nemzeti egyházi kongresszusokon.
83, 84, 183, 191, 204, 242, 268, 419, 778, 781, 799, 800
- Nyáry Adolf** br. (?–1891) fh. tag.
623
- Oberschall Adolf** (1839–1908) ügyvéd, majd bírósági tisztviselő, 1885-től kúriai bíró, 1886-tól Marosvásárhelyen, 1891-től Kassán ítélőtáblai elnök, 1903-tól a Kúria másodelnöke, 1906-tól elnöke, 1901-től fh. tag.
408
- Obláth Mór** dr. vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Obrenović ld. Milán, Sándor**
- Opacsics (Opačić) Germán** (1857–1899) a karlócai gimnázium hittanára, 1889-től teológiai tanár, 1893-tól bácsi gör. kel. szerb püspök, 1894-től fh. tag.
146, 962, 964

- Orczy Béla** br. (1822–1917) Pest vm.-i szolgálat után 1846-tól helytartótanácsi titkár, 1848 nemzetőr, majd honvédtiszt, 1865-től Deák-p. ogy. képvis., 1868-tól a közös KÜM osztályfőnöke, 1879–1890 kszkm., 1895-től az országbírói méltóság viselője.
22, 23, 29, 72, 406, 407
- Ottenborg Antal (Anton)** majnafrankfurti bankig.
797
- Ötvös István**
703
- Paizs Andor**, a Temesvári Ítéletábla elnöke.
408
- Pálffy-Daun Vilmos** gr. (1867–1916) teanói hg., Pozsony vm. tb. főjegyzője, 1892-től ogy. képvis., 1893–1901 Moson vm. főispánja.
139, 936, 937
- Pap Zsigmond** fenezelyi körjegyző.
700, 703
- Pápay István** (1827–1897) a pozsonyi váltótvosz., az 50-es évektől a Helytartótanács, 1861-től a Magyar Kir. Kancellária, 1867-től a kir. kabinetiroda tisztviselője, utóbbi helyen osztályfőnöki rangban az uralk. és a magyar kormány közötti érintkezés kulcsfigurája.
107, 110, 137, 380, 563, 815, 935
- Pártos Gyula** (1845–1916) építész, az 1870-es évektől → Lechner Ödönnel dolgozik Bp.-en, pl. az Iparművészeti Múzeum és a kecskeméti városháza társalkotója.
676
- Párvy Sándor** (1848–1919) 1871 róm. kat. pappá szentelik, később érseki titkár, irodaig., 1892-től egri kanonok, 1903-tól egyháztartomány nélküli püspök, 1904-től szepesi püspök.
971
- Passauer Mór** dr. bécsi lakos.
953
- Passavalli Pueccer Pietro** comoi sellyemgyáros.
307
- Pásztélyi Kovács János** (1869–1891) 1869-től ogy. képvis., 1875-től haláláig munkácsi gör. kat. püspök.
515
- Pauler Gyula** (1841–1903) ügyvéd, történetíró, 1874–1875 az OL megszervezője, haláláig vezetője orsz. főlevéltárnoki rangban, fontos történeti művek szerzője, az MTA I. (1870), rend. (1877), majd ig. (1899) tagja.
303
- Pável Mihály** (1827–1902) 1852 Ungváron gör. kat. pappá szentelik, szentszéki jegyző, majd lelkész, 1859-től főesperes, h. püspök Szlatinán, 1879-től nagyváradi gör. kat. püspök.
144, 345, 808, 815, 931, 932, 933, 934
- Pázmándy Dénes** (1848–1936) 1878-tól egyesült ellenzéki, később függ. p. (Ugron-csoport) ogy. képvis., a külpolitikában a francia orientáció híve,

- 1919 a szegedi ellenforradalmi kormány képviselője Párizsban.
541
- Pázmány Péter** (1570–1637) jezsuita szerzetes, a magyarországi ellenreformáció kimagasló alakja, 1616-tól esztergomi érsek, bíboros.
447, 449
- Péchy Tamás** (1828–1897), a szabadságharcban honvédőrnagy, a bukás után besorozzák az osztrák hadseregbe, 1861-től Abaúj vm.-nél szolgál, 1868-tól ogy. képvis., → Tisza Kálmán híve, 1875–1880 kkm., 1880–1892 a Kh. elnöke, 1894-ben kiválik a Szepből.
161, 211
- Péchy Zsigmond**, Sáros vm.-i alispán, 1892-től Abaúj-Torna vm. és Kassa főispánja.
74, 719, 720
- Pejacsevics Antalné** szül. Mikó Anna
932
- Perczel Dezső** (1848–1913) 1877-től Tolna vm. alispánja, később szep. ogy. képvis., 1895–1899 büm., 1899–1901, 1903–1905 a Kh. elnöke, 1910 a Munkap. egyik alapítója, elnöke, ogy. képvis.-je.
518, 541, 859, 972
- Petricsevich Horváth Artúr** br. → P. H. Kálmán unokaöccse.
1002
- Petricsevich Horváth Kálmán** br. Kolozs vm.-i földbirtokos.
1002
- Petrischiu Pál** brassói tvsz. fogházőr.
333
- Petrović(-cs) Bazilián** (?–1891) bácsi gör. kel. szerb püspök.
964
- Petrović(-cs) Gerasim** budai gör. kel. szerb püspök.
146, 962, 964
- Petrović(-cs) Vazul** bácsi gör. kel. szerb püspök.
84, 483
- Pinfsich Frigyes** vasúti engedélyes.
680, 740
- Pituk Béla** (1855–1897) magyarbarát román gör. kat. lelkész Nagyváradon, 1893 röpirat szerzője.
933
- Plósz Sándor** (1846–1925) jogász, a polgári perjog egyik legkiválóbb hazai művelője, 1872-től Kolozsvárt, 1881-től Bp.-en egyetemi tanár, közben 1894–1899 IM áll. titk., majd 1899–1905 igm., 1895-től ogy. képvis., az MTA I. (1884), rend. (1894), tiszteleti (1902), majd ig. (1906) tagja, 1913–1916 másodelnöke.
88, 138, 1027, 1030, 1083
- Podmaniczky Frigyes** br. (1827–1907) Pest vm. aljegyzője, 1848 fh. tag, részt vesz a szabadságharcban, ezért besorozzák az osztrák hadseregbe, 1861-től ogy. képvis., → Tisza Kálmán híve, 1889-től a Szep. elnöke, 1873–1905 a Föv. Közm. Tan. alelnökeként sokat tesz Bp. fejlesztéséért, az MTA I. tagja, szépirodalmi művei mellett 1887–88 megjelenteti Naplótöredékek című munkáját.
104, 108, 110, 113, 116, 117, 158, 160, 163, 164, 268, 284, 285, 541, 542, 558, 559, 1010

- Pogány György** (1825–?) 1848 előtt Alsó-Fehér vm.-ben táblabíró, 1846–1847 alispán, 1861-től főispán, 1875–1891 Hunyad vm. főispánja.
74, 607, 610
- Polacsek Mihály** vasúti engedélyes.
941
- Polit (Deszancsics) Mihály** (1833–1920) 1860-tól a montenegrói fejedelem titkára, később a horvát udvari kancellária, majd a zágrábi báni tábla tisztviselője, horvát tartománygyűlési, 1873-tól magyar ogy. képvis., a szerb nemzetiségi mozgalomban a liberálisok vezéralakja, a Branik c. lap szerkesztője, 1870-ben hűtlenségi perbe fogják, de felmentik.
204
- Polónyi Géza** (1848–1920) 1871-től ügyvéd Bp.-en, 1881-től függ. p. ogy. képvis., 1906–1907 igm., 1918–1920 a Főv. Közm. Tan. elnöke.
28, 413, 456, 457, 884, 972, 976, 1024, 1072, 1074
- Popovici, Aurel C. (Popovics Aurél)** (1863–1917) hírlapíró, román nemzetiségi politikus, 1893 a Replica perben távollétében elítélik, ez elől Romániába menekül.
723, 998
- Popovics Aurel ld. Popovici, Aurel C.*
- Popović(-cs) Nikánor** (1831–?) gör. kel. szerb világi pap, 1860-tól Karlócán a szerb gimnázium tanára, 1862-től bacsincái, 1880-tól csurgói plébános, 1890 szerzetesrendbe lép, 1891-től temesvári püspök.
84, 607, 610
- Popovics Sándor** (1862–1935) 1884-ben kerül a PM-ba, 1895-től min. tan., 1903-tól áll. titk., 1906–1909 alk. p. ogy. képvis., 1909-től az Osztrák-Magyar Bank kormányzója, 1918 püm., 1919 után az Állami Jegyintézet, 1924-től a Nemzeti Bank elnöke, az MTA tagja, 1933–1934 másodelnöke, 1927-től felsőházi tag, jelentős pénzügyi munkák szerzője.
227
- Posilović György** (1834–1898) zenggi róm. kat. püspök, 1894-től zágrábi érsek.
144, 985
- Pótsa József** (1836–?) Kis-Küküllő vm. közéletében vesz részt, 1872-től alispán, 1877-től Háromszék vm. főispánja.
407
- Probsner Artúr** ogy. képvis.
571
- Prónay Dezső** br. (1848–1940) 1874 középp., 1882–1884, 1887–1892 párton kívüli ellenzéki ogy. képvis., 1883–1917 az ev. egyház egyetemes felügyelője, 1927-től rövid ideig felsőházi tag.
542
- Puky Gyula** (1840–?) 1867-től Abaúj vm. tisztifőügyésze, 1871-től Kassán tvsz. bíró, 1877-től Bp.-en ítéltáblai pót-, majd rend. bíró, 1889-től kúriai bíró, 1891–1899 a Debreceni Ítéltábla elnöke.
408
- Pulszky Ágost** (1846–1901) jogfilozófus, szociológus, 1871-től ogy. képvis., 1872-től egyetemi magántanár, 1875–1894 a jogbölcselet és a nem-

- zeti jog tanára a bp.-i egyetemen, 1894–1895 VKM áll. titk., 1887-től az MTA I. tagja, a Társadalomtudományi Társaság egyik alapítója.
138, 1025, 1026
- Puskás Ferenc** (1848–1884) katonatiszt, majd bátyja, → P. Tivadar kérésére a telefon megismertetője Magyarországon, az 1881-től működő bp.-i telefonközpont megépítője és első ig.-ja.
192
- Puskás Tivadar** (1844–1893) feltaláló, 1877-től Amerikában Edison munkatársa, majd európai képviselője, Bostonban és Párizsban telefonközpontot épít, 1884-től Bp.-en a telefonközpont ig.-ja, tevékenysége a telefonközpontok fejlesztésében korszakalkotó, a telefonhírmondó feltalálója.
192
- Radák Ádám** br.
932
- Radák Kata** br. ld. *Antos Jánosné*
- Radák Mária** br. ld. *Bernáth Albertné*
- Radivojević Livius**, a Horvát Hétszemélyes Tábla elnöke.
593
- Radvánszky Béla** br. (1849–1906) művelődéstörténész, 1875-től br., 1882–1892 Zólyom vm. főispánja, 1895-től koronaőr, 1883 a Magyar Heraldikai Társaság megalapítója és első elnöke, az MTA I. (1879), tiszteleti (1887), ig. (1891) tagja.
74
- Radvánszky Géza** br. (1847–1918) földbirtokos, részt vesz Borsod vm. közéletében, a br. rangot öccsével, → R. Bélával együtt 1875-ben nyeri el.
725, 748
- Raffay Ernő**
102
- Rakovszky István** (1847–?) 1869-től vm.-i tisztviseelő, 1877-tőlogy. képvis., 1893-tól az Állam Számvevőszék elnöke.
138, 169, 825
- Rampolla del Tindaro, Mariano Marchese** (1843–1913) 1887–1903 vatikáni áll. titk., 1887-től bíboros.
407
- Ráth Károly** (1821–1897) a szabadságharc résztvevője, később ügyvédi irodát nyit, 1867-tőlogy. képvis., 1871-től a Bp.-i Kir. Tábla alelnöke 1873-tól Bp. főpolgármestere, fh. tag.
74, 268, 284, 607, 610
- Reiszig Ede** (1848–?) Vas vm. közéletében vesz részt, 1873-tól alispán, 1890-től Békés vm főispánja és kormánybiztosa, 1892-től a Ker. Min., 1894-től a BM áll. titk.-a, 1895-től Vas vm. főispánja.
72, 73, 74, 519, 520, 721, 723, 748
- Ribáry József** (1825–1901) 1849-től cs. kir. hatóságoknál szolgál, 1862-től a Helytartótanács tanácsosa, 1867-től oszt. tan, 1868-tól min. tan. a BM-ban, az Orsz. Statisztikai Tanács tagja, 1890-től fh. tag.
254, 255
- Richter**, – francia szőlészeti szakértő.
978

- Rickl Gyula** (1851–1922) 1875-től szolgál az IM-ben, a büntetőügyi oszt. vezetője, később áll. titk., az Orsz. Büntetőügyi Múzeum szervezője.
72, 778
- Rimély Károly** (1825–1904) 1848 róm. kat. pappá szentelik, 1850-től a bécsi Pázmáneum tanulmányi felügyelője, 1867-től pozsonyi kanonok, Rudolf trónörökös magántanára, 1893-tól haláláig besztercebányai püspök.
144, 871, 873
- Ritoók Zsigmond** a Nagyváradai Ítéltábla elnöke.
677, 678
- Rohonczy Gedeon** kereskedő.
733
- Román Miron** (1828–1898) gör. kel. román pap, szerzetes, 1858-tól fődiakónus, 1869 ogy. képvis., 1871-től archimandrita, 1873-tól aradi püspök, 1874-től érsek-metropolita.
1009, 1043, 1045
- Rónay Jenő** (1854–1921) Torontál vm.-nél szolgál, 1886-tól alispán, 1891-től főispán, 1905–1908 a Délmagyarországi Közművelődési Egyesület elnöke, 1910-től munkap. ogy. képvis.
598, 599
- Rósa Ida** → R. Károly leánya
333
- Rósa Károly** volt kúriai s. hivatali ig.
333
- Rósa Regina** → R. Károly leánya
333
- Roskovány(i) Ágoston** (?–1892) 1859-től haláláig nyitrai róm. kat. püspök.
792
- Roszner Ervin** br. (1852–1928) nagyváradi jogakadémiai tanár, 1877-től fh. tag, 1887–1892, 1915–1918 ogy. képvis., 1890-től Hont vm., Selmec- és Bélabánya, 1894-től Máramaros vm. főispánja, 1903–1905 fiumei kormányzó, 1915–1917 kszkm.
74, 139, 140, 407, 983, 1008
- Rotschild-bankárcsoport**
124, 818
- Rubido Zichy Radoslav ld. Zichy**
- Rudnay Béla** (1857–1932) 1878-tól Nyitra vm.-nél szolgál, 1887-től főjegyző, 1892 ogy. képvis., 1892-től Komárom vm. és város, 1894-től Hont vm., Selmec- és Bélabánya főispánja, 1896-tól Bp. rendőrfőkapitánya, 1910-től munkap. ogy. képvis., családtörténeti művek szerzője.
74, 139, 719, 720, 983
- Rusz (Russu) János** nagyszebeni román gör. kat. esperes-lelkész.
815
- Ruszoly József**
103, 528
- Ruzitska Lajos**
102, 191, 205, 346, 420, 437, 498, 514, 571, 594, 610, 645, 666, 684, 748, 782, 801, 802, 812, 846, 859, 871, 881, 884, 902, 941, 1000, 1020, 1039, 1059, 1074, 1081
- Sághy Gyula** (1844–1916) ügyvéd, 1868-tól győri jogakadémiai tanár, 1870-től Bp.-en az osztrák polgári jog és az egyházjog egyetemi tanára, 1884-től ogy. képvis. (mérs. ell., nemz.p., végül függ. p.).
1079

Salacz Gábor

102, 103, 117, 156, 164, 351, 360, 364, 374, 380, 407, 410, 594, 598, 599, 640, 667, 673, 685, 737, 749, 752, 755, 761, 776, 777, 784, 824, 847, 937, 944, 959, 972, 976, 999, 1009, 1010, 1011, 1013, 1050, 1083

Salamon Ferenc (1825–1892) történetíró, 1848 honvéd, később Nagykőrösön tanár, 1856-tól Pesten újságíró, 1867-től a Bp.-i Közl. szerkesztője, 1870-től a pesti egyetemen a magyar történelem tanára, az MTA I. (1859), majd rend. (1871) tagja.

303

Samassa József (1828–1912) 1852 róm. kat. pappá szentelik, gimnáziumi tanár Nagyszombatban, később Pesten teológiai, 1861-től egyetemi tanár, 1869–1872 Deákp. ogy. képv., oszt. tan. a VKM-ban, esztergomi kanonok, 1871-től szepesi püspök, 1873-tól egri érsek, 1905-től bíboros, 1872-től fh. tag.

594, 694, 971

Sándor Béla, bajai főispán.

139, 823, 824

Sándor János (1860–1922) 1882-től Torda-Aranyos vm.-nél szolgál, 1889-től alispán, 1891-től Kis-Küküllő, 1901-től Maros–Torda vm. és Marosvásárhely főispánja, 1903–1905 BM áll. titk., 1913–1917 büm.

73, 607, 610

Sándor, Obrenović (1876–1903) 1889–1903 szerb király, → Milán, O. fia, meggyilkolják.

196

Sarlós Béla

102

Schickedanz Albert (1846–1915) építész és festő, Bp.-en → Herzog Fülöppel alkotják a millenniumi emlékművet, az új Múcsarnokot és a Szépművészeti Múzeumot, a Batthyány-síremlék tervezője.

1001, 1090

Schlauch Lőrinc (1824–1902) 1847-től róm. kat. káplán, 1852-től teológiai tanár, 1859-től Mercyfalván, majd Temesgyarmaton plébános, 1872 kanonok, 1873-tól szatmári, 1887-től nagyváradai püspök, 1893-tól bíboros, a Szent László Társulat egyik alapítója, később elnöke.

103, 120, 936, 937, 940, 971, 1009

Schmid, Ferdinand dr.

684

Schopper György (1819–1895) 1846-tól a bécsi Pázmáneum tanulmányi felügyelője, 1848-tól teológiai tanár Esztergomban, majd Pesten, 1864–1865 egyetemi rektor, 1868-tól esztergomi kanonok, 1872-től rozsnói püspök.

589

Schulek Frigyes (1841–1919) építész, 1870-től Pesten → Steindl Imre mellett dolgozik, 1872-től a Műemlékek Orsz. Bizottságának építésze, 1913-tól a Műegyetem tanára, a Mátyás-templom, a jáki templom és a lőcsei városháza újjáépítője, a budavári Halászbástya tervezője, az MTA I. (1895), majd tiszteleti (1917) tagja.

347

- Schwartz Lipót** tengerhajózási cégtulajdonos
514
- Schwarz Ármin ld. Zimonyi Schwartz Ármin**
- Scitovszky János** (1785–1866) 1806 róm. kat. pappá szentelik, 1824-től kanonok, 1825 ogy. követ, 1827-től rozsnyói, 1838-tól pécsi püspök, 1849-től esztergomi érsek, hercegprímás, 1853-tól bíboros, érseksége idején fejeződik be az esztergomi bazilika építése.
447, 449
- Séley Sándor** (1829–?) 1856-tól teljesít bírósági, ill ügyészségi szolgálatot, 1862-től Bihar vm.-ben főszolgabíró, majd főjegyző, 1867-től az ottani fenytő tvsz. h. elnöke, 1872-től Nagyváradon, később Bp.-en ügyész, 1881-től ítélőtáblai, 1887-től kúria kisegítő, 1888-tól számfeletti, majd rend. bíró, 1891-től a Szegedi Ítéltábla elnöke, 1894-től a Kúria tanácselnöke.
408, 1053, 1059
- Seyderhelm Ernő** (1829–1908) kertész, 1849-ben kerül Magyarországra, 1856-tól a fővárosban virágüzletet és kertészetet tart fenn, a kir. palota kertészeti díszítője, az 1858. évi első pesti kertészeti kiállítás kezdeményezője.
651
- Siebenschlein József** vasúti engedélyes.
846
- Siklóssy László**
696, 1005
- Silberstein Adolf** dr. építési vállalkozó.
240
- Simon Gyula** (?–1893) Moson vm. főispánja.
139, 937
- Simon Ödön**, 1869-től szolgál Sopron vm.-nél, 1876-tól alispán, 1894–1901 Sopron vm. és város főispánja.
139, 983
- Simontsits Béla**, Tolna vm. alispánja.
1002, 1004
- Simor János** (1813–1891) 1836 róm. kat. pappá szentelik, Pesten lelkipásztor, az egyetem hitszónoka, a Pázmáneum prefektusa, Bajnán plébános, majd Esztergomban lát el egyházi feladatokat, → Ferenc József udvari káplánja, 1857-től győri püspök, 1867-től esztergomi érsek, hercegprímás, 1873-tól bíboros.
41, 42, 81, 350, 351, 380, 407, 409, 448, 449, 594, 598
- Singer Ede**, a Wiener Allgemeine Zeitung szerkesztője, vasúti engedélyes.
953, 955, 956
- Soenderop** cégtulajdonos.
798
- Spevec István** (1839–?) 1869-től a zágrábi jogakadémia, majd az egyetem tanára, egy ízben rektora, 1877–1891 a Szabor képviselője, 1884-ben alelnöke, 1886-tól a horvát orsz. kormány vallás- és közoktatásügyi osztályfőnöke, 1891-től a zágrábi Hét-személyes Tábla elnöke.
593
- Spitz Lipót** nagykereskedő
571

- Stammer Sándor**, Csongrád vm. alispánja.
679, 683
- Steindl Imre** (1839–1902) építész, 1869-től h., 1870-től rend. tanár a pesti Műegyetemen, 1898-tól az MTA I. tagja, főbb művei: Országház, bp.-i új városháza, Múzeum körüti egyetemi épület, Vajdahunyad vára és a kassai székesegyház helyreállítása.
347, 684, 1004
- Steiner Fülöp** (1839–1900) 1863 róm. kat. pappá szentelik, a győri papnevelő felügyelője, 1868-tól a bécsi Augustineum tanulmányi felügyelője, 1882-től nagyváradi kanonok, 1890-től haláláig székesfehérvári püspök, 1886-tól a Szt. István Társulat elnöke.
409, 594
- Sugár Gyula** dr. vasúti előmunkálati engedélyes.
740
- Sugár Ignác** vasúti előmunkálati engedélyes.
740
- Szabó János**, 1879–1911 szamosújvári gör. kat. püspök.
815
- Szabó Jenő** (1843–1921) vasútügyi szakember, 1868-tól szolgál a KKM-ban, ahol később a vasúti szakosztály főnöke, min. tan., jelentős szerepet játszik az 1880-as évek vasútállamosításában, 1896-tól fh. tag.
62, 102, 292, 347, 464, 477
- Szabó Károly** (1824–1890) történész, a szabadságharc résztvevője, 1855-től Nagykőrösön a ref. gimnázium tanára, 1859-től az Erdélyi Múzeum Egyesület könyvtárosa és ref. kollégiumi tanár Kolozsvárt, 1873-tól az itteni egyetemen a magyar történelem rend. tanára, 1882–1883 rektor, az MTA I. (1858), majd rend. (1871) tagja.
303
- Szabó Miklós** (1821–1907) 1842-től ügyvéd, később magyar kancelláriai tisztviselő, 1848 a KSZKM-ben szolgál, 1867-től IM áll. titk.,ogy. képvis., 1871-től a Bp.-i Ítéltábla, 1888–1906 a Kúria elnöke, fh. tag.
694, 972, 884
- Szajbély Gyula** (1848–?) Vas vm. közéletében vesz részt, 1878-tól szep.ogy. képvis., jelentős szerepet játszik a HÉV-ek kiépítésében.
884
- Szalánczi Francisci Henrik** vasúti engedélyes.
1019
- Szalavszky Gyula** br. (1846–1924) ügyvéd, 1883-tól Nyitra vm. alispánja, a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület alapítója, alelnöke, majd elnöke, 1887-től Nyitra vm. főispánja, 1890–1892 BM áll. titk., 1892 végétől Trencsén vm. főispánja, fh. tag, érdemeiért lesz br.
32, 72, 73, 138, 139, 238, 241, 268, 784, 791, 792, 936, 937, 959
- Szalay Ödön**
30
- Szapáry Géza** gr. (1828–1898) a szabadságharc résztvevője, 1861, 1865–

1867, 1872–1873 ogy. képvis., 1867-től Zala vm. főispánja, 1871-től a Föv. Közm. Tan. alelnöke, 1872–1883 fiumei kormányzó, 1883-tól főudvarmester.

268

Szapáry Gyula gr. (1832–1905) közéleti pályáját Szolnok vm.-ben kezdi, a vm.-i gazdasági egyesület alapítója, ogy. képvis., a 67-es bizottság tagja, 1873–1875 büm., 1878–1887 püm., 1889 fik.m., 1889–1890 fm., 1890–1892 me. és büm., 1894 az egyházpolitikai program ellenzőjeként kilép a Szep.-ből.

19, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 53, 54, 55, 56, 60, 62, 64, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 81, 82, 84, 86, 87, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 113, 114, 115, 118, 126, 130, 132, 139, 143, 145, 147, 148, 149, 150, 154, 155, 163, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 175, 177, 178, 180, 181, 196, 204, 206, 213, 226, 231, 241, 243, 248, 255, 267, 268, 276, 277, 292, 302, 303, 319, 322, 325, 328, 336, 337, 339, 346, 350, 351, 364, 372, 373, 374, 375, 380, 407, 409, 419, 448, 449, 457, 465, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 482, 503, 518, 528, 530, 534, 536, 541, 542, 547, 558, 559, 561, 564, 565, 571, 573, 581, 599, 603, 610, 615, 623, 625, 632, 646, 652, 653, 659, 664, 665, 666, 673, 684, 685, 688, 720, 723, 741, 748, 752, 761, 762, 764, 765, 768, 769, 775, 777, 784, 891, 937, 976, 1010, 1051

Szapáry István gr. (1829–1902) 1871-től a Jászkun Kerület főkapitánya,

1873 Pest vm., 1880-tól egyúttal Kecskemét főispánja.

52, 73, 337, 345, 363, 364

P. Szathmáry Károly (1831–1891) a szabadságharc résztvevője, ezért annak bukása után börtönbüntetésre ítélik, 1858-tól Máramaroszigeten, majd Nagyenyeden tanár, 1869-től ogy. képvis., az Orsz. Kisdevívó Egylet alapítója, elnöke, regények szerzője.

196

Szatmári Mór

30, 110, 164

Széchényi Béla gr. (1837–1918) földrajztudós, 1855-től Európában, Amerikában és Ázsiában tesz tanulmányutakat, 1877–1890 résztvesz Lóczy Lajos ázsiai expedíciójában, az MTA tiszteleti (1880), majd ig. (1883) tagja.

268

Széchényi Gyula gr. (1829–1920) földbirtokos, 1848–1849 Radetzky mellett harcol, 1867–1869 főispáni helytartó, 1884-től főajtónálló, 1896-tól főlovászmester, 1900–1903 kszkm.

798, 801

Széchényi Imre gr. id. (1825–1898) 1845-től diplomáciai pályán szolgál, 1865–1868 konzervatív ogy. képvis., 1878-tól a Monarchia berlini nagykövete, fh. tag, főasztalnokmester.

972

Széchényi Imre gr. ifj. (1858–1905) földbirtokos, Somogy vm. közigazgatási előadója, az 1890-es évektől az agráriusok egyik vezéralakja, az egykeellenes mozgalom kezdeményező-

- je, fh. tag, agrárpolitikai írások szerzője.
348, 350
- Széchényi Kálmán** gr. (1824–?) földbirtokos, a Sopron vm.-i gazdasági egyesület elnöke, 1848-tól kamarás, 1861-től fh. tag.
631
- Széchényi Sándor** gr., 1884-től Tolna vm. főispánja.
139, 1064
- Szécsen Antal** gr. (1819–1896) Moson vm.-ben aljegyző, 1843-tól a Felső-tábla tagja, a konzervatív párt egyik vezéralakja, 1848–49 hű marad a Habsburgokhoz, 1860–61 tárcanélküli miniszter az osztrák kormányban, történész, az MTA tagja, a Magyar Történelmi Társulat elnöke.
534, 536, 623
- Szederkényi Nándor** (1838–1916) újságíró, helytörténész, 1873–1906 megszakításokkalogy. képvis., 1907-től Heves vm. főispánja.
518, 541, 1024
- Szegedy Ensch Károly** vasúti engedélyes.
1000
- Széll Kálmán** (1843–1915) 1869–1911 Deákp., szep., majd alk.p.ogy. képvis., 1875–1878 püm., a Jelzáloghitel Bank alapítója, vezérig.-ja, majd elnöke, 1899–1903 me., 1906-tól az Alk.p. elnöke.
113, 117, 889, 926, 972
- Szeniczey Ödön** vasúti engedélyes.
297, 724, 725
- Szent István** (975 k.–1038) 997–1000 magyar fejedelem, 1000–1038 király.
276, 565, 811, 995
- Szentkereszty György** br. (1840–?) katonai pályán szolgál, 1861-től gazdálkodó, 1891-től Hunyad vm. főispánja, 1898-tólogy. képvis.
74, 607, 610
- Szerdahelyi Ágost**, a Föv. Közm. Tan. főmérnöke.
979
- Szévald Móric** főszolgabíró, vasúti előmunkálati engedélyes.
782
- Szilágyi Dezső** (1840–1901) ügyvéd, 1867-től elnöki titkár az IM-ban, 1874–1889 a politika és a büntetőjog tanára a bp.-i egyetemen, 1871-től Deákp., szep., 1877-től egyesült ellenzéki, 1889-től szep.ogy. képvis., 1889–1895 igm., 1895–1898 a Kh. elnöke, 1897-től az MTA I. tagja.
22, 23, 41, 43, 44, 45, 46, 71, 76, 77, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 104, 106, 107, 108, 113, 114, 115, 119, 120, 132, 146, 147, 148, 157, 160, 181, 195, 203, 219, 240, 319, 350, 368, 370, 372, 373, 374, 375, 399, 409, 413, 419, 449, 471, 174, 550, 556, 568, 581, 595, 623, 641, 648, 656, 659, 664, 685, 689, 723, 736, 748, 752, 755, 761, 763, 764, 766, 768, 770, 773, 774, 775, 776, 781, 852, 898, 903, 923, 927, 940, 942, 943, 944, 959, 976, 999, 1009, 1030, 1044, 1045, 1049, 1050, 1085
- Szilágyi Lajos** ifj. ráckevei főszolgabíró.
417, 420, 744

Szilágyi Sándor

30

Szlávy József (1818–1900) 1846-tól budai kamarai titkár, 1848 az oravicai üzemek ig.-ja, kormánybiztos, börtönre ítélik, 1865 Bihar vm. főispánja, 1867 Deákp. ogy. képvis., 1867–1869 BM áll. titk., 1870–1872 fik.m., 1872–1874 me., egyúttal püm. (1873-tól), 1879 a Kh. elnöke, 1880–1882 püm., 1882-től koronaőr és fh. tag, 1885-től a Fh. alelnöke, 1894–1896 elnöke, az MTA ig. tagja.

70, 136, 159, 651, 972, 1036, 1038, 1051

Szluha István ogy. képvis.

136, 849, 850

Szmrecsányi Pál (1846–1903) 1869 róm. kat. pappá szentelik, 1871-től udvari lelkész, 1875-től egri érseki titkár, 1881-től főegyházmegyei hivatali ig., 1886-től kanonok, 1891-től szepesi püspök, fh. tag.

82, 607, 610

Szokoly Gyula vasúti engedélyes.

248, 297

Szőgyény-Marich László gr. ifj. (1840–1916) 1865-től Fejér vm.-nél szolgál, 1869-től Deákp., majd szep. ogy. képvis., 1883-tól első osztályfőnök a közös KÜM-ban, 1890–1892 kszkm., 1890-től fh. tag, 1892–1914 a Monarchia berlini nagykövete, 1903-tól az MTA ig. tagja, 1910-ben kapja meg a gr. méltóságot, Ferenc József bizalmasa, II. Vilmos német császár barátja.

29, 30, 36, 43, 44, 45, 71, 72, 107, 114, 406, 407, 408, 409, 658, 736, 752, 773, 776

Szőgyey Kálmán lőcsei polgármester, vasúti engedélyes.

570, 571

Szuhay Miklós

164

Taaffe, Eduard gr. (1833–1895) 1867-től több ízben osztrák miniszter, tiroli kormányzó, 1879–1893 me.

158, 226, 267, 449

Tallián Béla br. (1854–1921) 1880-tól Torontál vm. alispánja, 1886-tól Somogy, 1892-től Békés és Csanád vm.-k főispánja, kormánybiztos, 1896-tól szep. ogy. képvis., 1899–1903 a Kh. alelnöke, 1903–1905 fm., az első világháború idején rövid ideig Belgrád polgári kormányzója, 1911-től br.

73, 74, 742, 748, 1026, 1076, 1080, 1081

Tallián Gyula 1889-től Somogy vm. alispánja, 1893-tól főispánja.

139, 863, 865

Tarkovich József (1841–1924) ügyvéd, 1865-től ogy. gyorsíró, 1867-től a PM-ban, majd a Miniszterelnökségen szolgál, 1873-tól a mt. jegyzője, oszt. tan., min. tan., 1892-től áll. titk. rangban, 1905-től az Osztrák–Magyar Bank alkormányzója.

169, 226, 239, 251, 255, 260, 267, 268, 284, 312, 318, 321, 336, 339, 353, 357, 363, 373, 374, 379, 380, 396, 407, 429, 436, 513, 534, 547, 550, 553, 558, 573, 576, 581, 594, 602, 609, 614, 625, 640, 645, 672, 695, 705, 712, 717, 735, 736, 755,

- 761, 811, 815, 819, 852, 888, 893,
932, 992, 994, 995, 1058
- Teleki Géza** gr. (1843–1913) 1875-től szep.ogy. képv., 1889–1890 bm., 1894-től a Magyar Történelmi Társulat elnöke, 1899-től az MTA ig. tagja.
22, 52, 181, 325, 808, 813
- Teleki nemzetség**
556
- Teleki Samu** gr. (1739–1822) erdélyi kancellár, a marosvásárhelyi Teleki-könyvtár felállítója.
885
- Teleszky István** (1836–1899) ügyvéd, 1874–1897 szep.ogy. képv., 1887-től IM áll. titk., 1893-tól a Kisbirtokosok Földhitelintézetének elnöke, számos jogi tanulmány szerzője.
169, 733, 904
- Terényi Lajos**, (1854–?) 1889–1891 Békés vm. főispánja, 1892-tőlogy. képv.
74, 520
- Teutsch, F.**
103
- Teutsch György Dániel (Georg Daniel)** (1817–1893) egyháztörténész, 1848–1849 polgárőr tisztt, 1863-tól szentágotai ev. lelkész, 1863–1865 a bécsi Birodalmi Tanács tagja, 1867-től erdélyi szász ev. püspök, 1866-tólogy. képv., 1868-tól fh. tag.
933
- Thalmann Gusztáv**, 1883-tól Szeben vm. alispánja, 1891-től főispánja.
73, 292, 514, 530, 534, 976
- Thaly Kálmán** (1839–1909) történész, a Magyar Történelmi Társulat egyik alapítója, 1867–1875 a Századok első szerkesztője, az MTA I. (1864), majd rend. (1880) tagja, 1904-től osztályelnöke, kuruckori kutatásai alapján több téves következtetésre jut, 1878-tól függ. p.ogy. képv.
94, 247, 248
- Than Károly** (1834–1908) gyógyszerész, kémikus, 1859-től a bécsi, 1860-tól a pesti egyetem tanársegédje, ill. tanára, 1872 a Kémiai Intézet alapítója, 1875–1876 rektor, 1872–1881 a Természettudományi Társulat elnöke, 1892-től fh. tag.
806
- Thébusz János**
538, 764, 838, 1050
- Thoroczky család** br.
70, 416
- Thuróczy Vilmos**, 1890–1901, majd 1903-tól Nyitra vm. főispánja.
73, 263, 268
- Tibád Antal** (1843–1902) 1872-től tvsz. bíró, 1875-től szep.ogy. képv., 1894-ben kilép a kormánypartból, 1889–1890 BM áll. titk., fontos szerepet játszik a közigazgatási tvj. kidolgozásában.
101, 891
- Tisza István** gr. (1861–1918) → T. Kálmán fia, 1886-tól szep.ogy. képv., 1897-től gr., 1903–1905 me., 1910 megalapítja a Munkap.-ot, 1912–1913 a Kh. elnöke, 1913–1917 ismét me., 1917–1918 a fronton szolgál, 1918. okt. 31-én meggyilkolják.
164, 205, 429, 430, 776

- Tisza Kálmán** (1830–1902) 1848 minisztériumi segédfogalm., 1861-ben a Kh. alelnöke, Teleki László halála után a Határozati P. vezére, a kiegyezés után fokozatosan feladja ellenzéki elveit, pártja és a Deákp. fuzióját követően 1875–1890 me., lemondása után is nagy szerepe van a Szep. politikájának alakításában, az MTA tiszteleti (1880), majd ig. (1881) tagja.
21, 22, 23, 26, 28, 32, 40, 48, 56, 58, 59, 61, 63, 65, 66, 71, 77, 83, 84, 95, 101, 108, 113, 114, 116, 117, 132, 159, 164, 168, 181, 268, 278, 328, 346, 437, 521, 648, 776, 834, 933, 943
- Tisza Lajos** gr. (1832–1898) 1861 határozati, 1865 Deákp.ogy. képvis., 1867 Bihar vm. főispánja, a Föv. Közm. Tan. első vezetője, 1871–1873 kkm., az 1879. évi árvíz után Szeged újjáépítési kir. biztosa, érdemeiért 1883 gr. lesz, 1892–1894 kszkm.
114, 120, 138, 152, 160, 283, 791, 815, 849, 963
- Tisza Miksa**
615, 1035
- Tolnay Gábor** vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Tolnay Lajos** (1837–1918) vasútépítő mérnök, 1872–1886 a MÁV elnökig-ja, a hazai mozdonygyártás megszervezője, 1885–1891 a Magyar Mérnök- és Építész Egylet elnöke, 1913–1914 a Föv. Közm. Tan. alelnöke, 1887–1897 szep.ogy. képvis.
725
- Tominac József**
102, 191, 192, 196, 227, 231, 240, 316, 489
- Toperczer Albert** vasúti előmunkálati engedélyes.
740
- Toth, Adalbert**
30, 110, 163
- Tóth Elek** (?–1893) 1850-től áll bírósági szolgálatban, 1869-től ítéltótblai, 1872-től kúriai bíró, 1876-tól a Kereskedelmi és Váltó Tvsz. elnöke, 1880-tól a Bp.-i Ítéltótbla tan. elnöke, 1892-től fh. tag.
806, 963
- Török Albert** (1838–?) 1872-től részt vesz Udvarhely vm. közéletében, 1876-tól alispán, 1891–1893 a vm. főispánja.
74, 607, 610
- Trefort Ágost(on)** (1817–1888) 1848 előtt a Pesti Hírlap munkatársa, a centralisták közé tartozik,ogy. követ, 1848 FIK Min. áll. titk., 1849 külföldre távozik, 1850 hazatér, birtokán él, 1860 Békés vm. alispánja, 1861-tőlogy. képvis., 1872–1888 vkm., az MTA 1. (1841), tiszteleti (1867), majd ig. (1874) tagja, 1885-től elnöke.
23, 93, 303, 350
- Turóczy Adolf** (1841–?) 1867-től a Fővámhivatalnál, a számvevőszéknél és a PM-ban szolgál, 1880-tól fővámig., 1882 nevéhez fűződik a betűsoros árulajstrom összeállítása.
205
- Turrel**, francia nemzetgyűlési képviselő.
1014, 1019

Ugron Gábor (1847–1911) 1870-ben Garibaldi légiójába lép, a kommün idején Párizsban tartózkodik, 1872-től ogy. képvis., később a Füg. P. különutas csoportjának vezetője.

28, 71, 96, 105, 116, 161, 347, 551, 553, 558, 561, 562, 563, 664, 976, 999, 1019

Újfalussy Sándor (1845–?) 1878-tól Szatmár vm. főjegyzője, 1879-től alispánja, 1889-től Jász-Nagykun-Szolnok, 1892-től Szatmár vm. és Szatmárnémeti főispánja.

74, 580, 719, 720

Unger Alajos (1837–?) 1857-től a budai helytartóságnál szolgál, 1861 Pesten ügyvédi irodát nyit, 1881-től függ. p. ogy. képvis.

972

Urbanitsch, Peter

164

Uzelác kapitány, a cs. és kir. 79. sz. gyalogezred tisztje.

562, 563

Üchtritz Zsigmond br. (1846–1925) 1894-től fh. tag.

1012

Ürményi Bernát vasúti előmunkálati engedélyes.

941

Vadnay Andor (1859–1901) 1882-től ogy. képvis., sokáig Istóczy Győző antiszemita programjának támogatója, 1893-tól a BM-ban szolgál, 1894-től Csongrád vm. főispánja.

561, 1080

Vajkay Károly (1825–1893) [*a jk.-ben tévesen József néven szerepel*] 1845-től Pesten ügyvéd, 1848–1849 honvédtiszt, a szabadságharc bukása után közlegény a cs. kir. hadseregben, 1861-től kir. táblai, később hétszemélyes táblai alkalmazott, 1870-től Bp.-en ítéletáblai bíró, 1872-től tanácselnök, 1880-tól alelnök, 1890–1892 a Bp.-i Ítéletábla elnöke, fh. tag, 1889-től az MTA I. tagja, Véka Lajos néven regények szerzője.

408, 719

Vancsa (Vancea) János (1820–1892) 1845 gör. kat. pappá szentelik, 1848-tól Nagyváradon a püspöki hivatalban tevékenykedik, 1855-től kanonok, 1865-től szamosújvári püspök, 1868-tól haláláig gyulafehérvári érsek.

82, 694, 782

Vargha Gyula dr.

429

Vásárhelyi Béla Arad vm.-i birtokos.

978

Vásárhelyi Pál (1795–1846) vízszabályozási mérnök, 1819-től a Tisza, a Körösök és a Duna térképezésénél dolgozik, 1837-től az Orsz. Építési Igazgatóságnál első hajózási mérnök, 1841-től hajózási felügyelő, a Tisza-szabályozás terveinek kidolgozója, a Nemzeti Tudós Társaság tagja.

553

Vaszary Kolos (1832–1915) 1847 a bencés rendbe lép, több helyen tanít, 1869-től a győri bencés gimnázium ig.-ja és a rendház főnöke, 1885-től pannonhalmi főapát, 1891-től esztergomi érsek, hercegprímás, 1893-tól

- bíboros, 1912 lemond, ezt követően történeti kutatásokat folytat.
42, 43, 81, 103, 118, 120, 145, 511, 589, 594, 595, 599, 673, 685, 736, 927, 937, 940, 971, 1009, 1012
- Vavrik Béla** (1835–1917) 1869-től Heves vm.-ben tanfelügyelő, 1871-től egri tvsz. elnök, 1887-től Marosvásárhelyen, 1890-től Bp.-en ítéletáblai tanácselnök, 1892-től az IM törvény-előkészítő osztályán tevékenykedik, 1897-től kúriai bíró, 1910-től a Kúria másodelnöke, fh. tag.
119, 896
- Vay Aladár** br. vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Vay Béla** br. (1829–1910) 1860-tól a Tiszáninneneni Ref. Egyházkerület főgondnoka, 1861–1872 egy. képvis., ezután 1894-ig Borsod vm. főispánja, 1866, 1896 a Fh. alelnöke.
136, 139, 884, 1049
- Vay Miklós** br. id. (1802–1894) 1827-től Zemplén vm. alispánja, 1830 egy. követ, 1831-től Borsod vm. főispánhelytartója, 1841-től szeptemvir, 1848 erdélyi kir. biztos, a szabadságharc bukása után halálra ítélik, de kegyelmet kap, 1860–1861 udvari kancellár, 1865–1867 Borsod vm. főispánja, 1888-tól a Fh. elnöke, koronaőr, 1841-től az MTA ig. tagja.
70, 136, 651, 1038
- Vela Pál** nagyváradi gör. kat. kanonok.
971
- Verhovay Gyula** (1849–1906) újságíró, 1875-ig az Ellenőr, majd 1879-ig az Egyetértés munkatársa, 1878–1881 függ. p., 1884–1887 antiszemita programmal egy. képvis., 1892 visszavonul felesége birtokára.
553
- Vértesy Miklós**
30, 102, 346, 347, 443, 448, 449, 683
- Vértesy Sándor** (1828–?) ügyvéd, 1850-től bírósági szolgálatban áll, 1860-től kancelláriai tisztviselő, 1867-től miniszterelnökségi oszt. tan., 1869-től semmitőszéki bíró, 1885-től kúriai tanácselnök, 1893-tól a Bp.-i Ítéletábla elnöke.
147, 945, 947
- Veszter Imre** (1839–?) nagykanizsai ügyvéd, 1878-tól mérs. ell., majd nemz.p. egy. képvis., több zenemű szerzője.
976
- S. Vincze Edit**
204, 212
- Viszlóczky Gyula** tb. kanonok, kassai plébános.
972
- Vladár Ervin** vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Vojnics(-ts) István** br. (1856–?) Bács–Bodrog vm.-nél szolgál, később egy. képvis., 1893-tól Baja és Szabadka, 1895-től Bács–Bodrog vm., Baja és Zombor főispánja, 1899-től br. és örökös fh. tag.
139, 823, 824
- Vörös László** (1849–1925) 1871-től a KKM-ban, majd a Ker. Min.-ban szolgál, a vasúti tisztképző tanfolyam megszervezője, 1895-től a Ker. Min. áll. titk.-a, 1905–1906 kerm., egy. képvis., 1887 előtt a Vasúti és Közle-

- kedési Közlöny és a Magyar Vasúti Évkönyv szerkesztője.
1072
- Vörösmarty Béla** (1844–1904) 1868-tól áll bírósági szolgálatban, 1892-től a Győri Ítéltábla elnöke, 1895-től IM áll. titk., 1899-től ogy. képvis., 1901-től a Kúria másodelnöke.
721, 723
- Vucsetics (Vučetić) Illés (Ilija)** (1844–1904) szerb publicista és politikus, 1866 az Omladina gyűlés titkára, 1885 a Szerb Nemzeti Egyházi Kongresszus elnöke.
204
- Vucsetics (Vučetić) István** (1836–1894) Karánsebesen róm. kat. káplán, majd a temesvári liceum tanára, 1868 a Csanádi Egyházmegye képviselője az Orsz. Katolikus Kongresszuson, 1869 ogy. képvis., majd zágrábi kanonok, 1891 jelölt a zágrábi érseki székbe.
81, 144, 586, 587, 805, 837
- Vukotinović(-ch) Lajos** (1815–1893) horvát botanikus, Kőrös vm.-ben szolgabíró, majd tvsz. elnök, a zágrábi nemzeti múzeum egyik szervezője, 1860–1867 Kőrös vm. főispánja, a Horvátország növényzetét ismertető kiadvány társszerzője.
268
- Wagner, Richard** (1813–1883) német zeneszerző.
641
- Wandruszka, Adam**
164
- Waidl Emil** vasúti előmunkálati engedélyes.
734
- Weiss Manfréd br.** (1857–1922) gyáros, az első hazai konzervgyár alapítója, 1892 létrehozza csepeli tölténygyárát, amelyhez néhány év múlva rézkohót, fémöntödét és hengerművet épít, így alakul ki a WM Művek, a GYOSZ egyik alapítója és alelnöke, 1915-től fh. tag, 1918-tól br.
205
- Weisz János**, bukaresti laptulajdonos.
316
- Weitzer J.**
673
- Wekerle Sándor** (1848–1921) az első magyar polgári származású me., 1870-től a PM-ban szolgál, 1882-től oszt. tan., 1886-tól áll. titk.-ként a pénzügyek tényleges irányítója, 1889–1892 püm., 1892–1895 me. és püm., nevéhez fűződik többek között az államháztartás egyensúlyának megteremtése, a valutareform, az egyházpolitikai tv.-ek megalkotása, 1896-tól a Közigazgatási Bíróság elnöke, 1906–1910 me. és püm., 1917–1918 ismét me., 1920 a Közművelődési Tanács, 1921 a Pénzügyi Tanács elnöke, 1887-től többször ogy., ill. 1920-tól nemzetgyűlési képvis., az MTA ig. (1914), majd tiszteleti (1918) tagja.
22, 23, 30, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 49, 50, 51, 54, 55, 57, 59, 60, 62, 64, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 79, 82, 84, 87, 88, 91, 92, 94, 95, 96, 98, 99, 106, 107, 108, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123,

- 124, 125, 126, 128, 131, 132, 133,
138, 140, 141, 144, 147, 148, 149,
150, 151, 153, 154, 155, 156, 157,
158, 159, 160, 161, 162, 163, 164,
166, 168, 170, 171, 196, 203, 206,
214, 226, 231, 248, 261, 267, 268,
277, 278, 298, 322, 357, 364, 366,
371, 373, 374, 393, 396, 437, 468,
469, 471, 472, 474, 475, 504, 515,
529, 535, 536, 576, 577, 581, 602,
611, 615, 632, 655, 664, 665, 667,
673, 683, 684, 688, 689, 696, 703,
712, 735, 736, 748, 761, 762, 764,
767, 768, 772, 781, 782, 784, 792,
800, 808, 815, 816, 823, 834, 847,
853, 858, 859, 861, 865, 873, 889,
891, 913, 914, 920, 926, 932, 935,
937, 943, 944, 950, 956, 963, 964,
972, 975, 977, 981, 989, 992, 999,
1000, 1005, 1009, 1010, 1011, 1012,
1013, 1030, 1035, 1038, 1039, 1045,
1050, 1051, 1074, 1081, 1082, 1085
- Wenckheim Frigyes** gr. (1842–1912)
ügyvéd, földbirtokos, 1878-tól egy-
kép., főudvarmester.
187, 780, 782
- Wenzel Gusztáv** (1812–1891) jogtudós,
történész, 1836-tól a pesti egyetem,
majd a bécsi Theresiánium tanára,
1850-től Pesten a magán- és bánya-
jog, a perrendtartás, 1861-től a ma-
gánjog tanára, az MTA I. (1846),
majd rend. (1858) tagja, 1889-től fh.
tag, fő műve a 12 kötetes Árpádkori
új okmánytár.
623
- Wlassics Gyula** br. (1852–1937) jogtu-
dós, 1877-től az IM tisztviselője,
1890-től egyetemi tanár, 1895–1903
vkm., 1906–1933 a Közigazgatási Bí-
rórság elnöke, 1918 a Fh., 1927–1935
a Felsőház elnöke, az MTA I. (1886),
rend. (1892), ig. (1901), tiszteleti
(1919) tagja, 1898–1901 másodelnö-
ke, 1916-tól br.
1082
- Ybl Miklós** (1814–1891) építész, pá-
lyáját Pollack Mihály és Koch Henrik
irodáiban kezdi, müncheni és itáliai
tanulmányutat tesz, eleinte a román
stílus, később az olasz reneszánsz új-
rateremtésének híve, fő műve a bp.-i
Operaház, emlékére alapították az
Ybl-díjat 1953-ban.
268, 284, 623
- Záborsky József** cégtulajdonos
269, 347, 350
- Zádor Gyula** (1835–1892) 1860-tól az
udvari kancellária, később az IM
tisztviselője, oszt. tan., 1876-tól az
elnöki oszt. vezetője, min. tan., 1891-
től a Nagyváradai Ítéletábla elnöke.
408
- Zala György** (1858–1937) szobrász,
elsősorban emlékművek alkotója
(aradi vértanúk, bp.-i honvédszobor,
Andrássy- és Erzsébet királyné szob-
rok stb.), résztvesz a bp.-i millenni-
umi emlékmű szobrainak készítésében,
a neobarokk szobrászat legjelentő-
sebb hazai mestere, 1930 az MTA
tiszteleti tagja.
285
- Zarka Miklós** lottóigazgató
1050
- Zedtwitz Kurt** gr., moravani földbirtok-
os, 1872-ben szerez magyar állam-
polgárságot, 1881-től az osztrák Urak

- Háza tagja, az osztrák mellé 1891-ben kap magyar gr. méltóságot.
598, 599
- Zelovich Kornél**
102
- Zeyk Dániel br.** (1851–?) 1881-től ogy. képvis., 1893-tól Alsó-Fehér vm. főispánja, 1895-től br.
139, 863, 865
- Zichy Ágost gr.** (1852–1925) 1875–1877 bátyjával beutazza Kelet-Ázsiát, 1878 Amerikát, 1879-től ogy. képvis., 1883–1892 fiumei kormányzó, fh. tag., 1911–1918 főudvarnagy, 1880-tól az MTA I. tagja, útikönyvek szerzője.
72, 651, 652
- Zichy Béla** vasúti engedélyes.
1081
- Zichy Géza gr.** (1849–1924) zongoraművész, zeneszerző, vadászbalesetnél jobb karját veszítve fél kézzel tesz szert bámulatos virtuozitásra, 1875–1918 a Nemzeti Zenede elnöke, 1891–1894 a Nemzeti Színház és az Operaház intendánsa.
151
- Zichy Jenő gr.** (1837–1906) 1860-tól Fejér vm.-ben főszolgabíró, 1861 és 1865-től ogy. képvis., 1879 az orsz. kiállítás szervezője, 1881–1906 az Orsz. Iparegyesület elnöke, tudományos expedíciót vezet Ázsiába és Oroszországba a magyarság eredetének felkutatására, magánmúzeumát a fővárosra hagyományozza, több mű szerzője, 1899-től az MTA tiszteleti tagja.
52, 303, 363, 364
- Zichy József gr.** (1841–1924) európai, ázsiai és amerikai utazásait követően a Kúriához kerül, 1867–1869 c. oszt. tan. a FIK. Min.-ban, 1868–1870 és 1872–1875 ogy. képvis., 1870-től fiumei kormányzó, 1872-től fik.m., 1873–1875 kkm., 1889-től Pozsony vm. és város (közben 1891-től ideiglenesen Trencsén vm.) főispánja, 1893 lemond, fh. tag.
22, 139, 602, 603, 694, 792, 937
- Zichy Nándor gr.** (1829–1911) az 1850-es években a Nádor-csatorna Társulatnál és a Fejér vm.-i Gazdasági Egyesületnél elnökként tevékenykedik, 1861-től Fejér vm. alispánja, 1863 egy írása miatt megfosztják gr. méltóságától és fogságra ítélik, de már 1867 előtt a Helytartótanács alelnöke, a kiegyezési tárgyalások résztvevője, 1865–1880 ogy. képvis., majd fh. tag, az egyházpolitikai javaslatok elleni harc vezére, a katolikus Népp. alapítója (1895), 1906-tól tárnokmester.
116, 162, 725, 847, 871, 927, 972, 976
- Zichy (Rubido Zichy) Radoslav** Varasd vm.-i főispán.
155, 930, 933
- Zimonyi Schwartz(-rz) Ármin** cégtulajdonos
219, 799, 802
- Ziskay Antal** ügyvéd
972
- Zuber József** (1824–?) a kiegyezés után Fejér vm.-ben főszolgabíró, később alispán, 1871 Pécs és Székesfehérvár, 1875–1892 Komárom vm. és város

főispánja, 1894-től fh. tag.

74, 719, 720, 1012

Živković ld. *Zsivkovics*

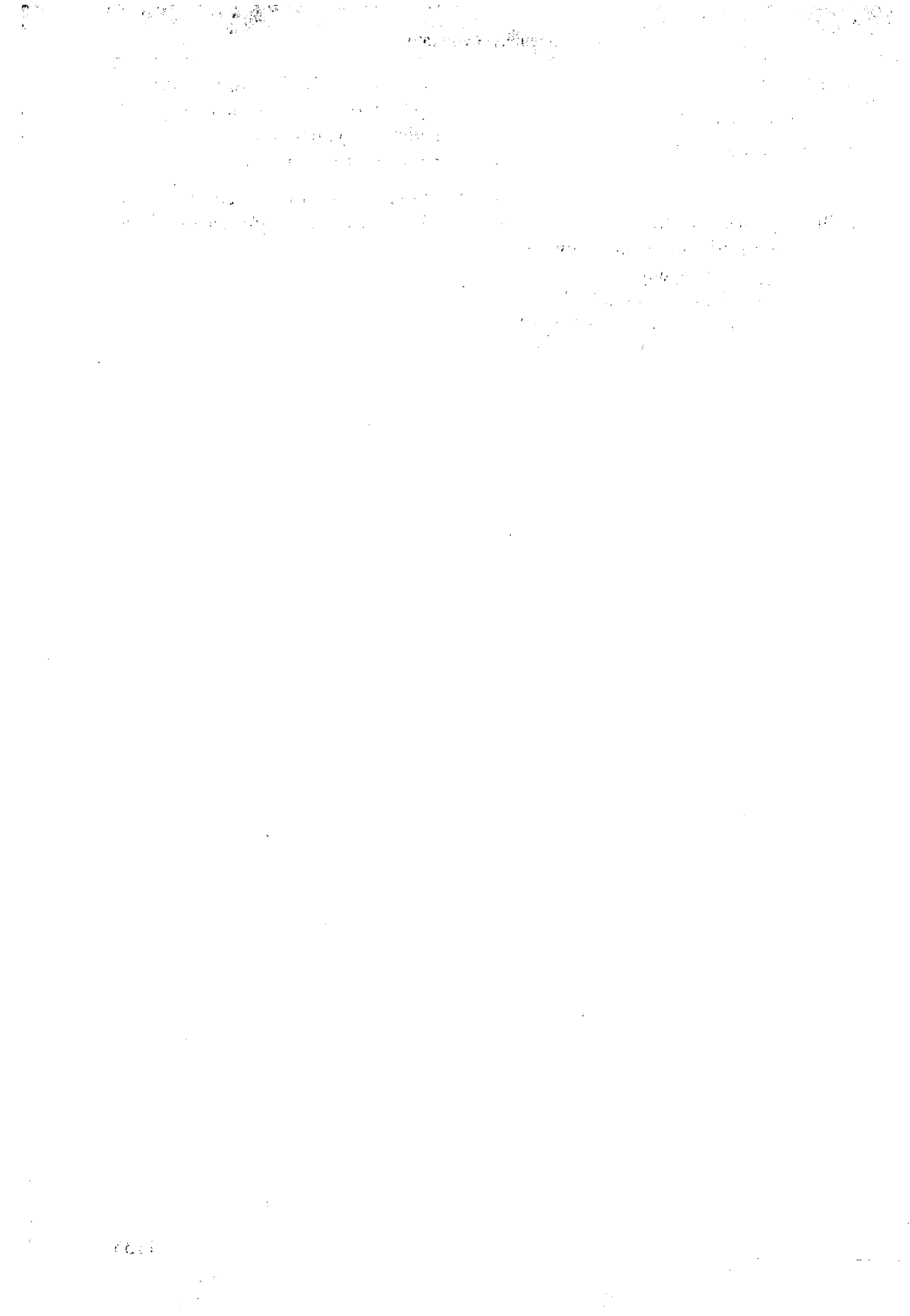
Zsilinszky Mihály (1838–1925) a szarvasi főgimnázium tanára, ev. egyházmegyei felügyelő, 1875-től egy. képvis., 1889-től Csongrád, 1892-től Zólyom vm. főispánja, 1895–1905 VKM áll. titk., az MTA l. (1878),

majd rend. (1899) tagja, vallás- és egyháztörténeti, valamint helytörténeti művei jelentősek.

74, 679, 683, 742, 748

Zsivkovics (Živković) Teofán (1825–1890) károlyvárosi gör. kel. szerb püspök.

204, 610

FÖLDRAJZI NÉV-MUTATÓ

(A mutató a bevezető tanulmányban, a jegyzőkönyv-szövegekben és ezek apparátusában szereplő földrajzi neveket [települések, közigazgatási egységek, vidékek, közterek, vizek, hegyek stb. megnevezéseit] tartalmazza. A történelmi Magyarországon lévő, de ma más állam területén fekvő települések korabeli, a jegyzőkönyvekben szereplő neve mellett a mai nevet és országot is feltüntettük.)

Abaújszántó	970
694	<i>Alibunar ld. Alibunár</i>
Abaúj-Torna vm.	Alibunár (Alibunar, J)
74, 694, 719, 720, 1084	411
Adony	Alibunári járás
593	411
Adonyi járás	Alkotás utca (Bp.)
593	497
Adriai tenger (Adriatisches Meer)	Almásfüzitő
261, 455	54, 234, 245, 587, 594, 1028
<i>Adrianu Mic ld. Kisadorján</i>	Alsóárpási járás
<i>Adriatisches Meer ld. Adriai tenger</i>	987
Afrika	Alsó-Fehér vm.
89, 539	74, 126, 139, 457, 458, 502, 863, 865, 932, 998, 1008
<i>Agnita ld. Szentágota</i>	Alsófernezely (Fernezium, R)
<i>Aiud ld. Nagyenyed</i>	700
<i>Alba Julia ld. Gyulafehérvár</i>	Alsókubin (Dolný Kubin, SZK)
Albánia	682
514	Alsómecenzéf (Medzev, SZK)
Al-Duna	127, 900
59, 209, 217, 290, 292, 718, 735, 737, 878, 945, 946, 1020	Alsóruzsbach (Nižné Ružbachy, SZK)
<i>Aleşd ld. Élesd</i>	744
Alföld	Alsószvidnik (Nižný Svidnik, SZK)
1034, 1057	734
Algyógy (Geoagiu, R)	Alvinc (Vințu de Jos, R)
503, 504, 570	514, 741
Algyógyi járás	

- Amerika
142, 498, 803, 830, 844, 857, 860,
862, 925, 928, 953, 998, 1000, 1002,
1032
Ld. még Dél-Amerika, Egyesült Államok
Amerikai Egyesült Államok ld. Egyesült
Államok
- Ancona
129, 509, 514, 844
- Andrásháza (Sânandrei, R.)
816
- Andrássy út (Bp.)
284, 947
- Anglia
142, 394, 436, 661, 689, 1002
Ld. még Nagy-Britannia
- Angyalföld
696, 726
- Anina (Anina, R)
487, 488, 531
- Annaberg
1042
- Annavölgy
587
- Apahida (Apahida, R)
871
- Apostag
744
- Aquincum
696
- Arad (Arad, R)
55, 56, 57, 128, 195, 200, 201, 205,
232, 233, 244, 248, 272, 277, 284,
344, 488, 642, 645, 646, 673, 780,
869, 1047
- Arad vm.
139, 344, 555, 796, 797, 915, 926,
960, 978, 987, 1056
- Aranyosmarót (Zlaté Moravce, SZK)
390, 798
- Arduzat *ld. Erdőszáda*
- Aréna út (Bp.)
1000
- Argentína (La Plata)
382, 425, 430
- Arlberg
59
- Árva vm.
678, 682, 945
- Asztély (Asztely, U)
734
- Asztrahány
719
- Augsburg
613, 676
- Ausztrália
722
- Ausztria (Birodalmi Tanácsban Képvi-
selt Királyságok és Országok, Ő Fel-
sége többi királysága és országa,
Österreich)
23, 24, 25, 27, 28, 34, 37, 39, 45, 46,
50, 58, 59, 61, 65, 89, 91, 100, 101,
102, 109, 125, 130, 132, 140, 142,
164, 219, 237, 261, 269, 276, 291,
298, 299, 320, 322, 330, 346, 347,
356, 380, 381, 399, 413, 420, 426,
427, 429, 436, 438, 439, 440, 441,
449, 457, 458, 469, 482, 486, 506,
525, 528, 529, 554, 568, 575, 577,
590, 608, 611, 620, 623, 641, 687,
689, 696, 717, 774, 799, 800, 804,

827, 832, 840, 841, 885, 889, 893,
902, 903, 912, 914, 990, 992, 997,
1013, 1039, 1040, 1041, 1048, 1051,
1059, 1077

Ausztria–Magyarország (Autriche–Hon-
grie, Habsburgermonarchie, Habsbur-
gerreich, Monarchia, Osztrák–Ma-
gyar Monarchia, Österreich–Ungarn,
Österreichisch–Ungarische
Monarchie)

23, 26, 30, 37, 38, 39, 49, 50, 59, 60,
61, 75, 76, 77, 89, 90, 91, 92, 96, 98,
100, 101, 103, 114, 131, 132, 142,
148, 153, 163, 164, 177, 179, 180,
181, 186, 190, 193, 194, 196, 205,
209, 212, 213, 214, 230, 252, 255,
257, 261, 262, 265, 266, 269, 270,
275, 276, 285, 291, 298, 313, 316,
321, 239, 330, 331, 332, 336, 346,
356, 361, 363, 379, 380, 381, 386,
387, 388, 394, 404, 410, 421, 424,
429, 432, 437, 438, 442, 443, 455,
461, 481, 491, 494, 495, 497, 498,
500, 504, 513, 514, 521, 529, 531,
535, 536, 538, 539, 544, 547, 551,
553, 554, 569, 576, 579, 580, 581,
589, 591, 595, 596, 603, 607, 608,
609, 611, 620, 621, 623, 630, 631,
633, 634, 635, 640, 642, 643, 644,
646, 652, 663, 664, 684, 688, 689,
695, 698, 702, 716, 717, 718, 719,
722, 724, 741, 795, 800, 804, 821,
825, 834, 870, 874, 882, 885, 888,
892, 894, 897, 898, 899, 923, 933,
948, 998, 1027, 1037, 1038, 1048,
1049, 1058, 1059, 1076, 1077

*Autriche–Hongrie ld. Ausztria–Magyar-
ország*

Avrig ld. Felek

Ázsia

89, 740

Ld. még Kelet-Ázsia

Bač ld. Bács

Bács (Bač, J)

84, 146, 480, 483, 962

Bács–Bodrog vm.

139, 710, 824, 840

Baja

127, 135, 136, 139, 539, 814, 816,
823, 824, 857, 896, 1017, 1018,
1019, 1046

Bajorország

185, 186, 415, 419

Ld. még Németország

Bakar ld. Buccari

Baku

719

Balassagyarmat

54, 235, 240, 484, 945

Balassagyarmati járás

945

Balaton

195, 348, 350, 536, 1081

Balatonfüred

555

Balatonmellék

67, 536

Balatonszentgyörgy

127, 796, 798, 801, 910

Balázsfalva (Blaj, R)

815

Bán (Bánovce nad Bebravou, SZK)

913

Bánát	Battonya
346	520
Bánfalva	Batumi
798	454
Banija (Bănia, R)	Bátyu (Batyovo, U)
930	205
Bánlaki járás	Bazin (Pezinok, SZK)
1086	216
<i>Bánovce nad Bebravou ld. Bán</i>	<i>Băile Herculane ld. Herkulesfürdő</i>
Bánság	<i>Bănia ld. Banija</i>
57	<i>Bărăbaň ld. Borbánd</i>
<i>Banská Belá ld. Bélabánya</i>	Becheró (Becherov, SZK)
<i>Banská Bystrica ld. Besztercebánya</i>	740
<i>Banská Štiavnica ld. Selmecebánya</i>	<i>Becherov ld. Becheró</i>
<i>Baňa Lucia ld. Luciabánya</i>	<i>Bečej ld. Óbecse</i>
Bányai Ev. Egyházkerület	Bécs (Wien)
1050	39, 42, 45, 57, 103, 113, 117, 125,
Baranya vm.	127, 159, 162, 163, 169, 170, 193,
189, 640, 733, 812, 1019	198, 219, 226, 227, 230, 237, 266,
Barcs	268, 278, 284, 319, 340, 341, 342,
56, 128, 200, 201, 205, 227, 570,	346, 347, 350, 354, 357, 377, 380,
616, 617, 618, 801, 803, 809, 845,	381, 386, 388, 396, 404, 405, 409,
846	421, 433, 439, 444, 450, 463, 485,
<i>Bardejov ld. Bártfa</i>	498, 503, 507, 508, 510, 519, 520,
Barlafalu (Borlești, R)	529, 539, 568, 569, 574, 576, 577,
55, 127, 709, 911, 912, 915	595, 606, 611, 635, 662, 665, 686,
Bars vm.	690, 692, 777, 795, 809, 827, 833,
700, 956	847, 853, 864, 870, 878, 943, 944,
Bártfa (Bardejov, SZK)	950, 953, 958, 982, 996, 1040, 1041,
55, 80, 127, 299, 345, 347, 378, 411,	1065, 1068, 1084
679, 734, 740, 854, 859	Bega-völgy
Batrin(j)a (H)	29, 271, 476
127, 796, 837	Békés
	55, 127, 187, 192, 512, 581, 721,
	1026

Békés vm.	Beocsin (Beočin, J)
73, 74, 76, 140, 512, 519, 581, 611, 661, 742, 748, 796, 798, 1026, 1076	610
Békéscsaba	Bereg vm.
520	188, 479
Békési járás	Beregsurány
581	734
<i>Bela Crkva ld. Fehértemplom</i>	Beregszász (Berehovo, U)
Bélabánya (Banská Belá, SZK)	188, 734
983	<i>Berehovo ld. Beregszász</i>
Bélatelep	Berettyóújfalusi járás
1081	925
Beleznay-kert (Bp.)	Bergudi öböl
188, 211, 214	811
Belgium	Berlin
38, 380, 442, 526, 528, 529, 532, 604, 612, 949	30, 59, 80, 100, 212, 213, 217, 219, 336, 403, 446, 449, 452, 539, 584, 603, 611, 619, 623, 644, 720, 798, 801, 819
Belgrád	Bern
194, 196, 218, 225, 227, 392, 481, 497, 809, 1058	96, 153, 268, 376, 509, 544, 566, 583, 606, 793, 832, 960, 963
Belovár (Bjelovar, H)	Beszkidék vidéke
127, 155, 844, 845, 846, 910, 930	200, 440, 479
Belovár–Kőrös vm.	Beszterce (Bistrița, R)
155, 930, 933	68, 296, 725, 734, 871, 988
Belső-Somogy	Beszterce–Naszód vm.
941	73, 489, 521, 528, 725, 988
<i>Bem József tér ld. Pálffy tér</i>	Besztercebánya (Banská Bystrica, SZK)
<i>Bem József utca ld. Királyhegy utca</i>	144, 195, 216, 791, 872, 953
<i>Benczúr utca ld. Nagy János utca</i>	Besztercebányai járás
Benedek (Benic, R)	216
932	Bialitz
<i>Benic ld. Benedek</i>	463
<i>Beočin ld. Beocsin</i>	Biatorbágy
	295, 297

- Bihar vm.**
139, 149, 307, 677, 694, 813, 855,
863, 907, 922, 925, 953
Birodalmi Tanácsban Képviselet Királyságok és Országok ld. Ausztria
- Bistrița ld. Beszterce*
- Bjelovar ld. Belovár*
- Blaj ld. Balázsfalva*
- Boba**
801
- Bocicoel ld. Kisbocskó*
- Bocicoiu Mare ld. Nagybocskó*
- Bocsarel (Oláhboros) (Bucerdea Vinasă, R)**
932
- Bogojeva (Gombos) (Bogojevo, J)**
616, 816
- Bogojevo ld. Bogojeva*
- Bogyiszló**
135, 814, 816, 857, 1046
- Boldogasszony (Frauenkirchen, A)**
740
- Bonyhád**
1066
- Boráros tér (Bp.)**
696
- Borbánd (Bărbant, R)**
884
- Borčany ld. Borcsány, Kisborcsány, Nagyborcsány*
- Borcsány (Borčany, SZK)**
907, 913
- Borlești ld. Barlafalu*
- Borosjenő (Ineu, R)**
555, 645, 724
- Borossebes (Sebiș, R)**
55, 645, 780, 926
- Borsod vm.**
139, 884, 1049
- Bosnien ld. Bosznia–Hercegovina*
- Bosnien und Herzegovina ld. Bosznia–Hercegovina*
- Bosznia ld. Bosznia–Hercegovina*
- Bosznia–Hercegovina (Bosnien, Bosnien und Herzegovina, Bosznia)**
25, 29, 92, 100, 101, 103, 155, 156,
237, 269, 276, 285, 291, 317, 319,
354, 355, 387, 473, 480, 596, 620,
623, 663, 680, 684, 687, 705, 869,
874, 906, 914, 930, 975, 992, 1052,
1058
- Botfalva (Botfalva, U)**
319, 585
- Botoșani**
1022, 1058
- Botrinja ld. Batrin(j)a*
- Böhmen ld. Csehország*
- Brad ld. Brád*
- Brád (Brad, R)**
1057
- Brasilien ld. Brazília*
- Brassó (Brașov, R)**
54, 73, 183, 184, 191, 281, 333, 528,
532, 580, 581, 640, 706, 910, 926,
1053
- Brassó vm.**
22, 229, 281, 532, 640, 682

<i>Braşov</i> ld. Brassó	242, 245, 246, 248, 249, 250, 251,
<i>Bratislava</i> ld. Pozsony	252, 253, 256, 265, 266, 267, 268,
Brazília (Brasilien)	269, 278, 279, 283, 284, 285, 288,
39, 382, 383, 454, 478, 482, 504, 949	295, 299, 300, 301, 309, 316, 325,
Bräila	327, 339, 340, 341, 342, 346, 347,
1002, 1032	386, 399, 405, 408, 420, 422, 439,
Brecska	449, 463, 474, 480, 483, 485, 495,
156, 869, 871	497, 503, 515, 530, 537, 554, 556,
Brod (Slavonski Brod, H)	564, 566, 568, 578, 580, 583, 585,
155, 156, 616, 797, 819, 1052, 1059	592, 593, 595, 596, 598, 599, 607,
Bruck	610, 614, 615, 616, 618, 622, 646,
294, 486, 487, 910	650, 660, 672, 674, 675, 691, 692,
Brünn	693, 695, 696, 702, 704, 706, 718,
1060	721, 724, 725, 737, 740, 743, 798,
Brüsszel	799, 810, 814, 827, 838, 845, 848,
96, 330, 336, 539, 799	850, 851, 864, 865, 867, 872, 873,
Buccari (Bakar, H)	878, 879, 886, 896, 902, 905, 910,
671	914, 920, 921, 923, 926, 935, 939,
<i>Bucerdea Vinoăsa</i> ld. Bocsarel	945, 952, 959, 963, 975, 976, 977,
<i>Bucsa</i> ld. Bucsın	979, 981, 982, 989, 991, 992, 994,
Bucsın (Bucsa, U)	1000, 1003, 1004, 1005, 1013, 1020,
734	1022, 1024, 1035, 1039, 1054, 1068,
Buda (Ofen)	1069, 1079, 1081, 1087, 1089, 1090
22, 31, 54, 80, 83, 107, 126, 146,	<i>Ld. még Buda, Pest és az egyes városrészek, közterek nevénel</i>
245, 246, 299, 345, 485, 493, 497,	Bugojno
595, 725, 726, 962, 964, 1005	101, 680
<i>Ld. még Budapest</i>	Bukarest
Budapest	130, 292, 463, 466, 545, 552, 603,
24, 29, 34, 37, 39, 54, 56, 57, 59, 61,	701, 718, 720, 723, 803, 809, 818,
62, 65, 67, 68, 71, 74, 79, 80, 81, 84,	839, 843, 873, 893, 894, 895, 902,
85, 86, 92, 94, 95, 107, 117, 127,	907, 992, 998, 1011, 1022, 1032,
128, 133, 137, 140, 141, 146, 147,	1060, 1064
150, 151, 152, 158, 159, 164, 168,	Bukovina
169, 187, 192, 205, 210, 212, 213,	75, 236, 399, 521, 532, 565
214, 224, 225, 227, 231, 234, 240,	Bulgária
	38, 96, 182, 209, 212, 213, 221, 252,
	255, 260, 343, 346, 388, 393, 396,
	590, 595, 597, 599, 602, 603, 985

Burgas	<i>Čakovec ld. Csáktornya</i>
221	<i>Čata ld. Csata</i>
<i>Caransebeş ld. Karánsebes</i>	
<i>Carei ld. Nagykároly</i>	
<i>Carlovic ld. Karlóca</i>	
<i>Câmpeni ld. Topánfalva</i>	
Cegléd	
232, 828, 988, 1065	
Cenk-hegy	
926	
Chicago	
65, 495, 803, 860, 907, 953, 1002	
Chiemsee	
809	
<i>Chmel'ová ld. Komlósa</i>	
<i>Ciacova ld. Csákova</i>	
<i>Cisňadie ld. Nagydisznód</i>	
Cleveland	
844, 907, 998, 1002	
<i>Cluj-Napoca ld. Kolozsvár</i>	
<i>Comlăuş ld. Szentanna</i>	
Connelsville Pa	
907	
Cormons	
485	
<i>Coştiul ld. Rónaszék</i>	
<i>Covasna ld. Kovászna, Térrét</i>	
<i>Criciova ld. Kricsova</i>	
<i>Crivina ld. Krivina</i>	
<i>Čadca ld. Csáca</i>	
	<i>Csáca (Čadca, SZK)</i>
	57, 627, 628, 629
	<i>Csákova (Csákovávár) (Ciacova, R)</i>
	127, 810, 910
	<i>Csáktornya (Čakovec, H)</i>
	227, 498
	<i>Csákvár</i>
	536
	<i>Csallóközi járás</i>
	778, 840
	<i>Csanád vm.</i>
	55, 74, 127, 128, 390, 642, 645, 780,
	796, 797, 798, 869, 1026, 1056
	<i>Csanálos (Urziceni, R)</i>
	734
	<i>Csap (Csop, U)</i>
	205
	<i>Csata (Čata, SZK)</i>
	235
	<i>Csehország (Böhmen)</i>
	142, 485, 599
	<i>Csepel-sziget</i>
	420
	<i>Csetnek-völgy</i>
	127, 811, 812
	<i>Csík vm.</i>
	188, 254, 479, 547
	<i>Csíkgyimes (Ghimeş, R)</i>
	126
	<i>Csíkrákos (Racu, R)</i>
	1028

Csíksszentmárton (Sânmartin, R)	Debrecen
188, 547	55, 57, 72, 85, 127, 139, 192, 200,
Csíksszereda (Miercurea-Ciuc, R)	205, 233, 284, 408, 646, 662, 663,
126, 1019	709, 875, 877
Csongrád	<i>Dej ld. Dés</i>
484, 553	Dél-Amerika
Csongrád vm.	482
73, 74, 251, 679, 683, 742, 748,	Deliblát (Deliblato, J)
1002, 1026, 1080	536
<i>Csop ld. Csap</i>	<i>Deliblato ld. Deliblát</i>
Csorna	Dés (Dej, R)
921	143, 286, 871, 969
Csornai járás	Derecske
921	877
Csorvás	<i>Deutschland ld. Németország</i>
520	<i>Deva ld. Déva</i>
Csömör	Déva (Deva, R)
740	793, 1043
Csömöri út (Bp.)	Dévai járás
740	1043
Csúcs (Vârfurile, R)	Dévény (Devin, SZK)
1057	136, 926, 954
Dab	<i>Devin ld. Dévény</i>
744	Diósgyőr
Dalmácia (Dalmatien)	348, 675, 796
23, 40, 131, 454, 480, 482, 514, 624,	<i>Dlhá Lúka ld. Hosszúrét</i>
658, 796, 961, 1078	Dobsina (Dobšiná, SZK)
<i>Dalmatien ld. Dalmácia</i>	734
<i>Darda ld. Dárda</i>	<i>Dobšiná ld. Dobsina, Hámortelep</i>
Dárda (Darda, H)	Dolni Vakuf
640	684
Dárdai járás	<i>Dolný Kubín ld. Alsókubin, Kubin</i>
640	

Dombori	<i>Dunajská Streda ld. Dunaszerdahely</i>
1046	
Dombóvári járás	Dunáninneni Ev. Egyházkerület
282, 901, 1043	1049, 1050
<i>Donau ld. Duna</i>	Dunántúl
	127, 227, 776
Dorog	Dunántúli Ev. Egyházkerület
240, 245, 284, 726	1049
Dózsa György út (Bp.)	Dunapataj
1000	744
Drasche bányatelep	Dunaradvány (Radvaň nad Dunajom, R)
726	136, 954
Dráva	Dunaszerdahely (Dunajská Streda, SZK)
1019	128, 1078, 1079
Dráva-vidék	Dunavecse
201	744
Drezda	
153, 640, 868	Ebenfurt
Dukla-szoros	58, 22, 227, 740
734	Eger
<i>Dumbrávița ld. Vadászerdő</i>	610, 694, 817, 826, 971
Duna (Donau)	Egyesült Államok (Amerikai Egyesült Államok, USA, Vereinigte Staaten)
56, 58, 59, 60, 128, 129, 135, 136,	39, 77, 142, 153, 268, 363, 478, 482,
151, 194, 201, 209, 219, 223, 284,	495, 600, 642, 690, 695, 927, 928,
337, 342, 346, 403, 433, 436, 437,	929, 930, 1076, 1077, 1081
485, 497, 531, 565, 616, 617, 618,	<i>Ld. még Amerika, Észak-Amerika</i>
619, 646, 662, 692, 693, 696, 704,	Egyiptom (Egyptom)
724, 725, 734, 744, 803, 814, 816,	38, 96, 182, 210, 212, 213, 214, 252,
829, 857, 864, 878, 879, 881, 896,	255, 257, 258, 260, 268, 329, 388,
920, 954, 1005, 1015, 1016, 1017,	392, 738, 741, 870, 973
1039, 1041, 1042, 1046, 1047	<i>Egyptom ld. Egyptom</i>
Duna-Tisza csatorna	Elek
553	972
Dunaegyháza	Élesd (Alešd, R)
744	922
Dunaföldvári járás	
624	

Élesdi járás 922, 925	Eszterháza 740
Eperjes (Prešov, SZK) 55, 127, 679, 734, 740, 854, 883	Európa 249, 268, 361, 614, 704, 706, 741
Erdély (Siebenbürgen) 22, 59, 63, 74, 80, 83, 88, 102, 105, 125, 141, 142, 144, 146, 285, 286, 287, 40w3, 479, 503, 538, 547, 613, 614, 619, 622, 676, 723, 802, 842, 846, 847, 903, 931, 934, 969, 1008, 1073	Fábiánháza 734
Erdőd (Erdut, H) 616	Facset (Fäget, R) 378, 986, 987
Erdőfalu 734	Fadd 136, 857, 1046, 1047 <i>Fadd–Dombori ld. Dombori</i>
Erdőszáda (Ardusat, R) 127, 911, 912, 915, 1037	Fajsz 135, 816, 857, 1046
<i>Erdut ld. Erdőd</i>	Farkasd (Vlčany, SZK) 744
<i>Ernei ld. Marosirnye</i>	<i>Fägäraş ld. Fogaras</i>
Érsekújvár (Nové Zámky, SZK) 910	<i>Fäget ld. Facset</i>
Eskü tér (Bp.) 128, 696, 865	Fehérgyarmat 734
Észak-Amerika 361, 394, 590, 631	Fehértemplom (Bela Crkva, J) 662, 682, 694, 913, 1063
<i>Ld. még Egyesült Államok</i>	<i>Fehérvár ld. Székesfehérvár</i>
Eszék (Osijek, H) 127, 528, 616, 796, 797, 837, 838	Fejér vm. 73, 497, 498, 536, 593, 851, 986, 987
Esztergom (Gran) 41, 42, 54, 63, 81, 127, 139, 234, 235, 240, 245, 246, 248, 288, 292, 295, 297, 398, 446, 447, 449, 484, 497, 587, 589, 594, 595, 599, 724, 725, 827, 1005, 1028, 1074	Fekete tenger (Schwarzes Meer) 382, 383, 454, 455, 1016
Esztergom vm. 307, 600, 983	Fekete-Tisza 649
	Feled (Jesenské, SZK) 827
	Félegyháza 484

- Felek (Avrig, R)**
 54, 510, 511, 514, 515
- Felső-Duna**
 954
- Felsőkomarnyik (Vyšný Komárnik, SZK)**
 734
- Felsőmuzslya (Mužlja, J)**
 68, 683
- Felsőpulya (Oberpullendorf, A)**
 924
- Felsőpulyai járás**
 924
- Felső-Szamos völgy**
 882
- Felsőszvidnik (Svidnik, SZK)**
 734
- Felső-Tisza**
 1036
- Felvidék**
 59, 74, 101, 889
- Fény (Foieni, R)**
 734
- Ferenc-csatorna**
 52, 201, 363, 602, 603, 896
- Ferencváros (Bp.)**
 704, 1005
- Fernezely (Firiza, R)**
 703
- Ferneziu ld. Alsófernezely*
- Fertő-tó**
 135, 711, 965
- Fertőszentmiklós**
 740
- Fiľakovo ld. Fülek*
- Filatori-gát**
 493, 497
- Firenze ld. Florenc*
- Firiza ld. Fernezely*
- Fiume (Rijeka, H)**
 22, 24, 37, 40, 60, 61, 62, 63, 72, 73,
 77, 104, 124, 127, 129, 130, 138,
 142, 152, 227, 294, 302, 307, 308,
 317, 377, 382, 383, 401, 402, 404,
 454, 485, 490, 509, 514, 525, 529,
 539, 540, 563, 571, 572, 573, 612,
 613, 615, 651, 652, 664, 671, 721,
 742, 761, 794, 809, 810, 811, 832,
 833, 844, 846, 852, 854, 884, 903,
 909, 911, 913, 914, 955, 956, 968,
 990, 991, 1009, 1035, 1050, 1088
- Florenc (Firenze)**
 291
- Florești ld. Szászfenes*
- Focșani**
 1058
- Fogaras (Făgăraș, R)**
 54, 73, 511, 514, 515, 782, 987, 1058
- Fogaras vm.**
 530, 534, 987, 1053
- Fonyód**
 128, 1078, 1081
- Fót**
 740
- Fő utca (Bp.)**
 1005
- Földközi-tenger**
 261
- Fővámház tér (Bp.)**
 128, 865

- Franciaország (Frankreich)
 37, 39, 77, 131, 140, 188, 194, 214,
 361, 377, 380, 394, 400, 412, 423,
 450, 457, 495, 498, 526, 529, 633,
 634, 635, 636, 717, 899, 902, 1014,
 1019
- Frankfurt am Main
 184, 797
- Frankreich ld. Franciaország*
- Frauenkirchen ld. Boldogasszony*
- Freeland
 925
- Fülek (Fil'akovo, SZK)
 127, 827
- Füzesabony
 55, 663
- Füzítő ld. Almásfüzítő*
- Gács (Halič, SZK)
 440
- Gácsi járás
 502, 1043
- Gácsország ld. Galícia*
- Galac
 737, 809, 907
- Galícia (Gácsország, Galizien)
 56, 281, 287, 292, 627, 649, 1036,
 1039, 1042
- Galizien ld. Galícia*
- Gálszécs (Sečovce, SZK)
 734
- Garam
 827
- Garamberzence (Hronská Breznica,
 SZK)
 127, 953, 955, 956
- Garam-völgy
 953, 955
- Gavojdia ld. Gavosdia*
- Gavosdia (Gavojdia, R)
 740
- Gellért-hegy
 126, 253, 254, 1004, 1005
- Gellért tér (Bp.)
 696
- Gelnica ld. Gölnicbánya*
- Genua
 644, 860
- Geoagiu ld. Algyógy*
- Gerjen
 136, 849, 850
- Gheorgheni ld. Gyergyószentmiklós*
- Gherla ld. Szamosújvár*
- Ghilvaci ld. Gilvács*
- Ghimes ld. Csikgyimes*
- Gilvács (Ghilvaci, R)
 55, 709, 915
- Gimesi hágó ld. Gyimesi szoros*
- Girált (Giraltovce, SZK)
 734
- Giraltovce ld. Girált*
- Glasgow
 383
- Gnédza (Hniezdne, SZK)
 744
- Gombos ld. Bogojeva*

- Göding
485
- Gödöllő
67, 283
- Gölnichánya (Gelnica, SZK)
921
- Gömör vm.
74, 479, 497, 498
Ld. még Gömör és Kishont vm.
- Gömör és Kishont vm.
294, 434, 543, 817
Ld. még Gömör vm., Kishont vm.
- Görögország
153, 997
- Gradac (Karlovac, H)
930
- Gradec (H)
201, 845, 846
- Gradiska (Stara Gradiška, H)
797
Gran ld. Esztergom
- Granice (H)
505
- Greben zuhatag
219, 1021
- Grenic (Hranovnica, SZK)
734
- Gunja (H)
156, 869
- Gurahonc (Gurahonț, R)
128, 1055, 1056
Gurahonț ld. Gurahonc
- Gúta (Kolárovo, SZK)
744
- Gyergyószentmiklós (Gheorgheni, R)
1019
- Gyimesi szoros
126, 286, 287, 292, 478, 739, 741,
1015, 1028, 1030
- Gyöngyös
636, 817, 826, 988
- Gyönk
780
- Győr
58, 73, 85, 134, 189, 192, 222, 408,
584, 651, 664, 721, 740, 801, 1005,
1021, 1024
- Győr vm.
73, 189, 282, 651, 664, 666, 813, 815,
816
- Györszentmárton
282
- Győrtelek
734
- Gyula
512, 581
- Gyulafalva (Păpăuți, R)
581
- Gyulafehérvár (Alba Julia, R)
82, 127, 144, 411, 694, 779, 782,
808, 813, 851, 882, 910, 998, 1058
- Gyulai járás
512
- Gyurgyevó
913
- Habsburgermonarchie ld. Ausztria–Ma-
gyarország*

<i>Habsburgerreich ld. Ausztria–Magyarország</i>	Hegyalja 536
Hajdú vm. 72, 139, 817, 875	Hegyháti járás 812
Hajdúszoboszló 817	Héjjasfalva (Vânători, R) 55, 629
<i>Halič ld. Gács</i>	Hejőkeresztúr 740
<i>Halmeu ld. Halmi</i>	Hejőpapi 740
Halmi (Halmeu, R) 883, 922, 988, 1053	Hejőszalonta 740
Hamburg 1083	Henrikakna 245
Hámori-tó 796	Herend 63, 243, 244, 247
Hámortelep (Dobšiná, SZK) 734	Herkulesfürdő (Băile Herculane, R) 601, 603
Hanság-csatorna 69, 710, 711, 859, 966	Hétfalusi járás 281, 640
Haraszti 54, 417	Heves 692
<i>Harichovce ld. Pálmafalva</i>	Heves vm. 636, 692, 986
Hármas-Kőrös 553	Hidegkút 55, 780
Háromszék vm. 54, 73, 183, 184, 528, 580, 581, 987	<i>Hlapičina ld. Novidvor</i>
Határőrvidék 85, 555, 797, 903	<i>Hniezdne ld. Gnězda</i>
Hatvan 319, 487, 910, 1005	Hódmezővásárhely 55, 139, 142, 528, 678, 679, 683, 806, 817, 824, 910, 1024, 1026
Hatvani utca (Bp.) 864	<i>Holič ld. Holics</i>
Hazleton 862	Holics (Holič, SZK) 485
<i>Hálmagiu ld. Nagyhalmágy</i>	

Hollandia	Hrnetić (H)
380	930
Hont vm.	<i>Hronská Breznica ld. Garamberzence</i>
74, 139, 291, 407, 983	Hunyad vm.
Horka (Hórka, SZK)	74, 528, 607, 611, 793, 879, 970, 1008, 1043
127, 796, 797	Huszt (Huszt, U)
<i>Horvát és Szlavón Királyságok ld. Horvát-Szlavónországok</i>	479
<i>Horvát-Szlavón-Dalmátország ld. Horvát-Szlavonországok</i>	
Horvát-Szlavónországok (Horvátország, Horvát és Szlavón Királyságok, Horvát-Szlavón-Dalmátország, Kroatien, Kroatien und Slavonien)	<i>Iglau ld. Igló</i>
23, 26, 40, 70, 82, 91, 94, 97, 98, 99, 103, 109, 140, 154, 155, 169, 178, 197, 208, 213, 238, 239, 272, 277, 293, 295, 296, 319, 336, 352, 353, 354, 390, 391, 416, 493, 513, 514, 515, 534, 545, 564, 585, 600, 608, 610, 626, 627, 639, 641, 658, 664, 666, 672, 680, 684, 706, 707, 712, 713, 761, 779, 781, 792, 793, 830, 834, 837, 838, 842, 866, 869, 887, 888, 890, 904, 923, 930, 938, 967, 968, 970, 976, 985, 995, 1010, 1022, 1025, 1027, 1033, 1042, 1044, 1045, 1050, 1072, 1076, 1085	Igló (Iglau) (Spišská Nová Ves, SZK) 54, 479, 570
<i>Ld. még Magyar Korona Országai</i>	<i>Ilava ld. Illava</i>
<i>Horvátország ld. Horvát-Szlavónországok</i>	<i>Ileanda ld. Nagyilonda</i>
Hosszúfalu (Satu-Lung, R)	Illava (Ilava, SZK) 904
184, 191, 512, 682	Illavai járás 904
Hosszúrét (Dihá Lúka, SZK)	<i>Ineu ld. Borosjenő</i>
740	Innsbruck 485
<i>Hranovnica ld. Grenic</i>	Ipoly 827
	Ipolyság (Šahy, SZK) 54, 235, 240, 709
	Isztria 514
	<i>Italien ld. Olaszország</i>
	Ivanić (Ivanić-Grad, H) 930
	<i>Ivanić-Grad ld. Ivanić, Ivanić vár</i>
	Ivanić vár 155, 933

Izsák	Jungholz
743	185
Jajce	Kahlenberg (Lysá nad Dunajcom, SZK)
684	744
Jambol	Kairó
221	329
Janjici	Kalocsa
101, 680	81, 82, 589, 594, 610, 838, 971, 973
Japán	<i>Kamienka ld. Kamjonka</i>
321	Kamjonka (Kamienka, SZK)
Jassy	744
961	Kapi (Kapušany, SZK)
<i>Jaša Tomić ld. Módos</i>	734
Jász–Nagykun–Szolnok vm.	Kaposvár
74, 580, 719, 721, 783, 806, 848, 868	127, 128, 938, 941, 1078
Jászberény	Kapronca (Koprivnica, H)
721	155, 734, 930, 933
<i>Jaszinya ld. Kőrösmező</i>	<i>Kapušany ld. Kapi</i>
Jászkerkegyház	Karánsebes (Caransebeș, R)
743	496, 806, 901
<i>Jebel ld. Zsebely</i>	Karcag
Jelca Velika (Karlovac, H)	700, 701, 806, 868
930	Karlóca (Sremski Karlovci, J)
Jenikő	83, 190, 480, 483, 638, 781
997	<i>Karlovac ld. Gradac, Jelca Velika,</i>
<i>Jesenské ld. Feled</i>	<i>Károlyváros, Selce, Svaica Velika</i>
<i>Jimbolia ld. Zsombolya</i>	Károlyváros (Karlovac, H)
Józsefváros (Bp.)	84, 154, 155, 204, 606, 607, 610, 930
704	<i>Kaschau ld. Kassa</i>
Juc zuhatag	Kassa (Kaschau) (Košice, SZK)
219, 1021	55, 57, 80, 85, 127, 147, 192, 299,
	345, 347, 408, 433, 437, 464, 485,
	528, 536, 554, 556, 670, 571, 627,

628, 629, 680, 720, 859, 900, 902, 972, 1027, 1031	Királyháza (Korolevo, U) 205
Kászonalcsíki járás 188, 547	Királyhegy utca (Bp.) 1005
Kattaro 454	Kirlibaba 734
Kecskemét 73, 345, 743	Kisadorján (Adrianu Mic, R) 734
Kelenföld (Bp.) 55, 245, 280, 487, 493, 497	Kisar 734
Kelet-Ázsia 722	Kisbér 68, 237, 240
Kelet-Rumélia 213	Kisbocskó (Bocicoel, R) 184, 185, 191
Kenyérmező 726	Kisborcsány (Borčany, SZK) 913
Kerepesi temető (Bp.) 95, 503	Kis-Duna 710, 744
Kerepesi út (Bp.) 740	<i>Kis-Duna ld. Mosoni Kis-Duna</i>
Késmárk (Kežmarok, SZK) 54, 479, 494, 498, 782	Kisecséd 734
Keszthely 195	Kisharta 744
Kétegyháza 645	Kishont vm. 74, 498
Kézdivásárhely (Târgu Secuiesc, R) 191	<i>Ld. még Gömör és Kishont vm.</i>
<i>Kežmarok ld. Késmárk</i>	Kisjenő (Chișineu-Criș, R) 645
<i>Kikinda ld. Nagykikinda</i>	Kiskörös 346
Kína 321	Kiskőrösi járás 346
Királyhágó 142, 503, 504	Kis-Küküllő vm. 73, 74, 528, 530, 534, 607, 610, 1008

Kispest 1023	Kongó 540
Kisszeben (Sabinov, SZK) 971	Koniecna 740
Kistokaj 740	Konstantinápoly (Konstantinopel) 89, 90, 260, 261, 413, 431, 436, 454, 718, 996, 1025, 1027
Kisvárdá 922, 948	<i>Konstantinopel ld. Konstantinápoly</i>
Kiszombor 645	<i>Koprivnica ld. Kapronca</i>
Klobusic (Klobušice, SZK) 782	Korea 39, 131, 321, 824, 825
<i>Klobušice ld. Klobusic</i>	<i>Korolevo ld. Királyháza</i>
<i>Kolárovo ld. Gúta</i>	<i>Košice ld. Kassa</i>
Kolomea 287	Kovászna (Covasna, R) 54, 580, 675, 987
Kolozs vm. 550, 1004	Kozle Dojhe zuhatag 219
Kolozsvár (Cluj-Napoca, R) 63, 85, 147, 192, 284, 403, 408, 528, 646, 970, 1013, 1014, 1024, 1026, 1027	Köbánya (Steinbruch) (Bp.) 134, 294, 313, 463, 465, 703, 855, 1021, 1024
<i>Komárno ld. Komárom</i>	Kőrís 711
Komárom (Komorn) (Komárno, SZK) 59, 73, 139, 409, 433, 436, 437, 536, 600, 662, 720, 744, 765, 776, 778, 840, 983	<i>Körmöcbánya ld. Kremnitz</i>
Komárom vm. 74, 263, 268, 719, 720, 778, 840	Kőrös (Križevci, H) 82, 127, 155, 586, 844, 846, 910, 930, 933, 1008, 1045, 1050
Komlósa (Chmel'ová, SZK) 740	<i>Kőrös vm. ld. Belovár–Kőrös vm.</i>
<i>Komorn ld. Komárom</i>	Kőrösmező (Jaszinya, U) 54, 55, 126, 649, 671, 725, 910, 1036, 1054, 1073, 1074
Kondoros 798	Kőrös-völgy 645
	Kőszeg 806, 926

Kővárvidék	Kubini járás
52, 556, 622	189, 281, 682, 988, 1063
Közép-Szolnok vm.	Kunszentmárton
622	683
Központi járás (Bihar vm.)	<i>La Plata ld. Argentina</i>
863	La Vilette
Központi járás (Szeben vm.)	634
718	Lacfalú (Şişeşti, R)
Központi járás (Tolna vm.)	76, 700
826	Ladomér (Ladomirov, SZK)
<i>Kraljevica ld. Porto-Ré</i>	734
Krassó–Szörény vm.	<i>Ladomirov ld. Ladomér</i>
307, 378, 496, 682, 806, 815, 826, 872, 883, 901, 970, 978, 986, 987	Lágymányos (Bp.)
Kraszna vm.	94, 696, 734, 1004
622	Lajosmizse
<i>Kremnica ld. Kremnitz</i>	743
Kremnitz (Körmöcbánya) (Kremnica, SZK)	Lajta
447	514, 800
Kricsova (Criciova, R)	Lajtaújfalu (Neufeld an der Leitha, A)
740	222, 227
Krisztina körút (Bp.)	Lazescina Zimír völgy
497	649
Krivina (Crivina, R)	<i>Länder der Ungarischen Krone ld. Ma- gyar Korona Országai</i>
740	<i>Lechnica ld. Lechnitz</i>
<i>Križevci ld. Kőrös</i>	Lechnitz (Lechnica, SZK)
<i>Kroatien ld. Horvát–Szlavónországek</i>	744
<i>Kroatien und Slavonien ld. Horvát– Szlavónországek</i>	Legenye (Lehyňa, SZK)
Krucsó (Vyšný Kručov, SZK)	200
734	<i>Lehyňa ld. Legenye</i>
Kubin (Dolný Kubín, SZK)	Lengyelország
127, 189, 281, 938, 939, 941	723

Lengyel-tóti 1053	Lissava (? , R) 487, 488, 531
Lengyel-tóti járás 1053	Lisszabon 268, 568
Letenye 840	Liverpool 383
Letenyei járás 840	Lombardia 1040
Léva (Levice, SZK) 127, 235, 240, 484, 953, 955, 956	London 907
Levante 1075	Losonc (Lučenec, SZK) 502, 1043
<i>Levice ld. Léva</i>	Lőcse (Levoča, SZK) 54, 570, 571, 883
<i>Levoča ld. Lőcse, Lőcse-major</i>	Lőcse-major (Levoča, SZK) 570
Liechtenstein 611, 1037, 1038	Lucia-bánya (Baňa Lucia) 900
Lipcse 291	<i>Lučenec ld. Losonc</i>
Lipótváros (Bp.) 299	<i>Lugoj ld. Lugos</i>
<i>Lipova ld. Lippa, Lippa-Baracka</i>	Lugos (Lugoj, R) 144, 815, 970, 1058
Lippa (Lipova, R) 978	<i>Lupeni ld. Lupény</i>
Lippa-Baracka (Lipova, R) 978	Lupény (Lupeni, R) 54, 235, 313
Lippai járás 986	Lupkov 200
Liptó vm. 73, 263, 632, 812	Luxemburg 380
Liptóújfár (Liptovský Hrádok, SZK) 812	Lyon 292, 316
Liptóújfári járás 632	<i>Lysá nad Dunajcom ld. Kahlenberg</i>
<i>Liptovský Hrádok ld. Liptóújfár</i>	

Mádéfalva (Siculeni, R)	436, 437, 438, 445, 468, 469, 471,
126	475, 479, 484, 485, 486, 493, 497,
Madrid	507, 509, 510, 513, 515, 523, 528,
975	530, 532, 533, 536, 539, 546, 548,
Magyar–horvát tengerpart	552, 554, 555, 566, 567, 568, 572,
24, 651, 652	574, 595, 602, 608, 609, 610, 613,
Magyar Korona Országai (Länder der	619, 620, 623, 627, 633, 635, 636,
Ungarischen Krone, Magyar Szent	645, 649, 652, 655, 656, 658, 660,
Korona Országai)	665, 672, 686, 692, 696, 706, 709,
21, 23, 29, 46, 47, 50, 82, 124, 128,	713, 717, 723, 733, 741, 764, 771,
190, 211, 230, 274, 291, 294, 306,	779, 780, 795, 799, 804, 827, 831,
317, 341, 354, 355, 404, 427, 439,	833, 834, 841, 842, 860, 861, 866,
480, 481, 521, 534, 535, 575, 580,	878, 879, 881, 887, 889, 892, 895,
581, 595, 598, 603, 608, 621, 631,	903, 905, 906, 914, 915, 919, 928,
640, 643, 644, 645, 677, 687, 691,	935, 936, 941, 942, 949, 955, 956,
701, 703, 706, 707, 713, 714, 720,	971, 984, 989, 990, 995, 997, 1019,
737, 779, 803, 808, 822, 830, 839,	1031, 1040, 1041, 1042, 1044, 1045,
844, 857, 860, 861, 862, 882, 907,	1048, 1049, 1050, 1051, 1059, 1076,
912, 914, 925, 949, 953, 957, 961,	1084, 1088
968, 992, 998, 1002, 1011, 1023,	Ld. még Magyar Korona Országai
1029, 1032, 1045, 1060, 1064, 1068,	Majna
1076, 1077, 1083	184
Ld. még Horvát–Szlavónországok,	Makád
Magyarország	744
<i>Magyar Szent Korona Országai ld. Ma-</i>	Makó
<i>gyar Korona Országai</i>	645
Magyarország (Ungarn)	Makovicai járás
23, 24, 25, 30, 32, 37, 39, 40, 46, 48,	378
56, 57, 58, 59, 60, 63, 66, 71, 75, 76,	Malacka (Malacky, SZK)
77, 81, 82, 91, 92, 93, 99, 100, 101,	1043
102, 103, 106, 109, 110, 113, 117,	Malackai járás
125, 128, 130, 132, 140, 142, 150,	300, 1043
164, 179, 181, 186, 189, 193, 204,	<i>Malacky ld. Malacka</i>
211, 213, 214, 218, 219, 226, 241,	Máramaros vm.
247, 248, 254, 261, 265, 266, 268,	139, 140, 253, 479, 649, 952, 983,
269, 272, 273, 277, 285, 292, 296,	1008, 1036
301, 307, 308, 312, 319, 320, 322,	Máramarosi járás
330, 340, 341, 342, 346, 347, 352,	253
353, 354, 361, 380, 381, 389, 390,	
393, 399, 404, 412, 413, 426, 427,	

Máramarossziget (Sighetu-Marmației, R)	Mátészalka
54, 55, 126, 184, 185, 191, 205, 253, 287, 292, 649, 671, 734, 909, 910, 1036, 1037, 1054, 1073	281
Marcal	Mátészalkai járás
711	281
Marchegg	<i>Mândra ld. Mundra praedium</i>
346, 485, 798, 1039	Mähren
Március 15-e tér (Bp.)	485
696	<i>Medzev ld. Alsómecenzéf</i>
<i>Marghita ld. Margitta</i>	<i>Međa ld. Párdány</i>
<i>Margita ld. Nagymargita</i>	Menyháza (Moneasa, R)
Margit-sziget (Bp.)	55, 780
724	Mérk
Margitta (Marghita, R)	734
855	Mezőcsát
Margonya (Marhaň, SZK)	740
734	Mezőhegyes
<i>Marhaň ld. Margonya</i>	250, 282, 319, 645, 798
Márok	Mezőörményesi járás
734	550
Marokkó	Mezőtarpa
321	734
Maros	Mezőtúr
553, 1028	636, 783
Maros–Torda vm.	Miava (Myjava, SZK)
74, 139, 457, 479, 865	543
Marosi járás	Miavai járás
378	543
Marosirnye (Ernei, R)	<i>Michalovce ld. Nagymihály</i>
1019	<i>Miercurea-Ciuc ld. Csíkszereda</i>
Marosvásárhely (Târgu Mureș, R)	<i>Miercurea Nirajului ld. Nyárádszereda</i>
74, 84, 139, 192, 195, 282, 408, 457, 528, 611, 734, 865, 1027	<i>Miercurea Sibiului ld. Szerdahely</i>
	<i>Mihály ld. Nagymihály</i>

- Milánó
404, 621, 1029, 1058
- Mindszent
679
- Miskolc
57, 127, 568, 646, 740, 827
- Mittelberg
40, 185, 186, 401
- Mociu ld. Mocs*
- Mocs (Mociu, R)
550
- Mocsolád
127, 938
- Módos (Jaša Tomić, J)
826, 1086
- Módosi járás
826
- Modrus (Modruš, H)
989
- Mogyorós
234
- Mohács
189, 616, 617, 618, 619
- Mohácsi járás
189
- Moldava nad Bodvou ld. Szepsi*
- Moldovai járás
978
- Moldva
292
- Monaco
949
- Monarchia ld. Ausztria–Magyarország*
- Moneasa ld. Menyháza*
- Monor
960
- Moraván (Moravany nad Váhom, SZK)
598, 599
- Morovany nad Váhom ld. Moraván*
- Móri járás
851
- Moson vm.
139, 227, 584, 741, 936, 937
- Mosoni Kis-Duna
954, 955
- Mostanje (H) -
930
- Mukacsevo ld. Munkács*
- Mundra praedium (Mândra, R)
932
- Munkács (Mukacsevo, U)
82, 200, 205, 292, 440, 479, 511,
546, 926, 971
- Mura
498
- Muráň ld. Murány*
- Murány (Muráň, SZK)
127, 796, 797, 801
- Murány-völgy
127, 801, 910
- Múzeum körút (Bp.)
1004
- Mužlja ld. Felsőmuzslya*
- München
194, 196, 222, 569, 586, 591
- Myjava ld. Miava*

Nádor utca (Bp.)	Nagykállói járás
152, 715, 850, 867, 886	855
Nadrág (Nădrag, R)	Nagykanizsa
740	528, 555, 610
Nádudvari járás	Nagykároly (Carei, R)
817	55, 127, 203, 205, 378, 712, 734, 911, 912, 915, 1037
Nagy János utca (Bp.)	Nagykárolyi járás
1000	203
Nagybecskerek (Zrenjanin, J)	Nagykikinda (Kikinda, J)
55, 68, 528, 683, 686, 734, 742, 743, 748, 816, 1055	849, 1086
Nagyberezna (Velikij Bereznij, U)	Nagykocsord
127, 588, 796, 799	734
Nagybocskó (Bocicoiu Mare, R)	Nagy-Küküllő vm.
184, 185, 191, 649, 650, 1074	73, 301, 521, 528, 1079, 1081
Nagyborcsány (Borcaňy, SZK)	Nagyléta
913	127, 877
Nagy-Britannia	Nagylipnik (Vel'ký Lipník, SZK)
96, 212, 213, 346, 363	744
Ld. még Anglia	Nagymargita (Margita, J)
Nagydisznód (Cisnădie, R)	54, 228, 229, 231, 742, 748, 1055
127, 974, 976	Nagy Mihály (Mihály) (Michalovce, SZK)
Nagyecsed	200, 481
734	<i>Nagysomkút ld. Somkút</i>
Nagyenyed (Aiud, R)	Nagysomkúti járás
502	189
Nagyhalmagy (Hălmagiu, R)	Nagyszeben (Sibiu, R)
128, 1055, 1056, 1057	51, 54, 63, 127, 146, 203, 292, 403, 510, 511, 514, 515, 528, 685, 701, 718, 741, 815, 863, 931, 974, 976
Nagyilonda (Ileanda, R)	Nagyszebeni járás
569, 584	701
Nagyilondai járás	Nagyszentmiklós (Sănnicolau Mare, R)
569, 584	128, 642, 646, 1055, 1056
Nagykálló	
855	

- Nagyszlabos (Slavošovce, SZK) 744
127, 810, 811
- Nagyszombat (Tyrnau) (Trnava, SZK) 744
447, 449
- Nagyszöllős (Vinohragyiv, U)
817
- Nagytopolcsány (Topolčany, SZK)
840
- Nagytopolcsányi járás
840
- Nagyvárad (Oradea, R)
85, 103, 120, 139, 144, 192, 345,
408, 677, 808, 813, 863, 907, 931,
933, 936, 937, 971
- Námestovo ld. Námesztó*
- Námesztó (Námestovo, SZK)
945
- Nána (Nána, SZK)
127, 235, 240, 484
- Nápoly
190, 306
- Nasic (Našice, H)
127, 797, 1017, 1019
- Našice ld. Nasic*
- Naszód (Näsäud, R)
489
- Naszódi járás
489
- Naszód-vidék
68, 190, 297, 1013, 1026
- Nädrag ld. Nadrág*
- Näsäud ld. Naszód*
- Nedec (Niedzica, Lengyelország)
744
- Nedecvávalja (Niedzica, Lengyelország)
744
- Négerfalva (Negrilești, R)
126, 849
- Negrilești ld. Négerfalva*
- Nemesbikk
740
- Német Birodalom ld. Németország*
- Német Szövetség
608, 948
- Németalföld
949
- Németország (Deutschland, Német Bi-
rodalom)
26, 37, 38, 39, 57, 67, 77, 96, 105,
131, 142, 153, 177, 181, 185, 186,
205, 210, 214, 329, 336, 346, 357,
360, 361, 362, 371, 380, 381, 393,
394, 395, 397, 400, 401, 404, 408,
409, 411, 412, 413, 416, 423, 424,
425, 428, 430, 441, 442, 444, 449,
450, 451, 453, 457, 461, 463, 465,
476, 483, 485, 489, 490, 491, 499,
506, 513, 518, 520, 528, 531, 544,
548, 551, 553, 554, 567, 569, 579,
589, 590, 591, 592, 598, 604, 605,
608, 611, 612, 622, 623, 630, 639,
640, 641, 689, 716, 738, 739, 740,
779, 795, 796, 800, 807, 858, 948,
949, 966, 1039
- Ld. még Bajorország
- Népliget (Bp.)
696
- Neufeld an der Leitha ld. Lajtaújfalu*
- Neusiedl am See ld. Nezsider*

New York	Nyitra vm.
580, 598, 677, 720, 844, 907, 998, 1002	32, 73, 74, 263, 268, 543, 599, 719, 840, 913, 1030, 1047
Nezsider (Neusiedl am See, A)	Nyitrai járás
741	1047
<i>Niedzica ld. Nedec, Nedecváralja</i>	
Nis	Óbecse (Bečej, J)
497	603, 710, 840
<i>Nitra ld. Nyitra</i>	Óbecsei járás
<i>Nížné Ružbachy ld. Alsóruzbach</i>	710, 840
<i>Nižný Svidník ld. Alsószvidník, Szvidník</i>	<i>Oberpullendorf ld. Felsőpulya</i>
<i>Nizsnyj Vorota ld. Verecke</i>	Óbuda
Nógrád vm.	31, 493, 726
502, 945, 1043	<i>Ocna Șugatag ld. Sugatag</i>
Norvégia	Oderberg
40, 131, 634	57, 433, 437, 464, 485, 570, 571, 627, 628, 629, 680, 1031, 1039, 1042
Ld. még Svéd–Norvégországok	Odessa
<i>Nová Ves nad Žitavou ld. Zsitvaújfalu</i>	454
<i>Nové Zámky ld. Érsekújvár</i>	<i>Odorheiu-Secuiesc ld. Székelyudvarhely</i>
<i>Novi Sad ld. Újvidék</i>	<i>Ofen ld. Buda</i>
Novidvor (Hlapičina, H?)	<i>Oituz ld. Ojtoz</i>
571, 572	Ojtoz (Oituz, R)
	292
Nyárádszereda (Miercurea Nirajului, R)	Ókéske
734	743
Nyírcsaholy	<i>Oláhboros ld. Bocsaarel</i>
734	Oláh-Zsil-völgy
Nyíregyháza	235
205, 988	Olaszország
Nyitra (Nitra, SZK)	26, 38, 39, 77, 96, 105, 131, 142, 177, 181, 211, 214, 307, 317, 319, 361, 377, 380, 394, 400, 411, 412, 436, 526, 544, 551, 553, 554, 567,
73, 144, 238, 241, 263, 791, 926, 1047	

- 569, 579, 582, 583, 586, 590, 604,
608, 612, 629, 632, 721, 724, 893,
1001, 1014
- Olt
510, 514, 741, 1028
- Ólubló (Stará Ľubovňa, SZK)
744
- Omaha
631
- Ónod
740
- Oradea ld. Nagyvárad*
- Oravica (Oravița, R)
826
- Oravicabányai járás
826
- Oravița ld. Oravica
- Orbai járás
987
- Orosháza
520, 798
- Oroszlány
536
- Oroszország (Rußland)
77, 96, 131, 142, 285, 380, 425, 436,
442, 452, 491, 576, 635, 718, 738,
899, 901, 902, 916, 917, 965, 966,
981, 982, 983, 993, 994, 1012, 1036,
1039, 1042
- Orsova (Orșova, R)
57, 60, 292, 346, 737, 978, 1016
- Orșova ld. Orsova
- Osijek ld. Eszék
- Orló
498, 780, 782
- Osztrák–Magyar Monarchia ld. Ausztria–Magyarország*
- Ő Felsége többi Királyságai és Országai ld. Ausztria*
- Österreich ld. Ausztria*
- Österreich–Ungarn ld. Ausztria–Magyarország*
- Österreichisch–Ungarische Monarchie ld. Ausztria–Magyarország*
- Paks
136, 624, 857, 1027, 1046, 1047
- Pálffy tér (Bp.)
497
- Pálmfalva (Harichovce, SZK)
570
- Pamhagen ld. Pomogy*
- Pančevo ld. Pancsova*
- Pancsova (Pančevo, J)
55, 496, 734, 742, 743, 875, 913,
971, 988, 1053, 1055, 1086
- Pancsovai járás
1053, 1086
- Pannonhalma
42, 81, 511, 589, 595, 926
- Paraguay
39, 500, 504
- Parajd (Praid, R)
734
- Párdány (Međa, J)
128, 748, 1055, 1056

- Párizs**
65, 96, 152, 226, 230, 252, 268, 285, 288, 350, 634, 665, 692, 696, 848, 862, 874
- Partium**
88
- Passau**
1016
- Paulis–Baracka (Päuliş, R)**
133, 977
- Păpăuți ld. Gyulafalva*
- Păuliş ld. Paulis–Baracka*
- Pecica ld. Pécska*
- Pécs**
56, 85, 128, 182, 200, 201, 205, 408, 543, 570, 616, 617, 618, 619, 622, 733, 803, 809, 881
- Pécska (Pecica, R)**
960
- Pécskai járás**
960
- Pékerdő (Bp.)**
696
- Pelsőc (Plešivec, SZK)**
127, 801, 810
- Pereszteg patak**
711
- Perjámosi járás**
642, 646
- Perzsia**
321, 1076
- Pest**
31, 195, 227, 346, 488, 497, 686, 723, 725
Ld. még Budapest
- Pest vm. ld. Pest–Pilis–Solt–Kiskun vm.*
- Pest–Pilis–Solt–Kiskun vm.**
73, 136, 303, 307, 333, 345, 346, 816, 925, 960, 973, 988, 989, 1046
- Pesti felső járás**
960
- Pesti közép járás**
925
- Pestvidék**
925
- Pétervár (St. Petersburg, Szentpétervár)**
457, 458, 995, 1029
- Petrinja (H)**
99, 155, 776, 859, 861
- Petroşani ld. Petrozsény*
- Petrozsény (Petroşani, R)**
54, 235, 313
- Petrozsényi járás**
611, 879
- Pezinok ld. Bazin**
- Piliscsaba**
295
- Pittsburg**
809, 830, 925
- Plešivec ld. Pelsőc*
- Pleternica (H)**
797
- Plojest**
809
- Pocskaj (?)**
900
- Podolin (Podolíneec, SZK)**
55, 744, 780
- Podolíneec ld. Podolin*

- Poga 740
- Pomogy (Pamhagen, A) 740
- Poprad ld. Poprád, Virágosvölgy*
- Poprád (Poprad, SZK) 63, 536, 780, 782
- Poprádfelka (Veľiká, SZK) 734
- Poprád-völgy 494, 498
- Porpác 227
- Porto-Ré (Kraljevica, H) 809, 810
- Portugália 40, 590, 599, 600, 602, 603, 638, 639
- Pottendorf 227
- Požega ld. Pozsega*
- Pozsega (Požega, H) 155, 542, 797, 819
- Pozsega vm. 99, 155, 545, 819
- Pozsony (Bratislava, SZK) 22, 54, 59, 85, 128, 139, 144, 192, 222, 223, 227, 228, 342, 343, 346, 403, 408, 602, 662, 694, 820, 823, 872, 936, 937, 1016, 1078, 1079
- Pozsony vm. 22, 139, 227, 300, 602, 936, 1030, 1043
- Prága 292, 337, 673, 809, 907
- Pragne Nebraska 1002
- Praid ld. Parajd*
- Predeál 285, 286, 287, 292, 463, 477, 478, 482, 1049
- Presaca ld. Preszáka*
- Prešov ld. Eperjes*
- Preszáka (Presaca, R) 932
- Prundborgó (Prundu Bârgâului, R) 734
- Prundu Bârgâului ld. Prundborgó*
- Pui ld. Puj*
- Puj (Pui, R) 611, 879
- Puskin utca (Bp.) 192
- Pusztaföldvár 55, 187, 192
- Pusztai járás 189, 282
- Pusztaszentmihály 740
- Pusztaszer 926
- Pusztatenyő 683
- Quarnero-Inseln ld. Quarneroi szigetek*
- Quarneroi szigetek 480, 624, 796, 961, 1078

Rába	685, 727, 736, 765, 766, 774, 805, 837, 838, 845, 1059
69, 135, 710, 711, 855, 965, 813	
Ráckeve	Románia (Rumänien)
54, 417, 744	37, 38, 39, 51, 54, 75, 77, 89, 142, 153, 181, 187, 188, 192, 193, 196, 198, 211, 214, 227, 248, 251, 255, 285, 286, 292, 362, 381, 385, 412, 425, 444, 466, 477, 535, 544, 549, 552, 553, 612, 716, 739, 740, 779, 795, 807, 818, 826, 829, 835, 841, 872, 893, 894, 895, 899, 902, 986, 1015, 1019
Racu ld. Csíkrákos	
Radna (Radna, R)	Rónaszék (Coștiul, R)
987	184, 191
Radnai járás	<i>Rosenau ld. Rozsnyó</i>
987	Rouen
Radujevác	383
205	<i>Rožňava ld. Rozsnyó</i>
<i>Radvaň nad Dunajom ld. Dunaradvány</i>	Rózsahegy (Ružomberok, SZK)
Rákóczi út (Bp.)	632
192	Rozsnyó (Rosenau) (Rožňava, SZK)
<i>Raslavice ld. Raszlavica</i>	434, 479, 589, 817, 872
Raszlavica (Raslavice, SZK)	Rozsnyói járás
734	817
Regensburg	Rum
1016	127, 997
Reggio d' Emilia	<i>Rumänien ld. Románia</i>
230	<i>Rußland ld. Oroszország</i>
<i>Reghin ld. Szászrégen</i>	Ruttka (Vrútky, SZK)
Répcse	628, 955
711	<i>Ružomberok ld. Rózsahegy</i>
<i>Rijeka ld. Fiume</i>	
<i>Rochovce ld. Rokfalva</i>	
Rokfalva (Rochovce, SZK)	<i>Sabinov ld. Kiszseben</i>
811	Sajó-völgy
<i>Rom ld. Róma</i>	68, 489
Róma (Rom)	
41, 43, 80, 81, 144, 230, 349, 350, 358, 360, 405, 406, 407, 409, 413, 521, 594, 636, 666, 667, 673, 682,	

Samobor	Schuyler Nebraska
571	1002
San Francisco	<i>Schwarzes Meer ld. Fekete tenger</i>
907, 1002	Scsavnyik (Štiavnik, SZK)
Sáránd	734
877	<i>Sebiş ld. Borossebes</i>
Sárbogárd	<i>Sečanj ld. Szécsány</i>
986, 987	<i>Sečovce ld. Gálszécs</i>
Sárbogárdi járás	Segesvár (Sighişoara, R)
986, 987	128, 1078, 1079
Sárd (Şard, R)	Selce (Karlovac, H)
884	930
Sárisáp	Sellenberk (Şelimbär, R)
245	974
Sárköz	Selmebánya (Banská Štiavnica, SZK)
136, 816, 1046	74, 407, 983
Sáros vm.	Selyp
74, 378, 719, 883, 971	319
Sarród	<i>Senj ld. Zengg</i>
740	<i>Senta ld. Zenta</i>
Sásd	<i>Sepsi ld. Szepsi</i>
812	Sepsiszentgyörgy (Sfântu Gheorghe, R)
Sátoraljaújhely	126, 191, 1019, 1028, 1030
205, 239, 566	<i>Sfântu Gheorghe ld. Sepsiszentgyörgy</i>
<i>Satu-Lung ld. Hosszúfalu</i>	<i>Sibiu ld. Nagyszeben</i>
<i>Satu Mare ld. Szatmárnémeti</i>	<i>Siculeni ld. Mádéfalva</i>
<i>Sânandrei ld. András háza</i>	<i>Siebenbürgen ld. Erdély</i>
<i>Sânmartin ld. Csíkszentmárton</i>	<i>Sighetu-Marmaţiei ld. Máramarossziget,</i>
<i>Sânnicolau Mare ld. Nagyszentmiklós</i>	<i>Szigetkamara</i>
<i>Scărişoara ld. Szkerisóra</i>	<i>Sighişoara ld. Segesvár</i>
<i>Schellenberg ld. Sellenberk</i>	<i>Sillein ld. Zsolna</i>
<i>Schmölnitz ld. Szomolnok</i>	

<i>Sirokai járás</i>	Sopron vm.
883	139, 227, 317, 921, 924, 983
<i>Sirokij Luk ld. Széleslonka</i>	Soproni járás
<i>Sisak ld. Sziszek</i>	317
<i>Skerisóra ld. Szerisóra</i>	Soroksári-Dunaág
<i>Skorenovac ld. Székelykeve</i>	420
<i>Slatina ld. Szlatina</i>	Soroksári út (Bp.)
<i>Slavonien ld. Szlavónia</i>	278
<i>Slavonski Brod ld. Brod</i>	<i>Sovata ld. Szováta</i>
<i>Slavošovce ld. Nagyszlabos</i>	Spanyolország
<i>Smolník ld. Szomolnok</i>	40, 131, 590, 599, 600, 602, 603, 638, 639, 698, 703, 795, 800, 950, 951, 975, 1066, 1072
<i>Sobrance ld. Szobránc</i>	<i>Spišská Belá ld. Szepesbéla</i>
Solt	<i>Spišská Nová Ves ld. Igló</i>
744	<i>Spišská Stará Ves ld. Szepesófalú</i>
Solti közép járás	<i>Spišské Podhradie ld. Szepesvárálja</i>
989	<i>Spišské Vlchy ld. Szepesolaszi</i>
Solymár	<i>Sremski Karlovci ld. Karlóca</i>
724	St. Denis
<i>Sombor ld. Zombor</i>	292, 314, 316
Somkút (Nagysomkút) (Šomcuta Mare, R)	St. Gallen
55, 127, 189, 712, 911, 912, 915, 1037	585
Somogy vm.	<i>St. Petersburg ld. Pétervár</i>
73, 74, 139, 748, 863, 865, 1053	Stanislau (Staniszló)
Somogyszob	287, 292, 649, 909
127, 227, 796, 798, 801, 910	<i>Stara Gradiška ld. Gradiska</i>
Somorja (Šamorin, SZK)	<i>Stará Luborňa ld. Ólubló</i>
1043	Stefánia út (Bp.)
Sopron	1000
58, 139, 222, 317, 610, 694, 706, 740, 983	<i>Steinbruch ld. Kőbánya</i>
	Stenka zuhatag
	219

- Steyer
93, 265, 274, 309, 418
- Stratená ld. Sztracena*
- Stropkov ld. Sztropkó*
- Subotica ld. Szabadka*
- Sugár út (Bp.)
192
- Sugatag (Ocna Şugatag, R)
184, 191
- Sugovica-Dunaág
136, 896
- Sümeg
54, 194, 227
- Svaiča Velika (Karlovac, H)
930
- Svájc
38, 39, 77, 153, 194, 211, 214, 275,
278, 363, 364, 380, 390, 394, 399,
412, 507, 513, 519, 520, 543, 544,
549, 554, 560, 561, 567, 568, 569,
582, 590, 604, 605, 606, 612, 650,
826, 832, 893
- Svédország
40, 131, 538
Ld. még Svéd–Norvégországok
- Svéd–Norvég Királyság ld. Svéd–Norvégországok*
- Svéd–Norvégországok (Svéd–Norvég Királyság)
40, 131, 538, 634, 699, 818
Ld. még Norvégia, Svédország
- Svidnik ld. Felsőszvidnik*
- Šahy ld. Ipolytság*
- Šaľa ld. Vágsellye*
- Šamorin ld. Somorja*
- Štiavnik ld. Scsavnyik*
- Šard ld. Sárd*
- Šelimbär ld. Sellenberk*
- Širia ld. Világos*
- Šišesti ld. Lacfalu*
- Şomcuta Mare ld. Somkút*
- Szabács**
190
- Szabadka (Subotica, J)
139, 284, 528, 539, 616, 823, 824,
990, 1005
- Szabadság tér (Bp.)
1005
- Szabolcs
618
- Szabolcs vm.
72, 138, 855, 922, 948, 988
- Szalárdi járás
677, 925
- Szalkszentmárton
744
- Szaloniki
548
- Szamosújvár (Gherla, R)
143, 815, 849, 968, 969
- Szamos-völgy
128, 868, 869, 871, 962
- Szarajevó
100
- Szarvas
798

Szászfenes (Florești, R) 126, 1079	Székelyudvarhely (Odorheiu-Secuiesc, R) 55, 629, 1019
Szászrégen (Reghin, R) 1028	Székesfehérvár (Fehérvár) 73, 162, 246, 409, 497, 498, 528, 851, 971
<i>Szatmár ld. Szatmárnémeti</i>	Szekszárd 826, 901
Szatmár vm. 74, 189, 203, 281, 422, 719	Széleslonka (Sirokij Luh, U) 820
Szatmárnémeti (Szatmár) (Satu Mare, R) 74, 203, 205, 528, 700, 703, 709, 720	Szendrő 205
Száva 59, 156, 662, 829, 869, 1016	Szentágota (Agnita, R) 128, 1078, 1079
Szeben vm. 22, 286, 292, 510, 514, 530, 534, 584, 701, 718, 812, 820, 924	Szentandrás 740
Szécsány (Sečanj, J) 231, 748, 1055	Szentanna (Comlăuș, R) 645
Szeged 85, 114, 139, 147, 192, 202, 275, 278, 282, 307, 346, 347, 408, 457, 645, 646, 797, 806, 824, 913, 1026, 1053, 1086	Szentendre 493, 497
Szeghalmi járás 661	Szentes 55, 678, 683, 910
Szeghalom 611, 661	Szentgrót 54, 494, 495, 498
Szegvár 679	Szentlőrinc 127, 128, 1017, 1019, 1020
Szekcsői járás 411	<i>Szentpétervár ld. Pétervár</i>
Székelyföld 126, 1015, 1019, 1028, 1030	Szepes vm. 81, 82, 479, 533, 536, 589, 607, 610, 883, 921
Székelykeve (Skorenovac, J) 907, 913	Szepesbéla (Spišská Belá, SZK) 54, 55, 494, 498, 780, 782
	Szepesófalú (Spišská Stará Ves, SZK) 744

Szepesolaszi (Spišské Vlchy, SZK)	Szirma
127, 974, 976	740
Szepesvárálja (Spišské Podhradie, SZK)	Sziszek (Sisak, H)
127, 974, 976	528, 610
Szepesi (Sepsi) (Moldava nad Bodvou, SZK)	Szkerisóra (Skerisóra) (Scărișoara, R)
127, 900, 1084	142, 1057
Szerbia	Szlatina (Slatina, H)
38, 39, 51, 77, 128, 142, 193, 194, 196, 198, 205, 211, 214, 218, 219, 220, 225, 247, 248, 251, 289, 312, 313, 336, 361, 362, 363, 368, 392, 442, 443, 456, 458, 494, 497, 499, 500, 504, 527, 529, 547, 548, 579, 586, 590, 591, 592, 595, 612, 644, 646, 688, 695, 698, 699, 705, 716, 717, 723, 796, 902, 916, 941, 945, 949, 965, 966, 981, 1020	127, 1017
Szerdahely (Miercurea Sibiului, R)	Szlatina (Szolotvino, U)
584, 812, 820, 924	184, 185, 191
Szerdahelyi járás	Szlavónia (Slavonien, Szlavónország)
584, 812, 820, 924	658, 801, 869, 1019, 1042
Szerencs	<i>Szlavónország ld. Szlavónia</i>
205, 319, 585	Szobránc (Sobrance, U)
Sziám	636, 970
321	Szobránci járás
Szigetkamara (Szigetsókamara) (Sighetu Marmăției, R)	Szolnok
184, 185, 191, 649, 650	55, 232, 234, 280, 284, 603, 828, 848, 1005
Szigetköz	Szolnok–Doboka vm.
135, 813, 815	528, 569
<i>Szigetsókamara ld. Szigetkamara</i>	<i>Szolotvino ld. Szlatina</i>
Szilágy vm.	Szombathely
512	54, 127, 222, 227, 228, 528, 910, 948, 960, 973, 997, 1003, 1005
Szilágyság	Szombathelyi járás
128, 1055, 1057	948, 960, 973
	Szomolnok (Schmöllnitz) (Smolník, SZK)
	51, 274, 278
	Szováta (Sovata, R)
	734
	Szőny
	55, 280, 433

Szőreg	Tbiliszi
645, 797	719
Sztracena (Stratená, SZK)	Temes
734	59,662, 734
Sztrij	Temes–Bega-völgy
292	271, 476
Sztropkó (Stropkov, SZK)	Temes vm.
1066	189, 582, 597, 622,913, 986, 988, 1063
Szvidnik (Nižný Svidnik, SZK)	Temesi járás
378	970
Tachtalia zuhatag	Temesvár (Timișoara, R)
219	56, 57,83, 84, 85, 128,192, 200, 201, 204, 205,232, 233,244, 248, 272, 277, 346, 408, 480, 483, 488, 582, 603, 607,610, 816, 910, 986, 987, 1047, 1055, 1056
Tamási	Teplic (Trenčianske Teplice, SZK)
55, 282, 780, 1043	913
Tapolca	Teregova (Teregova, R)
54, 194, 227, 801	872, 883
Tapolcai járás	Tereselpatak (Taraszivka, U)
555	820
Tarac-völgy	Ternovai járás
128, 820, 823	555
<i>Taraszivka ld. Tereselpatak</i>	Térrét (Covasna, R)
Tasnád (Tășnad, R)	<i>Timișoara ld. Temesvár</i>
512	Tirol
Tasnádi járás	132, 185, 482, 841, 842, 961, 1078
512	Tisza
Tát	29,59,68, 271, 275, 278, 458, 552, 553, 602, 603, 649,662, 816, 1016
245	Tiszaföldvár
Tátrai járás	603
883	
<i>Tălmăciu ld. Tolmács</i>	
<i>Târgu Mureș ld. Marosvásárhely</i>	
<i>Târgu Secuiesc ld. Kézdivásárhely</i>	
<i>Tășnad ld. Tasnád</i>	

Tiszafüred	<i>Topoľčany ld. Nagytapolcsány</i>
59, 603, 662, 986	
Tiszafüredi járás	Topuskó (Topusko, H)
986	52, 608
Tiszaháti járás	Torda (Turda, R)
188	925
Tiszai Ev. Egyházkerület	Torda–Aranyos vm.
1049, 1050	73, 142, 282, 607, 700, 851, 1008, 1057
Tiszai járás (Ugocsa vm.)	Torna (Turňa nad Bodvou, SZK)
922, 948	55, 127, 554, 900, 902
Tizánineni járás (Ugocsa vm.)	<i>Tornaľa ld. Tornaľja</i>
817	Tornaľja (Tornaľa, SZK)
Tiszántúli járás	543
883, 988	Tornaľjai járás
Titel (Titel, J)	543
553	Torontál vm.
Tivadar	68, 229, 231, 251, 281, 411, 496, 598, 642, 646, 683, 685, 742, 743, 826, 849, 913, 1053, 1055, 1056, 1059, 1086
734	
Tokaj	Toronya (Toruny, U)
536, 791	479
Tokió	<i>Toruny ld. Toronya</i>
825	Tótkomlós
Tokod	798
240, 245, 248, 297, 587, 724	Töketerebes (Trebišov, SZK)
Tolmács (Tálmaciu, R)	734
514	Tölgyesi szoros
Tolna	286
857, 1046	Tömösi szoros
Tolna vm.	292
139, 282, 624, 826, 901, 1002, 1027, 1043, 1064, 1066	<i>Török Birodalom ld. Törökország</i>
Topánfalva (Câmpeni, R)	Törökbecsei járás
700	849
Topánfalvi járás	
700	

Törökország (Török Birodalom)	Túróc vm.
38, 89, 182, 210, 212, 252, 255, 259, 260, 261, 262, 321, 393, 396, 431, 432, 436, 590, 595, 599, 602, 719, 1025, 1027	307
<i>Trebišov ld. Tőketerebes</i>	Türje
<i>Trenčianske Teplice ld. Teplíc</i>	54, 494, 495, 498
<i>Trenčín ld. Trencsén</i>	<i>Tyrnau ld. Nagyszombat</i>
Trencsén (Trenčín, SZK)	Udine
139	294
Trencsén vm.	Udvarhely vm.
73, 139, 348, 602, 709, 782, 791, 904, 913, 936, 1030	74, 607, 1028
Trieszt	Ugocea vm.
37, 40, 57, 60, 61, 299, 323, 382, 454, 490, 525, 529, 539, 643, 644, 721, 742, 794, 1040	307, 817, 883, 922, 988, 1053
<i>Trnava ld. Nagyszombat</i>	Újkécske
<i>Trstená ld. Trsztena</i>	743
Trsztena (Trstená, SZK)	Újmoldvai járás
678	496
Trsztenai járás	Újpest
678	52, 333, 337, 497, 724
Tunisz	Újszász
321	55, 280
Tunyog	Újszeged
734	797
<i>Turda ld. Torda</i>	Újszőny
Turin	240, 437, 744
580, 882	Újvári járás
Túrmező (H)	812
23	Újvidék (Novi Sad, J)
Turnu-Severin	127, 528, 723, 1017, 1018, 1019
1022	Ukk
<i>Turňa nad Bodvou ld. Torna</i>	54, 495, 498
	Ung vm.
	479, 636, 861, 970
	<i>Ungarn ld. Magyarország</i>

Ungvár (Uzshorod, U)	Varasd (Varaždin, H)
127, 479, 588, 796, 799	155
Ung-völgy	Varasd vm.
55, 127, 588	155, 930
<i>Urziceni ld. Csanálos</i>	<i>Varaždin ld. Varasd</i>
<i>USA ld. Egyesült Államok</i>	Városliget (Bp.)
<i>Uzshorod ld. Ungvár</i>	94, 150, 212, 242, 244, 651, 696, 734, 737, 932, 947, 1000, 1065
Uzsok (Uzsok, U)	Várszegi szigetek
479	1046
Üllői út (Bp.)	Vas vm.
188, 214	74, 227, 519, 806, 948, 960, 973
Üszög	Vaskapu
56, 616, 617, 619	58, 59, 60, 128, 129, 151, 217, 219, 290, 292, 321, 569, 571, 735, 816, 879, 920, 945, 946, 1020, 1021, 1024
Üszögbánya	Vatikán
617	107, 350
Üszögszabolcs	<i>Vânători ld. Héjjasfalva</i>
617	<i>Vârfurile ld. Csúcs</i>
Vác	Velence (Venedig) (Olaszország)
127, 536, 827, 1005	129, 509, 514, 714, 738, 844, 870
Vadászerdő (Dumbrăvița, R)	<i>Velikij Bereznij ld. Nagyberezna</i>
816	<i>Velká ld. Poprádfelka</i>
Vág	<i>Velký Lipník ld. Nagylipník</i>
128, 1028	<i>Venedig ld. Velence</i>
Vágsellye (Šaľa, SZK)	Verebély (Vráble, SZK)
744	700
Vág-völgy	Verecke (Nizsnyi Vorota, U)
57, 346, 1005, 1029	479
Valla (Wallern im Burgenland, A)	<i>Vereinigte Staaten ld. Egyesült Államok</i>
740	Veresegyház(a)
Vállaj	536, 740
734	

Vérmező út (Bp.) 497	Volóc (Volovec, U) 452, 479
Verona 539	<i>Volovec ld. Volóc</i>
Verőce vm. 99, 505, 542, 545	Vorarlberg 40, 185, 401
Versec (Vršac, J) 54, 84, 127, 228, 229, 231, 480, 742, 748, 938, 939, 1055	Voronicuka nyerge 649
Vértesnána 536	Voronicuka völgy 649
Veszprém 350	Völgységi járás 1066
<i>Vidraň ld. Vidrány</i>	Vöröstoronyi szoros 54, 126, 286, 287, 292, 478, 510, 511, 514, 739, 741
Vidrány (Vidraň, SZK) 452	<i>Vráble ld. Verebély</i>
Viharsarok 74, 801, 1026	<i>Vršac ld. Versec</i>
Világos (Širia, R) 915	<i>Vrútky ld. Rutka</i>
Világosi járás 915	Vulkán szoros (-paß) 286, 287, 292, 478
Villány 56, 201, 616, 617, 619	<i>Vyšný Komárnik ld. Felsőkomarnyik</i>
Vilmosakna 245	<i>Vyšný Kručov ld. Krucsó</i>
Vinkovce (Vinkovci, H) 869, 871	<i>Wallern im Burgenland ld. Valla</i>
<i>Vinkovci ld. Vinkovce</i>	<i>Wien ld. Bécs</i>
<i>Vinohrady ld. Nagyszőlős</i>	Wiener Neustadt 227, 463
<i>Vințu de Jos ld. Alvinc</i>	Zágráb (Zagreb, H) 59, 81, 99, 144, 154, 155, 284, 286, 587, 606, 610, 626, 646, 662, 677, 805, 837, 838, 843, 845, 895, 969, 970, 977, 985, 989, 1046, 1050
Virágosvölgy (Poprad, SZK) 734	<i>Zagreb ld. Zágráb</i>
<i>Vlčany ld. Farkasd</i>	

Zala vm.	Zobor-hegy
543, 555, 840	926
Zalaegerszeg	Zólyom vm.
54, 495, 498	74, 216, 246, 742, 748
Zalaszentiván	Zombor (Sombor, J)
227	127, 139, 528, 824, 1017, 1018, 1019
Zalatna (Zlatna, R)	Zrenjanin ld. Nagybecskerek
127, 882, 1008	Zwardon
Zaláu ld. Zilah	57, 627, 628, 629
Zanzibar	Žabokreky nad Nitrou ld. Zsámbokrét
321	Žarnovica ld. Zsarnóca
Zaránd vm.	Žilina ld. Zsolna
622	
Zárnești ld. Zernest	
Zboró (Zborov, SZK)	Zsámbokrét (Žabokreky nad Nitrou, SZK)
740	913
Zborov ld. Zboró	Zsarnóca (Žarnovica, SZK)
Zemplén vm.	953, 954, 955
481, 566, 791, 1066	Zsebely (Jebel, R)
Zemun ld. Zimony	127, 810, 910
Zengg (Senj, H)	Zsil-völgy
514, 985, 989	286, 313
Zengg-Modrus vm.	Zsitvaújfalú (Nová Ves nad Žitavou, SZK)
144	1057, 1058
Zenica	Zsitva-völgy
156, 1052, 1059	127, 796, 798
Zenta (Senta, J)	Zsolna (Sillein) (Žilina, SZK)
528, 990	487, 627, 628
Zernest (Zárnești, R)	Zsombolya (Jimbolia, R)
191	128, 1055, 1056
Zilah (Zaláu, R)	
286, 718, 871	
Zlaté Moravce ld. Aranyosmarót	
Zlatna ld. Zalatna	

NAPIRENDI PONTOK TÁRGYMUTATÓJA

(A napirendi pontok tárgyát, tárgyait mutatózzuk. A tárgyszavak után a vonatkozó jegyzőkönyv dátumát és — /jelet követően — a jegyzőkönyvi pont sorszámát adjuk meg.)

Acélgyár ld. Diósgyőri Vas- és ...

Adatgyűjtés 1894. júl. 4./1.

Adminisztrátorok ld. Egyházmegyei ...

Adó 1894. szept. 14–15./6.

Ld. még Fogyasztási ...

Adókedvezmények 1890. szept.

28./7., nov. 6./4.

Adóközségek ld. Horvátországi ...

Adómentesség 1892. okt. 28./8., 1893.

júl. 15./9., dec. 2./22.

Adósság 1891. jún. 26./1., júl. 10./7.,

1893. szept. 7./2.

Adria Magyar Tengerhajózási Rt.

1890. nov. 26./3., dec. 3./13., 1891.

febr. 13./3., ápr. 3./3., máj. 1./9.,

máj. 13./2.

Agrárszocialista mozgalom 1891. máj.

13./1., 1894. júl. 4./1.

Ld. még Munkásmozgalom

Akadémia ld. Keleti ...

Alapítás 1890. ápr. 11./5., máj. 23./3.,

aug. 8./10., aug. 30./11., szept.

11./3., okt. 10./8., dec. 17./9.,

1891. ápr. 6./17., jún. 3./14., aug.

16./11., 1892. okt. 18./2., dec.

19./5., 1893. ápr. 5./1., máj. 15./13.,

júl. 19./2., 1894. jan. 15./12., dec.

9./23.

Alapítványok ld. Horvátországi vallási...

si...

Alapok 1890. ápr. 11./1., júl. 4./7.,

okt. 24./13., dec. 3./15., 1891.

márc. 14./2., jún. 3./14., 1892. máj.

20./10., 1893. máj. 30./21., 1894.

máj. 3./10.

Alapszabályok 1890. júl. 4./1., 1891.

jan. 30./10., 1893. febr. 13./33.

Algimnázium ld. Katolikus ...

Alispán feladatköre 1890. okt. 10./15.

Alkalmazottak ld. Állami altisztek és

tisztviselők, Gyári és ipari ..., Hor-

vátországi hivatalnokok és tisztvi-

selők, Révszolgálati ..., Szolgák,

Tisztviselők

Alkotmány szervezeti szabályzat ld.

Egyházi ...

Államellenes izgatás 1890. jún. 13./7.,

1891. jún. 17./2.

Államépítészeti hivatalok 1893. máj.

15./12.

Államfőügyészség és államügyészsé-

gek ld. Horvátországi ...

Állami

– adósságok 1893. szept. 7./2.

– állatorvosok 1893. márc. 30./14.,

1894. jún. 20./10.

– altisztek 1891. okt. 13./15., okt.

14./3., dec. 5./20., 1892. ápr. 1./1.,

1893. jan. 7./8.

– amerikai szőlőtelep 1894. febr.

10./8.

- anyakönyvek 1890. nov. 19./10., 1892. szept. 30./11., okt. 2., okt. 4./1., okt. 10./1., 1893. jan. 26./3., febr. 9./1., febr. 11./1., febr. 22./5., márc. 3./25., márc. 7./1., márc. 22./8., ápr. 14./21.
  - hivatalok 1892. jún. 28./5.
  - italmérési jövedék 1892. ápr. 29./10.
  - kezelésbe vétel 1891. márc. 14./8., 1892. dec. 19./4., 1893. márc. 30./14.
  - kölcsön 1890. máj. 30./3., szept. 29./2., okt. 24./13., 1892. máj. 20./10.
  - költségvetés 1890. máj. 1./17., aug. 29./1. és 3., aug. 30./10., 12. és 13., dec. 3./14., 1891. máj. 1./24., szept. 6./3., szept. 7./2., szept. 25./1., 1892. jún. 17./11., szept. 10./3., szept. 15./1., szept. 16./1., 1893. máj. 30./18., júl. 15./14., júl. 16./3., júl. 17., júl. 18./2., szept. 7./17., szept. 15./1. és 2., 1894. jún. 18./8., szept. 12./7. szept. 13./2., szept. 14–15./8., szept. 16./2., szept. 21./13.
  - ösztöndíjak 1893. máj. 15./13.
  - segély 1890. nov. 19./3., nov. 26./3., 1891. febr. 4./10., febr. 13./3., ápr. 3./3., máj. 1./9. és 11., máj. 13./2., 1892. márc. 20./3. és 5., dec. 19./5., dec. 27./12., 1893. febr. 13./14., márc. 7./4., okt. 20./4. és 12., dec. 2./18.
  - Számvevőszék 1892. szept. 10./1., okt. 14./1., 1893. febr. 11./2., szept. 7./2.
    - tisztviselők 1890. szept. 1./8., ápr. 3./6., ápr. 11./18., júl. 4./5., aug. 29./2., szept. 21./10. és 11., 1891. okt. 13./15., okt. 14./3., dec. 5./20., 1892. ápr. 1./1., jún. 17./1., júl. 8./13., okt. 10./2., dec. 19./7., 1893. márc. 30./1. és 4., máj. 30./22., júl. 15./9., szept. 22./7. Ld. még Horvátországi hivatalnokok és tisztviselők, Révszolgálati alkalmazottak
  - utak 1892. márc. 6./12., 1892. júl. 14./1
  - vasművek 1890. nov. 3./4.
- Államkincstár ld. Kincstár*
- Államosítás ld. Fiumei rendőrség, Vasút-...-ok*
- Állampolgárság* 1891. okt. 30./12., 1893. okt. 20./7., 1894. dec. 9./7. és 15.
- Államtitkár* 1890. máj. 17./14., aug. 8./1., 1892. szept. 10./5. és 8., szept. 16./5., okt. 28./2., nov. 2./9. és 10., nov. 22./9., dec. 27./7., 1893. márc. 3./18., márc. 15./5., máj. 15./1., 1894. júl. 4./2., júl. 17./2., okt. 29./2., nov. 20./9., dec. 19./4.
- Államtitkári állás* 1893. júl. 22./8.
- Államvizsga ld. Egységes elméleti jogi...*
- Állandó választmány ld. Törvényhatósági ...*
- Állatbehozatal* 1890. aug. 8./11., 1891. febr. 13./7.
- Ld. még Sertésbehozatal*
- Állategészségügy* 1890. ápr. 3./3., máj. 30./17., jún. 6./1., júl. 4./16., nov. 12./3., dec. 3./21., dec. 10./2.

- és 10., 1891. jan. 21./1., febr. 22./1., febr. 28./2., ápr. 3./2., máj. 1./5., máj. 7./2, aug. 16./8., okt. 13./6., nov. 21./15., dec. 5./6., 1892. febr. 9./11., febr. 19./5., máj. 5./7., máj. 20./23., jún. 28./15., nov. 28./6. és 11., 1893. márc. 30./14., júl. 22./2.
- Állatjárványok 1890. dec. 3./22., dec. 10./2., 1891. febr. 13./7., 1893. ápr. 18./6., szept. 7./19., 1894. febr. 10./6., nov. 7./12.
- Állatkivitel 1892. jan. 11./4., jan. 19./1.
Ld. még Sertéskivitel
- Állatok származási bizonyítványa 1892. febr. 1./15.
- Állatorvosi
– állások 1893. márc. 30./14., 1894. jún. 24./10.
– tanfolyam 1890. jún. 6./1.
- Állatorvosok *ld. Állami ...*
- Állatorvostan-hallgatók 1890. júl. 18./30.
- Állattartás gondatlanul 1894. szept. 21./6.
Ld. még Kutyák
- Állattenyésztés *ld. Baromfitenyésztés*
- Állatvásár *ld. Nemzetközi ..., ... juhvásár, ...sertéspiác*
- Altisztek *ld. Állami ..., Haditengerészet ...*
- Amerikai
– szőlőtelep *ld. Állami ...*
– szőlőültetvények *ld. Horvátországi...*
- Anyakönyvek ld. Állami ..., Egyházi ...*
- Anyakönyvezés 1890. nov. 9./3., nov. 12./2., nov. 16./3.
- Arad–Temesvári Vasút 1890. ápr. 11./6., máj. 17./3., máj. 30./5., júl. 4./6.
- Aradi és Csanádi Egyesült Vasutak Rt. 1892. febr. 9./5., nov. 28./16.
- Aranykészlet 1893. febr. 13./32.
- Áru- és Értéktőzsde képviselője 1894. márc. 20./15.
- Árucikkek *ld. Csomagokban árult cikkek*
- Árudíjszabás *ld. Vasúti ...*
- Áruforgalmi
– statisztika 1893. szept. 7./26., 1894. márc. 20./16.
– *Statisztikai Állandó Értékmegállapító Bizottság ld. Magyar ...*
- Árufuvarozási egyezmény *ld. Vasúti...*
- Áruvédjegyek 1891. jan. 21./3., ápr. 6./5.
Ld. még Védjegyek
- Árvák 1890. jún. 20./2., jún. 27./1., nov. 14., nov. 16./1., nov. 26./4., 1892. márc. 6./20. és 29., jún. 17./13., 1893. szept. 22./17., 1894. ápr. 3./8., máj. 28./2., nov. 7./9.
- Árvíz 1893. márc. 15./7., 1894. júl. 17./10.
- Árvízkárok 1894. júl. 17./13.
- Árvízvédelmi és ármentesítő társulatok 1891. márc. 14./1., 1892. dec. 27./11., 1894. okt. 1./10.

- Asszony ld. Elvált ...* 13./7., márc. 14./ 9., nov. 6./2.,
dec. 24./6., 1892. nov. 28./13.,
Autonómia ld. Katolikus ... 1893. dec. 23./18., 1894. dec.
9./18.
- Baja–Zombor–Újvidéki HÉV 1894. jún. 18./5.
- Békés–Csanádi HÉV 1892. nov. 28./16.
- Balatonszentgyörgy–Somogyszobi HÉV 1892. nov. 28./16.
- Beleznay-kert 1890. ápr. 18./14.
- Baleset 1895. jan. 3./6.
- Belhajózási kongresszus 1892. máj. 20./ 8.
- Baleset elleni védelem 1892. márc. 6./14.
- Belovár–Kőrösi HÉV 1893. márc. 7./5.
- Bán ld. Horvát ...*
- Belügyminisztérium 1890. máj. 17./14., 1892. szept. 23./2., okt. 10./7., nov. 2./9., nov. 22./9., dec. 27./7.
- Bankár csoport ld. Rotschild-...*
- Bélyeg- és illetékegyezmény *ld. Bosznia–Hercegovina ügyei*
- Bankok 1891. jan. 30./10., 1892. ápr. 29./8., máj. 20./11., 1893. febr. 13./33., máj. 30./20., 1894. febr. 4./18., ápr. 3./9., nov. 20./14.
- Bélyegtörvény 1894. ápr. 16./8.
- Ld. még Pénzüntézetek*
- Bánya- és Kohóhivatal 1890. júl. 4./13.
- Bér ld. Illetmény, Járandóság*
- Barlafalu–Erdőszáda keskenyvágányú HÉV-vonal 1893. szept. 7./27.
- Bérbeadás 1890. okt. 10./8., 1891. nov. 6./6., 1894. febr. 10./8., nov. 23./1.
- Bárói méltóság adományozása 1891. nov. 21./13., 1894. máj. 3./8.
- Bérbevétel 1890. dec. 17./4.
- Baromfitenyésztés 1892. márc. 6./18.
- Bérrendszer ld. Tantième- ...*
- Becsületsértés 1890. márc. 25./16., 17. és 18., ápr. 24./9., júl. 18./17., 21. és 23., dec. 3./18., 1891. máj. 1./20. és 21., 1892. jan. 19./4., márc. 6./7., ápr. 1./6., 1893. febr. 13./7., márc. 3./15., szept. 22./4., okt. 4./4.
- Beruházás 1890. dec. 17./3., 1893. febr. 13./13., 1893. szept. 7./23., 1894. márc. 20./13., máj. 3./13.
- Ld. még Beszerzés*
- Besorolási rendszer ld. Kincstári erdészeti ...*
- Behívás ld. Katonai ...*
- Behívóparancs ld. Katonai ...*
- Behozatal 1890. aug. 8./11., szept. 20./1., okt. 11./2., 1891. febr.
- Beszállásolás *ld. Katonai ...*
- Beszerzés 1890. máj. 17./12., jún. 27./10., júl. 4./14., 1890. júl. 18./3., aug. 8./13., szept. 20./3., dec. 3./5., dec. 17./4., 1891. jan.

- 9./18., febr. 21./2., febr. 28./5.,
1892. márc. 20./1., máj. 20./4., jún.
26./15., 1891. szept. 10./13., szept.
30./8., 1892. máj. 5./6., 1893. febr.
13./32., máj. 15./14., okt. 30./10.,
nov. 14./13., dec. 2./8., 1894. ápr.
3./11.
- Ld. még Beruházás*
- Betegségélyezés 1890. júl. 18./2.,
szept. 28./6.
- Betétek 1893. szept. 13./4.
- Beváltási kötelezettség ld. Kincstári
ezüst...*
- Bíborosok 1892. okt. 28./12.
- Bíraskodás 1890. szept. 28./1., szept.
30./2., okt. 10./6., nov. 6./2., dec.
17./7., 1891. jan. 3./3., máj. 21./6.,
jún. 13./3., jún. 14./1., júl. 10./1.,
okt. 2./1., 1895. jan. 13./4.
- Bírói letét 1894. jan. 26./5.
- Bírók 1890. dec. 3./4., dec. 29./1.,
1891. okt. 23./18., dec. 5./4., 1892.
ápr. 11./13., máj. 20./21., júl.
22./6., szept. 10./5., okt. 14./2.,
1893. szept. 22./11., okt. 30./9.,
nov. 14./6., 1894. jún. 2./2., júl.
17./1. és 2., okt. 29./14., dec.
27./4., 1895. jan. 3./1.
- Ld. még Kisegítő bírák*
- Bírósági palota 1891. okt. 23./17.
- Bíróságok 1890. ápr. 3./1., ápr. 24./4.,
máj. 1./14. és 18., máj. 17./11.,
1891. jan. 9./7., júl. 29./6., okt.
23./8., nov. 6./5., dec. 18./11.,
1892. máj. 5./8., dec. 18./11., 1893.
febr. 13./20., júl. 16./1., júl. 21./5.,
júl. 22./14., júl. 24./7., 1894. jan.
15./6., dec. 9./23., dec. 29./2.
- Birtokháborítások ld. Horvátországi...*
- Birtokok 1891. júl. 29./11., 1893.
febr. 13./17., márc. 15./8., júl.
15./3., okt. 20./18., 1894. márc.
20./4., dec. 9./25.
- Birtokos 1892. ápr. 29./13.
- Birtokrendezés 1891. dec. 18./6.
- Bizonyítvány ld. Állatok származási
...-a*
- Bizottságok 1890. ápr. 24./3., jún.
27./2., júl. 18./35., szept. 19./4.,
szept. 28./2. és 3., szept. 29./3.,
okt. 11./5., 1891. febr. 13./1., máj.
7./1., aug. 6./2. és 3., 1893. febr.
13./32., 1894. jan. 15./5., jan.
26./1., márc. 20./15.
- Ld. még Nemzetközi ...*
- Biztosítás ld. Kamat..., Tűzkár elleni...*
- Biztosíték 1890. okt. 24./6., dec. 3./1.,
1891. aug. 3./3., 1892. ápr. 29./2.,
1893. júl. 15./4.
- Biztosítéki alap 1892. máj. 20./10.
- Borászati kormánybiztos ld. Orszá-
gos...*
- Bordély 1894. márc. 11./33.
- Borforgalom 1892. nov. 28./9.
- Borok ld. Francia ..., Mesterséges ...,
Olasz ...*
- Borossebes–Menyházai HÉV 1892.
okt. 28./25.
- Borvám 1892. jan. 8./5., szept.
10./10., szept. 30./2., nov. 28./9.,
1894. jún. 18./2., okt. 1./25.
- Bosznia–Hercegovina ügyei

- bélyeg- és illetékegyezmény 1890. aug. 8./15.
- katonaság Magyarországra hozatala 1890. júl. 4./2., szept. 21./3., nov. 6./1., 1891. márc. 14./14., 1894. febr. 4./14.
- kormányával érintkezés 1893. szept. 7./4.
- költségvetés 1890. máj. 17./10., 1891. okt. 30./3., 1892. máj. 5./3., 1893. máj. 5./3., máj. 15./2.
- közigazgatási főhivatal 1891. dec. 18./10.
- vasút 1892. ápr. 29./7., 1894. okt. 29./7.
- zárszámadás 1892. márc. 6./16.
- Brassó–Háromszéki HÉV 1890. márc. 25./7.
- Brod–Zenicai Vasút 1894. okt. 29./7.
- Budai körvasút 1891. ápr. 6./2.
- Budapest–
  - Esztergomi HÉV 1890. aug. 30./9., 1892. szept. 15./2.
  - Szentlőrinci Keskenyvágányú HÉV Rt. 1894. jún. 24./6.
- Budavári Mátyás-templom 1890. szept. 1./3.
- Bűnözők 1891. jan. 9./3., 1893. febr. 13./9. és 10., okt. 20./3., nov. 25./5.
- Büntetések 1890. máj. 17./16., 1892. ápr. 29./13.
- Büntető
  - eljárás 1892. jún. 17./14., 1893. dec. 23./25., 1894. márc. 5./4., dec. 19./1.
  - Ld. még Sajtóperek*
  - ítéletek 1890. máj. 17./16.
  - járásbíróóságok 1890. máj. 1./14.
  - *jog ld. Tengerészeti ...*
  - perrendtartás 1893. júl. 22./7.
  - törvénykönyvek 1892. ápr. 29./13.
  - Törvényszék 1894. dec. 9./23.
- Bűnügyi
  - jogsegély 1890. ápr. 3./5., 1893. okt. 20./3., nov. 25./5.
  - költségek 1890. máj. 17./11.
- Címer ld. Kis...*
- Citadella 1890. jún. 13./10., 1894. máj. 3./20.
- Cukorgyárak 1890. szept. 21./10., 1891. okt. 13./14.
- Csáca–határszéli vasútvonal 1892. jan. 8./2.
- Családok 1890. nov. 4./2., 1891. jan. 3./11., jan. 9./4., 1892. ápr. 29./7.
- Csalás 1890. márc. 25./20., 1893. jan. 7./3., 1894. márc. 11./22.
- Csatlakozások ld. Közúti ..., Vasúti ...*
- Csatorna 1892. szept. 16./12.
- Csekk- és klíringüzlet 1893. márc. 3./22.
- Cselédbér ld. Járandóság*

- Cselédi szolgálat 1892. jan. 19./2.
- Csendőrség 1893. okt. 21./1., nov. 14./20., 1894. ápr. 3./11., okt. 29./21.
- Csereegyezmény 1890. ápr. 18./4.
- Csomagokban árult cikkek 1893. júl. 22./3.
- Debrecen–
- Füzesabonyi HÉV 1892. márc. 6./15.
- Nagylétai HÉV 1893. máj. 30./4.
- Delegációk 1890. ápr. 24./2., 1894. szept. 7./2.
- Déli Vasút 1891. nov. 21./8., 1894. szept. 7./1., szept. 21./1.
- Demonstrációk ld. Fiumei magyarellenes ...*
- Dézsémák ld. Erdélyi úrbéri...*
- Dézsma váltság 1894. dec. 9./28.
- Díjkedvezmények ld. Vasúti szállítási ...*
- Díjnokok 1894. okt. 29./6.
- Díj szabályzat ld. Konzuli ...*
- Díj szabás ld. Vasúti áru ..., ... személy ...*
- Diósgyőri Vas- és Acélgyár 1892. ápr. 1./7., nov. 28./15.
- Díszkiadás ld. Könyvkiadás*
- Dokk ld. Fiumei úszó...*
- Dreptatea című román lap 1894. okt. 1./13.
- Duna-gőzhajózási Társaság 1891. dec. 18./1., 1893. febr. 13./16., máj. 30./6., 1894. szept. 21./1.
- Duna-hidak 1890. okt. 24./2., dec. 17./6., 1891. jan. 21./5., 1892. máj. 20./10., 1893. ápr. 14./20.
- Duna-védgát társulat 1894. okt. 1./10.
- Egészségügy 1892. szept. 23./3., 1893. ápr. 27./4., szept. 22./17.
- Egyesületek 1890. júl. 4./1., 1894. jan. 15./8.
- Egyesületi tallérok ld. Német ...*
- Egyetemek 1890. máj. 1./10., máj. 9./8., máj. 23./2., 1894. febr. 10./3., máj. 3./1., okt. 1./7.
- Egyetemi
- lecke pénzek 1890. máj. 1./10., máj. 9./8., máj. 23./2.
- tanár 1891. dec. 18./11.
- tanársegéd 1893. jún. 24./3.
- Egyezmények 1890. aug. 8./15., dec. 10./11., 1891. jan. 9./3., júl. 10./7., 1892. jan. 8./2., 1893. jan. 7./11., júl. 15./7. és 10., okt. 20./11., 1894. máj. 3./20.
- Ld. még Állategészségügy, Csere..., Nemzetközi ...*
- Egyház ld. Erdélyi Szász Evangélikus ..., Evangélikus..., Protestáns ...-ak, Református ...*
- Egyházi
- alkotmány szervezeti szabályzat 1892. okt. 1./1., okt. 14./4., 1893. febr. 22./3., júl. 22./5., dec. 23./30.

- anyakönyvek 1893. dec. 2./7. 18./5., 1893. dec. 23./1., 1894. jún. 11./2.
- kongresszus ld. *Görögkeleti Román ...*, *Görögkeleti Szerb ...* Elkeresztelések 1890. nov. 3./8., nov. 14., nov. 16./2., dec. 22./1., dec. 29./3., 1891. jún. 26./9., 1892. febr. 1./1., márc. 18./2., márc. 20./17., ápr. 29./12.
- konzisztórium 1892. dec. 2./1.
- szentbeszédek 1893. dec. 2./7.
- zsinat ld. *Zsinatok*
- Egyházmegyei adminisztrátorok 1891. márc. 14./11. *Elméleti jogi államvizsga ld. Egységes ...*
- Egyházpolitikai kérdések 1890. okt. 2., okt. 10./1., nov. 3./8., nov. 9./3., nov. 12./2., nov. 14., nov. 16./2. és 3., nov. 19./10., dec. 22./1., dec. 29./3., 1892. febr. 1./1., márc. 18./2., márc. 20./17., ápr. 29./12., szept. 16./2., szept. 30./11., okt. 2., okt. 4./1., 2. és 3., okt. 10./1., okt. 17., okt. 18./4., nov. 22./2., 1893. jan. 26./3., febr. 9./1., febr. 11./1., febr. 22./5., márc. 3./25., márc. 7./1. és 9., márc. 22./8., ápr. 5./9., ápr. 14./21., ápr. 18./1., ápr. 27./5., júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., szept. 7./6., szept. 15./4., okt. 4./14., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., 1894. febr. 15./1., ápr. 16./1. és 16., máj. 28./1., jún. 2./1., dec. 15./4.
- Egyiptomi
- nemzetközi vegyesbíróóság 1894. febr. 4./5.
- tengeri egészségügyi szolgálat 1892. szept. 23./3.
- Egységes elméleti jogi államvizsga 1893. nov. 14./14.
- Élethossziglani főrendiházi tagok 1890. jún. 13./11., 1891. jún. 3./18., dec. 18./11., 1892. dec.
- Előirányzat nélküli kiadás ld. Túlkiadás*
- Elöljáróságok ld. Fővárosi kerületi ...*
- Előmunkálati engedélyek ld. Vasúti ...*
- Elsőbbségi kötvény ld. Kötvények*
- Elsőfolyamodású bíróságok 1890. ápr. 24./4.
- Elvált asszony 1890. dec. 10./6.
- Elzárási és fogházi büntetések 1892. ápr. 29./13.
- Emlékművek 1890. ápr. 24./3., jún. 27./2., júl. 18./35., .., 1891. ápr. 16./1., 1892. okt. 28./26., 1893. dec. 23./14.
- Ld. még Szobor*
- Engedélyokmányok ld. Vasúti ...*
- Eperjes–Bártfai HÉV 1892. ápr. 29./4., 1893. márc. 30./9.
- Építési
- *szolgálat ld. Horvátországi ...*
- vállalkozó 1890. dec. 17./6.
- Építkezések 1890. jún. 27./8., aug. 29./2., 1891. jan. 21./5., márc. 18./7., okt. 23./17., 1892. márc. 6./12., márc. 20./5., ápr. 1./3., ápr. 29./9., máj. 20./10., júl. 14./8.,

szept. 30./4., okt. 28./26., dec. 27./12., 1893. márc. 22./1., márc. 30./5., ápr. 14./20., ápr. 27./10., nov. 14./2., dec. 2./5. és 6., dec. 23./14., 1894. ápr. 16./21., 1895. jan. 3./6.

Ld. még Vasúti ...

Épületek 1890. aug. 29./2., 1892. okt. 28./8., 1893. dec. 2./22.

Ld. még Országház, Paloták

Erdei kihágás 1890. jún. 13./8., júl. 18./20., szept. 1./9., szept. 21./8., nov. 19./4., 1891. ápr. 6./13., ápr. 16./9., jún. 14./8., jún. 26./10., júl. 3./8., szept. 6./2., okt. 13./11. és 12., okt. 23./16., 1892. ápr. 29./14., 15., 16. és 17., jún. 17./17. és 22., júl. 22./10., dec. 18./3., dec. 27./2., 1893. jan. 7./4., jan. 15./10. és 11., márc. 3./13., máj. 12./8., jún. 24./17., júl. 22./10., okt. 4./5., 1894. jan. 15./22., márc. 11./21., 23., 24. és 28.

Erdélyi

- birtokrendezés 1891. dec. 18./6.
- evangélikus püspök 1893. okt. 20./13.
- Magyar Közművelődési Egyesület 1894. jan. 15./8.
- Szász Evangélikus Egyház 1891. dec. 5./12., 1892. ápr. 11./1., dec. 2./1.
- úrbéri dézsmák 1893. márc. 7./13.

Erdészeti

- és Földművelési Tanintézet *ld. Horvátországi ...*
- kiállítás *ld. Mezőgazdasági és ...*

– *műszaki szolgálat ld. Horvátországi ...*

– *személyzet ld. Kincstári ...*

Erdő- és legelő-elkülönítés ld. Horvátországi ...

Erdőigazgatóság 1890. aug. 30./11.

Erdők ld. Horvátországi ..., Kincstári ...

Erdőkitermelés 1894. jún. 18./1., júl. 4./9.

Erdőszáda–Nagysomkúti HÉV 1894. szept. 14–15./4.

Érmekonferencia 1892. nov. 28./17.

Erőszak ld. Hatósági közeg elleni ...

Érsek 1891. febr. 4./1., okt. 14./1., okt. 23./3., okt. 30./1., 1892. máj. 20./20., okt. 28./11., dec. 6./1., dec. 18./13., dec. 27./9., 1893. febr. 22./6., 1894. márc. 11./6., okt. 29./22.

Ld. még Metropolita-pátriárka

Értékmegállapító Bizottság ld. Magyar Áruforgalmi Statisztikai Állandó ...

Értékpapírok 1890. ápr. 11./11., 1892. márc. 6./11., 1894. okt. 29./28.

Eszék–Bátrina HÉV 1892. nov. 28./16., 1893. febr. 22./7.

Esztergom–Almásfüzitői HÉV 1890. máj. 17./5., 1894. júl. 17./11.

Esztergomi érsek 1891. febr. 4./1., okt. 23./3., okt. 30./1.

Evangélikus Egyház 1891. jún. 13./1., jún. 17./2., dec. 5./12., 1892. ápr. 11./1., okt. 14./4., dec. 2./1., 1893.

- febr. 22./3., okt. 20./13., 1894. okt. 1./1.
Ld. még Protestáns egyházak
Ezred ld. Gyalog...
Ezredévi Országos Kiállítás ld. Millennium
 Ezüst váltópénz 1890. júl. 4./8.
 Ezüstbeváltási kötelezettség *ld. Kincstári ...*
 Fegyelmi ügyek 1892. okt. 14./2.
Fegyintézetek ld. Horvátországi ...
 Fegyver- és Gépgyár Rt. 1891. jan. 21./11.
 Fegyverbeszerzés 1890. jún. 27./10., júl. 4./14., 1891. jan. 9./18., jan. 21./11., febr. 21./2., 1893. okt. 30./10., 1894. ápr. 3./11.
 Fegyverek kötelező megvizsgálása 1891. jan. 9./10.
 Fegyvergyár 1890. szept. 19./2., szept. 28./9., okt. 24./6., dec. 3./1., dec. 17./9., 1891. jan. 9./18., jan. 21./11., aug. 3./3., 1892. ápr. 29./2., 1893. szept. 13./12.
 Fegyverkivitel 1890. dec. 3./8.
 Felek-Fogarasi HÉV 1891. máj. 1./14.
 Felekezeti néptanítók 1891. szept. 25./5., okt. 2./2., okt. 23./5.
Felhatalmazás ld. Pénzügyi ...
Felmentés ld. Főispán
Felügyeleti jog ld. Uralkodói ...
Felügyelők ld. Ipar ...
Ferenc József Egyetem ld. Horvátországi ...
Festmény ld. „Honfoglalás”
 Filoxéra 1890. szept. 28./7., nov. 6./4., 1891. jan. 9./17., jún. 3./15., 1892. dec. 27./10.
 Fiumei
 – állami tisztviselők 1893. márc. 30./4.
 – épületek 1893. dec. 2./22.
 – fogyasztási adók 1891. jún. 14./18.
 – hajógyár 1892. dec. 19./5.
 – kávéterház 1893. szept. 7./25.
 – kikötő 1890. dec. 17./3., 1893. szept. 7./23., 1894. márc. 20./13.
 – kormányzó 1892. febr. 19./8., márc. 6./22., 1893. jún. 24./19.
 – kormányzói palota 1892. szept. 30./4., 1893. márc. 30./5., 1895. jan. 3./6.
 – magyarellenes demonstrációk 1891. szept. 7./1.
 – parti hajózás 1891. máj. 1./11.
 – rendőrség 1891. dec. 5./9., 1894. szept. 13./2.
 – selyemszövő gyár 1890. szept. 11./3.
 – szabadkikötő 1890. szept. 21./10., 1891. máj. 21./8.
 – úszódokk 1892. márc. 20./5.
Fizetés ld. Illetmények
 Fizetési
 – haladék 1892. márc. 6./15., 1892. ápr. 29./19.

- meghagyások 1892. okt. 14./2.
- Flórián laktanya 1894. máj. 30./20.
- Fogházi és elzárási büntetések 1892. ápr. 29./13.
- Fogyasztási adók 1890. ápr. 6./3., ápr. 16./3., máj. 21./10., szept. 21./10., dec. 3./11., 1891. jún. 14./18., szept. 25./4., 1894. okt. 1./20.
- Ld. még Szeszadó, Szeszfogyasztási adó*
- Folyam- és Tengerhajózási Rt. ld. Magyar ...*
- Folyószabályozás 1890. ápr. 24./11., aug. 8./12., szept. 28./5., 1891. júl. 17./3., nov. 6./7., 1892. júl. 8./16., szept. 16./12., 1893. márc. 30./15. és 16., júl. 20./4., nov. 14./11., dec. 2./19., dec. 30./7.
- Forgalmi eszközök ld. Vasúti mozdonyok, Vasúti kocsik*
- Fő- és székváros 1893. máj. 12./3.
- Főapát ld. Pannonhalmi ...*
- Főgimnáziummá átszervezés 1894. jan. 15./7.
- Főherceg 1892. szept. 10./12., szept. 23./13.
- Főispánok 1890. máj. 9./9., jún. 13./11. és 13., jún. 27./3., aug. 8./20., aug. 30./1., szept. 20./4., okt. 10./15., okt. 24./5. és 14., nov. 3./7., dec. 3./17., dec. 22./4. és 5., 1891. febr. 13./12., ápr. 6./21., máj. 13./1., máj. 21./2., jún. 3./1., okt. 2./12., okt. 13./5., okt. 30./7. és 11., nov. 6./8., nov. 21./11., dec. 18./11., 1892. jan. 8./15., febr. 1./21., márc. 6./22., máj. 20./22. és 23., júl. 22./15., szept. 16./3., szept. 30./1., nov. 22./9., dec. 18./5., 1893. jan. 26./2., ápr. 14./6., máj. 15./8., jún. 24./19., szept. 7./10., szept. 22./14., okt. 4./13., okt. 23./1., dec. 2./11., dec. 23./1., 1894. márc. 5./2. és 3., máj. 3./6., máj. 28./4., jún. 11./2., nov. 10./2., dec. 9./11.
- Ld. még Horvátországi ...*
- Főkamarásmester 1890. dec. 22./2.
- Földhitelintézet ld. Kisbirtokosok Országos ...-e*
- Földmérési jelek 1891. jún. 3./9.
- Földművelés- és Közlekedésügyi Járulékbank 1894. nov. 20./14.
- Földművelési és Erdészeti Tanintézet ld. Horvátországi Erdészeti és Földművelési Tanintézet*
- Földművelésügyi Minisztérium 1890. júl. 18./31., aug. 29./3., aug. 30./10., 1891. szept. 6./3., 1893. jan. 15./15., márc. 3./18., márc. 15./5., máj. 15./11.
- Földművesiskolák 1891. ápr. 6./7., 1894. okt. 29./21.
- Földtani Intézet 1891. okt. 30./10.
- Föld-tehermentesítési adósság ld. Horvátországi ...*
- Főmérnöki állás 1894. febr. 10./18.
- Főpapak 1890. dec. 22./1., 1892. okt. 28./12.
- Főpolgármesteri tisztség 1891. nov. 21./12.
- Főrendiház 1890. jún. 13./11., dec. 22./3., 1891. jan. 9./4., jan. 21./10.,

- márc. 14./24., jún. 3./18., dec. 18./11., 1892. febr. 19./7., ápr. 29./7., dec. 18./5., 1893. dec. 23./1., 1894. máj. 28./1., jún. 11./2., júl. 17./18., szept. 14–15./2., okt. 1./26.
- Főügyészségek ld. Horvátországi ...*
- Fővárosi
- kerületi eljáróságok 1893. máj. 12./3.
  - Közmunkák Tanácsa 1892. nov. 22./1., 1894. febr. 10./18.
  - Lóvasút-társaság 1891. jan. 21./16.
- Francia
- borok 1894. jún. 18./2., okt. 1./25.
  - vámtarifa 1892. jan. 11./1.
- Függetlenség című lap 1891. júl. 17./1.
- Fürdő, Fürdőhelyek ld. Gyógyfürdő, Horvátországi gyógyfürdőhelyek*
- Gabona-behozatal 1891. márc. 14./9., dec. 24./6., 1892. nov. 28./13., 1893. dec. 23./18., 1894. dec. 9./18.
- Gabonaszállítás ld. Vasúti ...*
- Gabonavám ld. Tiroli ...*
- Garamberzence–Zsarnóca–Lévai HÉV 1893. dec. 2./18.
- Gátak ld. Védtröltések*
- Gazdasági
- kiállítás 1891. okt. 13./5.
  - *Tanács ld. Országos ...*
- ügyek felügyelete 1890. szept. 21./11.
- Gellért-hegyi citadella ld. Citadella*
- Gépészmérnöki ösztöndíjak 1894. jún. 24./7.
- Gépgyár ld. MÁV-...*
- Gilvács–Barlafalui HÉV 1892. júl. 8./3.
- Gimnázium ld. Katolikus al...*
- Gondnokság alá helyezés 1891. aug. 16./3.
- Gondnoksági ügyek 1890. szept. 30./2.
- Görög
- és macedón–román görögkeleti hitközség 1890. máj. 1./11.
  - katolikus
  - érsek 1890. okt. 4./12., 1891. máj. 1./15., júl. 3./3., 1893. okt. 20./14., 1894. okt. 29./22.
  - lelkész 1892. jún. 17./14.
  - zsinat 1892. okt. 28./1., dec. 18./13., dec. 27./9.
  - nyelv tanulása 1890. ápr. 11./1.
- Görögkeleti
- *hitközség ld. Görög és macedón–román ...*
  - Román Egyházi Kongresszus 1894. szept. 21./12.
  - Szerb
  - Egyházi Zsinat 1891. nov. 21./9.
  - egyházmegyei adminisztrátorok 1891. márc. 14./11.

- metropolita-pátriárka 1890. márc. 25./4., jún. 20./1., 1891. jan. 9./1., 1892. febr. 1./2., 1893. febr. 13./28.
- Nemzeti Egyházi Kongresszus 1890. márc. 25./3. és 4., máj. 23./8., jún. 20./1., jún. 27./6., 1891. jan. 9./1., 1892. febr. 1./2., okt. 28./6., nov. 28./2.
- Grófi méltóság adományozása 1891. okt. 30./14.
- Gunja–Brecska vasúti szakasz 1893. ápr. 27./10.
- Gurahonc–Nagyhalmágy vasútvonal 1894. okt. 29./19.
- Gyalogezred 1891. szept. 7./1., 1893. okt. 4./10., dec. 2./15.
- Gyámsági ügyek 1890. szept. 30./2.
- Gyár ld. Vállalatok*
- Gyári és ipari alkalmazottak 1892. márc. 6./14.
- Gyermekek ld. Vegyes házasságokból származó ...*
- Gyógyfürdő 1891. nov. 6./6., nov. 21./17.
- Gyógyfürdőhelyek ld. Horvátországi ...*
- Gyógyszerek 1894. nov. 20./12.
- Gyógyszerészet ld. Horvátországi ...*
- Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút 1890. máj. 1./8.
- Gyulafehérvár–Zalatnai HÉV 1893. jún. 24./10.
- Gyűjtemények 1891. okt. 30./10., dec. 9./29., 1894. dec. 19./7.
- Gyűjtemény-gyarapítás 1893. ápr. 14./2., máj. 15./3., 1894. máj. 3./3., dec. 9./29., dec. 19./7., 1895. jan. 13./1.
- Gyűlések ld. Május 1-jei munkás..., Nép...*
- Gyümölcsészeti és szőlészeti iskola ld. Horvátországi Országos Szőlészeti és Gyümölcsészeti Iskola
- Hadgyakorlatok 1893. okt. 4./13.
- Hadi szolgálati idő ld. Katonai ...*
- Hadihajók 1891. jún. 3./12.
- Hadilétszám 1892. jan. 8./13.
- Haditengerészet altisztjei 1891. febr. 16./1.
- Hadkiegészítési kerület 1893. okt. 4./10., dec. 2./15.
- Hadköteles szökevények 1890. nov. 19./6. és 7., 1891. jan. 3./6., dec. 5./2., 1894. szept. 21./7.
- Hadsereg ld. Közös ...*
- Hadügyminisztérium ld. Közös ...*
- Hagyatéki ügy 1890. júl. 18./22., 1891. jan. 21./9., márc. 14./20., ápr. 16./10. és 11., júl. 29./8., dec. 5./3., 1892. jan. 9./3., máj. 20./15. és 17., szept. 10./6., szept. 15./5., szept. 23./16., nov. 22./8., dec. 18./2., 1893. márc. 30./12., máj. 12./7., szept. 22./3., nov. 14./3., 1894. febr. 4./6., márc. 20./10., júl. 17./5., szept. 21./9., nov. 20./11., dec. 19./3.

Hajógyár 1890. okt. 10./8., 1892. dec. 19./5.

Hajójáratok 1892. márc. 20./3., 1893. márc. 7./4.

Hajók 1893. febr. 13./14., 1894. okt. 1./11.

Ld. még Hadihajók

Hajózás ld. Fiumei parti ...

Hajózási

– csatorna 1892. szept. 16./12.

– eszközök megrendelése 1890. máj. 17./2.

– kongresszus 1892. máj. 20./8.

– vállalatok 1891. dec. 18./1., 1893. febr. 13./16., máj. 30./6., 1894. jún. 18./4., szept. 21./1., 1895. jan. 3./4.

Ld. még Tengerhajózási vállalatok

Halászat 1890. ápr. 24./10., máj. 30./15., szept. 28./2., 1893. nov. 14./11., 1894. jún. 24./9.

Hallgatók ld. Állatorvostan-...

Haraszti-Ráckevei HÉV 1891. jan. 9./9.

Hármasszövetség 1891. júl. 17./2.

Háromszögelési pont ld. Katonai ...

Határ ld. Ország...

Határhivatalok 1894. okt. 1./24.

Határjelek 1891. jún. 3./9.

Ld. még Országhatár-jel

Hatáskör 1890. máj. 23./9., okt. 10./15., 1892. júl. 14./1., szept. 23./2., okt. 10./7.

Ld. még Jogkör, Ügykör

Hatásköri

– összeütközések bíróság és közigazgatási hatóság között 1890. márc. 25./16., 17., 18., 19., 20. és 21., ápr. 11./16. és 17., ápr. 24./9. és 10., máj. 30./15. és 16., jún. 13./8., júl. 18./17., 18., 19., 20., 21., 22. és 23., szept. 1./9. és 10., szept. 21./8., okt. 24./17., nov. 19./4., 5., 6. és 7., dec. 3./18., 1891. jan. 3./4., 5. és 6., jan. 15./5., jan. 21./9., márc. 14./20., márc. 18./6., ápr. 6./12. és 13., ápr. 16./9., 10. és 11., máj. 1./19. és 20., 21., jún. 3./8., jún. 14./8., jún. 26./9., 10. és 11., júl. 3./8., júl. 10./9., júl. 29./7., 8. és 9., aug. 16./3., szept. 6./2., okt. 2./18., okt. 13./10., 11. és 12., okt. 23./16., nov. 6./3., dec. 5./2. és 3., dec. 24./4., 1892. jan. 8./22., jan. 19./2., 3. és 4., febr. 1./18. és 19., febr. 9./3., febr. 14./4., márc. 6./7., ápr. 1./6., ápr. 11./14. és 15., ápr. 29./14., 15., 16. és 17., máj. 20./15., 16. és 17., jún. 17./17., 18., 19., 20., 21. és 22., júl. 8./10., 11. és 12., júl. 22./9. és 10., szept. 10./6. és 7., szept. 15./5., szept. 23./16., okt. 28./4., nov. 2./3., nov. 22./8., nov. 28./4., dec. 18./1., 2. és 3., dec. 27./1., 2., 3. és 4., 1893. jan. 7./1., 2., 3., 4. és 5., jan. 15./10. és 11., febr. 13./5., 6., 7. és 8., márc. 3./13., 14., 15., 16. és 17., márc. 15./2. és 3., márc. 22./4. és 5., márc. 30./12. és 13., ápr. 14./13. és 14., ápr. 27./7., máj. 12./7. és 8., máj. 30./11., jún. 24./15., 16., 17. és 18., júl. 22./10. és 11., júl. 24./2., szept. 13./2., szept. 22./1., 2., 3., 4., 5. és 6., okt. 4./4., 5. és 6., nov. 14./3. és 4., nov. 25./3. és

- 4., dec. 23./8., 9. és 10., 1894. jan. 15./20., 21. és 22., jan. 26./4. és 5., febr. 4./6. és 7., febr. 10./13., márc. 11./19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., 33., 34., 35. és 36., márc. 20./10., júl. 17./5., szept. 21./5., 6., 7., 8. és 9., okt. 1./16., okt. 29./10., 11., 12. és 13., nov. 7./15., nov. 20./11. és 12., dec. 19./3., dec. 27./1., 2. és 3.
- vita 1892. máj. 20./3.
- Hatósági közeg elleni erőszak, sértés és szóbeli sértés ügye 1890. ápr. 24./9., 1891. nov. 6./3., 1892. febr. 1./19., márc. 6./7., ápr. 1./6., 1893. jan. 7./1., márc. 3./15. és 17., márc. 22./4., ápr. 14./14., júl. 24./2., okt. 4./6., dec. 23./9., 1894. márc. 11./19., 25. és 36., szept. 21./5., okt. 29./10., dec. 27./1.
- Házadó-mentesség ld. Horvátországi*
...
- Házalás és vándoripar 1893. júl. 15./12.
- Házassági
- jog 1892. okt. 2., okt. 4./1., 1893. júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4., okt. 23./3., okt. 30./5., nov. 6., dec. 8./3., 1894. febr. 4./10., ápr. 16./1., máj. 28./1., jún. 2./1., okt. 1./18.
- ügyekben eljárás 1894. dec. 15./4.
- viszonyok 1893. júl. 19./1.
- Házasságkötés ld. Uralkodóház tagjai*
- Házasságok ld. Vegyes ...*
- Házépítési kölcsön 1892. ápr. 29./19.
- Házszabályok 1891. febr. 28./1., márc. 2., 1892. márc. 6./2.
- Héjjasfalva–Székelyudvarhelyi HÉV 1892. jan. 8./3.
- Helyi érdekű vasutak ld. HÉV*
- Helyi MÁV árudíjsszabás ld. Vasúti díjsszabás*
- Helyiségek hasznosítása 1890. júl. 18./31.
- Helyreállítás 1890. júl. 4./17.
- Ld. még Restaurálás*
- Hercegprímás ld. Esztergomi érsek*
- Herkó Páter című élclap 1894. ápr. 3./4.
- Hétszemélyes Tábla ld. Horvátországi*
...
- HÉV 1890. márc. 25./7., 8. 11., ápr. 3./8., máj. 1./9., máj. 9./4., máj. 17./5., 6. és 7., aug. 30./9., szept. 20./2., 1891. jan. 9./9., ápr. 6./4., máj. 1./13. és 14., júl. 29./3., szept. 6./4., okt. 2./6., okt. 23./1. és 2., 1892. jan. 8./3., márc. 6./15., ápr. 29./3. és 4., júl. 8./3., szept. 15./2., szept. 30./7., okt. 28./25., nov. 28./16., dec. 19./6., 1893. jan. 15./14., febr. 22./7., márc. 7./5., márc. 30./9., máj. 30./4., jún. 24./10., júl. 22./4., szept. 7./27., okt. 20./4., okt. 30./8., dec. 2./18., 1894. jan. 18./5., febr. 4./12., ápr. 16./13., jún. 18./5., júl. 17./11., szept. 14–15./4., okt. 29./19., dec. 9./20.
- Hidak 1890. okt. 24./2., dec. 17./6., 1891. jan. 21./5., 1892. jan. 8./9., márc. 6./12., máj. 20./10., 1893. ápr. 14./20., ápr. 27./10.
- Hidegkút–Tamási HÉV 1892. okt. 28./25.

- Hídvám 1891. jan. 21./16.
- Himlőoltás ld. Horvátországi ...*
- Hírlapi biztosíték 1894. okt. 29./28.
- Hitbizományi ügy 1890. máj. 30./16.
- Hitbizományok 1892. febr. 14./6.
- Hitelátruházás 1892. márc. 6./18.
- Hitelintézet ld. Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete*
- Hitközség ld. Görög és macedón–román görögkeleti ...*
- Hivatali visszaélés 1891. dec. 24./4.
- Hivatalnokok ld. Horvátországi ..., Tisztviselők*
- Hivatalok 1890. júl. 4./13., 1892. jún. 28./5., 1893. márc. 25./2., 1894. márc. 20./14., dec. 9./12.
- Hivatalszolgák 1893. júl. 15./9.
- Homokterületek 1890. nov. 3./6., 1891. jún. 3./15.
- Honfoglalás ezer éves évfordulója ld. Millennium*
- „Honfoglalás” című Munkácsy-kép 1893. márc. 15./1.
- Honosításoknál követendő eljárás 1893. márc. 30./21.
- Honossági ügy (Kossuth Lajos) 1890. ápr. 18./1.
- Honvédek, 1848–49-es 1893. máj. 30./21.
- Honvédelmi Minisztérium 1890. aug. 8./1., aug. 30./12., 1891. szept. 7./2., 1893. szept. 7./17., szept. 15./1., 1894. okt. 29./2.
- Honvédség 1890. ápr. 24./7., jún. 27./10., júl. 4./14., 1891. febr. 21./2., ápr. 6./16. és 17., 1892. jan. 8./13., 1893. okt. 30./10.
- Honvédségéyalap 1893. máj. 30./21.
- Honvédségélyző Egylet 1890. júl. 4./1.
- Horka–Murányi HÉV 1892. nov. 28./16.
- Horvát
- bán 1893. nov. 25./7.
- Országgyűlés 1890. nov. 4./2., 1891. jan. 3./11., 1892. máj. 5./1., jún. 28./12., júl. 14./2.
- –Szlavón Országos Jelzáloghitelbank 1894. febr. 4./18., ápr. 3./9.
- törvényjavaslatok 1890. ápr. 3./10., máj. 1./18., máj. 17./16., szept. 28./2., okt. 10./1., nov. 4./1. és 2., dec. 3./4., dec. 17./15., 1891. jan. 3./11., máj. 1./1. és 2., máj. 21./20., jún. 26./1., okt. 13./13., nov. 6./5., dec. 18./20., dec. 29./2., 1892. jan. 8./1., febr. 1./12., márc. 6./20., ápr. 11./4., nov. 22./11., dec. 2./8., dec. 6./2., 1893. febr. 13./20., márc. 3./3., ápr. 5./1., ápr. 18./2., júl. 19./2., szept. 22./17., okt. 20./1., okt. 30./6., dec. 23./25., 1894. jan. 15./12., febr. 4./18., febr. 10./3., márc. 5./4., ápr. 3./9., ápr. 16./15., máj. 28./2., jún. 24./14., júl. 4./4., okt. 17., nov. 7./6., dec. 9./12., dec. 21./2.
- Horvátországi
- adóközségek 1893. okt. 20./11.
- államfőügyészség 1891. nov. 6./5.

- állami utak 1892. júl. 14./1.
- amerikai szőlőültetvények 1894. júl. 4./4.
- bírói hivatalnokok 1890. máj. 1./18.
- bírók 1890. dec. 3./4.
- bíróságok 1891. nov. 6./5., 1893. febr. 13./20.
- birtokháborítások 1891. máj. 1./18.
- büntető eljárás 1893. dec. 23./25., 1894. márc. 5./4.
- építési szolgálat 1894. nov. 7./6., dec. 11./2.
- Erdészeti és Földművelési Tanintézet 1894. máj. 28./2., okt. 1./7.
- erdő- és legelő-elkülönítés 1890. nov. 4./2.
- erdők 1893. okt. 30./6.
- erdőműszaki szolgálat 1893. okt. 30./6., 1894. jan. 15./12.
- érsek 1891. okt. 14./1., 1892. dec. 6./1., 1893. febr. 22./6., 1894. márc. 11./6.
- fegyintézetek 1890. szept. 28./2., 1891. dec. 29./2.
- Ferenc József Egyetem 1894. febr. 10./3., okt. 1./7.
- főispánok 1893. jan. 7./14., okt. 20./9. és 10.
- föld-tehermentesítési adósság 1890. júl. 4./7., szept. 28./2. és 3., dec. 3./15., 1891. márc. 14./2., ápr. 6./1., máj. 1./26., máj. 21./20., jún. 26./1., júl. 10./7.
- főügyészségek 1891. dec. 29./2.
- gyógyfürdőhelyek 1892. okt. 28./8.
- gyógyszerészet 1893. szept. 22./17., 1894. ápr. 3./9.
- halászat 1890. szept. 28./2.
- házadómentesség 1892. okt. 28./8.
- Hétszemélyes Tábla 1891. okt. 23./18., 1892. dec. 2./8., 1893. febr. 13./20.
- himlőoltás 1890. okt. 10./1., 1891. jún. 26./1.
- hivatalnokok jan. 8./1., 1892. febr. 1./12., 1893. szept. 22./17., 1894. máj. 28./2.
- ítéletek és büntetések 1890. máj. 17./16.
- járásbíróóságok 1893. febr. 13./20.
- katonai behívóparancs 1890. szept. 28./2., dec. 3./4.
- költségvetés 1890. nov. 4./2., 1891. dec. 29./2., 1892. febr. 1./12., nov. 22./11., 1893. febr. 13./20., okt. 30./6., 1894. febr. 4./18., nov. 20./3.
- közegészségügyi szolgálat 1894. jan. 15./12.
- középiszkolai tanárok 1890. szept. 28./2.
- községek 1893. okt. 20./11.
- községi legelők 1892. febr. 1./12.
- madarak védelme 1892. dec. 2./8., 1893. júl. 19./2.
- megyék 1891. nov. 6./5.
- női szakiskola 1893. júl. 19./2., 1894. jan. 15./12.

- országos kormány 1891. nov. 21./17.
  - Országos Szőlészeti és Gyümölcsészeti Iskola 1892. okt. 18./2., 1893. ápr. 5./1.
  - pénzügyi felhatalmazás 1892. dec. 6./2.
  - póttartalékosok 1891. nov. 6./8., 1894. márc. 11./8.
  - püspökök 1891. okt. 14./1., nov. 21./9.
  - ragadós tüdőlob 1893. febr. 13./20.
  - regálé-kártérítés 1890. ápr. 3./10.
  - rendkívüli szükségletek 1894. júl. 4./4., okt. 1./7.
  - selyemtenyésztés 1892. okt. 28./19., 1893. okt. 20./11.
  - Statisztikai Hivatal 1894. dec. 9./12.
  - tagosítás 1890. okt. 10./1., dec. 17./15., 1891. máj. 21./20.
  - tanárok 1890. dec. 3./4.
  - telekkönyvek 1893. febr. 13./20.
  - telekközösségek 1894. febr. 4./18., ápr. 16./15.
  - tisztviselői állások 1891. nov. 6./5.
  - tisztviselők 1894. jún. 24./14., okt. 1./1.
  - törvényszékek 1891. dec. 29./2.
  - ügyészségek 1891. nov. 6./5., dec. 29./2.
  - vadászat 1892. nov. 22./11., 1893. ápr. 18./2.
  - vadvizek 1894. febr. 4./18.
  - vallási alapítványok 1893. okt. 30./6.
  - városok 1891. dec. 18./20., dec. 29./2., 1894. júl. 4./4., okt. 1./7.
  - vízjog 1890. nov. 4./1., 1891. máj. 1./1., dec. 18./20.
  - zágrábi Nemzeti Múzeum 1892. ápr. 11./4., 1893. márc. 3./3.
- Húsátvitel 1893. febr. 13./17.
Húskivitel ld. Juh...
- Ideiglenes**
- *házaómentesség ld. Horvátországi ...*
  - megbízás 1891. febr. 13./12., nov. 6./8., 1893. okt. 23./1.
  - pótlék 1893. jan. 7./8.
- Időszámítás ld. Középeurópai ...*
- Igazságügyi palota 1893. márc. 22./1.
- Igazságügy-minisztérium 1890. aug. 30./12., 1892. máj. 20./3., szept. 10./5., szept. 16./5., okt. 28./2., 1893. máj. 12./5., máj. 15./1., júl. 22./8., 1894. júl. 17./2., dec. 19./4.
- Igló–Lőcsei HÉV 1891. szept. 6./4.
- Illeték ld. Bosznia–Hercegovina ügyei, bélyeg és ...*
- Illetmény 1890. máj. 1./18., szept. 1./8., szept. 28./2., 1891. szept. 25./5., okt. 2./2., okt. 23./5., okt. 13./15., okt. 14./3., dec. 5./15. és 20., 1892. febr. 1./12., ápr. 1./1., jún. 17./1., júl. 8./13., dec. 19./7., 1893. márc. 30./1., máj. 30./22., 1894. máj. 28./4., jún. 18./5., jún.

- 24./14., okt. 1./7., okt. 29./17., dec. 9./11.
- Indemnity ld. Pénzügyi felhatalmazás*
- Ingtalan vagyron szándékos rongálása 1892. júl. 22./9.
- Intendáns 1890. okt. 24./14.
- Interpellációk 1891. febr. 4./2., febr. 13./4., jún. 17./2., júl. 17./2., dec. 5./19., 1893. márc. 15./7., dec. 2./7., 1894. nov. 23./1.
- Intézetek 1891. okt. 30./10., 1892. febr. 9./12., 1893. jan. 15./15.
- Ipar 1890. aug. 8./10., máj. 30./3., szept. 11./3., szept. 19./2., okt. 10./8., 1891. jún. 3./14., 1892. dec. 19./5.
- Ld. még Házalás*
- Ipar- és Kereskedelmi Bank Rt. 1893. máj. 30./20.
- Iparcsarnok 1890. máj. 30./4.
- Iparfelügyelők 1892. márc. 6./14.
- Ipari
- alkalmazottak *ld. Gyári és ...*
  - munkák és más terménybeli szükségletek 1891. jún. 26./15.
  - munkások 1890. júl. 18./2.
  - munkaszünet *ld. Vasárnapi ...*
- Iparművészeti
- iskola 1890. márc. 25./15., 1892. ápr. 1./3.
  - Múzeum 1890. márc. 25./15., ápr. 18./14., jún. 27./8., 1892. ápr. 1./3.,
1893. ápr. 14./2., máj. 15./3., dec. 2./5.,
- Ipolyság–Balassagyarmati HÉV 1890. máj. 17./6.
- Írói
- és művészi tulajdonjog 1890. szept. 21./5., 1891. máj. 21./9., aug. 16./4., 1892. febr. 1./17., márc. 6./3.
  - jubileum 1893. nov. 14./13., dec. 2./8., dec. 23./2.
- Iskolai
- adómentesség 1893. júl. 15./9.
  - *tandíj ld. Tanonc...*
- Iskolák 1890. márc. 25./15., ápr. 11./1., 1891. ápr. 6./17., 1892. ápr. 1./3., okt. 18./2., 1893. ápr. 5./1., júl. 19./2., 1894. jan. 15./12., okt. 29./21.
- Ld. még Tanintézetek*
- Iskolások ld. Közép...*
- Istenkáromlás 1894. szept. 21./5.
- Italmérési
- jogok 1890. ápr. 18./10.
  - jövedék 1890. máj. 9./5., szept. 21./10., 1892. ápr. 29./10.
- Ítéletek ld. Büntető ...*
- Ítéletáblák 1890. ápr. 3./1., dec. 29./1., 1891. júl. 29./6., 1892. ápr. 11./13., máj. 5./8., júl. 22./6., szept. 10./5., 1893. szept. 22./11., nov. 14./6., 1894. júl. 17./2., dec. 27./4.
- Izgatás ld. Államellenes ...*

- Izraelita vallás 1892. okt. 4./2., nov. 22./2.
- Janjici–Bugojno keskenyvágányú vasút 1892. ápr. 29./7.
- Járandóság 1891. ápr. 6./12., jún. 26./11., júl. 10./9., júl. 29./7., okt. 13./10., 1892. júl. 8./10., szept. 10./7., nov. 2./3., nov. 28./4., 1893. márc. 15./2., szept. 22./6., 1894. márc. 11./35.
- Járás ld. Közigazgatási ...*
- Járásbíróságok 1890. máj. 1./14., 1893. febr. 13./20.
- Járási bizottság 1890. okt. 11./5.
- Járművek ld. Tengeri ...
- Járványok 1892. júl. 22./13., szept. 23./4., okt. 28./15., 1894. szept. 14–15./3., dec. 9./9.
Ld. még Állat...
- Jelzáloghitel-bank ld. Horvát–Szlavón Országos ...
- Jogi államvizsga ld. Egységes elméleti ...*
- Jogkör 1892. júl. 8./2.
Ld. még Hatáskör, Ügykör
- Jogsegély ld. Bűnügyi ...*
- Jószág-igazgatóság 1893. máj. 15./11.
- Jövedék ld. Italmérési ...*
- Jubileum 1891. okt. 2./12., okt. 23./4., 1893. nov. 14./13., nov. 25./7., dec. 2./8., dec. 23./2., 1894. okt. 29./1. és 2., nov. 10./2.
Ld. még Koronázási jubileum
- Juhús-kivitel 1890. júl. 18./3., nov. 3./2.
Juhvásár ld. Nemzetközi ...
- Kamatbiztosítás 1891. jan. 21./6.
- Kamatláb 1893. júl. 15./4., 1894. szept. 21./2.
- Kancák 1894. máj. 3./10.
- Kaposvár–
– Fonyódi HÉV 1894. dec. 9./20.
– Mocsoládi HÉV 1893. okt. 30./8.
- Karabélyok ld. Fegyverbeszerzés*
- Károk 1890. szept. 28./7., 1893. nov. 14./11., 1894. jún. 24./9., júl. 17./13.
- Károly-laktanya 1894. máj. 3./20.
- Kárpótlás 1893. márc. 7./13., nov. 14./11., 1894. jún. 24./9.
- Kártalanítás 1890. ápr. 18./10.
- Kártérítés 1890. ápr. 3./10., szept. 1./10., 1892. jan. 8./22., jún. 17./18.
- Kassa–
– Oderbergi Vasút 1891. jan. 21./6., 1892. jan. 8./2.
– Tornai HÉV 1891. júl. 29./3.
- Kataszteri munkálatok 1890. máj. 1./3., 1891. márc. 14./15.
- Katolikus
– algimnázium 1894. jan. 15./7.
– autonómia 1893. febr. 22./2., márc. 3./3., szept. 13./9., 1894. jan. 15./5., jan. 26./1., nov. 23./1.

Katonai

- behívások 1890. szept. 19./1., 1891. márc. 14./15., ápr. 6./17., nov. 6./8., 1894. márc. 11./8.
- behívóparancs 1890. szept. 28./2., dec. 3./4.
- beszállásolás 1890. máj. 1./2., jún. 20./2., jún. 27./1., nov. 19./8., dec. 3./1., 1891. máj. 21./16.
- hadi szolgálati idő 1892. júl. 22./12.
- háromszögelési pont 1892. dec. 27./3.
- laktanyák 1894. máj. 3./20.
- orvosi vizsgálatok 1892. jan. 8./12.
- óvintézkedések 1890. ápr. 18./10.
- özvegyek és árvák 1890. jún. 20./2., jún. 27./1., nov. 14., nov. 16./1., nov. 26./4., 1894. nov. 7./9.

Katonaság ld. Bosznia–Hercegovina ügyei

Katonaszökevények 1891. okt. 30./4., 1894. márc. 11./9.

Katonatisztek 1891. ápr. 6./16., 1894. ápr. 3./8.

Kávétárház ld. Fiumei ...

Kazánrendőri ügy 1894. jan. 26./4.

Kegydíjak 1890. okt. 10./7.

Keleti

- Akadémia 1891. jún. 3./2.
- utazás 1892. szept. 10./12., szept. 23./9.

Kémiai Intézet ld. Országos ...

Kép ld. „Honfoglalás”

Képesítő vizsga ld. Tanári ...

Képtár ld. Országos ...

Képvásárlás ld. Gyűjtemény-gyarapítás

Képviselőház 1891. jan. 21./10., febr. 28./1., márc. 2., 1892. márc. 6./2., máj. 7./1., júl. 17./1., 1892. máj. 5./10.

Képviselőházi

– házszabályok *ld. Házszabályok*

– interpellációk *ld. Interpellációk*

– obstrukció *ld. Obstrukció*

Képviselők ld. Országgyűlési ...

Képviselő-választási törvény ld. Országgyűlési ...

Képviselő-választások ld. Országgyűlési ...

Képviselő-választókerület ld. Országgyűlési ...

Képviselővé választhatóság 1890. szept. 21./11.

Képzés 1890. jún. 6./1., júl. 18./30., 1893. máj. 15./13.

Képzőművészeti

– kiállítás 1891. febr. 4./10.

– *Társaság ld. Magyar ...*

Kereskedelemügyi Minisztérium 1891. szept. 6./3., 1892. máj. 20./3. és 13., júl. 8./1., júl. 14./1., szept. 10./8., 1894. júl. 4./2., nov. 20./9.

Kereskedelmi

– Múzeum 1892. dec. 19./3.

- *szerveződések ld. Külkereskedelmi szerveződések*
- *Társaság ld. Magyar...*
- törvény 1892. máj. 20./3.
- utazók 1891. jún. 14./2., 1892. jan. 11./2., jún. 17./7., 1893. jan. 7./12.
- Kert ld. Beleznay...*
- Kertészeti Tanintézet 1894. febr. 10./4.
- Kerületi előjáróságok ld. Fővárosi ...*
- Késmárk–Szepesbélai HÉV 1891. ápr. 6./4.
- Készpénz 1894. jan. 26./5.
- Kézi lőfegyverek ld. Fegyverek*
- Kiadás ld. Könyvkiadás*
- Kiadatás 1891. jan. 9./3., 1891. okt. 30./4., 1893. febr. 13./9. és 10., okt. 20./3., nov. 25./5., 1894. márc. 11./9.
- Kiállítás 1890. okt. 24./5., dec. 22./5., 1891. febr. 4./10., okt. 13./5.
Ld. még Millennium, Világ...
- Kijelölési eljárás 1892. okt. 28./11.
- Kikötő ld. Fiumei ..., Szabad...-k*
- Kincstár 1891. júl. 3./13., 1892. ápr. 29./2.
- Kincstári**
  - erdészeti személyzet besorolási rendszere 1890. júl. 4./15., 1891. jún. 3./16.
  - erdők 1893. jan. 15./14.
  - ezüstbevéltási kötelezettség 1891. júl. 3./13.
- zálogbirtokok 1891. júl. 29./11., 1893. márc. 15./8., júl. 15./3., okt. 20./18., 1894. márc. 20./4., dec. 9./25.
- Kinevezés 1890. márc. 25./3., máj. 9./9., máj. 17./14., jún. 13./11. és 13., jún. 27./3., okt. 10./12., nov. 3./6. és 7., nov. 12./8., dec. 3./13., dec. 22./2., 3. és 4., dec. 29./1., 1891. márc. 14./11., ápr. 6./21., máj. 1./15., máj. 13./1., máj. 21./2., jún. 3./1. és 18., júl. 3./3., okt. 14./1., okt. 23./3. és 18., okt. 30./11., nov. 21./10. és 11., dec. 18./11., 1892. febr. 19./7. és 8., márc. 6./22., ápr. 11./13., máj. 20./11., júl. 22./6. és 15., szept. 10./5. és 8., szept. 30./1., okt. 14./1., okt. 28./6., nov. 22./1., 3. és 9., dec. 18./5. és 13., dec. 19./3., dec. 27./7. és 9., 1893. jan. 7./11. és 14., jan. 26./2., febr. 11./2., febr. 22./6., márc. 15./5., ápr. 14./6., máj. 12./11., máj. 15./1. és 12., szept. 7./10., okt. 20./10., okt. 23./1., okt. 30./9., nov. 14./6., dec. 23./1., 1894. márc. 5./2., márc. 11./6., máj. 3./6. és 11., jún. 2./2., jún. 11./2., júl. 4./2., júl. 17./2., szept. 14–15./2., okt. 1./26., okt. 29./14. és 22., nov. 20./9., dec. 27./4.
- Kinevezési okmány 1891. okt. 30./1.
- Király**
  - személye körüli miniszter 1891. máj. 7./3.
  - Személye Körüli Minisztérium 1891. szept. 6./3.
- Királyi**

– biztos 1890. márc. 25./3., máj. 23./8., jún. 13./13., 1892. okt. 28./6., dec. 18./13., dec. 27./9.

– könyvek 1893. dec. 8./1.

Kisbirtokosok Országos Földhitelezete 1891. jan. 30./10., 1893. febr. 13./33.

Kiscímer és középcímer hivatalos rajza és leírása 1893. ápr. 5./5.

Kisedővás ld. Óvodaiügy

Kisegítő bírák 1890. dec. 10./8.

Kitüntetés adományozása 1890. máj. 23./8., aug. 8./1. és 20., aug. 30./1., okt. 24./5., 12. és 14., nov. 3./7., dec. 3./17., dec. 17./6., dec. 22./5., 1891. máj. 1./16., jún. 26./5., okt. 2./12., okt. 13./5., okt. 23./4. és 18., okt. 30./1. és 7., nov. 21./11., 1892. jan. 8./15., febr. 1./21., máj. 5./10., máj. 20./20., 21., 22. és 23., szept. 10./1., szept. 16./3. és 5., nov. 2./9. és 10., 1893. jan. 7./14., febr. 13./28., márc. 3./18., máj. 15./8., jún. 24./19., szept. 7./5. és 10., okt. 4./13. és 16., okt. 20./9., nov. 25./7., dec. 23./2., 1894. márc. 5./3., júl. 17./18., okt. 29./2., nov. 10./2., dec. 19./4.

Kitüntetési javaslat visszavonása 1893. szept. 22./14.

Kivándorlók 1893. okt. 20./7., 1894. dec. 9./15.

Kivitel 1890. ápr. 24./15., máj. 1./16., nov. 3./2. 1891. dec. 18./18., 1892. jan. 11./4., jan. 19./1.

Kiviteli tilalom 1890. dec. 3./8., 1893. júl. 18./1.

Klíringüzlet ld. Csekk- és ...

Kocsiintézőségek ld. Vasúti ...

Kolerajárvány 1892. júl. 22./13., szept. 23./4., okt. 28./15., 1894. szept. 14–15./3.

Konferencia 1892. nov. 28./17.

Kongresszus 1890. márc. 25./3., ápr. 11./2., máj. 23./8., jún. 13./1., jún. 27./13. és 16., aug. 8./7., nov. 9./1., 1891. aug. 16./9., okt. 2./4., 1892. márc. 6./13., máj. 20./8., okt. 28./6., nov. 28./2., 1894. jan. 15./5., jan. 26./1., szept. 21./12.

Konzisztórium ld. Egyházi ...

Konzuli

– bíraskodás 1890. szept. 28./1., nov. 6./2., okt. 10./6., dec. 17./7., 1891. jan. 3./3.

– díjszabályzat 1893. júl. 15./7.

Korlátolt forgalmú birtokok 1893. febr. 13./19.

Kormány 1890. márc. 16., márc. 25./2., máj. 9./2., jún. 27./20., júl. 4./3., szept. 21./2., nov. 16./2., 1892. jún. 17./14., nov. 2./1., nov. 4./1., 1893. szept. 7./4., 1894. febr. 15./1., jún. 2./1., jún. 11./1., dec. 19./8., dec. 21./1.

Kormánybiztos 1890. nov. 3./6., nov. 12./8., dec. 3./13., dec. 22./5., 1891. máj. 13./1., 1892. máj. 20./11., 1894. máj. 3./11.

Kormányprogram 1890. márc. 16.

Kormányzó ld. Fiumei ...

Kormányzói palota ld. Fiumei ...

- Koronázási jubileum 1892. máj. 20./20., 21., 22. és 23.
- Korpótlék 1893. szept. 22./7.
- Kovácsna-Térréti Keskenyvágyú HéV 1891. okt. 2./6.
- Kölcson 1890. máj. 17./10., máj. 30./3., szept. 29./2., okt. 24./13., 1891. jan. 21./15., 1892. ápr. 29./19., máj. 20./10., 1893. dec. 2./9., 1894. jún. 24./15.
- Kölcsonzés 1890. máj. 1./6.
- Költségvetés 1890. máj. 1./17., aug. 29./1. és 3., aug. 30./10., 12. és 13., dec. 3./14., 1891. máj. 1./24., szept. 6./3., szept. 7./2., szept. 25./1., okt. 30./3., 1892. máj. 5./3., jún. 17./11., szept. 10./13., szept. 15./1., szept. 16./1., dec. 27./17., 1893. jan. 15./15., máj. 5./3., máj. 15./2., máj. 30./18., júl. 15./14., júl. 16./3., júl. 17., júl. 18./2., szept. 7./17., szept. 15./1. és 2., okt. 30./6., dec. 30./11., 1894. jún. 18./8., szept. 12./7., szept. 13./2., szept. 14–15./8., szept. 16./2., szept. 21./13.
- Ld. még Horvátországi ..., Közös ...*
- Könyvkiadás 1893. máj. 15./4., nov. 14./13., dec. 2./8.
- Kötvények 1891. máj. 21./20., jún. 26./1., 1892. jan. 8./9.
- Követjelentés 1891. febr. 28./3..
- Közbiztonság megsértése 1891. máj. 1./19.
- Közbiztonsági érdek 1894. máj. 28./5.
- Közegészség és testi épség sérelme 1892. dec. 27./4., 1893. márc. 3./14., máj. 30./11., jún. 24./15. és 18., júl. 22./11., nov. 14./4., nov. 25./3., 1894. febr. 4./7., febr. 10./13., márc. 11./27. és 29.
- Közegészségügyi szolgálat ld. Horvátországi ...*
- Középcímer ld. Kiscímer*
- Középeurópai időszámítás 1892. jún. 28./5.
- Középkolák 1890. ápr. 11./1.
- Középkolai tanárok ld. Horvátországi ...*
- Középkolások 1892. márc. 6./1.
- Középipészeti Tanács ld. Szegedi ...*
- Közgazdasági Alap 1890. ápr. 11./10., 1891. jún. 3./14.
- Közigazgatási
- ágak 1890. júl. 4./4.
  - bíróságok 1890. szept. 30./2., 1893. júl. 16./1., júl. 21./1., júl. 22./14., júl. 24./7., 1894. jan. 15./6.
  - Bizottság 1890. szept. 29./3., 1891. máj. 7./1.
  - *főhivatal ld. Bosznia–Hercegovina ügyei*
  - *hivatalnokok ld. Horvátországi hivatalnokok*
  - járás 1890. szept. 21./11.
  - reform 1890. szept. 1./16., szept. 5./3., szept. 19./4., szept. 20./4., szept. 21./10., szept. 29./3., szept. 30./2., okt. 10./15., okt. 11./5., 1891. febr. 14., febr. 15., febr.

- 16./2., febr. 21./3., febr. 22./2., febr. 28./1., márc. 5., máj. 7./1., jún. 17./1., aug. 1., aug. 3./1., 1892. okt. 14./7.
- Közjegyzői díj 1892. júl. 8./11.
- Közjogi ellentétek 1891. nov. 21./8.
- Közmunkák Tanácsa ld. Fővárosi ...
- Közművelődési egyesület ld. Erdélyi Magyar ...
- Közoktatási Tanács 1890. jún. 27./7.
- Közös
- Hadsereg 1891. ápr. 6./16., szept. 7./1., 1893. okt. 4./10., dec. 2./15., 1894. márc. 11./3.
  - költségvetés 1890. ápr. 24./1., máj. 1./1., máj. 9./1., 1891. szept. 7./2., szept. 25./1., 1892. máj. 5./1., máj. 20./1., 1893. ápr. 27./1., 1894. ápr. 16./6.
  - minisztertanács 1892. márc. 20./1., 1893. ápr. 27./1., 1894. márc. 5./1., ápr. 16./6.
  - póthitel 1890. márc. 25./24., ápr. 18./10., 1891. máj. 1./25., jún. 3./12. és 13., 1892. márc. 20./10., szept. 10./12., szept. 23./9. és 13., 1893. febr. 13./3.
  - zárszámadás 1892. márc. 20./10., 1893. febr. 13./30., dec. 2./21., 1894. dec. 19./6.
- Közrend megsértése 1893. szept. 13./2., 1894. márc. 11./32., nov. 7./15.
- Községek 1890. márc. 25./9., dec. 17./2., 1891. máj. 1./2., 1893. szept. 7./7., okt. 20./11.
- Községi
- hivatalnokok ld. Horvátországi hivatalnokok
  - legelők ld. Horvátországi ...
  - néptanítók 1891. szept. 25./5., okt. 2./2.
  - Közúti csatlakozások 1891. febr. 28./4., jún. 26./14.
  - Kúria 1891. okt. 23./17., dec. 5./4., 1892. máj. 5./8., máj. 20./21., 1893. szept. 22./11., okt. 30./9., 1894. jún. 2./2., okt. 29./14.
  - Kutyaharapás 1892. júl. 8./12.
  - Kutyák gondatlan tartása 1893. jan. 7./2., 1894. márc. 11./31.
  - Küldemények ld. Posta...
  - Külkereskedelmi szerződések/tárgyalások 1890. márc. 25./10., ápr. 3./3., ápr. 11./4., ápr. 18./3., 5., 6. és 7., máj. 30./17., jún. 13./2., jún. 20./3. és 4., okt. 10./2. és 3., okt. 24./3., nov. 9./1., nov. 12./1., nov. 19./2., nov. 26./2., dec. 3./6. és 10., dec. 7./1. és 2., dec. 10./1., dec. 17./1., dec. 29./2. 1891. jan. 3./7. és 8., jan. 9./8., jan. 21./1., 2. és 4., jan. 30./2. és 3., febr. 4./1., febr. 13./2., febr. 28./2., márc. 14./5. és 7., márc. 18./1., ápr. 3./1., ápr. 16./2. és 4., máj. 1./4. és 6., máj. 7./2. és 3., máj. 13./3., máj. 21./9., jún. 3./6., jún. 14./2., jún. 26./12., júl. 10./2., 4., 5. és 6., júl. 29./1., aug. 3./5., aug. 16./7., okt. 2./5., okt. 13./7., okt. 14./2., okt. 23./6. és 7., nov. 6./1., nov. 21./3., 5. és 6., dec. 5./5., 1892. jan. 8./5., jan. 11./2., febr. 1./4. és 5., febr. 9./6.,

- máj. 20./2., jún. 17./5., 6. és 7., jún. 28./1., júl. 14./11., 12. és 13., júl. 22./14., szept. 10./11., szept. 23./8., okt. 28./24., nov. 28./10., 11. és 12., dec. 18./12., 1893. jan. 7./12. és 13., febr. 9./2., febr. 13./17., febr. 22./1., máj. 12./2., júl. 22./1., szept. 13./5., nov. 25./8., dec. 30./10., 1894. febr. 4./13., márc. 5./1., márc. 11./16., ápr. 3./7., júl. 4./5., nov. 20./10.
- Lakásfoglalás 1893. szept. 22./1.
- Lakbér-járulék 1893. márc. 30./4.
- Lakóházak 1890. aug. 29./2.
- Lakosság 1893. márc. 15./7.
- Laktanyák ld. *Katonai* ...
- Lánchíd 1892. jan. 8./9., ...
- Leckepénzek ld. *Egyetemi* ...
- Legelő-elkülönítés ld. *Horvátországi erdő- és* ...
- Legelők ld. *Horvátországi községi* ...
- Legeltetés 1890. márc. 25./21., júl. 18./8., 1891. jan. 3./4., márc. 18./6., 1892. febr. 9./3., febr. 14./4., jún. 17./20., dec. 18./1., 1893. márc. 15./3., szept. 22./5., 1894. márc. 11./34., okt. 1./16., okt. 29./11. és 13., dec. 27./3.
- Legfelsőbb Udvartartás 1893. okt. 21./2.
- Lemondás
- kormány 1892. okt. 18./4., nov. 2./1., nov. 4./1., 1894. jún. 2./1., dec. 19./8., dec. 21./1.
- tisztségről 1890. nov. 3./7., nov. 12./8., 1891. febr. 13./12., 1892. febr. 19./8., szept. 10./1., nov. 22./1.
- Letét ld. *Bírói* ...
- Levelezési nyelv 1894. márc. 11./3., okt. 1./24.
- Levéltár ld. *Magyar Országos* ...
- Liturgiai nyelv 1890. máj. 1./11.
- Lloyd Társaság ld. *Osztrák–Magyar* ...
- Lobogó 1892. febr. 9./7., 1893. febr. 13./16.
- Ld. még *Nemzeti lobogó*
- Ló kivitel 1890. dec. 3./8.
- Lopás 1892. febr. 1./18., máj. 20./16., okt. 28./4., 1893. febr. 13./8., márc. 3./13. és 16.
- Lótenyésztési Alap ld. *Országos* ...
- Lottóügy 1894. okt. 1./19.
- Lovasság 1891. febr. 21./2.
- Lóvasút ld. *Fővárosi* ...
- Lóverseny 1891. dec. 5./19., 1894. máj. 3./12.
- Lőszerkivitel 1890. dec. 3./8.
- Lőterek 1891. ápr. 6./8., jún. 3./13.
- Macedón-román görögkeleti hitközség ld. *Görög és* ...
- Madarak 1892. dec. 2./8., 1893. júl. 19./2., 1894. dec. 19./7.
- Magyar
- állampolgárok 1893. júl. 19./1.

- *Államvasutak ld. MÁV, MÁV-Gépgyár*
- Áruforgalmi Statisztikai Állandó Értékmegállapító Bizottság 1894. márc. 20./15.
- Cukoripar Rt. 1891. okt. 13./14.
- Északkeleti Vasút 1890. ápr. 11./6., máj. 17./4., jún. 13./4., jún. 27./14., 1892. máj. 20./9.
- Fegyver- és Lőszergyár Rt. 1890. szept. 19./2., szept. 28./9., okt. 24./6., dec. 3./1., 1891. aug. 3./3., 1892. ápr. 29./2., 1893. szept. 13./12.
- Folyam- és Tengerhajózási Rt. 1894. jún. 18./4., 1895. jan. 3./4.
- határhivatalok 1894. okt. 1./24.
- Képzőművészeti Társaság 1891. febr. 4./10.
- Kereskedelmi Társaság 1890. máj. 23./3., nov. 19./3.
- *Közművelődési Egyesület ld. Erdélyi ...*
- Nemzeti Múzeum 1894. dec. 9./29., dec. 19./7.
- Országos Központi Takarékpénztár 1892. márc. 6./11.
- Országos Levéltár 1893. dec. 8./1.
- Vígszínház 1893. dec. 2./9., 1894. jún. 24./15.
- Magyarelles demonstrációk ld. Fiumei ...*
- Május 1-jei munkásgyűlések 1890. ápr. 11./3., ápr. 18./2., 1893. ápr. 14./10.
- Máramarossziget–
- Kőrösmező–Határszéli Vasút 1892. febr. 19./2., márc. 20./2., 1894. szept. 14–15./3., nov. 23./2.
- Nagybocskó, Szigetsókamara–Szlatina HÉV 1890. márc. 25./8.
- Március 15-e megünneplése 1892. márc. 6./1.
- Mátyás-templom ld. Budavári ...*
- MÁV 1890. ápr. 11./7., máj. 17./2., jún. 27./19., júl. 18./3. és 4., aug. 8./14., aug. 29./2., szept. 20./3., okt. 24./4., nov. 4./3., dec. 3./5., dec. 17./4., 1891. jan. 9./11., jan. 30./1., febr. 4./2., febr. 13./4., febr. 28./5., ápr. 16./5., aug. 16./11., dec. 18./1., 1892. jan. 8./2., márc. 20./1., ápr. 1./7., máj. 20./4., 1893. máj. 15./14., szept. 7./23. és 24., 1894. febr. 9./18., máj. 3./13. és 16.
- MÁV-Gépgyár 1890. máj. 30./2., 1892. ápr. 1./7.
- Meghagyások ld. Fizetési ...*
- Megyei ld. Vármegyei*
- Megyék ld. Horvátországi ..., Vár...*
- Mének ld. Telivér ...*
- Mentelmi jog 1891. aug. 4.
- Mérleg hamis használata 1894. okt. 29./10.
- Mérnökök 1893. máj. 15./12.
- Ld. még Főmérnöki állás, Segéd...*
- Mesterséges borok 1891. jún. 3./3., 1892. dec. 2./4.

Meteorológiai Intézet 1893. jan. 15./15.

Méter prototípusok 1890. máj. 1./7.

Metropolita-pátriárka ld. Görögkeleti szerb ...

Mezőgazdaság 1893. júl. 22./6.

Mezőgazdasági és erdészeti kiállítás 1890. dec. 22./5.

Mezőrendőri ügy 1892. jún. 17./19. és 21.

Mezőrendőrség 1893. júl. 22./6.

Millennium és Ezredévi Országos Kiállítás 1890. máj. 30./20., szept. 1./15., 1891. aug. 6./2., okt. 13./8., 1892. febr. 19./3., márc. 20./6., máj. 20./7., szept. 16./11., dec. 19./3., dec. 27./15., 1893. szept. 15./3., okt. 4./1., okt. 20./5., dec. 30./11., 1894. máj. 3./3., nov. 10./1., nov. 20./7.

Miniszter 1890. dec. 22./2. és 3., 1891. máj. 7./3., 1892. okt. 18./4., nov. 22./1., 1893. dec. 23./14., 1894. okt. 29./1.

Miniszteri

– hatáskör 1890. máj. 23./9., 1892. júl. 8./2., júl. 14./1.

– illetmények 1894. jún. 18./5.

– tanácsos 1890. jún. 13./11.

– titkári állás 1893. máj. 12./5.

Minisztérium ld. Belügy-, Földművelésügyi, Honvédelmi, Igazságügy-, Kereskedelemügyi, Király Személye Körüli, Közös Hadügy-, Pénzügy-, Vallás- és Közoktatásügyi ...

Minisztertanács 1890. márc. 25./1., júl. 18./36., okt. 10./7., 1891. aug. 16./1.

Ld. még Közös ...

Mozdonyok ld. Vasúti ...

Munkabér ld. Járandóság

Munkakönyv-hamisítás 1891. okt. 2./18.

Munkaprogram ld. Országgyűlési ...

Munkásgyűlések ld. Május 1-jei ...

Munkásmozgalom 1890. ápr. 11./3., ápr. 18./2., máj. 30./2., 1893. ápr. 14./10.

Ld. még Agrárszocialista mozgalom

Munkások 1890. júl. 18./2., szept. 28./6.

Ld. még Gyári és ipari alkalmazottak

Munkaszünet ld. Vasárnapi ipari ...

Múzeumok 1890. márc. 25./15., ápr. 18./14., jún. 27./8., 1892. ápr. 1./3., ápr. 11./4., dec. 19./3., 1893. márc. 3./3., ápr. 14./2., máj. 15./3., nov. 14./12., dec. 2./5. és 6., 1894. máj. 3./3., dec. 9./29., dec. 19./7., 1895. jan. 13./1.

Műcsarnok 1893. nov. 14./12., dec. 2./6., 1894. ápr. 16./21.

Műgyetem 1894. máj. 3./1.

Műemlék-templomok 1890. szept. 1./3., okt. 24./13.

Műszaki

– szakemberek 1893. máj. 15./13.

– szolgálat *ld. Horvátországi erdő ...*

Művészi és írói tulajdonjog ld. Írói és művészi tulajdonjog

Nagybecskerek–Pancsovai HÉV 1892. szept. 30./7.

Nagymargita–Verseci HÉV 1890. máj. 9./4.

Nagyszében–

– Nagydisznódi HÉV 1894. febr. 4./12.

– Vöröstoronyi HÉV Nagyszében–Felek vonala 1891. máj. 1./13.

Nagyszebeni

– Posta- és Távírda-igazgatóság 1890. dec. 17./5.

– Takarékpénztár 1890. ápr. 11./11.

Napidíjak 1892. jún. 28./4., szept. 23./2., 1893. dec. 23./17.

Naptár ld. Román ...

Nemesség-adományozás 1892. okt. 28./2., 1893. dec. 8./1., dec. 23./36., 1894. jún. 24./18.

Német

– egyesületi tallérok 1891. nov. 21./18., dec. 18./8.

– vámterület 1890. márc. 25./9., dec. 17./2.

Nemzeti

– *Egyházi Kongresszus ld. Görögkeleti Szerb ...*

– lobogó 1893. jan. 15./17.

– *Múzeum ld. Magyar..., Horvátországi zágrábi ...*

– Színház és Operaház 1890. okt. 24./14., 1894. szept. 12./4.

Nemzetiségi mozgalom 1894. júl. 4./1., szept. 21./12.

Nemzetközi

– állatvásár 1890. jún. 6./1., 1892. jún. 17./28.

– bizottság 1891. aug. 6./3.

– egyezmények/tárgyalások 1890. márc. 25./13., ápr. 3./5., szept. 21./5., nov. 19./1., 1891. jan. 9./3., jan. 21./3., márc. 14./6., ápr. 6./5., máj. 21./9., jún. 3./5., jún. 14./3., jún. 26./13., jún. 26./14., júl. 3./1., aug. 16./4., okt. 13./8., okt. 30./4. és 12., nov. 21./4., 1892. jan. 8./12., febr. 1./17., márc. 6./3., szept. 23./3. és 7., nov. 28./5., 1893. febr. 13./9., márc. 3./23., márc. 30./21., ápr. 27./4., júl. 19./1. okt. 20./3. és 7., nov. 25./5., dec. 23./15., 1894. márc. 11./9., ápr. 16./12., szept. 14–15./6., dec. 9./15

Ld. még Állategészségügy, Külkereskedelmi szerződések

– elismertetés 1892. febr. 9./7.

– Érmekonferencia 1892. nov. 28./17.

– juhvásár 1890. jún. 27./19., júl. 18./3.

– kongresszus 1890. jún. 13./1., jún. 27./13. és 16., aug. 8./7., nov. 9./1., 1891. aug. 16./9., okt. 2./4., 1892. márc. 6./13., máj. 20./8.

– postaküldemények 1891. jan. 15./3., máj. 1./12.

– sertéspiac 1894. márc. 30./14., jún. 24./10.

- szerződés ld. Külkereskedelmi ... 6./29., ápr. 11./7., máj. 6./20., júl. 22./12., okt. 10./2., 1893. máj. 15./5., máj. 30./21., jún. 24./3., dec. 2./11., dec. 23./32., 1894. máj. 28./2.
- Vámtarifa Iroda 1890. okt. 10./4.
- vegyesbíróság ld. Egyiptomi ...
- Népfelkelés 1893. okt. 20./8.
- Népgyűlések 1893. ápr. 5./6., szept. 13./6., szept. 22./5., 1894. ápr. 16./6.
- Népszámlálás ld. Osztrák ...
- Néptanítók 1891. jún. 13./2., jún. 26./4., szept. 25./5., okt. 2./2., okt. 23./5.
- Nevelési
- járulék 1890. ápr. 3./6., 1892. márc. 6./29.
- pótlék 1892. jún. 17./13., 1893. máj. 15./5.
- Névjegyzék 1890. nov. 4./2.
- Névviselés 1890. dec. 10./6.
- Nőcsábítás 1894. márc. 11./33.
- Női szakiskola ld. Horvátországi ...
- Nyelvhasználat 1890. máj. 1./11., 1892. dec. 2./1., 1893. febr. 22./7., dec. 2./7., 1894. márc. 11./3., okt. 1./24.
- Nyelvtanulás ld. Görög nyelv tanulása
- Nyereménykölcson 1892. máj. 20./10.
- Nyilvános tanintézetek 1893. dec. 23./32.
- Nyugdíjügyek 1890. ápr. 3./6., okt. 10./7., 1891. jún. 13./2. és 11., jún. 26./4., aug. 8./20., aug. 30./1., 1891. okt. 13./13., okt. 23./18., dec. 5./4., 1892. jan. 8./4., márc.
- Obstrukció 1891. jún. 17./1., aug. 1., aug. 3./1.
- Olasz borok 1892. szept. 10./10., szept. 30./2., nov. 28./9.
- Oltás ld. Horvátországi himlő...
- Olvasd című hetilap 1894. ápr. 16./2.
- Operaház ld. Nemzeti Színház és ...
- Ornitológiai kongresszus 1891. okt. 2./4.
- Országgyűlés 1890. ápr. 24./2., 1891. máj. 1./29., aug. 3./1., aug. 6./1., nov. 21./5. és 7., dec. 18./4., dec. 24./1., dec. 29./1., 1892. febr. 9./1. és 19., febr. 14./1., febr. 19./1., júl. 8./7., okt. 28./5., 1893. máj. 12./1., 1894. febr. 4./1.
- Ld. még Horvát ...
- Országgyűlési
- képviselők 1891. aug. 4., 1892. jún. 28./4., szept. 23./2., 1893. jún. 24./7., szept. 7./5., okt. 4./16., 1895. jan. 3./4.
- képviselő-választási törvény 1891. júl. 3./5.
- képviselő-választások 1891. máj. 21./6., jún. 13./3., jún. 14./1., júl. 10./1., 1892. febr. 24.
- munkaprogram 1890. márc. 25./2., máj. 9./2., jún. 27./20., júl. 4./3., szept. 21./2., 1894. jún. 11./1.

- ülészak 1890. ápr. 24./2., máj. 9./2.,
jún. 27./20., júl. 4./3., szept. 21./2.,
1891. máj. 1./29., 1892. okt. 28./5.,
1894. febr. 4./1.
- választókerület 1893. szept. 7./7.
- Országhatár 1890. jún. 13./13., dec.
10./11., 1891. máj. 21./1., okt.
2./11., 1892. febr. 1./21.
- Országhatár-jel 1891. jún. 3./11., aug.
6./3.
- Országház 1892. ápr. 29./9., júl. 14./8.
és 9., dec. 27./17., 1893. márc.
15./1., ápr. 27./2., júl. 15./10. és
11.
- Országos
- bizottság *ld. Bizottságok*
- borászati kormánybiztos 1890. dec.
22./5., 1894. máj. 3./11.
- Gazdasági Tanács 1892. febr. 19./6.
- Jelzáloghitel-bank, *ld. Horvát-Szla-
vón ...*
- Kémiai Intézet 1892. febr. 9./12.
- Képtár 1891. máj. 21./16.
- Kiállítás *ld. Millennium*
- Központi Takarékpénztár 1892.
márc. 6./11.
- Levéltár *ld. Magyar ...*
- Lótenyésztési Alap 1894. máj. 3./10.
- Statisztikai Hivatal 1894. márc.
20./14.
- Szőlészeti és Gyümölcsészeti Iskola
ld. Horvátországi ...
- Orvosi
- szakértő 1894. dec. 9./9.
- vizsgálatok *ld. Katonai ...*
- Osztrák
- állampolgárok 1893. júl. 19./1.
- állampolgárság 1894. dec. 9./7.
- község 1890. márc. 25./9., dec.
17./2.
- népszámlálás 1890. máj. 17./8.
- vasútvonalak 1891. nov. 21./8.,
1894. szept. 7./1., szept. 21./1.
- Osztrák–Magyar
- Államvasút 1890. júl. 4./6., okt.
24./1., 1891. márc. 18./2., máj.
1./7., jún. 3./4., júl. 17./5., júl.
29./4., aug. 16./11.
- Bank 1892. ápr. 29./8., máj. 20./11.
- Lloyd Társaság 1890. jún. 20./2.,
szept. 1./1., szept. 29./2., nov.
26./3., dec. 3./7., 1891. jan. 15./1.,
febr. 13./3., ápr. 3./3., máj. 1./8.,
máj. 13./2.
- olasz borforgalom 1892. nov. 28./9.
- Óvadékképesség 1890. ápr. 11./11.
- Óvintézkedések *ld. Katonai ...*
- Óvodaügy 1890. ápr. 3./2., 1891. jan.
21./10.
- Örökös főrendiházi tagsági jog 1891.
jan. 9./4., 1892. ápr. 29./7.
- Örökösödési eljárás 1892. okt. 28./1.
- Összeférhetetlenség 1893. jún. 24./7.,
1895. jan. 3./4.
- Összehívás *ld. Országgyűlés*

- Ösztöndíjak 1893. máj. 15./13., 1894. jún. 24./7.
- Özvegyek 1890. jún. 20./2., jún. 27./1., nov. 14., nov. 16./1., nov. 26./4., 1892. márc. 6./20., 1893. szept. 22./17., 1894. máj. 28./2., nov. 7./9.
- Özvegyi nyugdíjjogosultság 1892. jan. 8./4., ápr. 11./7.
- Paloták építése 1891. okt. 23./17., 1892. szept. 30./4., 1893. márc. 22./1., márc. 30./5., 1895. jan. 3./6.
- Pannonhalmi főapát 1891. máj. 1./16.
- Párdány–Zsombolyai HÉV 1894. okt. 29./19.
- Parti hajózás ld. Fiumei ...*
- Pátriárka ld. Görögkeleti szerb metropolita-...*
- Péage-szerződés 1891. dec. 18./1.
- Pécs–Barcsi Vasút 1890. ápr. 11./6., 1892. dec. 2./5., dec. 19./4.
- Pelsőc–Nagyszlabosi HÉV 1892. dec. 19./6.
- Pénz ld. Kész..., Német egyesületi tallérok, Váltó..., Valutarendezés*
- Pénzintézetek 1892. márc. 6./11., 1894. jún. 18./1., júl. 4./9.
Ld. még Bankok
- Pénzügyek 1890. máj. 1./8., 1891. okt. 13./14., 1894. szept. 12./4.
- Pénzügyi
– felhatalmazás 1891. szept. 25./2., 1892. márc. 18./1., okt. 28./8., dec. 6./2., 1893. febr. 13./30., nov. 25./6., 1894. dec. 9./28.
- Közigazgatási Bíróság 1891. dec. 18./11.
- tisztviselők 1890. szept. 21./10.
- Pénzügyigazgatás 1890. szept. 21./10.
- Pénzügyminisztérium 1891. szept. 7./2.
- Pénzügyőrség ld. Tengeri ...*
- Pénzverés 1890. júl. 4./8., dec. 3./14.
- Per 1892. ápr. 29./2., 1893. szept. 13./12.
Ld. még Sajtóperek
- Perrendtartás ld. Bűnvádi ...*
- Piac ld. Nemzetközi sertés...*
- Pizetum jog 1891. febr. 4./11.
- Polgári
– *anyakönyvek ld. Állami anyakönyvek*
– *házasság ld. Házassági jog*
- Politikai
– helyzet a választások után 1892. febr. 24.
- *összejövetelek* 1893. ápr. 5./6.
- Porcelángyár 1890. máj. 30./3.
- Posta-
– és Távírda Igazgatóság 1890. dec. 17./5.
- és távírdatisztek létszámának emelése 1893. márc. 30./3.
- *takarékpénztárak* 1892. márc. 6./11., 1893. márc. 3./22., szept. 13./4.
- Postai szállítási jog

- megvonása sajtótermékektől 1890. márc. 25./29., máj. 9./10., aug. 8./18., aug. 30./3., szept. 5./6., szept. 21./1., dec. 17./12., 1891. febr. 13./11., márc. 14./21., ápr. 6./19., máj. 21./4., okt. 2./10., okt. 13./4., okt. 30./13., nov. 21./1., dec. 18./14., 1892. jan. 8./16., febr. 1./20., febr. 9./16., ápr. 11./12., jún. 17./25., júl. 14./4., szept. 7./15., szept. 10./4., dec. 2./3., dec. 19./1., 1893. febr. 13./20., márc. 3./7., márc. 7./3., márc. 30./19., ápr. 5./4., ápr. 14./5., okt. 4./11., dec. 2./12., dec. 23./29., 1894. márc. 20./18., ápr. 16./17., máj. 3./5., jún. 4./10., jún. 24./17., júl. 17./13., szept. 12./1., okt. 29./29., nov. 7./2., nov. 20./1., dec. 15./2.
- visszaadása sajtótermékeknek 1891. okt. 2./10., 1893. jún. 24./6.
- Postakongresszus 1890. jún. 27./16., nov. 9./2., 1891. aug. 16./9., 1892. márc. 6./13.
- Postaküldemények 1891. jan. 15./2., máj. 1./12.
- Postaszolgálat 1894. nov. 23./3.
- Póthitel 1890. ápr. 24./7., 1891. ápr. 6./16., jún. 3./15., 1893. ápr. 18./6., 1894. máj. 3./1., nov. 23./2.
Ld. még Közös póthitel, Túlkiadás
- Pótlékok 1892. júl. 8./13., 1893. jan. 7./8., máj. 15./5.
- Póttartalékosok 1890. máj. 1./3., szept. 19./1., 1891. márc. 14./15., ápr. 6./17., nov. 6./8., 1894. márc. 11./8.
- Pozsony–
- Dunaszerdahelyi HÉV 1894. dec. 9./20.
- Szombathelyi HÉV 1890. máj. 1./9.
Prímás ld. Esztergomi érsek
- Prímási javak 1894. nov. 23./1.
- Protestáns egyházak 1890. júl. 4./9., 1891. jan. 21./15., 1893. okt. 20./12.
Ld. még Evangélikus Egyház, Református Egyház
- Prototípusok ld. Méter ...*
- Pusztaföldvár–Békési HÉV 1890. márc. 25./11.
- Püspökök 1890. okt. 24./12., 1891. márc. 14./11., máj. 1./15., jún. 26./5., júl. 3./3., okt. 14./1., okt. 23./4., nov. 21./9. és 10., 1892. nov. 22./3., 1893. máj. 12./11., okt. 20./13. és 14., dec. 23./31.
- Rabszolga-kereskedelem 1891. jún. 14./3.
- Ragados tüdőlob 1890. dec. 3./22., dec. 10./2., 1893. febr. 13./20., ápr. 18./6., szept. 7./19., 1894. febr. 10./6., nov. 7./12.
- Rágalmazás 1891. júl. 17./1., 1892. jún. 17./14., 1893. márc. 22./5., jún. 24./16., szept. 22./2.
- Rakpart ld. Tisza-...*
- Raktár ld. Fiumei kávétarház*
- Rangsorozati jegyzék 1893. jan. 7./8.
- Reform ld. Közigazgatási ...*
- Református Egyház 1891. máj. 1./17., 1893. júl. 22./5., dec. 23./30.

- Ld. még Protestáns egyházak*
- Regálé-kártérítés ld. Horvátországi ...*
- Rendelettervezet 1892. nov. 28./5.
- Rendőrség ld. Fiumei ...*
- Rendtartás ld. Tengerészek ...-a*
- Restaurálás 1890. szept. 1./3., okt. 24./13., 1891. jún. 26./5.
- Részvények 1892. máj. 20./9.
- Révszolgálati alkalmazottak 1894. okt. 29./17.
- Réz váltópénz 1890. júl. 4./8., dec. 3./14.
- Római katolikus érsekek, püspökök 1891. febr. 4./1., jún. 26./5., okt. 14./1., okt. 23./3. és 4., okt. 30./1., nov. 21./10., 1892. máj. 20./20., nov. 23./3., dec. 6./1., 1893. febr. 22./6., máj. 12./10., 1894. márc. 11./6.
- Román
- *Görögkeleti Egyházi Kongresszus ld. Görögkeleti ...*
  - határhivatalok 1894. okt. 1./24.
  - *lap ld. Dreptatea*
  - *–macedón görögkeleti hitközség ld. Görög és macedón–román ...*
  - naptár 1893. márc. 3./7.
  - nemzetiségi mozgalom 1894. szept. 21./12
  - népgyűlés 1894. ápr. 16./16.
  - nyelvű sajtó 1890. jún. 13./7.
  - nyers hús 1893. febr. 13./17.
- Rotschild-bankársoport 1893. jan. 7./11.
- Sajtó 1890. jún. 13./7., 1891. júl. 17./1., okt. 1./13., 1894. ápr. 3./4., ápr. 16./2.
- Sajtóbíráskodás 1895. jan. 13./4.
- Sajtóbírószágok 1891. júl. 29./6.
- Sajtóperek 1892. szept. 10./2., 1894. ápr. 3./4., ápr. 16./2., okt. 1./13., dec. 15./5.
- Sajtótermékek postai szállítási jogának megvonása és visszaadása ld. Postai szállítási jog*
- Sáskairtas 1890. jún. 6./8.
- Schwarz-cég 1893. márc. 7./4.
- Segédmérnökök 1893. máj. 15./12.
- Segély ld. Állami ...*
- Segélyalap ld. Honvéd ...*
- Segélyezés 1890. júl. 18./2.
- Segesvár–Szentágotai HÉV 1894. dec. 9./20.
- Selyemszövő gyár 1890. szept. 11./3.
- Selyemtenyésztes ld. Horvátországi ...*
- Sertésbehozatal 1890. aug. 8./11., szept. 20./1., okt. 11./2.
- Sertéskivitel 1891. dec. 18./18.
- Sertéspiac ld. Nemzetközi ...*
- Sertéstermékek behozatala 1891. nov. 6./2.
- Síremlékek ld. Emlékművek*
- Só kivitel 1890. ápr. 24./15., máj. 1./16.

Sommás eljárás 1892. febr. 14./5.,
1894. ápr. 16./8., 1895. jan. 3./1.

Sorsjegykölcsön 1890. júl. 4./9., 1891.
jan. 21./15.

Sörgyár 1891. jún. 3./14.

Sörtermelés megadóztatása 1891.
szept. 25./4.

Statisztika ld. Áruforgalmi ...

Statisztikai

– *Áruforgalmi Állandó Értékmegállapító Bizottság ld. Magyar ...*

– Hivatal 1894. márc. 20./14., dec.
9./12.

– utasítás 1890. máj. 17./8.

Sümege–Tapolcai HÉV 1890. ápr. 3./8.

Szabad

– *hajózás ld. Tengeri ...*

– vallásgyakorlás 1892. okt. 4./3.,
1893. ápr. 5./9., ápr. 18./1., ápr.
27./5.

Szabadalmak 1891. jan. 21./3.

Szabadalmi ügy 1893. júl. 21./3.,
szept. 7./28., 1894. okt. 1./11.

Szabadkikötők 1890. szept. 21./10.,
1891. máj. 21./8.

Szabályzatok 1890. márc. 25./4., máj.
1./10., máj. 9./8., máj. 23./2. és 9.,
jún. 20./1., jún. 27./6., 1891. jan.
9./1., jún. 26./15., dec. 5./12.,
1892. febr. 1./2., 1892. ápr. 11./1.,
1893. júl. 15./7., júl. 22./5., dec.
23./30., 1894. márc. 20./14., okt.
1./1.

Szabor ld. Horvát Országgyűlés

Száj- és körömfájás 1891. febr. 13./7.

Szakértő ld. Orvosi ...

Szakiskola ld. Horvátországi női ...

Szakképzés 1890. jún. 6./1.

Szállítás ld. Vasúti gabona...

Szállítási

– *díjkedvezmények ld. Vasúti ...*

– *jog ld. Vasúti ...*

Szamos-völgyi Vasút Rt. 1893. ápr.
27./9., dec. 23./35.

Számvevőszék ld. Állami ...

Származási bizonyítvány ld. Állatok ...-a

Szász Evangélikus Egyház ld. Erdélyi ...

Száva-híd 1893. ápr. 27./10.

Szavazati jog 1890. nov. 4./2., 1891.
jan. 3./11.

Századok 1892. jan. 8./13.

Szegedi Középítészeti Tanács 1893.
szept. 7./8.

Székelyföldi vasutak 1894. jún. 18./3.,
júl. 17./12.

Székesegyház 1891. jún. 26./5.
Ld. még Templomok

Személydíjszabás ld. Vasúti ...

Személykocsik ld. Vasúti kocsik

Szénszállító vasúti kocsik 1892. máj.
20./4.

Szentbeszéd ld. Egyházi ...

- Szentes–Hódmezővásárhelyi HÉV
1892. ápr. 29./3.
- Szentlőrinc–Szlatina–Nasici HÉV
1894. jún. 18./5.
- Szentszék 1890. dec. 22./1.
- Szepesbéla–Podolini HÉV 1892. okt.
28./25.
- Szepesolaszi–Szepesvárjai HÉV
1894. febr. 4./12.
- Szép művészeti Múzeum 1894. máj.
3./3., 1895. jan. 13./1.
- Szepsi–Alsómecezenzéfi HÉV 1893. júl.
22./4.
- Szerb Nemzeti Egyházi Kongresszus
ld. Görögkeleti ...*
- Szerencsejáték 1890. márc. 25./19.
- Szervezeti szabályzat ld. Alkotmány-
szervezeti szabályzat*
- Szerződéses 1890. ápr. 24./11., máj.
17./4., jún. 27./10., szept. 1./1., okt.
24./1., nov. 26./3., 1891. jan.
15./1., jan. 21./5., febr. 13./3., ápr.
3./3., ápr. 6./17., máj. 1./8. és 9.,
máj. 13./2., jún. 3./4., júl. 29./4.,
nov. 6./6., dec. 18./1., 1893. márc.
7./4., 1894. júl. 4./9.
- Ld. még Állategészségügy, Külke-
reskedelmi ..., Nemzetközi egyez-
mények*
- Szerzői jog ld. Írói és művészi tulaj-
donjog*
- Szeszadó 1890. jún. 20./2., jún. 27./1.
- Szeszfogyasztási adó 1894. márc.
20./3.
- Szigetközi Árvízvédelmi és Ármente-
sítő Társulat 1892. dec. 27./11.
- Szilágysági HÉV 1894. okt. 29./19.
- Színházak 1890. okt. 24./14., 1893.
dec. 2./9., 1894. jún. 24./15., szept.
12./4.
- Szobor 1893. júl. 15./11.
Ld. még Emlékművek
- Szolgák 1891. okt. 13./5., okt. 14./3.,
dec. 5./20., 1892. ápr. 1./1., 1893.
jan. 7./8., júl. 15./9.
- Szolgálati idő 1890. ápr. 11./18.,
1892. júl. 22./12., okt. 10./2., 1893.
jún. 24./3.
- Szombathely–Rumi HÉV 1894. ápr.
16./3.
- Szomszédos forgalom ld. Vasúti ...*
- Szőkevények ld. Hadköteles ..., Kato-
na...*
- Szőlészeti és gyümölcsészeti iskola ld.
Horvátországi Országos ...*
- Szülődézsma-váltás rendezése 1894.
dec. 9./28.
- Szülőtelep ld. Állami amerikai ...*
- Szülőtelepítés 1890. nov. 3./6.
- Szülőterületek 1890. nov. 6./4.
- Szülőültetvények ld. Horvátországi
amerikai ...*
- Szövetség ld. Hármass...*
- Tagosítás 1890. okt. 10./1., dec.
17./15., 1891. máj. 21./20., 1892.
márc. 6./11.
- Takarékpénztárak 1892. márc. 6./11.,
1893. márc. 3./22., szept. 13./4.
- Takarmányhiány 1894. szept. 13./1.

- Takarmánykivitel 1893. júl. 18./1.
- Tallérok ld. Német egyesületi ...
- Tanácsos ld. Miniszteri ...
- Tanári képesítő vizsga 1892. dec. 2./1.
- Tanárok 1890. szept. 28./2., dec. 3./4.,
1893. dec. 23./32.
*Ld. még Egyetemi tanár, Középis-
kolai ...*
- Tanársegéd ld. Egyetemi ...
- Tandíj ld. Tanonciskolai ...
- Tanfolyam ld. Állatorvosi ...
- Tanintézetek 1893. dec. 23./32., 1894.
febr. 10./4., máj. 28./2., okt. 1./7.
- Tanítók 1891. jún. 13./2., jún. 26./4.,
szept. 25./5., okt. 2./2., okt. 23./5.,
1893. dec. 23./32.
- Tanonciskolai tandíj 1893. okt. 4./15.
- Tanterv 1891. jún. 3./2.
- Tantième-bérrendszer 1890. nov. 3./4.
- Tanulás ld. Görög nyelv tanulása
- Tarac-völgyi HÉV 1893. jan. 15./14.
- Tárház ld. Fiumei kávé...
- Tarifa ld. Vám..., Vasúti árudijszabás,
díjszabás és személydíjszabás
- Társaságok 1890. máj. 23./3., jún.
20./2., szept. 1./1., szept. 29./2.,
nov. 19./3., nov. 26./3., dec. 3./7.,
1891. jan. 15./1., febr. 4./10., febr.
13./3., ápr. 3./3., máj. 1./8., máj.
13./2.
Ld. még Vasút...
- Társulatok ld. Árvízvédelmi és ár-
mentesítő ...
- Tartománygyűlés ld. Horvát Ország-
gyűlés
- Távbeszélő 1890. márc. 25./12., 1891.
máj. 21./7., 1893. máj. 30./5.,
1894. máj. 28./5., nov. 23./3.
- Távirati díjak 1891. jún. 3./5., jún.
26./13., júl. 3./1.
- Távírda 1890. júl. 18./6., aug. 8./7.,
dec. 17./5., 1891. máj. 21./7., 1893.
márc. 30./3., máj. 30./5., 1894.
nov. 23./3.
- Teherkocsik 1890. dec. 3./5., dec.
17./4.
- Telekjegyzőkönyv 1892. ápr. 29./13.
- Telekkönyvek ld. Horvátországi ...
- Telekkönyvi
– betétek 1891. febr. 4./13.
– biztosítás 1892. nov. 28./15.
– tisztviselők 1890. ápr. 11./8.
- Telekközösségek ld. Horvátországi ...
- Telepítések 1891. jún. 3./15., 1892.
ápr. 29./19., dec. 27./13., 1893.
márc. 7./7., jún. 24./8.
- Telivér mének és kancák 1890. máj.
17./12., 1892. máj. 5./6., 1894.
máj. 3./10.
- Temes–Bega-völgyi Árvízvédelmi
Társulat 1891. márc. 14./1.
- Temesvár–Nagyszentmiklósi HÉV
1894. okt. 29./19.
- Templomok ld. Műemlék..., Székes-
egyház
- Tengerészek 1893. júl. 15./13., 1894.
okt. 29./17.

Tengerészet ld. Hadi...

Tengerészeti büntetőjog 1892. máj.
20./3.

*Tengerhajózás ld. Fiumei parti hajó-
zás, Tengeri szabadhajózás*

Tengerhajózási vállalatok 1890. jún.
20./2., szept. 1./1., szept. 29./2.,
nov. 26./3., dec. 3./7., 1891. jan.
15./1., febr. 13./3., ápr.3./3., máj.
1./8. és 9., máj. 13./2., 1893. márc.
7./4.

Tengeri

– egészségügyi szolgálat *ld. Egyiptomi*
...

– hajók 1893. febr. 13./14., 1894. okt.
1./11.

– járművek 1893. jan. 15./17.

– Pénzügyőrség 1892. febr. 9./7.,
1893. jan. 15./17.

– szabadhajózás 1893. febr. 13./14.

Testi sértés 1890. júl. 18./19., 1891.
jan. 3./5., 1892. ápr. 11./14. és 15.,
1893. ápr. 14./13., dec. 23./8.

Ld. még Közegészség és ...

Tiroli gabonavám 1893. márc. 3./24.

Tisza-rakpart 1890. júl. 4./17., 1891.
febr. 13./8.

Tiszti

– állomány 1893. nov. 14./20.

– biztosítékok 1893. júl. 15./4.

Tisztviselői állások ld. Horvátországi
...

Tisztviselők 1895. jan. 3./4.

*Ld. még Állami ..., Horvátországi
hivatalnokok, Horvátországi ...,
Révszolgálati alkalmazottak, Te-
lekkönyvi ...*

Titkár ld. Miniszteri ...

Tó 1892. nov. 28./15.

Tokod–Annayölgly HÉV-vonal 1891.
okt. 23./1.

Totalizátor 1894. máj. 3./12.

Törvények 1891. ápr. 6./3., ápr. 16./3.,
máj. 21./10., júl. 3./5., 1892. máj.
20./3., 1893. márc. 30./1.

Törvényhatóság

– állandó választmány 1890. szept.
20./4.

– bizottságok 1890. szept. 19./4.,
1891. febr. 13./1., 1892. jún.
17./27., szept. 23./2.

– utak 1891. márc. 14./8.

Törvényhatóságok 1890. szept. 20./4.,
okt. 10./15.

Törvényjavaslatok 1890. ápr. 3./1. és
2., ápr. 11./1., ápr. 18./1., 3. és 10.,
ápr. 24./4. és 7., máj. 1./7., 8. és 9.,
máj. 9./4. és 5., máj. 17./5. és 11.,
jún. 20./2., jún. 27./1., júl. 4./2. és
8., júl. 18./2., szept. 21./3. és 5.,
szept. 28./1., 6. és 7., okt. 10./6.,
nov. 6./1., 2. és 4., nov. 14., nov.
16./1., nov. 19./10., nov. 26./4.,
dec. 3./10. és 14., dec. 7./1., dec.
10./8. és 10., dec. 17./2. és 7.,
1891. jan. 3./3. és 7., jan. 9./4., 7.
és 10., jan. 21./10. és 11., febr.
4./13., febr. 13./8., febr. 14., febr.
15., febr. 16./1. és 2., febr. 21./3.,
febr. 22./2., febr. 28./1., márc. 5.,

ápr. 6./2. és 16., máj. 1./25. és 26., máj. 7./1., máj. 13./2., máj. 21./6. és 8., jún. 3./9., jún. 13./2. és 3., jún. 14./1., 3. és 18., jún. 17./1., jún. 26./4., jún. 27./14., júl. 10./1., júl. 17./3., júl. 29./4., aug. 1., aug. 3./3., aug. 16./9., szept. 25./2., 4. és 5., okt. 2./1. és 2., okt. 13./8. és 15., okt. 14./3., okt. 23./5. és 13., nov. 6./1. és 7., nov. 21./4. és 15., dec. 5./4. és 20., dec. 18./6., 1892. febr. 9./5. és 19., febr. 14./5., márc. 6./2., 13. és 14., márc. 18./1., márc. 20./2. és 10., ápr. 1./1., ápr. 29./3., 7., 10. és 13., máj. 5./4. és 8., máj. 20./3., jún. 17./2. és 27., jún. 28./4., szept. 16./2., szept. 23./2. és 3., okt. 2., okt. 4./2. és 3., okt. 10./1. és 7., okt. 14./2. és 7., okt. 28./1. és 8., nov. 22./2., nov. 28./6., 10. és 16., dec. 18./15., dec. 27./13. és 15., 1893. jan. 7./12., jan. 26./3., febr. 9./1. és 2., febr. 11./1., febr. 13./13., 14. és 30., febr. 22./5., márc. 3./23. és 25., márc. 7./1., 7. és 13., márc. 22./1. és 8., ápr. 5./9., ápr. 14./20. és 21., ápr. 18./1., ápr. 27./4., 5. és 10., máj. 12./3., jún. 24./7., júl. 15./12. és 13., júl. 16./1., júl. 19./3., júl. 20./5., júl. 21./4. és 5., júl. 22./3., 6., 7. és 14., júl. 24./7., szept. 7./2., 6., 7., 8., 26. és 28., szept. 13./4. és 6., szept. 15./4., szept. 22./11. és 15., okt. 4./9. és 14., okt. 20./8., okt. 23./3., okt. 30./5. és 8., nov. 6., nov. 14./14. és 20., nov. 25./6., dec. 2./9., 21. és 22., dec. 8./3., dec. 23./15., 32. és 35., 1894. jan. 15./6., febr. 4./10. és 13., márc. 11./16., márc. 20./3. és 16., ápr. 16./1., 8. és 21., máj. 3./1., 12., 13. és 20., máj. 28./1., jún. 2./1.,

jún.18./4. és 5., jún. 24./15., júl. 17./1. és 12., szept. 21./2., okt. 1./11. és 18., okt. 29./7., 19. és 25., nov. 20./10., dec. 9./20., 23. és 28., dec. 15./4., dec. 19./1. és 6.

Ld. még Horvát ..., Osztrák törvényjavaslat

Törvénykönyvek ld. Büntető ...

Törvénymagyarázat 1890. ápr. 3./6., 1892. jan. 8./4., márc. 6./29., ápr. 11./7., júl. 22./12., okt. 10./2., 1893. máj. 15./5., máj. 30./22., szept. 22./7., okt. 4./15., 1894. ápr. 3./8.

Törvénymódosítás kérdése 1890. máj. 1./2., jún. 20./2., jún. 27./1., nov. 19./8., dec. 3./1., 1891. máj. 21./16., júl. 3./5.

Törvénytörvények 1891. dec. 29./2., 1894. dec. 9./23.

Tőzsde ld. Áru- és Érték...

Trónbeszéd 1891. dec. 24./1., dec. 29./1., 1892. febr. 9./1., febr. 14./1., febr. 19./1.

Tulajdonjog 1892. ápr. 29./13.

Ld. még Írói és művészi ...

Túlkiadás 1890. jún. 6./8., 1891. jan. 9./17., ápr. 6./8., máj. 21./1., jún. 3./11., aug. 6./3., okt. 2./11., 1892. okt. 28./15., dec. 27./10., 1893. szept. 7./19. és 25., dec. 23./14., 1894. máj. 28./5., nov. 23./3.

Ld. még Hiteltülpés

Tüdőlob ld. Ragadós ...

Türje-Szentgrót HÉV-vonal 1891. ápr. 6./4.

- Tűzkár elleni biztosítás 1891. máj. 21./16.
- Udvartartás ld. Legfelsőbb ...*
- Újépület 1894. máj. 3./20.
- Újoncjutalék 1891. szept. 25./6., okt. 23./13., 1892. dec. 18./15., 1893. okt. 4./9., 1894. okt. 29./25.
- Újoncozás 1890. szept. 19./1., 1891. nov. 6./8., 1894. márc. 11./8.
- Újságok ld. Sajtó*
- Ung-völgyi HÉV 1891. okt. 23./2.
- Ungvár–Nagybereznai HÉV 1892. nov. 28./16.
- Uralkodóház tagjai 1893. dec. 8./3., 1894. okt. 1./18.
- Uralkodói felügyeleti jog 1891. jún. 17./2.
- Úrbéri dézsmák ld. Erdélyi ...*
- Úszódokk ld. Fiumei ...*
- Utak 1891. febr. 28./4., márc. 14./8., okt. 2./11., 1892. márc. 6./12., júl. 14./1., szept. 23./2., okt. 10./7., 1894. júl. 17./10.
- Utazás ld. Keleti ...*
- Utazók ld. Kereskedelmi ...*
- Útiköltség 1891. aug. 6./3.
- Ügyészi szervezet 1891. jan. 9./7.
- Ügyészségek ld. Horvátországi ...*
- Ügykezelés 1893. szept. 7./2.
- Ügykör 1892. máj. 20./13., júl. 8./1.
- Ld. még Hatáskör, Jogkör*
- Ügyviteli szabályzat 1894. márc. 20./14.
- Ülésszak ld. Országgyűlési ...*
- Ünnepek 1890. ápr. 11./3., ápr. 18./2., 1892. márc. 6./1., 1893. ápr. 14./10.
- Üveggyár 1890. aug. 8./10.
- Üzletkezelés ld. Vasúti ...*
- Üzletvezetőségek ld. Vasúti ...*
- Vadászat ld. Horvátországi ...*
- Vadvizek ld. Horvátországi ...*
- Vagyron ld. Ingatlan ...*
- Választás 1890. ápr. 11./2., ápr. 24./2., 1891. febr. 13./1., nov. 21./9., 1892. jún. 17./27., szept. 23./2., 1893. okt. 20./13.
- Ld. még. Országgyűlési képviselő-...-ok*
- Választási szabályzat 1890. márc. 25./4., 1891. jan. 9./1., 1892. febr. 1./2.
- Választmány ld. Törvényhatósági állandó ...*
- Választókerület ld. Országgyűlési ...*
- Vállalatok 1890. máj. 30./3., jún. 27./10., júl. 4./14., aug. 8./10., szept. 11./3., szept. 19./2., szept. 28./9., okt. 10./8., okt. 24./6., dec. 17./9., 1891. jún. 3./14., 1892. ápr. 1./7., ápr. 29./2., nov. 28./15., dec. 19./5.

- Ld. még Cukorgyarak, Hajózási ..., HÉV, MÁV, Tengerhajózási ..., Vasúttársaságok*
- Vállalkozó ld. Építési ...*
- Vallás 1892. febr. 9./2., okt. 4./2. és 3., nov. 22./2., dec. 27./4., 1893. márc. 30./13., ápr. 5./9., ápr. 18./1., ápr. 27./5., júl. 21./4., szept. 7./6., szept. 13./2., szept. 15./4., okt. 4./4.
- Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1890. aug. 30./12., 1891. szept. 7./2., 1892. nov. 2./10.
- Vallási
- alapítványok *ld. Horvátországi ...*
  - összejegyzések 1893. ápr. 5./6.
- Váltópénz ld. Ezüst ..., Réz ...*
- Valutarendezés 1891. jan. 15./6., 1892. ápr. 29./8., máj. 5./4., jún. 17./2., 1893. jan. 7./11., febr. 13./32., szept. 7./5., okt. 4./16.
- Vám ld. Bor..., Híd..., Tiroli gabona...*
- Vám- és kereskedelem-politikai helyzet 1890. nov. 12./1.
- Vám- és kereskedelmi
- értekezlet 1890. ápr. 18./5. és 6., nov. 9./1., nov. 19./2., 1891. jan. 9./8., febr. 28./2., 1894. okt. 1./25.
  - szövetség 1891. máj. 13./2.
- Vámbevételek 1890. ápr. 18./10.
- Vámforgalom 1890. szept. 21./10.
- Vámháború 1891. júl. 10./5., júl. 17./6.
- Vámkedvezmények 1890. dec. 3./9.
- Vámkezelés 1892. szept. 10./10., szept. 30./2., nov. 28./9.
- Vámmentesség 1891. márc. 14./9., dec. 24./6., 1892. nov. 28./13., 1893. dec. 23./18., 1894. dec. 9./18.
- Vámpolitikai intézkedések 1890. ápr. 3./3.
- Vámtarifa 1891. jan. 21./1., júl. 17./6., 1892. jan. 11./1.
- Vámtarifa Iroda ld. Nemzetközi ...*
- Vámterület ld. Német ...*
- Vámügyi Tanács 1890. ápr. 11./5.
- Vándoripar ld. Házalás*
- Vármegyei
- állategészségügyi szolgálat 1890. jún. 6./1.
  - közigazgatási közegek 1892. okt. 14./7.
- Vármegyék javadalmazása 1892. dec. 19./7.
- Városok ld. Horvátországi ...*
- Városrendezési terv 1893. ápr. 27./2.
- Vas- és Acélgár ld. Diósgyőri ...*
- Vásár ld. Nemzetközi állat...és juh..., Nemzetközi sertéspiac*
- Vasárnapi ipari munkaszünet 1890. ápr. 18./3.
- Vasgár ld. Diósgyőri Vas- és Acélgár*
- Vaskapu-szabályozás 1890. ápr. 24./11., aug. 8./12., szept. 28./5., 1892. szept. 16./2., 1893. nov. 14./11., 1894. jún. 24./9.

Vasművek ld. Állami ...

Vasutak ld. HÉV, MÁV, Vasúttársaságok

Vasút-államosítás 1890. ápr. 11./6., máj. 17./3. és 4., jún. 27./14., júl. 4./6., 1891. márc. 18./2., máj. 1./7., jún. 3./4., júl. 17./5., júl. 29./4., aug. 16./11., nov. 21./8., 1892. febr. 9./18., dec. 2./5., 1894. szept. 7./1., szept. 21./1.

Vasút-engedélyezés 1890. márc. 25./7. és 8., ápr. 3./8., máj. 9./4., máj. 17./5., 6. és 7., máj. 30./6., aug. 30./9., szept. 20./2., 1891. jan. 9./9., ápr. 6./2. és 4., máj. 1./9., 13. és 14., szept. 6./4., okt. 2./6., okt. 23./1. és 2., 1892. febr. 19./2., márc. 20./2., márc. 30./9., ápr. 29./3., 4. és 7., júl. 8./3., szept. 30./7., okt. 28./25., nov. 28./16., dec. 19./6., 1893. márc. 7./5., ápr. 27./10., máj. 30./4., jún. 24./10., júl. 22./4., szept. 7./27., okt. 30./8., 1894. febr. 4./12., ápr. 16./13., jún. 18./3. és 5., júl. 17./12., szept. 14–15./4., okt. 29./19., dec. 9./20.

Vasúti

- árudíj szabás 1890. okt. 24./4., 1891. jan. 30./1., febr. 4./4., febr. 13./4., 1892. jan. 28./2.
- áruforgalmi egyezmény 1891. okt. 13./8., 1892. nov. 28./5., 1893. dec. 23./15.
- beruházások 1890. nov. 3./2., 1893. febr. 13./13., szept. 7./23. és 24., 1894. máj. 3./13.
- csatlakozások 1890. aug. 8./8., 1891. febr. 28./4., márc. 14./6., jún. 26./14., 1892. szept. 23./7.

- díj szabás 1891. febr. 13./2., 1894. szept. 7./1., szept. 21./1.
- előmunkálati engedélyek 1892. szept. 16./10., 23./9., szept. 30./9.
- engedélyokmányok 1890. márc. 25./11., 1892. febr. 9./5., nov. 28./16., 1893. febr. 22./7., dec. 23./35.
- építkezések 1890. júl. 18./4., aug. 8./9., 1893. okt. 20./4., 1894. szept. 14–15./3., okt. 29./18., nov. 23./2.
- gabonaszállítás 1890. aug. 8./14.
- kocsintézőségek 1890. júl. 18./6.
- kocsik 1890. máj. 1./6., júl. 18./3., aug. 8./13., szept. 20./3., dec. 3./5., dec. 17./4., 1891. febr. 28./5., 1892. márc. 20./1., máj. 20./4., szept. 10./13., szept. 30./8.
- mozdonyok 1890. máj. 1./16., 1891. febr. 28./5., 1893. máj. 15./14.
- pályán elkövetett kihágás 1890. ápr. 11./17., okt. 24./17., 1892. dec. 27./1., 1893. jan. 7./5., febr. 13./6.
- péage-szerződés 1891. dec. 18./1.
- részvények 1892. máj. 20./9.
- szállítási
- díj kedvezmények 1892. szept. 16./9.
- jog 1890. nov. 19./1.
- személydíj szabás 1890. nov. 4./3.
- szomszédos forgalom 1892. jún. 28./2.
- üzleti eredmények 1890. ápr. 11./7., 1891. jan. 9./11., ápr. 16./5., 1892. ápr. 1./7.

- üzletvezetőségek 1891. aug. 16./11., 1892. febr. 9./18., 1894. máj. 13./16.
- vonalak üzletkezelése 1890. ápr. 11./6., 1892. jan. 8./2., dec. 19./4.
- Vasúttársaságok 1890. ápr. 11./6., máj. 1./8., máj. 17./3. és 4., máj. 30./5., jún. 13./4., jún. 27./14., júl. 4./6., okt. 24./1., 1891. jan. 21./6., márc. 18./2., máj. 1./7., jún. 3./4., júl. 17./5., aug. 16./11., nov. 21./8., 1892. jan. 8./2., febr. 9./5., máj. 20./9., nov. 28./16., dec. 2./5., dec. 19./4., 1893. ápr. 27./9., dec. 23./35.
- Ld. még HÉV, MÁV*
- Védgát-társulat *ld. Árvízvédelmi és ármentesítő társulatok*
- Védjegyek 1890. márc. 25./13., 1891. jan. 21./3., ápr. 6./5., nov. 21./4., 1893. márc. 3./23., 1894. ápr. 16./12.
- Ld. még Áruvédjegyek*
- Védőoltás *ld. Horvátországi himlőoltás*
- Védőtöltések 1892. dec. 27./12.
- Végrehajtás 1890. ápr. 11./16., nov. 19./5., 1891. jan. 15./5.
- Vegyes házasságokból származó gyermekek 1890. nov. 9./3., nov. 12./2., nov. 16./3., 1893. júl. 21./4., szept. 7./6., szept. 15./4., okt. 4./4.
- Vegyesbírótság *ld. Egyiptomi nemzetközi ...*
- Vegykísérleti Állomás 1892. febr. 9./12.
- Verekedés 1893. ápr. 27./7., dec. 23./10., 1894. jan. 15./20., dec. 27./2.
- Versec–Kubini HÉV 1893. okt. 30./8.
- Vígszínház *ld. Magyar ...*
- Világítás *ld. Villany...*
- Világkiállítás 1891. ápr. 6./6.
- Villány–üszögi vasútvonal 1891. dec. 18./1.
- Villanyvilágítás 1890. dec. 17./3.
- Vízhasználati jog 1892. nov. 28./15.
- Vízjog *ld. Horvátországi ...*
- Zágrábi Nemzeti Múzeum *ld. Horvátország ...*
- Zálogbirtokok *ld. Kincstári ...*
- Záloglevelek 1890. ápr. 11./11., 1892. márc. 6./11.
- Zár alá vétel 1890. ápr. 11./6., máj. 17./3., máj. 30./5., jún. 13./4.
- Zárszámadás *ld. Bosznia–Hercegovina ügyei, Közös ...*
- Zászló *ld. Lobogó*
- Zónatarifa *ld. Vasúti árudíjsszabás, ... személydíjsszabás*
- Zsarolás 1893. nov. 25./4.
- Zsebely–Csákóvári HÉV 1892. dec. 19./6.
- Zsidó *ld. Izraelita*
- Zsil-völgyi HÉV 1890. máj. 17./7., szept. 20./2.

Zsilip 1891. márc. 18./7.

Zsinatok 1891. máj. 1./17., jún. 13./1.,
nov. 21./9., 1892. okt. 14./4., dec.
18./3., dec. 27./9., 1893. febr.
22./3., júl. 22./5., dec. 23./30.

Zsitva-völgyi HÉV 1892. nov. 28./16.

NÉVTÁR

A NEM KÖZÖLT JEGYZŐKÖNYVI PONTOKBAN SZEREPLŐ JELENTŐS SZEMÉLYEK NÉVTÁRA

(A névtárban személyenként az alábbi adatokat adjuk meg: név; születési és halálozási év; foglalkozás; életpálya; az illető személy ügyét tárgyaló minisztertanács ideje, a napirendi pont száma, az előterjesztő miniszter és az ügy megnevezése. Abban az esetben, ha a névtárba felvett személy neve a közölt jegyzőkönyvi szövegekben, az ezekhez készült jegyzetekben vagy a bevezető tanulmányban is előfordul, az életpályára vonatkozó adatokat a *személynévmutatóban* szerepeltetjük, a névtárban csak utalunk erre a tényre. A felhasznált forrásokra nézve ld. a Névmutatónál leírtakat.)

Abele Rezső br. (1851–1923) a fumei kormányzóságnál szolgál, 1896–1897 kormányzóhelyettes és tengerészeti hatósági elnök, 1897-től a Közigazgatási Bíróság bírója, majd tanácselnöke.

1892. júl. 8./17. me.

Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.

1894. jún. 18./9. me.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

Abonyi Emil (1848–?) Bereg vm.-nél kezdi pályáját, 1879-től ogy. képv., 1887-től a KKM, majd a Ker. Min. tisztviselője, gazdasági, statisztikai cikkek szerzője.

1892. márc. 20./7. kerm.

Kinevezése min. tan.-sá.

Ábrányi Kornél id. (1822–1903) zeneszerző, 1860–1876 a Zenei Lapok szerkesztője, 1867 az Orsz. Magyar Dalárdaegyesület alapítója 1875–1888 a Zeneakadémia tanára, népies műdalok szerzője.

1890. dec. 10./4. vkm.

Nyugdíj-visszafizetési kötelezettségének elengedése.

Abry, Leon (1857–1905) belga festőművész, főleg a katonaelettel foglalkozó képeket fest, a magyar képzőművészet belgumi népszerűsítője.

1891. okt. 13./1. vkm.

F. J. r. lov. ker. adományozása a magyar művészet iránti fáradozásaiért.

Ajtay (Ajtay Kovách) Sándor (1845–1917) orvos, a kolozsvári egyetemen 1872-től nyilv. rk. tanár, 1881–1882 rektor. 1892-től a bp.-i egyetem tanára, 1906–1907 rektor, a tvsz.-i orvostan szakértője

1894. febr. 10./11. igm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

Alexy Albert (1843–?) jogász, az IM nemzetközi jogi osztályának vezetője, 1897-től a konstantinápolyi konzuli főtvsz. főbírója

1892. febr. 14./2. igm.

Min. tan. cím és jelleg adományozása

Ambrózy Béla br. (1838–1911) földbirtokos, kezdeményezésére alakul meg az Orsz. Méhészeti Egyesület, 1880-tól a Magyar Méh szerkesztője, tevékenyen részt vesz a Vöröskereszt Egylet munkájában, 1887–1896 ogy. képv.

1893. dec. 23./28. büm.

Lipót r. köz. ker. adományozása

Andreánszky István br.

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1891. júl. 3./10. püm.

Lipót r. lov. ker. adományozása

- Angyal József** (1842–1929) 1867-től szolgál a PM-ban, 1890–1892 a Kincstári Jogügyigazgatóság alig.-ja, 1892–1898 ig.-ja, 1898-tól szept., később munkap. ogy. képvis., Tisza István bizalmasa.
1890. márc. 25./26. püm.
Kinevezése kincstári jogügyi alig.-vá.
1892. márc. 20./11. püm.
Kinevezése kincstári jogügyi ig.-vá.
- Ary Pál** (1869–?) a Ker. Min.-ban szolgál, h. áll. titk., 1923-tól több nemzetközi kongresszuson képviseli Magyarországot.
1892. nov. 28./8. kerm.
Kinevezése a Ker. Min.-ba s. fogalmazási cím és jelleggel
- Axaméthý Lajos** (1847–?) kulturpolitikus, 1869-től szolgál a VKM-ban, egyházpolitikai és népnevelési ügyekkel foglalkozik.
1890. jún. 20/7. vkm.
Oszt. tan. cím és jelleg adományozása
1892. jún. 28./6. vkm.
Kinevezése oszt. tan.-sá
- Balázs (Balás) Árpád** (1840–1905) 1878-tól a keszthelyi gazdasági tanintézet, 1884-től a magyaróvári gazdasági akadémia, majd 1897-től a Mezőgazdasági Múzeum ig.-ja, mezőgazdaság-tudományi művek szerzője.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Ballai Lajos**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1892. márc. 20./7. kerm.
Kinevezése min. titk.-rá.
- Balogh Jenő** (1864–1953) 1880-tól a bp.-i egyetem magántanára, majd rövid bírói szolgálat után 1891-től az IM tv. előkészítő osztályán dolgozik, 1897-től ítélőtáblai bíró, egyetemi tanár, 1900–1910 VKM áll. titk., munkap. ogy. képvis., 1913–1917 igm, 1920–1935 az MTA főtítkára, 1940–1943 másodelnöke, 1927-től felsőházi tag.
1892. febr. 14./2. igm.
Kinevezése min. titk.-rá.
- Bánffy Dezső br.**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Bánffy Miklós gr.** (1801–1894) földbirtokos, 1836-tól Alsó-Fehér vm. főispánja, 1849 emigrál, hazatérése után saját birtokán tevékenykedik, 1882-től főpohárnokmester.
1892. jan. 8./15. me.
Lipót r. nagyker. adományozása.
- Bánffy Zoltán br.**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1891. júl. 10./8. büm.
Mint ny. főispánnak a Lipót r. lov. ker. adományozása.
- Banovits Kajetán** (1841–1915) vasúti mérnök, 1872 MÁV-nál a vasútépítési felügyelőség h. vezetője, 1884-től az építési és gépészeti főoszt. h. ig.-ja, majd ig.-ja, a közlekedésügyben elért eredményeiért nemességet kap.
1893. nov. 25./9. kerm.

- Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.
- Barcsay Kálmán** (1839–1903) 1867-től BM-ban fogalmazó, 1869-1872 Deák-p. ogy. képvis., majd Párizsban él, 1878–1891 Hunyad vm. alispánja, 1892-től, szep. ogy. képvis., 1902-től Hunyad vm. főispánja.
1892. márc. 6./24. büm.
III. o. vaskor. r. adományozása.
- Barkóczy Sándor br.** (1857–1925) 1879-től szolgál a VKM-ban, 1904–1912 a középiskolai osztály vezetője.
1895. jan. 13./2. vkm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Bartai (y) Ede** (1825–1901) zeneszerző, -tanár, 1848/49 a KKM-ban szolgál, később zongoraoktatásból él, 1874-től az Orsz. Dalegyesület alelnöke, majd elnöke, 1867-től a Nemzeti Zenede ig.-ja.
1890. dec. 3./23. vkm.
Kir. tan. cím adományozása a Nemzeti Zenede fennállásának 50. évfordulója alkalmából.
- Bartal Antal** (1829–1909) klasszika-filológus, 1856-tól középiskolai tanár, 1868-tól egyetemi magántanár Pesten, 1871-től a tanítóképző intézet és a gyakorló főgimnázium ig.-ja, az MTA tagja, fő műve: A magyarországi latinság szótára (1901).
1890. máj. 23./1. vkm.
Kir. tan. cím adományozása nyugalomba vonulása alkalmából.
- Barthos János** (1821–1894) az 1840-es években novellákat ír, később a KSZKM-ban szolgál, h. áll. titk.
1890. dec. 17./11. kszkm.
Lipót r. köz. ker. adományozása.
1891. máj. 1./3. kszkm.
Áll. titk. cím adományozása nyugalomba vonulása alkalmából.
- Batthyány Tivadar gr.**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1890. ápr. 18./8. kerm.
Kinevezése tengeri hajózási főfelügyelővé.
- Báttlay Imre** (1843–1896) Kalocsán kir. ügyész, majd Kassán főügyészhelyettes, 1892-től főügyész, az IM-ba beosztva tevékenyen részt vesz a bűnvádi perrendtartás munkálataiban, szakirodalmi tevékenysége jelentős.
1892. máj. 5./9. igm.
Kinevezése kassai főügyésszé.
- Bauer, Moritz** (1840–?) bankár, Bajorországban született, 1883-tól osztrák állampolgár, 1881-től a Wiener Bankverein ig.-ja, több magyarországi pénzügyintézet vezetőségi tagja, tevékeny részt vállal a valutarendezési pénzműveletekben.
1892. dec. 27./16. püm.
III. o. vaskor. r. adományozása az állami pénzügyek érdekében tett szolgálataiért.
- Beck (Madarassy-Beck) Miksa br.** (1838–1924) bankár, 1870-től a Magyar Leszámlító és Pénzváltó Bank vezérig.-ja, 1899-től elnöke, 1911 bárói méltóságot kap.
1894. ápr. 16./19. püm.
III. o. vaskor. r. adományozása az állami hitelműveletek körül szerzett érdeméért.
- Bedő Albert** (1839–1918) erdész, a FIK Min.-ban részt vesz az 1879. évi erdőtv. kidolgozásában, 1885-től

áll.titk., 1896-tól szep.ogy. képv., erdészeti szakirodalmi munkássága jelentős, az MTA tagja, 1957 emlékére az Orsz. Erdészeti Egyesület emlékérmét alapít.

1890. dec. 22./5. fm.

Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.

Beksics Gusztáv (1847–1906) publicista, történész, 1870-től a Pesti Napló munkatársa, 1874-tőlogy. képv., 1894–1896 min. tan. a Miniszterelnökségen, utána a Magyar Nemzet, majd élete végén a Bp.-i Közl. szerkesztője, jelentős történeti és publicisztikai művek szerzője.

1894. febr. 10./16. me.

Kinevezése min. tan.-sá.

Bencze Gergely (1854–1925) erdész, erdőigazgatósági szolgálat után előadó, rk., majd 1891 rend. tanár a selmecbányai akadémián, számos erdészeti, bányászati tanulmány közzölője.

1891. okt. 30./8. fm.

Kinevezése a selmecbányai bányászati és erdészeti akadémia rend. tanárává.

Benedek Sándor (1854–1936) pénzügyi jogi író, pénzügyi igazgatóságnál, később a PM-ban szolgál, 1896 a Közigazgatási Bíróság bírója, 1913ogy.-i képv., közoktatásügyi áll. titk., 1914–1933 a Közigazgatási Bíróság másodelnöke, 1927 felsőházi tag.

1893. dec. 30./13. püm.

Kinevezése pénzügyig.-vá.

Beniczky Gábor földbirtokos

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1890. dec. 22./5. fm.

Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.

Benitzky Hermina ld. Veres Pálné!

Bernáth Géza (1845–1932) 1867-től áll bírósági szolgálatban, 1895-től Szegeden ítéltáblai elnök, 1899-től IM áll. titk., 1906–1910 kúriai másodelnök, 1911-től fh. tag, jelentős szerepe van az igazságügyi adminisztráció fejlesztésében.

1891. jan. 3./1. igm.

Kinevezése ítéltáblai tanácselnökké.

Bertalan Lajos (1838–1901) mérnök, a Sebes-Körös szabályozásánál főmérnök, 1881-től a KKM-ban és az FM-ban szolgál, 1889-től a dunai, 1890-től a tiszai osztály vezetőjeként folyamatszabályozási munkákat irányít.

1891. dec. 18./19. fm.

Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.

1893. ápr. 14./8. fm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

Bertha Sándor (1843–1912) zeneszerző, zongoraművész, Lisztnél is tanul, hosszú ideig él Párizsban, Mathias Corvin című operáját 1893-ban mutatják be.

1893. szept. 7./3. vkm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

Bezerédj Pál (1840–1918) földbirtokos, hat éves nyugat-európai tanulmányút után 1880-tól a selyemhernyótenyésztési ügy rendezését vezeti miniszteri biztosként.

1890. dec. 22./5. fm.

Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.

Bezerédj Viktor (1855–1913) 1885-tőlogy. képv., 1890-től min. tan. a BM-

- ban, a közjogi osztály vezetőjeként jelentős szerepe van a Szapáry-féle közigazgatási reformjavaslat kidolgozásában, később a VKM-ban áll. titk. címet kap.
1890. jún. 6./10. büm.
Kinevezése min. tan.-sá.
- Bíró Pál** (1841–1914) újságíró, 1872-től szolgál a Honv. Min.-ban, az eln., majd a tv. előkészítő osztály vezetője, a honvédség történetével is foglalkozik.
1892. okt. 28./14. honv. m.
III. o. vaskor. r. adományozása.
- Bíró Tamás** (1850–1927) orientalista értekezéseket publikál, majd a FIK, illetve a Ker. Min.-ban külkereskedelmi ügyekkel foglalkozik, újjászervezi a Kereskedelmi Múzeumot, nevéhez fűződik a Keleti Kereskedelmi Akadémia létesítése.
1892. febr. 9./8. kerm.
F. J. r. lov. ker. adományozása a kereskedelmi szerződések létesítése terén szerzett érdemeiért.
1892. márc. 20./7. kerm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Bohus Zsigmond br.** (1825–1917) több ízbenogy. képv., majd fh.-i tag, 1894-től br., Arad vm.-i vasutak kiépítésének támogatója.
1890. júl. 4./18. büm.
II. o. vaskor. r. adományozása.
- Boleman István** (1843–1905) orvos, balneológus, Vihnyén fürdőorvos, majd Bars vm. tiszti főorvosa, nagy szerepet játszik a fürdőügy fejlesztésében.
1890. aug. 8./21. büm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Bollé, Hermann** (?–?) horvát építész, egyházi és egyéb épületeket épít, a zágrábi ipariskola ig.-ja.
1890. júl. 18./26. hszdm.
Építészeti tan. cím adományozása.
- Boncz Ferenc**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1892. márc. 20./15. vkm.
Lipót r. lov. ker. adományozása nyugdíjazása alkalmából.
- Bossányi László** (1823–1899) a szabadságharcban való részvételért 8 évi várfogságra ítélik, de már 1850-ben kiszabadul, gr. Károlyi István főti birtokán él, 1881–1891 szep.ogy. képv.
1893. márc. 30./22. büm.
III. o. vaskor. r. adományozása.
- Bukovszky György** (1863–1930) orvos, felállítja az ország első fertőtlenítő intézetét, amelynek 1896-tól ig.-ja.
1894. jan. 15./10. büm.
Kor. ar. érd. ker. adományozása az 1893. évi kolerajárvány leküzdése terén szerzett érdemekért.
- Chernel György** (1863–1910) földbirtokos, neves lótenyésztő, 1895-től szep.ogy. képv.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Chyzer Kornél** (1836–1909) orvos, 1860-tól a Nemzeti Múzeum állattani osztályának munkatársa, 1861-től Bártfán fürdőorvos, 1869-től Zemp-lén vm. tiszti főorvosa, 1893-tól a BM egészségügyi osztályának veze-

- tője, a járványok elleni küzdelem és a fürdőügy jeles alakja.
1893. jan. 15./2. büm.
Megbízása a BM egészségügyi osztályának vezetésével.
1894. jan. 15./9. büm.
Min. tan. cím és jelleg adományozása.
- Czakó Kálmán** (1843–1895) botanikus, orvos, 1874-től az Állatorvosi Főiskola növény, kórbonc- és gyógyszer-tanára, majd a Vetőmagkísérleti Állomás első ig.-ja, jelentős botanikai, alkalmazott növénytani munkák szerzője.
1893. szept. 7./20. fm.
F. J. r. adományozása.
1893. okt. 30./7. fm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Czanyuga József** (1816–1894) író, műfordító, 1842-től kereskedelmi iskolai tanár, 1849-1892 nemzeti múzeumi tisztviselő, 1867 szerkeszti a Pester Telegrafot, nyelvkönyveket, vígjátékokat, operaszövegeket ír, német munkákat fordít.
1892. jún. 28./7. vkm.
F. J. r. lov. ker. adományozása nyugdíjazása alkalmából.
- Czekelius Aurél** (1844–1927) mérnök, a MÁV-nál, majd a Ker. Min.-ban szolgál, a Műszaki Tanács tagja, 1893-tól vezeti a Duna-híd osztályt, több Duna- és Tisza-híd megalkotásában vesz részt.
1892. dec. 19./2. kerm.
Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.
1893. márc. 30./6. kerm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Csatáry Lajos** (1832–1907) orvos, részt vesz a szabadságharcban, majd a török hadseregben szolgál, 1859-től a tvsz.-i orvostan magántanára a nagyváradi jogakadémián, később a bp.-i egyetemen, 1870-től a MÁV főorvosa, megszervezi a vasúti egészségügyi mentőszolgálatot.
1894. jan. 15./10. büm.
Kir. tan. cím adományozása az 1893. évi kolerajárvány leküzdése terén szerzett érdemekért.
- Csathó Ferenc** (1845–1928) 1889-től kir. táblai bíró Bp.-en, 1891-től ítélőtáblai tanácselnök Debrecenben, 1893-tól kúriai bíró, ítélőtáblai elnök Marosvásárhelyen, majd Szegeden, 1901-ben kúriai tanácselnök, 1904-től kúriai tanácselnök, 1901-től a Bp.-i Ítélőtábla elnöke.
1891. jan. 3./1. igm.
Kinevezése ítélőtáblai tanácselnökké.
1893. márc. 22./2. igm.
Kinevezési kúriai számfeletti bíróvá.
- Csekonics Endre gr.**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1892. jan. 8./15. me.
V. b. t. t. méltóság adományozása.
- Csemegi Károly** (1826–1899) büntetőjogász, a szabadságharcban való részvétele miatt büntetésül besorozzák az osztrák hadseregbe, később Aradon ügyvéd, 1867-től az IM-ban szolgál, áll. titk, 1879–1893 kúriai tanácselnök, az igazságügyi szervezeti törvények és a büntető törvénykönyv kidolgozója, a Magyar Jogászegylet első elnöke.
1893. nov. 25./2. igm.

- Nyugdíjba beszámító szolgálati idejének megállapítása.
- Csenke (Tschenke) Emil** (1832–?) német származású mérnök, 1885-től magyar állampolgár, az 1850-es évek közepén kerül Magyarországra, az Osztrák–Magyar Államvasutakhoz, 1867-től az Első Magyar Vagongyár, majd a Ganz Vagongyár ig.-ja
1892. nov. 28./7. kerm.
1892. dec. 18./9. kerm.
F. J. r. lov. ker. adományozása.
- Cserhádi Sándor** (1852–1909) növény-nemesítő, 1878–1904 tanár és a kísérleti telep vezetője a magyaróvári akadémián, 1883 a Mezőgazdasági Szemle alapítója és szerkesztője, 1891-től vezeti az Orsz. Növénytermelési Állomást, a hazai tudományos növénytermesztés úttörője.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Csorba Ferenc** (1862–1949) ügyvéd, majd kir. táblai tanácsjegyző, később a VKM tisztviselője, majd áll. titk., önálló munkáin kívül számos oktatási tárgyú cikk alkotója.
1893. febr. 13./29. vkm.
Min. titk. cím és jelleg adományozása.
1895. jan. 13./2. vkm.
Kinevezése min. titk.-rá.
- Csörgeő Gyula**
Életrajzi adatait ld. a személynévmutatóban.
1893. dec. 23./12. kerm.
Lipót r. lov. ker. adományozása.
- Daempfl Sándor** (1852–1898) Pécssett jogtanár, 1878-tól Bp.-en egyetemi magántanár, 1887-től Pécs tiszti fő-ügyésze, 1891-től Pécssett ítélőtáblai bíró, jogi könyvek szerzője.
1891. apr. 3./5. igm.
Kinevezése ítélőtáblai bíróvá.
- Daruváry Alajos**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1892. máj. 20./21. igm.
Szt. István r. köz. ker. adományozása a koronázási jubileumon.
- Deiningger Imre** (1844–1918) mezőgazdász, a debreceni, majd a magyaróvári gazdasági tanintézet tanára, a Vetőmagvizsgáló és Növényélettani Kísérleti Állomás alapítója és vezetője, 1884-től a keszthelyi tanintézet, 1892-től a gödöllői koronauradalom ig.-ja, 1899–1914 a FM-ban szolgál.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
1892. dec. 18./16. fm
Kinevezése a gödöllői koronauradalom jószágig.-jává.
1894. márc. 11./11. fm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Dékány Mihály** (1848–?) az Orsz. Építési Igazgatóságnál, a KKM-ban és a FM-ban szolgál, 1890-től oszt. tan., vízsabályozási ügyekkel foglalkozik, szakirodalmi munkássága jelentős.
1890. márc. 25./28. fm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Dessewffy Aurél gr.**
Életrajzi adatait ld. a személynévmutatóban.

1890. dec. 22./5. fm.
Lf. teljes elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Dolecsko Mihály** (1839–1913) mérnök, részt vesz Pest szintezési munkálataiban, később vízszabályozási mérnök, 1886-tól a Bp.-i Folyammérnöki Hivatal főnöke, 1905-től oszt. tan., mederfenék-rajzoló műszer (profilográf) szerkesztője.
1891. jan. 30./5. fm.
Műsz. tan. cím adományozása.
1893. márc. 15./6. fm.
F. J. r. lov. ker. adományozása a dunai árvíz során szerzett érdemekért.
- Dubravszky Róbert** (1858–1922) állat-egészségügyi szakember, a FIK Min. ban és az FM-ban szolgál, 1912-től a vámpolitikai és mezőgazdasági statisztikai osztály vezetője, áll. titk., több mezőgazdasági intézmény elnöke.
1890. dec. 22./6. fm.
Min. titk. cím adományozása.
- Dunay Ferenc** (1832–1907) 1875-től a győri jogakadémia tanára, 1887-től beszercebányai tankerületi főig., 1889-től a Ferenc József Intézet kormányzója, a román, germán és holland nyelv kutatója.
1890. júl. 18./24. vkm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Egan Ede** (1851–1901) ír család sarja, a kezdeményezésére szervezett Orsz. Tejgazdasági Felügyelőség vezetőjeként (1883–1890) nagy szerepet játszik a tejgazdaság fellendítésében, az ún. hegyvidéki akció tervének kidolgozója és az akció keretében felállított Hegyvidéki Kirendeltség vezetője.
1894. márc. 11./11. fm.
III. o. vaskor. r. adományozása.
- Ehrlich Sámuel** (1823–?) 1840-től a Goldberger-féle kékfestőgyár alkalmazottja, 1860-tól ig.-ja.
1890. aug. 30./7. kerm.
Kor. ar. érd. ker. adományozása a hazai ipar fejlesztése terén 50 éven át kifejtett tevékenységéért.
- Emmer Kornél**
Életrajzi adatait ld. a személynév-mutatóban.
1890. júl. 18./11. igm.
Kinevezése kúriai bíróvá.
- Engel József** (1851–?) nagyiparos és –kereskedő, jelentős alakja a magyar iparfejlesztésnek, parketta- és bútorgyártással foglalkozik, szerepet játszik a komlói kőszénbánya megnyitásában.
1893. dec. 30./2. büm.
F. J. r. lov. ker. adományozása.
- Enyedi Lukács** (1845–1906) újságíró, a Szegedi Napló szerkesztője 1884-től függ. p. ogy. képvis., 1888-tól az Egyetértés és a Pesti Napló vezércikk-írója, 1890-től a PM tisztviselője, 1895 az Agrárbank elnöke, 1896 szep. ogy. képvis.
1892. márc. 20./11. püm.
Min. tan. cím és jelleg adományozása.
1893. márc. 13./15. püm.
Kinevezése min. tan.-sá.
- Erdődy Ferenc gr.** (1830–1906) földbirtokos, hozzájárul a Vág völgyi Vasút építéséhez, a pöstyéni fürdőben katonai kórházat létesít.

1894. jan. 15./1. me.
B. t. t. méltóság adományozása.
- Erődy Béla** (1846–1936) nyelvész, földrajzi író, kisázsiai, egyiptomi és balkáni tanulmányút után a 70-es évektől Bp.-en tanár, 1882-től a fiumei gimnázium ig.-ja, 1892–1919 bp.-i tankerületi főig., 15 nyelvet beszél, jelentősek műfordításai, 1893–1904 a Földrajzi Társaság elnöke.
1891. márc. 14./12. vkm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Fábián János** (1836–1902) a KKM-ban az ügyvi oszta ly vezetöje, 1880-tól fömérnök, 1886-tól középítési felügyelő, 1894-től oszt. tan., 1882-től a Magyar Mérnök és Építész Egylet ig.-ja, 1899-től elnöke.
1893. dec. 23./13. kerm.
Oszta tan. cím és jelleg adományozása.
- Falk Zsigmond** (1831–1913) nyomdaiparos, 1848 nemzetör, 1868 megalapítja a Pesti Könyvnyomda Rt.-t, az Orsz. Iparegyesület alelnöke.
1892. jún. 17./23. igm.
Kereskedelmi tan. cím adományozása.
- Faragó Ödön** (1853–1925) 1873-ban Kínában vállal vámtisztai állást, 1881-től tengerészeti vámig. Tiencsinben, a Magyar Földrajzi Társaság 1. tagja.
1894. febr. 10./14. kszkm.
F. J. r. köz. ker. adományozása Ferenc Ferdinánd fhg. keleti utazása során tett szolgálataiért.
- Farbaky István** (1837–1928) bánya- mérnök, a selmeci akadémia tanára, 1876–1892 ig.-ja, ezután ogy. képv.,
- 1881–1892 a Bányászati és Kohászati Lapok szerkesztöje, több találmány tulajdonosa; jelentős szerepe van a bányászati tudomány fejlesztésében.
1892. júl. 14./10. püm.
III. o. vaskor. r. adományozása.
1893. nov. 14./9. püm.
Kinevezése min. tan.-sá.
- Farkas Kálmán** (1859–1953) mérnök, a komáromi Kultúrmérnöki Hivatalnál, majd 1892-től az Orsz. Vízépítési Igazgatóságnál dolgozik, a közegészségügyi mérnöki szolgálat megszervezője.
1893. ápr. 14./8. fm.
Fömérnöki cím adományozása.
- Fehér Ipoly Kálmán** (1842–1909) 1864-től a pannonhalmi főapátsági liceum tanára, 1874-től az esztergomi főgimnázium ig.-ja, 1882-től szegedi tankerületi főig., 1892-től pannonhalmi főapát, 1893-tól az Orsz. Közoktatási Tanács elnöke.
1892. dec. 18./5. vkm.
Javaslatba hozása az Orsz. Közoktatási Tanács elnöki tisztségére.
1893. febr. 13./26. vkm.
Kinevezése az Orsz. Közoktatási Tanács elnökévé.
- Feichtinger Elek br.** (1854–1928)
1892-től fiumei pénzügyi ig., majd a kereskedelmi akadémia tanára, 1900-tól a Közigazgatási Bíróság bírója, 1905-től Boszniában pénzügyi osztályfőnök, 1912 br.
1892. jan. 8./10. püm.
Kinevezése min. titk.-rá.
1892. febr. 1./7. püm.
Kinevezése fiumei pénzügyi ig.-vá.
1894. dec. 27./7. püm.
Kir. tan. cím adományozása.

Feilitzsch Artúr br. (1859–1925) erdész, az állami erdészeti szolgálatban felügyelő, 1895-től erdőig., 1899–1905 ogy. képvis., Tisza István híve, 1905–1906 a Fejérváry-kormányban fm.

1891. máj. 1./30. fm.

Kinevezése erdőfelügyelővé.

1893. dec. 23./20. fm.

Erdőig. cím és jelleg adományozása.

Fekete Gábor

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1890. máj. 9./7. igm.

Kinevezése kir. táblai tanácselnöknek Marosvásárhelyre.

1891. jan. 3./1. igm.

Kinevezése it. tanácselnöknek Marosvásárhelyre.

Fekete Zsigmond (1847–1914) mérnök, 1878-tól vízszabályozó társulati mérnök, 1881-től ogy. képvis., 1884-től a Felső-Duna szabályozásának irányítója, majd az Orsz. Vízépítési Igazgatóság osztályvezetője.

1893. dec. 23./20. fm.

Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.

Ferdinándy Bertalan (1821–1894)

1848 ogy. képvis., a szabadságharc után halálra ítélik, de kegyelmet kap, 1873–1875 Kassa, Bártfa, Eperjes és Kisszében városok főispánja.

1891. okt. 2./13. büm.

Kegyelmi nyugdíj megállapítása.

Festetics Tasziló hg. (1850–1933) 162 000 holdas birtok tulajdonosa, Keszthelyen fényes palotát vezet, megalapítja a fenéki telivérménest, híres versenyloistállót tart, 1895-től főpo-

hárnokmester, 1904-től főudvarmester, 1911 hg. rangra emelik.

1890. aug. 8./19. me.

B. t. t. mélt. adományozása.

Fiáth Ferenc br. (1815–1885) az 1840-es években Fejér vm.-ben alispán, ogy. követ, 1848 távol marad a politikától, 1849 a megszálló császáriak ideiglenes kir. biztosa Veszprémben, 1860 Veszprém vm. főispánja, 1864–1865 több kir. kézirat fogalmazója.

1891. máj. 1./28. büm.

Özvegyének kegydíj adományozása.

Fischer Ignác (1840–1906) majolikagyáros, 1877 Bp.-en porcelánfestő intézetet létesít, amelyet később majolikagyárrá fejleszt, meghonosítja a fajansz burkolatlemezek gyártását.

1892. jan. 8./7. büm.

Magyar nemesség adományozása „tóvárosi” előnévvel.

Fodor István (1856–1929) villamosmérnök, elsőként épít villanytelepet Strassbourgbán, Antwerpenben és Hamburgban, 1888–1894 az athéni villanytelep ig.-ja, 1894-ben hazatér, az Általános Villamossági Rt. vezérig.-ja lesz, főleg a nagyfrekvenciájú áramot kutatja.

1893. jan. 26./1. kszkm.

Kor. ar. érd. ker. adományozása a görögországi magyar képviselteknek és kereskedőknek nyújtott szolgálataiért.

Fodor József (1843–1901) higiénikus, 1869-től kórházi boncnok-főorvos, 1872-től Kolozsvárott, majd Bp.-en egyetemi rend. tanár, 1894–1895 rektor, az MTA tagja, a közegészségtan jelentős kutatója, egészségügyi szaklapok szerkesztője.

1894. jan. 15./10. büm.

III. o. vaskor. r. adományozása az 1893. évi kolerajárvány leküzdése terén szerzett érdemekért.

Forster Kálmán (1858–1910) 1880-ban kerül a FIK Min.-ba, 1897-től a FM-ban oszt. tan., min. tan., 1908-tól a mezőgazdasági szakoktatási és kísérletügyi osztály vezetője.

1894. jún. 24./11. fm.

Min. titk. cím és jelleg adományozása.

1894. nov. 7./10. fm.

Kinevezése min titk.-rá.

Förster Nándor (1852–1941) 1873-tól a MÁV alkalmazottja, 1890-től a MÁV Gépgyár ig.-ja, 1896-tól min. tan., 1906 nemességet kap.

1890. dec. 22./5. fm.

Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.

1893. dec. 2./25. kerm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

Gaál Jenő (1846–1934) 1878–1893 ogy. képv., majd a Ker. Min. iparfejlesztési főosztály vezetője, 1894–1916 a Műegyetemen a nemzetgazdaságtan nyilv. rend. tanára, 1907–1913 a Magyar Társadalomtudományi Egyesület ig.-ja, 1908-tól fh. tag, az MTA tagja.

1893. máj. 15./15. kerm.

Kinevezése min. tan.-sá.

Gelcich, Eugen (1854–?) a Monarchia haditengerészeténél szolgál, majd 1878-tól különböző osztrák tengerészeti és hajózási iskolák ig.-ja, 1902-től Ausztria kereskedelmi és hajózási oktatási intézményeinek felügyelője.

1894. márc. 11./14. kerm.

Javaslatba hozása a fiumei m. kir. Tengerészeti Tanoda ig. állására.

1894. szept. 14–15./7. kerm.

Nem vállalja el a fenti állást.

Gelich Richárd (1821–1899) tábornok, katonai szakíró, 1848/49-ben a Honv. Min.-ban szolgál, a szabadságharc utáni emigrációban az osztrák titkosrendőrség ügynöke, 1857-es hazatértekor formailag elítélik, de rögtön kegyelmet kap, 1867 oszt. tan. a Honv. Min.-ban, 1871-től dandártábornok, megírja a szabadságharc történetét.

1890. okt. 11./4. kszkm.

Magyar grófsági kérelmének elutasítása.

Genersich Antal (1842–1918) patológus, 1868-tól Pesten kórboncnok főorvos, 1870-től nyilv. rend. tanár Kolozsvárt, később Bp.-en, 1910–11 az egyetem rektora, az MTA tagja, főleg a tuberkulózis, a szifilisz és a leukémia kutatója.

1891. júl. 3./4. vkm.

Magyar nemesség díjmentes adományozása „szepes-szombati” előnévvel.

Gerlóczy Károly (1835–1900) Bp. első alpolgármestere, jelentős szerepet vállal Buda és Pest egyesítésében, 1873–1897 Bp. alpolgármestere, sokat tesz a fővárosi szociális és művelődésügyi intézmények fejlesztéséért.

1891. júl. 10./8. büm.

Kir. tan. cím adományozása.

1894. jan. 15./10. büm.

- Lf. elismerése az 1893. évi kolerajárvány leküzdése terén szerzett érdemekért.
- Gesell Sándor** (1839–1917) bányamérnök, geológus, 1871-től geológus Nagybányán, Selmecbányán, 1883–1908 a Földtani Intézet bányafőgeológusa.
1893. febr. 13./18. fm.
Főbányatan. cím és jelleg adományozása.
- Gonda Béla** (1851–1933) mérnök, Magyaróvárott, a Műegyetemen, majd a Külkereskedelmi Akadémián tanít, 1882-től főmérnök a KKM-ban, 1893-tól a Ker. Min. hajózási és Vaskapu szabályozási osztály vezetője, megteremtette a magyar tengerkutatást, lapokat is alapít (Gazdasági Mérnök, Magyar Hajózás).
1893. júl. 22./13. kerm.
Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.
- Gottlieb Ferenc** (1859–1919) mérnök, a MÁV Gépgyárban szolgál, 1918 h. ig., több bp.-i híd tervezését és kivitelezését irányítja.
1892. jún. 17./8. kerm.
Főmérnöki cím adományozása.
- Gönczi Mór** (1865–?) zenei szakíró, a VKM-ban szolgál, több cikket ír külföldi zenei lapokba, 1893–1896 szerkeszti a Zene- és Színművészeti Lapokat.
1892. jún. 28./6. vkm.
Miniszteri fogalmazói cím és jelleg adományozása.
- Grand Miklós** (1837–1893) méhésztanár, 25 éven át néptanító, 1882-től méhésztani vándortanító, később Buziáson méhészeti felügyelő, a gyümölcsfatermesztés és méhtenyésztés, mézértékesítés terén fejt ki eredményes munkásságot.
1893. márc. 3./18. fm.
Kor. ar. érd. ker. adományozása.
- Grecksák Kálmán** (1854–1924) jogász, mérs. ell. ogy. képviselő, 1891-től Szegeden ítélőtáblai bírósági elnök, 1901-től Bp.-en kúriai bírósági elnök, 1913–1917 kúriai tanácselnök, 1917 IM áll. titk., 1917–1918 igm., kereskedelmi joggal foglalkozik, szerkeszti a Codex Hungaricus tv. gyűjteményt.
1891. ápr. 3./5. igm.
Kinevezése ítélőtáblai bírósági elnöki.
- Grósz Lipót** (1827–1901) orvos, a BM-ban szolgál és min. tan. rangot ér el, járvány- és fürdőügyi műveket publikál.
1890. jún. 13./12. büm.
Kinevezése min. tan.-sá.
1893. febr. 13./25. büm.
Lipót r. lov. ker. adományozása nyugdíjazása alkalmából.
- Gyarmathy Miklós** (1830–1898) Bem alatt végigharcolja a szabadságharcot, később gazdálkodik és megszerkeszti a róla elnevezett váltóteket, Kolozsvm.-ben 1861 tb. főjegyző, 1875–1896 alispán.
1893. márc. 30./22. büm.
III. o. vaskor. r. adományozása.
- Gyertyánffy István** (1834–1930) pedagógus, tanítóképezési igazgató, Székelykeresztúron, 1873-tól Bp.-en, 1878-tól a Köznevelési Tanács tagja, 1874–1894 a Néptanítók Lapjának szerkesztője.
1892. ápr. 11./3. vkm.

Kir. tan. cím adományozása.

Hajdú Gyula

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1894. ápr. 3./6. kerm.

Kinevezése számfeletti műszaki tan-sá a Ker. Min.-ba.

Hajnal Antal (1838–1907) magánmérnök Békés vm.-ben, 1867-től a fiumei kikötőépítésnél előadó, 1877-től a fiumei építészeti hivatal főnöke, 1884 kidolgozza a fiumei kikötő bővítésének terveit.

1893. márc. 30./6. kerm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

Hammersberg Jenő (1845–1918) az első koronaügyész, 1872–1878 ogy. képvis., majd Bp.-en kir. táblai pótbíró, 1896-tól bp.-i kir. főügyész 1899-től koronaügyész.

1891. szept. 6./1. igm.

Kinevezési kúriai bírónak.

Handmann Adolf (1843–1906) műfordító, osztrák államhivatalnok, 1869-ben lép a magyar állam szolgálatába, később a Postatakarékpénztár számvevőségi főnöke, magyar és német műfordításai jelennek meg.

1893. jan. 15./16. kerm.

Kir. tan. cím adományozása.

Harkányi Frigyes br. (1826–1919) nemzetörként részt vesz a szabadságharcban, közreműködik a Magyar Általános Biztosító Társaság, a Magyar Földhitelintézet és számos vállalat alapításában, 1867-től a FIK Min. kereskedelmi és vámosztályát vezeti, 1870–1897 ogy. képvis., 1895-től br. és fh. tag.

1892. júl. 14./7. me.

Újbóli kinevezése a Föv. Közm. Tan. tagjává.

1894. jan. 15./17. kerm.

Kinevezése a bécsi élelmezési kiállítás magyar bizottsága elnökévé.

Haupt, Ottomár (1839–1898) német pénzügyi szakember, bécsi, amszterdami és londoni nagybankok vezetője, a magyar kormány képviselője a párizsi érmekongresszuson, 1879-től Párizsban él, főleg az érme- és valutaüggyel foglalkozik, több magyar szaklap levelezője.

1892. nov. 2./7. püm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

Hauszmann Alajos (1847–1926) építész, 1827-től a Műegyetemen oktat és tervezőirodát vezet, eleinte a reneszánsz, majd a neobarokk híve, fő művei a budai vár, a pesti igazságügyi palota és a Műegyetem épületei, az MTA tagja.

1891. okt. 30./2. me.

Beválasztása az Andrássy-emlékbizottságba.

Hazslinszky Frigyes (1818–1896) botanikus, 1846-tól Eperjesen tanár, majd ig., főleg a virágos növények magyarországi elterjedésével foglalkozik, az MTA tagja.

1890. okt. 24./14. büm.

Régi nemesség megerősítése „hazslini” előnévvel.

Hegedüs Ferenc (1856–1909) pénzügyi szakember, pénzügyi igazgatósági szolgálat után, 1894-ben kerül a PM-ba, 1897-től a Közigazgatási Bíróság bírója, 1906 a Fejérváry-kormányban püm.

1890. szept. 21./9. püm.

- Kir. tan. cím adományozása.
1893. dec. 30./13. püm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Hegedüs Károly** (1849–1925) gépész-mérnök, megalapozza a magyar iparoktatást, 1879-től a Bp.-i Állami Ipariskola ig.-ja, 1884-ben megszervezi a Technológiai Iparmúzeumot, amelyet haláláig igazgat.
1892. ápr. 11./3. vkm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Heil Fausztin** (1847–1920) jogász, Fiumében ügyész, majd 1890-től Bp.-en ítélőtáblai, később 1897–1914 közigazgatási bíró, büntetőjogi műveket publikál.
1890. dec. 10./9. igm.
Kinevezése ítélőtáblai bíróvá.
- Heim Péter** (1834–1904) a Ker. Min.-ban min. tan., nevéhez fűződik az önálló magyar postaszervezet kiépítése, a távíró- és telefonhálózat fejlesztése.
1894. márc. 11./12. kerm.
Lipót r. lov. ker. adományozása.
- Helmár Ágoston** (1847–1912) tanár, Losoncon és Pozsonyban tanít, történeti műveket és térképeket jelentet meg, nyugdíjasként rendezi Pozsony város múzeumát.
1893. máj. 15./8. büm.
Magyar nemesség adományozása.
- Hérics-Tóth János** (1844–1908) 1868-tól bíró, 1906-tól kúriai tanácselnök, tevékenységével hozzájárul a humánus bírói gyakorlat kialakulásához.
1890. okt. 11./1. igm.
Kinevezése kúriai bíróvá.
- Hoffer Károly** (1840–1927) énekes, karnagy, az 1860-as években a Nemzeti Színház operatársulatának tenoristája, később a pécsi székesegyház énekes és a pécsi dalárda karmestere.
1893. ápr. 14./1. vkm.
Kor. ar. érd. ker. adományozása.
- Hoffer Károly** (1827–1903) pedagógus, 1872-től főreáliskolai ig. Bp.-en, részt vesz az Orsz. Középiskolai Tanáregylet alapításában, annak alelnöke.
1892. júl. 14./15. vkm.
Főig. cím adományozása.
- Hoffmann Pál** (1830–1907) jogász, jogakadémiai, 1865–1893 egyetemi tanár, ogy. képvis., római jogi könyveket ír, részt vesz a magánjogi tv.könyv kidolgozásában, az MTA tagja.
1893. szept. 13./8. vkm.
Lipót r. lov. ker. adományozása nyugdíjazása alkalmából.
- Hoffmann Sándor** (1842–1892) erdész, uradalmaknál szolgál, 1870 a VKM-ba kerül, ahol alapítványi erdészeti ügyekkel foglalkozik, 1874–1878 erdészettant tanít a Műegyetemen.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Hollán Sándor** (1846–1919) a KKM-ban az eln. osztály vezetője, 1890-től a Postatakarékpénztár ig.-ja, 1907 áll. titk. ranggal vonul nyugállományba.
1890. márc. 25./6. kerm.
Kinevezése min. tan.-sá.
- Hollósy Jusztinián** (1819–1900) apát, csillagász, a bencés rend több gimnáziumában tanít, csillagászati művei jelennek meg, az MTA tagja.

1893. okt. 20./15. vkm.
III. o. vaskor. r. adományozása.
- Hóman Ottó** (1843–1903) klasszika-filológus, 1870-től egyetemi magántanár, 1872-től Kolozsvárt a klasszika-filológia tanára, 1885-től bp. vidéki tanker. főig., 1897–1902 a VKM középiskolai osztályának vezetője, 1877 Bartal Antallal együtt megalapítja az első magyar filológiai folyóiratot.
1890. júl. 18./24. vkm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Horváth Elemér** (1858–1930) pénzügyi igazgatósági szolgálat után, 1881-től a PM-ban tevékenykedik, 1889-től a hitel- és vasúti osztály vezetője, 1895-től a Magyar Folyam és Tengerhajózási Rt. ig.-ja. 1909-től a bp-i Áru-és Értéktőzsde elnöke.
1892. jan. 8./10. püm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Horváth József** (1848–?) orvos, az 1877–78. évi orosz–török háborúban török katonai orvos, Berlinben telepedik le, itt 1885-től a magyar egylet alelnöke, majd elnöke.
1891. dec. 5./11. kszkm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Horváth Sándor** (1850–1922) erdőmérnök, 1880-ban kerül a FIK Min.-ba, 1891-től erdőig., 1905-től min. tan. rangban az állami erdőszet vezetője, az Erdészeti Lapok főmunkatársa, 1882–1918 szerkeszti az Erdészeti Zsebnaptárt.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
1891. jún. 3./17. fm.
Kinevezése erdőig.-vá.
- Hógyes Endre** (1847–1906) orvos, 1870-től a pesti egyetemen tanársegéd, 1874 a kísérleti kórtan magántanára, 1875 Kolozsvárt, 1883 Bp.-en nyilv. rend. tanár, 1890 Pasteur intézetet és kórházat alapít, több orvosi társaság elnöke, az MTA tagja, 1886-tól szerkeszti az Orvosi Hetilapot.
1894. jan. 15./10. büm.
III. o. vaskor. r. adományozása az 1893. évi kolerajárvány leküzdése terén szerzett érdemekért.
- Hunyady Imre gr.**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1890. aug. 8./19. me.
B. t. t. méltóság adományozása.
- Huszár Károly br.**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1892. máj. 20./22. me.
B. t. t. méltóság adományozása.
- Hutyra Ferenc** (1860–1934) állatorvos, 1883-tól a kórbonctani intézet munkatársa, 1886-tól az Állatorvosi Akadémián a belgyógyászat és járványtan nyilv. rend. tanár 1890-től ig., később rektor.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Hüvös József** (1848–1914) sokat tesz Bp. közlekedésügyének fejlesztéséért, egyik alapítója, 1897–1914 vezérig.-ja a Villamos Városi Vasútnak.
1894. dec. 9./10. büm.
Kir. tan. cím adományozása.

Imling Konrád (1840–1913) 1873-ban bírósági szolgálatba lép, 1889 ítélőtáblai bíró, 1891-től az IM tv. előkészítő osztály tisztviselője, 1906–1913 áll. titk. részt vesz a polgári tv.könyv kidolgozásában.

1891. jan. 3./1. igm.

Kinevezése ítélőtáblai tanácselnökké.

1891. szept. 6./1. igm.

Kinevezése kúriai számfeletti bíróvá.

Imrik Péter (1852–?) Balassagyarmaton tvsz. bíró, 1892-től kúriai tanácsjegyző, 1894-től Nagyváradon ítélőtáblai bíró, közigazgatási jogi munkák szerzője.

1894. okt. 29./14. igm.

Kinevezése ítélőtáblai bíróvá.

Ivánkovits(cs) János (1846–1910) 1885-től szeged-rókusi plébános, 1887-től ogy. képvis., 1893-tól oszt. tan. a VKM-ban, 1896–1904 rozsnói püspök.

1892. nov. 22./4. vkm.

Kinevezése a VKM-ba oszt. tan.-sá a katolikus vallásügyi előadói állásra.

Jakabfalvy (Jakabfalvay) Gyula (1828–1895) honvédtüzérként harcol a szabadságharcban, 1867-től bírósági szolgálatban áll, 1889-től ítélőtáblai, 1891-től kúriai bíró.

1891. szept. 6./1. igm.

Kinevezése kúriai bíróvá.

1894. szept. 21./10.igm.

Lipót r. lov. ker. adományozása nyugdíjazása alkalmából.

Jaloviczky Sándor (1857–1939) 1881-től a BM-ban szolgál, 1900-tól a rendőri büntetőosztály főnöke, a közlekedésrendészet újítója, szabá-

lyozza a rendőri büntetőeljárást, 1927-től felsőházi tag.

1894. dec. 27./10. büm.

Min. titk. cím és jelleg adományozása.

Jekelfalussy József (1849–1901) statisztikus, 1874-ben kerül az Orsz. Statisztikai Hivatalba, 1886-tól alig., 1892-től ig., az MTA tagja, 1889–1895 szerkeszti a Közgazdasági Szemlét, jelentős statisztikai munkákat publikál.

1892. jún. 28./3. kerm.

Kinevezése az Orsz. Statisztikai Hivatal ig.-jává.

Jeszenszky Sándor (1852–1917) 1878-ban lép bírósági szolgálatba, kolozsvári főügyészhelyettesként a vádat képviselte a memorandum-perben, 1894 oszt. tan. a BM-ban, 1895-től a Miniszterelnökség nemzetiségi osztályának vezetője, 1901-től a Közigazgatási Bíróság bírója, majd miniszterelnökségi áll. titk. a Khuen-Héderváry kormányban.

1894. dec. 9./6. büm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

Kálmán Gusztáv (1859–1937) Nyitra vm.-nél, majd az Orsz. Statisztikai Hivatalban szolgál, 1895 a Ker. Min.-ba kerül, 1907-től a közúti osztály vezetője, 1910 áll. titk., majd ogy. képvis.

1892. okt. 28./22. kerm.

Kinevezése min. titk.-rá.

Kamermayer Károly

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1893. szept. 7./11. büm.

- Min. tan. cím és jelleg adományozása.
- Karrer, Felix** (Bódog) (1825–1903) osztrák geológus, a közös HM tisztviselője, a bécsi udvari ásványtani gyűjtemény, majd 1889 az udvari természetrajzi múzeum berendezése során szerez nagy érdemet, számos geológiai tanulmány szerzője.
1894. ápr. 16./9. kszkm.
Kir. tan. cím adományozása 35 éves tudományos szolgálatáért.
- Kasics Péter** (1849–1914) katonai és közgazdasági szakíró, 1871-től szolgál a Honv. Min.-ban, 1897 megfosztják hivatalától.
1893. dec. 30./4. honv. m.
Min. tan. cím és jelleg adományozása.
- Kautz Gyula** (1829–1909) 1851-től jogakadémiai, 1857-től műegyetemi, 1863–1892 tudományegyetemi tanár, 1865–1883 Deák-p., ill. szep. egy. képvis., 1883-tól az Osztrák-Magyar Bank al-, 1892-től főkormányzója, fh. tag, 1904–1907 az MTA másodelnöke, jelentős szakirodalmi tevékenységet fejt ki.
1892. dec. 27./16. me.
B. t. t. méltóság adományozása.
- Kazetl Gusztáv** (1840–?) krajnai származású, 1880-tól a MÁV Gépgyár főmérnöke, majd a diósgyőri acélmű vezetője, berendezője, nagy érdemeket szerez az acélgyártás meghonosítása körül, 1891 kilép a gyár kötelékéből.
1891. okt. 23./9. kerm.
F. J. r. lov. ker. adományozása az államszolgálatból való kilépés alkalmából.
- Kazy József br.** (1856–1923) a FM-ban szolgál, a Felvidéki Kirendeltség vezetője, 1910-től áll.titk., munkap. egy. képvis., 1913-tól br.
1890. márc. 25./28. fm.
Min. titk. cím és jelleg adományozása.
1891. máj. 7./5. fm.
Kinevezése min. titk.-rá.
1894. jún. 24./11. fm.
Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.
- Keczkés Sándor** (1840–?) vízszabályozási mérnök, 1869-től a Felső-Duna szabályozásán dolgozik, 1871-től a bp.-i Margit-rakpart építésének vezetője, 1880-tól kir. főmérnök, részt vesz a Vaskapu és a Tisza szabályozásában.
1891. jan. 30./5. fm.
Műszaki tan. cím adományozása.
- Kégly Sándor** (1835–?) agrár szakíró, 1865-től a Falusi Gazda s. szerkesztője, 1868-tól a FIK Min.-ban, később az Orsz. Statisztikai Hivatalban tevékenykedik.
1894. jan. 15./14. kerm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Kenessey Kálmán** (1822–1913) növénynevelő, kápolnásnyéki birtokát mintagazdasággá fejleszti, búza-, árpa- és burgonyanevelőjei a legjelentősebbek, 1865-től Fejér vm. alispánja, 1868-tól oszt. tan. a FIK Min.-ban, nagyhatású ismeretterjesztő füzeteket publikál.
1894. szept. 12./6. fm.
Nyugdíjának megállapítása.
- Kerpely Antal** (1837–1907) kohómérnök, bányáknál, gyáraknál mérnök, 1869-től a selmeci akadémia tanára,

- számos kohászati szabadalmat alkot, 1881-től az állami vasgyárak ig.-ja, szakirodalmi munkássága világhírű; közreadja a *Berichte über die Fortschritte der Eisenhüttentechnik* című periodikus kiadványt (Leipzig, 1866–1896), az MTA 1. tagja.
1892. okt. 14./6. püm.
Lipót r. lov. ker. adományozása.
- Kéty Károly br.** (1839–1927) orvos, 1870-től az elektroterápia magántanára, később a Rókus kórház főorvosa, a bp.-i egyetemen 1880-tól rk., 1889-től nyilv. rend. tanár, a II., majd az I. belklinika ig.-ja, a neurológia és elektromos kezelés terén úttörő munkásságot fejt ki, az MTA 1. tagja.
1894. jan. 15./10. büm.
III. o. vaskor. r. adományozása az 1893. évi kolerajárvány leküzdése terén szerzett érdemekért.
- Kilényi Hugó**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1891. jún. 14./4. kerm.
Magyar nemesség díjmentes adományozása.
- Kirstein, August** (1855–?) német építész, Schmidt, Friedrich bécsi építész tanítványa, annak tervei alapján vezeteti a pécsi székesegyház átépítését.
1891. jún. 26./5. vkm.
F. J. r. lov. ker. adományozása a pécsi székesegyház átépítése során szerzett érdemeiért.
- Kiss Áron** (1845–1908) pedagógus, 1870-től a nagykőrösi ref. tanítóképző ig.-ja, 1875-től a bp.-i polgári tanítóképző tanára, 1899-től ig.-ja, 1878–1879 a Pedagógus Társaság
- Évkönyve, 1880–1881 a Tanítók Könyvtára szerkesztője, pedagógiai művek szerzője.
1892. okt. 14./3. vkm.
Tanítóképezdei ig. cím és jelleg adományozása.
- Kiss Sándor** (1849–1914) pedagógus, 1879-től a kolozsvári kereskedelmi akadémia ig.-ja, főleg földrajzi műveket publikál.
1894. okt. 29./16. kerm.
F. J. r. lov. ker. adományozása.
- Klamarik János** (1832–1898) pedagógus, 1867-től a beszercebányai róm. kat. gimnázium ig.-ja, 1876-től tankezületi főig., 1883-tól a VKM-ban szolgál, 1897 áll. titk. címmel vonul nyugalomba.
1892. jún. 28./6. vkm.
Kinevezése min. tan.-sá.
1894. XII. 9./3. vkm.
Személyi pótlék engedélyezése.
- Klein Ödön** (1853–1924) újságíró különböző lapoknál, majd 1882-től a miniszterelnökségi sajtóirodában dolgozik, 1895 újjászervezi az MTI hírszolgálatát, kiépíti a rendszeres kapcsolatot a külföldi távirati irodákkal.
1894. febr. 10./16. me.
Min. titk. cím és jelleg adományozása.
- Klekner Alajos** (1837–?) 1864-től a kassai jogakadémia rk., 1868-tól rend. tanára, 1884-től ig.-ja, római és egyházjoggal foglalkozik.
1894. nov. 7./1. vkm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Knorr Alajos** (1828–1911) részt vesz a szabadságharcban. 1850-től bírósági szolgálatban áll, 1871-től ítélőtáblai

bíró Bp.-en, később Nagyváradon, számos jogi munkát publikál.

1893. okt. 20./2. igm.

III. o. vaskor. r. adományozása nyugdíjazása alkalmából.

Kochmeister Frigyes br. (1816–1907) nagykereskedő, megszervezi a hazai gyarmatáru-kereskedelmet, részt vesz a Pesti Lloyd Társulat, az Áru- és Értéktőzsde, a Hitelbank alapításában és vezetésében, több mint két évtizeden át a Bp.-i Kereskedelmi és Ipar-kamara elnöke, fh. tag.

1890. dec. 10./12. me.

Kinevezése az Adria Hajózási Rt. választott bizottsága elnökévé.

Kohl Medárd (1859–1918) 1885-től Győrött, majd Pannonhalmán bencés tanár, 1889-től Vaszary Kolos főapát, illetve esztergomi érsek titkára, később s. püspöke, 1893 a primás elleni merénylet során megsebesült, samosatei c. püspök.

1893. ápr. 14./1. vkm.

III. o. vaskor. r. adományozása a primás elleni merénylet során tanúsított hűségéért.

Kollerffy Mihály (?-?) statisztikus, 1848/1849-ben honvéd, 1871-től dolgozik az Orsz. Statisztikai Hivatalban, ahol oszt. tan. rangot ér el, több statisztikai munka szerzője.

1892. szept. 10./8. kerm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

1893. júl. 21./2. kerm.

III. o. vaskor. r. adományozása nyugdíjazása alkalmából

Komócsy József (1836–1894) költő, újságíró, cipészinasból lesz tanító, majd Pesten tanár, 1868-tól szerkeszti a Hírmondót, részt vesz a Petőfi Tár-

óság alapításában, annak alelnöke, versei a Hölgyfutárban és a Koszorúban jelennek meg.

1890. jún. 27./9. vkm.

F. J. r. lov. ker. adományozása 30 éves írói jubileumán.

Korb Flóris Nándor (1860–1930) építész, Hauszmann Alajos irodájában dolgozik, 1893 Giergl Károllyal társul, vele tervezi pl. a budapesti Klottild palotákat és a Zeneművészeti Főiskola épületét, önálló munkája a Pénzjegynyomda és a debreceni egyetem épületei, az angol Kir. Építészársaság tagja.

1892. júl. 22./7. igm.

Kor. ar. érd. ker. adományozása a bp.-i törvénykezési palota építésvezetője részére.

Kordina Zsigmond (1848–1894) mérnök, lakatos-vasmunkásból lesz híres mozdonyszerkesztő, 1881-től vezeti a MÁVAG lokomotív osztályának szerkesztő irodáját, a MÁVAG h. ig.-ja.

1890. szept. 5./2. kerm.

F. J. r. lov. ker. adományozása.

Kossutány Tamás (1848–1915) 1871-től a magyaróvári gazdasági tanintézet tanára, 1884-től az ott felállított mezőgazdasági vegykísérleti állomás vezetője, jelentős szakirodalmi munkásságot fejt ki, az MTA 1. tagja.

1890. dec. 22./5. fm.

Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.

Kossutányi Géza (1841–1908) ügyész-ségi szolgálat után, 1883-tól tvsz., 1893-tól ítélőtáblai bíró Bp.-en, tagja a fővárosi közigazgatási bizottságnak, jogi szakírói tevékenysége je-

lentős, fő műve: Nevezetesebb bűn-
esetek tára I–IV.

1893. febr. 13./1. igm.

Kinevezése ítéltótabla bírójává.

Kótán Dezső (1861–1935) 1880-tól
szolgál a haditengerészetnél, ahol
sorhajóhadnagyi rangot ér el, 1894-
től a fiumei M. Kir. Tengerészeti
Akadémia ig.-ja.

1894. szept. 14./7. kerm.

Kinevezése a Tengerészeti Akadémia
ig.-jává.

Kótányi Zsigmond (1855–1929) 1881-
ben kerül a MÁV-hoz, 1894-től ügy-
osztály, 1897-től szakosztály főnök,
1905-től ig, nagy szerepet játszik a
MÁV fejlesztésében.

1894. okt. 1./12. - kerm.

F. J. r. lov. ker. adományozása a ha-
dimenetrend kidolgozásáért.

Kovács Gyula (1856–1944) 1891-től a
Kereskedelmi Múzeum alig.-ja, majd
ig.-ja, egyúttal a nemzetgazdaságtan
magántanára a bp.-i egyetemen, az
iparfejlesztési és piacszervezési kér-
dések szakértője, ingatlanát a millen-
niumi kiállítás céljaira ajándékozta.

1890. márc. 25./6. kerm.

Kinevezése min. titk.-rá.

Kovács József (1832–1897) orvos,
1862-től magántanár, 1868-tól h. ta-
nár, 1870-től haláláig nyilv. rend. ta-
nár a bp.-i I. sebészeti klinikán,
1874/1875 orvosegyetemi rektor, az
Igazságügyi Orvosi Tanács első el-
nöke.

1890. júl. 18./15. igm.

Kinevezése az Igazságügyi Orvosi
Tanács elnökévé.

1891. ápr. 6./15. igm.

Min. tan. cím és jelleg adományozá-
sa.

1893. jún. 24./14. igm.

Újbóli kinevezése az Igazságügyi
Orvosi Tanács elnökévé.

1893. dec. 30./5. honv. m.

II. o. vaskor. r. adományozása.

Kovácsy Sándor (1844–1922) 1867 a
KKM-ba kerül, 1882-től oszt. tan.,
1889-től a FM-ban szolgál, 1896-tól
ogy. képv., 1907-től a bp.-i ref. egy-
ház főgondnoka.

1893. okt. 30./7. fm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

Kozma Ferenc (1825–1892) lótenyész-
tő, lovas testőrtiszt, részt vesz a sza-
badság harcban, majd Baracsán gaz-
dálkodik, 1868-tól a FIK Min. lóte-
nyésztési osztályának vezetője, 1872-
től min. tan., emlékére a lovaregylet
emlékdíjat alapít.

1893. márc. 3./19. fm.

Temetési költségeinek fedezése.

Kozma Ferenc (1844–1920) pedagógus,
1870-től a székelykeresztúri tanító-
képző tanára, majd ig.-ja, 1886-tól
Kolozs vm. tanfelügyelője, megszer-
vezi az első erdélyi népbankot, szé-
kely témájú műveket ír, az MTA 1.
tagja.

1894. jan. 15./3. vkm.

Kir. tan. cím adományozása.

Kozma Sándor (1825–1897) honvéd-
ként részt vesz a szabadságharcban,
1861 ogy. képv., 1867-től az IM-ban
szolgál, 1869-től kúriai bíró, 1872-
1896 bp.-i kir. főügyész, börtönügyi
reformokat kezdeményez.

1891. jan. 3./1. igm.

Kinevezése bp.-i kir. főügyésszé.

Közseggy Sándor (1859–1919) 1885-től a veszprémi liceum egyházjog és történelem tanára, 1887–1896 az OL kezelője, 1896-tól Pest vm. főlevéltárnoka.

1893. dec. 23./27. büm.

Felmentése a fogalmazói szakban előírt alaki képesítés alól.

Kricsfalusy Vilmos (1845–1894) újságíró, Máramarosszigeten ügyvéd, megyebizottsági tag és lapszerkesztő, 1884-től egy. képvis., rövid ideig a Ker. Min.-ban min. tan.

1890. máj. 23./4. kerm.

Kinevezése min. tan.-sa.

Kristóffy József (1857–1928) 1880-tól Csongrád vm.-nél szolgálg, főjegyző, 1904-től Szatmár vm. főispánja, 1905–1906 büm. a Fejérváry kormányban, választójogi reformtervezetet készít, Ferenc Ferdinánd bizalmasa, 1906 visszavonul a politikától, 1911–1913 ismét egy. képvis., 1927 megjelenteti politikai emlékiratait (Magyarország kálváriája).

1893. dec. 30./2. büm.

Magyar nemesség díjmentes adományozása „csejteit” előnévvel.

Krisztinkovich Ede (1859–?) 1882-től a KKM-ban, 1889-től a FM-ban szolgálg, min. tan., 1905-től a FM berlini szaktudósítója, szerkeszti a Néplapot.

1893. dec. 23./20. fm.

Min. titk. cím és jelleg adományozása.

1894. jún. 4./1. fm.

Kinevezése min. titk.-rá.

Kršnjavi Izidor (1845–?) horvát művészettörténész, 1877-től a műtörténet és régiségtan tanára a zágrábi egyetemen, 1891–1896 a horvát orsz.

kormány közoktatásügyi főnöke, fontos tanügyi reformokat kezdeményez.

1890. júl. 18./28. hszdm.

Lf. elismerése a zágrábi ipariskola vezetése terén szerzett érdemeiért.

Kruspér István (1818–1905) matematikus, geodéta, a József Ipartanoda, 1857-től a Műegyetem tanára, 1870 részt vesz a méterkonferencián, vezeti a magyar mértékhitelesítő bizottságot, 1885 mérlegrendszerével aranyérmert nyer a brüsszeli kiállításon, az MTA tagja.

1894. júl. 17./17. vkm.

Lipót r. lov. ker. adományozása nyugdíjazása alkalmából.

Kun Tamás (1815–1894) orvos, 1846-tól Miskolc város és Borsod vm. főorvosa, közben 1849 miniszteriumi tisztviselő, a közegészségügy szervezetével kapcsolatos műveket ír.

1893. márc. 3./9. büm.

F. J. r. lov. ker. adományozása.

Kuppis József (1859–?) kir. mérnök, az Al-Duna szabályozásán dolgozik, 1893-tól a komáromi államépítészeti hivatal főnöke, forgalmi kérdésekről jelentet meg műveket.

1893. máj. 30./1. kerm.

Kinevezése kir. mérnökké.

Kurländer Ignác (1846–1916) 1870-től dolgozik a Meteorológiai Intézetben, ahol alig., földmágnesség méréseket végez, eredményeit 1896-ban publikálja.

1890. szept. 1./2. vkm.

Alig. cím adományozása.

Kühmayer Ferenc (1830–?) gyáros, bécsi születésű, 1876-tól magyar állam-

polgár, pozsonyi huzalgyárát 1868-ban alapítja, ezzel új iparágat honosít meg az országban, számos találmányát szabadalmaztatja.

1892. dec. 18./9. kerm.

Kor. ar. érd. ker. adományozása az iparfejlesztés terén elért érdemeiért.

Kvassay István (1854–?) 1881-től konzul, fiumei tengerészeti hatósági tisztviselő, 1895-től a Ker. Min.-ban szakosztályfőnök, 1897–1909 a konstantinápolyi konzuli főtvsz. elnöke.

1892. jan. 8./6. kerm.

Kinevezése min. tan.-sá a fiumei tengerészeti hatósághoz.

Kvassay Jenő (1850–1919) mérnök, 1878 megszervezi a kultúrmérnöki intézményt, amelynek 1880-tól főnöke, 1889-től az Orsz. Vízépítészeti és Talajjavítási Hivatal vezetője, nyugalmába vonulásáig (1918) a vízügyek legfőbb irányítója, új korszakot nyit a hazai vízépítés történetében.

1892. nov. 4./4. fm.

Min. tan. cím és jelleg adományozása.

1894. II. 10./7. fm.

Kinevezése min. tan.-sá.

Lánczy Leó

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1892. márc. 20./12. püm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

1893. ápr. 14./18. me.

Kinevezése az Adria Rt. választott biz. elnökévé.

1893. júl. 15./5. me.

Nem fogadta el a fenti tisztséget.

Lanfranconi, Grazioso Enea (1850–1895) mérnök, régész, műgyűjtő, Olaszországból települ hazánkba, feltérképezi a Duna Dévény-Gönyü közötti szakaszát, ásatásokat is folytat.

1894. jan. 15./3. vkm.

III. o. vaskor. r. adományozása a tudomány és a közművelődés terén tanúsított áldozatkészségeért.

1894. márc. 11./1. vkm.

Kitüntetésének megváltoztatása (F. J. r. köz. ker. csillag nélkül vagy Lipót r. lov. ker.).

Lányi Bertalan (1851–1921) ügyvédi gyakorlat után 1884-től tvsz., később ítéltáblai bíró, 1891–1895 az IM tv. előkészítő osztály munkatársa, 1895-től főnöke, a Fejérvár-kormányban igm., számos tv. kidolgozásában vesz részt, jogi műveket publikál.

1890. okt. 11./1. igm.

Kinevezése ítéltáblai bíróvá.

1894. dec. 27./4. igm.

Áthelyezése a Bp.-i Ítéltáblához.

László Zsigmond (1845–?) 1867-től szolgál az IM-ban, itt később min. tan., a börtönügyi szakosztály főnöke, börtönügyi publikációi idegen nyelveken is megjelennek.

1893. márc. 3./11. igm.

Lipót r. nagy ker. adományozása.

1895. jan. 3./2. igm.

Lf. elismerése nyugdíjazása alkalmából.

Laurencsics Ferenc ld. Lőrinczi Ferenc

Lechner Lajos (1833–1897) építész, 1865-től az Építési Igazgatóság munkatársa, irányítja Szeged árvíz utáni

újjáépítését, tervei alapján épül ki Bp.-en a Nagykörút és a Sugárút, 1886-tól a fővárosi mérnöki hivatal vezetője, tervezője Bp. csatornázásának, 1891–1894 a Magyar Mérnök és Építész Egylet alelnöke.

1893. szept. 7./11. büm.

Lipót r. lov. ker. adományozása a bp.-i vízvezeték létesítése során szerzett érdemekért.

Lederer Sándor (1852–1927) 1878-tól szolgál a FIK, majd a Ker. Min.-ban, min. tan. rangot ér el, gyárakat alapít, az Adria Rt. alelnöke, 1910-től a bp.-i izraelita hitközség elnöke, főleg a mezőgazdasági hitelről szóló műveket publikál.

1891. máj. 1./10. kerm.

Megerősítése az Adria Tengerhajózási Rt. alelnöke tisztében.

Lenhossék Adolf (1829–?) mérnök, a Tisza-szabályozásánál és különböző vasutaknál, 1868-tól a KKM-ban dolgozik, 1883-tól kir. főmérnök, út- és középítéssel foglalkozik.

1890. júl. 18./7. kerm.

Kor. ar. érd. ker. adományozása nyugalmába vonulása alkalmából.

Leövey Sándor (1841–1914) 1867-től szolgál a VKM-ban, 1895-től min. tan., a tudományegyetemek ügyeinek vezetője, 1897-től a Közigazgatási Bíróság bírójára, részt vesz a Közigazgatási Döntvénytár összeállításában.

1892. jún. 28./6. vkm.

Min. tan. cím és jelleg adományozása.

Lers Vilmos br. (1869–1923) a Ker. Min.-ban szolgál, 1913-tól áll. titk., 1900–1904 a Keleti Kereskedelmi Akadémia tanára, 1915-től egy.

nyilv. rk., 1921-től c. nyilv. rend. tanár, 1919–1920 a KÜM-ban áll. titk., a magyar békeküldöttség fődelegátusa, 1922 ogy. képvis., bárói méltóságát 1917-ben kapja.

1891. okt. 23./8. kerm.

Kinevezése s. fogalmazóvá.

1893. okt. 14./10. kerm.

Fogalmazói cím és jelleg adományozása.

Lestyánszky Sándor (1848–1923) Hont vm. alispánja, 1894-től a FM-ban oszt. tan., 1906-tól áll. titk., az Orsz. Gazdasági Bank alelnöke, több mezőgazdasági tv. szerkesztésében vesz részt.

1892. máj. 20./23. büm.

Kir. tan. cím adományozása.

1894. szept. 12./5. fm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

Lévay József (1825–1918) költő, 1848-ban Szemere Bertalan írnoka, később a Pesti Napló munkatársa, Borsod vm. főjegyzője, 1894-től alispánja, az MTA 1. (1863), majd rend. (1883) tagja, irodalmi munkásságában a népi-nemzeti irányt képviseli.

1894. okt. 29./32. büm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

Lichtenberg Kornél (1849–1933) orvos, fülgyógyász, Bp.-en egyetemi magántanár, a poliklinikának 1894-től ig.-ja, 1910 nemességet kap.

1894. márc. 20./19. büm.

F. J. r. lov. ker. adományozása.

Liebermann Leó (1852–1926) orvos, vegyész, 1878-tól Bp.-en egy. magántanár, 1879-től az Állatorvosi Tanintézet tanára, 1881-től az első borvizsgáló állomás, később az Orsz. Kémiai Intézet vezetője, a tvsz.

vegytan magántanára, biokémiai, élelmiszerhigiéniai és fehérjekutatással foglalkozik.

1892. okt. 28./20. fm.

Kinevezése az Orsz. Kémiai Intézet ig.-jává.

Lipovniczky István (1814–1885) 1841-től a primás könyvtárosa és levéltárosa, 1846-tól komáromi plébános, 1849 halálra ítélik, de büntetését várfogságra változtatják, 1853 szabadul, 1868-tól nagyváradai püspök, elnyeri a pápai trónálló címet.

1891. máj. 21./12. püm.

A terhére kiszabott illetékegyenértéki tartozás leírása.

Lipthay István

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1892. febr. 9./9. fm.

F. J. r. köz. ker. (csillag nélkül) adományozása az állategészségügyi egyezmények létesítése terén tett szolgálataiért.

1892. márc. 6./19. fm.

Az 1892. febr. 9./9. határozat módosítása: F. J. r. köz. ker. a csillaggal adományozása.

Lónyay Ferenc (1861–1945) borász, 1883-tól dolgozik a Borászati Kormánybiztosságnál, 1900–1918 az FM borászati főosztály főnöke, jelentős munkásságot fejt ki a szőlőrekonstrukció terén, kidolgozza az 1893-as bortv.-t, szakirodalmi tevékenysége is jelentős.

1894. nov. 7./10. fm.

Min. titk. cím és jelleg adományozása.

Lőrinczi (Laurencics) Ferenc (1846–1898) orvos, a BM egészségügyi osztályán közegészségügyi szervezési kérdésekkel foglalkozik, 1871–1874 a Mátyás Diák című élclap szerkesztője.

1890. jún. 27./4. büm.

Kinevezése min. titk.-rá.

Lőw, Karl (1849–?) osztrák posztógyáros, Zsolnán 1 millió Ft tőkével 150 szövőszékes nagy posztógyárat állít fel, a közös hadsereg és a honvédség szállítója.

1892. szept. 10./9. kerm.

F. J. r. lov. ker. adományozása az iparfejlesztés terén elért érdemeiért.

Luczenbacher Pál (1818–1900) nagykereskedő, 1860-ban gőzhajózási vállalatot alapít, később Bp.-en gőzfavágót rendez be, a Föv. Közm. Tan. tagja, fh.-i tag.

1892. júl. 14./7. me.

Újbóli kinevezése a Föv. Közm. Tan. tagjává.

Ludvig Gyula

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1891. jún. 14./4. kerm.

Lipót r. lov. ker. adományozása.

Lukács György

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1892. okt. 10./5. büm.

Özvegye leányainak kegydíj adományozása.

Lukács László (1850–1932) rk. tanár a győri jogakadémián, majd 1877-től apja rézbányáinak vezetője, 1878-tól szep.ogy. képv., a PM-ban 1887-től oszt. tan., később áll. titk., 1895–1905 és 1910–1912 püm., 1912–1913

5 és 1910–1912 püm., 1912–1913 me. és büm., választási panamák napvilágra kerülése okozza bukását, 1918-ig a Nemzeti Munkap. vezetője, a háború után visszavonul a politikától, 1927-től felsőházi tag.

1891. jún. 14./16. püm.

Lipót r. lov. ker. adományozása (ogy. képv.-vé választása miatt kilépett az államszolgálatból).

Lukáts Adolf (1848–1924) 1875-től a pécsi jogakadémia tanára, 1878-tól büntetőjogi magántanár, 1891-től Pécssett ítélőtáblai bírósági tag, 1894-től Kolozsvárt rend. tanár, szakirodalmi munkássága jelentős.

1891. jún. 16./12. igm.

Kinevezése ítélőtáblai bírósági tag.

Madarassy-Beck Miksa br. ld. Beck Miksa br.

Madarassy Gábor (1859–1929) a pénzügyi szolgálatban tevékenykedik, 1900-tól a dohányjövédék központi ig.-ja, 1912-től PM áll. titk. és munkap. ogy. képv.

1892. ápr. 8./10. püm.

Kinevezése oszt. tan.-sá a PM-ba.

Madarassy Pál

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1892. ápr. 11./8. püm.

Kinevezése az Osztrák–Magyar Bank magyarországi alkormányzójává.

Máday Izidor (1839–1925) 1869-től szolgál a FIK Min.-ban, majd az FM-ban, ahol min. tan. rangot ér el, több gazdasági szaklapot szerkeszt és számos önálló művet publikál.

1894. júl. 15./1. fm.

Min. tan. cím adományozása.

Magyar Gábor (1842–1912) 1859-ben lép a piarista rendbe, több helyen tanít, 1899 főig. címet kap, a rend hazai tartományfőnöke.

1892. dec. 18./14. vkm.

F. J. r. lov. ker. adományozása.

Malcomes Jeromos br. (1851–1915) 1875–1890 a PM-ban, 1890-től az FM-ban szolgál, 1902–1915 külföldi gazdasági szaktudósító Berlinben, Velencében és Münchenben, főleg a szövetkezeti ügyvel foglalkozó írások szerzője.

1890. márc. 25./28. fm.

Kinevezése min. titk.-rá.

1890. dec. 22./6. fm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

Mály Sándor (1849–1929) bányamérnök, 1892-től a selmeci akadémia tanára, majd a PM-ban szolgál, 1905 a bányászati főosztály vezetője, irányítja a bányageológiai kutatásokat, az ország kőolaj- és földgázkinccsének feltárásában szerzett érdemeiért nemességet kap.

1892. okt. 14./5. püm.

Kinevezése a Bányászati és Erdészeti Akadémia rend. tanárává.

Márffy-Mantuano Rezső (1869–1940) 1893-tól szolgál a Ker. Min.-ban, 1898-tól a Keleti Kereskedelmi Akadémia tanára, 1900–1911 kereskedelmi szaktudósító Bukarestben, majd Rómában, 1911-től a bp.-i egyetem magántanára, a világháború után diplomáciai szolgálatba lép, 1928-tól a bp.-i egyetemen a nemzetközi jog rk. tanára.

1893. máj. 30./2. kerm.

- Min. s. fogalmazói cím és jelleg adományozása.
- Markusovszky Lajos** (1815–1893) orvos, 1847-től Balassa János tanársegéde, 1857 alapítója és 32 éven át főszerkesztője az Orvosi Hetilapnak, 1867-től a VKM-ban az orvosképzési, majd az összes egyetemi ügyek előadója, az MTA tagja.
1892. jún. 28./7. vkm.
Lipót r. lov. ker. adományozása nyugdíjazása alkalmából.
1893. jan. 15./6. vkm.
Kinevezése tb. egy. tanárrá.
- Mártonffy Márton** (1848–1917) pedagógus, 1873-tól a kassai polgári iskola ig.-ja, 1889-től Temes vm. tanfelügyelője, 1893-tól orsz. iparoktatási főig., 1910-től ogy. képvis., főleg tankönyveket ír.
1894. jan. 15./3. vkm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Marx János** (1850–1924) vasúti mérnök, a Tiszavidéki és a Kassa-Oderbergi Vasútnál, 1881-től a Vasúti és Hajózási Főfelügyelőségénél dolgozik, 1888-tól a MÁV üzletvezetője, később igazgatósági elnöke, számos vasútügyi munka szerzője.
1893. dec. 23./12. kerm.
III. o. vaskor. r. adományozása.
- Matlekovits Sándor** (1842–1925) 1865-től a nemzetgazdaságtan magántanára a pesti egyetemen, 1867-től a FIK Min. tisztviselője, 1889-től a Ker. Min.-ban áll. titk., de fegyelmi vétsége miatt leváltják, 1881–1889 és 1894–1902 szept. ogy. képvis., az MTA tagja, elnöke az Orsz. Iparegyesületnek és a Közgazdasági Társulatnak, művei közül kiemelkedik a Magyarországi közgazdasági és közművelődési állapota ezer éves fennállásakor című tizkötetes kiadvány.
1890. máj. 17./12. fm.
A fegyelmi ügyét vizsgáló biz. kiegészítése.
1890. nov. 26./6. fm.
Ellene fegyelmi vizsgálat indítása.
1891. jún. 14./10. fm.
Az ellene folyó fegyelmi eljárás bezüntetése.
- Maurovich Fábrián** (1858–?) gazdasági szakíró, a FM szolgálatában áll, 1895-től a fogarasi ménesbirtok ig.-ja, később Amerikába települ.
1893. jún. 24./9. fm.
Min. titk. cím és jelleg adományozása.
- Mauthner Ödön** (1848–1934) magkeskedő, szakíró, 1874 Bp.-en megalapítja az ország legnagyobb vetőmag-kereskedését, fontos szerepe van a nemesített vetőmagvak elterjesztésében, 1895–1919 kiadja és szerkeszti a Kert című folyóiratot.
1890. dec. 22./5. fm.
F. J. r. lov. ker. adományozása a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Melichár Kálmán** (1856–?) 1882-től egyházbiztos, később rk. tanár, a Honv. Min.-ban szolgál, 1918 áll. titk. rangban vonul nyugállományba, hadügyi és egyházbiztos munkákat publikál.
1891. okt. 23./14. honv. m.
Kinevezése min. titk.-rá.
- Mentsik Ferenc** (1852–1917) mérnök, a pozsonyi államépítészeti hiv.-nál s. mérn., 1881-től a Műszaki Tanácsnál mérn., később annak vezetője, 1905-

- től a tengerészeti hatóság vezetője, 1907-től a Munkásbiztosító Hivatal alelnöke.
1892. márc. 6./8. kerm.
Műszaki tan. cím és jelleg adományozása.
- Mocsáry Béla** (1851–1917) író, a PM-ban min. tan. rangot ér el, adó- és illetékügyi munkái mellett szépirodalmi műveket publikál.
1892. jan. 8./10. püm.
Min. titk. cím és jelleg adományozása.
1893. jan. 15./18. püm.
Kinevezése min. titk.-rá.
- Molnár István** (1851–1920) pomológus, 1872-től a tapolcai gazdasági és borászati iskola, 1876-tól a bp.-i vincerképző intézet ig.-ja, később a közös PM-ban Bosznia–Hercegovina szőlészeti tanácsadója, majd a tervei alapján létesült Bp.-i Kertészeti Tanintézet ig.-tanára, 1896 megszervezi és 1897-től vezeti az FM kertészeti ügyosztályát, szerkeszti a Borászati Lapokat és a Gyümölcskertészt.
1893. nov. 14./15. fm.
Kir. tan. cím adományozása.
1894. szept. 12./5. fm.
Kinevezése a Kertészeti Intézet ig.-jává.
- Molnár Viktor** (1859–1918) művelődéspolitikus, 1882-től szolgál a VKM-ban, 1905-től áll. titk., nevéhez fűződik a szabadoktatás és a munkás-gimnázium, valamint az Uránia Tudományos Egyesület és az Uránia ismeretterjesztő folyóirat megalapítása.
1892. ápr. 1./4. vkm.
Kinevezése min. titk.-rá.
- Morlin Emil** (1858–1917) pedagógus, 1880-tól szolgál a VKM-ben, kidolgozza a kisdédóvásról szóló tvj.-ot. (1891:15. tc.), 1895-től az ipari-kereskedelmi-szakiskolai ügyosztály vezetője, fő művét a hazai kisdédóvás múltjáról írja (1896).
1890. jún. 20./7. vkm.
Kinevezése min. titk.-rá.
1892. jún. 28./7. vkm.
F. J. r. lov. ker. adományozása.
- Mühle Vilmos** (1845–1908) műkertész, Temesvárott eleinte a Niemetz-kertészetben, majd 1875-től önállóan működik, mag- és virágkertészettel foglalkozik, számos szakmunka szerzője.
1891. okt. 13./5. kerm.
Kor. ar. érd. ker. adományozása a temesvári gazdasági és iparkiallítás rendezése terén szerzett érdemekért.
- Navratil Imre** (1833–1919) orvos, 1865-től magán, 1872-től rk. tanár, 1878-tól a Rókus Kórház sebész főorvosa, majd c. rk. tanár a bp.-i egyetemen, gégeszükület-tágítót szerkeszt, hazánkban elsőként foglalkozik agysebészettel.
1893. jan. 15./3. büm.
Magyar nemesség adományozása a díjak lefizetése mellett „szalóki” előnévvel.
- Németh Antal** (1838–1902) pedagógus, 1872-től tanfelügyelő, 1878-tól tanterületi főig. Győrött, sokat tesz a közoktatás fejlesztéséért, szakmunkákat publikál.
1894. nov. 7./1. vkm.
Magyar nemesség díjmentes adományozása.

Németh Péter (1851–1915) 1878-tól az IM-ban szolgál, ítélőtáblai, 1892-től kúriai bíró, látása elvesztésekor (1901) nyugdíjazzák, szerkeszti a Büntető Jog Tára című hetilapot, polgári eljárási és büntetőjogi munkák szerzője.

1892. szept. 15./4. igm.

Kinevezése kúriai bírónak.

Neugebauer László (1845–1919) műfordító, az Osztrák–Magyar Bank tisztviselője, Arany, Kiss József, Petőfi és Vörösmarty verseit fordítja németre.

1891. jún. 14./13. büm.

Magyar nemesség adományozása a díjak lefizetése mellett.

1892. febr. 1./8. püm.

Nemesség adományozási díj elengedése.

Ney Béla (1843–1920) építész, 1867-től áll a KKM, majd a Ker. Min. szolgálatában, 1907 mint. tan.-ként vonul nyugállományba, többek között főnöke az Országház-építés műszaki ellenőri hivatalának, szaklapokat is szerkeszt.

1893. nov. 14./10. kerm.

Kinevezése oszt. tan.-sá, beosztva az Országház-építéshez.

Nikolics Fedor br.

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1893. júl. 15./5. me.

1893. dec. 2./1. me.

1895. jan. 3./5. me.

Kinevezése az Adria Rt. melletti választott bizottság elnökévé.

Nikolics Sándor (1834–1895) zeneszerző, 1850-től a Nemzeti Színház, ké-

sőbb a bécsi Carl-Theater zenekarának fuvolása, 1857-től egy vidéki színtársulat karmestere, 1865-től Bp.-en muzsikál, a Nemzeti Zenede fuvola-, majd zeneszerzés tanára, végül ig.-ja.

1893. dec. 10./4. vkm.

Nyugdíj-visszafizetési kötelezettségének elengedése.

Ottlik Iván (1858–1940) Lónyai me. magántitkára, 1881-től a FIK Min.-ban, majd az FM-ban szolgál, 1901-től min. tan., 1908-tól áll. titk., egyik irányítója a Darányi-féle agrárpolitikának, fh. tag.

1894. máj. 3./11. fm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

Pallavicini Sándor őrg. (1853–1933) földbirtokos, diplomáciai szolgálata után gazdálkodik, a szegedi árvíz (1879) károsultjainak egy részét letelepíti, és megalapítja Sándorfalvat.

1890. nov. 12./5. me.

V. b. t. t. méltóság adományozása.

Papp Elek (1858–1946) 1880-tól a PM-ban — közben egy ideig a Pénzügyi Közigazgatási Bíróságnál — szolgál, 1903-tól min. tan., 1909-től áll. titk., 1918 az Osztrák–Magyar Bank alkormányzója, 1923-tól a Nemzeti Bank alelnöke, nagy szerepe van a pénzügyi rekonstrukció végrehajtásában.

1891. febr. 13./6. püm.

Kinevezése min. titk.-rá.

Paulay Ede (1836–1894) színész, rendező, vidéki társulatok, majd 1863-tól a Nemzeti Színház színésze,

- 1878-tól rendezője, ig.-ja, a Színművészeti Akadémia első ig.-ja.
1890. márc. 25./14. vkm.
Lf. elismerése az Orsz. Zene- és Színművészeti Akadémia 25 éves jubileuma alkalmából.
- Pauli Richárd** (1835–1901) operaénekes, tenorista, 1857-től Pozsonyban, Olmützben, Brünnben és Grazban lép fel, 1862-től a Nemzeti Színház, 1884-től az Operaház tagja, 1882-től zeneakadémiai tanár.
1890. máj. 30./18. büm.
F. J. r. lov. ker. adományozása.
- Payr (Payer) Vilmos** (1859–?) 1883-tól áll a Honv. Min. szolgálatában, főleg tv.előkészítéssel foglalkozik, 1910-től min. tan., 1918 áll. titk., honvédelmi jogi munkák szerzője.
1891. okt. 23./14. honv. m.
Kinevezése min. titk.-rá.
1892. jún. 17./3. honv. m.
Kinevezése min. titk.-rá.
- Péchy Imre** (1832–1898) 1853-tól dolgozik a kataszteri földmérésnél, 1870-től a térképtár vezetője, később az Állami Nyomda ig.-ja, az első magyar domborműví térkép készítője, a francia Académie Nationale tagja.
1894. dec. 9./27. püm.
Min. tan. cím és jelleg adományozása.
- Perczel Dezső**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Peske Géza** (1859–1934) festőművész, Münchenben tanul és alkot 1894-ig,
- ittthon főleg naturalista életképeket fest és képeslap-illusztrációkat készít.
1893. dec. 2./20. kszkm.
F. J. r. lov. ker. adományozása.
- Péterffy Lajos** (1859–?) 1882-től szolgál a KKM-ban, majd a Ker. Min.-ban, 1891-től az iparfejlesztéssel foglalkozik, 1898-tól az iparoktatási ügyosztály vezetője.
1891. máj. 13./4. kerm.
Kinevezése min. titk.-rá.
- Plósz Béla** (1863–1945) állatorvos, 1887-től az Állatorvosi Főiskolán tanársegéd, 1892-től a tvsz. állatorvos-tan tanára, később h. áll. titk. rangban a FM lótenyésztési főosztály főnöke, publikációi főleg állatsebészeti tárgyúak.
1894. szept. 12./5. fm.
Nyilv. rk. tanári cím és jelleg adományozása.
- Pogány György**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1892. júl. 14./15. büm.
Főispáni nyugdíjának felemelése.
- Popovics Sándor** (1862–1935) 1884-től szolgál a PM-ban, 1895-től min. tan., 1903-tól áll. titk., 1906–1909 alk. p. egy. képv., 1909-től az Osztrák–Magyar Bank kormányzója, 1918-ban püm., 1919 után előbb az Állami Jegyintézet, 1924-től a Nemzeti Bank elnöke, az MTA tagja, 1933–1934 másodelnöke, 1927-től felsőházi tag, jelentős pénzügyi munkák szerzője.
1892. jan. 8./10. püm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Preisz Hugó** (1860–1940) bakteriológus, 1885-től a bp.-i kórbonctani,

majd a tvsz. orvostani intézeti munkatársa, 1891–1906 az Állatorvosi Főiskola bakteriológiai intézetének vezetője, a világháború alatt megszervezi a kolera és a hastífusz elleni oltóanyag termelését, jelentős kutatómunkát végez, az MTA tagja.

1894. szept. 12./5. fm.

Nyilv. rk. tanári cím és jelleg adományozása.

Prielle Kornélia (1826–1906) színésznő, különböző társulatokban szerepel, 1861-től a Nemzeti Színház tagja, főleg francia és magyar színművek vezető szerepeit alakítja, 1881 a Nemzeti Színház első örökös tagja.

1891. okt. 2./12. büm.

Kor. ar. érd. ker. adományozása 50 éves kiváló színészi működéséért.

Procopius Béla (1868–?) diplomata, 1893-tól a Ker. Min.-ban szolgál, később külföldi kereskedelmi szaktudósító, 1920-tól diplomata, rk. követ és meghatalmazott min.-ként vonul nyugalomba.

1893. szept. 7./22. kerm.

S. fogalmazói cím és jelleg adományozása.

Pucher József (1836–?) építész, vezeti az Akadémia építését, majd 1865-től önálló építészként működik Bp.-en, ő építi az igazságügyi palotát, tagja a Föv. Közm. Tan.-nak, több jótékony adományt tesz.

1892. ápr. 29./20. büm.

Magyar nemesség adományozása „bagosi” előnévvel.

Pulszky Ferenc (1814–1897) régész, művészettörténész, a reformkori ellenzéki mozgalom résztvevője, 1848 pénzügyi áll. titk., a szabadságharc

utáni emigrációból 1866-ban tér haza, s Deákhhoz csatlakozik, egy. képv., 1869–1894 a Nemzeti Múzeum igazgatója, az MTA tagja, 1895-től alelnöke.

1890. nov. 12./4. me.

Kinevezése az **Andrássy-
emlékbizottság** tagjává.

1894. dec. 9./3. vkm.

Nyugdíjának megállapítása, természetbeni lakásának meghagyása.

Purjesz Zsigmond (1846–1918) orvos, a kolozsvári egyetemen és klinikán működik, 1872-től egyetemi tanár, belgyógyász, az első magyar belgyógyászati tankönyv szerzője.

1894. jan. 15./10. büm.

III. o. vaskor. r. adományozása az 1893. évi kolerajárvány leküzdése terén szerzett érdemekért.

Ráday Gedeon (1829–1901) földbirtokos, részt vesz a szabadságharcban, 1867-től a BM-ban szolgál, 1869–1871 kir. biztosként felszámolja az alföldi betyárvilágot, később a Honv. Min.-ban tevékenykedik.

1891. okt. 23./14. honv. m.

Kinevezése min. tan.-sá.

1892. ápr. 29./1. honv. m.

Nyugdíjának megállapítása.

Rátz István (1860–1917) állatorvos, az Állatorvosi Tanintézetben működik, 1892-től a kórbonctan és általános kórtan nyilv. rend. tanára, 1903-tól az MTA I. tagja, 1905 a VIII. állatorvosi kongresszus főtitkára.

1890. okt. 10./11. fm.

Rk. tanári cím és jelleggel kinevezése tanszékvezetővé.

1892. febr. 1./9. fm.

- Kinevezése az Állatorvosi Akadémia rend. tanárává.
- Rebiček, Josef** (1844–1904) cseh hegedűművész, 1891–1893 a bp.-i Operaház karnagya.
1893. okt. 30./3. büm.
F. J. r. lov. ker. adományozása.
- Regéczy Imre** (1854–1891) orvos, fiziológus, 1877-től dolgozik az Élettani Intézetben, 1884-től rk. egyetemi tanár, főleg biofizikával és a vérátömlesztés lehetőségeivel foglalkozik.
1890. nov. 3./5. fm.
Nyilv. rk. egyetemi tanári kinevezése az Állatorvosi Akadémiai élet- és szövettani tanszékére.
- Ribáry József**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1890. aug. 30./4. me.
Lemondása a Föv. Közm. Tan. tagságáról.
- Ritoók Zsigmond** (1837–1905) Nagyváradon ügyvéd, ügyvédi kamarai elnök, 1891-től ítélőtáblai tanácselnök, később elnök, számos jogi munka szerzője.
1891. ápr. 3./5. igm.
Kinevezése ítélőtáblai tanácselnökké.
- Rodiczky (Roditzky) Jenő** (1844–1915)
1878-tól a magyaróvári gazdasági akadémia tanára, 1883-tól a kassai gazdasági tanintézet ig.-ja, megszervezi az Orsz. Gyapjúminősítő Intézetet, annak 1898–1910 ig.-ja.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Róth Lajos** (1841–1928) geológus, 1870–1973 a Földtani Intézet munkatársa, felfedezi a tatabányai széntelepeket, 1902–1905 között a Magyarhoni Földtani Társaság elnöke.
1894. szept. 12./5. fm.
Főbányatan. cím és jelleg adományozása.
- Saárossy-Kapeller Ferenc** (1850–1918) méhész, 1876-tól szolgál a PM-ban, majd a FM-ban, 1904–1910 a Mezőgazdasági Múzeum ig.-ja, nagy szerepet játszik a gödöllői állami méhészeti gazdaság létrehozásában.
1891. máj. 7./5. fm.
Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.
1894. jún. 24./11. fm.
Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Sal Ferenc** (1835–1909) költő, újságíró, a Divatcsarnok és a Hölgyfutár szerkesztője, főleg verseket ír, 1875–1898 nagyváradi polgármester.
1892. okt. 10./6. büm.
III. o. vaskor. r. adományozása.
- Sárkány József** (1828–1903) 1848 Kossuth követi irodájának főnöke, hadbíróként részt vesz a szabadságharcban, 1869-től bíró, 1886-tól Bp.-en ítélőtáblai alelnök, majd tanácselnök.
1891. jan. 3./1. igm.
Kinevezése ítélőtáblai tanácselnökké.
- Sauer, Emil** (1862–1942) német zongoraművész, Rubinstein, Nicolai és Liszt tanítványa, 1882-től hangversenyez, 1901–1907 a bécsi zongoramester iskola vezetője.
1893. nov. 14./8. me.
F. J. r. lov. ker. adományozása közjótékonyági érdekért.

Schafareczik Ferenc (1854–1927) geológus, 1882-től munkatársa a Földtani Intézetnek. 1891-től magántanár, 1910–1916 a Földtani Társaság elnöke, az MTA tagja, a műszaki földtan, földrengéstan és hydrogeológia hazai úttörője.

1892. okt. 28./20. fm.

Osztálygeológusi cím adományozása.

Schenek István (1830–1909) kémikus, 1870-től a selmeci akadémia tanára, a vegytani és természettani tanszék vezetője, 1885 a galvánelemekről írt tanulmányáért Marczibányi díjat kap, Farbaký Istvánnal közös találmánya a tökéletesített ólomakkumulátor, az MTA I. tagja.

1890. dec. 10./7. püm.

Működési pótlék engedélyezése

Schermann Adolf (1842–1904) orvos, 1878-tól Bp. főorvosa, majd tiszti főorvosa, a Fővárosi Fertőtlenítő Intézet alapítója.

1894. jan. 15./10. büm.

F. J. r. lov. ker. adományozása az 1893. évi kolerajárvány leküzdése érdekében tett szolgálatokért.

Schmidt József (1848–1928) több minisztériumban szolgál, 1896 a millenniumi kiállítás ig.-ja, 1897-től a Szabadalmi Hivatal elnöke, 1898–1900 áll. titk. a Ker. Min.-ban, 1916–1924 a Pénzügyi Központ első elnöke.

1890. márc. 25./26. püm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

1892. ápr. 1./11. fm.

Kinevezése min. tan.-sá.

Schober Albert (1841–1910) a bécsi műegyetem tanársegédje, 1873-tól a

MÁV-nál vezértitkár, 1885-től ig., 1898-tól h. elnök.

1891. jún. 14./4. büm.

Magyar nemesség adományozása.

1894. júl. 4./6. kerm.

Lipót r. lov. ker. adományozása.

Scholcz (Sóltz) Gyula (1837–1913) erdész, kincstári erdészetekben szolgált, 1871-től tanár a selmeci akadémián, 1891–1895 erdőig. Máramarosszigeten, 1897-től orsz. főerdőmester, az erdészeti szakirodalom kiváló művelője.

1891. júl. 3./11. fm.

Kinevezése máramarosszigeti erdőig.-vá.

1893. máj. 12./13. fm.

Min. tan. cím és jelleg adományozása.

Schröder Gyula (1856–1939) mérnök, 1880-tól szolgál a diósgyőri vasgyárban, ahol 1891-től főmérnök és az acélmű vezetője, 1892 lemond, és a Coburg hg.-i vasbányászat és -kohászat (Gömör és Szepes vm.) ig.-ja lesz (1911-ig).

1892. júl. 8./4. kerm.

F. J. r. lov. ker. adományozása.

Schwimmer Ernő (1837–1898) orvos, 1871-től magántanár Pesten a bőr- és bujakórtanból, később rk. egyetemi tanár, 1885-től az István kórház főorvosa, a bőrklinika megalapítója, szakirodalmi működése is jelentős.

1893. júl. 24./5. büm.

Kir. tan. cím adományozása.

Sebestyén Gyula (1848–1911) pedagógus, történész, tanítóképzési tanár, 1894-től a vidéki állami tanítóképzők miniszteri biztosa, 1906-tól orsz. szakfelügyelője, tudományos közle-

- mények mellett történelmi tankönyveket ír és pedagógiai lapokat szerkeszt.
1894. febr. 4./20. vkm.
Tanítóképezdei ig. cím és jelleg adományozása.
- Sélley Sándor** (1855–?) jogakadémiai tanárból lesz a fővárosi rendőrség bünyügyi osztályának vezetője, 1892-től bp.-i rendőrkapitány, 1895-től a BM bünyügyi osztályának vezetője, sokat tesz a rendőrség korszerűsítéséért.
1892. szept. 23./1. büm.
Kinevezése fővárosi rendőrkapitány-nyá.
- Sobó Jenő ld. Staudner Jenő*
- Sóltz Gyula ld. Scholcz Gyula*
- Somssich József gr., ifj.** (1864–1941) diplomata, 1888-tól szolgál a BM-ban, 1898 diplomáciai szolgálatba lép, 1919–1920-ban külügyminiszter, később vatikáni követ, felsőházi tag.
1892. márc. 6./23. büm.
Min. fogalmazói cím és jelleg adományozása.
- Sparszam Pál** (1846–?) 1870-től s. tanár, majd tanár a keszthelyi gazdasági tanintézetben, nemzetgazdaságtannal és statisztikával foglalkozik.
1893. febr. 13./18. fm.
Tanári cím és jelleg adományozása.
- Spitkó Lajos** (1846–1914) pedagógus, tanári pályán működik, 1890-től a székesfehérvári, később a Bp. vidéki tankerület főig.-ja, filológiai és pedagógiai műveket ír.
1894. febr. 4./21. vkm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Staudner** (1896-tól **Sobó Jenő** (1853–1920) mérnök, 1881-től a zólyombrezói kincstári vasgyáraknál mérnök, főmérnök, 1892-től haláláig a selmeci akadémia építészeti tanszékének tanára, ill. vezetője, számos tankönyv szerzője.
1892. okt. 14./5. püm.
Kinevezése a Selmeci Bányászati és Erdészeti Akadémiai rend. tanárává.
- Stesser József** (1845–?) színházi szakember, 1867-től szolgál a BM-ban, min. tan. rangot ér el, főleg színházi ügyekkel foglalkozik, számos írás szerzője.
1894. febr. 10./2. büm.
Lipót r. lov. ker. adományozása.
- Supka Jeromos** (1832–1891) cisztercita apát, tűzérként részt vesz a szabadságharcban, 1852-ben belép a cisztercita rendbe, 1879-től zirci apát.
1890. jún. 27./9. vkm.
F. J. r. köz. ker. adományozása.
- Szabó Jenő**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1891. jún. 14./4. kerm.
Lipót r. lov. ker. adományozása.
- Szalay Imre** (1846–?) 1875–1896 egy. képv., híres bortermelő, elsőként ültet szőlőt a Balaton-menti homokon, sokat tesz a balatoni vitorlázásért.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Szalay Imre br.** (1846–1917) múzeológus, 1869-től szolgál a VKM-ban,

- 1891-től min. tan., 1894–1916 a Nemzeti Múzeum ig.-ja, 1912 br.
1891. máj. 21./17. vkm.
- Kinevezése min. tan.-sá.
1894. dec. 9./4. vkm.
- Kinevezése a Nemzeti Múzeum ig.-jává.
- Szalay Péter** (1846–1908) 1867-től szolgál a FIK, majd a Ker. Min. postaszakosztályán, 1896-tól a Posta- és Távirtdaigazgatóság elnök-ig.-ja, 1906-tól áll. titk.
1893. dec. 30./9. kerm.
- Min. tan. cím és jelleg adományozása.
- Szántó Mihály** (1847–1908) jogász, az IM nemzetközi osztályának vezetője.
1890. ápr. 11./15. igm.
- Kinevezése oszt. tan.-sá.
- Szapáry István gr.**
- Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.*
1891. máj. 1./10. kerm.
- Megerősítése az Adria Tengerhajózási Rt. elnöki állásában.
- Szathmáry (Nagy) György** (1845–1898) művelődéspolitikus, 1871-től a Hon, a Nemzet, a Vasárnapi Újság és a Fővárosi Lapok munkatársa, 1881–1890 egy. képvis., a VKM népoktatásügyi osztályát 1890-től vezeti, 1896-tól az MTA 1. tagja.
1895. jan. 13./2. vkm.
- Kinevezése min. tan.-sá.
- Széchenyi Imre gr., ifj.**
- Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.*
1890. dec. 22./5. fm.
- Lf. teljes elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Széchenyi Kálmán gr.**
- Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.*
1892. jan. 8./15. me.
- V. b. t. t. méltóság adományozása.
- Széchy Zsigmond** (1841–1895) erdész, a selmeci kincstári jószágigazgatósnál szolgál, 1867-től oktató a selmeci akadémián, 1871-től tan-székvezető, a hazai erdészeti felsőoktatás és szakirodalom egyik megte-remtője.
1890. dec. 22./5. fm.
- Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
- Székács Ferenc** (1844–1901) 1872-től tvsz. bíró, 1883-tól Nagyszébenben tvsz. elnök, 1886-tól Bp.-en tvsz. alelnök, 1891-től kúriai bíró, a magyar büntetőeljárás kézikönyvének összeállítója.
1891. máj. 1./23. igm.
- Kinevezése kúriai számfeletti bíróvá.
- Szell Farkas** (1844–1909) történész, 1882-től ítélőtáblai bíró Bp.-en, tagja a tiszaezlári vérvád perét másodfokon tárgyaló tanácsnak, 1891-től Debrecenben ítélőtáblai tanácselnök, történeti munkáit főleg a Századokban publikálja.
1891. jan. 3./1. igm.
- Kinevezése ítélőtáblai tanácselnökké.
- Szell Ignác** (1846–1914) 1877-től Vas vm. alispánja, 1883-tól a BM-ban szolgál, itt később a vm. és közjogi ügyosztály vezetője, 1895–1906 köz-igazgatási áll. titk., nagy szerepe van

- a közigazgatás egyszerűsítésének végrehajtásában.
1893. ápr. 14./7. büm.
Kinevezése min. tan.-sá.
- Szelnár Adolf** (1858–1908) műkertész, 1888 apja kertészetét veszi át és fejlesztí tovább, az Orsz. Magyar Kertészeti Egyletnek alapító tagja, titkára (1893-ig), majd alelnöke (1905-ig).
1893. dec. 30./8. fm.
F. J. r. lov. ker. adományozása.
- Szendrei(y) János** (1857–1927) művészeti író, történész, pályáját a Nemzeti Múzeumban kezdi, majd a Honv. Min.-ba kerül, rendezi a millenniumi hadtörténeti kiállítást, 1890-től a Műbarátok Körének titkára, 1910–1913 a Hadtörténeti Közlemények szerkesztője.
1893. dec. 30./4. honv. m.
Min. titk. cím adományozása.
- Szentiványi Márton** (1815–1895) 1848-ban ogy. képvis., 1860-tól a Dunáninnyi Ev. Egyházkerület felügyelője, Liptó vm. főispánja, fh. tag.
1894. okt. 1./27. me.
F. J. r. nagyker. adományozása.
- Szontagh Miklós** (1843–1899) orvos, 1873-tól a tátrafüredi vízgyógyintézet vezetője, 1876 megalapítja Újtátrafüredet, 1883–1885 szerkeszti a Tátravidék című hetilapot, a Tátrától (amelynek egyes részeit róla nevezik el) számos műve jelenik meg.
1894. máj. 28./3. büm.
Kir. tan. cím adományozása.
- Szontagh Pál** (1821–1911) a szabadságharcban nemzetőrszázados, majd a csetneki rézhámor gyárrá fejlesztője, 1867-től Deák-p., a fúzió (1875) után mérs. ell. ogy. képvis., 1883-tól az Iparegyesület alelnöke, közreműködik pl. az ipartv. revíziójában.
1891. dec. 5./17. honv.m.
Mint ny. honvéd századosnak kegydíj adományozása.
- Szuk Lipót** (1818–1897) gordonkaművész, zeneszerző, 32 éven át a Nemzeti Színház első gordonkása és a Nemzeti Zenede gordonkatanára, tevékeny részt vállal a főváros zenei életének fejlesztésében.
1892. szept. 10./3. vkm.
Kor. ar. érd. ker. adományozása 25 éves tanári jubileumán.
- Szuppan Vilmos** (1854–1933) pedagógus, Székelyudvarhelyen és Bp.-en tanár, 1886-tól a VKM-ban szolgál, 1893-tól a bp.-i Állami Felsőbb Leányiskola ig.-ja és a vidéki állami felsőbb leányiskolák miniszteri biztosa, tagja az Orsz. Közoktatási Tanácsnak, 1921-től a Baross Szövetség kereskedelmi szaktanfolyamainak irányítója, számos pedagógiai mű szerzője.
1890. máj. 30./9. vkm.
Személyes pótlék engedélyezése.
- Szüry Dénes** (1849–1909) műfordító, kritikus, könyvgyűjtő, a VKM-ben szolgál, a Vasárnapi Újság és a Fővárosi Lapok munkatársa, 1893-tól a Kisfaludy Társaság tagja, többek között Turgenyev és Fielding műveit fordítja, értékes könyvtárát a Szabó Ervin Könyvtár őrzi.
1892. jún. 28./6. vkm.
Min. tan. cím és jelleg adományozása.
- Szvorényi József** (1816–1892) irodalomtörténész, pedagógus, 1838 belép

a cisztercita rendbe, 1839–1849 Székesfehérvárott, 1849-től Egerben gimnáziumi tanár, utóbbi helyen 1866-tól haláláig főgimnáziumi ig., az MTA-nak I. (1846), később tiszteleti tagja, Romvay név alatt versei is megjelennek.

1892. júl. 14./15. vkm.

Főig. cím adományozása.

Tangl Ferenc (1866–1917) fiziológus, a bp.-i egyetemen és az Állatorvosi Akadémián s. tanár, majd 1893-tól rend. tanár, 1903–1917 az egyetem különböző tanszékeit vezeti, az Állat-életteni és Takarmányozási Kísérleti Állomás első ig.-ja, úttörő kutatásokat folytat a madárembrió fejlődése és az anyagcsere témakörében.

1893. máj. 30./12. fm.

Kinevezése rend. tanárrá az Állatorvosi Akadémia élet- és szövettani tanszékére.

Tarnai(y) János (1843–1930) ügyvédi gyakorlata után 1891-től ítélőtáblai, 1897-től kúriai bíró, 1912–1917 kúriai tanácselnök, a büntetőjog és bűnvádi eljárás történetével foglalkozik, szerkeszti a Magyar Igazságügy című folyóiratot.

1891. ápr. 3./5. igm.

Kinevezése ítélőtáblai bíróvá.

Tavi Gusztáv (1855–1920) erdész, Besztercén erdőmester, 1892-től a FM-ban erdőtan., 1897-től a kincstári erdők főnöke, nyugalomba vonulása után az Osztrák–Magyar Államvasút bánáti uradalmait vezeti.

1892. márc. 20./13. fm.

Kinevezése erdőtan.-nak.

Thirring Lajos (1850–1919) Bp.-en ügyvéd, 1887-től Szombathelyen tvsz., 1891-től Győrben és Bp.-en ítélőtáblai, 1902-től kúriai bíró, 1913-tól kúriai tanácselnök, az IM-ban tevékeny részt vállal a polgári tv. könyv előkészítésében és a kereskedelmi tv. reformjában.

1892. okt. 28./3. igm.

Áthelyezése mint ítélőtáblai bíró Győrből Bp.-re.

Thonet Ferenc (1820–?) gyáros, föld-birtokos, asztalosipari tanulmányok, külföldi tanulmányutak után 1865 megveszi a nagyugróci uradalmat, és az általa feltalált hajlított bútorok készítésére gyárat állít fel, ezzel kapcsolatban iskolát és óvodát létesít, támogatja a Nyitra- és Zsitva-völgyi vasutak építését.

1892. nov. 28./7. kerm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

Thuróczy (Turóczy) Adolf

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1891. okt. 23./11. püm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

1894. okt. 29./5. püm.

Min. tan. cím és jelleg adományozása.

Tibád Antal

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1890. máj. 17./12. fm.

Kilépése a Matlekovits Sándor feyelmi ügyét vizsgáló bizottságból.

Tisza Lajos gr.

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1890. dec. 22./5. fm.

- Lf. teljes elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
1891. máj. 21./5. me.
Kinevezése a Föv. Közm. Tan. tagjává.
- Tomcsányi Gusztáv** (1852–1911) erdész, 1874-től az állami erdészeti szolgálat egyik neves tagja, főleg az erdőműveléssel foglalkozik, számos publikáció szerzője.
1893. dec. 23./20. fm.
Kinevezése főerdőmesterré.
- Tomcsányi Gyula** (1844–1923) erdész, 1866-tól uradalmi erdészetekben tevékenykedik, 1882-től Zsarnócán állami erdőmester, 1891-től beszercei erdőig., 1905–1911 az FM kincstári erdészeti főosztály vezetője.
1890. ápr. 11./12. fm.
Főerdőmesteri cím és jelleg adományozása.
1892. márc. 20./13. fm.
Kinevezése erdőtan.-nak.
- Tormay Béla** (1839–1906) mezőgazdász, állatorvos, 1855-től uradalmakban működik, később a pesti állatgyógyintézetben, majd a keszthelyi gazdasági tanintézetben tanár, 1869-től a debreceni gazdasági tanintézet ig.-ja, 1875-től szakiskolai ig., 1875 megszervezi a FIK Min. állategészségügyi osztályát, 1885–1904 a mezőgazdasági szakiskolák főig.-ja, 1899-től az MTA 1. tagja.
1890. dec. 22./5. fm.
Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazdasági kiállítás kapcsán.
1892. febr. 14./8. - fm.
Kinevezése min. tan.-sá.
- Tóth Elek**
Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.
1890. nov. 12./12. igm.
Szt. István r. kisker. adományozása nyugalomba vonulása alkalmából.
- Török János** (1843–1892) rendőrfőkapitány, 1876–1885 Temesvár polgármestere, 1885-től haláláig Bp. rendőrfőkapitánya.
1892. máj. 20./23. büm.
Min. tan. cím és jelleg adományozása.
- Tóry Gusztáv** (1857–1925) az IM tv.előkészítő és nemzetközi jogi osztályain szolgál, 1912-től áll. titk., 1918 a Wekerle-kormányban igm., 1920–1925 a Kúria elnöke, megalapítja és szerkeszti az Igazságügyi Közlönyt.
1892. febr. 14./2. igm.
Oszt. tan. cím és jelleg adományozása.
- Törs (Törzs) Kálmán** (1843–1892) hírlapíró, eredeti neve Tircs, 1853-tól több lapnál (pl. Vasárnapi Újság, Képes Néplap, Hon) dolgozik, 1878-tól függ. p. ogy. képv., a Petőfi Társaság alapító tagja, sajtó alá rendezi Déryné naplóját.
1893. jan. 15./4. vkm.
Özvegyének kegydíj adományozása.
- Tschenke Emil ld. Csenke Emil*
- Turóczy Adolf ld. Thuróczy Adolf*
- Vadas Jenő** (1857–1922) erdőmérnök, 1878-tól szolgál az áll. erdészetnél, 1885-től a vadászerdei erdőgondnokság vezetője és az ottani erdőőri

szakiskola tanára, majd ig.-ja, 1891-től tanár a selmeci akadémián, 1898-tól a Központi Erdészeti Kísérleti Állomás első vezetője, 1910 az Erdészeti Kísérleti Állomások Nemzetközi Szövetsége elnökévé választja, 1899–1918 szerkeszti az Erdészeti Kísérletek című folyóiratot.

1891. okt. 2./19. fm.

Kinevezése a selmeci erdészeti akadémia II. o. rend. tanárává.

Vadnay Andor

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1893. jún. 14./7. büm.

Kinevezése oszt. tan.-sá.

Vajda Ödön Pál (1834–1911) 1852 belép a cisztercita rendbe, 1856–1868 Székesfehérváron tanár, 1868-tól s. jószágkormányzó, majd jószágkormányzó, 1891-től zirci apát.

1894. jan. 15./3. vkm.

Lipót r. lov. ker. adományozása.

Vajkay Károly (a jk.-ben tévesen József szerepel)

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1892. szept. 16./5. igm.

Ny. ítélőtáblai elnöknek a Lipót r. középker. adományozása.

Várady Antal (1854–1923) író, újságíró, 1875–1895 középiskolai, egyúttal színiiskolai tanár, 1898-tól az Orsz. Zene- és Színművészeti Akadémia színész tagozatának ig.-ja, a Nemzeti Színház dramaturgjaként is dolgozik, 1893-tól haláláig szerkeszti az Ország-Világot, drámákat, regényeket, verseket ír.

1890. márc. 25./14. vkm.

A kor. ar. érd. ker. adományozása az Orsz. Zene- és Színművészeti Akadémia jubileumán.

Vargha (Varga) Gyula (1853–1929) költő, műfordító, közgazdasági író, 1892-től az Orsz. Statisztikai Hiv. alig.-ja, 1901-től ig.-ja, 1914–1917 a Ker. Min áll. titk.-a, az MTA 1. (1892), majd rend. (1907) tagja, 1928 összes költeményeiért akadémiai nagydíját kap, tudományos munkáit hitelügyi és pénzügyi témákban írja.

1892. szept. 10./8. kerm.

Kinevezése az Orsz. Statisztikai Hiv. alig.-jává min. oszt. tan. rangban.

Vásárhelyi Béla

Ld. még a személynévmutatóban.

1893. febr. 13./25. büm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

Vásárhelyi Pál

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1894. nov. 20./6. fm.

Születésének 100. évfordulóján egyszeri 4000 Ft-os kegyadomány Berta nevű leánya (özv. Hódy Lajosné) részére.

Vavrik Béla (1835–1917) 1869-től Heves vm. tanfelügyelője, 1871-től az egri tvsz. elnöke, 1887-től Marosvásárhelyen, majd 1891-től Bp.-en ítélőtáblai tanácselnök, 1892-től az IM tv. előkészítő osztályán működik, 1897-től kúriai bíró, 1910-től kúriai másodelnök, egyúttal fh. tag.

1890. ápr. 11./15. igm.

Mint kir. táblai tanácselnök áthelyezése Marosvásárhelyről Bp.-re.

1891. jan. 3./1. igm.

Kinevezése az új Bp.-i Kir. Ítéltábla tanácselnökévé.

Végh Artúr (1850–?) jogi szakíró, banktisztviselő, 1891–1893 ítéltáblai bíró, majd a Pesti Hazai Első Takarékpénztár ig.-ja, 1896-tól egy. képvis., 1896 kiadja jogtudományi értekezéseit.

1891. jún. 3./5. igm.

Kinevezése ítéltáblai bíróvá Bp.-re.

Veres Pálné (sz. Benitzky Hermína) (1815–1895) a nőnevelés ügyének hazai úttörője, 1867 megalapítja a Nőképző Egyletet, 1869 nőnevelő intézet nyit, amely később nyilvánosági jogot kap, publikációi is megjelennek.

1893. márc. 3./4. vkm.

A kor. ar. érd. ker. adományozása az Orsz. Nőképző Egylet fennállásának 25. évfordulója alkalmából.

Vörös László

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1892. márc. 20./8. kerm.

III. o. vaskor. r. adományozása.

1893. márc. 30./6. kerm.

Kinevezése min. tan.-sá.

Vörös Sándor (1847–1918) mezőgazda, szakíró, gazdatiszt, majd a kolozsmonostori tanintézet tanára, 1875-től ig.-ja, megszervezi a népszerű gazdasági előadásokat, 1898–1907 a magyarvári akadémia ig.-ja, jelentős agrárszakoktatási irodalmi tevékenységet fejt ki.

1890. dec. 22./5. fm.

Lf. elismerése a bécsi mező- és erdőgazd. kiállítás kapcsán.

1894. márc. 11./11. fm.

Kir. tan. cím adományozása.

Vörösmarty Béla

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1892. febr. 19./11. igm.

Kinevezése ítéltáblai tanácselnökké Bp.-re.

Wahrmann Mór (1832–1892) nagykereskedő, az első magyar izraelita egy. képvis., a Bp.-i Kereskedelmi és Ipar-kamara, a Lloyd Társaság és a pesti izraelita hitközség elnöke.

1891. dec. 18./12. me.

Kinevezése az Adria Tengerhajózási Rt. választott bizottsága elnökévé.

Wallandt Ernő (1845–1912) mérnök, a KKM-ban és a Ker. Min.-ban szolgál, főmérnök, középítészeti felügyelő, majd 1885-től oszt. tan., 1889-től a Vaskapu szabályozási művezetőség főnöke.

1893. júl. 24./3. kerm.

Min. tan. cím és jelleg adományozása.

Wenzel Gusztáv

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1892. ápr. 11./2. vkm.

Árvái részére kegydíj engedélyezése.

Wetzel Gyula (1846–1910) 1877-ben lép bírói szolgálatba, később a Kereskedelmi és Váltótvész., majd 1894-től a Bp.-i Ítéltábla bírója, a Szabadalmi Hivatal alelnöke, 1898-tól elnöke

1894. márc. 11./18. igm

Kinevezése ítéltáblai bíróvá Bp.-re.

Wickenburg Márk gr. (?–1905) pénzügyi szakíró, a PM-ban szolgál, áll. titk., 1901-től egy. képvis., a Magyar Vasúti és Hajózási Klub alelnöke.

1892. ápr. 23./10. pü.m.
Kinevezése min. titk.-rá.

Zarka Miklós

Ld. még a személynévmutatóban.

1890. okt. 10./10. pü.m.

Min. tan. cím és jelleg adományozása lottóig.-vá kinevezése alkalmából.

Zeyk Albert József (1828–1896) részt vesz a szabadságharcban, ezért emigrációba kényszerül, Dél-Amerikában s. mérnökként folyószabályozásokon dolgozik, később az USA szolgálatába áll, 1866 diplomáciai megbízatással Tarantóba kerül, a magyar kormány 1885-ben hívja meg a fiumei tengerészeti hatósághoz, az Adria Rt. mellett min. biztосként működik.

1891. dec. 5./7. kerm.
Lf. elismerés adományozása.

Zichy Géza gr.

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1891. jan. 15./3. büm.
Kinevezése a Nemzeti Színház és az Operaház intendánsává.
1894. jan. 15./1. me.
V. b. t. t. méltóság adományozása.

Ziskay Antal

Ld. még a személynévmutatóban.

1892. febr. 19./10. büm.
Kir. tan. cím adományozása.

Zuber József

Életrajzi adatokat ld. a személynévmutatóban.

1893. febr. 13./23. büm.
Főispáni kegyelmi nyugdíjának megállapítása.

Zsák Hugó (1844–1915) mérnök, 1867-ben lép a KKM-ba, 1871-től részt vesz a Bp. alatti Duna-szakasz szabályozásában, vezeti a gubacsi gát és zsilip építését, 1875-től a Bp.-i Folyammérnöki Hivatal vezetője, főmérnök, középítészeti felügyelő, 1886-tól a Műszaki Tanács tagja, 1890 az FM-ba került.

1894. dec. 9./16. fm.
Osz. tan. cím és jelleg adományozása.

Zsigmond Gyéza (1854–1930) mérnök, sportember, a Föv. Közm. Tan.-nál dolgozik, 1877-től a Bp.-i Korcsolyázó Egylet tagja, 1893-tól ig.-ja, létrehozta a műjégpályát.

1892. febr. 19./9. me.
Főmérnöki cím és jelleg adományozása.

**AZ ALKALMAZOTT RÖVIDÍTÉSEK
ÉS A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
FELHASZNÁLT FONDJAINAK, ÁLLAGAINAK JEGYZÉKE**

Rövidítések

A	= Ausztria
Adm. Arch.	= Administratives Archiv
ág.	= ágostai
AK	= eredeti tisztázat
Alk. P.	= Alkotmány Párt
Alk. p.	= Alkotmány párti
áll. titk.	= államtitkár
allerh.	= allerhöchst
<i>Apponyi</i>	= <i>Dr. Gróf Apponyi Albert: Emlékirataim. Ötven év. Ifjúkorom — hu-szonöt év az ellenzéken. Bp., 1922.</i>
ar.	= arany
Art.	= Artikel
<i>Asbóth</i>	= <i>Asbóth János: A közigazgatási reform. Visszapillantás az államosítási eszme fejlődésére. Bp., 1891.</i>
b.t.t.	= belső titkos tanácsos
balk.	= balközép
<i>Balanyi</i>	= <i>Balanyi György: A Balkán-probléma fejlődése a parisi kongresszustól a világháború kitöréséig 1856–1914. Bp., 1920.</i>
<i>Beksics</i>	= <i>Beksics Gusztáv: Közigazgatásunk reformja és nemzeti politikánk. Bp., 1891.</i>
BFL	= Budapest Főváros Levéltára
<i>Bianchi</i>	= <i>Bianchi, Leonard: A polgári szabadságjogok Magyarországon a dualizmus időszakában. In: Jogtörténeti tanulmányok II. Bp., 1968.</i>
<i>Bittner</i>	= <i>Bittner, Ludwig: Chronologisches Verzeichnis der österreichischen Staatsverträge. Band III. Wien, 1914.</i>
BK	= egykorú másolat
BM	= Belügyminisztérium
Bp.	= Budapest
Bp.-i Közl.	= Budapesti Közlöny
br.	= báró
<i>Búsbach</i>	= <i>Búsbach Péter: Az utolsó öt év (Tisza–Szapáry–Wekerle). Parlamenti visszaemlékezések. Bp. 1895.</i>
büm.	= belügyminiszter
bzw.	= beziehungsweise

c.	= címzetes
cm	= centime
<i>Concha</i>	= Concha Győző: Hatvan év tudományos mozgalmi között. Összegyűjtött bírálatai és értekezései. I–II. Bp., 1928.
cs.	= csomó
cs. és ap. kir.	= császári és apostoli királyi
cs. kir.	= császári-királyi
<i>Csizmadia</i>	= <i>Csizmadia Andor</i> : A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig. Bp., 1976.
<i>Csohány</i>	= <i>Csohány János</i> : Az 1894–95. évi egyházpolitikai törvények és a református közvélemény. Debrecen, 1987.
<i>Csudáky</i>	= <i>Csudáky Bertalan</i> : Csáky Albin gróf. Bp., 1913.
d.	= doboz
d. h.	= das heißt
d. i.	= das ist
d. J.	= des Jahres
d. M.	= dieses Monats
db	= darab
<i>Dersi</i>	= <i>Dersi Tamás</i> : Századvégi üzenet. Sajtótörténeti tanulmányok. Bp., é. n.
DGT	= Duna-gőzhajózási Társaság
<i>Diószegi, Az Osztrák–Magyar</i>	= <i>Diószegi István</i> : Az Osztrák–Magyar Monarchia külpolitikája. In: Hazánk és Európa. Bp., 1970.
<i>Diószegi, Die Protokolle</i>	= <i>Die Protokolle des gemeinsamen Ministerrates der Österreichisch–ungarischen Monarchie 1883–1895. Bearbeitet von István Diószegi. Bp., 1993. (Die Protokolle des gemeinsamen Ministerrates der Österreichisch–ungarischen Monarchie 1867–1918. IV.)</i>
<i>Diószegi, Klasszikus</i>	= <i>Diószegi István</i> : Klasszikus diplomácia — modern hatalmi politika. Bp., 1967.
DK	= egykorú német fordítás
dr.	= doktor
<i>Eckhart</i>	= <i>Eckhart Ferenc</i> : A püspöki székek és káptalani javadalmak betöltése Mária Terézia korától 1918-ig. Bp., 1935.
eln.	= elnöki
EMKE	= Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
érd. ker.	= érdemkereszt

<i>Erdély</i>	= Erdély története három kötetben. III. k. Szerkesztette: Szász Zoltán. Bp., 1986.
ev.	= evangélikus
f.	= folyó (év, hónap)
F.	= Faszikel
F. J.	= Ferenc József
<i>Farkas, Agrárszocialista</i>	= <i>Farkas József: Agrárszocialista mozgalmak 1890–1907.</i> Szeged, 1968.
<i>Farkas, Battonya</i>	= <i>Farkas József: Battonya 1891. Tanulmányok az agrárszocialista zendülés 70. évfordulójának emlékére.</i> Battonya, 1966.
Fc	= frank
<i>Fellner</i>	= <i>Fellner, F.: Der Dreibund.</i> München, 1960.
Fh.	= Főrendiház
fh.	= főrendiházi
fhg.	= főherceg
fik. m.	= földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter
FIK Min.	= Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium
Fl.	= Florin (forint)
fm.	= földművelésügyi miniszter
FM	= Földművelésügyi Minisztérium
<i>Földes</i>	= <i>Földes Béla: Szilágyi Dezső.</i> Budapesti Szemle 1937.
Föv. Közm. Tan.	= Fővárosi Közmunkák Tanácsa
fr.	= francia
Ft	= forint
Függ. P.	= Függetlenségi Párt
f	
ügg. p.	= függetlenségi párti
GA	= Gesetzartikel
<i>Galántai</i>	= <i>Galántai József: A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák–magyar dualizmus 1867–1918.</i> [Bp.,] 1985.
<i>Galántai, Egyház</i>	= <i>Galántai József: Egyház és politika 1890–1918.</i> Bp., 1960.
<i>Gáll</i>	= <i>Dr. Gáll Imre: A budapesti Duna-hidak.</i> Bp., 1984.
<i>Geyr</i>	= <i>Geyr, Géza András: Sándor Wekerle 1848–1921. Die politische Biographie eines ungarischen Staatsmannes der Donaumonarchie.</i> München, 1993. (Südosteuropäische Arbeiten 91.)
gör. kat.	= görög katolikus
gör. kel.	= görögkeleti
gr.	= gróf

<i>Graf Julius Szapáry</i>	= Graf Julius Szapáry an der Spitze Ungarns. Ein Lebens- und Charakterbild. Leipzig, 1891.
<i>Gratz</i>	= <i>Gratz Gusztáv</i> : A dualizmus kora. Magyarország története 1867–1918. I–II. k. Bp., 1934.
<i>Grosschmidt</i>	= <i>Grosschmidt Béni</i> : A házasságjogi törvény. Bp., 1909.
<i>Grünwald, A felvidék</i>	= <i>Grünwald Béla</i> : A felvidék. Politikai tanulmány. Bp., 1878.
<i>Grünwald, Kossuth</i>	= <i>Grünwald Béla</i> : Kossuth és a megye. Válasz Kossuth Lajosnak. Bp. 1885. (Új kiadás: 1891.)
<i>Grünwald, Közigazgatás</i>	= <i>Grünwald Béla</i> : Közigazgatás és a magyar nemzetiség. Bp., 1874.
GYESEV	= Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút
<i>Gyömrei–Vértesy</i>	= <i>Gyömrei Sándor–Vértesy Miklós</i> : Baross Gábor. Bp., 1937.
<i>György</i>	= <i>Spoudkios [György Endre]</i> : A helyzet és a Szapáry-kormány. Politikai tanulmány. Bp., 1892.
H	= Horvátország
h.	= helyettes
<i>Halász</i>	= <i>Halász Imre</i> : Egy letűnt nemzedék. Emlékezések a magyar állam kialakulásának újabb korszakából. Bp., 1911.
<i>Hanák, Iratok</i>	= <i>Hanák Péter</i> : Iratok az 1894–95. évi kormányválság történetéhez. Történelmi Szemle 1959/2.
<i>Hanák, Magyarország</i>	= Magyarország története 1890–1918. Főszerkesztő: Hanák Péter. Szerkesztette: Mucsi Ferenc. Bp., 1978. (Magyarország története tíz kötetben. 7. k.)
<i>Hannig</i>	= <i>Hannig Miklós</i> : Séta az Országházban. [Bp.,] 1984.
HÉV	= helyiérdekű vasút
hg.	= herceg
HHStA	= Haus-, Hof- und Staatsarchiv
HL	= Hadtörténelmi Levéltár
hl	= hektoliter
hm	= hadügyminiszter
HM	= Hadügyminisztérium
honv. m.	= honvédelmi miniszter
Honv. Min.	= Honvédelmi Minisztérium
<i>Horánszky</i>	= <i>Horánszky Lajos</i> : Tisza István és kora. I–II. k. Sajtó alá rendezte, szerkesztette: Horánszky Nándor. [Bp., 1994.]
hszdm.	= horvát–szlavón–dalmát miniszter
i. m.	= idézett mű
id.	= idősebb

ifj.	= ifjabb
ig.	= igazgató
igm.	= igazságügy-miniszter
IM	= Igazságügy-minisztérium
<i>Iványi</i>	= Magyar minisztertanácsi jegyzőkönyvek az első világháború korából 1914–1918. Összeállította: <i>Iványi Emma</i> . Bp., 1960. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai. II. Forráskiadványok 8.)
J	= Jugoszlávia
<i>Jekel</i>	= <i>Jekel Frigyes</i> : Gr. Bethlen András. Brassó, 1898.
<i>Jeszenszky</i>	= <i>Jeszenszky Géza</i> : A brit külügyminisztérium és Magyarország 1890–1914. Történelmi Szemle 1977/2.
jk.	= jegyzőkönyv
K.	= Karton
k.	= kötet
k. k.	= kaiserlich-königlich
k. u. k.	= kaiserlich und königlich
kais.	= kaiserlich
<i>Kállay</i>	= <i>Kállay István</i> : A családi hitbizományok Magyarországon. Levéltári Közlemények 1979/2.
<i>Kallós</i>	= Gazdasági, pénzügyi és tőzsdei kompasz 1925–1926. évre. Szerkesztette: <i>Kallós János</i> . Bp., 1925.
kb.	= körülbelül
<i>Kemény G. G.</i> , Iratok	= Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában. Összegyűjtötte és jegyzetekkel ellátta: <i>Kemény G. Gábor</i> . I. 1867–1892. Bp., 1952. II. 1892–1900. Bp., 1956.
Ker. Min.	= Kereskedelemügyi Minisztérium
kerm.	= kereskedelemügyi miniszter
kg	= kilogramm
kgy.	= közgyűlési
Kh.	= Képviselőház
kh.	= képviselőházi
Kh. Irom. (1887–92)	= Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai.
Kh. Irom. (1892–97)	= Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai.
kir.	= királyi
kkm.	= közmunka- és közlekedésügyi miniszter
KKM	= Közmunka- és Közlekedésügyi Minisztérium
km	= kilométer
KN (1887–92)	= Az 1887. évi szeptember hó 26-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója.

KN (1892–97)	= Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója.
<i>Kollányi</i>	= <i>Kollányi Ferenc</i> : Az esztergomi érsek pizetum joga. Katolikus Szemle 1889.
<i>Komjáthy</i>	= <i>Komjáthy Miklós</i> : Az Osztrák–Magyar Monarchia közös minisztertanácsa. Levéltári Szemle 1965/3–4. és 1966/1.
kor.	= koronás
<i>Kossuth</i>	= Kossuth Lajos iratai X. k. Sajtó alá rendezte: <i>Kossuth Ferenc</i> . Bp., 1904.
<i>Kovács, Magyarország 6/2.</i>	= Magyarország története 1848–1890. Főszerkesztő: <i>Kovács Endre</i> . Szerkesztette: Katus László. Bp., 1979. (Magyarország története tíz kötetben. 6. k.)
kön.	= königlich
<i>Kövér</i>	= <i>Kövér György</i> : Az Osztrák–Magyar Bank 1878–1914. In: A Magyar Nemzeti Bank története. I. Az Osztrák Nemzeti Banktól a Magyar Nemzeti Bankig 1816–1924. Szerkesztette: Bácskai Tamás. Bp., 1993.
köz.	= közép
Közigazgatási döntvénytár	= Közigazgatási döntvénytár a fennálló törvények, rendeletek és döntvényekből rendszeresen. Összeállította: Dárday Sándor. Bp., 1897.
kr.	= krajcár
Kr.	= Kreuzer (krajcár)
kszkm.	= király személye körüli miniszter
KSZKM	= Király Személye Körüli Minisztérium
küm.	= külügyminiszter
KÜM	= Külügyminisztérium
l.	= levelező
l. J.	= laufenden Jahres
l. M.	= laufenden Monats
<i>Lakatos</i>	= <i>Lakatos Ernő</i> : A magyar politikai vezetőréteg 1848–1918. Bp., 1942.
<i>Lakos</i>	= <i>Lakos János</i> : A „Generális” bukása. Adalékok Tisza Kálmán lemondásának okaihoz. Levéltári Közlemények 1987/1–2.
<i>Láng L.</i>	= <i>Láng Lajos</i> : A vámpolitika az utolsó száz évben. Bp., 1904.
lat.	= latin
ld.	= lásd
lf.	= legfelsőbb
lov.	= lovag

Lt.	= Levéltár
m	= méter
M	= uralkodói tudomásulvétel megjegyzéssel (megadva az érintett napirendi pont száma is)
M. Kir.	= Magyar Királyi
Magy. Deleg. Irom.	= A közös ügyek tárgyalására a magyar országgyűlés által kiküldött ... bizottság irományai (1890–1894)
Magy. P.	= Magyar Párt
Magyarország története	= Magyarország története 1848–1918. Bp., 1975.
Magyarország vármegyéi, Fiume	= Magyarország vármegyéi és városai. Szerkesztette: Sziklay János és Borovszky Samu. Fiume és a magyar–horvát tengerpart. Bp., é. n.
Máté	= <i>Dr. Máté Imre</i> : A Földművelésügyi Minisztérium története (1848-tól rövid összefoglalásban). Klny. A magyar mezőgazdaság 1867–1930. c. műből.
Matlekovits	= <i>Matlekovits Sándor</i> : Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor. Első rész: Bp., 1897. Második rész: Bp., 1898.
Matlekovits, Közös vámterület	= <i>Matlekovits Sándor</i> : Közös vámterület és gazdasági elválás Ausztriától. Bp., 1905.
Matlekovits, Magyarország államháztartásának	= <i>Matlekovits Sándor</i> : Magyarország államháztartásának története 1867–1893. Bp., 1894.
Matlekovits, Wekerle	= <i>Matlekovits Sándor</i> : Wekerle Sándor emlékezete. Bp., 1922.
MÁV	= Magyar Államvasutak
me.	= miniszterelnök
Mérs. Ell.	= Mérsékelt Ellenzék
mérs. ell.	= mérsékelt ellenzéki
Mikszáth	= <i>Mikszáth Kálmán</i> : Az én kortársaim. Bp., 1904.
min. oszt. tan.	= miniszteri osztálytanácsos
min. tan.	= miniszteri tanácsos
min. titk.	= miniszteri titkár
MK	= Magyar Közigazgatás
Mocsáry	= <i>Mocsáry Lajos</i> : Az állami közigazgatás. Bp., 1890.
Moritz Csáky	= <i>Moritz Csáky</i> : Der Kulturkampf in Ungarn. Graz–Wien–Köln, 1967.
mt.	= minisztertanács
MTA	= Magyar Tudományos Akadémia
MTI	= Magyar Távirati Iroda

Nemz. P.	= Nemzeti Párt
nemz. p.	= nemzeti párti
No.	= numero
Népp.	= Néppárt
ny.	= nyugalmazott
nyilv.	= nyilvános
o.	= osztályú
o. é.	= osztrák érték(ü)
Ogy.	= Országgyűlés
ogy.	= országgyűlési
OL	= Magyar Országos Levéltár
OMGE	= Országos Magyar Gazdasági Egyesület
OSZK	= Országos Széchényi Könyvtár
öterr.–ung.	= österreichisch–ungarisch
ö. W.	= österreichischer Wert
p.	= pagina
... P.	= ... Párt
... p.	= ... párti
p. o.	= példának okáért
pl.	= például
PM	= Pénzügyminisztérium
<i>Podmaniczky</i>	= <i>Podmaniczky Frigyes</i> naplótöredékei. Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár, Quart.Hung. 1297.
priv.	= privat
püm.	= pénzügyminiszter
q	= métermázsza
r.	= rend
R	= Románia
<i>Raffay</i>	= <i>Raffay Ernő</i> : Erdély 1918–1919-ben. Tanulmányok. Bp., [1987.]
ref.	= református
rend.	= rendes
RGBI.	= Reichsgesetzblatt
rk.	= rendkívüli
róm. kat.	= római katolikus
RT	= Magyarországi rendeletek tára
Rt.	= Részvénytársaság
<i>Ruszoly</i>	= <i>Ruszoly József</i> : A választási bíráskodás Magyarországon 1848–1948. Bp., 1980.
<i>Ruzitska</i>	= <i>Dr. Ruzitska Lajos</i> : A magyar vasútépítések története 1914-ig. Bp., 1964.
s.	= segéd...

<i>Salacz</i> , A magyar kultúrharca	= <i>Salacz Gábor</i> : A magyar kultúrharca története 1890–1895. Bécs [!Pécs], 1938.
<i>Salacz</i> , Egyház és állam	= <i>Salacz Gábor</i> : Egyház és állam Magyarországon a dualizmus korában 1867–1918. München, 1974.
<i>Sarlós</i>	= <i>Sarlós Béla</i> : Közigazgatás és hatalompolitika a dualizmus rendszerében. Bp., 1976.
<i>Schmid</i>	= <i>Dr. Ferdinand Schmid</i> : Bosnien und die Herzegovina unter der Verwaltung Österreich-Ungarns. Leipzig, 1914.
<i>Siklóssy</i>	= <i>Siklóssy László</i> : Hogyan épült Budapest? (1870–1930) Bp., 1931.
SR.	= Serie
St.	= Sankt
sz.	= számú
SZK	= Szlovákia
sz. a.	= szám alatt
sz. kir.	= szabad királyi
Szab.	= Szabadalmazott
<i>Szabó</i>	= <i>Szabó Jenő</i> : Baross Gábor rendszere és művei. Budapesti Szemle 1894.
<i>Szalay</i>	= <i>Szalay Ödön</i> : Bárány Fejérváry Géza. Pozsony, 1901.
<i>Szatmári</i>	= <i>Szatmári Mór</i> : Húsz esztendő parlamenti viharai. Bp., 1928.
Szep.	= Szabadelvű Párt
szep.	= szabadelvű párti
<i>Szilágyi S.</i>	= A Magyar nemzet története. Szerkesztette: <i>Szilágyi Sándor</i> . X. k. Bp., 1899.
Szt.	= Szent
szül.	= született
t.	= tétel
T	= uralkodói tudomásulvétel megjegyzés nélkül
tan.	= tanácsos
tb.	= tiszteletbeli
tc.	= törvénycikk
<i>Teutsch</i>	= <i>F. Teutsch</i> : Die kirchlichen Verhältnisse Siebenbürgens. Halle, 1906.
<i>Thébusz</i>	= <i>Thébusz János</i> : A magyarországi ág. hitv. ev. egyház 1891–1894-iki országos zsinatának története. Bp., 1895.
thj.	= törvényhatósági jogú
ti.	= tudniillik
<i>Tisza, Összes</i>	= Gróf Tisza István összes munkái. I. k. Bp., 1923.

- Tisza*, Valutánk = *Tisza István*: Valutánk rendezéséről. Budapesti Szemle 1890.
- Tisza M.* = *Tisza Miksa*: Magyarország rendőrségének története. Pécs, 1925.
- Tominac* = *Tominac József*: Magyar sz. k. országainak vasutai 1845–1904. Bp., 1905.
- Toth, A.* = *Toth, Adalbert*: Parteien und Reichstagswahlen in Ungarn 1848–1892. München, 1973. (Südosteuropäische Arbeiten 70.)
- tv. = törvény
- tvj. = törvényjavaslat
- tv. sz. = törvényszék
- U = Ukrajna
- úm. = úgmint
- ún. = úgynevezett
- ung. = ungarisch
- uo. = ugyanott
- uralk. = uralkodó
- usw. = und so weiter
- v. b. t. t. = valóságos belső titkos tanácsos
- Vargha* = *Dr. Vargha Gyula*: A magyar hitelügy és hitelintézetek története. Bp., 1896.
- vaskor. = vaskorona
- Vasúttörténet 2. = *Magyar vasúttörténet. 2. k.* 1876-tól a századfordulóig. (Politikai, társadalomgazdasági és vasútépítési tanulmányok.) Bp., 1996.
- S. Vincze* = *S. Vincze Edit*: A Magyarországi Szociáldemokrata Párt első kongresszusa (1890. december 7–8.). In: Az útkeresés évtizedei. Tanulmányok a magyarországi munkásmozgalom történetéből 1868–1898. [Bp.] 1977.
- vkm. = vallás- és közoktatásügyi miniszter
- VKM = Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
- vm. = vármegye
- vö. = vesd össze
- z. B. = zum Beispiel
- Zelovich* = *Zelovich Kornél*: A magyar vasutak története. Bp., 1925.
- +
- = jelenlét a minisztertanácsban; a miniszter vagy helyettese aláírta a jegyzőkönyvet (helyettes esetében megadva annak a napirendi pontnak a száma, amelynek tárgyalásánál az illető személy jelen volt)

- o = jelenlét a minisztertanácsban; a miniszter vagy helyettese nem írta alá a jegyzőkönyvet (helyettes esetében megadva annak a napirendi pontnak a száma, amelynek tárgyalásánál az illető személy jelen volt)
- = német fordításban vagy másolatban fennmaradt jegyzőkönyvben az szerepel, hogy a miniszter látta (gesehen), azaz aláírta az eredeti jegyzőkönyvet
- x = német fordításban vagy másolatban fennmaradt jegyzőkönyvben a jegyzőkönyvvezető aláírása nincs jelezve

A Magyar Országos Levéltár felhasznált fondjainak, állagainak törzsszám-jegyzéke

- I 34 Bécsi levéltárakból kiszolgáltatott iratok, Kabinettsarchiv, Geheimakten, Nachlaß Pápay, 1867–1896
- K 1 Képviselőház és Nemzetgyűlés elnöki iratai, 1861–1944
- K 2 Képviselőház és Nemzetgyűlés elnöki és általános iratai, 1861–1944
- K 20 Király Személye Körüli Minisztérium elnöki iratai, 1867–1918
- K 26 Miniszterelnökség központilag iktatott és irattározott iratai, 1867–1944
- K 27 Minisztertanácsi és kormányzótanácsi jegyzőkönyvek, 1867–1944
- K 148 Belügyminisztérium elnöki iratai, 1867–1944
- K 149 Belügyminisztérium rezervált iratai, 1867–1944
- K 150 Belügyminisztérium általános iratai, 1867–1944
- K 178 Földművelésügyi Minisztérium elnöki iratai, 1889–1944
- K 184 Földművelésügyi Minisztérium általános iratai, 1889–1944
- K 227 Kereskedelemügyi Minisztérium út- és középítészeti osztályának iratai, 1889–1899
- K 228 Kereskedelemügyi Minisztérium tengerészeti, hajózási és vízépítészeti osztályának iratai, 1889–1901
- K 229 Kereskedelemügyi Minisztérium vasúti és gyári osztályának iratai, 1889–1899
- K 230 Kereskedelemügyi Minisztérium kereskedelmi osztályának iratai, 1889–1899
- K 231 Kereskedelemügyi Minisztérium ipari és kereskedelmi osztályának iratai, 1889–1899
- K 246 Kereskedelemügyi Minisztérium vasutakra vonatkozó iratai, 1867–1944
- K 255 Pénzügyminisztérium elnöki iratai, 1867–1944
- K 256 Pénzügyminisztérium elnöki rezervált iratai, 1871–1944
- K 467 Miniszterelnökség, Miniszterelnökök félhivatalos iratai, 1867–1921
- P 344 Kállay Béni iratai, 1848–1902
- P 634 Szilágyi Dezső iratai, 1869–1901

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

b) ... the ... of ...
... the ... of ...
... the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

SZAKFOGALMAK MAGYARÁZATA

- Ázsió–diszázió:** az ázsió százalékban kifejezett pozitív értékkülönbözlet, amely két pénznem, papír- és ércpénz vagy ezüst- és aranypénz stb. értéke között a forgalomban mutatkozik; ellentéte a **diszázió**, amely a negatív értékkülönbözletet fejezi ki.
- Barème** (fr.): átszámítási kulcs, táblázat; így nevezik a távolságok szerint kiszámított vasúti árszabálytáblázatot is.
- Breve:** a 15. század óta a kevésbé ünnepélyes formájú pápai leiratok neve.
Diszázió ld. Ázsió.
- Elsőbbségi részvény:** az eredeti részvényekhez képest a tőkeemeléskor előnyökkel kibocsátott új részvény neve.
- Fundált jövedelem:** gyökösített, a földből és tőkéből, általában a vagyonból származó jövedelem megnevezése.
- Helyi díjszabás:** valamely közlekedési vállalat saját vonalain érvényes díjszabás.
- Kikészítési eljárás:** ennek keretében az áruk feldolgozás céljából vámmentesen vihetők ki külföldre, feldolgozás után pedig szintén vámmentesen hozhatók vissza.
- Klotür:** a vitának meghatározott számú hozzászólás utáni elnöki lezárása olyankor, amikor még vannak hozzászólásra jelentkezők; a parlamentben a többség fegyvere a vita kisebbség általi mesterséges meghosszabbítása, az → obstrukció megakadályozása céljából.
- Köteléki díjszabás:** több hasonnemű közlekedési vállalat (pl. vasút) vonalaira meg egyezés alapján kialakított díjszabás.
- Kultusz diszparitás:** a keresztény és a nem keresztény személyek közötti házassági akadály, amely alól a pápa felmentést adhat.
- Leszámítolás:** a váltó lejárat előtti értékesítése.
- Letartóztatási intézetek:** a toloncházak, fegyintézetek, börtönök, közvetítő és javító intézetek (dologházak), bírósági és közigazgatási fogházak összefoglaló elnevezése.
- Lombardírozás:** lombard ügyletek (kézizálogra, főleg értékpapírokra adott kölcsönök) bonyolítása.
- Műtanrendőri bejárás:** különböző építmények, esetünkben valamely vasút forgalomba helyezése előtti helyszíni bizottsági vizsgálat annak megállapítása céljából, hogy a vasúti pálya és tartozékai megfelelnek-e az előírt követelményeknek.
- Obstrukció:** pl. a parlamenti ellenzékben lévő kisebbség eljárása, amely arra irányul, hogy formailag a házszabályok keretein belül — agyonbeszéléssel, örökös névszerinti szavazásokkal, a tárgyalás rendjének megzavarásával, távolmaradással stb. — lehetetlenné tegye a többség akaratának érvényesülését.
- Pairschub:** új főrendiházi tagok kinevezése abból a célból, hogy a kormány a maga számára ott többséget biztosítson.

- Péage:** vasútvonalak együttes használatának jelölésére szolgáló kifejezés (p. péageszerződés, péage-vonal).
- Prékonizáció:** az érsek/püspök pápai megerősítése.
- Punto franco:** szabad terület (vámkülzet); a vámhatáron vagy kikötőben kijelölt külön terület, ahol a külföldi áruk vámkezelés nélkül elhelyezhetők.
- Reexpediciós eljárás:** reexpedició=újrafeladás; pl. a vasúti fuvarozásban a rendeltetési állomáson új fuvarszerződés létesítése az eredeti fuvarszerződésben szereplő rendeltetési állomáson túl fekvő állomásig.
- Refakcia:** olyan közlekedési (vasúti) díjkedvezmény, amely a megtörtént szállítás vagy a hirdetményben megjelölt egyéb feltételek teljesítésének igazolását követően, tehát utólag érvényesíthető.
- Sorvány:** az egy időben bevonuló katonák összessége.
- Totalizátor:** a lóversenypályán lévő fogadóhely elnevezése.
- Törzsrészvény:** újabb részvénykibocsátás esetén az eredeti részvények megnevezése.

IDEGENNYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓK

SUMMARY

The minutes of the Hungarian cabinet meetings from the period of the dualistic Austro-Hungarian Monarchy (1867-1918) are one of the most valuable sources kept in the Hungarian National Archives. Thus, it is no wonder, that the Archives have been planning to publish them since the second half of the 1970s and that the guidelines for such a publication have already appeared in print (*Ákos Koroknai-János Lakos: A magyar minisztertanácsi jegyzőkönyvek sorozata 1867-1918 közötti részének szerkesztési és forrásközlési elvei. [Guidelines to the edition and publication of the minutes of the Hungarian cabinet meetings from the period between 1867-1918].* Levéltári Szemle, 1980 3:341-370). Some of these minutes — those concerning the years of World War I — had been published earlier (*Magyar minisztertanácsi jegyzőkönyvek az első világháború korából, 1914-1918. [The minutes of the Hungarian cabinet meetings from the period of World War I, 1914-1918].* Compiled by Emma Iványi. Budapest, 1960).

The present volume, the second in the series, includes the minutes, or more precisely, the agenda containing items of interest from the time of two different governments. These were the *government of Count Gyula Szapáry* (15 March 1890-19 November 1892) and *that of Sándor Wekerle* (19 November 1892-15 January 1895). The book is divided into three main parts, comprising an introductory study, the minutes themselves and appendices.

The *introductory study* is subdivided into three sections. A/ depicts the political circumstances under which the Szapáry government was formed, describes its programme, its activity as it is manifested in the minutes, the changing political atmosphere during its time in office and its fall. B/ deals with the same concerning the Wekerle government and finally C/ discusses the characteristic features of the workings of the cabinet in general, evaluates the minutes as historical sources and the method which was followed at their publication.

* * *

After his resignation on 13 March 1890, *Kálmán Tisza* was followed by the previous Minister of Agriculture, *Count Gyula Szapáry* as Prime Minister. In the liberal government he formed two days later, the new Prime Minister reserved the running of the Ministry of Domestic Affairs for himself. Szapáry maintained in office most of the Ministers of his predecessor (these were: *Baron Béla Orczy*, Minister in Attendance on the King's person; *Baron Géza Fejérváry*, Minister of Defence; *Gábor Baross*, Minister of Trade; *Count Albin Csáky*, Minister of Religion and Public Education; *Sándor Wekerle*, Minister of Finance; *Dezső Szilágyi*, Minister of Justice and *Imre Josipovich*, Minister of Croatia-Slavonia without Portfolio). There was only one new person in the cabinet, *Count András Bethlen*, the new Minister of Agriculture.

At the time when the new government took office, the dualistic Austro-Hungarian Monarchy, formed by the Compromise of 1867, had already been in existence for more than twenty years. In this multinational state the two component parts, Austria (i. e. the Kingdoms and Countries represented in the Imperial Council) and Hungary (more precisely the Countries of the Hungarian Crown) enjoyed great independence in dealing with their domestic affairs. At the same time — and in accordance with the duty of joint defence set out in the *Pragmatica Sanctio* — there was a common Imperial and Royal Army, as well as a common ministry of foreign affairs together with the financial ministry, which provided support for the other two. Moreover, the two parts were bound together in the person of their common ruler (the Austrian Emperor and the Hungarian Apostolic King, *Franz Joseph*). The monarch enjoyed the rights of the head of the state (e.g. the government could take certain steps only with his preliminary approval, he had the right to appoint and dismiss the common ministers of foreign, military and financial affairs without any constitutional limitation, and it was his royal prerogative to command and direct the army and change its structure).

Croatia-Slavonia was a constituent part of the Hungarian state, which also enjoyed a relatively wide domestic autonomy: it had its own legislation and national government. The head of the government was the so called *ban* (=governor, at that time it was *Count Károly Khuen-Héderváry*). The representatives of Croatia-Slavonia sat in the (common) Parliament in Budapest and also in the Hungarian delegation which was to settle common affairs with Austria. There was a minister without portfolio, who represented Croatian interests in the Hungarian government. The autonomous Croatian government could contact the monarch through him.

The *city of Fiume and its district* also belonged to Hungary with a special legal status, as an autonomous unit attached to the Hungarian Crown (*corpus separatum*). It was ruled by the Governor of Fiume and the Hungarian-Croatian coastal region.

Between 1867 and 1918 there was a bicameral Parliament in Hungary, which consisted of the *Lower House* and the *Upper House*. These two chambers exercised legislative power together with the King. The members of the Lower House were elected in an open ballot. There was a representative electoral system but such a high property qualification was given in voting that the right to vote was seriously limited. At the time when the Szapáry government was formed the balance of power in the Parliament was as follows: the governing Liberal Party occupied 260 seats out of the total of 413, the so called Moderate Opposition (made up of those political parties that accepted the constitutional system created by the Compromise of 1867) had 50 seats and the „Independence and 48 Party” (which did not accept the dualistic state) had nearly 90 seats. Thus, the government enjoyed a comfortable majority (roughly 63%).

The Parliament and the government — due to the dualistic system — could not exercise complete legislative and executive power. As was mentioned above, it was the task of the so called delegations, that were elected by their respective Parliaments in Austria and Hungary, to decide the common budget that supported the joint

ministries. Joint cabinet meetings were held to settle common affairs concerning foreign, military and financial questions. At these meetings the common ministers were present and also the two Prime Ministers and the commanders of the army. In a separate customs and trade contract Austria and Hungary entered into a monetary and tariff union whose terms were to be re-negotiated every 10 years.

Like its predecessors and successors, the Szapáry government worked within the framework of this constitutional system. Its programme was accepted by the cabinet at a meeting presided over by Franz Joseph on 16th March 1890. The Prime Minister read it out in the Lower House on the following day. The main points of the programme were as follows: the maintenance of the alliance with Germany and Italy, strengthening good relations with Austria and Croatia, the promotion of economic expansion through further infrastructural developments, the securing of markets, the execution of the judicial reforms already passed in the last year of the Tisza-government, the reform of the public administration and keeping the budget in balance (an achievement which had just been achieved).

The introductory study surveys the process and the circumstances of the programme's execution as is revealed in the minutes. It examines the *administrative reforms* in detail, which eventually came to nothing. The opposition in the Lower House prevented the bill from passing by obstructing Parliamentary procedures. The main element of the reform proposal was to have local administrators appointed by the state, rather than elected.

The Szapáry-government proved to be successful in signing *trade treaties* with Hungary's most important trading partners in the West — after, of course, the preliminary agreement with Austria on the issue. It also started (again together with the Austrian government) to *settle the currency*, complete the *nationalising of the railways*, pass the so called *worker protection bills* (concerning holidays, protection against accidents and health insurance), and start the preparation for several judicial measures (e.g. the *decentralisation of the Royal Court of Appeal*) and the *celebration of the 1000th anniversary of the Hungarian landtaking*. It also discussed certain aspects of *ecclesiastical policy*. This eventually led to the fall of the government: the Prime Minister and some of the ministers were prepared to introduce only limited reforms to settle the debate with the Catholic Church on the touchy question of baptising children born in mixed marriages. They considered the introduction of compulsory civil marriage as premature. Although the monarch supported this approach, in the end the more radical solution was accepted which was backed by Albin Csáky, Minister of Culture and Dezső Szilágyi, Minister of Justice.

The Prime Minister's office was taken over from Gyula Szapáry by *Sándor Wekerle* on 19th November 1892. Wekerle was the first non-noble Prime Minister in Hungary. He again took over almost all the ministers from his predecessor, with the exception of the Prime Minister and the Minister in Attendance on the King's person. (The Ministry of Domestic Affairs was taken over by *Károly Hieronymi* and *László Szögyény-Marich* was replaced by the younger *Count Gyula Andrassy*.) The new cabinet essentially continued the programme of the previous one, but understandably

an important shift took place in *ecclesiastical policy*. The Wekerle-government aimed at passing a bill to introduce a completely compulsory civil ceremony at weddings. This led to an even more embittered cultural struggle between the State and the Church: the Catholic Church and its secular supporters did their utmost to prevent the bill from passing. In their fight they could count on the open support of the Holy See and the secret help of the deeply religious King, who viewed the Church as the main support of the State. The majority of the governing party MPs and even the majority of the otherwise traditionally oppositional „Independence Party” advocated reform, so that the Wekerle government could force the bill through. This success, however, meant the fall of the government as well. Franz Joseph accepted Wekerle as his Prime Minister only unwillingly from the start. When the conflict between the Church and the government reached its peak in May 1894 with the Upper House’s refusal to pass the bill on compulsory civil marriage already approved by the Lower House with an overwhelming majority, the King dismissed Wekerle and commissioned the Croatian ban to form a new government. Nevertheless, his attempts fell pitifully and it was again Wekerle who was asked to be Prime Minister. His final dismissal was, however, only a question of time. The Wekerle-government was finally succeeded by that of *Baron Dezső Bánffy* on 15 January 1895. The Wekerle-government, during its two years in office, initiated several significant domestic, judicial, financial, economic and cultural reforms and could boast some success in these fields. No doubt a considerable progress was made with the introduction of civil marriage, the state registration of births and deaths and the establishment of equality for the practice of the Jewish religion (the last two bills were already passed under the Bánffy-cabinet).

During the time of the Szapáry and Wekerle governments there never occurred any crisis either between Austria and Hungary or between Hungary and Croatia that threatened the existence of the dualistic system, based on the Compromise of 1867–1868. Nonetheless, there were frequent debates concerning certain issues of government between the associate countries. In summary: Hungary developed in the first half of the 1890s, and its conditions improved. Although certain movements amongst the working class, poor peasants and the national minorities were gaining ground, they did not constitute a serious threat to the system as yet. At the same time, however, multinational Austria had to face more serious problems and there were some disturbances in the working of the State.

* * *

A comprehensive description of the management and the functioning of the Hungarian cabinet in the dualistic period can be found in the introduction to the work compiled by Emma Iványi. Part C/ of the introductory study deals only with changes in this respect that occurred between 1890 and 1894, that is the changes in the authority of this governing body, the way the meetings were prepared for, and the procedure at the meetings. It also shows the characteristic features of the minutes that were produced.

The following types of cases were discussed at the cabinet meetings:

- the appointment and confirmation of archbishops and bishops;
- the appointment of civil servants up from the pay-category VI.;
- the pensioning, dismissal, transfer or discharge of civil servants whose appointment depended on the King personally, as well as increases in their pension;
- rental and sale contracts exceeding a certain amount;
- finalising the creation of new offices and administrative posts;
- ennoblement and conferment of baronial titles and the title of count, and approval of changes in the name of a nobleman;
- permission for railway-constructions;
- the convocation and dissolution of the Parliament;
- clashes of authority between the courts and administrative bodies;
- settling disputes between the head of the State Audit Office and certain ministers;
- the appointment of life- and hereditary members of the Upper House;
- giving special authorisations to high-sheriffs (főispán);
- authorising extra budgetary expenditure;
- the appointment of judges;
- the prohibition and re-authorising of the post office to deliver printed matter.

In this period two more cases were added to the list: the second section of act 29:1890 made cabinet meetings deal with the transfer of the seat of judicial bodies, and the fifth section of act 4:1893 made the cabinet responsible for cases when civil servants were put into a higher pay-category than set out in the standard pay scale. After the death of Gábor Baross, the tough Minister of Trade, the government also extended its authority over a couple of cases that were earlier decided by the minister (e.g. the granting of permission for railway-construction, the regulation of travel-fees on the Hungarian State Railways, granting of certain haulage waivers and the management of rail-traffic).

During their almost five years in office the two governments held 224 cabinet meetings, all but one (of which was held in Vienna) took place in Budapest. Franz Joseph presided over five of these meetings personally while Szapáry was the Prime Minister and only once during Wekerle's time in office. Other times the Prime Minister presided over the meetings, except on one occasion when Szapáry was absent. When cases were discussed that concerned Croatia-Slavonia, especially if they were heavily disputed, the ban (governor) was invited as well. It happened nine times during the five years concerned. Sometimes, when they substituted absent ministers, under-secretaries of state were also present: under-secretary of military affairs was there four times, that of agriculture three times and that of justice, religion and public education, together with their colleague for trade once each. At an other occasion an agenda-item was discussed in the presence of the Head of the State Audit Office.

The Cabinet decided on the basis of the proposal presented by the competent minister. The proposal was normally made in speech but the tendency to circulate written drafts was gradually gaining ground. In the latter case the written proposal was sent to all ministers in advance (or sometimes only to the Prime Minister). During the two governments' time in office the taking of the minutes was conducted by *József Tarkovich*, an under-secretary of state from the Prime Minister's Office. The *official fair copy* of the minutes was drawn on the basis of a draft, and also the written ministerial proposals were made use of. The fair copy was written by hand, normally in Hungarian. At the times when Franz Joseph was presiding the meetings were carried out in German and the fair copy was in German too. (The drafts from the period between March 1890 and January 1895 did not survive.) On the first page of each minutes there was the list of the names of those present at the meeting. The ministers countersigned the documents next to their names in the list (although occasionally some signatures are missing). When they saw fit, they made alterations in the contents as well. The last page of the minutes was signed by the Prime Minister and by the keeper of the minutes. On the basis of the original fair copy a *German translation* was prepared for the King — or in case the minutes were written in German — a *copy* was sent to the monarch. The original minutes and the translation (or copy) were submitted to the King together. The monarch acknowledged their contents with or without making a remark. Then this fact was also marked on the last page of the original minutes by the scribe of the Cabinet Office and finally it was signed by Franz Joseph. (It happened only three times that the King commented on a case on the agenda.) The original minutes were then sent back to Budapest to the Prime Minister's Office and the translation (or copy) was kept in the [Imperial] Cabinet Office. (The originals are kept in the Hungarian National Archives today under the serial number: K 27, whilst the German translations are to be found in the Haus-, Hof- und Staatsarchive, Vienna.)

The minutes of the Cabinet meetings were numbered, with the numbering restarted at the beginning of each year. Each case was written in a separate section and received an Arabic number. There were two columns in each section, one for the proposal (on the left) and one for the decision (on the right).

From the period of the Szapáry and the Wekerle governments sixteen official fair copies were lost. These are the following: the minutes of 29th December 1890; 4th, 13th, 14th, 15th, 16th, 21st, 22nd and 28th February, 2nd, 5th, 14th and 18th March and 3rd April 1891; 7th and 21st September 1894. Fortunately, the German translations (in the case of the minutes of 5th March 1891 the copy) were retained in Vienna. The photocopies of these are also available in the Hungarian National Archives.

* * *

The minutes of the Hungarian cabinet from the period between 1890 and 1895 do not give a word for word transcription of what was actually said at the meetings, contain a rather short summary of each proposal that was put forward and at best hint on the

ZUSAMMENFASSUNG

Unter den im Ungarischen Staatsarchiv aufbewahrten neuzeitlichen Quellen können die ungarischen Ministerratsprotokolle des österreichisch-ungarischen Dualismus (1867–1918) als bedeutsam betrachtet werden. Es ist also kein Zufall, daß das Institut in der zweiten Hälfte der 1970er Jahre eine Ausgabe der Reihe plante, und bald auch ein Quellenausgabennormativ der Protokolle entworfen wurde (*Koroknai Ákos–Lakos János: A magyar minisztertanácsi jegyzőkönyvek sorozata 1867–1918 közötti részének szerkesztési és forrásközlési elvei. [Das Normativ für die Quellenedition der Ministerratsprotokolle zw. 1867–1918.] Levéltári Szemle 1980. 3:341–370.*) Bereits viel früher aber erschienen die Dokumente dieses Organs aus der Zeit des ersten Weltkrieges (*Magyar minisztertanácsi jegyzőkönyvek az első világháború korából 1914–1918. [Ungarische Ministerratsprotokolle aus der Zeit des ersten Weltkrieges 1914–1918]. Összeállította: Iványi Emma. Budapest, 1960.*).

Hiermit kann jetzt der verehrte Leser den nächsten Band der Reihe in die Hand nehmen, in dem die Ministerratsprotokolle, noch genauer die wichtigsten Tagesordnungspunkte der Regierung vom Ministerpräsidenten Gr. Szapáry Gyula (15. März 1890–19. November 1892) und der von Wekerle Sándor (19. November 1892–15. Januar 1895) veröffentlicht werden. Gegenwärtige Publikation besteht aus folgenden Teilen: einleitender Aufsatz, Protokolle, Beilagen.

Der einleitende Aufsatz ist in drei Teile gegliedert. Die Konstituierung, das Programm, die in den Ministerratsprotokollen vorliegenden Hauptfragen der Regierungstätigkeit, im weiteren die Lageveränderungen und der Sturz der Szapáry-Regierung befinden sich im Teil A/, der Wekerle-Regierung im Teil B/. Im Teil C/ handelt es sich um die Charakteristik der Ministerratstätigkeit, und wir berichten über den Quellenwert der Protokolle und über die Art und Weise ihrer Edition.

* * *

Nach dem Abdanken von Tisza Kálmán, am 13. März 1890 wurde Gr. Szapáry Gyula, der bis dahin den Posten des Ministers für Ackerbau zum Ministerpräsidenten ernannt, der in der nach zwei Tagen ebenfalls aus der Liberalen Partei konstituierten Regierung auch das Portefeuille für das Innere für sich behielt. Szapáry übernahm größtenteils die vorherigen Minister (Baron Orczy Béla Minister am Allerhöchsten Hoflager, Baron Fejérváry Géza Minister der Landesverteidigung, Baross Gábor der Minister des Handels, Gr. Csáky Albin der Minister für Cultus und Unterricht, Wekerle Sándor der Minister der Finanzen, Szilágyi Dezső der Minister der Justiz und Josipovich Imre Minister ohne Portefeuille für Kroatien und Slawonien), und lediglich eine neue Person, Gr. Bethlen András kam ins Kabinett, als Minister für Ackerbau.

Beim Amtsantritt bestand schon mehr als zwei Jahrzehnte lang die dualistische Österreichisch–Ungarische Monarchie, die 1867 mit dem Ausgleich zustandegebracht wurde. In diesem Staatskonglomerat, das von mehreren Nationalitäten bewohnt war, genoßen die zwei Staaten Österreich (die „im Reichsrat vertretenen

Königreiche und Länder") und Ungarn (genauer „die Länder der ungarischen Krone") eine breite innere Unabhängigkeit. Gleichzeitig aber — aufgrund der gegenseitigen Verteidigungsverpflichtungen der Pragmatischen Sanktion — waren die Auswärtigen und die Kriegsangelegenheiten, und die sich darauf beziehenden Finanzen gemeinsam, und nicht zuletzt stand an der Spitze des Staates der in der Person gemeinsame Herrscher (Kaiser von Österreich und König von Ungarn, Franz Josef), der eine wirkliche Rechtssphäre besaß (z. B. durfte die Regierung sehr oft nur mit seiner vorläufigen Zustimmung Maßnahmen ergreifen, die gemeinsamen Minister für Äußeres, Krieg und Finanzen ernannte und entließ er, ohne an die Verfassung gebunden zu sein, zu seinen Majestätsrechten gehörten die Leitung und die Kommandierung der Militärkräfte, und er traf Vorkehrungen die inneren militärischen Fragen betreffend.)

Einen Teil Ungarns bildete noch das Königreich Kroatien-Slawonien, das über eine verhältnismäßig ausgedehnte innere Autonomie verfügte: es besaß eine selbständige Legislative und eine Landesregierung. An der Spitze der letzteren stand der Ban (zur Zeit Gr. Khuen-Héderváry Károly). Kroatien-Slawonien bekam im (gemeinsamen) Parlament in Budapest und in der ungarischen Delegation für die gemeinsamen Angelegenheiten einen Platz. Als Mitglied der Regierung fungierte ein Minister ohne Portefeuille für die kroatischen Angelegenheiten, durch wen die autonome Regierung den König erreichen konnte.

Mit besonderer Rechtstelle schloß sich das Gubernium Fiume als selbständiger, zur ungarischen Krone geknüpfter Körper (*corpus separatum*) an Ungarn an. An seiner Spitze stand der Gouverneur von Fiume und des ungarisch-kroatischen Küstenlandes.

Zur Zeit des Dualismus übten in Ungarn das Parlament, das aus zwei Kammern, aus dem Abgeordnetenhaus und dem Magnatenhaus bestand, und der König zusammen die legislative Macht aus. Die Abgeordneten wurden zwar auf parlamentarischer Grundlage, die aber mit hohem Zensus verbunden war, bei offener Wahl gewählt. Als Szapáry seine Regierungszeit begann, sahen die Kraftverhältnisse des Abgeordnetenhauses folgendermaßen aus: von 413 Mandaten besaß die Liberale Partei nahezu 260, die auf dem Staatsrecht zu 1867 bestandene Gemäßigte Partei etwa 50, die Unabhängigkeits- und 48er Partei, die den Dualismus ablehnte, beinahe 90 Mandaten. Hinter der Regierung stand also eine 63 prozentige Mehrheit.

Der Wirkungskreis des Parlaments und der Regierung — aus den Gegebenheiten des dualistischen Systems — erstreckte sich nicht auf die Gesamtheit der legislativen und executiven Macht. Darauf wurde schon hingewiesen, hier möchten wir noch hinzufügen, daß die Aufgabe der Feststellung des Budgets für die gemeinsamen Angelegenheiten den gemeinsamen Delegationen vorbehalten wurde, die aus dem ungarischen und österreichischen Parlament gewählt wurden. Für die gemeinsamen Budget-, Auswärtige-, und Kriegsfragen führte man gemeinsame Ministerrats-sitzungen ein, an denen die gemeinsamen Minister, die zwei Ministerpräsidenten, und falls nötig, die Fachminister beider Regierungen, und die Leiter der Militärkräfte teilnahmen. Österreich und Ungarn nahmen einen Teil der Wirtschaftsangelegen-

debate each generated. Amongst the minutes of the cabinet the most detailed are the ones taken during the meetings under the Franz Joseph's chairmanship. Again in summary, they contain what the monarch said and quotes the words of the contributing ministers as well. The unevenness of the minutes detracts a great deal from their value as source material. Elaborate summaries alternate with ones containing only a few words.

There is no doubt, however, that the minutes truly reflect the activity of the government. Since the work of the Hungarian cabinet was not only closely linked to that of the Hungarian ministries and the Parliament, but also to that of the common ministries and the common cabinet — not to mention the Austrian ministers and the separate Austrian cabinet — the documents of all these governing bodies together constitute an invaluable source material for historians. (Unfortunately, the minutes of the Austrian cabinet were destroyed, but those of the common Austrian-Hungarian Cabinet are still available. The latter were made use of for this edition as well. They are being published too, and those minutes that cover the period of the Szapáry and the succeeding Wekerle governments have already appeared in print: *Die Protokolle des gemeinsamen Ministerrates der Österreichisch-ungarischen Monarchie 1883–1895. Bearbeitet von István Diószegi. Akadémia Kiadó, Budapest, 1993.* — *Die Protokolle des gemeinsamen Ministerrates der Österreichisch-ungarischen Monarchie, 1867–1918. IV*).

* * *

The present work contains the minutes of all cabinet meetings of this period, but only selectively, that is all the 224 minutes can be found, but not all the cases that were discussed. This is due, besides the enormous amount of the material, to the unevenness of their source-value.

All *factual*, that is non-personal items on the agenda that the editors considered to be of special importance were included, together with those from amongst the *personal* cases that concerned the appointment to the following posts: minister, head of Parliament, his deputy, under-secretary of state, Croatian ban, Governor of Fiume, royal and government commissioner, head of the highest court of appeal, head of a county (high-sheriff), archbishop, bishop and member of the Upper House.

At the cabinet meetings of the two governments 2643 cases were discussed, out of which 1198 are included either in full form or in abstract or title abstract. Besides the personal cases which are not in the list above, the following types of cases were left out:

- announcement of overspending or credit reshuffling of state bodies;
- quarterly reports of the State Audit Office on the overspending of state bodies;
- modification of a court's authority;
- the simple notification of the commencement of some preparatory work for railway-construction;
- decision on the agenda of the following cabinet meeting;

- corrections on the minutes of the previous meeting;
- other cases of minor importance (construction works, budget of separate funds, duty waivers, etc.).

The overwhelming majority of the cases excluded (approximately 82%) are of personal character.

The fair copies of the minutes are the basis for the publication, except for the above mentioned 16 cases when the originals were destroyed. In the latter cases the German translation (in one case the copy) was used.

This edition keeps the original order of the minutes and that of the agenda items. Once an agenda item was selected, it was incorporated even if it had already appeared in print. The minutes are numbered, starting from the formation of each government and the original serial numbers are given in brackets. Neither the lists of those present, nor the tables of contents and the text of the monarch's approval are included in the main text. The lists and the approvals are given in a summary form in the *appendix*. In our period the proposals and the drafts were hardly ever attached to the minutes. In cases where they were, their texts are given in full or mentioned in the footnote. The title of each agenda item is printed in *bold*. In case exclusively the title of an item is given, it is an abstract at that same time (*title abstract*).

The text of the minutes is transcribed *word for word*, and the family- and place names and the contemporary word forms were left unaltered. Those parts which were underlined in the original are printed in *italics* and some — the name of the monarch and the name and function of the Prime Minister and the other ministers — are *expanded*. The post-entries and subsequent underlinings are dealt with in the *critical footnotes* (indicated by letters). These footnotes were used when there were contemporary or subsequent insertions, parts were crossed out or deleted, remarks were added to the minutes at a later day or certain parts were left out at to end of a case.

Those items that are lengthy but not too informative are *abstracted*. They are given in square brackets.

In the *explanatory footnotes* those archival sources and secondary works are listed that shed a light on the pre- or after history of a case, but only to the extent it is helpful to understand it. These footnotes contain the text of the King's approval in cases he remarked on an issue. The location of the written cabinet proposals, if there are any, is also indicated. The publication aims at user-friendliness, so whenever a case appears, cross references are given to its other occurrences. Naturally, all previous publications of the same text are noted as well.

A separate *insert* (*névtár*) supplies information on the *reoccurring persons* and the above mentioned *appendix*, besides indicating those present at the meetings and signatories, shows the manner of the King's approval, its place and date and also contains what type of document the actual minute was. There is also a list of abbreviations, a personal and a place name index and one further index on the subject of matters on the agenda.

heiten — in einem Zoll- und Handelsvertrag, der in 10 Jahren immer wieder zu erneuern war —, in ihre Interessengemeinschaft auf.

Ähnlich seinen Vorfahrern und Nachfolgern konnte die Szapáry-Regierung seine Tätigkeit in diesen staatsrechtlichen Rahmen ausüben. Ihr Programm wurde am 16. März 1890 vom Ministerrat unter dem Vorsitz von Franz Josef bekräftigt, das der Regierungsoberhaupt den nächsten Tag im Abgeordnetenhaus bekanntgab. Die Hauptpunkte des Programms waren folgende: das Aufrechterhalten des Bündnisses mit Deutschland und Italien, die Vertiefung des guten Verhältnisses mit Österreich und Kroatien, die Förderung der wirtschaftlichen Entwicklung durch den weiteren Ausbau der Infrastruktur und der Märkte, die Durchführung der Justiz-Programme, die im letzten Jahr der Tisza-Regierung genehmigt wurden, Verwaltungsreform und Verstärkung des eben erreichten Gleichgewichts im Budget. Der einleitende Aufsatz gibt aufgrund der Ministerratsprotokolle einen Überblick über den Prozeß und die Umstände der Verwirklichung dieses Programms. Die Geschichte der Verwaltungsreform wird sehr ausführlich dargestellt, die letzten Endes scheitern mußte: die Opposition im Abgeordnetenhaus verhinderte mit Obstruktionen die Genehmigung des diesbezüglichen Gesetzprojektes. Das Wesentliche daran war, daß die Munizipalbeamten in der Zukunft vom Staat ernannt worden wären, anstatt gewählt zu werden. Die Regierung konnte — nach vorangehenden Besprechungen mit Österreich — in den den Außenhandel betreffenden Verträgen mit den westlichen Partnerländern ein unter Umständen akzeptables Ergebnis erreichen. Mit dieser Regierung sind sehr eng (natürlich spielte dabei auch das österreichische Kabinett eine große Rolle) die Frage der Devizaregelung, die Vollendung der Verstaatlichung der Eisenbahnen, die Verabschiedung der sogenannten Arbeitergesetze (über die Sonntagsferien, den Unfallschutz und die Krankenversicherung), mehrere juristische Verordnungen (wie z. B. die Dezentralisation der königlichen Tafel) und die Vorbereitungen für das Millenium zu verbinden. Während dieser Epoche traten die kirchenpolitischen Probleme in den Vordergrund. Sie verursachten sogar den Sturz der Regierung: der Ministerpräsident und einige Minister wollten die heikle Situation, die sich wegen der Taufe der aus gemischten Ehen stammenden Kinder ausgebildet hatte, mit der katholischen Kirche nur mit mäßigen Reformen in Ordnung bringen, die Einführung der obligatorischen bürgerlichen Eheschließung hielten sie für verfrüht. Franz Josef unterstützte zwar diesen letzteren Standpunkt, doch wurde die radikale Meinung von Csáky Albin, Minister für Cultus und Unterricht und von Szilágyi Dezső Minister der Justiz durchgeführt.

Der Regierung von Szapáry Gyula folgte am 19. November 1892 das Kabinett von Wekerle Sándor, dem ersten Ministerpräsidenten bürgerlicher Abstammung. In diesem Kabinett bekamen bis auf den ehemaligen Regierungsoberhaupt und den Minister am Allerhöchsten Hoflager alle früheren Regierungsmitglieder einen Platz. (Das Portfeuille des Innern erhielt Hieronymi Károly und anstelle von Szögyény-Marich László trat Gr. Andrassy Gyula d. J.). Das neue Kabinett übernahm im Grunde genommen das Programm seines Vorfahrers, aber auf dem Gebiet der Kirchenpolitik setzte es zum Ziel, ein Gesetzpaket unter anderen auch über die

obligatorische bürgerliche Eheschließung durchzusetzen. Das führte zur Ausdehnung des Kulturkampfes: die katholische Kirche und ihre weltlichen Protektor ergriffen jedes Mittel gegen die geplanten Reformen. Sie konnten sich in diesem Kampf ganz offen auf die Unterstützung des Heiligen Stuhles, und insgeheim auf den tief religiös gesinnten König verlassen, der in der Kirche den bedeutendsten Pfeiler des Staates sah. Die Mehrheit der Regierungspartei, sogar der größte Teil der unabhängigen Opposition, die sich sonst hart gegen die Regierung stellte, bestanden in dieser Frage auf den Reformen, so konnte das Wekerle-Kabinett den Sieg erringen. Dieser Erfolg verurteilte aber sie zum Sturz. Franz Josef willigte auch ursprünglich nur aus Zwang in die Person des Präsidenten Wekerle ein; im Mai 1894, auf dem Gipfel des Kulturkampfes, als das Magnatenhaus das Gesetzprojekt über die bürgerliche Eheschließung, das vorher im Abgeordnetenhaus mit großer Mehrheit akzeptiert wurde, ablehnte, entließ Franz Josef den Ministerpräsidenten, und beauftragte mit der Konstituierung eines neuen Kabinetts den kroatischen Ban. Dieses Experiment scheiterte sehr bald, und Wekerle wurde wieder zum Präsidenten ernannt, aber seine Wiederentlassung war bloß eine Frage der Zeit. Seine Regierung übergab die Stafette am 15. Januar 1895 dem neuen Kabinett von Baron Bánffy Dezső. Mit der kaum zweijährigen Tätigkeit der Wekerle-Regierung können zahlreiche belangvolle innenpolitische, juristische, finanzielle, wirtschaftliche und kulturelle Initiative bzw. Ergebnisse verbunden werden. Es besteht kein Zweifel, daß sie vor allem über die Einführung der bürgerlichen Eheschließung und Matrikelführung, und über die Gleichstellung der israelitischen Religion und die Sicherung der freien Religionsübung (die beiden letzteren Gesetzprojekte wurden erst vom Bánffy-Kabinett durchgesetzt) in der Geschichte namhaft wurde.

Zur Zeit von Szapáry und Wekerle kam es zu keiner ernsteren Gefahr, die grundlegend das 1867–1868 mit Kompromissen ausgebaute dualistische System gedroht hätte, weder in den österreichisch-ungarischen noch in den ungarisch-kroatischen Kontakten. Dazu steht in keinem Gegensatz, daß in Regierungsfragen sehr oft Debatten zwischen den Partnerländern vorkamen. Zusammenfassend können wir also feststellen, daß sich das Land in der ersten Hälfte der 1890er Jahre wirtschaftlich vermehrte und entwickelte, und obwohl sich die ungarländischen Arbeiter-, Bauer-, und Nationalitätenbewegungen verstärkten, bedeuteten damals noch keine brennende Gefahr für das System. Zur gleichen Zeit kennzeichnen Zisleithanien, in dem Vielvölkerstaat Österreich schon ernstere Probleme und Störungen das Staatsleben.

* * *

Die gesamte Amts- und Geschäftsführungsgeschichte des Ministerrates während des Dualismus ist in der Einleitung des erwähnten Werkes von Iványi Emma vorzufinden. Im Teil C/ unseres einleitenden Aufsatzes referieren wir über die Geschehnisse auf diesem Gebiet zwischen 1890–1894: über die Veränderungen im Wirkungskreis des Organs, die Vorbereitung und den Ablauf der Sitzungen, und die Merkmale der Sitzungsprotokolle.

Auf der Tagesordnung des Ministerrates kamen folgende Themen zur Besprechung:

- Ernennung und Bekräftigung von Erzbischöfen und Bishöfen
- Ernennung der Staatsbeamten ab der sechsten Belohnungsklasse
- Pensionierung, Suspendierung, Übersetzung, Entlassung, Pensionserhebung von unter Verordnung stehenden Beamten
- Pacht- und Verkaufsverträge über einer bestimmten Summe
- Gesetzentwürfe, Parlamentsvorschläge
- endgültige Aufstellung von neuen Ämter und Amtsstellen
- Verleihung von Baron- und Grafentiteln, Namensänderung von Adeligen
- Bahngenehmigungen
- Zusammenruf und Aufhebung des Parlaments
- Zuständigkeitsprobleme zwischen den Gerichts- und Verwaltungsämtern
- Auseinandersetzung zwischen dem Staatszentalkassenpräsidenten und den

Ministern

- Ernennung von ewigen und lebenslangen Mitgliedern ins Magnatenhaus
- Bekleidung von Obergespanen mit Sondermacht
- Sonderausgaben außer dem Budget
- Ernennung von Richtern
- Zurücknahme und Zurückgabe des Postlieferungsrechtes von Presseprodukten

Während dieser Epoche wurde vom Gesetz 1890:29. § 2. der Wirkungskreis des Ministerrates inbezug auf die Veränderung von Gerichtsgebieten und -zentren und vom Gesetz 1893:4. § 5. inbezug auf die Überqualifizierung der Staatsbeamten in höhere außergewöhnliche Belohnungsklassen ausgedehnt. Die Regierung selbst verbreitete die Ministerratskontrolle nach dem Tod des starken Handelsministers Baross Gábor auf einige, bisher nur von Ministerialentscheidung abhängige Angelegenheiten (wie z. B. Genehmigung von Bahnvorarbeiten, Regelung der Bahntarife, Zulassung von Lieferungspreisermäßigungen, Aufteilung des Bahnverkehrs). Die zwei Regierungen hielten während ihrer um zwei Monaten weniger als 5 Jahre lang dauernden Tätigkeit insgesamt 224 Ministerratsitzungen, alles in Budapest, bis auf einen einzigen, in Wien ab. Zur Regierung von Szapáry saß Franz Josef fünfmal vor, zur Zeit von Wekerle bloß einmal. Diese Fälle und eine einmalige Abwesenheit von Szapáry ausgenommen, führte der Ministerpräsident die Verhandlung. Zur Verhandlung der Kroatien und Slawonien betreffenden und meistens problematischen Fragen wurde — zu dieser Zeit insgesamt neunmal — auch der Ban eingeladen. Bei der Verhandlung von bestimmten Themen wurden die abwesenden Fachminister vom Ministerialsekretär für die Verteidigung viermal, dem Ministerialsekretär für den Ackerbau dreimal, dem Ministerialsekretär für Cultus und Unterricht und dem Ministerialsekretär des Handels je einmal vertreten. Über einen Tagesordnungspunkt verhandelten die Minister in der Präsenz des Präsidenten der Staatszentalkasse.

Der Ministerrat faßte im allgemeinen aufgrund der mündlichen Vorführung, oder in diesen Jahren immer häufiger aufgrund des schriftlichen, allen Ministern

(manchmal aber nur dem Ministerpräsidenten) mitgeteilten Projektes des zuständigen Ministers einen Entschluß. Während der Zeit beider Kabinette war Tarkovich József der Ministerialsekretär, der die Protokolle führte. Die originale Abschrift der Protokolle wurde anhand des Konzeptes angefertigt, und noch mit Hand geschrieben, mithilfe der schriftlichen Vorführung des Ministers meistens in Ungarisch, wenn Franz Josef auf der Sitzung präsierte, dann in Deutsch in den Protokollbüchern eingetragen. (Zwischen März 1890 und Januar 1895 blieben uns überhaupt keine Konzepte erhalten.) An der ersten Seite aller Protokolle sind die Namen der Anwesenden aufgelistet. Neben den Namen beglaubigten die Minister das Dokument mit eigenhändiger Unterschrift (ab und zu fehlt eine), und gleichzeitig, wenn sie es für notwendig hielten, konnten sie es modifizieren. An der letzten Seite wurde das Protokoll vom Ministerpräsidenten und dem Protokollführer unterschrieben. Über das Originale wurde für den König eine deutsche Übersetzung, oder — über die deutschsprachigen Dokumente — eine Kopie angefertigt. Das originale Protokoll oder die Abschrift gelangte zum König, der den Inhalt mit oder ohne Bemerkung zur Kenntnis nahm, und der Konzepist des Kabinettsbüros trug diese Tatsache an der letzten Seite des Protokolls ein, wo Franz Josef es unterschrieb. (Eine Kenntnisnahme mit Bemerkung — immer nur einen Punkt betreffend — kam bloß dreimal vor.) Das originale Protokoll gelangte nach Budapest, in das Ministerpräsidialbüro zurück, die Übersetzung (oder die Abschrift) blieb im Kabinettsbüro. (Die originalen Protokolle werden heute im Ungarischen Staatsarchiv unter der Stammnummer K 27, die Übersetzungen im Wiener Haus-, Hof-, und Staatsarchiv aufbewahrt.)

Die Ministerratsprotokolle wurden jährlich mit dem arabischen Ziffer 1 beginnend nummeriert. Bei jeder Nummer trennen sich die Projekte (linke Seite) und die Beschlüsse (rechte Seite) voneinander ab.

Von den Ministerratsitzungen der Szapáry- und der Wekerle-Regierung besitzen 16 nicht einmal das originale Exemplar. Diese Protokolle sind folgende: 29. Dezember 1890; 4., 13., 14., 15., 16., 21., 22., 28. Februar 1891; 7., 21. September 1894. Zum Glück werden die deutschen Übersetzungen dieser Dokumente in Wien aufbewahrt, bzw. über das Protokoll am 5. März 1891 blieb uns eine Abschrift erhalten. Über jedes dieser Stücke steht eine Foto- und Xeroxkopie im Ungarischen Staatsarchiv zur Verfügung.

* * *

Die ungarischen Ministerratsprotokolle zwischen 1890–1895 bringen nicht wortwörtlich das Gesagte, sie geben bloß den Inhalt der Konzepte — manchmal ganz wortkarg — zurück, auf die Debatten finden wir in einigen Fällen nur Hinweise. Am ausführlichsten sind die Dokumente der Ministerratsitzungen, an denen Franz Josef persönlich teilnahm, sie enthalten zusammenfassend die Worte von Franz Josef und den Regierungsmitgliedern. Der Wert dieser Quellen wird durch die Ungleichheit der Protokolle geschwächt: weitschweifige Themen wechseln sich mit eben nur erwähnten Angelegenheiten.

Ohne Zweifel widerspiegelt aber dieses Quellenmaterial sehr gut die Gesamtheit der Regierungstätigkeit. Aus dem Grund, daß die Tätigkeit des ungarischen Ministerrates nicht nur mit der Handlung des gemeinsamen, sondern auch mit der des österreichischen Ministerrates und der österreichischen Minister eng zusammenhing, können diese Protokolle nur mit dem Schriftgut dieser Organe eine wichtige Quelle für die Geschichtswissenschaft erschließen. (Es ist zu bemerken, daß die österreichischen Ministerratsprotokolle zugrundeliegen, während die des gemeinsamen österreichisch-ungarischen Ministerrates aber zur Verfügung stehen.) Die letzteren benutzten wir auch in unserer Arbeit. Die Quellenedition dieser Protokolle ist im Gange, die unsere Epoche betreffenden Bände sind schon erschienen: *Die Protokolle des gemeinsamen Ministerrates der Österreichisch-Ungarischen Monarchie 1883-1895. Bearbeitet von István Diószegi. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.* — *Die Protokolle des gemeinsamen Ministerrates des Österreichisch-Ungarischen Monarchie 1867-1918. IV.*) Unsere Publikation veröffentlicht sämtliche Ministerratsprotokolle der Szapáry- und der Wekerle-Regierung, aber nicht im vollen Ausmaß, sondern partiell. Das bedeutet, wir nahmen alle 224 Protokolle auf, aber wir teilen nicht alle Tagesordnungspunkte mit. Neben dem riesigen Ausmaß des Materials zwang uns noch auch der ungleiche Quellenwert zur Auswahl.

Wir teilen alle nicht personen-, d. h. sachbezogenen Tagesordnungspunkte mit, die unserer Ansicht nach einen Quellenwert haben, im weiteren aus den personenbezogenen Tagesordnungspunkten noch diejenigen, die sich auf die Personen der Minister, der Präsidenten und des Vizepräsidenten des Parlaments, der Staatssekretär, des kroatischen Bans, des Gouverneurs von Fiume, der königlichen und Regierungskommissäre, der Präsidenten der obersten Gerichte, der Obergespanne, der Erzbischöfe und der Bischöfe bzw. auf die Ernennung der Mitglieder des Magnatenhauses beziehen.

Die Ministerräte der zwei Regierungen behandelten insgesamt 2643 Tagesordnungspunkte, von denen 1198 im ganzen Text, in Titelregesten oder Regesten mitgeteilt werden. Neben den nicht erwähnten persönlichen Angelegenheiten wurden noch folgende Themen weggelassen:

- Anmeldung von übermäßiger Geldverschwendung und Kreditumsetzung der Staatsorgane
- die vierteljährigen Meldungen der Staatszentalkasse über den Kreditübertritt der Staatsorgane
- Gebietsveränderungen der Gerichte
- Zulassung von Bahnvorarbeiten ohne Angabe von genaueren Daten
- die Bestimmung der Tagesordnung des nächsten Ministerrates
- Korrigierung eines Punktes im Protokolle
- sächliche Fälle von kleinerer Bedeutung (Bauarbeiten, Budget von Sonderstiftungen, Genehmigung von Gebührenfreiheiten, usw.)

Die Mehrheit, etwa 82% der weggelassenen Punkte (1445) ist persönlicher Natur.

Die Protokolle werden aufgrund der originalen Abschrift herausgegeben, ausgenommen, wenn sie — in den oben angeführten 16 Fällen — nicht vorhanden sind. In diesem Fall griffen wir zur deutschen Übersetzung (und einmal zur Kopie) zurück.

Die Mitteilung folgt der ursprünglichen Ordnung der Protokolle, innerhalb der Tagesordnungspunkte. Wenn wir einen Punkt zur Veröffentlichung ausgewählt haben, geben wir ihn heraus, auch wenn er schon früher in anderen Werken publiziert worden war. Die Protokolle numerieren wir je nach der Regierung mit dem arabischen Zifferl beginnend, in Klammern geben wir jedoch die originale Protokollnummer an. In der Mitteilung nahmen wir die Namensliste der an der Sitzung Beteiligten, die Objektliste (Inhaltsverzeichnis) und den Text der königlichen Kenntnisnahme nicht auf. Von den erwähnten Punkten faßten wir den ersten und den dritten in einer Tabelle zusammen. In dieser Zeit fügte man zu den Protokollen nur selten einen Entwurf oder Projekt hinzu. Wenn solches vorhanden ist, geben wir die Texte bekannt, oder wir weisen darauf in den Anmerkungen hin. Der halbfett gedruckte Titel der einzelnen Tagesordnungspunkte stammt von uns. Dieser Titel ist — wenn der Inhalt eines Tagesordnungspunktes nicht bekanntgegeben wird — gleichzeitig die Titelregeste jenes Textes.

Der Text der Protokolle wird wortgetreu mitgeteilt, aber bei Familien- und Orstnamen, und Redewendungen behielten wir ihre ursprüngliche Form. Die Textteile, die vom Protokollführer zeitgenössisch unterstrichen wurden, wird kursiv gedruckt, und die Namen und die Funktion des Herrschers, des Ministerpräsidenten und der Minister durch Sperrung angezeigt. Auf späteren Unterstrich und auf Randtexte geben wir mit den kleinen Buchstaben des Alphabets in den textkritischen Anmerkungen Hinweise. Solche Bemerkungen fügen wir zu den gleichzeitigen oder späteren Texteinschiebungen und den durchgestrichenen Textteilen, und außerdem zu den später beigefügten Anmerkungen, und den aus dem Protokoll weggelassenen Punkten hinzu.

Der Text des langen, wegläßbare Informationen enthaltenen Tagesordnungspunktes wird in Regesten veröffentlicht. Diese Regesten stehen in eckigen Klammern.

In Erläuterungen bearbeiteten wir die wichtigsten Archivquellen und die Fachliteratur, die sich auf die Vor- und Nachgeschichte der einzelnen Angelegenheiten beziehen, natürlich nur insofern, daß man über die einzelnen Themen einen Überblick bekommt; den Text der königlichen Kenntnisnahme nahmen wir auch in diesen Erläuterungen auf, wenn der König sie mit Bemerkung versah. In allen Fällen geben wir den Fundort der schriftlichen Ministerratsvorschläge, wenn solche überhaupt vorliegen, an. Damit man in dieser Publikation nützlicher nachschlägt, verwenden wir in allen Fundorten der einzelnen Themen verschiedene Verweisung. Natürlich machen wir auf die früheren Publikationen der Protokolle aufmerksam.

Der Anhang (Namensindex) enthält die Personaldaten der in den Tagesordnungspunkten erwähnten bekannten Personen. Die oben benannte Tabelle berichtet — außer den Beglaubigungs-unterschriften der Minister und von anderen Beteiligten

— noch über die Art und Weise, den Ort und die Zeit der königlichen Kenntnisnahme, und über die schriftkundliche Bestimmung des Protokolls. Den Gebrauch des Verlagswerkes erleichtern ein Abkürzungsverzeichnis, ein Namen- und Ortsverzeichnis und ein Sachindex über die einzelnen Tagesordnungspunkte.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that proper record-keeping is essential for ensuring transparency and accountability in the organization's operations.

2. The second part of the document outlines the various methods and tools used to collect and analyze data. It highlights the need for consistent and reliable data collection processes to support informed decision-making and strategic planning.

3. The third part of the document focuses on the role of technology in enhancing data management and analysis. It discusses the benefits of using advanced software and systems to streamline data collection, storage, and reporting processes.

4. The fourth part of the document addresses the challenges associated with data management and analysis. It identifies common issues such as data quality, security, and integration, and provides strategies to overcome these challenges.

5. The fifth part of the document discusses the importance of data privacy and security. It outlines the necessary measures to protect sensitive information and ensure compliance with relevant regulations and standards.

6. The sixth part of the document explores the role of data in driving innovation and growth. It highlights how data-driven insights can identify new opportunities, optimize processes, and improve overall organizational performance.

7. The seventh part of the document discusses the importance of data literacy and training. It emphasizes the need for employees to have the skills and knowledge to effectively use and interpret data in their work.

8. The eighth part of the document provides a summary of the key points discussed throughout the document. It reiterates the importance of data in driving organizational success and the need for a data-driven culture.

9. The ninth part of the document offers recommendations for implementing a data-driven strategy. It provides practical steps and best practices for organizations looking to leverage data for improved performance and growth.

10. The tenth part of the document concludes with a final statement on the importance of data in the modern business landscape. It encourages organizations to embrace data as a key asset and to continuously invest in data management and analysis capabilities.

TÁBLAMELLÉKLETEK

A SZAPÁRY-KORMÁNY MINISZTERTANÁCSI ÜLÉSEI
1890. március 16.–1892. november 4. (IV.)

4. tábla

A mt.-i ülésen résztvevők		1890								1891				
Neve:	Hivatali rangja:	XI. 19.	XI. 26.	XII. 3.	XII. 7.	XII. 10.	XII. 17.	XII. 22.	XII. 29. (Bécs)	I. 3.	I. 9.	I. 15.	I. 21.	I. 30.
I. Ferenc József	uralk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Szapáry Gyula gr.	me., büm.	+	+	+	+	+	+	+	•	+	+	+	+	+
Orczy Béla br.	kszkm.	-	-	-	-	-	+	-	—	—	—	—	—	—
Fejérváry Géza br.	honv. m.	+	+	+	+	+	+	-	•	+	+	-	+	+
Baross Gábor	kerm.	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+
Csáky Albin gr.	vkm.	+	+	+	+	+	+	+	•	+	+	+	+	+
Wekerle Sándor	püm.	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+
Szilágyi Dezső	igm.	+	+	+	-	+	+	+	•	+	+	+	+	+
Josipovich Imre	hszdm.	-	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+
Bethlen András gr.	fm.	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+
Szógyény-Marich László	kszkm.	—	—	—	—	—	—	—	•	+	-	+	-	+
Khuen-Héderváry Károly gr.	hszd. bán	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gromon Dezső	honv. m. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Teleszky István	igm. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Berzeviczy Albert	vkm. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lukács Béla	kerm. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fejér Miklós	fm. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarkovich József	áll. titk., jegyző	+	+	+	+	+	+	+	x	+	+	+	+	+
Barkassy Géza	oszt. tan., jegyző	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Az uralkodói tudomásulvétel	módja:	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
	ideje:	XI. 30.	XII. 6.	XII. 13.	XII. 14.	XII. 21.	I. 1.	I. 9.	I. 14.	I. 19.	I. 21.	II. 2.	II. 8.	II. 11.
	helye:	Bécs	Bécs	Bécs	Bécs	Bécs	Bécs	Bécs	Bécs.	Bécs	Bécs	Bécs	Bp.	Bp.
Iratfajta:		AK	AK	AK	AK	AK	AK	AK	DK	AK	AK	AK	AK	AK

A SZAPÁRY-KORMÁNY MINISZTERTANÁCSI ÜLÉSEI
1890. március 16.–1892. november 4. (V.)

5. tábla

A mt.-i ülésen résztvevők		1891													
Neve:	Hivatali rangja:	II. 4.	II. 13.	II. 14.	II. 15.	II. 16.	II. 21.	II. 22.	II. 28.	III. 2.	III. 5.	III. 14.	III. 18.	IV. 3.	
I. Ferenc József	uralk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	•	-	-	-	
Szapáry Gyula gr.	me., büm.	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	
Fejérváry Géza br.	honv. m.	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	
Baross Gábor	kerm.	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	
Csáky Albin gr.	vkm.	•	•	•	•	•	-	-	-	•	•	•	•	•	
Wekerle Sándor	püm.	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	
Szilágyi Dezső	ígm.	•	•	•	-	-	•	•	•	•	•	•	•	•	
Josipovich Imre	hszdm.	•	•	-	-	-	•	-	•	•	•	•	•	•	
Bethlen András gr.	fm.	•	•	•	•	•	•	•	-	•	•	•	•	•	
Szógyény-Marich László	kszkm.	-	-	-	•	•	-	•	•	•	-	-	-	-	
Khuen-Héderváry Károly gr.	hszd. bán	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Gromon Dezső	honv. m. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Teleszky István	ígm. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Berzeviczy Albert	vkm. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Lukács Béla	kerm. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fejér Miklós	fm. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tarkovich József	áll. titk., jegyző	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Barkassy Géza	oszt. tan., jegyző	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Az uralkodói tudomásulvétel	módja:	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	
	ideje:	II. 22.	III. 14.	III. 5.	III. 5.	III. 5.	III. 5.	III. 5.	III. 5.	III. 10.	III. 10.	III. 18.	III. 27.	IV. 9.	
	helye:	Bp.	Bp.	Bp.	Bp.	Bp.	Bp.	Bp.	Bp.	Bp.	Bp.	Bécs	Bécs	Bécs	
Iratfajta:		DK	DK	DK	DK	DK	DK	DK	DK	DK	BK	DK	DK	DK	

A SZAPÁRY-KORMÁNY MINISZTERTANÁCSI ÜLÉSEI
1890. március 16.–1892. november 4. (XI.)

11. tábla

A mt.-i ülésen résztvevők		1892			
Neve:	Hivatali rangja:	X. 18.	X. 28.	XI. 2.	XI. 4.
I. Ferenc József	uralk.	-	-	-	-
Szapáry Gyula gr.	me., büm.	+	+	+	+
Fejérváry Géza br.	honv. m.	+	+	+	+
Csáky Albin gr.	vkm.	+	+	+	+
Wekerle Sándor	püm.	+	+	+	+
Szilágyi Dezső	igm.	+	+	+	0
Josipovich Imre	hszdm.	+	+	+	+
Bethlen András gr.	fm.	+	+	+	+
Szógyény-Marich László	kszkm.	+	—	—	—
Lukács Béla	kerm.	+	+	+	+
Khuen-Héderváry Károly gr.	hszd. bán	-	-	-	-
Gromon Dezső	honv. m. áll. titk.	-	-	-	-
Teleszky István	igm. áll. titk.	-	-	-	-
Berzeviczy Albert	vkm. áll. titk.	-	-	-	-
Fejér Miklós	fm. áll. titk.	-	-	-	-
Tarkovich József	áll. titk., jegyző	+	+	+	+
Barkassy Géza	oszt. tan., jegyző	-	-	-	-
Az uralkodói tudomásulvétel	módja:	T	T	T	T
	ideje:	X. 31.	XI. 8.	XI. 9.	XI. 12.
	helye:	Bécs	Bécs	Bécs	Bécs
Iratfajta:		AK	AK	AK	AK

A WEKERLE-KORMÁNY MINISZTERTANÁCSI ÜLÉSEI
1892. november 22.–1895. január 13. (VI.)

17. tábla

A mt.-i ülésen résztvevők		1894												
Neve:	Hivatali rangja:	VI. 4.	VI. 11.	VI. 18.	VI. 24.	VII. 4.	VII. 17.	IX. 7.	IX. 12.	IX. 13.	IX. 14-15.	IX. 16.	IX. 21.	X. 1.
I. Ferenc József	uralk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wekerle Sándor	me., püm.	+	+	+	+	+	+	•	+	+	+	+	•	+
Tisza Lajos gr.	kszkm.	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fejérváry Géza br.	honv. m.	+	+	+	+	-	-	•	+	+	+	+	-	+
Csáky Albin gr.	vkm.	o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szilágyi Dezső	igm.	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	•	+
Josipovich Imre	hszdm.	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	-	-	+
Bethlen András gr.	fm.	+	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lukács Béla	kerm.	+	+	+	+	+	+	•	-	+	+	-	•	+
Hieronymi Károly	büm.	+	+	+	+	+	+	•	+	+	+	+	-	+
Andrássy Gyula gr.	kszkm.	—	+	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-
Eötvös Loránd br.	vkm.	—	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	•	+
Festetics Andor gr.	fm.	—	—	—	—	—	-	-	+	+	+	-	•	+
Khuen-Héderváry Károly gr.	hszd. bán	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gromon Dezső	honv. m. áll. titk.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rakovszky István	áll. számv. eln.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Miklós Ödön	fm. áll. titk.	-	-	o ¹	-	o	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarkovich József	áll. titk., jegyző	+	+	+	+	-	+	x	+	+	+	+	x	+
Barkassy Géza	oszt. tan., jegyző	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Az uralkodói tudomásulvétel	módja:	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
	ideje:	VI. 18.	VII. 1.	VII. 9.	VII. 17.	VIII. 2.	VIII. 19.	IX. 16.	IX. 24.	IX. 24.	X. 7.	X. 7.	X. 21.	XI. 5.
	helye:	Lainz	Trieszt	Madonna di Campiglio	Ischl	Schönbrunn	Ischl	Bp.	Schönbrunn	Schönbrunn	Gödöllő	Gödöllő	Bp.	Bécs
Iratfajta:		AK	AK	AK	AK	AK	AK	DK	AK	AK	AK	AK	DK	AK

